

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ
ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Φάκελος Κύπρου

ΤΟΜΟΣ Β΄

Τα Διαδικαστικά

ΑΘΗΝΑ - ΛΕΥΚΩΣΙΑ
2018

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

«Φάκελος Κύπρου»

Τόμος Β΄
Τα διαδικαστικά

ΕΙΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Κώστας Αθανασίου, πρόεδρος
Αντώνης Βγόντζας
Έλλη Δρούλια
Παναγιώτης Ηλιόπουλος
Λεωνίδα Καλλιβρετάκης
Ηλίας Νικολακόπουλος
Γιώργος Σαββαΐδης
Τάσος Σακελλαρόπουλος
Βάσω Τσακανίκα
Μάγδα Φυτιλή

Ομάδα Εργασίας: Όλια Ησαΐα
Άρης Σωτηρόπουλος

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ

Βασιλική Αναστασιάδου
(έως 28.2.2018)
Σωκράτης Σωκράτους
(από 1.3.2018)
Ελένη Ηλιάδη
Ανδρέας Χειμωνίδης
Ανδρέας Νεοφύτου
Φλώρα Φλουρέντζου
Συλβάνα Βανέζου
Πέτρος Παπαπολυβίου
Δημήτρης Ταλιαδώρος
Μιχάλης Μιχαήλ

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Γενικός Συντονισμός: Βάσω Τσακανίκα

Γενική Επιμέλεια: Έλλη Δρούλια

Επιμέλεια: Όλια Ησαΐα,
Άρης Σωτηρόπουλος

Σχεδιαστική επιμέλεια - Σελιδοποίηση -
Σύνθεση εξωφύλλου: Δημήτρης Ζαζάς

Εκτύπωση: ΚΕΘΕΑ, ΣΧΗΜΑ + ΧΡΩΜΑ

© 2018 Βουλή των Ελλήνων
ISBN (set): 978-960-560-158-4
ISBN (τόμ. Β'): 978-960-560-161-4

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ

Γενικός Συντονισμός: Ελένη Ηλιάδη

Επιμέλεια: Φλώρα Φλουρέντζου,
Συλβάνα Βανέζου

Επιστημονικός Σύμβουλος:
Πέτρος Παπαπολυβίου

Ψηφιοποίηση υλικού:
Ανδρέας Χειμωνίδης
Στέλλα Διομήδους

© 2018 Βουλή των Αντιπροσώπων
ISBN (set): 978-9963-39-065-6
ISBN (τόμ. Β'): 978-9963-39-067-0

«Φάκελος Κύπρου»

Τόμος Β΄

Τα διαδικαστικά της Εξεταστικής Επιτροπής
της Βουλής των Ελλήνων

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ - ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ

ΑΘΗΝΑ - ΛΕΥΚΩΣΙΑ 2018

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	9
Τα μέλη της Επιτροπής	11
Συνεδρίαση 12ης Μαρτίου 1986	19
Συνεδρίαση 19ης Μαρτίου 1986	25
Συνεδρίαση 2ας Απριλίου 1986	119
Συνεδρίαση 9ης Απριλίου 1986	165
Συνεδρίαση 16ης Απριλίου 1986	193
Συνεδρίαση 14ης Μαΐου 1986	247
Συνεδρίαση 21ης Μαΐου 1986	293
Συνεδρίαση 28ης Μαΐου 1986	357
Συνεδρίαση 3ης Ιουνίου 1986	425
Συνεδρίαση 11ης Ιουνίου 1986	453
Συνεδρίαση 18ης Ιουνίου 1986	529

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η δημοσιοποίηση του υλικού του Φακέλου της Κύπρου, ικανοποιώντας το καθολικό διαχρονικά αίτημα των πολιτών της Ελλάδας και της Κύπρου, αλλά και του πολιτικού κόσμου των δύο χωρών για άμεση και ανεμπόδιστη πρόσβαση στην ιστορική αλήθεια, λύνει μια πολιτική και ηθική εκκρεμότητα που αφορά τα όσα, τραγικά, διαδραματίστηκαν στην Κύπρο το 1974, το χουντικό πραξικόπημα και την τουρκική εισβολή, που προκάλεσε μια νέα βαρύτατη εθνική καταστροφή, της οποίας τις οδυνηρές συνέπειες η Κύπρος συνεχίζει μέχρι και σήμερα να υφίσταται.

Το ογκωδέστατο υλικό, του οποίου η δημοσίευση θα υλοποιηθεί σταδιακά με την ολοκλήρωση της έκδοσης πολύτομου έργου, διαλαμβάνει τα πρακτικά των συνεδριάσεων της Εξεταστικής Επιτροπής για τον Φάκελο της Κύπρου της Βουλής των Ελλήνων, η οποία λειτούργησε από τον Φεβρουάριο του 1986 έως τον Μάρτιο του 1988. Η Επιτροπή εξέτασε, με κλητεύσεις και μαρτυρικές καταθέσεις, όλους όσοι ενεπλάκησαν έμμεσα ή συμμετείχαν άμεσα στο καταστροφικό πραξικόπημα κατά του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄ και όσων η δράση συνδέθηκε με τα γεγονότα της τουρκικής εισβολής που ακολούθησε. Η Επιτροπή, ως γνωστόν, δεν κατέληξε σε κοινό πόρισμα και, ως εκ τούτου, τόσο το πόρισμα της πλειοψηφίας όσο και οι επιμέρους απόψεις της μείζονος και ελάσσονος αντιπολίτευσης, καθώς και ανεξάρτητων βουλευτών κατατέθηκαν στην ολομέλεια της Βουλής των Ελλήνων την 31η Οκτωβρίου 1988 χωρίς να συζητηθούν και να ψηφιστούν.

Τριάντα περίπου χρόνια αργότερα και σαράντα τρία μετά την τραγωδία του 1974, η Βουλή των Ελλήνων σε συνεδρίασή της, στις 11 Ιουλίου 2017, αποφάσισε ομόφωνα όπως το υλικό του Φακέλου της Κύπρου παραδοθεί στη Βουλή των Αντιπροσώπων της Κυπριακής Δημοκρατίας και από κοινού δημοσιοποιηθεί. Η παράδοσή του έγινε σε ειδική συνεδρία της Βουλής των Αντιπροσώπων, στις 14 Ιουλίου 2017, στη Λευκωσία.

Οι εμμέτρως καταθέσεις που περιλαμβάνει ο Φάκελος της Κύπρου συγκροτήθηκαν μετά από μακρά σειρά ερωτήσεων, τις οποίες υπέβαλαν ο πρόεδρος και τα εκάστοτε μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής με βάση την κατά την περίοδο των γεγονότων ή και προγενέστερα ιδιότητα, τη θέση, τον ρόλο και τη δράση του κάθε εξεταζόμενου μάρτυρα. Οι απαντήσεις και οι τοποθετήσεις που καταγράφηκαν αποτελούν προφανώς αυστηρά προσωπικές απόψεις του καθενός, είτε αυτές αφορούν προσωπικές του ευθύνες είτε αφορούν ευθύνες που ενδεχομένως αυθαίρετα, λανθασμένα ή ίσως και κακόβουλα καταλογίζονται σε άλλα πρόσωπα και τρίτες χώρες, ή και ακόμη, προκειμένου για ανθρώπους που αποδεδειγμένα φέρουν το κύριο βάρος του εθνικού άγους του 1974, αποτελούν εμφανέστατη προσπάθεια να αποσεισουν μέρος από τις ασήκωτες ιστορικές τους ευθύνες. Οι μαρτυρίες εξάλλου καταγράφηκαν,

αφού μεσολάβησαν δώδεκα και πλέον χρόνια από την τραγωδία του 1974 και πολλοί από τους μάρτυρες είχαν έννομο συμφέρον στην όλη διαδικασία λόγω της προσωπικής τους εμπλοκής. Πρόκειται για ένα υλικό που δεν τέθηκε ποτέ στη βάση της τελικής απόδοσης ευθυνών. Ωστόσο, όσο και να ελέγχονται πολλές καταθέσεις ως μη αξιόπιστες ή να χαρακτηρίζονται από την προσπάθεια απόκρυψης στοιχείων ή την κραυγαλέα απόπειρα δικαιολόγησης πράξεων και στάσεων, αποδίδουν με τρόπο απολύτως ουσιαστικό τις ολέθριες συνέπειες που είχαν οι παρεμβάσεις και επεμβάσεις του καθεστώτος της επτάχρονης στρατιωτικής δικτατορίας στην Ελλάδα στα εσωτερικά της Κυπριακής Δημοκρατίας, που υπονόμισαν πολλαπλά τις σχέσεις των δύο κρατών και αποσάθρωσαν εκ των έσω την αμυντική ικανότητα της Κύπρου. Καταδεικνύουν επίσης την καταστροφή που επιφέρουν η κατάλυση του δημοκρατικού πολιτεύματος και η αντιποίηση πολιτικής αρχής από φορείς όπως ο στρατός, που έχει ως αποκλειστική αποστολή την εθνική άμυνα και όχι την άσκηση πολιτικού ρόλου.

Η πρωτοβουλία των δύο κοινοβουλίων να προχωρήσουν από κοινού στην παρούσα έκδοση έχει στόχο να προσφέρει τόσο στην Ελλάδα, στην Κύπρο και στους αποδήμους μας όσο και στην επιστημονική κοινότητα πρόσβαση σε ιστορικό υλικό που μέχρι τώρα θεωρούνταν επτασφράγιστο μυστικό και να φωτίσει γνωστές και άγνωστες πτυχές της κυπριακής τραγωδίας. Αποτελεί ταυτόχρονα την απαρχή μιας κοινής προσπάθειας των δύο κοινοβουλίων για συγκέντρωση του όποιου σχετικού με τον Φάκελο της Κύπρου υλικού που υπάρχει διάσπαρτο σε διάφορα αρχεία, κρατικά και μη, με την ελπίδα να διανοιχθούν νέοι δρόμοι στην έρευνα και να διευρυνθεί το πεδίο της ιστορικής γνώσης, έτσι ώστε να χυθεί κάποτε άπλετο φως στην πλέον σκοτεινή σελίδα της σύγχρονης ιστορίας μας και το «Δεν Ξεχνώ» της νεότητάς μας να μην παραμείνει κενό γράμμα.

Νικόλαος Βούτσας
Πρόεδρος
της Βουλής των Ελλήνων

Δημήτρης Συλλούρης
Πρόεδρος
της Βουλής των Αντιπροσώπων

ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Η Επιτροπή συγκροτήθηκε στις 12 Μαρτίου 1986, με πρώτο πρόεδρο τον Μάρκο Νάτσινα, βουλευτή Κοζάνης του ΠΑΣΟΚ, αντιπρόεδρο τον μετέπειτα πρόεδρό της Χρήστο Μπασαγιάννη, βουλευτή Αιτωλοακαρνανίας του ΠΑΣΟΚ και γραμματέα τον Κωνσταντίνο Τσιγαρίδα βουλευτή Ευρυτανίας του ΠΑΣΟΚ. Μέλος της Επιτροπής επίσης ήταν ο Αντώνης Τρίτσος. Μ' αυτή τη σύνθεση η Επιτροπή λειτούργησε μέχρι και τις 25.4.1986 οπότε υποργοποιήθηκαν οι Νάτσινας και Τρίτσος και τη θέση του προέδρου ανέλαβε ο Χρήστος Μπασαγιάννης. Τα δύο μέλη αντικαταστάθηκαν από τον Γιώργο Δασκαλάκη και Σπύρο Ράλλη αντίστοιχα.

Στις 31.10.1986 υποργοποιήθηκαν οι Α. Πεπονής, Κ. Μπαντουβάς και Σ. Ακρίτα και αντικαταστάθηκαν από τους Α. Ντεντιδάκη, Α. Πετραλιά και Α. Δαμιανίδη.

Μέχρι τις 11.7.1986 μέλος της Επιτροπής ήταν και ο Μιλτιάδης Εβερετ ο οποίος λόγω της υποψηφιότητάς του στις δημοτικές εκλογές αντικαταστάθηκε από τον Κ. Λάσκαρη.

Στις 5.2.1987 υποργοποιήθηκαν οι Κ. Τσιγαρίδας, Γ. Δασκαλάκης, Ε. Παπαστεφανάκης και Σπ. Ράλλης και αντικαταστάθηκαν από τους Ε. Κιοσκή, Ι. Γλαβίνα, Ν. Ριζογιάννη και Μ. Κυρατσού. Καθήκοντα γραμματέα της Επιτροπής αναλαμβάνει ο Ι. Γλαβίνας.

Στις 26.5.1987 αντικαταστάθηκε ο Α. Παπαληγούρας από τον Σ. Χατζηγάκη. Ο Α. Παπαληγούρας επανήλθε, ως ανεξάρτητος πλέον βουλευτής, στις 7.6.1988.

Στις 23.9.1987 υποργοποιήθηκε ο Ν. Ριζογιάννης και αντικαταστάθηκε από τον Η. Παπαλιά που κι αυτός με τη σειρά του ορίστηκε υφυπουργός του Υπουργού πλέον Η. Μαρκόπουλου και αντικαταστάθηκαν από τους Ι. Καραμπάτσα και Γ. Καλογήρου αντίστοιχα.

ΑΚΡΙΤΑ ΣΥΛΒΑ, 1928

Κοινωνική Λειτουργός
Βουλευτής Β' Αθηνών, ΠΑΣΟΚ (1974, 1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990, 1993)
Υφυπουργός Υγείας-Πρόνοιας (1986-1987)
Υπουργοποιήθηκε στις 31.10.1986 και αντικαταστάθηκε στην Εξεταστική Επιτροπή από τον Α. Δαμιανίδη
Συμμετείχε ενεργά στον αντιδικτατορικό αγώνα. Ιδρυτικό μέλος του ΠΑΣΟΚ

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, 1933

Δικηγόρος
Βουλευτής Β' Αθηνών, ΕΡΕ (1961, 1963, 1964), ΝΔ (1974, 1977, 1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990, 1993, 1996), Επικρατείας, ΝΔ (2000)
Ευρωβουλευτής, ΝΔ (2004)

Υφυπουργός Εσωτερικών (1974), Υφυπουργός Εξωτερικών (1974-1975), Υπουργός Εμπορίου (1975-1977 και 1989-1990), Υπουργός Παιδείας (1977-1980), Υπουργός Εθνικής Άμυνας (1989 και 1990-1993), Υπουργός Δικαιοσύνης (1992)
Ανέπτυξε αντιδικτατορική δράση

ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, 1927-2012

Αντιναύαρχος ε.α.
Βουλευτής Επικρατείας, ΝΔ (1985), Αχαΐας, ΝΔ (1989α, 1989β, 1990)
Αναπληρωτής Υπουργός Εθνικής Άμυνας (1989), Υπουργός Δημόσιας Τάξης (1990-1991)
Με τον βαθμό του αντιπλοίαρχου μυήθηκε στο κίνημα του Ναυτικού

ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, 1936

Οικονομολόγος
 Βουλευτής Λακωνίας, ΝΔ (1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990)
 Υφυπουργός Οικονομικών (1991-1993)
 Τον Σεπτέμβριο του 1985 ακολούθησε τον Κωστή Στεφανόπουλο στη δημιουργία της ΔΗΑΝΑ και ως εκπρόσωπός της συμμετείχε στην Εξεταστική Επιτροπή. Αποχώρησε από τη ΔΗΑΝΑ και επέστρεψε στη ΝΔ το 1987. Αντικαταστάθηκε στην Εξεταστική Επιτροπή από τον Ευστ. Στρατήγη την 1.10.1987

ΓΛΑΒΙΝΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, 1938-2012

Δικηγόρος
 Βουλευτής Β' Θεσσαλονίκης, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990, 1993)
 Προδικτατορικός Δήμαρχος Σοχού Θεσσαλονίκης. Επανεξελέγη το 1975 και το 1978
 Στις 10.2.1987 αντικατέστησε στην Εξεταστική Επιτροπή τον Εμμ. Παπαστεφανάκη και εκλέχθηκε γραμματέας της Επιτροπής στη θέση του Κ. Τσιγαρίδα

ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, 1942

Δικηγόρος
 Βουλευτής Σερρών, ΠΑΣΟΚ (1977, 1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990, 1993, 1996)
 Υφυπουργός Γεωργίας (1995-1996)
 Στις 31.10.1986 αντικατέστησε στην Εξεταστική Επιτροπή τη Σ. Ακρίτα

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, 1936

Ιδιωτικός υπάλληλος
 Βουλευτής Α' Αθηνών, ΠΑΣΟΚ (1981), Αρκαδίας, ΠΑΣΟΚ (1985, 1989β, 1990, 1993), Β' Αθηνών (2000)
 Υφυπουργός Εμπορίου (1987-1989), Υφυπουργός Εσωτερικών (1993-1994), Αναπληρωτής Υπουργός Εσωτερικών (1994-1996), Υφυπουργός Μεταφορών (1996)
 Συνδικαλιστής στον χώρο των ιδιωτικών ασφαλίσεων

ΔΗΜΑΣ ΣΤΑΥΡΟΣ, 1941

Δικηγόρος, Οικονομολόγος
 Βουλευτής Επικρατείας, ΝΔ (1977), Κορινθίας, ΝΔ (1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990, 1993, 1996, 2000, 2004)
 Υφυπουργός Συντονισμού (1977-1980), Υπουργός Εμπορίου (1980), Υπουργός Άνευ Χαρτοφυλακίου (1980-1981), Υπουργός Γεωργίας (1989, 1989-1990), Υπουργός Βιομηχανίας (1990-1991), Υπουργός Εξωτερικών (2011-2012)
 Υποψήφιος Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας (2014)
 Ευρωπαίος Επίτροπος Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων (2004-2009)

ΔΡΕΤΤΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, 1934

Πανεπιστημιακός-Οικονομολόγος, Συγγραφέας
 Βουλευτής Ηρακλείου, ΠΑΣΟΚ (1977, 1981), Α' Αθηνών, ΚΚΕ/Ανεξάρτητος (1985), Α' Αθηνών, ΣΥΝ (1989α, 1989β, 1990)
 Αντιπρόεδρος της Βουλής (1990-1993)
 Υπουργός Οικονομικών (1981-1982)
 Στις 24.6.1987 αντικατέστησε στην Εξεταστική Επιτροπή τον Δ. Λιβανό από την ομάδα των ανεξάρτητων βουλευτών

ΕΒΕΡΤ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ, 1939-2011

Οικονομολόγος
 Βουλευτής Α' Αθηνών, ΝΔ (1974, 1977, 1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990, 1993), Α' Θεσσαλονίκης, ΝΔ (1996), Επικρατείας, ΝΔ (2000, 2004, 2007)
 Υφυπουργός Οικονομικών (1976-1977, 1980-1981), Υπουργός Βιομηχανίας (1977-1980), Υπουργός Υγείας (1989), Υπουργός Προεδρίας (1990-1991)
 Πρόεδρος ΝΔ (1993-1997)
 Στις 11.7.1986 αντικαταστάθηκε στην Εξεταστική Επιτροπή από τον Κ. Λάσκαρη

ΖΑΪΜΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ, 1932

Δικηγόρος
 Βουλευτής Αχαΐας, ΝΔ (1974, 1977, 1985, 1989α, 1989β)

Υφυπουργός Οικονομικών (1974-1976),
Υφυπουργός Εθνικής Άμυνας (1976-1977),
Υφυπουργός Εξωτερικών (1977-1980)

ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ, 1936

Δικηγόρος
Βουλευτής Μαγνησίας, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985,
1989α, 1989β, 1990, 1993)
Αντιπρόεδρος της Βουλής (1993-1996)
Πρόεδρος της Προανακριτικής Επιτροπής
της Βουλής για την υπόθεση των υποκλο-
πών
Υφυπουργός Εθνικής Άμυνας (1982-1985),
Υφυπουργός Εθνικής Οικονομίας (1988-
1989), Αναπληρωτής Υπουργός Βιομηχανίας
(1989)

ΖΕΡΒΟΣ ΚΛΕΑΝΘΗΣ, 1921-2005

Αντιναύαρχος ε.α.
Βουλευτής Δωδεκανήσου, ΠΑΣΟΚ (1981,
1985)
Ανθυποπλοίαρχος στην κορβέτα «Κριεζής»
κατά την απόβαση στην Νορμανδία. Κατά τη
διάρκεια της δικτατορίας αποτάχθηκε από
το Πολεμικό Ναυτικό

ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, 1928-2015

Δικηγόρος
Βουλευτής Βοιωτίας, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985)
Στις 22.6.1988 αντικατέστησε στην Εξετα-
στική Επιτροπή τον Χρ. Μαρκόπουλο

ΚΑΠΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, 1937-2005

Λογιστής
Βουλευτής Β' Αθηνών, ΚΚΕ (1974, 1977,
1981, 1985), Β' Αθηνών, ΣΥΝ (1989α)
Ευρωβουλευτής, ΚΚΕ (1981α)
Το 1974 συλλαμβάνεται και βασανίζεται από
το ΕΑΤ-ΕΣΑ. Υπήρξε ένας από τους βασι-
κούς μάρτυρες στη δίκη των βασανιστών
της χούντας. Από το 1985 υπήρξε κοινοβου-
λευτικός εκπρόσωπος του ΚΚΕ από το
οποίο, διαφωνώντας με την κυβέρνηση
Τζαννετάκη, αποχώρησε

ΚΑΡΑΜΠΑΤΣΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, 1932

Δικηγόρος
Βουλευτής Λάρισας, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985,
1993)
Στις 24.6.1988 αντικατέστησε στην Εξετα-
στική Επιτροπή τον Η. Παπαηλία

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, 1933

Αντιστράτηγος ε.α.
Βουλευτής Αργολίδας, ΠΑΣΟΚ (1981,1985)
Πρόεδρος της Επιτροπής Άμυνας και Εξω-
τερικών της Βουλής
Υφυπουργός Μεταφορών (1988-1989)
Λοχαγός, εθελοντής στην Κύπρο 1965-1966.
Αποτάχθηκε από τη Χούντα και εξορίστηκε.
Ιδρυτικό μέλος του ΠΑΣΟΚ

ΚΥΡΑΤΣΟΥΣ ΜΕΡΚΟΥΡΗΣ, 1925-1990

Δικηγόρος
Βουλευτής Κοζάνης, ΠΑΣΟΚ (1977, 1985,
1989α, 1989β)
Στις 10.2.1987 αντικατέστησε στην Εξετα-
στική Επιτροπή τον Σπ. Ράλλη
Την περίοδο του Εμφυλίου εκτοπίστηκε στη
Μακρόνησο. Υπήρξε προδικτατορικός Δή-
μαρχος Κοζάνης με την Ένωση Κέντρου.
Ιδρυτικό μέλος του ΠΑΣΟΚ

ΛΑΣΚΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, 1918-1989

Δικηγόρος
Βουλευτής Β' Αθηνών, ΝΔ (1974, 1977, 1981,
1985)
Υπουργός Απασχόλησης (1974), Υπουργός
Εργασίας (1974-1981)
Υπήρξε ο μακροβιότερος υπουργός Εργα-
σίας. Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας ήταν
επικεφαλής αντιστασιακής συνδικαλιστικής
οργάνωσης του κεντροδεξιού χώρου

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, 1928-2000

Δικηγόρος
Βουλευτής Άρτας, ΠΑΣΟΚ (1977, 1985)
Πολιτεύθηκε πρώτη φορά το 1961 με την
Ένωση Κέντρου. Ιδρυτικό στέλεχος του
ΠΑΣΟΚ

ΛΙΒΑΝΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ, 1934-2005

Δημοσιογράφος

Βουλευτής Αιτωλοακαρνανίας, ΝΔ (1974, 1981, 1985)

Ευρωβουλευτής, ΠΑΣΟΚ (1989)

Υπουργός Τουρισμού (1993-1995)

Αποχώρησε από τη ΝΔ το 1985 και στην Εξεταστική Επιτροπή συμμετείχε ως ανεξάρτητος βουλευτής μέχρι την παραίτησή του στις 17.6.1987

Στην περίοδο της δικτατορίας διώχθηκε για την αντιστασιακή του δράση

ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ, 1929-2017

Πυρηνικός Χημικός

Βουλευτής Επικρατείας, ΠΑΣΟΚ (1985)

Ευρωβουλευτής, ΠΑΣΟΚ (1981β)

Υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου, αρμόδιος για τους διεθνείς οργανισμούς (1988-1989)

Στην περίοδο της δικτατορίας διώχθηκε για τη δράση του και διέφυγε στο εξωτερικό. Πρόεδρος του ειρηνιστικού κινήματος ΚΕΑ-ΔΕΑ

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι., 1934

Δικηγόρος

Βουλευτής Ηρακλείου, ΕΚνδ (1974), Ηρακλείου, ΕΔΗΚ (1977), Β΄ Αθηνών, ΠΑΣΟΚ (1985), Ηρακλείου, ΠΑΣΟΚ (1989α, 1989β, 1990, 1993, 1996)

Υπουργός Μεταφορών και Επικοινωνιών (1986-1988)

Διευθυντής του πολιτικού γραφείου του Σοφοκλή Βενιζέλου την περίοδο 1953-1956. Συμμετείχε ενεργά στην αντιδικτατορική αντίσταση. Κοινοβουλευτικός Εκπρόσωπος της Ένωσης Κέντρου το 1977. Το 2000 εντάχθηκε στο ΔΗΚΚΙ

ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ, 1916-1998

Δικηγόρος

Βουλευτής Αιτωλοακαρνανίας, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985)

Μέλος του ΕΑΜ την περίοδο της Κατοχής. Προδικτατορικός Δήμαρχος Μεσολογγίου με την Ένωση Κέντρου

Πρόεδρος της Εξεταστικής Επιτροπής που

ερεύνησε τον «Φάκελο της Κύπρου» (1986-1988)

ΜΠΛΕΤΣΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ, 1938

Δικηγόρος

Βουλευτής Ροδόπης, ΝΔ (1974, 1977, 1981, 1985)

Προδικτατορικός πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου Κομοτηνής (1964-1967)

ΝΤΕΝΤΙΔΑΚΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, 1942-2011

Δικηγόρος

Βουλευτής Α΄ Πειραιώς, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985, 1989β, 1990, 1993)

Αναπληρωτής Υπουργός Ναυτιλίας (1988-1989), Υπουργός Εμπορικής Ναυτιλίας (1989)

Στις 31.10.1986 αντικατέστησε στην Εξεταστική Επιτροπή τον Αν. Πεπονή

ΞΑΡΧΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ, 1931

Δικηγόρος

Βουλευτής Φθιώτιδας, ΝΔ (1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990)

Αντιπρόεδρος της Βουλής (1991-1993)

Υπουργός Εμπορίου (1990-1991)

Μέλος της νεολαίας ΕΡΕ. Ιδρυτικό στέλεχος της ΝΔ. Αναπληρωτής Γραμματέας της Κ.Ο. και κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος του κόμματος

ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, 1931-2000

Δικηγόρος

Βουλευτής Β΄ Αθηνών, ΠΑΣΟΚ (1985)

Ευρωβουλευτής, ΠΑΣΟΚ (1989)

Πρόεδρος της Εξεταστικής Επιτροπής της Βουλής για την υπόθεση Κοσκωτά (1988)

Ιδρυτικό μέλος του ΠΑΣΟΚ. Πρόεδρος του Πειθαρχικού Συμβουλίου του ΠΑΣΟΚ (1976-1990)

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, 1930

Δικηγόρος

Βουλευτής Καβάλας, ΝΔ (1974, 1977, 1981, 1985, 1989α, 1989β, 1993, 1996, 2000)

Υφυπουργός Εμπορίου (1974-1977), Υπουργός Εμπορίου (1977-1980), Υπουργός Συγ-

κοινωνιών (1980-1981)

Την 1.10.1987 αντικατέστησε στην Εξεταστική Επιτροπή την Α. Συνοδινού
Πολιτεύτηκε για πρώτη φορά το 1963 με το κόμμα των Προοδευτικών και το 1964 εντάχθηκε στην ΕΡΕ. Διετέλεσε Γενικός Γραμματέας της Κ.Ο. της ΝΔ και σταμάτησε να πολιτεύεται το 2004

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, 1928-2000

Αντιπέρραρχος ε.α.

Βουλευτής Ηρακλείου, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985)
Υπουργός Συγκοινωνιών (1984-1985)
Αποστρατεύθηκε το 1966 κατηγορούμενος για την υπόθεση ΑΣΠΙΔΑ. Για την αντιστασιακή του δράση κατά τη διάρκεια της δικτατορίας (στέλεχος του ΠΑΚ) συνελήφθη και βασανίστηκε στο ΕΑΤ-ΕΣΑ. Ιδρυτικό μέλος του ΠΑΣΟΚ

ΠΑΠΑΗΛΙΑΣ ΗΛΙΑΣ, 1942

Δικηγόρος

Βουλευτής Αττικής, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990, 1993, 1996, 2000, 2004)
Υφυπουργός Οικονομικών (1988-1989)
Στις 24.9.1987 αντικατέστησε στην Εξεταστική Επιτροπή τον Ν. Ριζογιάννη
Μέλος της νεολαίας της Ένωσης Κέντρου. Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας συνεργάστηκε με το ΠΑΚ Αγγλίας

ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΙΧΑΗΛ, 1919-2010

Διπλωμάτης-Νομικός, Συγγραφέας
Βουλευτής Κοζάνης, ΕΚ (1961, 1963, 1964), Κοζάνης, ΝΔ (1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990), Επικρατείας, ΝΔ (1993)
Υφυπουργός Εθνικής Άμυνας (1964-1965), Υπουργός Βιομηχανίας (1989), Υπουργός Γεωργίας (1990-1991), Υπουργός Δικαιοσύνης (1991-1992), Υπουργός Εξωτερικών (1992-1993)
Πολιτεύτηκε για πρώτη φορά το 1958 με το Κόμμα των Φιλελευθέρων και συμμετείχε με την Ένωση Κέντρου στον «ανένδοτο αγώνα». Παρέμεινε στο χώρο του Κέντρου ως το 1978. Διετέλεσε Γενικός Γραμματέας

της ΕΔΗΚ (1976-1977). Εκλεγόταν με τη ΝΔ από το 1981 έως και το 1993, όταν συγκρούστηκε με τον Μιλτιάδη Έβερτ για την κριτική στην ηγεσία του κόμματος σχετικά με το «Μακεδονικό» και καθαιρέθηκε από τα κομματικά και κοινοβουλευτικά αξιώματα ως Υφυπουργός Εθνικής Άμυνας άρχισε «άτυπα» τη στρατιωτική θωράκιση της Κύπρου

ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ, 1948

Δικηγόρος, Συγγραφέας
Βουλευτής Κορινθίας, ΝΔ (1981, 1985, 1993, 1996, 2000, 2004, 2007)
Υπουργός Δικαιοσύνης (2004), Υπουργός Εμπορικής Ναυτιλίας (2008)
Διαγράφηκε από τον Κωνσταντίνο Μησοτάκη στις 25.5.1987 και επέστρεψε στην Εξεταστική Επιτροπή στις 21.6.1988 ως ανεξάρτητος βουλευτής, σε αντικατάσταση του Ευστ. Στρατήγη
Επικεφαλής της ΟΝΝΕΔ (1976-1977). Κοινοβουλευτικός Εκπρόσωπος της ΝΔ (2001-2004)

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, 1940

Δικηγόρος
Βουλευτής Ηρακλείου, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985, 1989α, 1989β, 1993)
Υπουργός Εσωτερικών (1987), Αναπληρωτής Υπουργός ΠΕΧΩΔΕ (1987-1989), Υπουργός ΠΕΧΩΔΕ (1989)
Ιδρυτικό μέλος του ΠΑΣΟΚ

ΠΑΥΛΙΔΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, 1943

Φυσικός
Βουλευτής Δωδεκανήσου, ΝΔ (1977, 1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990, 1993, 2000, 2004, 2007)
Υπουργός Εμπορικής Ναυτιλίας (1989, 1990-1992), Υφυπουργός Οικονομικών (1990), Αναπληρωτής Υπουργός Εμπορικής Ναυτιλίας (1990), Υπουργός Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής (2004)

ΠΕΠΟΝΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ, 1924-2011

Δικηγόρος

Βουλευτής Α' Αθηνών, ΠΑΣΟΚ (1977, 1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990, 1993, 1996)

Ευρωβουλευτής, ΠΑΣΟΚ (1981α)

Υπουργός Βιομηχανίας και Ενέργειας (1981-1982), Υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου (1984), Υπουργός Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας (1986-1988, 1988-1989), Υπουργός Προεδρίας (1989, 1993-1994), Υπουργός Δικαιοσύνης (1995), Υπουργός Υγείας και Πρόνοιας (1996)

Πρόεδρος της νεολαίας ΕΠΕΚ από την οποία διαγράφηκε γιατί αντιτάχθηκε στην εκτέλεση Μπελογιάννη. Πολιτεύτηκε για πρώτη φορά το 1958 με το κόμμα Φιλελευθέρων. Γενικός διευθυντής του Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας (ΕΙΡ) το διάστημα 1964-1965. Για τη δράση του κατά τη διάρκεια της δικτατορίας συνελήφθη, καταδικάστηκε από το Έκτακτο Στρατοδικείο και εκτοπίστηκε. Μεταπολιτευτικά υπήρξε ο εμπνευστής και συντάκτης του νόμου 2190/1994 για το ΑΣΕΠ, γνωστός ως «νόμος Πεπονή»

ΠΕΡΡΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, 1936

Δικηγόρος

Βουλευτής Ρεθύμνου, ΠΑΣΟΚ (1977, 1981, 1985)

Υπουργός Δημοσίων Έργων (1984-1985)

Μέλος της νεολαίας της Ενώσεως Κέντρου. Για την αντιστασιακή του δράση ανακρίθηκε στο ΕΑΤ-ΕΣΑ και φυλακίσθηκε στις φυλακές Χανίων

ΠΕΤΡΑΛΙΑΣ ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ (ΡΕΝΟΣ), 1933-2016

Δικηγόρος

Βουλευτής Ηλείας, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985, 1990, 1993, 1996)

Στις 31.10.1986 αντικατέστησε στην Επιτροπή τον Κ. Μπαντουβά

Υποψήφιος βουλευτής με την ΕΔΗΚ το 1977, Δήμαρχος Αμαλιάδας το 1978

ΡΑΛΛΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ, 1930-2016

Γιατρός

Βουλευτής Κέρκυρας, ΠΑΣΟΚ (1974, 1977, 1981, 1985)

Υφυπουργός Μεταφορών (1987-1988)

ΡΙΖΟΓΙΑΝΝΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, 1930

Δικηγόρος

Βουλευτής Κορινθίας, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985, 1989α)

Υφυπουργός Υγείας (1987-1989)

Στις 5.2.1987 αντικατέστησε στην Επιτροπή τον Σπ. Ράλλη

Μέλος νεολαίας ΕΠΕΚ και στέλεχος της Ενώσεως Κέντρου. Την περίοδο της δικτατορίας ανέπτυξε αντιστασιακή δράση. Ιδρυτικό μέλος του ΠΑΣΟΚ

ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ, 1933

Δικηγόρος

Βουλευτής Επικρατείας, ΝΔ (1985)

Την 1.10.1987 αντικατέστησε στην Εξεταστική Επιτροπή τον Κ. Γιατράκο

Ακολούθησε τον Κωστή Στεφανόπουλο τον Σεπτέμβριο του 1985 και ίδρυσαν την ΔΗΑΝΑ

ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ ANNA, 1927-2016

Ηθοποιός

Βουλευτής Α' Αθηνών (1974, 1977, 1981, 1985, 1989α, 1989β)

Υφυπουργός Κοινωνικών Υπηρεσιών (1977-1980)

Με την επιβολή της δικτατορίας το 1967, διέκοψε τη θεατρική της δραστηριότητα. Η Χούντα ανακάλεσε την άδεια χρήσης του Θεάτρου του Λυκαβηττού και της αφαίρεσε το διαβατήριό της

Μετά την πτώση της δικτατορίας αφοσιώθηκε στην πολιτική

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, 1939

Δικηγόρος

Βουλευτής Ευρυτανίας, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985)

Υφυπουργός Γεωργίας (1987-1989)

Γραμματέας της Εξεταστικής Επιτροπής για τον «Φάκελο της Κύπρου» έως 5.2.1987 που

διορίστηκε Υφυπουργός.
Μέλος της νεολαίας της Ένωσης Κέντρου, κατά τη διάρκεια της δικτατορίας εντάχθηκε στο ΠΑΚ. Για την αντιστασιακή του δράση συνελήφθη και φυλακίστηκε

ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ, 1928

Στρατιωτικός ε.α.
Βουλευτής Αιτωλοακαρνανίας, ΝΔ (1977, 1981, 1985, 1989α)
Την 1.10.1987 αντικατέστησε στην Εξεταστική Επιτροπή τον Σ. Δήμα.

ΧΑΤΖΗΓΑΚΗΣ ΣΩΤΗΡΗΣ, 1945

Δικηγόρος
Βουλευτής Τρικάλων, ΝΔ (1974, 1977, 1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990, 1993, 2000, 2004, 2007)
Υπουργός Εργασίας (1989), Αναπληρωτής Υπουργός Γεωργίας (1989), Αναπληρωτής Υπουργός Εμπορίου (1990-1991), Υφυπουργός Εθνικής Οικονομίας (1991), Υπουργός Γεωργίας (1991-1992), Υπουργός Δικαιοσύνης (2007-2009), Υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (2009)
Αντιπρόεδρος της Βουλής (2004)

Πρόεδρος της Επιτροπής Ευρωπαϊκών Υποθέσεων της Βουλής (2004)
Στις 26.5.1987 αντικατέστησε στην Εξεταστική Επιτροπή τον Αν. Παπαληγούρα που είχε διαγραφεί από τη ΝΔ
Ιδρυτικό μέλος της ΝΔ

ΨΑΡΟΥΔΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, 1917-2006

Εκπαιδευτικός, Δικηγόρος, Δημοσιογράφος
Βουλευτής Επικρατείας, ΠΑΣΟΚ (1985)
Το 1953 εξέδωσε την εφημερίδα *Χριστιανική Δημοκρατία* και λίγο αργότερα ίδρυσε κόμμα με την ίδια επωνυμία με το οποίο συμμετείχε σε όλες τις εκλογικές αναμετρήσεις από το 1950 έως το 1989. Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας για την αντιστασιακή του δράση διώχθηκε και εξορίστηκε στη Γυάρο. Στις εκλογές του 1985 εκλέχτηκε ως συνεργαζόμενος με το ΠΑΣΟΚ και ανεξαρτητοποιήθηκε τον Ιούνιο του 1985.
Την 1.10.1987 αντικατέστησε στην Εξεταστική Επιτροπή τον Εμμ. Δρεττάκη ως ανεξάρτητος βουλευτής
Έχει εκδώσει βιβλίο με ντοκουμέντα για το Κυπριακό

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

ΒΟΥΛΗ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ
ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΣ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ' - ΣΥΝΟΔΟΣ Α'
ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Ξεγ/Αθήνα, σήμερα 12 Μαρτίου 1986, ημέρα Τετάρτη και ώρα 6,30'μ.μ. με Πρόεδρο τον Β' Αντιπρόεδρο της Βουλής κ. Π.Κρητικό, συνεδρίασε η Εξεταστική Επιτροπή για το "φάκελο της Κύπρου", που συγκροτήθηκε σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 1209/901/3-3-86 απόφαση του Προέδρου της Βουλής, μετά την από 21 Φεβρουαρίου 1986 ομόφωνη απόφαση της Ολομελείας της Βουλής και σύμφωνα με τα άρθρα 10 και 27 του Κανονισμού της Βουλής, για να εκλέξει το Προεδρείο της.

Η Επιτροπή αποτελείται από τα εξής μέλη: Κ.Ακρίτα-Σύλβα, Π.Ζακωλίκιο, Κλ.Ζερβό, Ι.Κουτσογιάννη, Α.Διαροκάπη, Χ.Μαρκόπουλο, Κ.Μπαντουβά, Χ.Μπασαγιάννη, Μ.Νάτσινα, Δ.Παγορόπουλο, Ι.Παπαδονικολάκη, Ε.Παπαστεφανάκη, Α.Πεponή, Γ.Περάκη, Α.Τρίτση, Κ.Τσιγαρίδα, Ι.Βαρβιτσιώτη, Ι.Βασιλειάδη, Μ.Έβερτ, Σ.Δήμα, Α.Ζαΐμη, Σ.Μπλέτσα, Α.Ξαρχά, Μ.Παπακωνσταντίνου, Α.Παπαληγούρα, Α.Παυλίδη, Α.Συνοδινού, Κ.Κάππο, Κ.Γιατράκο και Δ.Λιβανό.

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντα τα μέλη της επιτροπής, πλην του κ. Α.Τρίτση, ο οποίος αντικαταστάθηκε με σχετική απόφαση του Προέδρου της Βουλής, από το βουλευτή κ. Δ.Παπαδόπουλο και του κ. Κ.Γιατράκου.

Ο Β' Αντιπρόεδρος της Βουλής κ. Π.Κρητικός, αφού διαπίστωσε απαρτία, κάλεσε τα μέλη της επιτροπής να ψηφίσουν με μυστική ψηφοφορία,

- 2 -

για την εκλογή του Προεδρείου.

Μετά το τέλος της ψηφοφορίας έλαβαν:

A.- Για το αξίωμα του Προέδρου:

Μ.Νάτσινας , ψήφους 15

Ι.Παπαδονικολάκης, ψήφο 1

B.- Για το αξίωμα του Αντιπροέδρου:

Χ.Μπασαγιάννης, ψήφους 15

Ε.Παπαστεφανάκης, ψήφο 1

Γ.- Για το αξίωμα του Γραμματέα:

Κ. Τσιγαρίδας, ψήφους 15

Χ.Μπασαγιάννης, ψήφο 1

Βρέθηκαν δώδεκα λευκά ψηφοδέλτια και ένα ψηφοδέλτιο με τη λέξη "παρών".

(Στο σημείο αυτό προσήλθε και ο κ. Α.Τρίτσης).

Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 29 παρ. 3 του Κανονισμού της Βουλής εκλέγονται ο Αντιπρόεδρος και ο Γραμματέας της Επιτροπής κ.κ. Χ.Μπασαγιάννης και Κ.Τσιγαρίδας και επαναλαμβάνεται η ψηφοφορία, για την εκλογή του Προέδρου, σύμφωνα με το άρθρο 29 παρ. 2 του Κανονισμού της Βουλής.

Μετά το τέλος της ψηφοφορίας έλαβε:

Για το αξίωμα του Προέδρου:

Μ.Νάτσινας , ψήφους 16

Βρέθηκαν δώδεκα λευκά ψηφοδέλτια και ένα ψηφοδέλτιο με τη λέξη "παρών".

./.

- 3 -

Κατόπιν τούτου η Εξεταστική Επιτροπή "για το φάκελο της Κύπρου" συγκροτείται σε σώμα, ως εξής:

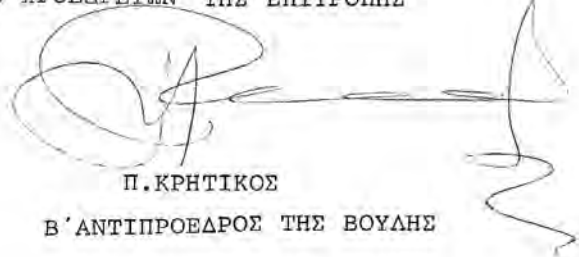
ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ: Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

Στη συνέχεια λύθηκε η συνεδρίαση.

Ο ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Π.ΚΡΗΤΙΚΟΣ

Β' ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
 ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ' - ΣΥΝΟΔΟΣ Α'
 ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
 "ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 12 Μαρτίου 1986, ημέρα Τετάρτη και ώρα 7.00 μ.μ. συνεδρίασε η Εξεταστική Επιτροπή "για το φάκελο της Κύπρου" με την προεδρία του προέδρου αυτής κ. Μάρκου Νάτσινα, για να αρχίσει τις εργασίες της.

Στη συνεδρίαση ήσαν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι βουλευτές: κ.κ. Κ.Ακρίτα-Σύλβα, Π.Ζακολίκος, Κ.Ζερβός, Ι.Κουτσογιάννης, Α.Διαροκάπης, Χ.Μαρκόπουλος, Κ.Μπαντουβάς, Χ.Μπασαγιάννης, Δ.Παγορόπουλος, Ι.Παπαδονικολάκης, Ε.Παπαστεφανάκης, Α.Πεπονής, Γ.Πεοράκης, Α.Τρίτσης, Κ.Τσιγαρίδας, Ι.Βαρβιτσιώτης, Ι.Βασιλειάδης, Μ.Έβερτ, Α.Ζαΐμης, Σ.Μπλέτσας, Α.Βαρχάς, Μ.Παπακωνσταντίνου, Α.Παπαληγούρας, Α.Παυλίδης, Α.Συνοδινού, Κ.Κάππος και Δ.Λιβανός.

Ο πρόεδρος της Επιτροπής κ. Μ.Νάτσινας, αφού διαπίστωσε την ύπαρξη απαρτίας, κήρυξε την έναρξη της συνεδρίασης και είπε:

Κύριοι συνάδελφοι σήμερα με την εκλογή προεδρείου αρχίζει τις εργασίες της η Επιτροπή μας.

Θα ήθελα να σας παρακαλέσω να συμφωνήσουμε, σύμφωνα με το άρθρο 29 του Κανονισμού της Βουλής, να συνεδριάζουμε κάθε Τετάρτη και εάν

-2-

δεν έχετε αντίρρηση η επόμενη συνεδρίαση να ορισθεί την ερχόμενη Τετάρτη με θέμα ημερήσιας διάταξης "τον καθορισμό του τρόπου εργασιών της Επιτροπής".

Η Επιτροπή αποδέχτηκε την ανωτέρω πρόταση.

Στη συνέχεια το λόγο έλαβε ο κ. Δ.Λιβανός ο οποίος είπε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 33 του Κανονισμού της Βουλής, θα πρέπει στις συνεδριάσεις της Επιτροπής να τηρηθούν εστενογραφημένα πρακτικά. Εκτός απ' αυτό, επειδή το έργο της Επιτροπής αυτής είναι ιστορικό, θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν κασέτες μαγνητοφώνου οι οποίες θα φυλαχθούν στο Αρχείο της Βουλής.

Ο πρόεδρος της Επιτροπής κ. Μ. Νάτσινας απήντησε ότι όλα αυτά διαδικαστικά θέματα θα ειπωθούν και θα λυθούν στην επομένη συνεδρίαση.

Έπειτα λύθηκε η συνεδρίαση για την Τετάρτη 19 Μαρτίου 1986 και ώρα 6.30 μ.μ. .-

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ

Κ. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ΄ - ΣΥΝΟΔΟΣ Α΄

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

" ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ "

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα , σήμερα 19 Μαρτίου 1986, ημέρα Τετάρτη και ώρα 18.30΄, συνεδρίασε στην αίθουσα Γερουσίας του Μεγάρου της Βουλής, η ΕΦεταστική Επιτροπή" για το φάκελο της Κύπρου" με πρόεδρο τον κ. Μάρκο Νάτσινα και με θέμα ημερήσιας διάταξης: "καθορισμός του τρόπου εργασίας της Επιτροπής".

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες όλοι οι βουλευτές μέλη της Επιτροπής, κ.κ.: Κ. Ακρίτα - Σύλβα, Π. Ζακολίκος, Κ. Ζερβός, Ι. Κουτσογιάννης, Α. Διαροκάπης, Χ. Μαρκόπουλος, Κ. Μπαντουβάς, Χ. Μπασαγιάννης, Δ. Παγορόπουλος, Ι. Παπαδονικολάκης, Εμ. Παπαστεφαννάκης, Αν. Πεπονής, Γ. Περάκης, Αντ. Τρίτσης, Κ. Τσιγαρίδας, Ι. Βαρβιτσιώτης, Ι. Βασιλειάδης, Μ. Έβερτ, Σ. Δήμος, Α. Ζαίμης, Σ. Μπλέτσας, Αθ. Βαρχάς, Μ. Παπακωνσταντίνου, Αν. Παπαληγούρας, Αρ. Παυλίδης, Α. Συνοδινού, Κ. Κάππος, Κ. Γιατράκος και Δ. Λιβανός.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ : (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, υπάρχει απαρτία, αρχίζει η συνεδρίαση.

Καταρχήν θα ήθελα να εκφράσω ένα αίσθημα τιμής που νιώθω, γιατί συμμετέχω σ' αυτή την Επιτροπή, και διότι έχει να επιτελέσει ένα εθνικό και ιστορικό έργο, αλλά και διότι συμμετέχουν εκλεκτοί συνάδελφοι όλων των παρατάξεων.

- 2 -

Πράγματι είναι σοβαρό το έργο που έχουμε να επιτελέσουμε και όλοι μας είμαι βέβαιος, ότι θα καταβάλλουμε κάθε προσπάθεια για να ανταποκριθούμε στις προσδοκίες του ελληνικού λαού να κέρουμε σε φως το δράμα αυτό της Κύπρου.

Κι' αρχίζω από ορισμένα θέματα λειτουργίας της Επιτροπής μας. Πρώτο θέμα, είναι το θέμα της αίθουσας στην οποία θα συνεδριάζουμε. Είναι κάπως σοβαρό το ζήτημα γιατί δεν υπάρχουν κατάλληλες αίθουσες. Η αίθουσα αυτή είναι κατάλληλη, γιατί έχει μικροφωνικές εγκαταστάσεις και μπορούμε να συζητούμε πιο άνετα, αλλά αργότερα το έργο μας θα πάρει μία διαφορετική μορφή. Θα έρθουν άνθρωποι να καταθέσουν στην Επιτροπή και νομίζω, ότι η αίθουσα αυτή δεν προσφέρεται γι' αυτού του είδους τις συνεδριάσεις. Γι' αυτό έκανα τη σκέψη να χρησιμοποιήσουμε την αίθουσα Τροπαίων. Την επισκευθήκαμε προηγουμένως με τους συναδέλφους και διαπιστώσαμε, ότι μπορεί να διαρρυθμιστεί ώστε να γίνει κατάλληλη. Ίσως δε μπορέσουμε να δημιουργήσουμε και μία μικροφωνική εγκατάσταση. Θα το εφετάσω το θέμα. Πρέπει όμως προηγουμένως να συμφωνήσουμε που θέλουμε να συνεδριάζει η Επιτροπή μας.

Ένα άλλο θέμα που υπάρχει, είναι το θέμα του γραμείου και της γραμματείας που θα πρέπει να έχει η Επιτροπή.

Συνεννοήθηκα με τον κ. Πρόεδρο της Βουλής και συμφωνεί ότι πρέπει να έχουμε ιδιαίτερο γραμείο και γραμματεία και πράγματι διέθεσε υπαλλήλους για τη γραμματεία. Στο θέμα όμως της διαθέσεως κάποιου χώρου ως γραμείου για την ώρα βρίσκεται σε δυσκολία, αλλά μου υποσχέθηκε ότι θα καταβάλλει κάθε προσπάθεια για να μας βρει γραμείο. Επομένως για την ώρα είμαστε υποχρεωμένοι να

./.

-3-

φυλάσσουμε όλα τα σχετικά έγγραφα και τους φακέλους, τους οποίους θα έχουμε, στο **γραφείο** του γραμματέα. Από κει ^{θα} παίρνουμε τους φακέλους να τους μελετούμε στην αίθουσα 143 ή 144, που έχουν χώρο κατάλληλο για μελέτη δικογραφιών. Βέβαια αυτό θα γίνεται σε πρωϊνές ώρες, γιατί συνήθως τις απογευματινές ώρες συνεδριάζουν κοινοβουλευτικές επιτροπές,

Ένα άλλο ζήτημα που υπάρχει είναι αυτό που έθεσε ο συνάδελφος ο κ. Διβανός στην προηγούμενη συνεδρίαση, δηλαδή αν θα τηρούνται μαγνητοφωνημένα και στενογραφημένα πρακτικά. Κατά την προσωπική μου γνώμη, τουλάχιστον για τις πρώτες συζητήσεις αυτό δεν είναι απαραίτητο. **Αρχότε**ρα όταν θα νιώσουμε την ανάγκη αυτών των πρακτικών, διότι όπως είπα θα έλθουν άνθρωποι να καταθέσουν στην Επιτροπή μας, τότε αποφασίζουμε σχετικά. Αλλά τώρα στην αρχή διατρέχουμε κάποιο κίνδυνο, τον κίνδυνο να επεκτείνουμε πολύ τις συζητήσεις μας, όταν ξέρουμε ότι δεν ομιλούμε μόνο για μας, για να σχηματίσουμε μία γνώμη ή να πάρουμε μία απόφαση, αλλά ομιλούμε ενώπιον, ας πούμε, της ιστορίας. Σεις θα πάρετε την απόφαση.

Επίσης, θα ήθελα να πω ότι το άρθρο 33 του Κανονισμού της Βουλής προβλέπει πως για την τήρηση στενογραφημένων πρακτικών, απαιτείται η έγκριση του Προέδρου της Βουλής. Συγκεκριμένα, το άρθρο 33 στην παρ. 1 ορίζει, ότι: "Εκάστη Επιτροπή δικαιούται, οσάκις κρίνει τούτο αναγκαίον, να ζητήσει την τήρησιν

-/-

-4-

εστενογραφημένων πρακτικών υπό στενογράφου της Βουλής" και στην παρ. 3 : "Η Επιτροπή, μετ'έγκρισιν του Προέδρου της Βουλής, δύναται να τηρήσει εστενογραφημένα πρακτικά". Η Επιτροπή λοιπόν, δικαιούται να ζητήσει, αλλά η έγκριση του Προέδρου της Βουλής είναι εκείνη που της επιτρέπει να τηρήσει στενογραφημένα πρακτικά.

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Έχει δηλαδή αποφασιστική σημασία η έγκριση του Προέδρου της Βουλής.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: Ναι. Θα πρέπει λοιπόν να έχουμε υπόψη μας και τη διάταξη αυτή.

Όσον αφορά τη δικονομία, που θα τηρηθεί στις συζητήσεις μας, θα είναι η δικονομία την οποία επιβάλλει ο Κανονισμός. Εγώ προσωπικώς πιστεύω, ότι πρέπει να υπάρξει κάποια ελαστικότητα στην εφαρμογή του Κανονισμού, όταν αυτό χρειάζεται για να διευκολυνθεί το έργο μας, να διευκολυνθούν οι συζητήσεις της Επιτροπής. Όμως αν τυχόν η ελαστικότητα αυτή παρεμποδίζει τις εργασίες μας, υποχρεωτικά θα γυρίσουμε στη δικονομία ~~των~~ ορίζει ο Κανονισμός. Δηλαδή ξεκινώ με μία πρόθεση ελαστικότητας και ^{ζοηώς} η πρόθεση αυτή θα μεταφραστεί στην πράξη, θα εξαρτηθεί από την πορεία των εργασιών μας.

Επίσης, θα ήθελα να σας επιστήσω την προσοχή σ'ένα λεπτό θέμα, στο θέμα των σχέσεών μας με τον τύπο. Δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι

./.

Με την κυρία Δημοσιογράφο

-5-

σύμφωνα με τον Κανονισμό οι συζητήσεις μας στερούνται δημοσιότητας. Επομένως δεν θα πρέπει να μεταφέρονται στον τύπο ούτε τα όσα θα συζητούμε εδώ, αλλά, εγώ πιστεύω ούτε και οι προσωπικές μας σκέψεις.

Προχθές δέχθηκα κάποια κυρία δημοσιογράφο και της είπα καθαρά τα εξής: //εγώ δεν θα σας πω ούτε και τις προσωπικές μου σκέψεις, διότι αυτές θα τις μεταφέρω και στην Αίθουσα. Διότι ~~το να~~

μεταφέρονται στη δημοσιότητα ορισμένες απόψεις με το πρόσχημα, ότι είναι απλώς προσωπικές μου σκέψεις και δεν είναι μέρος των συζητήσεων της Επιτροπής, είναι σαν να μεταφέρονται στη δημοσιότητα οι συζητήσεις της Επιτροπής! Έτσι η συζήτησή μας [#]περιορίστηκε στη διάταξη του Κανονισμού, που δίδει τη δυνατότητα στους Υπουργούς, να μη μας παραδίδουν ένα έγγραφο, όταν η παράδοση είναι επικίνδυνη για την ασφάλεια του κράτους.

Θα παρακαλέσω λοιπόν να είστε κάπως προσεκτικοί, ώστε να μην αρχίσουν να διαρρέουν οι συζητήσεις μας στον τύπο, γιατί αντιλαμβάνεσθε ότι αν φθάσει στη ^{δημοσιότητα} μια άληθα άποψη, υποχρεωτικά θα φθάσει και η αντίθετη, οπότε πλέον χάνεται η μυστικότητα των συζητήσεών μας.

Ως προς το ουσιαστικό μέρος, δηλαδή το πώς θα λειτουργήσουμε. Εγώ πιστεύω ότι θα πρέπει να απευθυνθούμε πρώτα στις δημόσιες υπηρεσίες να δούμε τι ξέρουν και τι μπορούν να μας δώσουν για το θέμα ~~ισον~~ ερευνούμε. Συγκεκριμένα θα πρέπει να απευθυνθούμε στα Υπουργεία Εθνικής Άμυνας και Εξωτερικών. Είχα μία επαφή

./.

-6-

και με τον κ. Δροσογιάννη και με τον κ. Καψή, οι οποίοι είναι προθυμότετοι να μας δώσουν ό,τι θέλουμε. Το δύσκολο είναι να προσδιορίσουμε τι ακριβώς θέλουμε. Υποχρεωτικά λοιπόν θα εμπιστευθούμε σε εκείνο που θα μας δώσουν καταρχήν. Αυτό είναι λίγο δύσκολο και γι' αυτούς, διότι δεν έχει γίνει κάποια εργασία μέχρι τώρα στα Υπουργεία για τη συγκέντρωση αυτών των υλικών. Όμως κάποιο υλικό θα μας δώσουν και από το υλικό αυτό εγώ τουλάχιστον πιστεύω, ότι θα σχηματίσουμε μία εικόνα και θα δούμε τις ελλείψεις αυτής της εικόνας, ώστε να μπορούμε στη συνέχεια να αναζητήσουμε έγγραφα που θα τη συμπληρώνουν. Σ' αυτό θα μας βοηθήσουν, όσον αφορά κυρίως το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, πολλοί συνάδελφοι, οι οποίοι υπήρξαν στρατιωτικοί. Διότι όταν π.χ. έχουμε μία στρατιωτική ενέργεια ξέρουμε, ότι υπάρχει κάποιο σχέδιο για την ενέργεια αυτή και ότι κάποιες διευθύνσεις του στρατού απασχολούν αυτό το σχέδιο. Επομένως αν από τα έγγραφα που θα μας παραδώσουν δεν προκύπτει το σχέδιο, θα μπορούμε να απευθυνθούμε πιο συγκεκριμένα στον Υπουργό και να του πούμε "δείτε στην άλφα διεύθυνση αν υπήρχε κάποιο σχέδιο εκείνη την εποχή διότι βάσει του σχεδίου αυτοί ενήργησαν". Είναι δηλαδή θέματα που θα τα διαπιστώσουμε κατά την πορεία των συζητήσεών μας.

Εν συνεχεία αφού θα έχουμε μία εικόνα από αυτά τα έγγραφα θα πρέπει να προχωρήσουμε στην εξέταση μαρτύρων. Σχετικά με το ποια πρόσωπα θα εφετάσουμε ως μάρτυρες, καταρχήν θα μπορούσαμε να κάνουμε έναν κατάλογο με βάση τα έγγραφα, που θα έχουμε.

./-

-7-

Κατόπιν όμως θα πρέπει να υπάρξει και πρωτοβουλία δική μας, να καταρτίσουμε δηλαδή ένα κατάλογο μαρτύρων εμείς οι ίδιοι και από τις καταθέσεις τους να αναζητήσουμε να εξετάσουμε και άλλους μάρτυρες.

Είναι ένα στάδιο, ας πούμε, εύκολο από πλευράς πολιτικού διαλόγου, διότι όλοι πρέπει να είμαστε σύμφωνοι, αφού όλα τα κόμματα ψήφισαν την πρόταση στη Βουλή. Επομένως όλοι μας μπορούμε να αποδυσθούμε στην προσπάθεια της συγκέντρωσης των στοιχείων και της αποτύπωσης των γεγονότων ^{των} εικόνων που προκύπτουν απ' αυτά τα γεγονότα.

Βεβαίως, μετά από αυτά αρχίζει το στάδιο των συζητήσεων, όπου υπεισέρχεται και ο παράγων της διαφορετικής πολιτικής αντίληψης στην εκτίμηση των γεγονότων αυτών και στην κατά ^{την} ορισμένων συμπερασμάτων, ^{οποία} θα μεταφερθούν με τη σχετική έκθεση στη Βουλή.

Αυτό είναι ένα δεύτερο στάδιο. Ας κοιτάξουμε λοιπόν το πρώτο στάδιο με ενδιαφέρον και εν συνεχεία θα δούμε πώς θα προχωρήσουμε και στο δεύτερο στάδιο των εργασιών μας.

Δεν βλέπω τίποτα άλλο που θα μπορούσα να σας εισηγηθώ. Ομολογώ, ότι δεν έχω καμία πείρα της λειτουργίας αυτών των Επιτροπών. Δεν ξέρω αν υπάρχουν συνάδελφοι, οι οποίοι παλιότερα συμμετείχαν σ' αυτές τις Επιτροπές και έχουν κάποια εμπειρία. Τις σκέψεις μου τις διαμόρφωσα με τον ~~Κανονισμό~~, με την απόφαση της Βουλής και με την απλή λογική. Είμαστε υποχρεωμένοι να ξεκινήσουμε από τα γεγονότα του 1974. Αυτά είναι τα γεγονότα, ^{για} συνθέτουν την τραγωδία της Κύπρου, ^{για} την οποία ομιλεί η από-
./.

-8-

φάση της Βουλής για τη σύσταση της Επιτροπής μας. Από κει θα ξεκινήσουμε. Σε ποια άλλα γεγονότα θα ανατρέξουμε, είναι θέμα που θα το δούμε στην πορεία των εργασιών μας. Τίποτα δεν μας εμποδίζει να προχωρήσουμε και σε παλιότερα γεγονότα, ακόμα ίσως και σε μεταγενέστερα, που δια φωτίζουν τα προηγούμενα γεγονότα. Είμαστε τελείως ελεύθεροι. Εγώ τουλάχιστον πιστεύω ότι τίποτα δεν μας δεσμεύει να ερευνήσουμε το οποιοδήποτε γεγονός, που έχει κάποια σύνδεση με αυτά τα γεγονότα, τα οποία ορίζει η απόφαση της Βουλής.

Αυτές είναι οι σκέψεις μου και οι προτάσεις μου κύριοι συνάδελφοι.

Μ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Κύριε Πρόεδρε, εγώ θα ήθελα να παρακαλέσω τα πρακτικά των συζητήσεών μας, ^{για} τα μη στενογραφημένα, να τα έχουμε πριν από την επόμενη συνεδρίαση.

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Αυτό είναι ένα θέμα τεχνικό που μπορούμε να το αντιμετωπίσουμε, ώστε όταν ερχόμαστε στη συνεδρίαση να έχουμε και τα πρακτικά της προηγούμενης.

Όσον αφορά κύριε Παπακωνσταντίνου την τήρηση στενογραφημένων πρακτικών θα πρέπει να υπάρξει απόφαση της Επιτροπής μας και έγκριση του Προέδρου της Βουλής. Ας το συζητήσουμε πρώτα το θέμα και μετά αποφασίζουμε.

./.

-9-

Κύριοι συνάδελφοι, πριν δώσω το λόγο στον πρώτο ομιλητή, θα ήθελα να παρακαλέσω να ορίσουμε ως διάρκεια ομιλίας τα πέντε λεπτά.

Ο κ. Βαρβιτσιώτης έχει το λόγο.

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, όσον αφορά τη θέση των βουλευτών της Ν.Δ., μελών της Εφεταστικής Επιτροπής "για το σάκελο της Κύπρου", την έχουμε εκφράσει δημόσια και κατά συνέπεια δεν πρόκειται να επανέλθω.

Δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι με αίσθημα ευθύνης θα καταβάλλουμε κάθε προσπάθεια για την, εντός του συντομώτερου χρονικού διαστήματος, πλήρη αποκάλυψη της αλήθειας σχετικά με τα γεγονότα που αναφέρονται στο πραξικόπημα εναντίον του Μακαρίου και την τουρκική εισβολή στην Κύπρο.

Δεν νομίζω πως χρειάζεται να τονιστεί, ότι θέλουμε την πλήρη αποκάλυψη της αλήθειας, ότι δεν θα πρέπει να υπάρξει καμία προσπάθεια συγκαλύψεως ευθυνών ή εφαρμογής οποιασδήποτε παρεκκυστικής τακτικής.

Δεν έχουμε αντίρρηση να μεταφερθούν οι συνεδριάσεις της Επιτροπής στην αίθουσα Τροπαίων, που είναι πράγματι πιο μαζεμένη, έχει περισσότερο, αν θέλετε, ανθρώπινο χαρακτήρα από το χαρακτήρα που έχει αυτή η αίθουσα, με την προϋπόθεση ότι θα γίνουν οι κατάλληλες διαρρυθμίσεις.

Επίσης, βεβαίως πρέπει να συσταθεί μία γραμματεία της Επιτροπής.

./.

-10-

Μας είπατε, ότι έχει συσταθεί μία γραμματεία της Επιτροπής. Δεν μας αναφέρατε ποιοι την απαρτίζουν για να πληρωθούν και εμείς. — Και κάνω τη σκέψη μήπως θα ^παν χρειαστεί, πρέπει στο μέλλον, ^πη γραμματεία αυτή να εμπλουτιστεί και με κάποιο υπάλληλο του Υπουργείου Εξωτερικών ή κάποιο στρατιωτικό του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης.

Συμφωνώ απολύτως, ότι θα πρέπει να τηρούνται στενογραφημένα πρακτικά. Η Επιτροπή μας έχει ένα τεράστιο και δύσκολο έργο να επιτελέσει. Θα πρέπει λοιπόν να ζητηθεί να εκδώσει ο κ Πρόεδρος της Βουλής, όπως προβλέπει το άρθρο 33 του Κανονισμού, — την απόφαση, η οποία θα επιτρέπει την τήρηση στενογραφημένων πρακτικών. Η τήρηση στενογραφημένων πρακτικών προϋποθέτει βεβαίως και τη χρήση μαγνητοφώνων. Δεν νομίζω ότι αυτό θα δημιουργήσει οποιαδήποτε δυσχέρεια στο έργο μας, αντιθέτως θα κάνει όλους μας πιο προσεκτικούς και σαφείς στη διατύπωση των απόψεών μας.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Με συγχωρείτε, απαρχής;

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Απαρχής.

Συμφωνώ επίσης κύριε Πρόεδρε με την άποψή σας, ότι ο Κανονισμός θα πρέπει να τηρηθεί με μία ελαστικότητα. ^{Νομίζω δ.π.} ότι δεν χρειάζεται ο Κανονισμός να τηρηθεί κατά γράμμα στην περίπτωση που αντιμετωπίζουμε ένα θέμα οξύ. Αντιθέτως μπορεί να τηρη-

-11- Πρώτη ομιλία/λευρά

θεί εκεί που θα υπάρχει μία δυνατότητα εφαρμογής του , χωρίς να υπάρχει κάποια πίεση.

Συμφωνούμε απόλυτα ότι δεν πρέπει να μεταφέρονται στον τύπο τα όσα συζητούνται στην αίθουσα αυτή και ούτε καν ως προσωπικές απόψεις. Στο σημείο αυτό θα ήθελα να επιστήσω την προσοχή όλων των συναδέλφων στο γεγονός, ότι η οποιαδήποτε παραβίαση της αρχής αυτής ^η θα επιφέρει αντίστοιχα και παραβίαση από την άλλη πλευρά. Δεν θα αφήσει δηλαδή κανείς να εμφανιστεί ένα ενός λόγος , χωρίς να εμφανιστεί και ο αντίλογος και έτσι , θα οδηγηθούμε σε μαύλο κύκλο. Βεβαίως , το βέβαιον , ότι μάλλον ουτοπικό χαρακτήρα θα έχει η σύσταση ή αν θέλετε η απόφαση αυτή της Επιτροπής . Εμείς πάντως θα προσπαθήσουμε να τηρήσουμε — και να την τηρήσουμε — την απόφαση της Επιτροπής.

Είπατε κύριε Πρόεδρε, ότι θα πρέπει να απευθυνθούμε — στο Υπουργείο Εξωτερικών και στο Υπουργείο Εθνικής Αμύνης , για να μας εφοδιάσουν ^{με} / το απαραίτητο υλικό, το οποίο έχουν. Αντιλαμβάνομαι, διότι δεν το είπατε, ότι το υλικό που θα ζητήσουμε θα αφορά το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και την τουρκική εισβολή. Αυτό είναι αυτονόητο και γι' αυτό δεν το είπατε. Είπατε επίσης, ότι, αφού μελετήσουμε το υλικό που θα έχουμε και αποκτήσουμε μία εικόνα, θα προχωρήσουμε σε εξέταση μαρτύρων είτε — — — — — που θα προκύψουν από τα έγγραφα είτε — — — — — που με δική μας πρωτοβουλία θα προτείνουμε. Δεν έχουμε καμία αντίρρηση σ' όλη αυτή τη διαδικασία. Άλλωστε πιστεύω ότι με την πάροδο του χρόνου είναι ενδεχόμενα να προκύψουν και άλλα στοιχεία, τα ο-

-12-

ποία θα διευκολύνουν περισσότερο το έργο μας.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, πραγματικά η δουλειά που πρόκειται να κάνει η Επιτροπή μας είναι πολύ κρίσιμη. Πρόκειται για ένα μεγάλο πολιτικό θέμα. Το θέμα του διαμελισμού μιας ανεξάρτητης χώρας, μέλους του ΟΗΕ και της οργάνωσης ενός πραξικοπήματος για να ολοκληρωθεί αυτός ο διαμελισμός. Επομένως πρέπει ό,τι λέγεται εδώ και ό,τι προκύπτει από τις ανακρίσεις να καταχωρείται. Αναλαμβάνουμε τεράστιες ευθύνες. Από τη μεριά μας λοιπόν δηλώνουμε ότι πρέπει να υπάρχουν πλήρη πρακτικά. Θα επωμιστούμε φοβάμαι τεράστιες ευθύνες και μετά θα είναι δύσκολο να τις αποστούμε. Κατά συνέπεια, ζητούμε και εμείς από την αρχή να τηρούνται στενογραφημένα και μαγνητοφωνημένα πρακτικά, όπως γίνεται στη Βουλή, και αν δεν υπάρχουν οι απαραίτητοι άνθρωποι να προσλάβουμε. Νομίζουμε λοιπόν, ότι πρέπει να συνεννοηθείτε με τον Πρόεδρο της Βουλής να συμφωνήσει στην τήρηση στενογραφημένων πρακτικών.

Συμφωνούμε ότι η Επιτροπή πρέπει να έχει δικό της γραφείο και γραμματεία.

Στο θέμα των σχέσεών μας με τον τύπο συμφωνούμε, ότι δεν πρέπει να μεταφέρεται στον τύπο οτιδήποτε σχετικό με τις ανακρίσεις. Όσον αφορά όμως τις πολιτικές προτάσεις έχουμε διαχωρητική άποψη, για τον εξής λόγο: Ο κ. Βαβιτσιώτης π.χ. είπε ότι θα εφετάσουμε τα γεγονότα του 1974, δηλαδή το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και την τουρκική εισβολή. Εγώ έχω συζητήσει με το Μακάριο, παρουσία του

./.

-13-

κ. Π.Κανελλόπουλου, ο οποίος μας είπε πώς από το 1962 φθάσαμε στο διαμελισμό του 1974, ~~τι~~ έγινε το 1962 μέχρι το 1974. Δηλαδή τα γεγονότα του 1974 δεν ~~έγιναν~~ έγιναν ξαφνικά. Προηγήθηκε μια ολόκληρη διαδικασία. Είναι δυνατό λοιπόν να περιοριστούμε σ'αυτά τα γεγονότα μόνο; Επομένως εμείς έχουμε μία πολιτική πρόταση: ~~τι~~ έρευνά μας να αρχίσει από τα γεγονότα του 1974, από το 1962-1963, σύμφωνα μ'αυτές τις πληροφορίες που έχουμε. Αν καλέσουμε εδώ τον κ. Π.Κανελλόπουλο και καταθέσει ενδεχόμενα να μας αναφέρει και άλλα στάδια που ίσως να πρέπει να ελέγξουμε. Αυτές λοιπόν τις πολιτικές προτάσεις μας νομίζουμε ότι πρέπει να μπορούμε να τις δημοσιεύουμε. Τι προτείνουμε: **να**

μη μεταφέρονται στον τύπο το περιεχόμενο των ανακρίσεων και οτιδήποτε άλλο σχετικό με ζητήματα εσωτερικά, αλλά δεν μπορούμε να συμφωνήσουμε να μη δημοσιεύονται οι πολιτικές προτάσεις, γιατί αναλαμβάνουμε σοβαρές ευθύνες.

Συμφωνώ να ξεκινήσουμε με στοιχεία του Υπουργείου Εξωτερικών και του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, αλλά εμείς προτείνουμε ^{να} μην περιοριστούμε στο πραξικόπημα του 1974 και όσον αφορά το Υπουργείο Εξωτερικών νομίζουμε ότι θα πρέπει να ζητήσουμε να μας στείλουν, για να τα ελέγξουμε, όλα τα σχετικά στοιχεία που έχει το Υπουργείο αυτό από τις αρχές του 1963. Βέβαια καταλαβαίνουμε ότι θα είναι δύσκολο έργο, γιατί τα στοιχεία θα είναι πολλά, αλλά ο ένας συνάδελφος θα βοηθήσει τον άλλο στη διασαφήνιση και διερεύ-

./.

-14-

νηση των ζήτημάτων.

Σχετικά με τις ανακρίσεις: συμφωνούμε φυσικά και εμείς όπως πρέπει να γίνουν ανακρίσεις και πιστεύουμε ότι πρέπει να καλέσουμε οποιονδήποτε έχουμε πληροφορίες ότι έχει στοιχεία να καταθέσει στην Επιτροπή μας. Όμως εδώ θέλουμε να θέσουμε το εξής ζήτημα. Υπάρχει περίπτωση να είναι Κύπριος και να ^{αφουδί} να καταθέσει. Για το λόγο αυτό νομίζουμε, ότι θα πρέπει να υπάρξει πρόβλεψη για μια διακρατική δικαστική συνδρομή με την Κύπρο, ώστε να μπορεί η Επιτροπή μας να ανακρίνει και Κυπρίους. Και θα αναφερθώ συγκεκριμένα στο Χατζηπαναγιώτου, ο οποίος έχει κάνει μία μήνυση εναντίον 127 αξιωματικών. Για τη μήνυση αυτή βεβαίως έχει σχηματιστεί κάποια δικογραφία. Επομένως θα πρέπει να υπάρξει κάποια πρόβλεψη, ώστε να έχουμε τη δυνατότητα να εφετάσουμε ^{και} Κυπρίους. ^{χρειαστεί} ^{ακόμη} να μεταβούμε και στην Κύπρο, για να εφετάσουμε επί τόπου μάρτυρες. Θα παρακαλέσω λοιπόν κύριε Πρόεδρε να δείτε και αυτό το θέμα.

Τελειώνω λέγοντας ότι εμείς νομίζουμε ^{επίσης,} πως παράλληλα με τη δουλειά τη δικιά μας, θα πρέπει να αρθεί και η αναστολή της δίωξης των μηνύσεων, που έχουν γίνει μέχρι σήμερα και κυρίως αναφέρομαι σ' αυτή τη μήνυση του Κυπρίου Χατζηπαναγιώτου. Πιστεύω ότι η σχετική ανάκριση που έχει γίνει θα μπορούσε να μας βοηθήσει, όσον αφορά τα στοιχεία που χρειαζόμαστε.

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, θα μου επιτρέψετε να απαντήσω στον κ. Κάππο, γιατί έθιξε ένα θέμα, ^{οποίο} ετοίχενα να ανα-

./.

-15-

φερόντων. Πράγματι υπάρχουν μηνύσεις, που βρίσκονται στην Εισαγγελία Αθηνών και στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας. Το ποια είναι η τύχη των μηνύσεων αυτών από πλευράς ποινικού δικαίου, δεν είναι θέμα που μας αφορά. Εκείνο το οποίο εμάς μας ενδιαφέρει είναι να έχουμε τις μηνύσεις και τα στοιχεία ^{των} συνεννοήθηκα με τον Υπουργό Δικαιοσύνης και αυτά θα τα έχουμε. Ήδη μου διαβίβασε ο Υπουργός Δικαιοσύνης ένα έγγραφο του Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου Α. Βερνάρδου, ο οποίος θέτει στη διάθεσή μας τα στοιχεία των δικογραφιών ή και αυτές τις ίδιες τις δικογραφίες. Επομένως δεν υπάρχει πρόβλημα.

Κ. ΚΑΠΠΟΣ: Υπάρχει πρόβλημα κύριε Πρόεδρε, διότι έχει ανασταλεί από το 1975 η δίκωξη.

(Πρόεδρος)

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: Με την απόφαση της Βουλής για το άνοιγμα του φακέλου της Κύπρου οι δικογραφίες αυτές δεν είναι μυστικές για μας. Για μας δεν υπάρχει τίποτα που να μη μπορούμε να το πλησιάσουμε. Το τι θα κάνει η δικαιοσύνη σχετικά μ' αυτές τις μηνύσεις δεν είναι θέμα της Επιτροπής μας. Εμάς μας ενδιαφέρει ότι είναι δεδομένο πως οι φάκελοι αυτοί είναι στη διάθεσή μας.

^{Γενικών εκθέτων με τον} Επίσης, στο θέμα ^ατύπο ο κ. Κάππος έκανε μια διαφορετική πρόταση, στην οποία θα πρέπει, στο τέλος βέβαια, να απαντήσουμε. Θα ήθελα όμως να πω ότι εγώ έκανα την πρότασή μου στηριζόμενος στη σχετική διάταξη του Κανονισμού. Ο Κανονισμός είναι εκείνος που δεν μας επιτρέπει να μεταφέρουμε στη δημοσιότητα τις απόψεις που αναπτύσσονται στην Επιτροπή. Η πρότασή μου δηλαδή να

./.

-16-

φυλαχθούμε από τη διαρροή στον τύπο των συζητήσεών μας δεν προέρχεται απλώς από μια προσωπική μου γνώμη. Είναι πρόταση που στηρίζεται στο άρθρο 31 παρ. 2 του Κανονισμού, το οποίο ορίζει ότι: "Αι συνεδριάσεις των Επιτροπών στερούνται δημοσιότητας".

Τέλος το θέμα της ανάκρισης των Κυθρίων, είναι θέμα που θα το αντιμετωπίσουμε όταν θα έρθει η ώρα. Βέβαια ο κ. Κάππος ~~μαλώς~~ το θέτει από τώρα, για να δούμε πώς θα το αντιμετωπίσουμε όταν θάρθει η κατάλληλη στιγμή.

Ο κ. Λιβανός έχει το λόγο.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Θα ήθελα και εγώ να ξεκινήσω με παρατηρήσεις ~~πρώτα γύρω~~ από τυπικά θέματα, τα οποία ~~εθίγησαν~~.

Ευχαριστώ καταρχήν διότι γίνεται δεκτή η πρόταση που έκανα στην περασμένη συνεδρίαση για την τήρηση στενογραφημένων πρακτικών.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Με συγχωρείτε, δεν είπα εγώ ότι γίνεται δεκτή.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: ~~Από την ιδιότητα του συναδέλφου μου είπα ότι γίνεται δεκτή.~~

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Η Επιτροπή θα αποφασίσει σχετικά.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Εφόσον λέτε ότι δεν έγινε δεκτή, επανέρχομαι και επιμένω στην πρότασή μου, διότι το θεωρώ ~~σαν~~ προϋπόθεση, αλλά

- / -

-17-

και σημαντικό να τηρηθούν στενογραφημένα πρακτικά και τώρα όχι μόνο όταν θα εξετάζονται ορισμένα πρόσωπα που θα κληθούν εδώ. Νομίζω ότι και οι εισηγήσεις, οι οποίες θα γίνουν από τους κυρίους και τις κυρίες συναδέλφους είναι άξιες και προσοχής, αλλά και άξιες, εφόσον το έργο της Επιτροπής μας θεωρηθεί ιστορικό, να δημοσιευτούν κάποτε. Επομένως επιμένω στην πρότασή μου και, εφόσον με διαβεβαιώνετε ότι δεν έχει ακόμη αποφασιστεί το θέμα αυτό, θα ήθελα να τη θέσετε σε ψηφοφορία.

Συμφωνώ με όλα όσα έθιξε ο κ. Βαρβιτσιώτης, εκτός από δύο σημεία. Το πρώτο είναι η συμμετοχή στη γραμματεία της Επιτροπής υπαλλήλου του Υπουργείου Εξωτερικών και του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης. Το θεωρώ εντελώς περιττό. Εφόσον υπάρχει ήδη αντίστοιχη γραμματεία, εφόσον τηρούνται πρακτικά, ποιο λόγο υπάρξεως θα έχουν αυτοί οι υπάλληλοι, αφού εμείς μπορούμε μέσω του αρμόδιου Υπουργού να ζητήσουμε ό,τι θέλουμε.

Η δεύτερη παρατήρηση του κ. Βαρβιτσιώτη, που με ενόχλησε λιγάκι ήταν η παρατήρησή του σχετικά με τον τύπο, ότι δηλαδή αν εμφανιστεί στον τύπο η μία πλευρά, θα εμφανιστεί οπωσδήποτε και η άλλη. Εγώ αισθάνομαι ότι σ'ένα τέτοιο θέμα δεν μπορεί να υπάρξει ούτε λόγος ούτε αντίλογος. Εδώ είμαστε ένα σώμα και έχουμε έναν κοινό σκοπό και δεν είναι δυνατό να υποστηρίζουμε ότι : "αν δώσετε εσείς κάποια άποψή σας στον τύπο θα δώσουμε και εμείς τη δική μας".

Αν δώσετε εσείς θα πρέπει να παρακαλέσουμε να μη δίνετε, όχι να κάνουμε και εμείς αντίποινα. Μη ξεκινήσουμε με μία τέτοια αντιδικία μεταξύ μας. Θεωρώ ότι και λάθος είναι και ότι θα μας βλάψει.

./.

-18-

Προχωρώ στις παρατηρήσεις του κ. Κάππου, με πολλές από τις οποίες συμφωνώ, κυρίως δε μ' αυτό που προτείνει όσον αφορά τη συνεργασία μας με την Κύπρο. Έχει γραφεί στις εφημερίδες, το ξέρουμε όλοι, ότι και εκεί έχει σχηματιστεί ή σχηματίζεται μία Επιτροπή με έργο ανάλογο με το έργο της δικής μας Επιτροπής.

Μπαίνοντας πλέον στην ουσία, θα ήθελα να διαχωρίσω, τουλάχιστον για τον εαυτό μου, τις έννοιες των δύο γεγονότων που θα εξετάσουμε εδώ. Θα ήθελα λοιπόν να διαχωρίσω την έννοια "απόβαση" από την έννοια "εισβολή". Είναι δύο εντελώς διαφορετικές έννοιες. Εφόσον λοιπόν θα αποφασίσουμε να εξετάσουμε και τα δύο αυτά γεγονότα είναι απαραίτητο και σ' αυτό συμφωνώ με τον κ. Κάππου να προχωρήσουμε και στην εξέταση γεγονότων πολύ προγενέστερων. Να δούμε πώς και γιατί η ιεραρχία απεσύρθη από την Κύπρο, ποιοι λόγοι εξανάγκασαν την κυβέρνηση της χούντας και τόσα άλλα. Όσον αφορά δε στα στοιχεία για ²¹⁵ συνωμοσίες, οι οποίες ενδεχομένως ^{έδιναν} στην Κύπρο από Έλληνες αξιωματικούς, αυτά δεν είναι δυνατό να τα βρούμε σε κανένα Υπουργείο Εθνικής Αμύνης της Ελλάδας, διότι ούτε υπήρξαν ούτε υπάρχουν ούτε θα υπάρξουν ποτέ. Επομένως είναι πάρα πολύ δυσχερές το έργο, που ανέχεται μπροστά μας, από τη στιγμή που θα θελήσουμε ιεραρχικά και τυπικά να προχωρήσουμε απευθυνόμενοι για τη συλλογή στοιχείων στους αρμόδιους Υπουργούς.

Ένα άλλο ζήτημα είναι το ζήτημα του χρόνου μέσα στον οποίο η Επιτροπή μας πρέπει να τελειώσει το έργο της. Φοβούμαι ότι το

./.

-19-

θέμα είναι τεράστιο. Αν όπως είπατε στην προηγούμενη συνεδρίαση η Επιτροπή πρέπει να συνεδριάζει μόνο κάθε Τετάρτη και κατ'εξάιρεση να συγκαλείται ενδιάμεσα, όταν το αποφασίζουμε, θεωρώ αυτές τις Τετάρτες για 6 μήνες ελάχιστο χρόνο. Γι' αυτό θα ήθελα να προτείνω αν χρειαστεί να αυξήσουμε τις ημέρες των συνεδριάσεων, διότι δεν νομίζω ότι θα είναι σωστό να ζητούμε παρατάσεις από τη Βουλή.

Αυτές είναι οι παρατηρήσεις μου προς το παρόν και θα με συγχωρήσετε αν αργότερα ζητήσω και πάλι το λόγο.

Κ. ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, η Επιτροπή μας αναμφοισβήτητα επιτελεί μιας ιστορικής σημασίας αποστολή και θα πρέπει να επιτύχει στο έργο της. Δεν είναι υπερβολή να υποστηρίζουμε ότι ολόκληρος ο ελληνικός λαός, ολόκληρος ο ελληνισμός, έχει στρέψει το βλέμμα του στην Επιτροπή μας. Και αυτό γιατί το έργο μας αφορά σε θέμα εθνικών διαστάσεων. Επομένως η Επιτροπή θα πρέπει να λειτουργήσει κατά τον ιδανικότερο τρόπο. Δεν νομίζω ότι θα πρέπει να υπάρξει διαχωρισμός των μελών της Επιτροπής σε τάσεις και είναι σωστό αυτό που τόνισε και ο κ. Λιβανός, ότι λόγος και αντίλογος υπό την έννοια ότι θα υπάρχει εδώ συμπολίτευση και αντιπολίτευση είναι αδιανόητος.

Νομίζω ότι βεβαίως η Επιτροπή έχει ως σκοπό την εξέταση των συνθηκών του πραξικοπήματος κατά του Μακαρίου και της τουρκικής εισβολής και της κλιμάκωσής της στην Κύπρο. Αυτά τα δύο όμως γεγονότα ήταν το αποτέλεσμα σειράς άλλων γεγονότων

./.

-20-

και τα οποία θα πρέπει να αναζητηθούν, όσο και αν χρειαστεί να ανατρέξουμε στο παρελθόν. Γι' αυτό θα πρέπει τα μέλη της Επιτροπής να έχουν εξουσιοδότηση, άνεση και ευχέρεια να αναζητήσουν τα στοιχεία τους από οποιονδήποτε χρόνο της νεότερης ιστορίας του κυπριακού λαού είτε από τη δεκαετία του 1950 είτε από τη δεκαετία του 1960, ώστε να μπορέσουμε να φθάσουμε σε πραγματικά συμπεράσματα και να λάμπει η αλήθεια. Θα μου επιτρέψετε κύριε Πρόεδρε να ^{μη} συμφωνήσω με την άποψη ότι στοιχεία υπάρχουν κυρίως στους δύο καθ' ύλην αρμόδιους φορείς, στο Υπουργείο Εξωτερικών και στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, για τον εξής λόγο. Όταν τα στοιχεία έφθασαν σ' αυτούς τους δύο φορείς, οι φορείς αυτοί βρισκόταν υπό τον έλεγχο των φυσικών και ηθικών αυτουργών, της χούντας, και έχουν ενδεχομένως αλλοιωθεί και παραποιηθεί τα στοιχεία αυτά. Δεν μπορούν επομένως να αποτελέσουν αυτά και μόνο αυτά το αντικείμενο της έρευνάς μας, διότι κινδυνεύει να αποπροσανατολιστούν οι εργασίες της Επιτροπής. Δεν θα βρούμε εκεί την ιστορική αλήθεια και τα γνήσια, τα πραγματικά, κατόφια στοιχεία.

Πέρα από αυτό είναι απαραίτητη η συνεργασία με την Κύπρο και δεν είναι τυχαία η άμεση ανταπόκριση της Κυπριακής Βουλής. Συγκρότησε και εκείνη Επιτροπή ανάλογη με τη δική μας Επιτροπή και διέταξε τις έρευνές της. Δεν ξέρω ποιος θα είναι ο τύπος της νομικής κάλυψης αυτής της συνεργασίας, αν θα έχει τη μορφή διακρατικής συμφωνίας ή τη μορφή της ανταλλαγής επιστολών μεταξύ

-21-

των δύο βουλών. Όμως είναι γεγονός ότι εκεί υπάρχουν και πιο αντικειμενικά, αλλά και περισσότερα στοιχεία της τραγικής εκείνης περιόδου. Υπάρχουν π.χ. οι καταθέσεις των πρωταγωνιστών του δράματος εκείνου, από όλες τις πλευρές. Υπάρχουν επίσης οι μηνύσεις στις οποίες αναφέρθηκε ο κ. Κάππος του δικηγόρου Χατζηπαναγιώτου, ανηψιού του σημερινού αρχιεπισκόπου της Κύπρου εναντίον 127 αξιωματούχων που πρωτοστάτησαν τότε στην ανατροπή του Μακαρίου και στα μετέπειτα τραγικά γεγονότα και υπάρχουν σκίτσα και άλλα στοιχεία. Όλα αυτά τα στοιχεία πρέπει οπωσδήποτε να τεθούν υπόψη της Επιτροπής μας.

Έχω τη εντύπωση, ότι στο προσωπικό αρχείο μου, που θα θέσω στη διάθεση της Επιτροπής, πρέπει να υπάρχει τουλάχιστον το 90% αυτών των στοιχείων.

Υπάρχουν επίσης οι μηνύσεις που υποβλήθηκαν από ελλαδίτες, όπως του δημάρχου του κ. Μάση, του Αλωπτάκη, του γνωστού δικηγόρου της χούντας και υπάρχουν και άλλα στοιχεία, τα οποία βρίσκονται στα αρχεία ελλήνων, που διακρίνονται για την ευαισθησία τους και την ανησυχία τους για τα εθνικά πράγματα και οι οποίοι διαδραματίζουν κάποιο ρόλο στη μεταπολιτευτική δημόσια ζωή της χώρας μας. Και αυτά τα στοιχεία θα πρέπει να δοθούν στα μέλη της Επιτροπής.

Νομίζω επίσης κύριε Πρόεδρε, ότι ορισμένες προσωπικότητες, όπως ο πρόεδρος ο κ. Π. Κανελλόπουλος και ο κ. Γ. Μαύρος, που διαδραμάτισαν ρόλο πρωταγωνιστικό μετά από την περίοδο εκείνη και οι οποίες είναι καταξιωμένες στο δημόσιο βίο της χώρας και είναι κοινής αποδοχής και επάξιοντες σ' αυτά τα θέματα περισσότερο από κάθε άλλον, θα πρέπει να κληθούν το ταχύτερο δυνατό από

./.

-22-

την Επιτροπή για να θέσουν στη διάθεσή μας τα στοιχεία, που τυχόν κατέχουν και για να βοηθήσουν έτσι σωστό προσανατολισμό των εργασιών της Επιτροπής, αλλά και για άλλους λόγους.

Ο κ. Γ. Μαύρος έχει ένα πρόβλημα με την υγεία του. Είναι λοιπόν πολλοί οι λόγοι που επιβάλλουν σ' αυτό τον τομέα να επιδείξουμε σπουδή και μέσα στις πρώτες εβδομάδες της λειτουργίας της Επιτροπής να έχουμε αυτά τα στοιχεία.

Όσον αφορά στο θέμα της γραμματείας, ίσως χρειάζονται αυτά τα εξειδικευμένα πρόσωπα που ανέφερε ο κ. Βαρβιτσιώτης. Το γεγονός είναι κύριε Πρόεδρε ότι η Επιτροπή πρέπει να έχει άνεση και χώρο, αλλά και προσώπων με τα οποία θα επανδρωθεί η γραμματεία, γιατί έχει να επιτελέσει τεράστιο έργο και σε όγκο και σε σοβαρότητα και ο χρόνος είναι πάρα πολύ μικρός. Γι' αυτό προτείνω ότι αν βλέπετε ότι ο χώρος που υπάρχει στη διάθεση της Επιτροπής δεν επαρκεί, να ζητήσουμε από την Κυβέρνηση να μας παραχωρήσει ένα διαμέρισμα στις εγκαταστάσεις τις καινούργιες όπου στεγάζεται το Υπουργείο Προεδρίας.

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε συνάδελφε, για στοιχεία που τυχόν έχουμε εμείς οι ίδιοι θα παρακαλούσα να μας δώσετε ένα σημείωμα για να μπορέσουμε να τα συγκεντρώσουμε.

Ως προς την εξέταση προσώπων, όπως των κ.κ. Π. Κανελλόπουλου και Γ. Μαύρου ή και άλλων για τους οποίους υπάρχει κάποιος λόγος να εξεταστούν απαρχής, είναι θέμα το οποίο θα το αποφασίσουμε όλοι.

- 23 -

Ο κ. Έβερτ έχει το λόγο.

Μ. ΕΒΕΡΤ: Κύριε Πρόεδρε, θα αρχίσω από το θέμα του τύπου. Εφόσον ο Κανονισμός της Βουλής υπαγορεύει, ότι οι συνεδριάσεις της Επιτροπής πρέπει να είναι μυστικές δεν νομίζω, ότι μπορούμε εμείς με οποιαδήποτε απόφαση της Επιτροπής να τις καταστήσουμε φανερές. Εκτός από αυτό θα ήταν δυνατό να συμβεί και το εξής: Σε μία συνεδρίαση π.χ. να αποφασίζαμε, ότι αυτά που ειπώθηκαν ήταν και ενδιαφέροντα και ακίνδυνα για το έθνος και μπορούσαν να δημοσιευθούν. Αλλά σε μία άλλη συνεδρίαση να διαπίστωναμε ότι αυτά που ειπώθηκαν αν δίνονταν στη δημοσιότητα θα μπορούσαν να δημιουργήσουν εθνικούς κινδύνους. Από εκείνη την ώρα αντιλαμβάνεσθε κύριοι συνάδελφοι, ότι θα εδημιουργείτο τεράστιο θέμα ως προς το τι ελέχθη σε εκείνη τη συνεδρίαση που δεν μπορεί να δημοσιευθεί, ενώ αυτά που ελέχθησαν σ' άλλες συνεδριάσεις μπορούσαν να δημοσιευθούν.

Νομίζω λοιπόν κύριε Πρόεδρε, ότι είναι ευθύνη της Ολομελείας της Βουλής, όταν ολοκληρωθεί το έργο της Επιτροπής να δώσει στη δημοσιότητα εκείνα τα στοιχεία που θα κριθεί ότι αν δημοσιευθούν δεν θα δημιουργήσουν εθνική ζημία, εθνικό πρόβλημα. Επαναλαμβάνω λοιπόν ότι εφόσον ο Κανονισμός προβλέπει ότι οι συνεδριάσεις των Επιτροπών στερούνται δημοσιότητας, δεν νομίζω πως μπορούμε να πάρουμε αποφάσεις αντίθετες προς τον Κανονισμό. Αποφάσεις δηλαδή που θα λένε: " αυτό το τμήμα των συζητήσεων ή αυτές οι πολιτικές σκέψεις μπορούν να ανακοινώνονται". Ή υπάρχει το απόρρητο των συνεδριάσεων και

-24-

πρέπει να τηρηθεί ή δεν υπάρχει. Και επειδή κύριε Πρόεδρε δημιουργείται θέμα απορρήτου των συνεδριάσεων της Επιτροπής, το οποίο είναι και τυπικό και ουσιαστικό, θα ήθελα να τονίσω και εγώ ότι επιβάλλεται η τήρηση ιδιαίτερα στενογραφημένων πρακτικών. Διότι είναι ενδεχόμενο π.χ. κάποια εφημερίδα είτε του εσωτερικού είτε του εξωτερικού να αναφερθεί σε κάποιον συναδέλφο και λόγω του απορρήτου ο συνάδελφος δεν θα μπορεί επίσημα να επιβεβαιώσει ή να διαψεύσει. Συνεπώς εκείνο το οποίο θα τον κατοχυρώνει είναι το γεγονός ότι από την αρχή θα υπάρχουν πρακτικά, τα οποία σαφέστατα υποδηλώνουν τις τοποθετήσεις του καθένα από μας. Επομένως είναι απαραίτητο να τηρηθούν στενογραφημένα και μαγνητοφωνημένα πρακτικά.

Έρχομαι τώρα στην ουσία.

Θα παραμείνω σ'ένα συγκεκριμένο σημείο της ομιλίας σας κύριε Πρόεδρε, με την οποία σε γενικές γραμμές συμφωνώ, στο ότι δεν έχει γίνει ακόμη προεργασία για το έργο αυτό και ότι υπάρχουν πολλοί φακέλοι διάσπαρτοι, αλλά δεν υπάρχει ένας "φάκελος της Κύπρου" από τον οποίο θα μπορούσε να ξεκινήσει η εργασία μας.

Φοβούμαι ότι ερχόμενοι όλοι αυτοί οι φακέλοι είναι ενδεχόμενο να δημιουργήσουν μία σύγχυση και να μην φέρουμε από ποιο σημείο θα πρέπει να ξεκινήσουμε και σε ποιο να καταλήξουμε.

Εγώ είμαι απόλυτα σύμφωνος μαζί σας, ότι το όλο δράμα που λέγεται "φάκελος της Κύπρου" ξεκινάει από την επέμβαση που έγινε από ελληνικής πλευράς στα εσωτερικά της Κύπρου με το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου. Στη συνέχεια έρχονται τα γεγονότα της απόβασης και της εισβολής. Βεβαίως, όπως το τόνισε και ο κ. Βαρβιτσιώτης, θέλουμε σαν κόμμα να ακουστεί όλη η αλήθεια και δεν έχουμε κανένα

./.

-25-

λόγο να μην οδηγηθούμε και στο 1950 και στο 1940, αν θέλετε, αλλά και στο 1984 ή στο 1985. Αν όμως αρχίσουμε συζητήσεις, είτε ξεκινώντας από το 1985 για να γυρίσουμε σ' προγενέστερα γεγονότα είτε ξεκινώντας από το 1950, '55, '60 για να φθάσουμε σε μεταγενέστερα γεγονότα, θα κατηγορηθούμε για παρεκτυστική πολιτική. Εμείς δηλώσαμε, ότι είμαστε διατεθειμένοι να βοηθήσουμε, όχι όμως και να συμπράξουμε σε παρεκτυστική πολιτική. Το δράμα της Κύπρου, η απόβαση, η διχοτόμηση, η δημιουργία του ψευδοκράτους του Ντεκτάς ξεκινάει από ένα συγκεκριμένο γεγονός. Τώρα, όπως πολύ σωστά τόνισε ο κ. Λιβανός, ε^σαν θα μπορούσε να γίνει η απόβαση αν ^{δεν} είχε τραβηχθεί η εθνική μεραρχία από την Κύπρο ή όχι, είναι θέματα βέβαια που πρέπει να εξεταστούν, αλλά σ' αυτά θα φθάσουμε σε δεύτερη και σε τρίτη τάση. Εφόσον λοιπόν ξεκινάμε και λογικά, αλλά και πρακτικά απ' αυτά τα δύο γεγονότα, δηλαδή το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και την τουρκική εισβολή, αυτά θα φέρνει κύριε Πρόεδρε και να μας καθοδηγήσουν και στη σειρά των μαρτύρων. Διότι αν καλέσουμε τους κ.κ. Μαύρο και Κανελλόπουλο για να καταθέσουν πρώτοι και στη συνέχεια κληθεί να καταθέσει και κάποιος υπεύθυνος, ^{δεν} ~~μάλιστα~~ διέπραξε αυτά τα ανοσιουργήματα στην Κύπρο, τότε θα πρέπει να ξαναφωνάξουμε τον κ. Κανελλόπουλο και τον κ. Μαύρο για να επιβεβαιώσουν ή να διαψεύσουν αυτά τα οποία ελέχθησαν. Συνεπώς υπάρχει μία χρονολογική σειρά και στην εξέταση των μαρτύρων, που απαραίτητα πρέπει να τηρήσουμε.

Χ. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, όσο προχωρούμε στη συζήτηση τόσο γνωρίζουμε ο ένας τη σκέψη του άλλου και τόσο είμαστε υποχρεωμέ-

-26-

Η² δαδώνει ότι
 Η² είμαι υποχρεωμένος
 να έσω, όπως

νοι να απαντήσουμε στις σκέψεις αυτές.

Επιτρέψτε μου και μένα να πω δύο λόγια στους αφιότιμους συναδέλφους που μίλησαν πρώτοι, στους κ.κ. Βαρβιτσιώτη και Κάππο.

Από την πλευρά μου νιώθω, ότι σ'αυτή την αίθουσα δεν υπάρχει κανένας ο οποίος να έχει την τάση ή να κάνει τη σκέψη να συγκαλύψει οποιασδήποτε μορφής αλήθεια ή να παρακωλύσει το έργο της Επιτροπής. Γι'αυτό στενοχωρήθηκα όταν άκουσα τον κ. Βαρβιτσιώτη να εκφέρει αυτές τις λέξεις, τις οποίες αναμφισβήτητα δεν τις είπε μ'αυτή την έννοια, αλλά είναι βέβαιο, ότι η λέξη "συγκάλυψη" περιέχει κάποια έννοια "υπόνοιας", "πρόθεσης", το ίδιο και η λέξη "παρακώλυση".

Έχω την εντύπωση κύριε συνάδελφε ότι κανένας μας εδώ σ'οποιαδήποτε παράταξη και αν ανήκει δεν έχει αυτή την πρόθεση. Είμαι βέβαιος ότι το έργο μας θα είναι εθνικό και θα πρέπει μονιασμένοι όλοι, όπως είπε ο κ. Λιβανός και όχι χωρισμένοι σε τάσεις και χωρίς προσωπικούς διαξίφισμούς, να προχωρήσουμε στην αποκάλυψη της αλήθειας, που όλοι μας τη θέλουμε. Αν λοιπόν το κόμμα της Ν.Δ. θέλει κάτι τέτοιο, είναι σαφές ότι και το δικό μας κόμμα το θέλει.

Θα ήθελα τώρα να δώσω μια απάντηση στον κ. Κάππο. Η αλήθεια είναι ότι η ιστορία δεν γράφεται με νησίδες σε θάλασσα χάους. Τα κεφάλαιά της είναι αλληλένδετα. Συνεπώς είναι ακριβές ότι δεν θα μπορέσουμε να βρούμε την αλήθεια γι'αυτή την τραγωδία, αν δεν πάμε πολύ πίσω. Όμως από την άλλη πλευρά πώς μπορώ να μη δεχθώ, ότι ο κ. Έβερτ είπε επίσης μια αλήθεια, πως δεν θα πρέπει να κατηγορηθούμε για παρελκυστική τακτική. Είναι απαραίτητο λοιπόν να φρο-

./.

-27-

λωρίδουμε στο έργο μας και γρήγορα και σε βάθος και σε πλάτος και θα πρέπει εσείς κύριε Πρόεδρε με την οξυδέρκειά σας να μας οδηγήσετε να συνδυάσουμε αυτά τα δύο. Γι' αυτό το λόγο εγώ νομίζω ότι θα πρέπει εκτός από την Τετάρτη να ορίσετε ακόμη μία μέρα συνεδρίασης ή εάν περιοριστούμε στην Τετάρτη να συνεδριάζουμε όλη την ημέρα, από το πρωί μέχρι το βράδυ. Διαφορετικά θα φύγουμε από το ξάμηνο και θα πάμε σε χρονικές διάρκειες τέτοιες που θα είναι ανεπίτρεπτες για το λαό μας και για το έργο που αναλάβαμε.

Θα ήθελα ακόμη να απαντήσω σε κάτι άλλο που είπε ο κ. Κάππος. Στο θέμα της δημοσίευσης των πολιτικών προτάσεων. Η άποψη αυτή με βρίσκει αντίθετο. Αναμφισβήτητα κάθε λέξη που λέγεται εδώ είναι μία πολιτική σκέψη και μία ^{πολιτική} πρόταση. Τι απ' όλα θα δημοσιεύεται; Που θα σταματάει αυτή η δημοσίευση των πολιτικών προτάσεων; Είναι δυνατό να αρχίσει η δημοσίευση μιας τέτοιας πρότασης χωρίς να έχει αναπότρεπτα μια επικίνδυνη συνέχεια; Οι δημοσιογράφοι θα ζητούν αμέσως και την αντίθετη πρόταση.

Νομίζω λοιπόν, ότι είναι λάθος αυτή η άποψη, λάθος όχι σαν σκέψη, γιατί ο λαός πρέπει να δει το φως, αλλά θα συμφωνούσα να δει το φως όταν ολοκληρωθεί το έργο της Επιτροπής. Διότι αν αρχίσει η σταδιακή πληροφόρηση του λαού, πολύ φοβούμαι ότι πραγματι θα παρακωλυθεί το έργο μας, χωρίς αυτό να το θέλει κανένας μας. Συνεπώς θα πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί, γιατί δεν ξέρουμε που αρχίζει και που σταματάει μία άποψη να λέγεται ή να μην λέγεται πολιτική πρόταση.

./.

-28-

Α. ΖΑΪΜΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα μπω αμέσως στην ουσία και θα κάνω τρεις παρατηρήσεις μόνο, διότι οι προηγούμενοι ομιλητές με κάλυψαν σχεδόν $\epsilon\zeta$ ολοκλήρου.

Το πρώτο θέμα είναι το θέμα της μη δημοσιότητας των συνεδριάσεων της Επιτροπής μας, όπως προβλέπει ο Κανονισμός. Δεν μπορώ να καταλάβω πώς αυτό το θέμα μπορεί να τεθεί σε ψηφοφορία. Εφόσον ο Κανονισμός απαγορεύει τη δημοσιότητα των συνεδριάσεων, είναι δυνατόν η Επιτροπή με μία ψηφοφορία να ανατρέψει τον Κανονισμό; Και η σκέψη ακόμη να μην τηρηθεί αυτή η διάταξη του Κανονισμού με βάσει σε υποψίες πως οτιδήποτε λεχθεί θα είναι για πολιτική εκμετάλλευση και κατά παράβαση του Κανονισμού και αυτό οπωσδήποτε δεν θα είναι ωφέλιμο για το έργο της Επιτροπής.

Συνεπώς η γνώμη μου είναι ^{έως} το θέμα αυτό δεν πρέπει να τεθεί σε ψηφοφορία, διότι αυτό θα σήμαινε ^{ότι} οποιαδήποτε διάταξη του Κανονισμού μπορεί να ανατραπεί με μία ψηφοφορία και δεν νομίζω ότι έχουμε τέτοιο δικαίωμα.

Το δεύτερο θέμα κύριε Πρόεδρε στο οποίο θέλω να αναφερθώ, είναι το εξής: Είπατε ότι ο Υπουργός Αναπληρωτής Εθνικής Αμύνης και ο Υφυπουργός Εξωτερικών είναι πρόθυμοι να μας βοηθήσουν. Νομίζω ότι πρέπει να τεθεί σε άλλη βάση το θέμα. Δεν είναι ζήτημα προθυμίας, είναι υποχρεωμένοι να δώσουν αυτά τα έγγραφα. Και δεν το λέω αυτό για τους δύο κυρίους, οι οποίοι ασφαλώς θα είναι πρόθυμοι και θα θέλουν να βοηθήσουν το έργο της Επιτροπής, αλλά γιατί

ο οποσδήποτε που αντιπροσωπεύει δημόσια υπηρεσία έχει υποχρέωση από το νόμο να θέσει στη διάθεση της Επιτροπής οποιοδήποτε έννομο έχει. Είναι λοιπόν θέμα του Προεδρείου να εξηγήσει ότι ζητούμε τη βοήθειά τους, ^{σ' εμάς} γιατί το προβλέπει και επομένως είναι υποχρεωμένοι σ' οποιαδή-

./.

-29-

αίτηση της Επιτροπής δια του Προεδρείου της βεβαίως. Αυτό πρέπει να το γνωρίζουν όλοι.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε συνάδελφε, η σχετική διάταξη του Κανονισμού ορίζει, ότι: "Η Επιτροπή δύναται να ζητεί μόνον από τους αρμοδίους Υπουργούς την προσαγωγή δημοσίων εγγράφων..." Δηλαδή εμείς θα ζητήσουμε τα σχετικά έγγραφα. Ξέρουμε όμως ποια έγγραφα να ζητήσουμε; Γι' αυτό είπα ότι είναι πρόθυμοι να μας δώσουν οτιδήποτε έχουν, διότι πρόκειται να κάνουν κάτι περισσότερο από το καθήκον τους.

Α.ΖΑΪΜΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, φέρουμε τι ζητάμε. Ζητάμε οτιδήποτε έχει σχέση με τα γεγονότα αυτά τα συγκεκριμένα της Κύπρου.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Το ποια έγγραφα συνδέονται με την υπόθεση αυτή, κανονικά εμείς πρέπει να το κρίνουμε. Όμως το αναθέτουμε στους αρμοδίους Υπουργούς. Επομένως θα κάνουν κάτι περισσότερο από εκείνο που ορίζει ο Κανονισμός.

Α.ΖΑΪΜΗΣ: Με συγχωρείτε, εδώ διαφωνώ. Εγώ λέω ότι είναι υποχρεωμένοι να μας παραδώσουν οτιδήποτε στοιχείο έχουν.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν είπα το αντίθετο.

Α.ΖΑΪΜΗΣ: Το τρίτο θέμα που θα ήθελα να θίξω, είναι το θέμα των γεγονότων τα οποία πρέπει να εξετάσουμε. Όπως πολύ σωστά είπατε κύριε Πρόεδρε είναι αυτά τα γεγονότα, που αναφέρονται στην απόφαση

./.

-30-

της Βουλής. Είπαν ορισμένοι συνάδελφοι, ότι θα πρέπει να ανατρέξουμε και σε παλιότερα γεγονότα του 1960 ή του 1962 κ.λ.π. Δεν είμαστε εναντίον του να αποκαλυφθεί η αλήθεια προς κάθε κατεύθυνση και π'οποιοδήποτε χρόνο, που έχει συμβεί κάτι το οποίο έχει σχέση μ'αυτά τα συγκεκριμένα γεγονότα. Αλλά και το έργο της Επιτροπής είναι συγκεκριμένο και ο χρόνος μέσα στον οποίο πρέπει να τελειώσει το έργο ^{αυτό} είναι συγκεκριμένος. Πρέπει σε 6 μήνες να έχουμε τελειώσει το έργο μας. Εάν λοιπόν τουλάχιστον ^{στην αρχή} δεν περιοριστούμε σ'αυτά τα συγκεκριμένα γεγονότα, αλλά αφήσουμε ελευθερία στην αναζήτηση στοιχείων και στην εξέταση μαρτύρων, φοβούμαι, ότι αυτό δεν θα γίνει προς όφελος του έργου της Επιτροπής. Επίσης, χωρίς να θέλω να θίξω κανέναν μπαίνουν στο μυαλό μου και πονηρές σκέψεις. Πρέπει λοιπόν γρήγορα να περατώσουμε το έργο μας. Αν μας μείνει χρόνος δεν έχω καμία αντίρρηση να πάμε και στην εξέταση άλλων γεγονότων. Όμως εφ'αρχής πρέπει να τονιστεί ότι αυτός είναι ο χρόνος που έχουμε στη διάθεσή μας και αυτό είναι το έργο μας.

Α. ΤΡΙΤΣΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, το θέμα που συζητάμε είναι θέμα προδοσίας εθνικής και δεν είναι δυνατό να υπάρχει σ'αυτή την αίθουσα παράταξη που μπορεί να είναι συνένοχη σε πράξη προδοσίας. Είναι δεδομένο λοιπόν ότι όλες οι παρατάξεις, αλλά και ο καθένας από μας χωριστά, θα προσπαθήσουμε με κάθε τρόπο να ανταποκριθούμε στις ευθύνες μας.

Όλοι κάνουμε λάθη, αλλά μπροστά σε τέτοια εθνική τραγωδία νομίζω ότι η στοιχειώδης μεγαλωσύνη να αναγνωρίσει κανείς τα λάθη του υπάρχει και επομένως δεν θα έχουμε πρόβλημα. Θεωρώ ση-

./.

-31-

μαντικό ότι το κλίμα που επικρατεί στην Επιτροπή μας είναι σωστό.

Έρχομαι σε τρία επιμέρους θέματα.

Το πρώτο είναι το θέμα της υλικοτεχνικής υποδομής και το οργανωτικό που πράγματι θα ήταν σκόπιμο να αντιμετωπίσουμε σωστά από την αρχή, γιατί από την εξαρχής σωστή αντιμετώπισή τους εξαρτάται και η συστηματικότητα της δουλειάς μας στη συνέχεια.

Νομίζω κύριε Πρόεδρε, ότι θα χρειαστεί μια πολύ ^{ωrio}σοβαρή προσπάθεια για την ταξινόμηση του υλικού και τη συγκρότηση ενός αρχείου από αυτή που διεκάνη όταν μας είπατε ότι ^{θυλάδι}τα διάφορα έγγραφα θα φυλάσσονται ^{απλώς} στο γραφείο του γραμματέα της Επιτροπής. Ας έχουμε στο μυαλό μας περισσότερο ότι η συγκρότηση του αρχείου της Επιτροπής απαιτεί ένα είδος μικρής και πολύ δύσκολης ^{και} συστηματικής βιβλιοθήκης. Για το λόγο αυτό νομίζω ότι πρέπει να έλθουμε σ'επαφή με κάποιο συγκεκριμένο βιβλιοθηκάριο, ενδεχομένως με κάποιο τμήμα της βιβλιοθήκης της Βουλής, που με τη δέουσα σοβαρότητα από πλευράς ασφαλείας θα χειριστεί αυτό το θέμα.

Για τον τρόπο συλλογής του αναγκαίου υλικού, νομίζω ότι θα πρέπει καταρχήν να ζητήσουμε κάποια συστηματική υπηρεσιακή έκθεση από τους αρμοδίους των Υπουργείων, ως προς το τι υλικό υπάρχει και τι υλικό καταρχήν μας δίνουν. Προτείνω λοιπόν πριν έλθει αυτό το υλικό να γίνει κάποια Επιτροπή από μας και να πάμε στους αρμόδιους Υπουργούς, για να κουβεντιάσουμε μαζί τους, ώστε να έχουμε μία απευθείας ενημέρωση ^{αίτη}τίνας πρόκειται και να δούμε κατόπιν ποιος είναι ο κατάλληλος τρόπος να πάρουμε αυτό το υλικό και να το αξιοποιήσουμε.

./.

-32-

Γνώση του Κύβρου γαλλοί

Πιστεύω επίσης κύριε Πρόεδρε, ότι θα πρέπει να συζητήσουμε έγκαιρα το θέμα του προϋπολογισμού της Επιτροπής. Πρέπει να υπάρξει ένας ειδικός προϋπολογισμός σοβαρού μεγέθους, γιατί τα έξοδα που συνεπάγεται το έργο της Επιτροπής θα είναι σοβαρά. Θα καλέσουμε εδώ ανθρώπους και ίσως χρειαστεί να πάμε και ταξίδια.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Το ζήτημα του προϋπολογισμού δεν είναι θέμα της Επιτροπής. Ο προϋπολογισμός θα μας διατεθεί από τη Βουλή.

Α.ΤΡΙΤΣΗΣ: Είναι όμως κύριε Πρόεδρε θέμα της Επιτροπής να προτείνει στη Βουλή ποιους είναι ο προϋπολογισμός που θέλουμε, εγκαιρα.

Ως προς τις ώρες της εργασίας της Επιτροπής μας, νομίζω ότι στην αρχή πράγματι η περισσότερη δουλειά μας πρέπει να είναι η συλλογή και η μελέτη του υλικού και λιγότερο οι συζητήσεις μεταξύ μας.

Αλλά πολύ σύντομα θα χρειαστεί κατάλληλος χρόνος για συζήτηση στο επίπεδο της Επιτροπής και ενδεχομένως να πρέπει από τώρα να σκεφθούμε πρωϊνές συνεδριάσεις εκτενείς π.χ. 9-2.

Ος προς το θέμα της μεθοδολογίας της εργασίας μας κύριε Πρόεδρε έχω τη γνώμη, ότι από τώρα πρέπει να γίνει μία οργανική διασύνδεση με την Κύπρο, που μπορεί να ξεκινήσει από το επίπεδο ^{των} Προέδρου της Βουλής και εν συνεχεία από το επίπεδο το δικό σας, ως Προέδρου της Επιτροπής, αλλά με την αντίληψη ότι προχωρούμε σε μία συστηματική από κοινού διαδικασία.

./.

- 33 -

Ως προς το θέμα από ποια γεγονότα και πώς πρέπει να αρχίσουμε την έρευνά μας, νομίζω, ότι για λόγους κυρίως μεθοδολογικούς, αλλά και δεοντολογικούς, επειδή η πανεθνική αντίληψη για την προοσσία στην Κύπρο ξεκινάει με τα συγκεκριμένα γεγονότα του 1974, μπορεί κανείς να δεχθεί πως πρέπει να αρχίσει από τα γεγονότα αυτά. Και προφανώς δεν υπάρχει κανένας περιορισμός για προεκτάσεις σε γεγονότα προγενέστερα ή μεταγενέστερα, τις οποίες θεωρώ - αναπόφευκτες.

Η τελευταία πρόταση που θέλω να κάνω είναι η εφής. Νομίζω ότι από τώρα θα μπορούσε η Επιτροπή ανοιχτά να απευθυνθεί προς τον ελληνικό και τον κυπριακό λαό καλώντας όποιον έχει κάτι να προσφέρει στο έργο της να αποτανθεί σ'αυτή εγγράφως, εφόσον βεβαίως θέλει. Από κει και πέρα η Επιτροπή θα κρίνει πώς θα αξιοποιήσει αυτή την προσφορά. Αλλά ας δημιουργήσουμε στον ελληνικό και τον κυπριακό λαό την αίσθηση, ότι αυτή η Επιτροπή είναι ανοιχτό κανάλι για οποιονδήποτε έχει κάτι να καταθέσει.

Τέλος θα ήθελα να προσθέσω, ότι ίσως θα ήταν χρήσιμο να καλέσουμε από την αρχή της εργασίας μας κάποια πρόσωπα για να κάνουν μία εκτεταμένη και συστηματική κατάθεση, που θα μπορούσε ενδεχομένως να μας βοηθήσει να δούμε και κάποιες άλλες προεκτάσεις της έρευνάς μας, τις οποίες δεν θα έχουμε σκεφθεί.

Α. ΖΑΡΧΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, είμαι πράγματι βαθιά συγκλονισμένος και αισθάνομαι βαρύτατο δέος και ευθύνη, που είμαι μέλος αυτής της Επιτροπής, διότι το έργο της είναι σημαντικό και θα επηρεάσει

-./-

-34-

αποφασιστικά την πορεία του λαού μας.

Αισθάνομαι όμως ότι είμαι εδώ ως μέλος πάνω από όλα της Βουλής. Και θέλω στο σημείο αυτό να δώσω μία απάντηση στους συναδέλφους που εξέθεσαν διαφορετικές απόψεις. Εγώ πιστεύω ότι ο καθένας μας σ' αυτή την Επιτροπή λειτουργεί ως μέλος της Βουλής, ανεξάρτητα από την κοιματική του προέλευση και δεν δέχομαι αυτό που είπε ο κ. Κάππος και κάποιος άλλος συνάδελφος, ότι μπορεί να κάνουμε εδώ πολιτικές προτάσεις ή πολιτικές σκέψεις. Όποια πρόταση γίνεται εδώ από μέλος της Επιτροπής, είναι πρόταση που γίνεται για τη διευκόλυνση και την καλύτερη επιτέλεση του έργου της.

Δεν δέχομαι επομένως ότι είναι δυνατό αυτές τις προτάσεις να τις χρωματίσουμε ή να τις ονοματίσουμε με οποιοδήποτε άλλο όνομα. Μ' αυτή την έννοια λοιπόν δεν μπορούμε να μιλάμε και για δημοσιότητα των προτάσεών μας, πέρα από το γεγονός ότι αυτό το απαγορεύει και ο Κανονισμός και εκεί φυσικά πρέπει να σταματήσουμε κάθε συζήτηση γι' αυτό το θέμα.

Ως προς το αντικείμενο της Επιτροπής μας κύριε Πρόεδρε νομίζω, ότι αυτό προσδιορίζεται, όπως άλλωστε και εσείς το είπατε σαφέστατα στην εισήγησή σας, από την πρόταση που είχε κατατεθεί και ^{η οποία} υιοθετήθηκε από το σύνολο της Βουλής.

Το αντικείμενο λοιπόν της Επιτροπής ξεκινάει από το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και την τουρκική εισβολή στην Κύπρο. Βεβαίως από κει και πέρα δεν περιορίζεται η Επιτροπή να επεκταθεί σε γεγονότα προγενέστερα ή μεταγενέστερα. Όμως αν αρχίζουμε από αυτή τη στιγμή την έρευνά μας από τότε που υπάρχει θέμα Κύπρου μέχρι σήμερα φοβούμαι, ότι ποτέ δεν θα φέρουμε σε πέρας ουσιαστικό έργο.

./.

-35-

Ας ξεκινήσουμε λοιπόν κύριε Πρόεδρε από τα γεγονότα εκείνα και αν στην πορεία του έργου μας δούμε ότι πρέπει να επεκταθούμε ασφαλώς και θα το κάνουμε. Όπως σημείωσα μάλιστα ^{είπε}/είπατε χαρακτηριστικά ότι: " Ήλιποτα δεν μας εμποδίζει να επεξεταθούμε είτε προς τη μία είτε προς την άλλη κατεύθυνση". Συμφωνώ απόλυτα.

Όσον αφορά τους μάρτυρες: νομίζω ότι η Επιτροπή θα εξετάσει τα γεγονότα, αυτό είναι το αντικείμενό της και αφού εντοπίσουμε ποια γεγονότα μας απασχολούν, από κει και πέρα θα δούμε ποιοι θα πρέπει να εξεταστούν ως μάρτυρες. Και θα είναι λάθος να καλέσουμε από τώρα πρόσωπα να καταθέσουν για γεγονότα που κανείς δεν ξέρει, έστω και τις προσωπικότητες που αναφέρθηκαν, για το κύρος βεβαίως των οποίων κανείς δεν έχει αντίρρηση. Αφού λοιπόν εντοπίσουμε τα γεγονότα, τότε θα φθάσουμε και στους μάρτυρες.

Επίσης σύμφωνα και εγώ κύριε Πρόεδρε με την άποψη ότι αν συνεδριάσουμε μόνο κάθε Τετάρτη δεν θα προλάβουμε να τελειώσουμε το έργο μας. Θα πρέπει λοιπόν να αντιμετωπίσουμε αύξηση των ωρών εργασίας της Επιτροπής.

Ένα θέμα που με απασχολεί κύριε Πρόεδρε, είναι η εφαρμογή της διάταξης της παρ. 8 του άρθρου 27, η οποία ορίζει ότι: "Οι υπουργοί υποχρεούνται να προσάγουν τα ζητηθέντα έγγραφα ή κεκρωμένα αντίγραφα τούτων, πλην εάν κρίνεται ότι εκ της ανακοινώσεως αυτών απειλείται βλάβη των συμφερόντων του Κράτους, ιδία δε εάν πρόκειται περί διπλωματικού ή στρατιωτικού ή αναγομένου εις την ασφάλειαν του Κράτους μυστικού". Νομίζω κύριε Πρόεδρε, ότι αυτός ακριβώς ο κίνδυνος ήταν που ανάγκασε τις κυβερνήσεις που διαχειρίστηκαν την εξουσία από το 1974 μέχρι σήμερα, να μην προχωρούν μέχρι τώρα στην εξέταση του θέματος αυτού, που ονομάζουμε

./.

-36-

"φάκελο της Κύπρου". Πιστεύω λοιπόν ότι αν πρόκειται να εφαρμοστεί αυτή η διάταξη, τότε ^{24/24} ~~αναμφίβολα~~ δεν μπορούμε να ερευνήσουμε τίποτα. Υποθέτω όμως ότι η ομόφωνη απόφαση της Βουλής, που μας έδωσε την εντολή να εξετάσουμε το θέμα, σημαίνει ταυτόχρονα και αποδοχή ^Η ότι δεν υπάρχει περίπτωση συνδρομής αυτής της διάταξης. Επομένως λογικά η διάταξη αυτή δεν πρέπει να σταθεί εμπόδιο στην έρευνά μας.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Συμφωνώ μαζί σας. Εφόσον η Βουλή πήρε την ομόφωνη απόφαση να προχωρήσει στην έρευνα του θέματος που ονομάζουμε "φάκελο της Κύπρου" δεν είναι δυνατό να εφαρμοστεί αυτή η διάταξη. Διαφορετικά ^{θα} ~~δεν~~ έχει νόημα η απόφαση της Βουλής.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Θα ήθελα επίσης να συμπληρώσω κύριε Πρόεδρε, ότι υπάρχει και η διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 27, που λίγο κοντράρεται με αυτή τη διάταξη της παρ. 8. Η ^{δύο} διάταξη της παρ. 3 σαφώς προβλέπει ότι η Επιτροπή δύναται να ζητήσει από τους πάντες, και από τους πολίτες δηλαδή, οποιαδήποτε πληροφορία ^ή ~~έγγραφο~~ ^ή προφορική.

Αυτά είχα να πω κύριε Πρόεδρε. ^{Ευχαριστώ πολύ.}

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Κύριε Πρόεδρε, είναι η πρώτη συνεδρίαση της Επιτροπής και επιτρέπεται να λεχθούν λίγα περισσότερα πράγματα. Φοβούμαι λοιπόν ότι ακούστηκαν αξιόλογα μεν αυτονόητα δε. Καταλαβαίνουμε όλοι τη σημασία της συμμετοχής μας σ' αυτό το έργο και όλοι πράγματι θέλουμε τη διερεύνηση των γεγονότων και την αποκάλυψη της αλήθειας. Θα έλεγα όμως να προχωρήσουμε πλέον στην ουσιαστική δουλειά.

./.

-37-

Ποιο είναι το έργο μας: είμαστε ανακριτική Επιτροπή, κάνουμε ανάκριση. Η βάση της ανάκρισης απαιτεί μία μηνυτήρια αναφορά, μία μήνυση. Τι θέλουμε να ερευνήσουμε: πώς έγινε το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και η τουρκική εισβολή στην Κύπρο. Αυτό το αντικείμενο της έρευνάς μας πρέπει να διατυπωθεί στο έγγραφο με το οποίο θα ζητάτε από τους αρμόδιους Υπουργούς τα υπάρχοντα στοιχεία. Θα χρειαστεί λοιπόν κύριε Πρόεδρε οπωσδήποτε να στείλετε αυτό το έγγραφο στους Υπουργούς, γιατί η πρώτη μας δουλειά πρέπει να είναι η συλλογή του υλικού. Η δεύτερη δουλειά είναι η ταξινόμηση και η μελέτη του υλικού. Διότι αν δεν συγκεντρώσουμε, ταξινομήσουμε και μελετήσουμε το υλικό, τι θα συζητήσουμε στις επόμενες συνεδριάσεις; Πρέπει λοιπόν καταρχήν να βρούμε το αντικείμενο της εργασίας μας και το υλικό που θα το στηρίζει και κατόπιν να αντιμετωπίσουμε το θέμα των μαρτύρων. Αν σήμερα καλέσουμε το λαό να μας πει τη γνώμη του, 500.000 έλληνες θα γράψουν τη γνώμη τους.

Δεν συμφωνώ με την πρόταση να προχωρήσουμε από τώρα σε διασύνδεση με την Κύπρο. Θα έλεγα να περιμένουμε να σχηματίσουμε μία γνώμη πρώτα-πρώτα εμείς. Δεν ξέρουμε τίποτα. Διαβάσαμε 50 τουλάχιστον βιβλία που έχουν γραφεί για την Κύπρο. Το καθένα έχει τη δική του άποψη.

Το θέμα είναι, ουσιαστική δουλειά πώς θα αρχίσουμε. Υποπτευόμαστε ότι θα έχουμε τόνους εγγράφων, που θα πρέπει να διαβάσουμε.

Θα πρέπει λοιπόν να καταλήξουμε σε κάποια μεθοδολογία των εργασιών μας. Πώς θα αρχίσουμε να μελετούμε τα έγγραφα αυτά; Θα παίρνουμε φαντάζομαι ο καθένας μας από ένα αντίγραφο. Εκφεύγεται λοιπόν κύριε Πρόεδρε, ότι έχετε να κάνετε με 30 ανθρώπους, με 30

-38-

διαφορετικές απόψεις. Αναφέρομαι καθαρά στο πώς θα γίνει η ουσιαστική δουλειά μας.

Τα επί μέρους θέματα που θίχθηκαν, αν θα έχουμε σύμβαση δικαστικής αρωγής με την Κύπρο, πώς θα μπορούμε να καλέσουμε μάρτυρες από εκεί, είναι δεύτερα θέματα.

Επίσης, είμαι και εγώ σαφώς αντίθετος με τη δημοσίευση των συζητήσεών μας. Και θα ήθελα να ρωτήσω τον κ. Κάππο, μπορεί κανείς αντικειμενικά να προσδιορίσει που αρχίζει το πολιτικό και που το ουσιαστικό μέρος μια πρότασης ή μιας άποψης; Κάθε "ουσιαστικό" μεταβάλλεται σε "πολιτικό".

Άλλωστε είναι περιττό να κουβεντιάζουμε αυτό το θέμα γιατί το απαγορεύει ο Κανονισμός.

Συμφωνώ με την τήρηση στενογραφημένων πρακτικών. Αλλά είπα προηγουμένως ότι μέχρις ότου πάρουμε τη σχετική έγκριση του Προέδρου της Βουλής να μας δίνονται και αυτά τα πρακτικά τα μη στενογραφημένα, πριν από την επόμενη κάθε φορά συνεδρίαση.

Κύριε Πρόεδρε, η εργασία μας είναι βαριά και δεν μπορεί να αρχίσει παρά μόνο με τη συλλογή του απαραίτητου υλικού. Συνεπώς το πρώτο θέμα που θα έπρεπε απόψε να μας απασχολήσει είναι το πώς θα γίνει η διατύπωση από την Επιτροπή του εγγράφου προς τα δύο αρμόδια Υπουργεία για να αρχίσουν να μας στέλνουν το σχετικό υλικό. Αυτή τη στιγμή δεν έχουμε κάνει τίποτα. Θα έπρεπε λοιπόν το Προεδρείο να έχει ετοιμάσει ένα σχέδιο έκθεσης προς τους δύο Υπουργούς με χρονολογική σειρά των γεγονότων, που θα αποτελέσουν το αντικείμενο του έργου μας. Έτσι υλοποιείται άμεσα η έναρξη της δουλειάς μας.

./.

-39-

Είμαστε πράγματι πολιτικό σώμα, αλλά αυτή τη στιγμή δουλεύουμε ως σώμα ανακριτικό.

Ρωτήσατε πριν κύριε Πρόεδρε, αν έχουμε εμπειρία μιας παρόμοιας Επιτροπής. Απ'ότι θυμούμαι είχε συσταθεί το 1964 μια τέτοια Επιτροπή, η οποία όμως δεν δούλεψε. Δεν υπήρξε καμία άλλη. Συνεπώς από αυτή την άποψη, γράφουμε ιστορία και επειδή δεν έχουμε την πείρα του παρελθόντος θα πρέπει να τη δημιουργήσουμε εμείς.

Θα παρακαλέσω λοιπόν κύριε Πρόεδρε να συγκεντρωθούμε στο θέμα του τρόπου με τον οποίο θα ξεκινήσουμε την εργασία μας.

Ι. ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να πω λίγα πράγματα για τις πηγές των στοιχείων που μας ενδιαφέρουν.

Εδώ υπάρχει κύριε Πρόεδρε μία εθνική τραγωδία και κατά την άποψή μου υπάρχει και μία δεδομένη προδοσία. Πρέπει λοιπόν να συγκεντρώσουμε όλα τα στοιχεία το δυνατό συντομότερο με μέθοδο και για να το επιτύχουμε αυτό πρέπει να δούμε ποιες είναι οι πηγές των στοιχείων.

Κατά την άποψή μου, η πρώτη από τις πηγές είναι η ηγεσία που υπήρχε κατά τη διάρκεια του πραξικοπήματος. Δηλαδή: η τότε χουντική κυβέρνηση, οι αρχηγοί των επιτελείων, οι υπεύθυνοι των τρίτων επιτελικών γραμμών και του γραμείου επιχειρήσεων των ΓΕΕΘΑ, των γραμμών πληροφοριών κ.λ.π., οι υπεύθυνοι τότε Υπουργοί και η λεγόμενη Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας, η οποία ασφαλώς είχε χειριστεί το θέμα από κάποια στιγμή και μετά. Αυτοί βασικά είναι όλοι εκείνοι οι άνθρωποι

-/-

-40-

που χειρίστηκαν τα θέματα, τα γνωρίζουν και γι' αυτό το λόγο νομίζω ότι πρέπει να ξεκινήσουμε από αυτούς. Παράλληλα λοιπόν, με το ότι θα ζητήσουμε να μας στείλουν τα αρμόδια Υπουργεία τα στοιχεία που έχουν διαθέσιμα, θα πρέπει να καλέσουμε να καταθέσουν και αυτά τα πρόσωπα, τα οποία πιστεύω ότι θα μας δώσουν όλο το πλαίσιο εκείνης της χρονικής στιγμής και με βάση αυτό θα ξεκινήσουμε.

Αυτές είναι οι πηγές από τις οποίες πρέπει να αρχίσουμε, για να πάρουμε τα βασικά στοιχεία. Αν στη διαδρομή των ερευνών μας προκύψουν στοιχεία, από τα οποία θα κρίνουμε, ότι πρέπει ορισμένα από τα πρόσωπα που ανέφερα να κληθούν να καταθέσουν για δεύτερη φορά, βεβαίως αυτό είναι και δυνατό και θα είναι και χρήσιμο.

Όσον αφορά άλλες πηγές στοιχείων, θα πρέπει να πω ότι αυτή τη στιγμή υπάρχουν πάρα πολλά πρόσωπα, είτε από αυτά που ενεπλάκησαν στα γεγονότα είτε και άλλα, τα οποία έχουν διαθέσιμα στοιχεία. Γνωρίζω, όπως και άλλοι συνάδελφοι νομίζω, ότι αυτά τα πρόσωπα προσαθούν να βρουν τρόπο να παραδώσουν τα στοιχεία τους σε μέλη της Επιτροπής. Όμως θα ήθελα να τονίσω ότι πολλοί από τους ανθρώπους αυτούς θέλουν να κρατήσουν την ανωνυμία τους προφανώς από φόβο. Πρέπει λοιπόν κύριε Πρόεδρε να δούμε με ποιο τρόπο, με ποια διαδικασία τα στοιχεία αυτά θα φθάσουν μέχρι την Επιτροπή.

Άλλα στοιχεία είναι οι πηγές της Κύπρου και οι μηνύσεις που υπάρχουν.

Ένα άλλο θέμα κύριε Πρόεδρε που θέλω να θίξω είναι το εφής: Αυτή τη στιγμή συζητούνται ευρύτατα από τον ελληνικό λαό ορισμένα

./.

-41-

ερωτήματα , όπως: "Η Επιτροπή θα ανοίξει πράγματι το φάκελο της Κύπρου;" ή "θα τον ανοίξει ολόκληρο το φάκελο της Κύπρου;" ή "μέχρι που θα προχωρήσει, μπορεί να φθάσει μέχρι το τέλος ή "κινδυνεύουν κάποιοι οι οποίοι θα θελήσουν να προχωρήσουν σε βάθος;"

Ο ελληνικός λαός σε μεγάλο ποσοστό έχει την εντύπωση, ότι μπορεί και να μη φθάσουμε να βρούμε όλη την αλήθεια. Δεν νομίζω ότι υπάρχει σ' αυτή την αίθουσα κανείς που να θέλει να γίνει μέλος μιας Επιτροπής τύπου Γουώρεν, της Επιτροπής δηλαδή που είχε αναλάβει τη διαλεύκανση της δολοφονίας του Κέννεντυ και η οποία όπως όλοι πιστεύουμε δεν βρήκε την αλήθεια. Το λέω αυτό γιατί θα χρειαστεί να κληθούν εδώ πρόσωπα γνωστά, στα οποία θα γίνουν πιθανώς σκληρές ερωτήσεις και θα πρέπει εκείνες τις ώρες να βρεθούμε όλοι πάνω από συμπάθειες, παρατάξεις κ.λ.π. Διότι αν καταλήξουμε μετά από 6 μήνες να δώσουμε στον ελληνικό λαό και στην ιστορία ένα πόρισμα, που θα αφήσει την εντύπωση, ότι δεν λέει την αλήθεια ———ασφαλώς αυτό θα σημαίνει ότι ——— δεν θα έχουμε επιτελέσει το καθήκον μας. Και δεν φαντάζομαι ότι θα είναι κανείς υπερήφανος για ένα τέτοιο αποτέλεσμα.

Το τρίτο θέμα στο οποίο θέλω να αναφερθώ είναι το εξής: Βεβαίως θα αρχίσουμε την έρευνά μας από τα γεγονότα του 1974. Όμως κύριε Πρόεδρε θα μου επιτρέψετε να παρατηρήσω και εγώ ότι δεν έγιναν όλα ξαφνικά το 1974. Για να γίνει το πραξικόπημα και η τουρκική εισβολή το 1974, ασφαλώς είχαν προηγηθεί πολλά άλλα σημαντικά γεγονότα, τα οποία είχαν προετοιμάσει συστηματικά και μεθοδικά τον Αττίλα. Παράδειγμα: η αποχώρηση της ελληνικής μεραρχίας από

./.

-42-

την Κύπρο το 1967. Ακριβώς αυτό το γεγονός οδήγησε στον αποπλισμό της Κύπρου και δημιούργησε τις προϋποθέσεις της τουρκικής εισβολής. Επομένως θα πρέπει να ~~ωρίσει~~ τουλάχιστον μέχρι το 1967. Αλλά φαντάζομαι ότι θα πάμε και πολύ πιο πίσω, διότι θα προκύψουν στοιχεία , ~~ώπου~~ όλα μαζί θα δείχνουν ότι υπήρξε στο παρελθόν μεθόδευση, που θα οδηγούσε σταδιακά προς τη διχοτόμηση. Είναι γνωστό άλλωστε ότι γνωστοί κύκλοι και γνωστές δυνάμεις επιδίωκαν τη διχοτόμηση από τη δεκαετία του 1950. Επομένως θα πρέπει να ερευνήσουμε και να ~~έχουμε~~ ποιοι και με ποια λάθη ή ίσως και θελημένα είναι υπεύθυνοι όλων εκείνων των πράξεων που τελικά οδήγησαν στη διχοτόμηση της Κύπρου, που ήταν γνωστή επιδίωξη γνωστών κύκλων. Υπήρξαν άλλωστε και σχέδια για πραξικοπήματα στην Κύπρο ^{και} για δολοφονία του Μακαρίου, που δείχνουν αυτή τη μεθόδευση.

Τέλος για την ασφάλεια των στοιχείων προτείνω να μας αποστέλλονται κεκυρωμένα ακριβή αντίγραφα των διάφορων εγγράφων και όχι τα πρωτότυπα. Βέβαια θα υπάρξουν μαρτυρικές καταθέσεις εδώ, που θα είναι πρωτότυπες. Αυτές θα πρέπει να γραφούν σε διπλά ή τριπλά αντίγραφα για να εξασφαλίσουμε και τους μάρτυρες και το έργο μας.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Κουτσογιάννη, θα ήθελα να σας παρακαλέσω αν γνωρίζετε ότι υπάρχουν στοιχεία που ενδιαφέρουν το έργο της Επιτροπής να φροντίσετε να τα έχουμε. Και αν νομίζετε ότι χρειάζεται και η δική μας παρέμβαση για τη συγκέντρωση αυτών των στοιχείων, δώστε μου ένα σημείωμα πώς μπορεί να γίνει αυτό.

./.

-43-

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν έχω καμία αμφιβολία, ότι όλοι μας σ' αυτή την αίθουσα εμφορούμεθα από τα ίδια ιδεώδη. Αλλά ιδιαίτερα είμαστε υπεύθυνοι κοινοβουλευτικοί άνδρες και σ' αυτή την κρίσιμη στιγμή, είμαι πεπεισμένος ότι όλοι μας θα σταθούμε στο ύψος που επιβάλλουν οι περιστάσεις και η αποστολή, η οποία μας έχει ανατεθεί. Επομένως το πρώτο θέμα που απασχόλησε πολλούς από τους κυρίους συναδέλφους, που το θεωρώ πολύ σοβαρό και το οποίο θα πρέπει να συζητηθεί ευρύτατα, είναι το θέμα της εμπιστευτικότητας των συζητήσεών μας, το θέμα ^{των} διαρροών ^{τους} στον τύπο.

Συμφωνώ απόλυτα με την άποψη του κ. Έβερτ, ότι θα ήταν πολύ δύσκολο και παρακινδυνευμένο να δίνονται στη δημοσιότητα έστω κάποιες πολιτικές σκέψεις, όπως πρότεινε ο κ. Κάππος. Πιστεύω ότι δημοσιότητα πρέπει να δει μόνο το τελικό προϊόν του έργου αυτής της Επιτροπής.

Όσον αφορά στη μεθοδολογία των εργασιών μας, ο κ. Παπακωνσταντίνου ήταν σαφέστατος και είμαι απόλυτα σύμφωνος με όσα είπε. Για οικονομία χρόνου δεν θα τα εθισα να λέω. Βέβαια διατυπώθηκαν πολλές γόνιμες σκέψεις, αλλά δεν νομίζω ότι είναι θέματα της παρούσας συζήτησης. Πρέπει πριν από όλα να γίνει η συγκέντρωση των απαραίτητων στοιχείων και η μελέτη των στοιχείων αυτών. Από κει και πέρα θα μπορέσουμε πράγματι να μεθοδεύσουμε τις συζητήσεις μας ^{και} την πρόσκληση των μαρτύρων.

Συνεπώς πρακτικά νομίζω ότι η Επιτροπή πρώτα απ' όλα πρέπει να αποφασίσει για το καίριο θέμα: Πώς και από ποιους θα συγκεντρωθούν τα στοιχεία

-44-

και με ποιο τρόπο θα διατεθούν σε μας. Διότι άκουσα κύριε Πρόεδρε στην αρχή της ομιλίας σας να αναφέρεσθε σε κάποιο γραφείο όπου θα βρίσκονται οι φακέλοι αυτοί. Αν μου επιτρέψετε, τι εννοείτε; Ότι θα πηγαίνει ο καθένας από μας στο γραφείο αυτό με τη σειρά του να μελετάει τους φακέλους;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν έχετε την πείρα^{των} δικηγόρων. Εμείς πηγαίνουμε στη γραμματεία των δικαστηρίων παίρνουμε τη δικογραφία και μας διαθέτουν ένα γραφείο, όπου^{τη} μελετούμε. Έτσι τουλάχιστον γίνεται στην πράξη.

#χωρίς καμία
άνηξη κύριον

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Χωρίς να θέλω να υποτιμήσω το έργο των δικηγόρων και τη σοβαρότητα των θεμάτων που χειρίζονται, στην προκείμενη περίπτωση δεν νομίζω ότι μπορεί να ακολουθηθεί μία παρόμοια διαδικασία.

Πρέπει κύριε Πρόεδρε να βρούμε κάποιο τρόπο ώστε να γίνει πρακτικότερη η δυνατότητα μελέτης αυτών των εγγράφων, που και απόρρητα είναι και σοβαρότητα έχουν, αλλά και χρόνο αρκετό απαιτείται για τη μελέτη τους.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Γι' αυτό το συζητούμε, για να δούμε ποιος είναι ο καλύτερος, ο πρακτικότερος τρόπος μελέτης αυτών των εγγράφων.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Θα παρακαλέσω λοιπόν κύριε Πρόεδρε να συζητήσουμε κυρίως αυτό το θέμα για να βρούμε κάποια λύση.

./.

-45-

Γ. Ξεδο Βαλλέζα

Α. ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: ^{για εξέλιξ} Όπως παρατηρήσατε κύριε Πρόεδρε, το έργο της Επιτροπής είναι εθνικό και πολιτικό με την πραγματική σημασία της λέξης. Είναι κάτι πολύ ευρύτερο από στενό ανακριτικό, δικονομικό δικαστικό έργο. Μας ενδιαφέρει εδώ το αποτέλεσμα και δεν πρέπει να πελαγοδρομούμε. Οποσδήποτε δεν θα περιοριστούμε στους στενούς δικονομικούς κανόνες.

Πρώτα-πρώτα θα πρέπει να ξεκινήσουμε με την άποψη, με την οποία νομίζω ότι όλοι συμφωνούμε, πως αυτό το εθνικό έργο δεν επιδέχεται εκμετάλλευση, μικροπολιτική και πολιτική σκοπιμότητα και θα πρέπει να φέρει, αν επιτρέπεται η έκφραση, τη σφραγίδα της δημοκρατικής νομιμότητας.

Σύμφωνα με την απόφαση της Βουλής θα ξεκινήσουμε την έρευνά μας από το 1974. Από το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και την τουρκική εισβολή και οποσδήποτε θα αναζητήσουμε και όλα τα προγενέστερα πραγματικά περιστατικά και γεγονότα που έχουν πλήρη αιτιώδη σύνδεσμο με τα γεγονότα του 1974. Δηλαδή για να μπορέσουμε να δώσουμε απάντηση ^{στο} πώς φθάσαμε σ' αυτά τα τελευταία γεγονότα του 1974, πρέπει να πάμε και στα συγκεκριμένα γεγονότα που έχουν απόλυτο αιτιώδη σύνδεσμο μ' αυτά.

Όσον αφορά τη συλλογή των στοιχείων, θα αρχίσουμε απευθυνόμενοι στα Υπουργεία Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας και ζητώντας την παράδοση κάθε σχετικού εγγράφου. Θα ξεκινήσουμε λοιπόν με τα έγγραφα που θα μας δώσουν τα δύο αυτά Υπουργεία. Εδώ όμως ^{μεινεί} το καθήκον και η διακριτική ευχέρεια της Επιτροπής ^{να} επεκταθεί σε όλα τα πρόσφορα αποδεικτικά μέσα, τα αξιόπιστα. Δεν

-46-

θα πελαγοδρομούμε με ανωνυμίες. Πρέπει να εφετάζουμε μόνο τα αξιόπιιστα αποδεικτικά μέσα ^{μαιοροκεία} είτε πρόκειται για έγγραφα είτε για μάρτυρες είτε για τεκμήρια, είτε για σμολοχίεσ κ.λ.β.

Θα πρέπει να καταλήξουμε σ'ένα υλικό ενδείξεων, για να οδηγηθούμε κατά αντικειμενική κρίση σε ουσιαστική πεποίθηση γύρω από ολόκληρη τη συμμετοχική δράση των ηθικών και φυσικών αυτουργών, των συνεργών και των οργάνων τους. Θα συντάξουμε το πόρισμα το πλήρες και το αιτιολογημένο και ύστερα το υποκειμενικό στοιχείο του δόλου και της πρόθεσης, κυριαρχικά, θα το κρίνει η δικαιοσύνη, για να δούμε αν αυτά τα στοιχεία που θα συλλέξουμε εμείς πραγματώνουν την αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση του αδικήματος της προδοσίσεσ και των άλλων προβλεπόμενων αδικημάτων για όλους ή για μερικούς και ποιούς.

Στο θέμα του τύπου συμφωνών, ότι δεν χρειάζεται δημοσιότητα ούτε καν των υποκειμενικών κρίσεων. Εμείς θα αποφασίζουμε κάθε φορά αν θα δίνουμε ανακοινώσεις στον τύπο για να ενημερώνεται ο λαός.

Επίσης έχω την άποψη ότι δεν χρειάζονται μαγνητόφωνα από το πρώτο στάδιο. Οι τοίχοι έχουν αυτιά και εμείς εδώ έχουμε ευρύτατο ανακριτικό έργο να κάνουμε για να μπορέσουμε να φθάσουμε σε αποτέλεσμα.

Θα ήθελα όμως να παρακαλέσω κύριε Πρόεδρε, επειδή πρόκειται να διατυπώσουμε και κάποιο πόρισμα, οτιδήποτε θα συζητείται εδώ ^{††} για μασα κηρομήε να καταχωρείται οπωσδήποτε στα πρακτικά. Ιστορία γράφουμε ^{††} Το έργο μας είναι βαρύτατο, είναι εθνικό και όλα όσα λέγονται εδώ ^{††} μάλλον πρέπει να αναφέρονται. Άλλωστε από τα γραπτά αυτά θα πρέπει ύστερα να βγάλουμε το πόρισμα, που θα καταθέσουμε στη Βουλή.

./.

-47-

Δ. ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, δύο θέματα θέλω να τονίσω. Στο πρώτο με κάλυψε ο κ. Παπακωνσταντίνου και απλώς θα ήθελα να πω, ότι εκείνο που έχει άμεσο ενδιαφέρον αυτή τη στιγμή για το θέμα μας, είναι πως πρέπει να ξεκινήσουμε από αύριο κιόλας να συγκεντρώσουμε το σχετικό υλικό από τα Υπουργεία Εθνικής Άμυνας, Εξωτερικών και Δικαιοσύνης για να μπορέσουμε να αρχίσουμε να συζητάμε ουσιαστικά. Λέμε να κάνουμε συνεδριάσεις πολλές, ~~ω~~ τρεις φορές την εβδομάδα. Όμως αν δεν έχουμε συγκεντρώσει ορισμένα στοιχεία, ποιο θα είναι το αντικείμενο των συζητήσεών μας; Επομένως εκείνο που πρέπει να αποτελέσει το αντικείμενο του άμεσου ενδιαφέροντός μας είναι η συγκέντρωση του σχετικού υλικού και αυτή η εργασία θα πρέπει να αρχίσει αν είναι δυνατό και από αύριο ακόμη. Κατόπιν θα πρέπει να προχωρήσουμε στη μελέτη των εγγράφων αυτών. Εδώ θα ήθελα να επισημάνω ότι τα έγγραφα θα πρέπει να μένουν στη γραμματεία της Επιτροπής και να είναι ασφαλισμένα, όπως και τα πρακτικά των συνεδριάσεων, όχι μόνο με ευθύνη της γραμματείας, αλλά και με ευθύνη του Γεν. Γραμματέα της Βουλής. Κατά την άποψή μου λοιπόν δεν πρέπει τα έγγραφα και οι φωτοτυπίες αυτών να απομακρύνονται από το κτίριο της Βουλής, για να τα μελετήσουμε στο σπίτι μας ή στο γραφείο μας, διότι υπάρχει ο κίνδυνος να διαφύγουν προς τον τύπο. Δεν ξέρω πως, όχι βέβαια από μας. Η μελέτη τους πρέπει να γίνεται στο γραφείο της γραμματείας της Επιτροπής και θα δούμε με ποιο τρόπο θα γίνεται αυτό, ώστε να διευκολυνόμαστε όλοι. Ίσως φθάσουμε στην απόφαση να χωριστούμε στην πράξη σε ομάδες, διότι αν θελήσουμε να ασχοληθούμε

. / .

-48-

όλοι με όλα τα θέματα, φοβούμαι ότι δεν θα έχουμε το χρόνο να κάνουμε τίποτα ουσιαστικό. Το δεύτερο θέμα που θέλω να θίξω είναι το θέμα των δημοσιευμάτων στον τύπο.

Ο κ. Κάππος πρότεινε να δημοσιεύονται στον τύπο οι πολιτικές προτάσεις. Όπως ειπώθηκε και από άλλους συναδέλφους, όλα όσα διατυπώνονται εδώ είναι πολιτικές προτάσεις και πολιτική συζήτηση κάνουμε. Αλλά αν κάποια πολιτική πρόταση μπει σε ψηφοφορία και απορριφθεί αυτό δεν σημαίνει ότι εκείνος που υπέβαλε την πρόταση θα μπορεί να τη δημοσιεύσει. Μπορεί τη διαφορετική άποψή του, τη διαφωνία του, να τη διατυπώσει με κάποιο τρόπο που θα θεωρήσει πολιτικά σκόπιμο στο τέλος, αφού βγει το πόρισμα. Πιστεύω ότι παρόμοιες δημοσιεύσεις δυναμιτίζουν συνειδητά το έργο της Επιτροπής και για το λόγο αυτό δεν αποτελούν μόνο παραβίαση του Κανονισμού, ο οποίος επιβάλλει τη μυστικότητα των συνεδριάσεων, αλλά και παραβίαση της ομόφωνης απόφασης της Ολομέλειας της Βουλής.

Νομίζω λοιπόν ότι ο συνάδελφος ο κ. Κάππος δεν πρέπει να επιμείνει στην άποψή του.

Επίσης και τελειώνω πρέπει πάρα πολύ να προσέξουμε κύριε Πρόεδρε τις διαρροές, όπως είπε και ο συνάδελφος κ. Γιατράκος. Πρέπει λοιπόν εσείς όσο το δυνατό να το εξασφαλίσετε αυτό.

ΕΜΜ. ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα μείνω σε δύο σημεία, τον όπως κατάλαβα θεωρούνται από τους συναδέλφους σημαντικά, αλλά τα οποία μεταξύ τους συγκρούονται και θα πρέπει επομένως να δοθεί κάποια λύση.

./.

-49-

Το πρώτο θέμα είναι το θέμα της μυστικότητας των συνεδριάσεων της Επιτροπής και των στοιχείων που θα συλλέξει η Επιτροπή και το δεύτερο ο τρόπος που θα λαμβάνουμε γνώση των εγγράφων.

Αυτά τα δύο θέματα έρχονται σε κάποια σύγκρουση και θα πρέπει να βρεθεί λύση. Θάρθει μια στιγμή, σύντομα νομίζω, που κάποιες συζητήσεις ανάμεσά μας θα γίνονται. Κάποιος συνάδελφος θα θέλει να τεκμηριώσει μία άποψη για να πείσει τους άλλους συναδέλφους και θα χρειάζεται να τη στηρίξει σε κάποια έγγραφα, σε κάποιες μαρτυρίες, σε κάποιες καταθέσεις. Δεν είναι λοιπόν δυνατό εκείνη τη στιγμή να αναζητά από το σχετικό φάκελο, ο οποίος θα είναι τεράστιος με πληθώρα εγγράφων, το έγγραφο που τον ενδιαφέρει και που πιθανόν να το χρειάζεται εκείνη τη στιγμή και ο άλλος συνάδελφος. Εκτός από αυτό η ανθρώπινη μνήμη έχει κάποια όρια αντοχής. Δεν είναι δυνατό να θυμόμαστε στο σύνολό τους μαρτυρικές καταθέσεις και γεγονότα και μάλιστα με την ακρίβεια που αυτά είναι καταχωρημένα σε κάποιο έγγραφο.

Πιστεύω λοιπόν ότι αν δεν έχει ο καθένας μας όλα τα έγγραφα που θα υπάρχουν στη συλλογή της Επιτροπής, δεν θα μπορέσει να προχωρήσει ο μεταξύ μας διάλογος και η εκτίμηση ή συνεκτίμηση των στοιχείων. Αυτό σαφώς έρχεται σε αντίθεση με την άλλη άποψη που υποστηρίζω και εγώ, ότι δηλαδή θα πρέπει να υπάρχει μυστικότητα των συνεδριάσεων και όχι διαροή των στοιχείων που θα συλλέγει η Επιτροπή. Άρα εδώ υπάρχει κάποιο πρόβλημα ~~επιβαρύν~~ βαρό, που θα πρέπει να το αντιμετωπίσουμε, ώστε να πάρουμε μία συγκεκριμένη απόφαση.

./.

-50-

Όλα τα άλλα που ακούστηκαν ενδιαφέροντα σαφώς. Νομίζω ότι λίγο-πολύ κάπου όλοι θα συγκλίνουμε, θα καταλήξουμε και θα αποφασίσουμε. Μόνο που θα πρέπει, κατά την άποψή μου, σήμερα να τεθούν σε ψηφοφορία οι προτάσεις που ήδη έχουν διαμορφωθεί και να παρθεί απόφαση, ώστε ερχόμενοι στην επόμενη συνεδρίαση της Επιτροπής να γνωρίζει ο καθένας από μας με ποιο συγκεκριμένο θέμα θα ασχοληθεί η Επιτροπή.

Α. ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Κινδυνεύοντας κύριε Πρόεδρε να μην πρωτοτυπήσω θέλω να πάρω θέση σ' ορισμένα διαδικαστικά θέματα που τέθηκαν.

1. Πιστεύω ασυζητητί, ότι οι συνεδριάσεις πρέπει να είναι μυστικές, εκτός από τους άλλους λόγους και για έναν περισσότερο λόγο, ότι κουβεντιάζουμε το θέμα της Κύπρου που ενέχει κινδύνους για εθνική ζημιά. Άλλωστε αυτό επιβάλλει^{ται} ο κανονισμός και έχω την εντύπωση ότι θα είναι και νομικά ανίσχυρη αντίθετη απόφαση της Επιτροπής, ακόμη και ομόφωνη.

2. Προκειμένου να εξασφαλιστεί η ακριβής καταγραφή των απόψεων που διατυπώνονται στην αίθουσα αυτή, θεωρώ και εγώ ότι είναι απαραίτητη η τήρηση μαγνητοφωνημένων και στενογραφημένων πρακτικών από την αρχή.

3.- Σχετικά με τον τρόπο μελέτης των εγγράφων θα ήθελα να πω το εξής. Ακριβώς επειδή οι περισσότεροι είμαστε δικηγόροι και έχουμε την εμπειρία που αναφέρατε ως προς τη μελέτη των φακέλων των δικογραφιών νομίζω, ότι ευεΐνη η διαδικασία πρέπει να αποτελέσει παράδειγμα προς αποφυγή και όχι προς μίμηση.

./.

-51-

Δεν μπορούμε να συλωσιζόμαστε τριάντα άνθρωποι σ' ένα γραφείο και να ανακατεύουμε χαρτιά επί μέρες για να βγάλουμε άκρη. Πρέπει να έχουμε τη δυνατότητα, έστω με αριθμημένα αντίγραφα, να έχουμε τα έγγραφα που ο καθένας μας θα ζητήσει στη διάθεσή του για να τα μελετήσει με την ησυχία του στο γραφείο ή στο σπίτι του.

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Παπαληγούρα, υποστηρίζετε ότι πρέπει να επιτρέψουμε να απομακρύνονται τα έγγραφα από εδώ;

Α. ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Ναι κύριε Πρόεδρε. Έχω την εντύπωση ότι η πρόταση του ΠΑ.ΣΟ.Κ, που συνυπογράψαμε και εμείς, ήταν να υπάρξει άπλετο φως στο θέμα της Κύπρου. Μπροστά στο μείζονα κίνδυνο που αναλαμβάνεται έτσι από την εθνική αντιπροσωπία να προκύψει ενδεχόμενη εθνική ζημιά από την έρευνα, το ρίσκο που συνεπάγεται η δυνατότητα τα μέλη της Επιτροπής να κάνουν χρήση των εγγράφων κατ'ιδίαν, είναι ασήμαντο.

Και τελευταίο διαδικαστικό θέμα: πρέπει να υπάρχει ημερήσια διάταξη. Είναι κολοσσιαίο το έργο μας και φοβούμαι ότι θα απεραντολογούμε αν δεν υπάρχει συγκεκριμένο θέμα προς συζήτηση κάθε φορά.

Επιμένω στο συστηματικό της αντιμετώπισης του έργου μας και συμφωνώ με πολλά απ'όσα εξέθεσε ο κ. Τρίτης.

Η πρώτη μας συνεδρίαση έγινε απλώς και μόνο για να εκλέξουμε Προεδρείο. Χρήσιμο είναι ότι αναλίσκουμε και τη δεύτερη επιχειρώντας να βρούμε κάποιους κοινούς παρονομαστές στην προσέγγισή μας. Ελπίζω όμως ότι από την τρίτη συνεδρίασή μας, θα προχωρήσουμε στο ουσιαστικό έργο μας. Ποιο είναι αυτό (και έρχομαι στο συστη-

./.

-52-

ματικό που ανέφερα πριν); πρέπει να ζητήσουμε εγγράφως, ως Επιτροπή, από τα Υπουργεία εκείνα που κατά τεκμήριο έχουν ^{από} ~~ετοιχεία~~ χρήσιμα, δηλαδή τα Υπουργεία Εξωτερικών, Εθνικής Άμυνας και Δικαιοσύνης, να καταγράψουν σε πρώτη φάση ποια είναι τα έγγραφα, που θεωρούν ότι θα μας είναι χρήσιμα. Από κει και πέρα και αφού λάβουμε τους σχετικούς ^ω να ^{εξ} να επιχειρήσουμε μία ταξινόμηση των εγγράφων αυτών και να προσεγγίσουμε μία προς μία τις περιόδους τις οποίες θα ερευνή-
 βου με. Νομίζω ότι λογικό είναι να ξεκινήσουμε από την εποχή του πραξικοπήματος κατά του Μακαρίου. Αλλοίμονο αν με
 τέτοιου όγκο χαρτιών αρχίσουμε συγχρόνως να ερευ-
 νούμε όλες τις περιόδους.

Τέλος, θα πρότεινα να μην μπλεχθούμε σ' αυτή την ^{εθρύνει} ~~φάση~~ με εξέτα-
 ση μαρτύρων, γιατί ^{για} να εξετάσουμε μάρτυρες ^{ωρουχομίζω} πρέπει να έχουμε ψηλαφή-
 σει το θέμα.

Θεωρώ λοιπόν αναγκαίο και άμεσο να ζητήσουμε τα έγγραφα που θεωρούνται χρήσιμα για μας από τα αρμόδια Υπουργεία και αμέσως μετά να προχωρήσουμε στην ^{των} των εγγράφων, που αναφέρονται στην περίοδο του πραξικοπήματος κατά του Μακαρίου (κατόπιν θα προχωρήσουμε και στις υπόλοιπες) και η εξέταση των μαρτύρων να έλθει τελευταία.

Σ. ΜΠΛΕΤΣΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, αυτά που θα πω μάλλον έχουν την έν-
 νοια αποριών και ερωτημάτων παρά συγκεκριμένων προτάσεων.

^{Είμαστε} Μέλη μιας Εξεταστικής Επιτροπής. Ποια είναι η φύση του έργου της; ^Ε ^π ^ώ ^{θη} ^{κε} ^ό ^{τι} η Επιτροπή έχει έργο ανακριτικό. Για μένα αυτό

./.

-53-

είναι πέρα για πέρα αληθές. Η Επιτροπή μας κάνει ανάκριση επί συγκεκριμένων πράξεων, επί συγκεκριμένων γεγονότων, τα οποία αποτελούν αδικήματα.

Η Επιτροπή αυτή δεν συγκροτήθηκε για να ερευνήσει όλη την ιστορία του κυπριακού θέματος, από τότε που γεννήθηκε ή από τότε που βρίσκεται στην ελληνική και διεθνή επικαιρότητα. Ποια είναι τα γεγονότα που έχουμε: καταρχήν το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου. Τι σημαίνει "πραξικόπημα κατά του Μακαρίου"; Σημαίνει ότι κάποιου έλληνας πολίτες επιχειρήσαν να σκοτώσουν το Μακάριο, την ηγέτη ενός άλλου κράτους. Τελέστηκε λοιπόν μια αξιόποινη πράξη. Ερωτώ: Είναι αυτό αντικείμενο της Επιτροπής μας; Αναμφισβήτητα ναι. Είναι όμως το μοναδικό αντικείμενο της Επιτροπής;

Απευθυνόμαστε στο Υπ. Εθνικής Αμύνης και ζητάμε ό,τι σχετικό με το ποιοι έδρασαν για να σκοτώσουν το Μακάριο, τον ηγέτη ενός άλλου κράτους, έναν άνθρωπο. Αυτό είναι ανάκριση; Ναι, γιατί ψάχνουμε να βρούμε ποιοι το σχεδίασαν, ποιοι το εκτέλεσαν και καταλήγουμε σ' ένα πόρισμα, που είναι ανακριτικό, δικαστικό. Πρόκειται για ένα έργο συγκεκριμένο που είναι μέσα στο αντικείμενο της Επιτροπής της δικής μας. Είναι το μοναδικό;

Αν ανατρέξουμε σε γεγονότα του 1954, του 1964 ή στην πρώτη προσφυγή στον ΟΗΕ κ.λ.π. αναρωτιέμαι, που θα τελειώσει αυτή η ιστορία;

Όλα αυτά είναι απορίες ενός μέλους της Επιτροπής. Αντιλαμβανόμαστε, ως μέλος ανακριτικής Επιτροπής, ότι θα πρέπει να ερευνήσουμε ποιοι έδρασαν κατά του Μακαρίου, ενός ανθρώπου που υπήρξε και ηγέτης του κυπριακού κράτους. Υπάρχουν συγκεκριμένοι άνθρωποι που αποπειράθηκαν να τον σκοτώσουν. Εγώ έτσι το καταλαβαίνω το έργο της Επιτροπής.

./.

-54-

Η τουρκική εισβολή στην Κύπρο, είναι αντικείμενο της Εξεταστικής Επιτροπής; Καταρχήν η εισβολή, δεν είναι αδίκημα υπό ανάκρισιν. Την "εισβολή" την κάναν οι Τούρκοι, του "Αττίλα" τον κάναν οι Τούρκοι και οι Τούρκοι κατέχουν αυτό που κατέχουν σήμερα. Είναι αυτά τα γεγονότα αντικείμενο του έργου της Επιτροπής;

Η Επιτροπή έχει ανακριτικό και μόνο έργο σε τελεσθείσα αξιόποινη πράξη και η τελεσθείσα αξιόποινη πράξη είναι η απόπειρα δολοφονίας ενός ανθρώπου, που είχε την ιδιότητα του ηγέτη ενός ανεξάρτητου κράτους, του ηγέτη της Κύπρου. Η επέκταση και σε προγενέστερα γεγονότα ή σε εκτίμηση κυβερνητικών χειρισμών είναι

αντικείμενο της Επιτροπής αυτής; Προκύπτει από αυτά κάποιο πόρισμα; Γιατί η Επιτροπή στο τέλος του έργου της θα διατυπώσει κάποιο πόρισμα. Το πόρισμα αυτό θα είναι απόδοση πολιτικών ευθυνών ή το πόρισμα θα καταλήγει εκεί μοιραία; Διότι το πνεύμα και το γράμμα των διατάξεων του Κανονισμού που αναφέρονται στις εξεταστικές επιτροπές μιλάνε για ανάκριση.

Τι θέλω να πω με αυτά, για να καταλάβω και εγώ ως μέλος της Επιτροπής, περί τίνος πράγματος θα κάνω έρευνα και σε ποια υπόθεση συμμετέχω; Νομίζω ότι το έργο της Επιτροπής είναι καθαρά ανακριτικό και το κύριο, αν όχι το μοναδικό της έργο, είναι εκείνο που μπορεί να καταλήξει σε πόρισμα. Τα άλλα είναι πολιτικές εκτιμήσεις

Ποιό είναι το κύριο αντικείμενο της Επιτροπής είναι η έρευνα της συγκεκριμένης ποινικής αξιόποινης πράξης της δολοφονικής απόπειρας κατά του Μακαρίου. Οι πολιτικές εκτιμήσεις σε θέματα κυβερνη-

./.

-55-

τικών χειρισμών σ'όλες τις φάσεις του κυπριακού μπορεί να είναι μέρος του εφεταστικού μας έργου, αλλά δεν μπορεί να είναι μέρος του τελικού πορίσματος. Το τελικό πόρισμα είναι ανακριτικό, η φύση του έργου είναι ανακριτική και η Επιτροπή μας επιτελεί επομένως δικαστικό και ανακριτικό έργο.

Π. ΖΑΚΟΔΙΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν θα μπω σε αυτονόητα στοιχεία, που ανέφεραν όλοι οι προηγούμενοι συνάδελφοι και όλα τα ασπάζομαστε, δηλαδή για τις ευθύνες μας, για το τεράστιο έργο της Επιτροπής κ.λ.π.

Θα μπω κυρίως σε θέματα διαδικασίας και θα προσπαθήσω να προσεγγίσω κάπως τη λογική του κ. Παπακωνσταντίνου.

Πρέπει να δουλέψουμε και πρέπει να δουλέψουμε ταχύτατα γιατί και ο χρόνος είναι περιορισμένος και το έργο μας πολύ σοβαρό. Πιστεύω όμως κύριε Πρόεδρε ότι για να δουλέψουμε πρέπει να λυθούν εκ προοιμίου ορισμένα βασικά θέματα.

Και το βασικότερο που πρέπει να ρυθμίσετε προσωπικώς εσείς ως Πρόεδρος είναι να ξεκαθαρίσουμε, ότι δεν μπορούμε να προχωρήσουμε στο έργο μας αν δεν λυθεί το θέμα της εφαρμογής της διάταξης της παρ. 8 του άρθρου 27 του Κανονισμού, που δίνει το δικαίωμα στους Υπουργούς να αρνούνται την προσαγωγή στοιχείων, όταν κατά την κρίση τους θεωρούν ότι η προσαγωγή των στοιχείων αυτών στην Επιτροπή θέτει σε κίνδυνο την ασφάλεια του Κράτους. Και το θεωρώ βασικό αυτό το θέμα γιατί κύριε Πρόεδρε δεν είναι δυνατό τα μέλη της Επιτροπής να θεωρήσουν τον εαυτό τους κάπως πιο χαμηλά από την αξιολόγηση του ποια στοιχεία θα θέσουν σε κίνδυνο την εθνική ασφάλεια. Πέρα από αυτό, εφόσον οι συνεδριάσεις

./.

-56-

το πόρισμα και όλη η διαδικασία της Επιτροπής καλύπτεται από το απόρρητο, δεν νομίζω ότι υπάρχει περίπτωση το οποιοδήποτε στοιχείο που θα δοθεί στην Επιτροπή ή σε μέλη της Επιτροπής να διατρέξει τον κίνδυνο διαρροής. Ας μην ξεχνάμε δε ότι η κρίση για το χαρακτηρισμό εγγράφου ως απόρρητου ή όχι είναι σχετική και καμιά φορά μπλέκουμε σε γραφειοκράτες που αυτοί αποφασίζουν ποιο είναι απόρρητο και ποιο όχι.

Το δεύτερο βασικό θέμα: πιστεύω ότι πρέπει να λυθούν στη λεπτομέρειά τους όλα τα διαδικαστικά ζητήματα που ανέφερε ο κ. Τρίτσης. Είναι πολύ σημαντικό να οργανώσουμε την τεχνική μας υποστήριξη, γιατί το έργο και οι φάκελοι θα μας πνίξουν κυριολεκτικά.

Η Επιτροπή μας κύριε Πρόεδρε έχει κάποιο μειονέκτημα. Όλα τα συλλογικά όργανα δουλεύουν, λειτουργούν και συνεδριάζουν, αφού για το συγκεκριμένο θέμα της κάθε συνεδρίασης υπάρχει ένας εισηγητής, που φέρνει κάποια εισήγηση. Αν αρχίσουμε λοιπόν εμείς να μιλάμε όλοι μαζί, δεν θα καταλήξουμε πουθενά όσο χρόνο και αν συνεδριάζουμε.

Εμείς δεν έχουμε εισηγητή. Επομένως ποιος θα είναι εκείνος που θα μας κατευθύνει αν πρέπει να ακολουθήσουμε τον α' ή β' δρόμο; Μήπως λοιπόν θα έπρεπε να κληθούν από την αρχή ορισμένα άτομα εγνωσμένου κύρους, κοινής αποδοχής, οι οποίοι θα μας δώσουν κάποιο κλίμα και κάποιες ιδέες; Διότι τα άτομα αυτά μπορεί

./.

-57-

να έχουν υπόψη τους ορισμένα βασικά, ιδιαίτερα σημαντικά γεγονότα. Αν π.χ. υπάρχει κάποιο πρόσωπο που λόγω θέσης ή οποιασδήποτε άλλης προσέγγισης στο θέμα την εποχή εκείνη, γνωρίζει κάποια μυστική συνάντηση που έγινε κάπου (οιδονδίνιστε) καθοριστική για την απόφαση του πραξικοπήματος ή καθοριστική για την τουρκική εισβολή, αυτός δεν θα μας δώσει καινούργιες ιδέες για να προχωρήσουμε στη διαδικασία;

Πιστεύω κύριε Πρόεδρε, ότι το μεγαλύτερο έργο και η περισσότερη εργασία των μελών της Επιτροπής θα είναι έξω από τις συνεδριάσεις της Επιτροπής, όταν θα συγκεντρώνουν και θα αξιολογούν τα στοιχεία. Γι' αυτό νομίζω πως η πρόταση που έγινε από ορισμένους συναδέλφους, ότι η αρχική κίνησή μας πρέπει να είναι η έγγραφη δική σας πρόταση προς τους αρμόδιους Υπουργούς να καταγράψουν χρονολογικά και αξιολογικά όλα τα στοιχεία που υπάρχουν στα Υπουργεία τους, είναι ένα πρώτο βήμα. Αυτή η εργασία πρέπει να γίνει με μέριμνα του κάθε Υπουργού.

Προτείνω κύριε Πρόεδρε για τη συγκέντρωση και την αξιολόγηση του υλικού να χωριστούμε σε ομάδες κατά Υπουργεία ή κατά πηγές στοιχείων. Οι ομάδες αυτές να φέρνουν σε κάθε τακτή συνεδρίαση της Επιτροπής εισηγητικά σημειώματα για την πορεία της έρευνας. Όχι κρίσεις για το υλικό, γιατί εκεί θα μπορούμε σ' ορισμένες διαδικασίες που πιθανόν να έχουν και κάποια στοιχεία υποκειμενισμού. Στις συνεδριάσεις δε της Ολομειρίας της Επιτροπής να γίνονται οι εισηγήσεις και η επεξεργασία των θεμάτων, με τα οποία θα έχουν ασχοληθεί οι ομάδες και η εξέταση μαρτύρων.

Επίσης θα πρέπει να αποφασίσουμε αν τα μέλη της Επιτροπής θα έχουν κάποια αυτονομία κίνησης. Αν δηλαδή θα μπορεί το μέλος

./.

-58-

της Επιτροπής που γνωρίζει κάποιον που έχει ορισμένα στοιχεία να κινηθεί αυτόνομα και να αποτελέσει έναν πυρήνα συλλογής υλικού, το οποίο υποχρεωτικά θα φέρει στην κρίση της Επιτροπής και η Επιτροπή στην πλήρη σύνθεσή της θα αξιολογήσει αν τα στοιχεία αυτά είναι παραπλανητικά ή κρύβουν πολιτικές σκοπιμότητες ή οτιδήποτε άλλο.

Νομίζω κύριε Πρόεδρε ότι με αυτά τα διαδικαστικά θέματα πρέπει να ασχοληθούμε και έτσι πρέπει να αρχίσουμε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) θα πω και σας κ. Ζακολίκο αυτό που είπα στον κ. Μπαντουβά και στον κ. Κουτσογιάννη. Αν έχετε αυτά τα στοιχεία να μας τα δώσετε. Ή αν νομίζετε ότι χρειάζεται η δική μας επέμβαση να μας πείτε πώς να επέμβουμε ώστε να πάρουμε αυτά τα στοιχεία. Από την αρχή είπα ότι όποια στοιχεία μπορούμε να συγκεντρώσουμε, πρέπει να φροντίζουμε να τα συγκεντρώσουμε.

Επίσης όσον αφορά τους μάρτυρες είπα ότι εμείς θα προτείνουμε ποιους θα εξετάσουμε ως μάρτυρες, εμείς δηλαδή θα καταλήξουμε στο ποια θα είναι τα άτομα εκείνα που πρέπει να καλέσουμε.

Ο κ. Παπαδονικολάκης έχει το λόγο.

Ι.ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να πω το εξής. Από τη συζήτηση που έχει γίνει μέχρι στιγμής, έχω την εντύπωση ότι υπάρχει μια ασάφεια γύρω από την αποστολή της Επιτροπής μας. Μπορεί βέβαια στη γενικότητά της να υπάρχει μια ταύτιση: είναι μία **Εξεταστική Επιτροπή για το άνοιγμα του "φακέλου της Κύπρου"**. Όμως δεν είναι σαφώς προσδιορισμένη η αποστολή μας, με αποτέλεσμα

-59-

αξιότιμος συνάδελφος να πει προηγουμένως ότι είμαστε μία ανακριτική Επιτροπή με δικονομικά κατοχυρωμένες δικαστικές αρμοδιότητες. Οιονεί,ας πούμε, ένα σώμα ενόρκων, που θα αποφανθεί ποιοι είναι οι ένοχοι για την απόπειρα δολοφονίας "κάποιου προσώπου, του Μακαρίου" όπως συγκεκριμένα είπε. Ο Μακάριος δεν ήταν απλώς ένα "πρόσωπο". Ήταν Πρόεδρος μιας ανεξάρτητης και ελεύθερης χώρας, μέλους του ΟΗΕ. Και η απόπειρα δολοφονίας του δεν είναι μία αξιοποίη και μόνο πράξη είναι και μια πολιτική πράξη, που προσδιορίζει από κει και πέρα σειρά πολιτικών γεγονότων που είναι καθοριστικά για την πορεία και την τύχη ενός λαού. Είμαι υποχρεωμένος λοιπόν να επισημάνω, ότι η λειτουργία αυτής της Επιτροπής είναι ουσιαστικά πολιτική. Μιλάμε για μια πολιτική Επιτροπή, που έχει σκοπό να προσδιορίσει τις πολιτικές ευθύνες προς όλες τις κατευθύνσεις. Και αν αυτές οι πολιτικές ευθύνες αγγίζουν τα όρια του ποινικού νόμου, από κει και πέρα θα είναι αρμόδια η δικαστική εξουσία, για να προχωρήσει το θέμα και να επιβάλλει τις ποινές που προβλέπει ο νόμος.

Πρέπει λοιπόν να δούμε ποια είναι κυρίως η αποστολή μας, γιατί έχω την εντύπωση ότι παλινδρομούμε και ως την ώρα τουλάχιστον δεν την έχουμε ακριβώς οριοθετήσει, ώστε θα χρειαστούν ίσως πολλές τέτοιες συνεδριάσεις εωσότου βρούμε τον πραγματικό μας δρόμο. Και ο πραγματικό μας δρόμος δεν προσδιορίζεται από το ποιον θα καλέσουμε πρώτο μάρτυρα ή από το πότε θα πάρουμε το σχετικό υλικό. Η πορεία αυτή της Επιτροπής προσδιορίζεται από τη στιγμή που θα οριοθετήσει την αποστολή της. Αν αυτό δεν γίνει φοβούμαι ότι όσα στοιχεία και αν έχουμε θα πελαγοδρομούμε και πολύ περισσότερο φοβούμαι, ότι τα στοιχεία αυτά θα αυξήσουν την αμμοισβήτηση και τον απο-

./.

-60-

προσανατολισμό, όταν δεν θα υπάρχει ένας συγκεκριμένος πλάτος συντονισμού με βάση τον οποίο θα προσανατολιζόταν κάθε δραστηριότητα της Επιτροπής.

Νομίζω επίσης ότι είναι κρίσιμο και βασικό να προσδιορίσουμε τι ακριβώς ζητάμε. Ζητάμε κάποιο πόρισμα μέσα στον προσδιορισμένο χρόνο, ώστε να πούμε, ότι " εντάξει ανταποκριθήκαμε στην αποστολή μας" ή ζητάμε ουσιαστικότερα να δώσουμε στον ελληνικό λαό την πραγματική διάσταση των γεγονότων; Δηλαδή ζητάμε το ουσιαστικό έργο; Ασφαλώς ναι. Δεν έχω καμία αμφιβολία γι' αυτό και δεν νομίζω ότι κανείς από τους κυρίους συναδέλφους έχει διαφορετική άποψη. Όμως δεν θα ήταν άσκοπο να το τονίσουμε και να το ανεξαρτοποιήσουμε από το χρόνο λήξης των εργασιών της Επιτροπής. Διότι δεν νομίζω ότι η Επιτροπή θα πρέπει έτσι να προσδιορίσει τα στοιχεία που θα προσκομίζονται, ώστε ανεξάρτητα από τη βαρύτητά τους να τελειώσει το έργο της μέσα στο χρονικό όριο των 6 μηνών, που έχει ορίσει η απόφαση της Βουλής. Το πρόβλημα δεν είναι χρονικό αλλά ποιτικό. Η ποιότητα του έργου της Επιτροπής, πρέπει να γίνει αποδεκτή από το σύνολο του ελληνικού λαού, ώστε τελικά το ελληνικό κοινοβούλιο και εμείς οι ίδιοι να αφήσουμε στην ιστορία ένα έργο, που θα τιμήσει και το κοινοβούλιο και ^{αυτά} τη χρονική περίοδο και εμάς της ίδιας.

Για να προχωρήσουμε λοιπόν, γιατί βεβαίως δεν μπορούμε να παραγνωρίσουμε και το χρόνο που έχουμε στη διάθεσή μας, θεωρώ, ότι η μία συνεδρίαση την εβδομάδα δεν είναι επαρκής. Μπορούμε όμως να αυξήσουμε το χρόνο λειτουργίας μας, δεχόμενοι κάποιου άλλου είδους οργανωτικά σχήματα μέσα στην Επιτροπή. Έρχομαι λοιπόν

./.

-61-

να ταυτιστώ με την άποψη που διατύπωσε ο κ. Ζακολίκος, τη δημιουργία ομάδων κατά Υπουργείο. Εγώ θα έλεγα: τη δημιουργία υποεπιτροπών κατά αντικείμενο. Μπορούμε ίσως να ευστήσουμε τρεις υποεπιτροπές, οι οποίες πέρα από την ολομέλεια της Επιτροπής που θα συνεδριάζει μία φορά την εβδομάδα, θα εργάζονται ταυτόχρονα για τη συλλογή και αξιολόγηση των στοιχείων, έτσι ώστε η αποστολή της ολομείας να μην είναι τίποτα παραπάνω από την τελική επεξεργασία και έγκριση των συμπερασμάτων των υποεπιτροπών.

Α.ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ: Κύριε Πρόεδρε, αρχικώς δεν είχα την πρόθεση να μιλήσω. Τώρα όμως έχω την αίσθηση ότι όλοι πρέπει να λάβουμε τον λόγο γιατί όποιος δεν μιλήσει σημαίνει ότι μάλλον δεν ενδιαφέρεται για τα πράγματα.

Μετά από τόσα που ακούστηκαν νομίζω ότι πρέπει να περιορίσω ———— όσα έχω να πω σε δύο σημεία. Το πρώτο είναι το απόρρητο των συνεδριάσεων της Επιτροπής. Θα παρακαλέσω και εγώ να είστε στο θέμα αυτό πάρα πολύ αυστηρός, σε βαθμό που αν π.χ. η έχουσα την τιμή να σας ομιλεί ήθελα να κάνω προσωπική προβολή από τον τύπο για να πω στον ελληνισμό, ότι ενδιαφέρομαι τόσο πολύ για το κυπριακό που δίνω και συνευτεύξεις, τότε να έχετε το δικαίωμα να με αποβάλετε από την Επιτροπή. Νομίζω όμως κύριε Πρόεδρε, ότι θα ήταν δυνατό να συζητάτε κάθε φορά με την Επιτροπή τι στοιχεία θα μπορούσαμε να δώσουμε στον τύπο για τα θέματα που συζητήθηκαν, για τις ακροάσεις που έγιναν και για τις ανακριτικές διαδικασίες στα συγκεκριμένα πρόσωπα, διότι πια δεν θα είναι απόρρητο αν καλέσετε εδώ

./.

-62-

Γιατά τον έθνο,

στη Βουλή τον τάδε κύριο ή τον τάδε αξιωματικό
 για τον έθνο ένα δελτίο ενημερώσεως. Διότι, πράγματι,
 ο ελληνικός λαός ενδιαφέρεται πάρα πολύ για το έργο της Επιτρο-
 πής και πολύ περισσότερο ο κυπριακός λαός.

Φοβάμαι όμως ότι συζητάμε δέκα πέντε ημέρες για πράγματα
 που θα έπρεπε να είχαν ρυθμιστεί μέσα σε μία ώρα. Ήδη λοιπόν
 από τους 6 μήνες, το μισό μήνα τον Εοδέψαμε και δεν νομίζω
 ότι έχει ωφεληθεί το κυπριακό θέμα από την απώλεια αυτού του
 χρόνου.

Πρότεινε ο κ. Παπαδονικολάκης να χωριστεί η Επιτροπή μας
 σε υποεπιτροπές. Δεν συμφωνώ κύριε Πρόεδρε με την πρόταση αυτή.
 Είμαστε 30 άτομα, αντιπροσωπεύουμε κόμματα και τα κόμματα έχουν
 γνώση της υποθέσεως αυτής και έχουν και απόψεις και κατευθύνουν
 τους βουλευτές τους που συμμετέχουν σ' αυτή την Επιτροπή. Πέρα
 λοιπόν από το ότι ο κάθε βουλευτής έχει το προσωπικό δικαίωμα
 να αναπτύξει τα θέματα και να αναζητήσει την αλήθεια πιστεύω,
 ότι για να προχωρήσουμε γρήγορα στο έργο μας πρέπει να οριστεί
 ένας από κάθε κόμμα-εμείς σχεδόν το έχουμε αποφασίσει αυτό- ως
 επικεφαλής της ομάδας του και σε θέματα που απαιτούν μια γρήγορη
 απόφαση να παίρνει αυτός μόνο το λόγο και κατόπιν να αποφασί-
 ζουμε όλοι μαζί. Δεν χρειάζεται να παίρνουμε το λόγο και οι 30.
 Εδώ δεν αναπτύσσουμε κάποια άνεχη νομοθετική. Εδώ πρόκειται για
 την Κύπρο για την οποία έχουν γραφεί βουνά από βιβλία και ο
 καθένας από μας γνωρίζει τα θέματα. Εκείνο που πρέπει να οργανώ-
 σουμε ^{είναι} το ουσιαστικό θέμα, δηλαδή το ανακριτικό. Γι' αυτό χρειάζεται
 να καταταχθούν τα γεγονότα με μεθοδικότητα και να ανατεθούν
 συγκεκριμένα καθήκοντα μελέτης σε κάθε συνάδελφο.

./.

-63-

Πρόεδρα

Είπε ο κ. Παπαληγούρας ότι πρέπει να υπάρχει ημερήσια διάταξη κάθε συνεδρίασης. Συμφωνώ ότι είναι απαραίτητο να υπάρχει ένα πρόγραμμα εργασιών. ^{Επίσης,} ~~Π~~έρχόμαστε έτοιμοι. Έτσι λοιπόν να οργανωθεί η μελέτη μας στον ιστορικό, πολιτικό, εθνικό τομέα και από κει και πέρα δεν πρέπει να γίνουμε μια φιλολογούσα Επιτροπή. Μετά 12 χρόνια η Βουλή των Ελλήνων αποφάσισε - και πολύ ορθά - να κάνει αυτή την έρευνα. Να την κάνουμε σωστά. Ο ελληνισμός περιμένει πάρα πολλά, αλλά και θετικά, από μας. Το θέμα λοιπόν είναι να μη συζητάμε ατέρμονα. Πρέπει να πούμε την αλήθεια να μην επαυλάβουμε πράγματα που τα γνωρίζουν όλοι, για να ^{μωρξόουμε να} ~~α~~θάσουμε στην πολιτική εκτίμηση, ^{η οποία} ~~η οποία~~ πρέπει να είναι αντικειμενική με σκοπό τελικό να είναι και εθνική. Γιατί η αντικειμενική πολιτική εκτίμηση είναι εθνική και τότε θα οδηγήσει στην αλήθεια, για ένα λαό δοκιμαζόμενο, ο οποίος δεν ξέρει από στιγμή σε στιγμή τι κυριολεκτικά τον περιμένει. Το καθήκον μας είναι βαρύ, αλλά και ιερό.

Θεωρώ μεγάλη τιμή το ότι ~~εμμετέχω~~ στην Επιτροπή αυτή και θα διαθέσω όλες μου τις δυνάμεις για να μπορέσουμε κύριε Πρόεδρε και με τη ~~βοή~~ σας καθοδήγηση να ~~α~~θάσουμε σ' ένα ~~κρίσιμο~~ αποτέλεσμα. Αλλά πρέπει από αύριο κιόλας να μπούμε στο στάδιο της ουσιαστικής εργασίας.

Κ. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, έχω ήδη καλυφθεί από τους συναδέλφους που μίλησαν μέχρι τώρα. Θα πω μόνο ότι συνυπογράφω αυτά που είπε η κ. Συνοδινού.

Γ. ΠΕΡΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα κάνω μία πρόταση συγκεκριμένη. Να αναλάβει το προεδρείο έως την επόμενη συνεδρίαση να προσκομιστούν

-./-

-64-

τα υπάρχοντα στοιχεία, τα γραπτά υτοκουμένα από τα Υπουργεία Εξωτερικών, Δικαιοσύνης και Εθνικής Άμυνας, ώστε να έχουμε μπροστά μας αυτό το υλικό για να μπορέσουμε ^{το δυνατότερο} να αρχίσουμε από κάπου το έργο μας.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, η Επιτροπή αυτή είναι ανακριτική ή είναι πολιτικό όργανο; Κατά τη γνώμη μου είναι και τα δύο. Δηλαδή είναι μία πολιτική Επιτροπή, ^{ένα} πολιτικό όργανο, στο οποίο έχει ανατεθεί από το νόμο και από την απόφαση της Ολομελείας της Βουλής ^ορισμένα δικαιώματα τα οποία είναι παραπλήσια ή που ταυτίζονται με τα δικαιώματα του ανακριτή. Δεν σημαίνει όμως αυτό ότι γινόμαστε καθαρά ανακριτές και έχουμε τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των ανακριτών. Εμείς δεν παύουμε να είμαστε πολιτικό όργανο και το πλαίσιο των αρμοδιοτήτων μας το χωράσσει η απόφαση της Ολομελείας της Βουλής.

Λέει η απόφαση της Βουλής: "Συνιστά Εξεταστική των πραγμάτων Επιτροπή για την έρευνα, συγκέντρωση και αξιολόγηση των στοιχείων της υπόθεσης της κυπριακής τραγωδίας, που επικράτησε να ονομάζεται "θάμνος της Κύπρου":.... ". Αυτό είναι το πλαίσιο των ενεργειών μας. Εμείς λοιπόν είμαστε υποχρεωμένοι να ερευνήσουμε, να συγκεντρώσουμε και να αξιολογήσουμε τα στοιχεία που συνθέτουν την υπόθεση της κυπριακής τραγωδίας. Το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και η τουρκική εισβολή αποτέλεσαν νομίζω το αποκορύφωμα της τραγωδίας. Η τραγωδία όμως άρχισε από πριν. Δεν είναι δυνατό να μη συναρτηθεί με ορισμένες προηγούμενες πράξεις. Δεν μπορούμε π.χ. να πούμε

./.

† ή και τους έντεχνους

-65-

ότι η επιστολή του Μακαρίου προς το Γκιζίκη ή η δολοφονική απόπειρα κατά του Μακαρίου ή η απομάκρυνση της μεραρχίας από την Κύπρο, είναι γεγονότα έξω από το αντικείμενο και τα ενδιαφέροντα της Επιτροπής. Κάπου βέβαια πρέπει να σταθούμε. Το καταλαβαίνω. Θα ξεκινήσουμε από τις 15 Ιουλίου 1974. Και γι' αυτό κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι θα μπορούσατε από αύριο κιόλας, με την ομόφωνη Εφουσιοδότηση της Επιτροπής, να ζητήσετε από τα Υπουργεία Εξωτερικών, Δικαιοσύνης και Εθνικής Άμυνας, να μας δώσουν όποια έγγραφα έχουν σχέση με το πραξικόπημα της 15ης -7-1974 και να επιφυλαχθείτε των δικαιωμάτων της Επιτροπής, για να ζητήσετε και τα υπόλοιπα έγγραφα, που αναφέρονται στην κυπριακή τραγωδία. Έτσι νομίζω ότι από την ερχόμενη εβδομάδα μπορούμε να αρχίσουμε την εξέταση των στοιχείων αυτών.

Επίσης θα ήθελα να πω, ότι δεν συμφωνώ με την άποψη που υποστήριξε ο κ. Μπλέτσας, ότι είμαστε ανακριτική αυστηρά Επιτροπή και πρέπει να περιοριστούμε σε μια ποινική μόνο αξιολόγηση των γεγονότων.

Σ. ΜΠΛΕΤΣΑΣ: Απορία διατύπωσα περισσότερο κύριε συνάδελφε.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: Δεν είναι μόνο ποινική η προσπάθεια αξιολόγησης που θα κάνουμε. Αυτό θα αποτελέσει ένα από τα θέματα με τα οποία θα ασχοληθεί η Επιτροπή. Υπάρχουν και άλλα θέματα. Και ακόμη, γιατί να ασχοληθούμε μόνο με ^{τους θρούτες} τους φυσικούς αυτουργούς της δολοφονικής απόπειρας κατά του Μακαρίου και να μην ασχοληθούμε και με τους ηθικούς αυτουργούς [†] της πράξης αυτής; Δεν είναι ποι-

./.

-66-

Γήζον ενεργούν;

νικώς αξιολογήσιμη και η πράξη του ηθικού αυτουργού και δεν μπορεί να αποτελέσει στοιχείο για την ποινική αξιολόγηση ενός αδικήματος, π.χ. της προδοσίας;

Εχω όμως πρόβλεψη, από εμπειρική άποψη, η απόφαση της Βουλής μας περιορίζει στα δύο αυτά γεγονότα του πραξικοπήματος και της εισβολής δεν θεωρώ τίποτα άλλο δεδομένο παρά μόνο αυτά τα δύο γεγονότα. Όλα τα άλλα είναι ερευνητέα.

Δεν συμφωνώ με την πρόταση να κληθούν από την αρχή στην Επιτροπή προσωπικότητες του κύρους που ειπώθηκε για να καταθέσουν και να χαράξουν κατά κάποιο τρόπο τη γραμμή που θα ακολουθήσουμε. Οι κύριοι όσοδηποτε επάλλοντες και αν είναι θα έρθουν ως μάρτυρες εδώ και επομένως εμείς θα πρέπει προηγουμένως να έχουμε αποφασίσει το τι θα τους ρωτήσουμε.

Σχετικά με την αίθουσα που θα συνεδριάζουμε, η δική μου γνώμη είναι οι συνεδριάσεις της Επιτροπής να γίνονται εδώ και η αίθουσα Τροπαίων να χρησιμοποιηθεί, αφού διαρρυθμιστεί κατάλληλα, ως γραφείο της γραμματείας της Επιτροπής.

Στο θέμα της δημοσιότητας, διαφωνώ και με κ. Κάππο και με την κ. Συνοδινού. Δεν πρέπει να γίνεται στον τύπο ^{σύνολο} /σχετικό με τις συζητήσεις. Είμαστε υποχρεωμένοι να σεβαστούμε απόλυτα τη διάταξη του Κανονισμού, που επιβάλλει τη μυστικότητα των συνεδριάσεων.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, πριν δώσω το λόγο στους κυρίους συναδέλφους που ζήτησαν να δευτερολογήσουν θα ήθελα να πω λίγα πράγματα.

Πιστεύω ότι όλα όσα ακούστηκαν ήταν πολύ χρήσιμα και προαγωγικά του έργου μας.

./.

-67-

Νομίζω ότι οι περισσότεροι ή μάλλον όλοι συμφωνήσατε με την εισήγησή μου. Βεβαίως όμως τη φωτίσατε περισσότερο και τη διευρύνετε.

Θα απαντήσω μόνο σ'ορισμένα θέματα που κάπως ξεφεύγουν από εκείνα που πρότεινα εγώ.

Καταρχήν θα ήθελα να δώσω μία διευκρίνιση στο ζήτημα που έθεσε ο κ. Κάππος σχετικά με τη δημοσιότητα στον τύπο των πολιτικών προτάσεων.

Πράγματι δεν υπάρχει θέμα, για να αποφασίσουμε. Είναι θέμα που ρυθμίζεται ^{ρηγιά} από τον Κανονισμό. Ο Κανονισμός δεν μας επιτρέπει τη δημοσιότητα των συζητήσεών μας. Ήθελα όμως να συζητηθεί το θέμα για να φωτιστεί και να πειστεί ο κ. Κάππος.

Θα μου επιτρέψετε στο σημείο αυτό να μεταφέρω μία εμπειρία που απέκτησα στα 4 προηγούμενα χρόνια: χωρίς να θέλω να μειώσω κανέναν άλλο συνάδελφο, ο κ. Κάππος και όλοι οι συνάδελφοι του Κ.Κ.Ε. έδειξαν πάντα ένα σεβασμό στην τήρηση του Κανονισμού, που ομολογούμενως βέβαια τηρήθηκε από όλους τους συναδέλφους. Πιστεύω λοιπόν ότι και σ'αυτό το συγκεκριμένο θέμα θα τηρηθεί ο Κανονισμός, εφόσον διαπιστώνεται ότι πράγματι ο Κανονισμός επιβάλλει τη μυστικότητα των συζητήσεών μας.

Ήθελα επίσης να απαντήσω στην πρόταση του κ. Τρίτση, να πάει μία ομάδα συναδέλφων βουλευτών στα Υπουργεία Εθνικής Άμυνας, Εξωτερικών και Δικαιοσύνης, για να φροντίσει για τη συγκέντρωση των στοιχείων. Η πρόταση αυτή δεν νομίζω ότι εφυπηρετεί κανένα σκοπό,

Η ομάδα των συναδέλφων που θα πάει σ'οποιοδήποτε από τα Υπουργεία αυτά, θα επισκεφθεί φυσικά το γραφείο του Υπουργού και εκεί θα

-68-

της φέρουν τα έγγραφα, τα οποία θα στείλουν σε μας. Τι έννοια έχει λοιπόν η σύσταση μιας τέτοιας ομάδας;

Το σωστότερο είναι να απευθύνουμε προς τους αρμόδιους Υπουργούς ένα έγγραφο με το οποίο θα ζητάμε να μας παραδώσουν όλα τα στοιχεία τα σχετικά με την υπόθεσή μας. Από κάποιον συνάδελφο τέθηκε το θέμα της διατύπωσης από την Επιτροπή του περιεχομένου αυτού του εγγράφου. Θα μου επιτρέψετε να μη συμφωνήσω. Φυσικά μπορούμε να δούμε όλοι μαζί σε γενικές γραμμές την ουσία αυτού του εγγράφου. Όμως η διατύπωσή του δεν μπορεί να έλθει αυτή τη στιγμή στην Επιτροπή. Το έγγραφο θα το απευθύνω εγώ στους Υπουργούς. Αν εν συνεχεία διαπιστωθεί, ότι η διατύπωσή του δεν ήταν επαρκής, μπορούμε να συντάξουμε και να στείλουμε και ένα δεύτερο έγγραφο.

Όσον αφορά την εξέταση ορισμένων προσώπων πριν από τη συγκέντρωση και τη μελέτη κάποιου υλικού, για να πω την αλήθεια δεν το βρίσκω τόσο απαραίτητο. Αλλά αν υπάρχουν συγκεκριμένες προτάσεις για ορισμένα πρόσωπα να έλθουν να τους ακούσουμε, δεν έχω αντίρρηση, εφόσον η Επιτροπή συμφωνεί, να τα καλέσουμε. Εδώ ακούστηκαν δύο μόνο ονόματα των κυρίων Γ. Γιαούρου και Π. Κανελλόπουλου. Πάντως είναι σωστό αυτό που είπε η κ. Συνοδινού, ^{ότι} για το θέμα της Κύπρου γράφτηκαν πάρα πολλά βιβλία και τα γεγονότα είναι περίπου γνωστά. Εμείς -καλούμαστε να τα επαληθεύσουμε. Το να καλέσουμε λοιπόν πρόσωπα, που ήδη έχουν διατυπώσει τη γνώμη τους και έχουν ήδη διαμορφώσει μία εικόνα των γεγονότων, δεν το βρίσκω ούτε πολύ χρήσιμο ούτε σκόπιμο. Εκτός από αυτό πρέπει να λάβουμε υπόψη μας

./.

-69-

και την εντύπωση που θα δημιουργηθεί, αν καλέσουμε στην αρχή δύο-τρία πρόσωπα και μετά σταματήσουμε, γιατί δεν θα έχουμε το απαραίτητο υλικό. Θα δώσουμε την εικόνα ότι το ενδιαφέρον της Επιτροπής εφ'αντλήθηκε στην εξέταση αυτών των δύο-τριών ανθρώπων.

Σχετικά με το ενημερωτικό δελτίο τύπου, που πρότεινε η κ. Συνοδινού να εκδίδουμε, θα ήθελα να πω το εξής. Πραγματικά η κοινή γνώμη μας παρακολουθεί με πολύ ενδιαφέρον. Δεν ξέρω πώς ίσως θα μπορούσε αυτό το θέμα του ενημερωτικού δελτίου να διαμορφωθεί αργότερα. Νομίζω όμως ότι είναι λίγο και θέμα πολιτικό, δηλαδή θέμα που απαιτεί σχετικές αποφάσεις των κοιμάτων. Εκτός από αυτό πιστεύω ότι και ο Κανονισμός δεν μας επιτρέπει να προχωρήσουμε στην έκδοση αυτού του ενημερωτικού δελτίου.

Ένα άλλο θέμα πρακτικό που τέθηκε είναι πώς θα γίνεται η μελέτη των φακέλων. Ένας τρόπος που θα μας διευκολύνει στη μελέτη τους, είναι να βγαίνουν π.χ. 5 φωτοτυπημένα αντίγραφα, στα μηχανήματα φυσικά που διαθέτει η Βουλή. Δεν συμφωνώ με την άποψη να χωριστούμε σε ομάδες εργασίας. Οποσδήποτε αυτό δεν πρέπει να γίνει, διότι και πρακτικώς δεν πρόκειται σε τίποτα να ωφελήσει, αλλά και διότι νομίζω ότι όλοι μαζί πρέπει να συμμετέχουμε στις εργασίες της Επιτροπής. Εκείνο που μπορεί να γίνει είναι να ορίσουμε κάποιον *ατύπως* ως εισηγητή.

Επίσης δεν συμφωνώ με την πρόταση του κ. Παπαληγούρα, οι συνάδελφοι να παίρνουν τα έγγραφα, για να τα μελετήσουν, σπίτι τους. Δεν είναι θέμα εμπιστοσύνης προς τους συναδέλφους, αλλά είναι θέμα απωλείας και - διαφύλαξης του απορρήτου. Νομίζω ότι οποσδήποτε θα πρέπει τα έγγραφα να μένουν εδώ. Βέβαια υπάρχουν πολλές τεχνικές δυσκολίες.

Για την εγγραφή
με εγγραφή.

./.

-70-

Ο κ. Πρόεδρος της Βουλής, όπως σας είπα, υποσχέθηκε ότι θα φροντίσει αργότερα να μας διαθέσει ένα χώρο για γραφείο, γιατί αυτή τη στιγμή δεν υπάρχει στο κτίριο της Βουλής διαθέσιμος χώρος.

Α.ΤΡΙΤΣΗΣ: Να ζητήσουμε από την Κυβέρνηση γραφεία.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν είναι τόσο εύκολο να γίνει αυτό, κύριε Τρίτση. Υπάρχει κάποια παράδοση των Επιτροπών αυτών. Έχουν συσταθεί περίπου 8 Επιτροπές. Καμιά δεν επιτράπη να φύγει από το κτίριο της Βουλής. Και μάλιστα υπήρξε και μία Επιτροπή με αντικείμενο εφίσου πολύ σοβαρό με της δικής μας Επιτροπής. Η Επιτροπή του 1964 είχε αναλάβει την έρευνα για προσωπικότητες πρώτου πολιτικού μεγέθους και η Επιτροπή αυτή δεν έφυγε από το μέγαρο της Βουλής.

Όλα αυτά τα θέματα θα τα εξετάσουμε και θα — τα συζητήσουμε και πάλι. Όμως προς το παρόν εγώ νομίζω ότι πρέπει να ξεκινήσουμε με τις δυνατότητες που έχουμε αυτή τη στιγμή, να προσπαθήσουμε να ξεπεράσουμε αυτές τις αντιθέσεις και να δούμε ποιος είναι πρακτικά ο καλύτερος τρόπος μελέτης των στοιχείων που θα μας δίνονται.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Το θέμα είναι κύριε Πρόεδρε, πώς θα δουλέψουμε, εφόσον δεν υπάρχει αίθουσα διαθέσιμη στο κτίριο της Βουλής και δεν μπορούμε να παίρνουμε τα έγγραφα, για να τα μελετήσουμε, σπίτι μας.

-/-

-71-

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Γιατράκο, δεν υπάρχει λόγος να δημιουργείται αμέσως αίσθημα απογοήτευσης. Θα δούμε πώς θα αντιμετωπίσουμε την κατάσταση. Είπα ότι έχουμε τις αίθουσες 143 και 144, όπου συνεδριάζουν οι κοινοβουλευτικές επιτροπές. Δίπλα από τις αίθουσες αυτές είναι το γραφείο του γραμματέα, ~~των~~ — θα έχει τους φακέλους. Θα είναι δύσκολο να παίρνουμε τους φακέλους από το γραφείο του γραμματέα και να τους μελετούμε στην αίθουσα 143 ή 144;

Γ.ΠΕΡΑΚΗΣ: Έχω την αίσθηση, ότι η αίθουσα Τροπαίων αν διαρρυθμιστεί κατάλληλα θα λύσει το πρόβλημά μας.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, υπάρχουν ορισμένες τεχνικές λεπτομέρειες που εμείς δεν τις ξέρουμε. Τις ξέρουν εκείνοι που έχουν την υπευθυνότητα του χώρου του κτιρίου. Εκτός από την αίθουσα Τροπαίων, ίσως υπάρχουν και άλλοι χώροι, τους οποίους μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε για γραφείο. Δεν είναι θέμα όμως που μπορούμε να το λύσουμε αυτή τη στιγμή εμείς. Σας μετέφερα τη διαβεβαίωση του κ. Προέδρου της Βουλής, ότι θα φροντίσει να μας διαθέσει τον κατάλληλο χώρο. Θα συζητήσω με τον κ. Πρόεδρο και πάλι το πρόβλημά μας.

Α.ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ: Το έντευκτήριο της Βιβλιοθήκης είναι ο ιδεώδης χώρος.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: Δεν λέω όχι κ. Συνοδινού. Θα το συζητήσω με τον κ. Πρόεδρο.

+/.

-72-

Κύριοι συνάδελφοι, έγινε συζήτηση για τα γεγονότα που θα αποτελέσουν το αντικείμενο της έρευνάς μας. Εγώ εμμένω σ' αυτό που είπα στην αρχή και νομίζω ότι ουσιαστικά είμαστε όλοι σύμφωνοι και επομένως δεν υπάρχει λόγος να επανερχόμαστε.

Ο κ. Τρίτσης έθεσε θέμα συμφωνίας με την Κύπρο, για την εξέταση κυπρίων. Το θέμα είναι καθαρά νομικό και δεν είναι τόσο εύκολο. Το να υποχρεώσουμε πολίτη άλλου κράτους να καταθέσει είναι θέμα μιας σύμβασης, μιας συμφωνίας διακρατικής. Δεν μπορούμε λοιπόν εμείς να υποδείξουμε τη σύναψη μιας τέτοιας σύμβασης ή συμφωνίας. Εμείς μπορούμε μόνο να θέσουμε αυτό το ζήτημα όταν θα προκύψει, δηλαδή όταν θα δούμε ότι είναι αναγκαίο να εξετάσουμε ορισμένους κυπρίους. Όμως αν θέλετε μπορούμε και από τώρα να θέσουμε το ζήτημα στους αρμόδιους Υπουργούς. Αλλά εν πάση περιπτώσει δεν είναι τόσο σπουδαίο και άμεσο θέμα, για να το διευρύνουμε και να το εμβαθύνουμε.

Η δική μου γνώμη είναι ότι οι περισσότεροι Κύπριοι ευχαρίστως θα έλθουν να καταθέσουν.

Α. ΤΡΙΤΣΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, η πρότασή μου αναφερόταν στο ότι θα πρέπει από σήμερα να επιδιώξουμε μία οργανική διασύνδεση με την Κυπριακή Πολιτεία σ' όλα τα επίπεδα, για να προχωρήσουμε από κοινού στην εξέταση του κοινού εθνικού προβλήματος. Το πρόβλημα είναι γενικότερο. Δεν περιορίζεται μόνο στην εξέταση Κυπρίων πολιτών.

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Είναι θέμα της Επιτροπής μας αυτό κ. Τρίτση;

Α. ΤΡΙΤΣΗΣ: Βεβαίως, Όλη η ευθύνη για την έρευνα έχει περάσει στην

./.

-73-

Επιτροπή **Κύριε Πρόεδρε,** Δεν έχει περάσει μερικώς στην Επιτροπή μία εξεταστική ευθύνη για κάποια συγκεκριμένα γεγονότα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι η Κύπρος είναι ένα χωριστό κράτος. Επομένως η Επιτροπή μας δεν νομίζω ότι μπορεί απευθείας να δημιουργήσει αυτή την οργανική διασύνδεση. Αυτή την οργανική σύνδεση τη δημιουργεί το κράτος.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Σ'επίπεδο Βουλών θα γίνει αυτό κύριε Πρόεδρε.

Α.ΤΡΙΤΣΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, μπορούμε να ζητήσουμε αρμοδίως, ως πρόταση της Επιτροπής, να υπάρξει μία οργανική διασύνδεση μεταξύ Ελλάδας και Κύπρου.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν έχω αντίρρηση, να το ζητήσουμε. Στη διάρκεια της συζήτησης ειπώθηκε, ότι θα πρέπει σήμερα να αποφασίσουμε για ορισμένα διαδικαστικά θέματα, όπως το θέμα της τήρησης στενογραφημένων πρακτικών και κατ'αντιστοιχίαν και μαγνητοταινιών. Επαναλαμβάνω, ότι, αν η Επιτροπή αποφασίσει τελικά να τηρηθούν στενογραφημένα πρακτικά, θα πρέπει σύμφωνα με το άρθρο 33 του Κανονισμού να ζητήσουμε την έγκριση του Προέδρου της Βουλής.

Η δική μου γνώμη στο θέμα αυτό είναι η εξής. Επειδή μπροστά μας έχουμε ένα έργο διαφορετικό από αυτό των συζητήσεών μας, έχουμε έργο κυρίως διερεύνησης γεγονότων, πιστεύω ότι είναι πολύ νωρίς να το ζητήσουμε από τον Πρόεδρο. Εγώ θα έλεγα να το αφήσουμε για αργότερα.

./.

-74-

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Το έργο μας είναι ιστορικό κύριε Πρόεδρε και πρέπει να τηρηθούν οπωσδήποτε στενογραφημένα πρακτικά.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Σχετικά με την εφαρμογή της διάταξης της παρ. 8 του άρθρου 27, νομίζω ότι είναι θέμα που δεν χρειάζεται συζήτηση. Είναι ξεπερασμένο αφ'εαυτού. Ή θέλει η Κυβέρνηση να ανοίξει ο φάκελος της Κύπρου ή δεν θέλει.

Μ.ΕΒΕΡΤ: Σ'αυτό το σημείο κύριε Πρόεδρε θα ήθελα να πω το εξής: Το ερώτημα και η αναζήτηση των φακέλων πρέπει να έχει μία χρονολογική σειρά. Βεβαίως θα ζητήσουμε όλο το υλικό, αλλά για να μην πελαγοδρομήσουμε, το πρώτο βασικό που θα ζητάμε πρέπει να είναι όλο το σχετικό αρχείο, που υπάρχει πάνω στο θέμα της κυπριακής τραγωδίας, δηλαδή στο πραξικόπημα και την τουρκική εισβολή στην Κύπρο. Είναι ενδεχόμενο όμως κύριε Πρόεδρε να θεωρήσει το Υπουργείο Εθν.Αμύνης ή το Υπουργείο Εξωτερικών ότι ορισμένα έγγραφα δεν πρέπει να παραδοθούν. Δίνει αυτή τη δυνατότητα ο Κανονισμός. Θα παρακαλέσω λοιπόν σ'αυτή την περίπτωση, στην απαντητική επιστολή το Υπουργείο να μας λέει, ότι δεν εστάλησαν ορισμένα έγγραφα, που αναφέρονται στα τάδε θέματα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Αυτό που ζητάτε είναι ανέφικτο. Αρνητικό γεγονός δεν αποδεικνύεται. Άλλωστε σας είπα ότιστα Υπουργεία δεν έχει γίνει εργασία τέτοια, ώστε να υπάρχει ένας ολοκληρωμένος φάκελος.

Μ.ΕΒΕΡΤ: Τότε η Κυβέρνηση κύριε Πρόεδρε δεν ήταν έτοιμη να προχωρήσει στη διαδικασία, που ξεκίνησε.

./.

-75-

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Η Κυβέρνηση κύριε συνάδελφε, τώρα ανοίγει το φάκελο ^{της Κύπρου.} Τι θέλατε, να έκανε η Κυβέρνηση τη συγκέντρωση των στοιχείων και να τα έδινε στην Επιτροπή; Ειλικρινά δεν σας καταλαβαίνω.

Ο κ. Κάππος έχει το λόγο.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα αρχίσω από το θέμα των σχέσεών μας με τον τύπο. Βεβαίως ο Κανονισμός προβλέπει, ότι οι συνεδριάσεις των Επιτροπών, όλων των Επιτροπών γενικά, στερούνται δημοσιότητας. Όμως είναι γνωστό τι συμβαίνει μέχρι σήμερα.

Η πρόταση που έκανα ήταν η εξής: όταν κάποιος από μας κάνει στην Επιτροπή μία πολιτική καθαρά πρόταση - εγώ προτείνω να αρχίσουμε την εξέταση των γεγονότων από το 1962 προχωρώντας μέχρι το 1974 ή προτείνω κάποιο μάρτυρα - πλειοψηφία της Επιτροπής απορρίπτει την πρόταση, να έχουμε το δικαίωμα να πούμε στον τύπο ότι κάνουμε αυτή την πρόταση, την οποία απέρριψε η πλειοψηφία της Επιτροπής. Η πρότασή μας αυτή ήταν. Σ' αυτό περιορίζεται.

Εν πάση περιπτώσει εμείς είμαστε αντίθετοι με τη μυστικότητα των συνεδριάσεων, επιθυμούσαμε όμως γιατί δεν έχω σαφή εξουσιοδότηση να συγκεκριμενοποιήσω την τοποθέτησή μας πάνω σ' αυτό το ζήτημα.

Θα ήθελα επίσης να επαναλάβω ορισμένες προτάσεις είτε δικές μας είτε των κυρίων συναδέλφων, με τις οποίες συμφωνώ.

1. Πρέπει φυσικά να εξεταστούν βασικά τα γεγονότα του 1974, αλλά θεωρούμε απαραίτητο να έχουμε τη δυνατότητα να εξετάσουμε

./.

-76-

μάρτυρες και έγγραφα από το 1962 και μετά.

2. Συμφωνούμε με την τήρηση στενογραφημένων πρακτικών.

3. Συμφωνούμε στο θέμα της δικαστικής συνδρομής με την Κύπρο. Νομίζω ότι ίσως ^{γρ} υπάρχει διμερής σύμβαση Ελλάδας-Κύπρου για δικαστική συνδρομή.

4. Η τυχόν εφαρμογή της διάταξης της παρ. 8 του άρθρου 27, θα αποτελούσε υποβάθμιση της Επιτροπής μας. Δεν μπορεί ο οποιοσδήποτε υπάλληλος του Υπουργείου Εξωτερικών ή του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, να θεωρείται ανώτερος από το βουλευτή.

Συμφωνώ βέβαια ότι τα έγγραφα που θα δοθούν στην Επιτροπή δεν πρέπει να απομακρύνονται από το γραφείο της γραμματείας. Η μελέτη τους θα γίνεται εκεί. Αλλά δεν συμφωνώ ο Υπουργός να έχει τη δυνατότητα να αρνηθεί την παράδοση ενός εγγράφου, αν π.χ. εγώ έχοντας την καταγγελία ότι υπάρχει σήμα για κάποιο θέμα του ζητήσω το ενεπιτικό έγγραφο.

Νομίζω λοιπόν ότι πρέπει να πάρουμε μία απόφαση που να δεσμεύει την Κυβέρνηση.

5. Επίσης, νομίζω ότι πρέπει αμέσως να ζητήσουμε τα σχετικά έγγραφα της περιόδου 1967-1974 από τους Υπουργούς Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας και να ετοιμαστούμε και στο θέμα των προσώπων, που θα καλέσουμε ως μάρτυρες, ώστε ενδεχόμενα το θέμα αυτό να αποτελέσει αντικείμενο της συζήτησής μας στην επόμενη συνεδρίαση.

Μ.ΕΒΕΡΤ: Κύριε Πρόεδρε, θα συμφωνήσω μαζί σας, ότι δεν είναι δυνατό όλο αυτό το απόρρητο κατά κάποιο τρόπο υλικό, που υπήρχε μέχρι σήμερα, να βρίσκεται στα σπίτια των κυρίων συναδέλφων. Θα

-77-

ήταν το ευκολότερο των πραγμάτων, στο σπίτι κάποιου από τους τριάντα συναδέλφους να γίνει μία διάρρηξη και να κλαπεί όλο το υλικό. Θα συμφωνήσω με την άποψή σας, ότι ένας τρόπος που θα μας διευκολύνει στη μελέτη των εγγράφων είναι να υπάρχουν πέντε ή έξι αριθμημένα αντίγραφα. *Νομίζω λοιπόν* ότι στο θέμα αυτό θα βρούμε μία λύση. Θα μπορεί ταυτόχρονα να γίνεται η έρευνα ^{ζωντανικά} μέσα σ' αυτό το χώρο και ταυτόχρονα βεβαίως θα προχωρούμε στις διαδικασίες και στις αναλύσεις, έχοντας σημειώσεις και έχοντας το αρχείο μέσα στην αίθουσα της συνεδρίας, ώστε να μπορούμε κατά τη διάρκεια της συζήτησης να ζητάμε κάποιο έγγραφο βοηθητικό.

Επανέρχομαι στο θέμα που έθιξα προηγουμένως. Η άποψη όλης της Επιτροπής προς την Κυβέρνηση είναι, ότι όλα τα στοιχεία πρέπει να έλθουν στη δημοσιότητα, γι' αυτό άλλωστε και η Κυβέρνηση αποφάσισε να ανοίξει το φάκελο της Κύπρου. Παρ' όλα αυτά επειδή ^{είναι} ενδεχόμενο είτε ο Υπουργός Εθνικής Άμυνας είτε ο Υπουργός Εξωτερικών να πιστέψει κάποια δεδομένη στιγμή, *ω*ς κάποιο έγγραφο δεν πρέπει να δοθεί στη δημοσιότητα, επιμένω ότι σ' αυτή την περίπτωση θα πρέπει οι Υπουργοί να είναι υποχρεωμένοι να μας πουν ότι δεν μας στέλνουν το τάδε έγγραφο που αναφέρεται στο τάδε θέμα. Να ξέρουμε δηλαδή, έστω σε γενικές γραμμές, σε ποια έκταση δεν έχουμε γίνει κοινωνοί ορισμένων γεγονότων. Διαφορετικά φοβούμαι, *ό*τι είναι *ω*ς θανάτωση στη διάρκεια μιας διαδικασίας, π.χ. *ό*ταν εξετάζουμε ένα μάρτυρα και ενώ θα έχουμε την αντίληψη πως γνωρίζουμε όλα τα έγγραφα ————— να διαπιστώσουμε, ότι δεν ξέρουμε ένα-δύο βασικά.

./.

-78-

Δεν θα συμφωνήσω με τον κ. Κάππο, ότι πρέπει αμέσως, από την επόμενη συνεδρίαση, να αρχίσουμε να καλούμε τους μάρτυρες.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Να κάνουμε προτάσεις είπα.

Μ.ΕΒΕΡΤ: Ανόρωγ την επόμενη εβδομάδα έχουμε τις απαντήσεις από τους Υπουργούς και αφού τις μελετήσουμε 7-8 ημέρες, στη συνέχεια θα μπορέσουμε να αρχίσουμε να συζητάμε για τη σειρά και την κατάταξη των μαρτύρων. Έχει πολύ μεγάλη σημασία με ποια σειρά θα κληθούν οι μάρτυρες.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Η ουσία κύριοι συνάδελφοι, είναι μία. Δυστυχώς πρέπει να δεχθούμε, τουλάχιστον εγώ ^{6 χεθόν} το γνωρίζω, ότι δεν υπάρχει "πάμελος". Καλύτερα ίσως από μένα θα είναι ενήμερος ο συνάδελφος ο κ. Ζακολίκος, ο οποίος στο παρελθόν διετέλεσε Υφυπουργός Εθνικής Αμύνης. Και ^{θα} είμαι συγκεκριμένος: κύριε Ζακολίκο υπάρχει αυτή τη στιγμή ντοσσιέ για τα γεγονότα εκείνα;

Π.ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Το θέμα αυτό δεν ήταν μέσα στα αντικείμενα της αρμοδιότητάς μου.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Θα ήθελα να κάνω μία παρατήρηση ε' αυτό, γιατί ήμουν βέβαιος ότι θα μου δίνατε αυτή την απάντηση. Δεν υπάρχει έλληνας που να μην ενδιαφέρεται, όταν μάλιστα είναι πολιτικός, για το μεγάλης σημασίας αυτό θέμα.

+/.

-79- Γδανουθσία αναφέρθηκε
 ο κ. Ζαυολίιμος

Ως Υφυπουργός Εθνικής Αμύνης οπωσδήποτε και χωρίς να έχετε αρμοδιότητα, ζητήσατε πληροφορίες και φέρετε πολύ καλά αυτά τα οποία λέω. Επομένως, χωρίς να μου δώσετε απάντηση, προχωρώ.

Υπάρχει κύριοι συνάδελφοι η πληροφορία στην οποία ανέγραψε άλλωστε και η "Daily Telegraph" : "μυστική συνάντησις πολιτικού έλληνοσ με τον Ετσεβίτ και τον Κίσιιγκκερ". Νομίζω ότι είναι ένα θέμα με το οποίο η Επιτροπή πρέπει αμέσως να ασχοληθεί.

Κύριε Πρόεδρε πράγματι απ'ότι βλέπω δεν υπάρχει πλήρης προετοιμασία, ενώ θα έπρεπε να υπάρχει από όλους μας. Εγώ ήδη παραδίδω σε σας-όχι στη γραμματεία και ας κάνετε όπως εσείς θέλετε- ας πούμε το στοιχείο α', για να αρχίσει η Επιτροπή. Δεν θα πω τι είναι, θα το ανακοινώσετε εσείς.

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΕ: (Πρόεδρος) Με συγχωρείτε κύριε συνάδελφε, είπατε ότι παραδίδετε αυτά τα στοιχεία σε μένα και όχι στη γραμματεία. Είναι δυνατό να γίνω εγώ προσωπικώς θεματοφύλακας όλων αυτών των στοιχείων;

Δ. ΔΙΒΑΝΟΣ: Θα τα παραδώσετε εσείς αν νομίζετε ότι πρέπει. Άλλωστε θα λάβει γνώση και η Επιτροπή. (Στο σημείο αυτό ο κ. Δ. Διβανός έδωσε στον κ. Πρόεδρο δύο φακέλους, τους οποίους ο κ. Πρόεδρος παρέδωσε στη γραμματεία της Επιτροπής).

Ασφαλώς διαφωνώ με αυτά που είπε ο συνάδελφος ο κ. Μπλέτσας. Δεν είναι δυνατό να υποστηρίξουμε την άποψη, ότι μπορεί να ψάξουμε να βρούμε τους υπογήςριους δολοφόνους του "ανθρώπου" Μακαρίου. Εδώ κινδύνεψε όχι μόνο η Κύπρος, αλλά και η Ελλάδα από

-80-

την ώρα που θα μπορούσαμε να έχουμε εμπλακεί σε πόλεμο. Επομένως δεν είναι δυνατό να σταθούμε στο να ψάξουμε να βρούμε ποιοι, πότε και γιατί θέλησαν να σκοτώσουν το Μακάριο.

Πιστεύω κύριε Πρόεδρε, ότι θα πρέπει να δεχθεί η Επιτροπή πως πρέπει να αρχίσουμε την εξέταση των γεγονότων από την περίφημη συνάντηση, η οποία έγινε στον Έβρο. Έχουμε όλα τα στοιχεία δεν χρειαζόμαστε φακέλους. Το Υπουργείο Εξωτερικών σας διαβεβαιώ, ότι δεν τους έχει. Άλλωστε ο Οικονόμου Μπούρας παραιτήθηκε

με αποτέλεσμα να αναλάβει το Υπουργείο Εξωτερικών αμέσως μετά ο Πιπινέλης, διότι ακριβώς δεν θέλησε ο δικτάτορας Παπαδόπουλος να δώσει ούτε στο Υπουργείο Εξωτερικών, σε καμία υπηρεσία, λόγο για ότι έκανε και για ότι εσχεδιάζε. Και έγινε αυτό το φιάσκο, όταν έγινε στον Έβρο με αποτέλεσμα να γυρίσουν ντροπιασμένοι και να πανηγυρίζουν οι Τούρκοι.

Παρόντες ξέρουμε ποιοι ήταν. Αυτοί μπορεί να μπουν στον κατάλογο, αν συμφωνήσει η Επιτροπή. Δεν ήταν άλλοι από τους: Κόλια, Σπαντιδάκη, Μπούρα, Γ. Παπαδόπουλο, Λαδά και Μέξη. Αυτά είναι δεδομένα. Αυτοί πρέπει να κληθούν να μας πουν για ποιο λόγο ξεκίνησαν αυτή την ιστορία, είδαν τις αντιδράσεις, έδωσαν τις οδηγίες, για να επακολουθήσει η γνωστή σύλληψη του Ντεκιάς, που είχε αλυσσιδωτές αντιδράσεις. Ο Γρίβας ήταν εκείνος που τα διέταξε.

Δεν ξει. Ούτε στοιχεία υπάρχουν, ούτε φαντάζομαι να πιστεύει η Επιτροπή ότι είναι δυνατό όλα αυτά να είχαν γίνει μ'έγγραμες διαταγές του Παπαδόπουλου προς το Γρίβα. Ήταν συνωμότες και οι δύο και δεν μπορούμε να τους φθάσουμε ποτέ. Αλλά και αν ακόμη

./.

-81-

υπήρξαν στοιχεία τα κατέστρεψαν από την πρώτη στιγμή που κάποιος τα βρήκε. Άλλωστε είναι δεδομένο και έχουμε και θα επιτρέψετε να επιμείνω σ' αυτό - την έκθεση του Μπούρλα. Ο Μπούρλας είχε εντολή να δημιουργήσει εντυπώσεις γύρω από ^{το}τι πρόκειται να συμβεί στους έλληνες αξιωματικούς. Ούτε λίγο ούτε πολύ άφησε να εννοηθεί ότι θα αα~~α~~ρ~~α~~ν~~α~~θίσει σφαγή από τους μακαριακούς. Ο ίδιος όμως, πιθανόν διότι είχε τύψεις ή δεν ξέρω για ποιο άλλο λόγο, ενώ επισημως διέσπειρε αυτές τις πληροφορίες και με έγγραφα και με ψιθύρους, ετορπίλλιζε από την άλλη μεριά λέγοντας, ότι όλα αυτά είναι ανύπαρκτα. Αποτέλεσμα: ανεκλήθη εντός ωρών και σκοτώθηκε εδώ από αυτοκίνητο!!!

Είναι λοιπόν δυνατό με τέτοιους συνομώτες να περιμένουμε, ώς θα βρούμε έγγραφα και να περιμένει η Επιτροπή αυτή τη στιγμή ότι θα μας δώσει έγγραφα το Υπουργείο; Ποια να μας δώσει; Δεν υπάρχουν έγγραφα. Και αν υπάρχουν, υπάρχουν ορισμένα, τα οποία μπορεί ίσως να μας δια φωτίσουν, αλλά οπωσδήποτε ελάχιστα.

~~Προτείνω~~ ^{Τελειώνοντας,} κύριε Πρόεδρε να συνέλθουμε πάλι αύριο, να υπάρξει κάποια ημερησία διάταξη, όπως πρότεινε ο κ. Παπαληγούρας, με αντικείμενο τη συζήτηση ως προς τον τρόπο με τον οποίο θα εξετάζονται οι μάρτυρες.

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Να σας απαντήσω σ' αυτό. Οι μάρτυρες θα εξετάζονται από τον Πρόεδρο. Φυσικά θα μπορούν να υποβάλλουν ερωτήσεις και οι άλλοι συνάδελφοι. Αν δούμε, ότι οι ερωτήσεις των κ.κ. συναδέλφων λίγο-πολύ αποτελούν επανάληψη, θα εφαρμόσουμε άλλο σύστημα, π.χ. να μου δίνουν γραπτή την ερώτηση που θέλουν να υποβάλουν και αν εγώ κρίνω ότι χρειάζεται να υποβληθεί κανονικά θα

./.

-82

την υποβάλω. Διαφορετικά θα λέμε ότι συνεχωνεύθη στις άλλες ερωτήσεις ή ότι υπήρξε απάντηση ή ότι δεν μπορεί να υπάρξει απάντηση κ.λ.π.

Δ.ΔΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα ακόμη να πω το εξής: Ο κ. Αβέρωφ έκανε στη Βουλή την πρόταση να ξεκινήσουμε από το 1950-1951, δηλαδή από την εποχή Κυβερνήσεως Πλαστήρα, με την παράδοση των τόμων τους οποίους δεν δέχθηκε η Κυβέρνηση κ.λ.π.. Δεν μπορούμε να ξεκινήσουμε από το 1950-51. Νομίζω ότι όριο είναι ο Έβρος. Από κει ξεκινάει στην ουσία η προετοιμασία του πραξικοπήματος και της διχοτόμησης. Και θα παρακαλέσω κύριε Πρόεδρε να τεθούν ορισμένες προτάσεις σέ ψηφοφορία, ώστε να πάρουμε κάποιες αποφάσεις για να προχωρήσουμε. Διαφορετικά δεν θα τελειώσουμε ποτέ.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) κύριε Λιβανέ, θέτετε ένα διαφορετικό τρόπο εργασίας. Εμείς είπαμε να απευθυνθούμε πρώτα στα Υπουργεία, να πάρουμε τα στοιχεία που θα μας στείλουν, να δούμε τι προκύπτει από αυτά και στη συνέχεια να καταρτίσουμε κατάλογο μαρτύρων. Τώρα εσείς λέτε ότι δεν υπάρχουν στοιχεία στα Υπουργεία και θα πρέπει να αρχίσουμε από μάρτυρες και από άλλα στοιχεία, που ίσως θα συγκεντρώσουμε ατομικά. Εγώ πιστεύω ότι δεν πειράζει αν καθυστερήσουμε μια βδομάδα ή 15 ημέρες ακόμη. Ας στείλουμε το έγγραφο στα Υπουργεία Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης θα μας δώσει τις δικογραφίες, δεν χρειάζεται καν έγγραφο, αλλά και αν χρειαστεί θα στείλουμε και θα πάρουμε τις δικογραφίες των γνωστών μηνύσεων. Είναι, όπως είπαμε, η εμπεριστατωμένη μήνυση του κύπριου

./.

-83-

χατζηπαναγιώτου για τη δράση όλων των πραξικοπηματιών στην Κύπρο, η μήνυση του δημάρχου κ. Μπέη και υπάρχουν και δύο-τρεις άλλες. Ας πάρουμε λοιπόν τα στοιχεία αυτά και εφόσον διαπιστώσουμε, ότι δεν μας δίνεται τίποτα το αξιόλογο από τα Υπουργεία, συνεχίζουμε με τον τρόπο που προτείνετε.

Επίσης θα ήθελα να πω στον κ. Κάμπο, αν στην επόμενη συνεδρίαση θέλει να μας δώσει τον κατάλογο των ανθρώπων, που πιστεύει ότι πρέπει να εξετάσουμε, να μας τον δώσει. Εγώ είπα ότι κάποια στιγμή θα καταρτίσουμε όλοι μαζί τον κατάλογο των ~~ερωτήσεων~~, που πρόκειται να εξετάσουμε.

Ο κ. Τρίτσης έχει το λόγο.

Α.ΤΡΙΤΣΗΣ: Κύριε Πρόεδρε καταρχήν πιστέψτε με ότι ανησυχώ για την υποβαθμισμένη υλικοτεχνική υποδομή και ανησυχώ πιο πολύ, όσο περισσότερο ακούω τις λεπτομέρειες αυτού του θέματος. Πιστεύω ότι αναπόφευκτα θα υποβαθμιστεί και η εργασία της Επιτροπής. Ανησυχώ γιατί η υλικοτεχνική υποδομή, που φαίνεται να μας διατίθεται είναι ελλιπέστατη. Προσφέρομαι τεχνικά να συνεργαστώ μαζί σας να δούμε πώς πράγματι μπορούμε, έστω με τους χώρους που διαθέτει η Βουλή, να αντιμετωπίσουμε το θέμα.

Υπάρχει ένα σοβαρό μεθοδολογικό πρόβλημα, που είναι ~~η~~ περιγραφή η βασική του προβλήματος, που πρόκειται να εξετάσουμε. Και θεωρώ ότι ενδεχομένως υπάρχει ο κίνδυνος να βρεθούμε σε αδιέξοδο αν ξεκινήσουμε με την άποψη ότι περιπτωσιολογικά θα ωθάσουμε στο πρόβλημα και περιπτωσιολογικά σημαίνει από το ψάξιμο κάποιων στοιχείων να βρούμε τη συνέχεια.

Γιατί ξέρουμε ότι τα κρίσιμότερα

./.

-84-

Γιαταρχάν

στοιχεία θα είναι ελλιπή. Συνεπώς δύο είναι οι λύσεις: ή με βάση τη δική μας γνώση διαμορφώνουμε το πρόβλημα, το περιγράφουμε ή καλούμε τους πιο έγκυρους και υπεύθυνους (και εννοώ "έγκυρους" από άποψη θέσης) να μας διατυπώσουν ^{την} περιγραφή του προβλήματος, όπως από αρμοδιότητα την έχουν. Συγκεκριμένα προτείνω κύριε Πρόεδρε, με το έγγραφο που θα στείλετε στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας να μη ζητάμε απλώς την παράδοση των στοιχείων που έχουν, αλλά να ζητήσουμε την περιγραφή της όλης υπόθεσης, που λέγεται "πραξικόπημα", που λέγεται "εξέβαση", που λέγεται "αιματοχία" και που θα συνοδεύεται μ'ένα παράρτημα στο οποίο θα αναφέρονται ποια στοιχεία ^{συνολιικά} υπάρχουν γι'αυτά τα γεγονότα και ποια διατίθενται στην Επιτροπή. Μία σχετική περιεκτική έκθεση θα ήθελα να έχουμε και από το Υπουργείο Εξωτερικών.

Το κρίσιμο δηλαδή θέμα κύριε Πρόεδρε είναι, επαναλαμβάνω, η περιγραφή του προβλήματος, που έχουμε να εξετάσουμε και το οποίο ανησυχώ ότι δεν θα το εντοπίσουμε περιπτωσιολογικά με βάση κάποια έγγραφα, από τα οποία θα λείπουν τα πιο κρίσιμα.

Αυτός είναι ο ένας τρόπος, που τον θεωρώ έγκυρο. Ο άλλος, ο συμπληρωματικός, έχει δύο σκέλη και τα προτείνω και αυτά. Ακούσαμε τους αρχηγούς των κομμάτων πριν πάρουμε την εντολή και πριν διαμορφωθεί αυτή η Επιτροπή. Πιστεύω ότι θα μας βοήθαγε αυτή τη στιγμή αν ακούγαμε εδώ στην Επιτροπή και τους αρχηγούς των κυπριακών κομμάτων. Να ακούγαμε όχι μόνο την πολιτική ^{ταύ} θέση πάνω στο πρόβλημα, αλλά και το τι εισηγούνται στην Επιτροπή μας. Συμπληρωματικά νομίζω ότι σε πρώτη φάση θα ήταν χρήσιμο να ζητήσουμε να έρθουν να μας πουν την άποψή τους, ως προς το πώς θα προχωρήσουμε συστηματικότερα, δύο πρόσωπα που κατείχαν κρίσιμες θέσεις ^{αμέσως μόλις} την επο-

./.

-85-

χή εκείνη, τον τότε Υπουργό Εξωτερικών κ. Γ. Μαύρο και τον τότε Υπουργό Εθνικής Άμυνας κ. Ευάγγ. Αβέρωφ.

Πιστεύω ^{ότι} αυτοί οι τρόποι που περιέγραψα κύριε Πρόεδρε, θα μας βοηθήσουν στο κρίσιμο μεθοδολογικό θέμα της περιγραφής του προβλήματος, ώστε να μπορέσουμε πιο συστηματικά να ξεκινήσουμε τη δουλειά μας.

Θα ήθελα επίσης κύριε Πρόεδρε να επαναλάβω μία πρόταση που έκανα και την οποία δεν σχολιάσατε: επειδή θα υπάρξουν έγκυρες γνώμες, αλλά κυρίως υλικό από απλό, μη επώνυμο, κόσμο, έκανα την πρόταση της "ανοικτής πρόσκλησης" προς τον ελληνικό και κυπριακό λαό. Και δεν με ανησυχεί το γεγονός ότι μπορεί, όπως ειπώθηκε, να απαντήσουν χιλιάδες. Ας δημιουργήσουμε την εμπιστοσύνη στον ελληνικό και κυπριακό λαό, ότι δίνουμε σ' όλους τη δυνατότητα να απευθυνθούν σε μας, για να μας διατυπώσουν κάποια άποψη ή να μας διαθέσουν κάποια στοιχεία.

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Βέρετε ποιος κίνδυνος υπάρχει, αν γίνει δεκτή η πρότασή σας; Οι χουντικοί να στείλουν την άποψή τους, όχι γιατί ενδιαφέρονται να φθάσει στην Επιτροπή, αλλά γιατί ενδιαφέρονται να την περάσουν στις εφημερίδες. Μ' όποιο δε τρόπο και αν θεμελιώνουν ^{τις απόψεις τους} εμείς δεν θα μπορούμε να απαντήσουμε, διότι δεν θα αρχίσει βέβαια η Επιτροπή διάλογο με τις εφημερίδες.

Δεν συμφωνώ λοιπόν με την πρόταση αυτή. Νομίζω ότι είναι κάπως επικίνδυνη. Ο α'χουντικός θα δημιουργήσει στην κοινή γνώμη μία εντύπωση ίσως ευνοϊκή για τον εαυτό του, για την κατάσταση εκεί και εμείς δεν θα μπορούμε να απαντούμε. Αυτή είναι η δική μου άποψη τουλάχιστον.

./.

-86-

Δ.ΤΡΙΤΣΗΣ: Εμένα κύριε Πρόεδρε με απασχολεί το εξής; υπάρχει π.χ. ένας ^{τότε} στρατιώτης, που θέλει να καταθέσει στην Επιτροπή μας. Πώς θα έρθει; Πώς βρίσκεται;

Δ.ΔΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, εδώ και μία εβδομάδα στις εφημερίδες έχουν αρχίσει διάφοροι κύριοι να στέλνουν σωρεία επιστολών. Δεν μπορούμε να αρχίσουμε να δεχόμαστε υποβολιμαίες προτάσεις.

Σ.ΑΚΡΙΤΑ: Κύριε Πρόεδρε, εγώ θα ήθελα μόνο να ρωτήσω ποιο ακριβώς θα είναι το αντικείμενο της επόμενης συνεδρίασης.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι πρέπει να συνοψίσουμε που καταλήγουμε, ποια είναι τα συμπεράσματα και ποιές προτάσεις κάνουμε.

Εγώ θα προτείνω:

1. Η μυστικότητα των συνεδριάσεων είναι εκ των ουκ άνευ.
2. Πρέπει να υπάρξει τήρηση των πρακτικών και τα πρακτικά να ελέγχονται από μας.

3. Όσον αφορά την ιεράρχηση των μαρτύρων ^{απεικώ}, ότι εκτός από τις ειδικές περιπτώσεις εκείνων που θα μας προσεγγίσουν και θα είναι μέσα από τον πολιτικό και κοινωνικό μας περίγυρο, θα πρέπει να υπάρξει μία ιεράρχηση των μαρτύρων, ^{ώου} προέρχονται από τις τάξεις των πρωταγωνιστών της τραγωδίας.

Η δική μου λοιπόν άποψη είναι, ότι πρέπει να εξεταστούν παράγοντες, πολιτικοί, στρατιωτικοί, δημοσιογραφικοί, οικονομικοί. Υπάρχουν σήματα ξένων τραπεζών, ότι επίκειται τουρκική απόβαση στην Κύπρο 20 ημέρες προτού ενημερωθεί ο πολιτικός κόσμος στην

./.

-87-

Ελλάδα και ο εξόριστος στο εξωτερικό και οι στρατιωτικοί κύκλοι των Αθηνών. Όπως ξέρετε οι μεγάλες επιχειρήσεις που διακινούν μεγάλα συμφέροντα σ'ένα συγκεκριμένο χώρο, έχουν πάντα τη δική τους καλή πληροφόρηση. Υπάρχουν τέτοια σήματα, Εγώ τουλάχιστον έχω μερικά.

Επίσης θα πρέπει να μελετηθεί αν θα εφεταστούν και ποιοι από τους κατάδικους του Κορυδαλλού.

Επίσης πρέπει να εξεταστούν οι διευθυντές των ραδιοφωνικών σταθμών του εξωτερικού της εποχής εκείνης, που ήσαν δέκτες στοιχείων και πληροφοριών από ολόκληρο το πολιτικό φάσμα μέσα και έξω από την Ελλάδα.

4. Θα πρέπει επίσης να υπάρξει μία συνεργασία μεταξύ της Ελληνικής Κυβέρνησης και της Κυπριακής Βουλής.

Συμφωνώ με την πρόταση του κ. Τρίτση να καλέσουμε την πολιτική ηγεσία της Κύπρου. Εγώ θα έλεγα και της Ελλάδας. Προτείνω επίσης να καλέσουμε παράγοντες της ΕΟΚΑ Β, όπως είναι ο Σταύρος Σταύρου. Ορισμένοι από τους παράγοντες αυτούς θα εφεταστούν υποχρεωτικά εδώ γιατί φοβούνται να κατέβουν στην Κύπρο. Άλλοι κατόπιν συννενοήσεώς τους θα εξεταστούν στην Κύπρο.

5. Νομίζω ότι έως την επόμενη συνεδρίαση θα πρέπει να υπάρχει ήδη γραμματεία ^{και} να υπάρχει δυνατότητα παράδοσης των στοιχείων. Εγώ θα μπορούσα αύριο να σας παραδώσω τις μηνύσεις που υποβλήθηκαν στην Κύπρο και εδώ, έχω αντίγραφα, και επίσης όλες τις καταθέσεις των κυπρίων, που έγιναν αμέσως μετά από την τραγωδία στα δικαστήρια και στον Υπουργό Δικαιοσύνης της Κύπρου.

./.

-88-

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, συμφωνώ απολύτως με τη μεθοδολογία που χαράξατε και ^{με} τη μέθοδο εργασίας που πρέπει να ακολουθήσουμε.

Διαφωνώ με τις απόψεις που εξέθεσε ο κ. Τρίτσης. Θα είναι πρώτα απ' όλα έξω από την απόφαση της Βουλής και υποτιμητικό για μας να ζητήσουμε από τα Υπουργεία να μας περιγράψουν αυτοί το πρόβλημα.

Βεβαίως δεν υπάρχει στα Υπουργεία "φάκελος Κύπρου". Επειδή πέρασα από το Υπουργείο Εξωτερικών ^{ως} Υφυπουργός, γνωρίζω, ότι δεν υπάρχει "φάκελος Κύπρου". Υπάρχουν όμως ^{για} την περίοδο, την οποία θέλουμε να ερευνήσουμε, τα σήματα, οι αναφορές του πρέσβευς της Ελλάδας στην Κύπρο ή του επιτετραγμένου, οι εντολές που δόθηκαν από το κέντρο προς την πρεσβεία μας στην Κύπρο.

Κατά συνέπεια κύριε Πρόεδρε, είναι αναγκαίο στο έγγραφό σας να εντοπίσετε ότι θα πρέπει τα Υπουργεία να μας στείλουν κάθε σχετικό έγγραφο που έχουν ^{για} την ^{υπόψη} αυτή περίοδο. Μόνο έτσι θα ξεκινήσουμε τη δουλειά μας, ————— Εφόσον συλλεγεί αυτό το υλικό και το μελετήσουμε τότε θα πρέπει να δούμε ποιους μάρτυρες θα εξετάσουμε και πότε. Το να συζητούμε από τώρα ποιον θα εξετάσουμε είναι σχήμα πρωθύστερο.

Θα πρέπει επίσης να επιστήσετε την προσοχή στα Υπουργεία κύριε Πρόεδρε --και εκεί είναι ένα κρίσιμο σημείο-- ότι δεν πρέπει να στείλουν ^{στοιχεία} μόνο ^{εξ} ιδίας αντιλήψεως κρίνουν αυτοί χρήσιμα, ^{αλλά να στεί-} λουν όλα τα έγγραφα της κρίσιμης περιόδου και εμείς θα αξιολογήσουμε αν είναι σοβαρά ή όχι. Υπάρχει κατά την ημέρα του πραξικοπήματος, κατά την ημέρα της εισβολής, στο γραφείο Επιχειρήσεων του ΓΕΕΘΑ όλος ο φάκελος, τα σήματα που φύγαν από την Κύπρο, τα σήματα ^{οποια} μετα/απήντησε το κέντρο. Αυτά είναι χρονικά τοποθετημένα. Δεν είναι

-89-

διάσπαρτα σ' όλο το ΓΕΕΘΑ. Φοβάμαι όμως - ειδικά αυτό συμφωνώ με τον κ. Έβερτ - μήπως οι αρμόδιες υπηρεσίες εν αγνοία των Υπουργών στείλουν μερικά από τα στοιχεία και ενώ θα βρισκόμαστε στο μέσο της πορείας μας να αρχίσουν να μας αποστέλλουν άλλα έγγραφα, σημαντικότερα των όσων θα μας έχουν ήδη αποσταλεί. Να γίνει λοιπόν σαφές, ότι πρέπει να μας δοθούν όλα τα έγγραφα, που αναφέρονται στην κοίσιμη περίοδο, ανεξαρτήτως σπουδαιότητας. Επίσης θα πρέπει να τους δώσετε και μία εύλογη προθεσμία μέσα στην οποία θα πρέπει να μας απαντήσουν. Εν συνεχεία ζείτε θα κρίνετε πόσος άλλος εύλογος χρόνος χρειάζεται για τη μελέτη των στοιχείων και κατόπιν να συνέλθει η Επιτροπή.

Θα ήθελα επίσης κύριε Πρόεδρε στη δίκαιη άποψη που διατυπώσατε, ότι δεν πρέπει ^{να απομακρυνθούν} οι φακέλοι από το μέγαρο της Βουλής ή από τη γραμματεία της Επιτροπής, να παρατηρήσω, ότι πράγματι είναι λογική και έχει μία πολύ ισχυρή επιχειρηματολογία. Θα πρέπει όμως να μην πάρουμε από τώρα απόφαση, γιατί δεν ξέρουμε πόσος θα είναι ο όγκος των εγγράφων. Είναι ένα θέμα που μπορούμε να το ξανασυζητήσουμε για να δούμε πώς θα γίνει καλύτερα η μεθόδευση της μελέτης των φακέλων.

Μ. ΕΒΕΡΤ: Κύριε Πρόεδρε, πριν από λίγο ενώ βρισκόμουν κάτω πληροφορήθηκα ότι ο κ. Λιβανός κατέθεσε ένα φάκελο με στοιχεία στο Προεδρείο. Θα παρακαλέσω λοιπόν τον κ. Λιβανό να πάρει το φάκελο πίσω ή να μας πει τι περιέχει. Να τον διαβάσουμε.

./.

-90-

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Έβερτ οι φάκελοι και τα στοιχεία που κατατίθενται στο Προεδρείο, κατατίθενται για την Επιτροπή και όχι για τον Πρόεδρο. Από αύριο ή και από απόψε είναι στη διαθεσή σας. Μπορείτε να πάτε στο γραφείο του κ. γραμματέα και να τα διαβάσετε. Τώρα ^{ανήδω} κυκλοφόρησε έξω το ότι ο κ. Λιβανός παρέδωσε αυτό το φάκελο, σ' αυτό δεν μπορώ να πω τίποτα.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, είπε προηγουμένως η κ. Συνοδινού, ότι: "αν αποκαλυφθεί ότι μίλησα με δημοσιογράφους για τα θέματα της Επιτροπής να αποβάλλομαι από της Επιτροπής". Συμφωνώ να το καθιερώσουμε αυτό.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Δεν μπορούμε να καθιερώσουμε κάτι τέτοιο.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Είπαμε από την αρχή, ότι θα υπάρξει κάποια ελαστικότητα στην εφαρμογή των δικονομικών κανόνων της συζήτησης, αλλά κατά τα λοιπά θα εφαρμοστεί απόλυτα ο Κανονισμός. Είναι δυνατό να θεσπίσουμε ^{εκεί} διατάξεις νέες και να λέμε ότι θα αποβάλλουμε τον α' ή β' συνάδελφο; Είναι άλλο θέμα αν είναι ηθικώς αποδοκιμαστέος και το κόμμα του τον αντικαταστήσει.

Επίσης, ^{θα θέλα να πω, ότι} δεν μπορεί να τεθεί σε ψηφοφορία το θέμα της μη εφαρμογής της διάταξης της παρ.β. Δεν είναι δυνατό με απόφαση της Επιτροπής να καταργήσουμε τον Κανονισμό και να επιβάλλουμε να μην τον τηρούν, εκείνοι που είναι υποχρεωμένοι να τον τηρούν.

./.

-91-

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Η Επιτροπή δεν θα επιβάλλει να μην τηρούν τον Κανονισμό. Η απόφαση της Επιτροπής θα έχει την έννοια της ηθικής δέσμευσης.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Κάππο είπα και πάλι ότι όχι μόνο οι κύριοι Υπουργοί είναι πρόθυμοι να μας δώσουν κάθε στοιχείο που έχουν στη διάθεσή τους, αλλά δεν νοείται άνοιγμα του "θακέλου της Κύπρου" με χρήση της διάταξης αυτής.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Εκτός αν ρητά μας ενημερώσουν ότι δεν σας στέλνομε το τάδε έγγραφο που αναφέρεται στο τάδε θέμα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Επίσης δεν είναι δυνατό να τεθούν σε ψηφοφορία οι προτάσεις που έγιναν σχετικά με τα γεγονότα που θα εφετάσουμε γιατί υπάρχει η απόφαση της Βουλής που μας δεσμεύει. Θα προχωρήσουμε στην έρευνα των γεγονότων με βάση την απόφαση της Βουλής. Δεν μπορούμε να την αλλάξουμε προσδιορίζοντας τα γεγονότα διαφορετικά. Σας διαβάζω την απόφαση της Βουλής: "Συνιστά Εξεταστική Επιτροπή για την έρευνα, συγκέντρωση και αξιολόγηση των στοιχείων της υποθέσεως της κυπριακής τραγωδίας, που επικράτησε να ονομάζεται "θακέλος της Κύπρου" σύμφωνα με την αναφερόμενη στο προοίμιο πρόταση των βουλευτών". Υπάρχει και η πρόταση των βουλευτών. Σας διαβάζω από το προοίμιο της πρότασης το εξής: "Επισημαίνοντας δε και την ιερρότητα του χρεους που έχουμε ως αντιπρόσωποι του Έθνους να ανταποκριθούμε θετικά στο ακώλυτο δικαίωμα του Ελληνισμού να πληροφορηθεί και να βεβαιωθεί:

./.

-92-

α) Για τις συνθήκες κάτω από τις οποίες εκδηλώθηκε και ολοκληρώθηκε το εγκληματικό αυτό πραξικόπημα στην Ελλάδα και στην Κύπρο.

β) Για όλα τα θέματα που συνδέονται μαζί του, με τις τραγικές του συνέπειες και γενικότερα με την όλη τραγωδία που επακολούθησε (εισβολή "Αττίλας" στην Κύπρο, κατάληψη και κατοχή του 37% των εδαφών του ανεξάρτητου κράτους της Κυπριακής Δημοκρατίας, εξαφάνιση χιλιάδων ομήρων "αγνοουμένων", εκδίωξη, βίαιο ξεριζώμα και προσφυγοποίηση των ελληνοκυπρίων του βορρά από τις εστίες τους, καταστροφή ιερών χριστιανικών ναών, λεηλασία αρχαιολογικών θησαυρών στο κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου, ανακήρυξη του ψευδοκράτους του Ντεκιάς κ.λ.π.).

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, η δική μας άποψη είναι ότι η απόφαση της Βουλής είναι αόριστη. Εμείς προτείνουμε να μπορεί να εφεταστεί είτε μάρτυρας, είτε έγγραφα, από το 1962 και μετά.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Μα δεν το αποκλείουμε αυτό κ. Κάππο.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Εμείς θέλουμε να δεσμευθεί η Επιτροπή.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Το Προεδρείο έχει την ευθύνη των προτάσεων που θα τεθούν σε ψηφοφορία. Δεν μπορώ να θέσω σε ψηφοφορία θέμα που περιλαμβάνεται στην απόφαση της Βουλής. Η απόφαση δεν μας δεσμεύει να προχωρήσουμε σ'εξέταση μαρτύρων και στοιχείων σχετικά με γεγονότα του 1962 και μετά.

Το θέμα της δικαστικής συνδρομής είπαμε ότι θα το εφειάσουμε άλλη φορά.

./.

-93-

Επίσης το θέμα του απορρήτου των συνεδριάσεων δεν μπορεί να τεθεί σε ψηφοφορία, εφόσον όπως είπαμε είναι ζήτημα που ρυθμίζεται ρητά από τον Κανονισμό.

Το μόνο λοιπόν θέμα που απομένει να τεθεί σε ψηφοφορία είναι η τήρηση στενογραφημένων πρακτικών. Στο θέμα αυτό υπήρξαν δύο προτάσεις.

Η μία πρόταση, του κ. Κάππου και άλλων συναδέλφων, είναι να τηρηθούν στενογραφημένα πρακτικά από την προσεχή συνεδρίαση. Η άλλη — είναι η δική μου πρόταση να τηρηθούν στενογραφημένα πρακτικά όταν πραγματικά προκύψει ανάγκη στενογραφημένων πρακτικών.

Κ. ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, εγώ θα παρακαλούσα να αναβληθεί η ψηφοφορία αυτή για την προσεχή συνεδρίαση, να δούμε πόσο πώς θα αποκρυσταλλωθεί η ημερήσια διάταξη της συνεδρίασης εμείς.

Κ. ΚΑΠΠΟΣ: Γι' αυτό το θέμα τελικώς θα αποφασίσει ο Πρόεδρος της Βουλής κύριε συνάδελφε.

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Επαναλαμβάνω τις ^{εξ' αιτίας} διατάξεις του άρθρου 33 του Κανονισμού: α) "Η Επιτροπή δικαιούται να ζητήσει την τήρηση εστενογραφημένων πρακτικών" — και β) "Η Επιτροπή μετ' έγκρισιν του Προέδρου της Βουλής δύναται να τηρήσει εστενογραφημένα πρακτικά".

Κ. ΚΑΠΠΟΣ: Εμείς κύριε Πρόεδρε, ζητάμε την άμεση, από την επόμενη συνεδρίαση, τήρηση στενογραφημένων πρακτικών.

./.

-94-

Στη συνέχεια ο κ. Πρόεδρος της Επιτροπής αφού επαναλαμβάνει τις δύο προτάσεις τις θέτει σε ψηφοφορία, το αποτέλεσμα της οποίας είναι "ισοψηφία".

Μετά από αυτό ο κ. Ι.Βαρβιτσιώτης προτείνει η απόφαση της Επιτροπής να αναβληθεί για την προσεχή συνεδρίαση.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, λύεται η συνεδρίαση. Θα ειδοποιηθείτε πότε θα γίνει η επόμενη.-

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ

Κ. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ' - ΣΥΝΟΔΟΣ Α'
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
"ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 2 Απριλίου 1986, ημέρα Τετάρτη και ώρα 18.30', συνεδρίασε στην αίθουσα Γερουσίας του Μεγάρου της Βουλής, η Εξεταστική Επιτροπή "για το φάκελο της Κύπρου" με πρόεδρο τον κ. Μάρκο Νάτσινα και με θέμα ημερήσιας διάταξης:

"Ενημέρωση επί στοιχείων του "φακέλου της Κύπρου".

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι βουλευτές: κ.κ. Κ. Ακρίτα-Σύλβα, Π. Ζακολίκος, Κ. Ζερβός, Ι. Κουτσογιάννης, Α. Λιαροκάπης, Χ. Μαρκόπουλος, Κ. Μπαντουβάς, Χ. Μπασαγιάννης, Δ. Παγορόπουλος, Ι. Παπαδονικολάκης, Εμ. Παπαστεφανάνης, Αν. Πεπονής, Γ. Περάκης, Αντ. Τρίτσας, Κ. Τσιγαρίδας, Ι. Βαρβιτσιώτης, Ι. Βασιλειάδης, Μ. Έβερτ, Στ. Δήμας, Α. Ζαΐμης, Αθ. Βαρχάς, Αν. Παπαληγούρας, Αρ. Παυλίδης, Α. Συνοδινού, Κ. Κάππος, Κ. Γιατράκος και Δ. Λιβανός.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής, αφού διαπιστώνει την ύπαρξη απαρτίας, κηρύσσει την έναρξη της συνεδριάσεως και λέγει:

Κύριοι συνάδελφοι, θα ήθελα σήμερα να σας ενημερώσω και να σας πω ότι μετά από την προηγούμενη συνεδρίαση έστειλα ένα έγγραφο προς το Υπουργείο Εξωτερικών και ένα προς το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας.

Τα σχετικά αυτά έγγραφα έχουν ως εξής:

-2-

Αρχείο

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
Εξεταστική Επιτροπή
Ειδικού Ζητήματος
"Φάκελος της Κύπρου"

Αθήνα, 26 Μαρτίου 1986

Αριθ. πρωτ. 1

Προς τον
κ. Ανακληρωτή Υπουργό Εθνικής Άμυνας

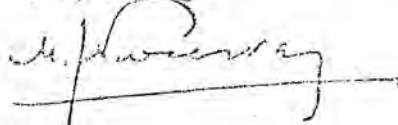
Αξιότιμε Κύριε Υπουργέ,

Οι εξεταστικές επιτροπές ειδικών ζητημάτων που ορίζει το άρθρο 27 του Κανονισμού της Βουλής μπορούν να ζητήσουν από τους Υπουργούς δημόσια έγγραφα και άλλα που είναι κατατεθειμένα στα Αρχεία του Κράτους.

Παρακαλούμε λοιπόν να μας στείλετε όλα τα έγγραφα που έχετε στην υποχρέωσή σας και σχετίζονται με το ειδικό ζήτημα που εξετάζει η Επιτροπή μας γνωστό ως "Φάκελος της Κύπρου" και που το περιεχόμενό του όρισε η απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής της 21-3-1985. Με την ίδια απόφαση της Βουλής συγκροτήθηκε και η Επιτροπή μας.-

Για την Εξεταστική Επιτροπή
Ειδικού Ζητήματος

Ο Πρόεδρος

Μάρκος Κάτσινας

-3-

Αρχείο

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
Εξεταστική Επιτροπή
Ειδικού Ζητήματος
"Εάνελος της Κύπρου"

Αθήνα, 26 Μαρτίου 1986

Αριθ. πρωτ. 2

Προς τον
κ. Υπουργό Εξωτερικών

Αξιότιμε Κύριε Υπουργέ,

Οι εξεταστικές επιτροπές ειδικών ζητημάτων που ορίζει το άρθρο 27 του Κανονισμού της Βουλής μπορούν να ζητήσουν από τους Υπουργούς δημόσια έγγραφα και άλλα που είναι καταρτισμένα στα Αρχεία του Κράτους.

Παρακαλούμε λοιπόν να μας σταλείτε όλα τα έγγραφα που έχετε στην υπηρεσία σας και σχετίζονται με το ειδικό ζήτημα που ερευνά η Επιτροπή μας γνωστό ως "Εάνελος της Κύπρου" και που το περιεχόμενό του όρισε η απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής της 21-2-1985. Με την ίδια απόφαση της Βουλής συγκροτήθηκε και η Επιτροπή μας.

Για την Εξεταστική Επιτροπή
Ειδικού Ζητήματος
Ο Πρόεδρος

Γιάννης Μάτσινας

- 4 -

1.- Το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας δεν έχει στείλει τους σχετικούς φακέλους που έχει ετοιμάσει, όμως με πληροφόρηση ο Αναπληρωτής Υπουργός κ. Δροσσιάνης. Θα μας αποσταλούν μέχρι το τέλος της εβδομάδας διότι, όπως γνωρίζω, ήταν απασχολημένος ο κ. Υπουργός.

2.- Το Υπουργείο Εξωτερικών απόψε μας απέστειλε δύο τόμους.

Στο σημείο αυτό ο κ. Πρόεδρος της Επιτροπής δείχνει τους φακέλους στα μέλη της Επιτροπής μετά από παράκληση του κ. Βαρβιτσιώτη να δει τον όγκο τους.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Το σχετικό έγγραφο του Υπουργείου Εξωτερικών έχει ως εξής:

./+

-5-

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ

1 Απριλίου 1986

Α.Π.: 470 Π.Α.

Προς τον
Πρόεδρο της Εξεταστικής Επιτροπής
του Ειδικού Ζητήματος
«Φάκελλος της Κύπρου»
κ. Μ. Νάτσινα

Κύριε Πρόεδρε

Σε συνέχεια της από 26 Μαρτίου επιστολής σας, σας δια-
βιβάζω δύο τόμους που περιλαμβάνουν τηλεγραφήματα και έγγραφα
ειδικού χειρισμού της περιόδου από 11.8.64 έως 14.8.74, τα
οποία αναφέρονται στον «Φάκελλο της Κύπρου».

Το έγγραφο αυτό επελέγησαν με βάση τον υψηλό βαθμό
ασφάλειας, που σημαίνει ότι είναι τα πλέον σημαντικά.
Ελπίζω ότι τα μέλη της Επιτροπής θα μπορέσουν έτσι να
σποκλήσουν μία βασική ενημέρωση ώστε να προανατελέσουν
την έρευνά τους. Αυτονόητο είναι ότι όλα τα υπόλοιπα
έγγραφα είναι στην διάθεση της Επιτροπής.

Γιάννης Καψής
Γιάννης Καψής

-6-

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, οι φάκελοι αυτοί

μαζί με τη μήνυση Χατζηπαναγιώτου που κατέθεσε στην προηγούμε-

νη συνεδρίαση ο κ.Διβανός καθώς και διάφορα άλλα έγγραφα ευρίσκονται

στη Γραμματεία του Τμήματος των Κοινοβουλευτικών Επιτροπών,

αίθουσα 140 της Βουλής, όπου εκεί μπορείτε να πηγαίνετε για με-

λέτη. Ακόμη η Επιτροπή μας θα έχει και γραφείο στην αίθουσα

143 της Βουλής.

Το Υπουργείο Δικαιοσύνης μας διαβίβασε ένα έγγραφο του

προϊσταμένου της Εισαγγελίας Εφετών που έχει ως εξής:

./.

-7-

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ

Αθήνα, 4 Μαρτίου 1986

Αριθμ. Πρωτ.: Ε.Π.: 23

ΠΡΟΣ: Τον Πρόεδρο της Βουλής
κ. Ιωάννη Αλευρά

Σεβαστέ και Αγαπητέ Κύριε Πρόεδρε,

Ο Προϊστάμενος των Υπηρεσιών της Εισαγγελίας Εφετών Αθηνών κ. Αναστάσιος Βερνόςδος, αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου, ύστερα από συνεννόηση μαζί μου, πρόβηθε σε σχετική έρευνα για την διαπίστωση ποινικών υποθέσεων που αφορούν τον φάκελλο της Κύπρου και οι οποίες με Υπουργικές αποφάσεις του 1975 έχουν τεθεί σε ακινοποίηση.

Με βάση την έρευνα αυτή, διαπιστώθηκε ότι υπάρχει στην Εισαγγελία Εφετών, αρχαίος φάκελλος που περιέχει μηνύσεις για αξιόποινες πράξεις σχετικά με το πραξικόπημα της 15ης Ιουλίου 1974.

Επειδή η εξέταση των στοιχείων αυτών υπάγεται σήμερα στην αρμοδιότητα της Εξελεστικής Επιτροπής της Βουλής σχετικά με το φάκελλο της Κύπρου γι' αυτό σας αποστέλω αντίγραφο του υπ' αριθ. Ε.Π. 77/3.3.1985 εγγράφου του Προϊσταμένου της Εισαγγελίας Εφετών Αθηνών, πιστεύοντας ότι αυτό θα είναι ενδεχομένως χρήσιμο στην Επιτροπή.

Με ιδιαίτερη τιμή
Ο Υπουργός Δικαιοσύνης
Γ.-Α. ΜΑΓΚΑΚΗΣ

-8-

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΥΠΟΥΡΓΟΥ
Αριθ. Πρωτ. <u>ΕΠ 93</u>
Ημερομηνία <u>4/3/86</u>

5228587
5232162

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΑ ΕΞΕΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Αθήνα 5 Μαρτίου 1986

Αριθμ. Πρωτ. ΕΠ 93

Π Ρ Ο Σ

Τον κ. Υπουργό Δικαιοσύνης

(Γραφείο Κου Υπουργού).

Κετὰ την ἀπόφαση της Βουλῆς των Ἑλλήνων γιὰ την σύσταση Ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπῆς σχετικὰ με το ζήτημα της Κύπρου, αναφέρω τα ἀκόλουθα.

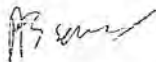
Στην Εισαγγελία Εφετῶν Ἀθηνῶν ὑπάρχει ογκώδης φάκελλος που περιέχει μνηύσεις γιὰ αξιόποινες πράξεις σχετικῆς με το πρᾶξιμότητα της 15ης Ἰουλίου 1974, καθὼς και διάφορα συναφή στοιχεία. Πιθιμότερα σιων ανωτέρω φάκελλο περιέχονται, εκτός ἀπὸ ἄλλα, α) ἡ ἀπὸ 9-9-1974 μῆνυση του Ἀθανασίου Παπαϊωάννου κατὰ του Πιχ. Ρουσογάλη και ἄλλων, που αναφέρεται κατὰ σύναψη του ἱστορικοῦ της, ἐπειτα ἀπὸ διευκρινιστικὸ ὑπόμνημα, κυρίως στο ὅτι ο ανωτέρω κατηγορούμενος ἐπεδίωξε τὴν κατάρτιση νομοκανονικῆς γνωμοδοτήσεως γιὰ το ασυμβίβαστο της ιδιότητος του Ἀρχιεπισκόπου Ἰακάρλου ως ἐκκλησιαστικοῦ ἀρχηγοῦ με τὴν ιδιότητα ἀρχηγοῦ Κράτους, ὅστε να δημιουργηθεῖ κλίμα ὑστερίας κατ' αὐτοῦ β) τα στοιχεία προκαταρκτικῆς ἐξετάσεως που ἐνεργήθηκα μετὰ τὴν υποβολή της ἄνω μνηύσεως γ) οἱ ἀπὸ 25-10-1974 και 29-10-1974 δύο μνηύσεις του Δημ. Πιπέη, ἤδη Δημάρχου Ἀθηναίων, ἀπὸ τις οποιεσ ἡ πρώτη στρέφεται κατὰ των Δημ. Ἰωαννίδη, Ἀναστ. Σπᾶνοῦ, Παύλου Παπαδόκη, Ἄνδρ. Κωνδύλη, Κ. Παπαγιάννη, Πιχ. Γεωργίτση, Γ. Παπαγιάννη και Τιβλαρίδη και αναφέρεται στην συμμετοχή των μνηυομένων στο πρᾶξιμότητα της 15-7-1974 κατὰ τὴν καθοδήγηση της χούντας Ἰωαννίδη με σκοπὸ τὴν διχοτόμηση της Κύπρου, στην ψευδὴ ανακοίνωση γιὰ θάνατο του Ἰακάρλου, στην ἐκθεση της χώρας σε κίνδυνο πολέμου και στις συνέπειες του πρᾶξιμότητος, και ἡ δεύτερη στρέφεται κατὰ του προέδρου και 14 μελῶν της τότε κυβερνήσεως και κατὰ των Γρ. Μπονάνου και Ἄνδρ. Γαλατσᾶνο και σχετίζεται με το ὅτι οἱ μνηυόμενοι δεν ἀντέδρασαν στο πρᾶξιμότητα ἢ δεν διέταξαν τὴν δικαστικὴ του, δ) 25 ἔγγραφα που συνοδεύουν της ἄνω δύο μνηύσεις και ε) ἡ ἀπὸ 3-3-1975 σχετικὴ μῆνυση του Γεωργίου Χαμελλαροπούλου κατὰ των Γεωργ. Παπαδοπούλου και Πανστέλη Γιωτάκου, με τὴν οποία συσχετίζεται τὸ ἀπὸ 10-3-1975 τηλεγράφημα του προέδρου του Δικηγορικοῦ Συλλόγου Λευκωσίας. Πιθιμότερα ἔχει σημασία, διότι με τὴν ἀπὸ 11-4-1975, 11-4-1975 και 24-4-1975 ἀποφάσεις του Ἰπουργοῦ Δικαιοσύνης ἔθηκε κατ' ἀρ. 30 τ.α. 2 ἰ.α.α.α. ἡ ἐνέργεια της παρ. 1 τ.α. 2 ἰ.α.α.α.

-9-

- 2 -

για τον λόγο ότι ήταν δυνατό να διαταραχθούν οι διεθνείς σχέσεις του Κράτους. Επίσης στον ίδιο φάκελλο, που έχει εμπιστευτικό χαρακτήρα, περιέχονται σε αντίγραφο άλλες τέσσερες μηνύσεις, που δεν σχετίζονται άμεσα με το πραξικόπημα της Κύπρου. Ο ανωτέρω φάκελλος έχει τοποθετηθεί από ετών σε Χρηματοκιβώτιο με διπλές κλειδές και βρίσκεται, όπως είναι αυτονόητο, στην διάθεση της Εξεταστικής Επιτροπής ή μέλους της.

Ο Προϊστάμενος των Υπηρεσιών
της Βισαγγελίας Πρωτών Αθηνών

Αναστάσιος Βερνάρδος
Αντίβισαγγελέας του Αρχαίου Ελάγιου

-10-

Κύριοι συνάδελφοι, εισηγητής ήταν προϊστάμενο, Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου κ. Αναστάσιο Βερνάρδο και μου είπε ότι, επειδή έχει μελετήσει τη δικογραφία, θα κάνει μία επιλογή των σημαντικότερων εγγράφων, θα τα φωτοτυπήσει, θα μας κάνει και μία τρόπο τινα κατατοπιστική έκθεση και θα μας αποστείλει. Βέβαια, όποια στιγμή θέλομε, μπορούμε να δούμε όλη τη δικογραφία. Η γνώμη μου είναι να μην πάρουμε τη δικογραφία, αφού είναι στο χρηματοκιβώτιο, τόσο φυλαγμένη, αλλά και για να μη σωρεύουμε εδώ πολλά έγγραφα. Εάν όμως πραγματικά χρειάζεται μελέτη, τότε θα ζητήσουμε και άλλα έγγραφα.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θέλω να σας διακόψω και να εκφράσω την αντίθεσή μου με αυτό που λέτε και να προτείνω κάτι άλλο. Να μην καφεθούμε στην κρίση του κ. Αντεισαγγελέα. Να γίνει μία ομάδα από 2-3 συναδέλφους να πάνε στην Εισαγγελία και ή να φέρουν τη δικογραφία εδώ, ή να αξιολογήσουν τα έγγραφα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν έχω αντίρρηση σ' αυτό που είπατε. Αλλά, αφού εκείνος προσφέρθηκε να μας βοηθήσει κατ' αυτό τον τρόπο και μας αφήνει και ελευθερία να δούμε όλη τη δικογραφία, γιατί να του αρνηθούμε αυτή την προσφορά; Ας δεχθούμε αυτό που μας προσφέρει και αν δεν μας ικανοποιεί, να αποφασίσουμε, τι θέλουμε.

Σας προσθέτω ακόμη ότι ο Αντισαγγελέας μου είπε ότι τα στοιχεία αυτά θα μας τα αποστείλει σε 10 περίπου μέρες.

./.

-11-

Αυτή είναι όλη η ύλη, που έχουμε, κύριοι συνάδελφοι. Ήδη έχουμε αρκετά στοιχεία για να προχωρήσουμε στη μελέτη.

Πρέπει να σας πω ότι αν διάφοροι πολίτες στέλνουν επιστολές, ή για να εξετασθούν μάρτυρες, ή οτιδήποτε άλλο, εμείς θα τα πρωτοκολλούμε και θα τάχουμε στη γραμματεία μας.

Τώρα θέλω να σας πω για τα προηγούμενα πρακτικά. Τα διάβασα και διαπίστωσα ότι είναι πολύ ικανοποιητικά. Εγώ προσωπικά είμαι πάρα πολύ ικανοποιημένος και συγχαίρω τη γραμματέα που δούλεψε με τόση προσοχή για να συντάξει αυτά τα πρακτικά. Νομίζω λοιπόν ότι για την ώρα δεν υφίσταται πρόβλημα επείγον για το θέμα των πρακτικών.

Γνωρίζω ότι ο κ. Μπαντουβάς έχει συγκεντρώσει ^{τα} βιβλία που έχουν γραφτεί γύρω από την Κύπρο και θα μας δώσει ένα κατάλογο ούτως ώστε αν κανένας συνάδελφος θέλει να προσφύγει σε βιβλία να τα αναζητήσει από τη βιβλιοθήκη της Βουλής. Εάν η βιβλιοθήκη της Βουλής δεν τα έχει, μπορεί να τα ζητήσει από τους εκδότες.

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, συμφωνώ και εγώ ότι, επί του ----- της παρόντος και μέχρις ενάρξεως εξετάσεως των μαρτύρων, τα πρακτικά της πρώτης συνεδρίασης είναι ικανοποιητικά αποτυπωμένα και νομίζω ότι μπορούμε να συνεχίσουμε κατ' αυτό το τρόπο μέχρις ότου αρχίσει η πιο ουσιαστική δουλειά, οπότε είναι ενδεχόμενο να χρειαστεί και η μαγνητοφώνηση των πρακτικών.

Επίσης, κύριε Πρόεδρε, αφού προσφέρθηκε ο κ. Αντεισαγγελέας να μας στείλει ένα πλήρες ενημερωτικό ση-

./.

-12-

μειώμα και να στείλει και τα κυριότερα σε φωτοτυπίες αντίγραφα της δικογραφίας, συμφωνούμε με την πρότασή σας να αρκестούμε σ' αυτό και αργότερα αν χρειασθεί, μπορεί να ζητήσομε ολόκληρο το φάκελο ή να στέλλομε εκεί επιτροπή από 2 ή 3 συναδέλφους να **δουν** το φάκελο. Προς το παρόν να αρκестούμε στο σημείωμα του κ. Αντεισαγγελέα.

Τώρα, κύριε Πρόεδρε, θέλω μία διευκρίνιση σχετικά με τα έγγραφα που έστειλε το Υπουργείο Εξωτερικών. Έστειλε λέει τα "υψηλού χειρισμού έγγραφα" της περιόδου 11-8-1964 έως 14-8-1974. Είναι σωστό;

M.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: Ναι.

I.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Διερωτώμαι μήπως το Υπ.Εξωτερικών δεν αντελήφθη το περιεχόμενο του εγγράφου που στείλαμε. Διότι το περιεχόμενο του εγγράφου **ήταν** σαφές. Αφορούσε κατά κύριο και πρωταρχικό λόγο την απόπειρα κατά Μακαρίου και την εισβολή στη Κύπρο. Φοβάμαι ότι, αν αρχίσουν οι υπηρεσίες να στέλνουν και προγενέστερα έγγραφα, θα αρχίσει πλέον να σωρεύεται τέτοιο υλικό, οπότε θα γίνει ένα κουβάρι που θα είναι πολύ πιο δύσκολο να ξετυλιχτεί.

Θα ήθελα λοιπόν να παρακαλέσω να επισημανθεί στα Υπουργεία ότι σε πρώτη φάση, μέχρις ότου εμείς- η Επιτροπή- αποφασίσει την επέκταση της ερεύνης είτε προς τα πίσω, είτε προς τα μπρος, να μη στέλνουν ό,τι θέλουν, και όποιας περιόδου θέλουν, διότι φοβάμαι ότι θα δημιουργηθεί ένα κομφούζιο, το οποίο δεν θα είναι για τ

./.

ήτως

-13-

καλό του έργου της Επιτροπής.

Τέλος, κ. πρόεδρε, τώρα που έχουμε στοιχεία, όπως είπατε και σεις, για να προχωρήσουμε βλέπετε τη μεθόδευση της περαιτέρω πορείας των εργασιών της Επιτροπής; Θα πρέπει να μας πείτε, πως μπορεί να μεθοδευτεί περαιτέρω η πορεία των εργασιών.

Κ. ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, σχετικά με τα πρακτικά έχω να πω ότι είναι πλήρη. Αλλά πρέπει να πω ότι έχουν περάσει 15 μέρες και δεν ξέρω αν έχει ενισχυθεί το προσωπικό. Αν έχει ενισχυθεί το προσωπικό και μπορεί σε μια βδομάδα να βγάλει τα πρακτικά, τότε να προχωρήσουμε μ' αυτό το τρόπο, μέχρι να αρχίσει η εξέταση μαρτύρων, όπου τότε θα χρειασθούν μαγνητοφωνημένα και στενογραφημένα πρακτικά.

Το κύριο θέμα είναι ότι καθυστερούμε το έργο σαν Επιτροπή. Τα μόνα στοιχεία που έχουμε είναι η μήνυση του Χατζηπαναγιώτου που κατέθεσε ο κ. Λιβανός και οι φάκελοι που ήλθαν σήμερα από το Υπουργείο Εξωτερικών.

Σχετικά με τους φακέλους του Υπουργείου Εξωτερικών έχω να πω ότι πρέπει να δούμε ποια έγγραφα υπάρχουν ^{είναι} εκεί.

Πέραν αυτού όμως, θέλουμε να ζητηθούν επιπροσθέτως με έγγραφο της επιτροπής και τα πιο κάτω έγγραφα:

Από το Υπουργείο Εξωτερικών

- 1) Το σχέδιο Σάντς Μουάι και η απάντηση της Ελληνικής Κυβέρνησης που είχε γίνει πιο μπροστά από την ημερομηνία που αρχίζουμε, 11/8/1964.
- 2) Παράλληλα το μνημόνιο του Γεωργίου Παπανδρέου προς Τζόνσον που στάλθηκε στις 15/6/1964.

./.

-14-

† των εγγράφων μέσα σε

- 3) Το σχέδιο 'Ατσεσον' και η απάντηση της Ελληνικής Κυβέρνησης,
- 4) Η αλληλογραφία του Γενικού Επιτελείου της Εθνικής 'Αμυνας της Ελλάδος με το Γενικό Επιτελείο της Εθνικής Φρουράς της Κύπρου που έγινε σχετικά με την αποχώρηση τηςμεραρχίας τον Νοέμβριο-Δεκέμβριο του 1967.
Από το Υπουργείο Εθνικής 'Αμυνας

- 5) Οι εκθέσεις Παπανικολάου, Αραπάκη, Γεωργίτση και τα σχετικά σήματα του ΓΕΕΘΑ με το Γενικό Επιτελείο της Εθνικής Φρουράς της Κύπρου τον Ιούνιο και Ιούλιο του 1974 και
- 6) Τα πρακτικά της συνάντησης Παλαμά-Ολτσάϊ που έγινε μετην ευκαιρία μιας εαρινής συνόδου του ΝΑΤΟ στην Λισαβόνα το 1971.

Τέλος, κύριε πρόεδρε, γιατί σταματούμε 14/8/74; Και να μην πάμε πιά πίσω στις 20_8_74 όταν έγινε ο β' αττίλας;

Ακόμη τα γράμματα που στέλνετε, κύριε πρόεδρε, θέλουμε να ορίζετε προθεσμία αποστολής 10-15 ημερών για να ξέρομε πως θα προχωρήσομε, αν δεν τα στείλουν.

Ως προς την διαδικασία των εργασιών μας έχω να πω ότι πρέπει να μελετήσομε τα έγγραφα, που έχουν σταλεί προς την Επιτροπή μας και μετά να δούμε, τι ακριβώς θα ζητήσομε. Στη συνέχεια πρέπει να προχωρήσομε στην εξέταση μαρτύρων.

Θέλω να υπογραμμίσω ότι εφημερίδες, ανεξάρτητα από το κύρος που έχουν, άρχισαν να θέτουν τέρμα στη λειτουργία της Επιτροπής μας. Θέλουμε να πιστεύομε ότι θα υπάρχει η δυνατότητα να προχω-

- 15 -

ρήσει το έργο της η Επιτροπή μας με γοργότερους ρυθμούς.

Δ.ΔΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, κυριακάτικη εφημερίδα η " Ελεύθερη Ώρα" στις 23 - 3 - 1986 είχε σχετικό με ύένα δημοσίευμα.

Επειδή δεν μπορώ να το διαψεύσω, διότι έχομε αποφασίσει να μη λέμε τίποτα προς τις εφημερίδες,γι' αυτό θέλω να σας παρακαλέσω να καταχωρηθεί στα πρακτικά της Επιτροπής μας η πιο κάτω δήλωσή μου:

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΛΙΒΑΝΟΣ
 ΛΥΚΑΒΗΤΤΟΥ 1Α - ΑΘΗΝΑ
 ΤΗΛ. 36.09.010 - 36.26.955

- 16 -

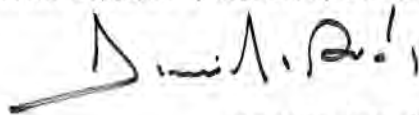
Αθήνα, 26 Μαρτίου 1986

Σχετικά με το δημοσίευμα της εφημερίδας "ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ" της Κυριακής 23 Μαρτίου 1986 είμαι υποχρεωμένος να κάμω ενώπιον της Επιτροπής την ακόλουθη δήλωση.

Τόσον εγώ όσο και το "περιβάλλον μου" στο οποίο η εφημερίδα αναφέρεται, ουδεμία σχέση έχουμε με το δημοσίευμα. Τούτο απηχεί προφανώς απόψεις και επιθυμίες της ίδιας της εφημερίδας και του χώρου τον οποίον εκπροσωπεί από τον οποίο, όπως είναι γνωστό, με χωρίζει άβυσσος.

Προς διαφώτιση της Επιτροπής οφείλω να αναφέρω ότι στο έντυπο "ΝΕΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ" υποκατάστατο της "ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΩΡΑΣ" και στο φύλλο 35-36 σελίδα 38 αναφέρεται συνάντηση Έλληνα πολιτικού με τους Bulent Ecevit και Henry Kissinger τον Μάιο του 1974. Αυτονόητο επόμενος ήταν, η έρευνά μου να στραφεί και εκεί και προς την Αγγλική εφημερίδα "DAILY TELEGRAPH" της 13ης/6/1978 όπου περιλαμβάνονται οι ίδιοι υπαινιγμοί και όπως άλλωστε είναι φυσικό, προς κάθε κατεύθυνση. Όσο για τους υπαινιγμούς, τους οποίους διατυπώνει σε σχετικό με την υπόθεση δημοσίευσμά του ο πρέσβυς Κων/νος Παναγιωτάκος (σελ. 212, ερώτημα 5) και συγκεκριμένα "γιατί δεν έγινε καμία επίσημη διάψευση" είμαι σε θέση να γνωρίζω ότι έγινε επίσημη διάψευση προς τον Douglas Hium εκδότη της εφημερίδας "TIMES" του Λονδίνου σχετικά με δημοσίευμα (Ιανουάριος 1985) με ίδιο περιεχόμενο.

Δεν είμαι σε θέση να γνωρίζω ποιά ακριβώς είναι η αλήθεια. Εκείνο πάντως το οποίο διαισθάνομαι είναι ότι κάποιος ή κάποιοι προσπαθούν εμβόλιμα να αποπροσανατολίσουν τα μέλη της Επιτροπής οδηγώντας την σε δρόμους άλλους από εκείνους για τους οποίους την έταξε η απόλυτη πλειοψηφία του Κοινοβουλίου, δηλαδή την αποκάλυψη της αλήθειας γύρω από την τραγωδία της Κύπρου, μακριά από οποιοδήποτε πολιτικό συμφέρον ή κομματική σκοπιμότητα.

Διονύσης Λιβανός

- 17 -

Θα ήθελα ακόμη, κύριε Πρόεδρε, να πω ότι οι φακέλοι αυτοί που έχουμε δεν αρκούν, όπως ορθότατα επισημαίνουν οι κ.κ. Βαρβιτσιώτης και Κάππος, διότι περιέχουν τηλεγραφήματα και ημερολόγια που έχουν δημοσιευθεί σε διάφορες εφημερίδες αθηναϊκές και κυπριακές κατά την εποχή εκείνη.

Από ότι γνωρίζω στο Υπουργείο Εξωτερικών υπάρχει όγκος στοιχείων της περιόδου 1964-1974. Τι νόημα έχει να μας αποστείλουν αρχείο τηλεγραφημάτων; τα τηλεγραφήματα αυτά τα τηρούν νεαρότεροι υπάλληλοι του Υπουργείου Εξωτερικών, άρα δεν είναι μυστικά.

Δεν θέλω να προχωρήσω σε χαρακτηρισμό της ενεργείας αυτής των αρμοδίων του Υπουργείου Εξωτερικών.

Διερωτώμαι μόνο. Μας κοροϊδεύουν με το να μας στείλουν αυτά τα τηλεγραφήματα;

Εάν και το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας στείλει ανάλογους φακέλους με τους φακέλους του Υπουργείου Εξωτερικών νομίζω ότι δεν έχει νόημα να συζητούμε εδώ ένα τόσο τεράστιο θέμα, αφού οι αρμόδιες υπηρεσίες δεν θέλουν να στείλουν έγγραφα, για να μην πω οι αρμόδιοι υπουργοί, διότι δεν θέλω να το πιστεύω.

./.

-18-

Ακόμη, κύριε Πρόεδρε, οι υπάλληλοι της Γραμματείας πρέπει να αριθμήσουν όσα έγγραφα έχουν παραλάβει για πρακτικούς λόγους αλλά για να είμαστε βέβαιοι ότι δεν θα χαθούν ή θα αφαιρεθούν, δεν λέω ^{αυτά} εδω μέσα- αλλά από αμέλεια μπορεί να χαθούν.

Οι φωτοτυπίες που είπατε στη προηγούμενη συνεδρίαση είναι ορθό να γίνουν αλλά δεν είπαμε να γίνει αρίθμηση. Πρέπει και εκεί να γίνει αρίθμηση.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Είναι σωστό, πρέπει να γίνει αρίθμηση.

Δ.ΑΙΒΑΝΟΣ: Τέλος, κύριε Πρόεδρε, σας καταθέτω ακόμη ένα φακέλο.

Γ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, ήθελα να παρακαλέσω να μας διευκρινίσετε εάν συνεχίζουμε μια διαδικασία αγορεύσεων του τι θα γίνει, διότι βλέπω ότι επανερχόμεθα.

Νομίζω ότι κάποιος πρέπει να κάνει την αρχή. Ίσως, εσείς κύριε Πρόεδρε να μπειτε στην ουσία του θέματος με ένα σκεπτικό και να μας δώσετε το σκηνικό μιας συγκεκριμένης περιόδου, διότι κάποτε πρέπει να αρχίσουμε.

Η πρόταση του κ. Παπαστεφανάνη, σχετικά με τη συγκρότηση επιτροπής, είναι σωστή. Να αναλάβουν δηλαδή 2 ή 3 βουλευτές το Υπουργείο Εξωτερικών, άλλοι το Αμύνης και άλλοι το Δικαιοσύνης και αφού μελετήσουν τους σχετικούς φακέλους, να παρουσιάσουν τ'αποτελέσματα της ερεύνης τους.

Ακόμη δεν θέλω να θίξω τον κ. Αντεισαγγελέα που είχε την καλωσύνη να μας βοηθήσει, ούτε να πω ότι θα μεροληπτήσει αλλά καλόν είναι να πάρουμε εμείς στα χέρια μας την υπόθεση.

./.

-1/-

Μ. ΕΒΕΡΤ: Κύριε Πρόεδρε, είναι πράγματι δύσκολο να παίξεις είτε σκάκι, είτε τάβλι, χωρίς να βλέπεις είτε τα πούλια είτε τα πιόνια.

Και αυτή τη στιγμή δεν έχουμε υλικό από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας και το μόνο που γνωρίζουμε είναι ότι έχουν κατατεθεί δύο φάκελοι από το Υπουργείο Εξωτερικών.

Συνεπώς, για να μπορέσει να προχωρήσει η συζήτηση θα πρέπει να έχουμε μπροστά μας όλο το υλικό.

Εκείνο το οποίο θα ήθελα να παρατηρήσω και εγώ με τη σειρά μου - όπως παρατήρησε και ο κ. Βαρβιτσιώτης, - είναι ότι ζητήσαμε κάτι συγκεκριμένο για να έλθει και όχι να αποφασίζει το οποιοδήποτε Υπουργείο τι θα μας στείλει. Και αυτό έχει σχέση τόσο με την πληρότητα των στοιχείων όσο και με τις ημερομηνίες που αυτοί μας όρισαν.

Ζητήσαμε, κύριε Πρόεδρε, τα έγγραφα τα σχετικά με το πραξικό-
κατά
πημα του Μακαρίου και την εισβολή στην Κύπρο και το Υπουργείο Εξωτερικών μας στέλνει έγγραφα προγενέστερης ημερομηνίας. Δικαιώς λοιπόν ο κ. Κάππος ζητάει και άλλα έγγραφα ή συνομιλίες. Ασφαλώς θα φθάσουμε και στο 1964 ή σε προγενέστερη ή μεταγενέστερη ημερομηνία που το Υπουργείο Εξωτερικών ορίζει. Κανένας δεν αρνείται.

Το θέμα όμως της διαδικασίας των εργασιών μας πρέπει να μεθοδευθεί. Πρέπει πρώτα να δούμε τι περιέχουν οι φάκελοι του Υπουργείου Εξωτερικών και Άμυνας στην κρίσιμη περίοδο. Συνεπώς, κύριε Πρόεδρε, πρέπει να επανεξετάσουμε τις θέσεις μας.

./.

-20-

μετά μάλιστα από τις προτάσεις του κ.Κάππου.

Στη συνέχεια, κύριε Πρόεδρε, έχω να παρατηρήσω τα εξής: Βλέποντας τον όγκο των φακέλων, που έστειλε το Υπουργείο Εξωτερικών, θέλω να πω ότι οπωσδήποτε μέσα δεν είναι όλα τα έγγραφα. Δεν ξέρω μάλιστα αν είναι αυτά τα πιο σημαντικά.

Αλοίμονο εάν το Υπουργείο Εξωτερικών έχει μόνο αυτούς τους δύο φακέλους για την Κύπρο. Πρέπει να ντρέπεται το ίδιο το Υπουργείο Εξωτερικών, γι' αυτούς τους φακέλους.

Στην προηγούμενη συνεδρίαση είχαμε πει να ζητήσουμε από το Υπουργείο Εξωτερικών ή το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας να μας στείλει κατάσταση αναλυτική που να περιέχει ποια έγγραφα μας στέλνει και ποια δεν μας στέλνει. Έχει δικαίωμα ο αρμόδιος Υπουργός να μη στείλει όλα τα έγγραφα αλλά πρέπει εμείς ως Επιτροπή να γνωρίζουμε ποια ακριβώς μας στέλνει και ποια δεν μας στέλνει.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Σας έδωσα απάντηση κ. Έβερετ και στην προηγούμενη συνεδρίαση.

Μ.ΕΒΕΡΤ: Επίσης, κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να πείτε στον Υπουργό Εξωτερικών και στον Υπουργό Εθνικής Άμυνας, που εν προκειμένω είναι ο ίδιος ο Πρωθυπουργός, ότι περιορισμένος αριθμός εγγράφων θα δημιουργήσει χειρότερα προβλήματα στη διαδικασία, παρά τo εάν έλθουν όλα.

Η διαδικασία που θα ακολουθήσουμε θα είναι 1) να κατατεθούν αυτά τα έγγραφα, 2) να αναγνωσθούν και στη συνέχεια να προχωρήσουμε στην εξέταση μαρτύρων. Εάν στην ανάκριση προκύψουν κενά, διότι δεν έχουμε ένα ή δύο έγγραφα, θα δημιουργηθούν πολύ χειρότερες εντυπώσεις, παρά αν παρουσιασθούν όλα τα έγγραφα.

./.

-21-

Εάν δεν είχε πρόθεση η Κυβέρνηση να ανοίξει το "φάκελο της Κύπρου" έπρεπε να δώσει άλλη μια αναβολή και όχι να γίνεται πλέον ένας εμπαιγμός και του ίδιου του Κοινοβουλίου.

Αυτό που έκανε το Υπουργείο Εξωτερικών πρόκειται για ένα καθαρό εμπαιγμό.

Α.ΠΑΠΑΔΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, πολλά από αυτά που ήθελα να πω τα είπε ο κ. Έβερτ. Λυπάμαι που και εγώ δεν υπεισέρχομαι στην ουσία του θέματος αλλά αναφέρομαι στη διαδικασία η οποία έχει ένα κενό, πάσχει.

Πάσχει διότι εδώ αποδεικνύεται ότι ένα Υπουργείο αυθαίρετα επιλέγει το χρόνο έναρξης της έρευνής μας (την 11/8/1964) και ακούω τώρα από συνάδελφο ότι η ημερομηνία αυτή είναι η τελευταία μέρα των επιχειρήσεων της Μανσούρας. Αν αυτό είναι ακριβές, γιατί ξεκινάει ο έλεγχος από την τελευταία μέρα των επιχειρήσεων και δεν αρχίζει από την πρώτη; Και πέραν αυτού, ποιος είναι αυτός που καθορίζει τη συγκεκριμένη ημερομηνία έναρξης και λήξης της περιόδου που θα ερευνησουμε;

Έχω την εντύπωση ότι πρέπει να ξαναπάμε πίσω, στο τι εμείς ζητάμε. Εσείς, κύριε Πρόεδρε, ως Πρόεδρος της Επιτροπής, πρέπει να συγκεκριμενοποιήσετε στα Υπουργεία ποια είναι τα έγγραφα που ενδεχομένως μας ενδιαφέρουν, ορίζοντας και τη συγκεκριμένη ημερομηνία από την οποία θα αρχίσει η έρευνα. Δεύτερον: εάν ο βαθμός ασφαλείας - διότι τα έγγραφα του Υπουργείου Εξωτερικών είπατε φέρουν όλα "υψηλό βαθμό ασφαλείας" - είναι ένα από τα κριτήρια που πρέπει να ληφθούν υπόψη, είναι βέβαιο ότι δεν υπάρχουν άλλα τέτοια έγγραφα; Πέρα από το ότι επίσης αυθαίρετα από το Υπ. Εξωτερικών επελέγει ο βαθμός ασφαλείας ως κριτήριο αποστολής των εγγράφων.

./.

-22-

Κατά τη γνώμη μου, τα Υπουργεία σφείλουν εξαντλητικά να καταγράψουν ποια έγγραφα είναι πιθανόν να μας ενδιαφέρουν για να μας τα αποστείλουν -όχι κατ'ανάγκην μόνο τα υψηλού βαθμού ασφαλείας- και να δεσμευθεί ο οποιοσδήποτε υπάλληλος που χειρίζεται το θέμα ή ακόμα και ο ίδιος Υπουργός να δηλώσουν ότι δεν υπάρχουν άλλα σχετικά έγγραφα. Φαντασθείτε εάν μετά από λίγο καιρό εμφανισθούν και άλλα έγγραφα του ίδιου Υπουργείου. Εμείς ως Επιτροπή επιβάλλεται να ζητήσουμε συγκεκριμένα τι ακριβώς θέλομε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Παπαληγούρα, εμείς κληθήκαμε να κάνομε το φάκελο της Κύπρου. Επομένως τα Υπουργεία δεν μπορούν να διαθέσουν ^{ανύρως} για να ψάξουν τους φακέλους.

Το ότι μας έδωσε αυτά τα έγγραφα π.χ. το Υπουργείο Εξωτερικών, εάν δεν μας αρκούν, τότε θα επανέλθομε και θα ζητήσομε.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, κατ'αρχήν θα πρέπει να κρατήσομε τη συζήτηση στην επιβαλλόμενη από το αντικείμενο της συζήτησης σοβαρότητα και δεοντολογία.

Το να λέγεται εδώ ότι η Κυβέρνηση ίσως δεν είχε πρόθεση να αντιμετωπίσει ουσιαστικά το θέμα του φακέλου της Κύπρου και ότι έπρεπε να το μεταθέσει χρονικά αυτό είναι-το ολιγότερο- απαράδεκτο. Όταν μάλιστα αυτά λέγονται από κορυφαία στελέχη της παρατάξεως αυτής που διακυβέρνησε τη χώρα από το 1974-1981 και είχε όλη τη δυνατότητα να φέρει το φάκελο αυτό και προπαντός να κατοχυρώσει και να διασφαλίσει τα στοιχεία εκείνα που διατηρήθηκαν

./.

- 23 -

στις υπηρεσίες μετά τη μεταπολίτευση τα οποία έχουν φιλορροήσει και θα αποδειχθεί ότι έχουν φιλορροήσει, διότι διατηρήθηκαν δυστυχώς στις θέσεις κλειδιά τα ίδια πρόσωπα και οι ίδιοι μηχανισμοί και η κάθαρση άρχισε να γίνεται, παρά τις πιέσεις της αντιπολίτευσεως και οι άνθρωποι αυτοί προσπάθησαν να εξαφανίσουν με κάθε τρόπο ή να παραποιήσουν και να εξωραΐσουν στοιχεία τα οποία απεδείκνυαν την προδοτική δραστηριότητά τους.

Κύριε Πρόεδρε, θα μπορούσαν να μην ανοίξουν το φάκελο της Κύπρου, επικαλούμενοι λόγους εθνικής σκοπιμότητας. Αλλά όφειλαν να διασφαλίσουν το ιστορικό αυτό υλικό, το οποίο ανήκει στο Έθνος, ανήκει στην Ιστορία και δεν έπρεπε να το αφήσουν να φιλορροήσει, όπως θα αποδειχθεί με την πρόοδο των εργασιών της Επιτροπής μας.

Η Επιτροπή μας, κύριε Πρόεδρε, αυτή τη στιγμή δεν έχει εισέλθει στην ουσία, διότι δεν έχουμε το αναγκαίο υλικό που να μπορούν όλοι οι συνάδελφοι να ενημερωθούν, να δραστηριοποιηθούν και να διαμορφώσουν γνώμη.

Επίσης τα έγγραφα που στάλησαν προς τα Υπουργεία είναι αόριστα. Ακόμη θα θέλαμε και μεις, σαν μέλη της Επιτροπής, να έχουμε ένα φωτοαντίγραφο αυτών των εγγράφων.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Θα τα βρείτε στη Γραμματεία.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Δεν είναι δύσκολο, κύριε Πρόεδρε, να βγουν 30 αντίγραφα και να μας δοθούν για να είμαστε ενημερωμένοι.

./.

† επειδή

-24-

Κάθε μέλος της Επιτροπής, έχω τη γνώμη, ότι έχει το δικαίωμα να ζητήσει συμπληρωματικά άλλα στοιχεία που αναφέρονται σε άλλες εποχές. Δεν υπάρχει κανένας περιορισμός. Αν περιμένουμε από τις υπηρεσίες των υπουργείων να μας στείλουν υλικό, δεν θα μας στείλουν. Μόνον αν ασχοληθεί προσωπικά η πολιτική ηγεσία. Αλλά η πολιτική ηγεσία με το φόρτο εργασίας που έχει, θα ασχοληθεί; Θα πρέπει λοιπόν και

Ευμφωνώ με αυτό που πρότεινε, νομίζω ο κ. Μαρκόπουλος, να γίνει ένας καταμερισμός εργασίας μεταξύ των μελών της Επιτροπής. Όχι, υπό την έννοια των υποεπιτροπών αλλά υπό την έννοια των εκπροσώπων της Επιτροπής. Να βρουν στοιχεία, να γίνει έρευνα στα αρμόδια Υπουργεία και στη συνέχεια να τεθούν υπόψη όλων των υπολοίπων μελών της Επιτροπής. Να μην αφεθούμε στους μανδαρίνους των υπουργείων που υπάρχουν σε κάθε υπουργείο. Και για να προχωρήσω πιο πέρα να σας πω ότι υπήρχε τότε η σήψη κάθετη και οριζόντια και υπάρχουν και αυτή τη στιγμή στις υπηρεσίες άτομα, τα οποία ενέχονται σε ένα ποσοστό στα γεγονότα που θα ερευνήσουμε. Πως λοιπόν θα τους βάλουμε να επιλέξουν τα έγγραφα; Καλόν λοιπόν είναι να γίνει με την παρακολούθηση μελών της Επιτροπής, για να ξέρομε τι υλικό θα ζητήσουμε.

Θα ήθελα επίσης να αναφερθώ στο έγγραφο του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Δεν θα μας προσδιορίσει ο οποίος αντισταγγελέας το τρόπο που εμείς θα ασκήσουμε το λειτούργημά μας. Εμείς έχουμε μία πλήρη και εν λευκώ εξουσιοδότηση, από τη Βουλή των Ελλήνων και είμεθα σε θέση να κρίνουμε, ποια είναι τα ουσιώδη, και ποια τα επουσιώδη

./.

-25-

στοιχεία του όλου φακέλου της Κύπρου.

Τέλος θέλω να πω ότι πολλοί από τους πρωταγωνιστές των γεγονότων εκείνης της περιόδου είναι εκτός υπουργείων και εκτός υπηρεσιών έχουν στοιχεία τα οποία είναι πιο βαρυσήμαντα απ'αυτά που υπάρχουν στα υπουργεία και πρέπει αυτές οι προσωπικότητες το ταχύτερον δυνατόν να κληθούν και να δώσουν στοιχεία στην Επιτροπή ή να καταθέσουν.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι Μπαντουβά, θέλω να σας παρακαλέσω να αποφεύγετε να κάνετε χαρακτηρισμούς και να μη λέτε ο " οποιοσδήποτε αντεισαγγελέας". Δεν είναι ο οποιοσδήποτε αντεισαγγελέας. Είναι ο κ. Βερνάρδος, αντεισαγγελέας του Αρχείου Πάγου και με το έγγραφό του μας γνωστοποιεί, τι έχει στη διάθεσή μας. Δεν λέει ότι θα μας δώσει φωτοτυπίες. Εγώ είπα ότι συνεννοήθηκα μαζί του και είπαμε, επειδή υπάρχουν και ασήμαντα έγγραφα να μη συγκεντρώσουμε εδώ ολόκληρο αρχείο το οποίο δεν ξέρω πως να το ασφαλίσαμε, να μας κάνει ένα κατατοπιστικό-ενημερωτικό σημείωμα και μετά εάν πιστεύουμε ότι πρέπει να δούμε και άλλα έγγραφα που υπάρχουν, να το κάνουμε. Ο φάκελος είναι στη διάθεσή μας.

Είπε ο κ. Παπαστεφανάκης να πάει κάποιο μέλος της Επιτροπής. Κάποιος άλλος είπε όχι. Αυτό εάν γίνει θα γίνει με απόφαση της Επιτροπής.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, οφείλω να κάνω τη διευκρίνιση ότι δεν αναφέρθηκα στο πρόσωπο του κ. αντεισαγγελέα και επειδή ήλθα καθυστερημένα στη συνεδρίαση δεν είχα υπόψη μου όλα αυτά που είπατε προηγουμένως και τώρα.

./.

-26-

Α.ΤΡΙΤΣΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, πρέπει να μπορούμε το ταχύτερο δυνατόν στην ουσία της δουλειάς. Και αυτό που γίνεται τώρα δεν είναι η ουσία της δουλειάς αλλά δεν παύει να είναι και κάτι ουσιαστικό διότι πρέπει να ξεκαθαρίσουμε τα της διαδικασίας της λειτουργίας της Επιτροπής ούτως ώστε να μπορούμε στις σωστές διαδικασίες.

Δύο είναι κ. Πρόεδρε, τα κύρια προβλήματα που μας απασχολούν:

- 1) η πραγματική έκταση των γεγονότων, τι δηλ. ακριβώς συνέβη και
- 2) η αξιολόγηση των γεγονότων και τα συμπεράσματα από αυτά.

Με ανησυχεί κάπως η εικόνα ότι θα μπορέσουμε να συγκροτήσουμε τη σύνδεση των γεγονότων από κάποια έγγραφα που θα μας στέλνουν τα αρμόδια υπουργεία.

Νομίζω, κύριε Πρόεδρε, ότι θα πρέπει να ζητήσουμε οι υπάλληλοι των αρμόδιων υπουργείων να συντάξουν, με καθαρά υπηρεσιακή ευθύνη, μία έκθεση των γεγονότων, όπως βγαίνει από τις δικές τους υπηρεσιακές μελέτες. Όπως ακριβώς συμβαίνει για όλες τις υποθέσεις του δημοσίου υπάρχει κάποια έκθεση. Από κει και πέρα υπάρχει η Κυβέρνηση, υπάρχει και το Κράτος.

Δεν είναι όμως δυνατόν να ξεκινήσουμε, αν δεν έχουμε αυτή την έκθεση είτε από το Υπουργείο Εξωτερικών είτε από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας για να δούμε πως βλέπουν τα αρμόδια υπουργεία τα γεγονότα αυτά. Ακόμη ποια στοιχεία διαθέτουν στην Επιτροπή μας και ποια στοιχεία υπάρχουν αλλά δεν μας τα διαθέτουν.

Είναι δυνατόν, κύριε Πρόεδρε, να μην σπαταληθούμε άχρηστα με το να προσπαθούμε εμείς να συναρμολογήσουμε τα γεγονότα, είτε

./.

-27-

με βάση εμπειρίδας είτε με βάση από κάτι που έχουμε διαβάσει σε βιβλία, είτε σε εφημερίδες ή μετά την ακρόαση των μαρτύρων.

Αυτό που ανέφερα, κύριε Πρόεδρε, είναι το πρώτο βασικό βήμα, που πρέπει να κάνουμε και δεν πρέπει να δεχθούμε τίποτα από τσαρμόδια Υπουργεία, αν δεν συνοδεύεται από μία απλή έκθεση.

Το επόμενο βήμα για την αξιολόγηση των γεγονότων θα είναι η εξέταση μαρτύρων, διότι ξέρομε ότι τα έγγραφα θα είναι απλοί ερεθισμοί- και θα ήταν κανένας αφελής να πιστεύει ότι χρήσιμα έγγραφα δεν έχουν αφαιρεθεί.

Αν κατάλαβα καλά, κύριε Πρόεδρε, το Υπουργείο Εξωτερικών περιορίστηκε και απέστειλε έγγραφα μόνο σε δύο φακέλους. Νομίζω ότι το κενό είναι σημαντικό.

Ακόμη θα ήθελα να έχουμε και μεις σαν μέλη της Επιτροπής από ένα αντίγραφο της αλληλογραφίας της Επιτροπής.

Κρίνεται ακόμη σκόπιμο, κύριε Πρόεδρε, να ζητηθούν τα πρακτικά του Υπουργικού Συμβουλίου της Χούντας, αν βέβαια έχουν κρατήσει και αν υπάρχουν και τα πρακτικά της δίκης των υπευθύνων της Χούντας.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Έχω την πληροφορία ότι στοιχεία πολύ ενδιαφέροντα υπάρχουν στη δικογραφία για το στιγμιαίο.

Α.ΤΡΙΤΣΗΣ: Είναι σκόπιμο, κύριε Πρόεδρε, να μην αφευθεί μόνο σε μας είτε η συγκρότηση κάποιας βιβλιοθήκης είτε η έρευνα κά-

./.

-28-

η παραλαβή γίνεται και

ποιων συμπληρωματικών πηγών.

Νομίζω ότι πρέπει να ζητήσουμε βοήθεια από τη βιβλιοθήκη της Βουλής, είτε από τα Αρχεία του Κράτους, είτε από άλλη αρμόδια υπηρεσία για να συγκροτήσουμε μία στοιχειώδη αλλά βασική βιβλιοθήκη και να γνωρίζουμε ποια βιβλιογραφία υπάρχει.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Τη σχετική βιβλιογραφία την έχει ο κ. Μπαντουβας.

Α.ΤΡΙΤΣΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, μπορεί να λείπουν. Είναι προτιμότερο αυτό να γίνει και με κάποια επαγγελματικότητα.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Σωστό.

Α.ΤΡΙΤΣΗΣ: Αυτά όλα τα λέγω διότι έτσι μόνο μπορούμε να βοηθηθούμε, όταν δηλαδή έχουμε συγκροτημένα ένα πληροφοριακό υλικό.

Και σαν φτιάξουμε μία στοιχειώδη υπηρεσία αρχείου θα πρέπει να γίνει κάποια καρτελλοποίηση του υλικού που αυτό πάλι για δική μας εξυπηρέτηση. Να ξέρουμε τι έχουμε.

Αυτά είχα να πω, κύριε Πρόεδρε. Ευχαριστώ.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, ήθελα να ρωτήσω, ποιός υπογράφει το διαβιβαστικό από το Υπουργείο Εξωτερικών στην Επιτροπή.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Ο Υφυπουργός Γ.Καψής.

./.

-24-

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Πρέπει επίσης να μας πείτε ποιοί είναι οι υπάλληλοι της Βουλής που θα μας εξυπηρετούν και που θα διαβάσουμε τα έγγραφα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Είναι ο προϊστάμενος του Τμήματος Κοινοβουλευτικών Επιτροπών κ. Α.Παπαθανασίου και οι γραμματείς του Τμήματος.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Καλόν θα ήτο, αφού μιλάμε για οργάνωση γραφείου, να ορίσετε τρεις συναδέλφους για γραμματειακή εξυπηρέτηση.

Τέλος ήθελα να ρωτήσω. Έχω το δικαίωμα εγώ, ως μέλος της Επιτροπής, να πάω στα διάφορα Υπουργεία για να δω έγγραφα ή να ζητήσω πληροφορίες κ.λ.π.;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κατά τη γνώμη μου, έχετε. Αλλά θα παρακαλούσα να μην πάτε χωρίς απόφαση της Επιτροπής.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Να με εφοδιάσετε με ένα χαρτί.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Νομίζω, κύριε Πρόεδρε, ότι κάθε μέλος της Επιτροπής μεμονωμένα δεν έχει τέτοιο δικαίωμα. Θα πρέπει να εκδοθεί απόφαση της Επιτροπής η οποία να εξουσιοδοτεί τους τάδε να προβούν σ' αυτή τη συγκεκριμένη έρευνα. Αλλοίμονο εάν κάθε ένας από τους 30 έχει το δικαίωμα να πηγαίνει στα Υπουργεία και να λέει δώστε μου αυτά ή δώστε μου το πρωτόκολλο κ.λ.π.

./.

-37-

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Τότε μπορεί να ανακρίνει και κάθε ένας μόνος του!

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν υπάρχει θέμα. Συζητούμε εντελώς θεωρητικά.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Θεωρητικά απαντώ και εγώ, κύριε Πρόεδρε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν νομίζω ότι θα υπάρξει συνάδελφος που θα πάει σε υπουργείο.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, να ξεκαθαρίσουμε αυτό το θέμα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Ο Κανονισμός αναφέρει ότι ανακριτικό έργο μπορεί να ανατεθεί σε μέλος της Επιτροπής. Κατ'αυτό τον τρόπο είναι δυνατόν, μέσα στο ανακριτικό έργο, ένας συνάδελφος να πάει στο Υπουργείο και να παρακαλέσει να δει ορισμένα έγγραφα.

Είπα όμως ότι προηγουμένως θα χρειασθεί έγκριση δική μου.

Κύριοι συνάδελφοι, παρακαλώ να μη θέτομε προβλήματα.

Α.ΤΡΙΤΣΗΣ: Προφανώς, κύριε Πρόεδρε, δεν πρόκειται να αρχίσει ένας ένας να κάνει κάτι τέτοιο. Αλλά εάν διαβάσουμε ορισμένα έγγραφα και θέλομε να διευκρινίσουμε κάποιο σημείο; Για να έχω μία υπηρεσιακή επαφή πρέπει να πάρω την άδεια του Προέδρου;

./.

-31-

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, γιατί να συζητούμε τέτοιο θέμα τώρα; Όταν δημιουργηθεί το πρόβλημα, τότε θα το συζητήσουμε και θα το λύσουμε.

Εμείς τώρα προχωρούμε, σύμφωνα με τον Κανονισμό της Βουλής.
Α.ΖΑΪΜΗΣ:
 - Κύριε Πρόεδρε, θέλω και εγώ να κάνω δύο παρατηρήσεις:

1) Όπως γνωρίζω υπάρχει στο Υπουργείο Εξωτερικών αρμόδια Διεύθυνση.

"Διεύθυνση Κύπρου" Εμείς λοιπόν σαν Επιτροπή πρέπει να ζητήσουμε τα έγγραφα που θέλουμε σχετικά με το φάκελλο "Κύπρου" από μία ορισμένη ημερομηνία για πρώτη δόση. Είναι πολύ απλό να τα βρουν. Όπως γνωρίζω είναι έτοιμα και συγκεκριμένα.

2) Σχετικά με τους χειριστές των εγγράφων που αναφέρθηκε ο κ. Λιβανός και είπε ότι είναι "κατώτερο" προσωπικό θέλω να πω ότι από την πείρα μου που έχω οι υπάλληλοι αυτοί είναι μία κατηγορία υπαλλήλων οι λεγόμενοι τηλετυπιστές που χειρίζονται όλα τα τηλετυπα και τηλεγραφήματα που έρχονται.

Α.ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν είπα "κατώτερο" Είπα "νεαρότερο" προσωπικό.

Α.ΖΑΪΜΗΣ: Ίσως να το άκουσα λάθος όπως και ο κ. Βαρβιτσιώτης.

Τα έγγραφα λοιπόν εάν είναι αδιαβαθμιστά τότε τα παίρνουν απλοί υπάλληλοι, Αν είναι όμως διαβαθμισμένα τα έγγραφα, τότε είναι κρυπτογραφημένα οπότε τα παίρνει ο αρμόδιος και τα αποκρυπτογραφεί. Θέλω να πω ότι αυτό δεν έχει σχέση με τους υπαλλήλους αν είναι νέοι ή γέροι κ.λ.π.

./.

-32-

Ι. ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, είμαι πεπεισμένος ότι πολλά και χρήσιμα στοιχεία για το θέμα μας δεν θα ευρεθούν σε έγγραφα. Πιστεύω όμως ότι συμφορητικά στοιχεία θα προκύψουν από καταθέσεις μαρτύρων. Πρέπει όμως να συντάξουμε σύντομα ένα πίνακα μαρτύρων. Εκείνο που θέλω να πω σήμερα εδώ, είναι: πότε θα αρχίσει να συντάσσεται ο πίνακας των μαρτύρων, οι οποίοι έχουν κάποια σημαντικά στοιχεία να καταθέσουν για την υπόθεση αυτή. Πρέπει να υπάρξει κάποια συγκεκριμένη διαδικασία. Είχα πει και στην προηγούμενη συνεδρίαση να αρχίσουμε από τα γεγονότα του 1974, από την τότε χουντική Κυβέρνηση, και από την Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας, η οποία ασχολήθηκε με το θέμα του "Αττίλα". Θα πρέπει λοιπόν να ξεκινήσουμε από εκεί, από τους υπεύθυνους χειριστές και να εξετάσουμε ένα πίνακα μαρτύρων, στη συνέχεια

αυτούς που θα προκύψουν από τα έγγραφα που θα διαβάσουμε κ.λ.π. Το λέω αυτό, διότι είμαι βέβαιος, ότι κάποιοι μάρτυρες, που θα είναι και ένοχοι και θα γνωρίζουν ότι θα καταδικαστούν μπορεί μέχρι να βγάλουμε το πόρισμα ή μέχρι να τους καλέσουμε να καταθέσουν, να φύγουν στο εξωτερικό. Ο ταγματάρχης π.χ. που με την επιλαρχία του επετέθη κατά του Προεδρικού Μεγάρου με σκοπό να δολοφονήσει τον Μακάριο και ο οποίος γνωρίζει ότι, όταν βγει το πόρισμα θα δικαστεί, είναι δυνατόν να παραμείνει για να τον καλέσουμε να τον εξετάσουμε ή να τον δικάσουμε, να τον φυλακίσουμε ή να τον εκτελέσουμε; Πως θα γίνει και πότε θα γίνει ο πίνακας αυτός, πότε θα αρχίσουμε να καλούμε να εξετάζονται, διότι εγώ πιστεύω πως από εκεί θα προκύψουν τα κυριότερα στοιχεία. Επίσης θέλω να πω ότι, έχουν γίνει κρίσιμες συζητήσεις κατά διαστήματα στη Βουλή για το Κυπριακό, θα παρακαλούσα λοιπόν τις

-33-

συζητήσεις αυτές να τις αναζητήσουμε από το αρχείο, διότι και από αυτές θα προκύψουν υπεύθυνοι χειριστές του θέματος. Τελειώνοντας επαναλαμβάνω ότι πρέπει να γίνει σύντομα πίνακας μαρτύρων.

Ι. ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΔΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, η σημερινή συνεδρίαση της Επιτροπής είναι η τετάρτη κατά σειρά συνεδρίαση και συνεχίζουμε να μιλάμε για διαδικαστικά θέματα. Ερωτώ καλόπιστα, ήθελε να μιλήσουμε για την ουσία του θέματος; Πιστεύω, ότι το μόνο στοιχείο ουσίας που έχει ως τώρα η επιτροπή είναι η δική σας πρωτοβουλία, κύριε Πρόεδρε και η απάντηση του Υπουργείου Εξωτερικών με δύο φακέλους εγγράφων, τους οποίους ορισμένοι συνάδελφοι, πριν ακόμα τους διαβάσουν, τους χαρακτήρισαν με φράσεις και λέξεις αρνητικές. Πρέπει κάποτε ο τρόπος της εργασίας μας να αξιολογηθεί και να μπει σ' ένα χρονοδιάγραμμα ενεργειών και διαδικασιών.

Νομίζω, ότι δύο είναι τα κύρια θέματα της επεξεργασίας μας:

πρώτον η μελέτη των υπάρχοντων εγγράφων και δεύτερον η συμπλήρωση των στοιχείων που θα προκύψουν από τη μελέτη των εγγράφων δια της προσκλήσεως και ανακρίσεως μαρτύρων από την Επιτροπή, ώστε να υπάρξει πλήρης και σφαιρική ενημέρωση. Ήδη, με την αποστολή των φακέλων από το Υπουργείο Εξωτερικών έχει γίνει ένα μικρό βήμα για την εξυπηρέτηση της ουσίας. Δεν μπορούμε να έχουμε όλο το υλικό μπροστά μας για να αρχίσουμε. Θα αρχίσουμε με αυτό που έχουμε σήμερα και επειδή η υπόθεση αυτή είναι αλυσίδα, το ένα στοιχείο θα φέρνει το άλλο. Ας αρχίσουμε λοιπόν, διότι είναι

./+

-34-

σίγουρο ότι κάθε φορά θα ζητάμε νέα στοιχεία και ότι καθημερινά θα συμπληρώνονται νέα. Επισημαίνω λοιπόν ότι η πρωτοβουλία σας είναι μία καλή αρχή, που ήδη εσείς προσφέρετε σαν στοιχείο στην επιτροπή για να αρχίσουμε.

Συμφωνώ απόλυτα με την πρόταση του κ. Κουτσογιάννη και την θεωρώ αναγκαία. Αυτή τη στιγμή όμως είναι πρόωρη η πρόσπαθειά μας για κατάρτιση ενός καταλόγου μαρτύρων. Πιστεύω, ότι, και εγώ και ο κ. Κουτσογιάννης, είμαστε έτοιμοι να δώσουμε ονόματα μαρτύρων. Όμως ένας πλήρης κατάλογος των μαρτύρων, τελικά θα ολοκληρωθεί από την μελέτη των στοιχείων. Η μελέτη των στοιχείων θα μας δώσει προοδευτικά όλο το εύρος της υπόθεσης και θα ανοίξει τους ορίζοντες προς όλες τις κατευθύνσεις, διότι έχω την εντύπωση, ότι η ορατότητα της Επιτροπής αυτή τη στιγμή είναι περιορισμένη. Ας αρχίσουμε λοιπόν να εργαζόμαστε πάνω στους δύο αυτούς φακέλους και είμαι σίγουρος ότι θα δοθεί η ευκαιρία να ζητήσουμε και άλλα στοιχεία, μέχρι να εξαντληθούν αυτά που υπάρχουν στις αρμόδιες υπηρεσίες, καθώς θα μελετούμε το θέμα.

Δεν θέλω να σταθώ σε ημερομηνίες. Ο κ. Βαρβιτσιώτης είπε, γιατί το Υπουργείο ξεκινά από μία συγκεκριμένη ημερομηνία; Αυτό δεν έχει καμία σημασία. Εμείς έχουμε αποδεχθεί ότι ξεκινάμε από την επιχείρηση ανατροπής του Μακαρίου και την αποβίβαση των Τούρκων στην Κύπρο και από εκεί και πέρα πηγαίνουμε προς τα πίσω. Όπου νομίσουμε ότι είναι το σημείο εκκίνησης

•/•

-35-

της υπόθεσης θα σταματήσουμε. Αυτό όμως δεν μπορούμε από τώρα να το προσδιορίσουμε. Το Υπουργείο Εξωτερικών έχει αυτά τα έγγραφα, εάν μας χρειάζονται τα κρατάμε, εάν όχι τα απορρίπτουμε, εάν θέλουμε και άλλα τα ζητάμε κατά την πορεία της συζήτησης.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, επειδή βλέπω, ότι επαναλαμβάνονται τα ίδια τα οποία ειπώθηκαν στην προηγούμενη συνεδρίαση, παρακαλώ να τελειώσουμε. Εάν είναι κάποια καινούργια πρόταση να ακουστεί.

Α.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Αυτό θέλω να πω, κύριε πρόεδρε. Εδώ, αντί να πελαγοδρομούμε από τα έγγραφα, αρχίζουμε να πελαγοδρομούμε από τη συζήτηση, που κάνουμε. Δεν χρειάζεται ^{επίσης} προδικασία, ή πρέπει να προχωρήσουμε στην κύρια διαδικασία. Είπατε, ότι τα Υπουργεία θα μας στείλουν διάφορα έγγραφα, όπως π.χ. το Υπουργείο Εξωτερικών. Χρέος μας είναι η μελέτη των εγγράφων αυτών, διότι δεν αποκλείεται από αυτά να προκύψουν και άλλα, τα οποία είναι στη διακριτική μας ευχέρεια να τα ζητήσουμε και να τα διαβάσουμε, όπως επίσης διακριτική ευχέρεια έχουμε να ζητήσουμε και άλλα έγγραφα, εάν τυχόν έχουμε συγκεκριμένα στοιχεία. Η προσφορά του κυρίου εισαγγελέα είναι δεκτή και το ~~επιβεβαιώνει~~ πόρισμα πιστεύω ότι θα μας βοηθήσει, Άλλωστε από το πόρισμα θα καταλάβουμε το πνεύμα του εάν βοηθάει, ή όχι. Και εάν δεν βοηθάει, εμείς έχουμε δικαίωμα να ζητήσουμε ολόκληρο το φάκελο. Στη συνέχεια αφού διαβάσουμε τα έγγραφα, θα αρχίσουμε την εξέταση των

./.

-36-

να είναι βολικό για όλους

μαρτύρων με συγκεκριμένα ερωτήματα. Όταν τελειώσει το αποδεικτικό υλικό, πρέπει να κάνουμε την προσήκουσα υπαγωγή, για να δούμε αν υπάρχουν αξιόποινα αδικήματα, ^{και} και ποιοί τα διέπραξαν. Πρέπει όμως να προσέξουμε οι ενέργειες που θα γίνονται, να αποφασίζονται εδώ, στην Επιτροπή, για να έχουμε αίσιο αποτέλεσμα ύστερα από μία κατευθυντήρια γραμμή.

Γ.ΠΕΡΑΚΗΣ: Κύριε πρόεδρε, σε ποιό τόπο και χρόνο, μπορούμε να διαβάσουμε ό τι υλικό υπάρχει;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Στην αίθουσα 140 είναι η Γραμματεία μας θα ζητήσετε από εκεί τους φακέλους και θα πάτε στην αίθουσα 143 για να τους μελετήσετε. Όσον αφορά τον χρόνο, μπορείτε να μελετήσετε όλες τις πρωίνες ώρες και το απόγευμα από 6.30' έως 9.30' μ.μ.

Κύριοι συνάδελφοι, πριν σας δώσω το λόγο για να δευτερολογήσετε, θα μου επιτρέψετε να απαντήσω σε ορισμένα θέματα που τέθηκαν. Κατ' αρχήν, εγώ δεν ζήτησα τη σημερινή συνεδρίαση για να κάνουμε απλώς μία συνεδρίαση, αλλά για να σας ανακοινώσω ορισμένες πρωτοβουλίες μου. Λυπάμαι που ξέφυγε η πορεία της συζήτησης, πέραν από αυτά που έκανα, και επανήλθαμε σε θέματα, που είχαν συζητηθεί κατά την προηγούμενη συνεδρίαση. Θα απαντήσω λοιπόν στον κύριο Βαρβιτσιώτη, ο οποίος έθεσε το θέμα: "με ποιό τρόπο θα λειτουργήσουμε, τι μεθόδευση θα κάνουμε," Προσωπικά, εγώ πιστεύω, ότι όλοι πρέπει να λάβουμε γνώση των στοιχείων που υπάρχουν. Είναι δυνατόν να ορίσουμε ατύπως κάποιο εισηγητή, αλλά πολύ φοβάμαι

-37-

ότι έτσι θα εφησυχάσουμε όλοι και δεν θα μπορούμε να συζη-
 τήσουμε πραγματικά, διότι εδώ είμαστε Επιτροπή και οι πολλές
 απόψεις φωτίζουν καλύτερα το θέμα. Γι' αυτό αποφεύγω να ορίσω,
 τώρα, εισηγητή. Αργότερα δεν αποκλείεται, όταν δω ότι οι συζη-
 τήσεις δεν είναι προαγωγικές χωρίς κάποιο εισηγητή, να τον
 ορίσω. Η δεύτερή μου απάντηση αφορά το υλικό που ήλθε ή πρόκειται
 Σ
 να έλθει. Από το Υπουργείο Εξωτερικών πήραμε το υλικό κατόπιν
 του δικού μου εγγράφου. Από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, την προ-
 σεχή Δευτέρα θα λάβουμε το υλικό, που αναφέρει το έγγραφο του
 εισαγγελέα του Αρείου Πάγου. Μας απομένει το υλικό από το πουργείο
 Εθνικής Άμυνας, το οποίο σύντομα θα έλθει. Επομένως πρέ-
 πει λοιπόν όλοι μας να κοπάσουμε, τι υλικό είναι αυτό. Νομίζω
 Σ
 πως βιάστηκαν πολύ οι ορισμένοι συνάδελφοι να δηλώσουν ότι εμπαι-
 ζόμαστε από το Υπουργείο Εξωτερικών, στέλνοντας εδώ μόνο τους
 δύο φακέλους, ενώ υπάρχει σωρεία υλικού για το Κυπριακό. Τίποτε
 δεν αποκλείει να υπάρχει. Όμως ο Υπουργός δεν ήταν υποχρεωμέ-
 νος να κάνει τέτοια εργασία, ώστε να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις
 όλων μας. Τι γνώριζε περισσότερο από εμάς για τον φάκελο της
 Κύπρου; Ο Υπουργός εκτελεί μία εργασία ύστερα από 10 χρόνια και
 κρατά στη μνήμη του και στη σκέψη του εκείνα που του χρειάζονται
 για την τωρινή αντιμετώπιση του θέματος. Δεν είναι δεδομένο ότι
 έχει διαβάσει όλα τα έγγραφα για το Κυπριακό. Πίστεψε, ότι αυτά
 που μας έστειλε είναι τα κυριώτερα. Μπορεί να έκανε λάθος, θα τα
 ζητήσουμε εμείς. Έχουμε και τη βοήθεια του κυρίου Ζαΐμη, που
 διετέλεσε υπουργός Εξωτερικών και ο οποίος μας είπε τι πρέπει
 να ζητήσουμε. Βεβαίως θα του ζητήσουμε περισσότερα, κύριε Ζαΐμη,
 αλλά όχι εκ προοιμίου. Θα διαβάσουμε πρώτα αυτά που έχουμε και
 μετά θα προχωρήσουμε και σ' άλλα στοιχεία, **Μάλιστα** θα σας παρακα-

./.

-38-

λέσω να σκεφθείτε και τι άλλο χρειαζόμαστε, για να διευκολυνθεί το υπουργείο Εξωτερικών, διότι πράγματι στο υπουργείο υπάρχει η προθεση να βοηθήσει. Πολλοί εκ των συναδέλφων είχαν ν' αναθέσουν οι υπουργοί τη συγκέντρωση στοιχείων σε υπαλλήλους, και άλλοι συναδέλφοι υποστήριξαν την αντίθετη άποψη δηλαδή, ότι δεν εμπιστεύονται τους ανθρώπους αυτούς.

Α.ΤΡΙΤΣΗΣ: Υπηρεσιακές εκθέσεις θα συντάσσουν, κύριε Πρόεδρε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Οι υπηρεσιακές εκθέσεις συντάσσονται βάσει στοιχείων, που θέλει να χρησιμοποιήσει αυτός που τις συντάσσει, κύριε Τρίτση. Μπορεί να συντάξει έκθεση χωρίς στοιχεία; Εγώ σέβομαι τη γνώμη σας. Μπορεί να είναι σωστή και να τη δεχθεί και η Επιτροπή, Αλλά απόψε άκουσα και την αντίθετη άποψη, δηλαδή γιατί θα εμπιστευθούμε σε κάποιο/άλλο/την ενημερωτική και κατατοπιστική έκθεση.

Διατυπώθηκε το αίτημα, να έχετε όλοι αντίγραφα της αλληλογραφίας. Δεν συμφωνώ. Η αλληλογραφία θα είναι πάντα στη διάθεσή σας να τη διαβάσετε. Εγώ, σήμερα, σας διάβασα τα έγγραφα που έστειλα. Τώρα άλλα έγγραφα που θα έρχονται, να τα ανακοινώνουμε στην Επιτροπή... Νομίζω ότι θα χάνουμε πολύτιμο χρόνο.

Σας επαναλαμβάνω, ότι τίποτε δεν είναι απόρρητο, τίποτε δεν χωρίζει τον Πρόεδρο από τα μέλη της Επιτροπής. Είμαστε όλοι μέλη της. Είναι λοιπόν στη διάθεση όλων η αλληλογραφία. Όχι όμως να παίρνονται αντίγραφα στο σπίτι για μελέτη, όπως υποστήριξε στην προηγούμενη συνεδρίαση ο κύριος Παπαληγούρας.

./.

-39-

Ο κύριος Κουτσογιάννης μίλησε για τη συντηρητική απόδειξη των μαρτύρων. Πώς να την κάνουμε εδώ; Στα Δικαστήρια υπάρχει το ενδιαφέρον των αντιδίκων, που πράγματι να *κάνει* ουσιαστική/εξέταση του μάρτυρα. Τώρα να καλέσουμε ορισμένους μάρτυρες να μας πουν ορισμένα πράγματα, για τα οποία εμείς δεν είμαστε ενημερωμένοι-διότι βεβαίως ζήσαμε και γνωρίσαμε τα γεγονότα, όμως δεν τα αποτυπώσαμε μέσα μας, για να τα συνδέσουμε-νομίζω ότι δεν είναι σωστό διότι θα εκτεθούμε σε κίνδυνο εξετάζοντας μάρτυρες, οι οποίοι μπορεί να είναι υπεύθυνοι και οι οποίοι μπορεί να δώσουν δια του τύπου την άποψή τους, *βέβαια* εμείς δεν θα μπορέσουμε να απαντήσουμε. Τώρα εάν χάσουμε μαρτυρίες, αυτής της μορφής, τις χάσαμε.

Στην προηγούμενη συνεδρίαση, ο κύριος Τρίτσος είπε ότι τον ενδιαφέρει και η μαρτυρία του απλού στρατιώτη. Πράγματι είναι ενδιαφέροντα. Αλλά, απευθυνόμενοι αορίστως για να ακούσουμε τον απλό στρατιώτη, μπορεί να έχουμε τις ύπουλες ενέργειες όλων των ανθρώπων της χούντας, οι οποίοι θα μας στέλνουν υπομνήματα για να τα περνούν στον τύπο και εμείς να μη μπορούμε να τους απαντήσουμε. Νομίζω λοιπόν ότι δεν πρέπει να προχωρήσουμε στη συντηρητική εξέταση μαρτύρων.

Για τη βιβλιογραφία, είπα, ότι ο κύριος Μπαντουβάς είχε την καλωσύνη να τη συγκεντρώσει. Εάν δε χρειαστεί η συμπλήρωσή της, με δική μας πρωτοβουλία, θα γίνει αυτή. Είπα μάλιστα ότι η βιβλιοθήκη πρέπει να έχει όλα τα σχετικά βιβλία, εάν δεν τα έχει, να ζητηθούν αυτά από τους εκδότες τους, οι οποίοι είναι υποχρεωμένοι να τα στείλουν.

./.

-40-

Για την καρτελοποίηση των στοιχείων με ευρίσκεται απόλυτα σύμφωνο, θα πρότεινα μάλιστα να έχουμε και σύστημα *computers*, διότι το μυαλό δεν είναι δυνατόν να συγκρατήσει, όσα θα κάνουμε και όσα θα διαβάσουμε. Αυτό όμως θα το δούμε αργότερα.

Ο κύριος Κάππος και άλλοι συναδελφοί αναφέρθηκαν σε συγκεκριμένα στοιχεία, που αφορούν συγκεκριμένα γεγονότα. Είμαι σύμφωνος και θα ζητηθούν αυτά, αλλά όχι εκ προοιμίου. Τι να ζητήσω; Το σχέδιο 'Ατβεσον, το σχέδιο Μπολ; θα ζητηθούν όλα αυτά με τη σειρά τους. Θα σας παρακαλούσα να έχετε όλοι υπόψη σας, τι θα ζητήσουμε, διότι υπάρχουν πολλά και χρήσιμα στοιχεία. Εγώ προσωπικά πιστεύω βασική είναι και η συζήτηση στη Δισαβόνα, την οποία διεξήγαγε ο Ξανθόπουλος-Παλαμάς, δυναμικός διπλωματικός και με μεγάλη πείρα. Επίσης ενδιαφέρουσα θα ήταν η μαρτυρία του τελευταίου υπουργού Εξωτερικών του Σ. Τετενέ, ο οποίος ήταν και αυτός διπλωμάτης καριέρας και χειρίσθηκε τα γεγονότα μέχρι την 8η Ιουλίου 1974, ο οποίος όμως έχει πεθάνει.

Αυτά είχα να πω σχετικά με τις προτάσεις των κυρίων συναδέλφων και να σας παρακαλέσω να αρχίσουμε να *επιλύουμε* ώστε στην επόμενη συνεδρίαση να μπορούμε στην ουσία του θέματος. Σας είπα και προηγουμένως ότι δεν θέλω να ορίσουμε εισηγητή, εάν όμως η Επιτροπή αποφασίσει να οριστεί, δεν έχω καμία αντίρρηση.

Τέλος θα ήθελα να παρακαλέσω τους συναδέλφους, οι οποίοι απέδωσαν χαρακτηρισμούς στην ενέργεια του Υπουργείου Εξωτερικών να είναι προσεκτικοί, ώστε να μη μεταφέρεται στην Επιτροπή ο πολιτικός διάλογος. Ο κύριος Καψής ερεύνησε αρκετά το θέμα και, κατά τη γνώμη του, μας έστειλε τα κυριότερα στοιχεία, αλλά εάν χρειασθούμε περισσότερα είναι στη διάθεσή μας.

./.

-41-

Είπε ο κύριος Έβερτ, στην προηγούμενη συνεδρίαση, να μας πουν και ποια έγγραφα δεν μας στέλνουν.

Λέτε να έχουν φτιάξει το φάκελο και να μη μας δίνουν κάποιο έγγραφο; Όταν συμβεί κάτι τέτοιο, τότε θα το ζητήσουμε.

Κύριοι συνάδελφοι, για να μην καθυστερούμε άλλο, ας αρχίσουμε να μελετούμε και θα συνατηθούμε την προσεχή Τετάρτη, όπως ορίζει ο κανονισμός. Εάν δεν έχουμε τίποτε νεότερο, θα κάνουμε μία τυπική συνεδρίαση, εάν έχουμε θα κάνουμε κανονική συνεδρίαση

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, κατόπιν μελέτης προέκυψε, ότι χρειάζονται στοιχεία συγκεκριμένα και τα ζητάμε. Το Υπουργείο Εξωτερικών μας τα έστειλε. Εάν χρειαστούν και άλλα θα τα ζητήσουμε. Αλλά όσον αφορά το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας όταν λέμε εκθέσεις Παπανικολάου....

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Μπορεί να μας τα στείλει.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Να μας τα στείλει, κύριε Πρόεδρε, για να μη πελαγοδρομούμε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Έχω την εντύπωση ότι θα μας στείλουν εκθέσεις όχι μόνον του κυρίου Παπανικολάου, αλλά όλων των αξιωματικών, που συμμετείχαν στο πραξικόπημα και που έχουν καταθέσει, τι ο καθένας έκανε. Αυτά τα στοιχεία θα μας σταλούν από το Υπουργείο Έθνικής Άμυνας.

./.

-42-

Το πουργείο Δικαιοσύνης δεν έχει στοιχεία, παρά μόνον τους φακέλους διαδικασίας.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Η συνάντηση αυτή της Λισαβώνας είναι ουσιαστική. Ας ζητήσουμε, κύριε Πρόεδρε, όλα αυτά τα στοιχεία, για να τα αξιολογήσουμε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Συμφωνώ. Ας προχωρήσουμε όμως στη συζήτηση και θα ζητήσουμε πολλά στοιχεία.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, συμφωνώ περίπου με τη μεθόδευση που κάνετε στον τρόπο εργασίας της Επιτροπής. Δεν μου απαντήσατε όμως στο ερώτημα που έθεσα: γιατί το υπουργείο Εξωτερικών επέλεξε την 11-8-1964, ως ημερομηνία ενάρξεως του φακέλου της Κύπρου, τον οποίο και μας έστειλε. Νομίζω, ότι είναι εύλογη η απορία μου.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν γνωρίζω, διότι το έγγραφο του υπουργείου Εξωτερικών το διάβασα εδώ.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Θέλω να επιστήσω την προσοχή σας, κύριε Πρόεδρε, στο εξής γεγονός: Το υπουργείο Εξωτερικών είναι μία από τις καλύτερα οργανωμένες δημόσιες υπηρεσίες. Τηρεί αρχείο πλήρες και υπάρχει επίσης η αρμοδία Δ/ση Κύπρου.

Ας ζητήσουμε, λοιπόν, από το Υπουργείο να μας στείλει πίνακα περιεχομένων του φακέλου της Κύπρου για την περίοδο, που μας ενδιαφέρει, για να γνωρίζουμε τι έγγραφα περιέχονται σ' αυτόν, που δεν μας έστειλε, αφού μας έστειλε μόνον τα έγγραφα "υψηλού χειρισμού". Είμαι βέβαιος, ότι σε κάθε φάκελο του υπουργείου υπάρχει πίνακας περιεχομένων.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Ζητάτε και εσείς πρόσθετα στοιχεία;

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Δεν ζητώ πρόσθετα στοιχεία, ζητώ να γνωρίζω τι περιέχουν οι φάκελοι για το Κυπριακό.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Υπάρχει πίνακας περιεχομένων εδώ.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν είναι μόνο αυτά τα έγγραφα, που έχει το Υπουργείο για το Κυπριακό.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Βαρβιτσιώτη, αφού μελετήσετε αυτά,

./.

-43-

δώστε μου ένα σημείωμα, για να δούμε τι ακριβώς θα ζητήσουμε επί πλέον από το Υπουργείο.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Αν θέλετε σημείωμα, θα το φτιάξω. Νομίζω όμως ότι κατοχυρώνεται η Επιτροπή, όταν γνωρίζει το περιεχόμενο των φακέλων, που υπάρχουν στο υπουργείο Εξωτερικών.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Ορισμένες διευκρινίσεις θα ^{ήθελα να} κάνω, κύριε Πρόεδρε. Τα όσα ειπώθηκαν για τις πιθανές ελλείψεις των φακέλων δεν θα πρέπει να αναφέρονται στον κύριο Καψή, ο οποίος διώχθηκε και ταλαιπωρήθηκε από τη δικτατορία και ο οποίος έχει τις ίδιες ευαισθησίες με εμάς.

Θέλω επίσης να παρακαλέσω η λειτουργία του οικείου γραφείου, για τη μελέτη των στοιχείων να παραταθεί και πέραν της 9.30' νυκτερινής, τουλάχιστον μέχρι 11-11.30 μ.μ. Τέλος, αυτό το οποίο είπε ο κύριος Βαρβιτσιώτης δεν έγινε αντιληπτό. Θα πρέπει πράγματι να ζητάμε με τις επιστολές που στείλατε όλα τα στοιχεία. Εάν όμως υποθεθεί ότι ορισμένα δεν σταλούν και επομένως δεν περιλαμβάνονται στον πίνακα περιεχομένων των αποσταλέντων, καλά είναι να μας γνωρίσουν ποια δεν μας έστειλαν, για να κρίνουμε εμείς, εάν είναι ουσιώδη ή επουσιώδη.

Τελειώνοντας έχω να κάνω δύο προτάσεις:

Πρώτο: Με την ευκαιρία της παραμονής του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ελλάδα, μήπως θα έπρεπε εσείς, κύριε Πρόεδρε, σαν Πρόεδρος της Επιτροπής να κάνετε μία συνάντηση μαζί του, για να θέσετε ορισμένα θέματα συνεργασίας μεταξύ των δύο κυβερνήσεων, ή

./.

-44-

των δύο Βουλών και να ανταλλάξετε στοιχεία. Τη συνάντηση δε αυτή να τη δώσετε στη δημοσιότητα, διότι πιστεύω ότι είναι η μόνη, που πρέπει να δοθεί για να πληροφορηθεί ο ελληνικός λαός, ότι η Επιτροπή αυτή λειτουργεί και βρίσκεται σε εξέλιξη το όλο θέμα. Διότι, το ενδιαφέρον του λαού, κύριε Πρόεδρε, για το έργο της Επιτροπής είναι έντονο.

Δεύτερο: Πιστεύω, επίσης ότι θα έπρεπε να σταλούν επιστολές στις Πρεσβείες μας στην Ουάσιγκτων, Μόσχα, Λονδίνο, Παρίσι, Ρώμη, Κάϊρο και Άγκυρα, για να μας σταλούν στοιχεία, τα οποία πιθανόν δεν έχουν έλθει στα αρμόδια υπουργεία.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Ο Κανονισμός ορίζει, ότι, μόνον μέσω των υπουργών, μπορούμε να ζητήσουμε στοιχεία.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Συμφωνώ, Μέσω των υπουργών να ζητηθούν τα στοιχεία, να αναφέρουμε όμως τις πρεσβείες, στρατιωτικούς ακολούθους κ.λ.π. Να προσπαθήσουν οι πρεσβείες μας στα κράτη αυτά, τα οποία είχαν κάποια ανάμειξη στα γεγονότα, να ζητήσουν από τα δικά τους υπουργεία στοιχεία, τα οποία μέχρι σήμερα δεν έχουν δει το φως της δημοσιότητας. Το ίδιο μπορεί να γίνει στη γραμματεία του ΟΗΕ, στις Βρυξέλλες και στο Στρασβούργο. Νομίζω, ότι τα στοιχεία αυτά θα είναι περισσότερο αντικειμενικά, διότι δεν θα έχουν επηρεαστεί από τα εσωτερικά μας.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, αναγκάζομαι να μιλήσω, διότι αρχίσαμε

./.

-45-

να πλατυάζουμε , χωρίς βέβαια γι' αυτό να καταλογίσω ευθύνη σε κανένα.

Θεωρούμε ως αντικείμενο της δουλειάς μας τα έγγραφα, Ενώ εγώ πιστεύω, ότι αντικείμενο της εργασίας μας είναι τα γεγονότα, που πρέπει να ερευνήσουμε.

Εμείς αυτή τη στιγμή έχουμε ένα συγκεκριμένο στοιχείο, την απόπειρα κατά του Μακαρίου. Εάν με το στοιχείο αυτό σχηματίσω δικανική πεποίθηση για να προχωρήσω στην έρευνα, θα προχωρήσω. Εάν μου γεννηθεί απορία και πρέπει να ζητήσω και άλλα συγκεκριμένα στοιχεία, τότε θα τα ζητήσω. Νομίζω, ότι όλοι μας μέχρι την επομένη συνεδρίαση πρέπει να έχουμε μελετήσει τα στοιχεία και να προχωρήσουμε στην εξέταση του θέματος.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, από πότε αρχίζει η προθεσμία του εξαμήνου;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Από την ημέρα εκλογής του Προεδρείου.

Κύριοι συνάδελφοι, στο σημείο αυτό κηρύσσω περαιωμένη τη συζήτηση.

Ή στη συνέχεια λύθηκε η συνεδρίαση για την Τετάρτη 16 Απριλίου 1986.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ

Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ' - ΣΥΝΟΔΟΣ Α'

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

"ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 9 Απριλίου 1986, ημέρα Τετάρτη και ώρα 18.30', συνεδρίασε στην αίθουσα Τροπαίων του Μεγάρου της Βουλής η Εξεταστική Επιτροπή "για το φάκελο της Κύπρου" με Πρόεδρο τον κ. Μάρκο Νάτσινα και με θέμα ημερήσιας διάταξης: "συνέχιση συζητήσεως για τη συγκέντρωση των στοιχείων".

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι βουλευτές κ.κ. Κ. Ακρίτα-Σύλβα, Π. Ζακολίκος, Κ. Ζερβός, Ι. Κουτσογιάννης, Α. Λιαροκάπης, Χ. Μαρκόπουλος, Κ. Μπαντουβάς, Χ. Μπασαγιάννης, Δ. Παγορόπουλος, Ι. Παπαδονικολάκης, Εμμ. Παπαστεφανάκης, Αν. Πεπονής, Γ. Περάκης, Κ. Τσιγαρίδας, Ι. Βασιλειάδης, Μ. Έβερτ, Στ. Μπλέτσας, Αν. Παπαληγούρας, Αρ. Παυλίδης, Κ. Κάππος, Κ. Γιατράκος και Δ. Λιβανός.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής, αφού διαπιστώνει την ύπαρξη απαρτίας, κηρύσσει την έναρξη της συνεδριάσεως και λέγει:

Κύριοι συνάδελφοι, κατ' αρχήν από όσα άκουσα να λέγονται πριν να αρχίσει η συνεδρίαση, όλοι είμαστε σύμφωνοι ότι η αίθουσα Τροπαίων, στην οποία συνεδριάζουμε σήμερα, είναι ακατάλληλη για την Επιτροπή μας, λόγω κακής ακουστικής.

-2-

Υπάρχει όμως το εξής θέμα: Εάν θα πρέπει μονίμως να συνεδριάζουμε στην αίθουσα της Γερουσίας ή θα πρέπει να πηγαίνουμε και στην αίθουσα 143, η οποία έχει ήδη διατεθεί στην Επιτροπή μας.

Νομίζω ότι η αίθουσα Τροπαίων δεν είναι κατάλληλη παρά μόνο για έκτακτες περιπτώσεις, όπως π.χ. η περίπτωση όπου είναι κατειλημμένη η αίθουσα Γερουσίας.

Θα δημιουργηθεί ίσως κάποιο πρόβλημα όταν αρχίσει η εξέταση των μαρτύρων και θα δούμε κατά πόσον προσφέρεται γι' αυτό το είδος των εξετάσεων η αίθουσα Γερουσίας.

Προτείνω, να παραμείνουμε σήμερα εδώ, σ' αυτή την αίθουσα, γιατί πιστεύω ότι η συνεδρίασή μας θα είναι σύντομη.

Θέλω τώρα να πληροορήσω την Επιτροπή ότι ήλθαν φάκελοι από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, οι οποίοι θα βγουν σε πέντε φωτοτυπίες ο καθένας. Όπως μου είπαν από το Υπουργείο, υπάρχουν και άλλοι φάκελοι, τους οποίους εγώ δεν θέλησα να τους πάρω, διότι είναι πάρα πολλοί και πολλές φορές, ο ένας φάκελος είναι ο ίδιος με κάποιον άλλο, έτσι ώστε υπάρχει ο κίνδυνος να μας δώσουν φακέλους των οποίων το περιεχόμενο συμπίπτει. Αυτό συμβαίνει διότι τόσο το Ναυτικό, όσο και ο Στρατός Ξηράς έχουν κάνει κάποιες έρευνες επάνω στο ίδιο θέμα.

Πιστεύω ότι οι φάκελοι αυτοί του ΓΕΕΘΑ τους οποίους έχουμε εμείς, είναι πιο αντιπροσωπευτικοί της όλης εικόνας που μπορεί να μας δώσει ο Στρατός. Θα επεκταθούμε όμως και σε φακέλους του Στρατού Ξηράς, του Ναυτικού και της Αεροπορίας.

./.

-3-

Όπως διαπίστωνα μέσα στους φακέλους περιέχονται πολλά ενδιαφέροντα έγγραφα όπως π.χ. καταθέσεις αξιωματικών, οι οποίοι υπηρετούσαν στην Εθνική Φρουρά της Κύπρου και καταθέτουν τι έκαναν την ημέρα του πραξικοπήματος και πως αντελήφθηκαν τα γεγονότα όχι μόνο αυτή την ημέρα αλλά και τις προηγούμενες. Τα εκθέτουν βέβαια από τη δική τους σκοπιά, αλλά και αυτή πρέπει να την ελέγξουμε.

Επίσης υπάρχουν εκθέσεις αξιωματικών που ιστορούν πως αντελήφθησαν την εικόνα - όχι τα γεγονότα - την οποία παρουσίαζαν οι Ένοπλες Δυνάμεις εκείνες τις ημέρες.

Πιστεύω ότι όλοι πρέπει να τα μελετήσουμε αυτά, ο καθένας ανάλογα με το ενδιαφέρον, το οποίο έχει και όταν πλέον υπάρξει ωριμότητα σύμφωνα με τη δική μας κρίση επάνω στην έρευνα αυτή, θα μας κάνει μια εισήγηση με την οποία θα λέει τι προκύπτει από τα στοιχεία αυτά και έτσι θα αρχίσει πιο συστηματικά η συζήτηση της Επιτροπής μας, εφόσον θα γίνεται πάνω στην ύλη την οποία θα έχουμε ερευνήσει.

Μερικοί ιδιώτες μου στέλνουν διάφορα έγγραφα. Σήμερα μάλιστα έλαβα και ένα βιβλίο από τον τότε Υπουργό Εξωτερικών τον Παναγιωτάκο.

Επίσης ο κ. Μπαντουβάς θα μας δώσει έναν κατάλογο βιβλίων, στον οποίο μπορούν να αναγραφούν και άλλα βιβλία, τα οποία κάποιος από μας γνωρίζει και νομίζει ότι πρέπει να τα διαβάσουμε.

Εγώ θα σας εξασφαλίσω μία σειρά αυτών των βιβλίων από τη Βιβλιοθήκη. Εάν δεν υπάρχουν στην Βιβλιοθήκη θα τα προμηθευτούμε.

./.

-4-

Μ.ΕΒΕΡΤ: Ποιος είναι ο όγκος των φακέλων, οι οποίοι ήλθαν από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας,

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Ένα μεγάλο χαρτοκιβώτιο, το οποίο θα χωρούσε μέσα μια μεγάλη τηλεόραση.

Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Θέλω να αναφερθώ στους φακέλους που παραλάβαμε Όλοι έχουν στην πρώτη σελίδα μια κατάσταση στην οποία αναγράφεται το περιεχόμενο του φακέλου. Έτσι βέβαια κατά κάποιον τρόπο διευκολύνεται η μελέτη τους.

Διευκρινίζω όμως, κύριε Πρόεδρε, ότι όσες από τις καταθέσεις των αξιωματικών διάβασα, όλες έχουν δοθεί γύρω στα τέλη του έτους 1975 και ανάλογες ημερομηνίες φέρουν.

Αυτό έχει κάποια σημασία.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Τσιγαρίδα, εκεί στους φακέλους περιέχεται εκδοχή για τα γεγονότα από τους ανθρώπους εκείνους οι οποίοι είναι ένοχοι. Αυτή την εκδοχή οφείλουμε να την ξέρουμε.

Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, ,πέραν από αυτά που είχαν καταθέσει και εκθέσει οι αξιωματικοί που είχαν λάβει μέρος στα γεγονότα και έτσι είχαν γνώση του αντικειμένου αυτού, εγώ σας λέω για όλα αυτά τα έγγραφα, ότι έχουν χρονολογία, τα τέλη του 1975. Ενδεχομένως δεν είναι αυτές οι καταθέσεις τις οποίες είχαν δώσει μετά τα γεγονότα.

./.

-5-

Μ.ΕΒΕΡΤ: Υπάρχουν μαρτυρικές καταθέσεις και σήματα, μέσα στους φακέλους;

Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Μαρτυρικές καταθέσεις υπάρχουν, δεν έχω ολοκληρώσει όμως τη μελέτη αυτών των φακέλων, για να σας πω όλα όσα περιέχουν.

Σημασία πάντως έχει ότι διευκολύνεται η μελέτη και η έρευνα αυτών των φακέλων. Έχουν αρίθμηση, υπάρχει στην αρχή ένας κατάλογος ο οποίος αναφέρει το περιεχόμενο καθώς επίσης και ένα μεγάλο βιβλίο με το συμπέρασμα το οποίο αναφέρεται σε όλο αυτό το υλικό.

Η μελέτη βέβαια όλου αυτού του υλικού, απαιτεί πολύ χρόνο.

Γ.ΠΕΡΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θέλω να επιβεβαιώσω όλα όσα είπατε. Επίσης θα ήθελα κατά κάποιο τρόπο να ξεκαθαρίσουμε το θέμα των συνεδριάσεων της Επιτροπής και το έργο της. Για τις ορατές συνεδριάσεις δεν βλέπω αντικείμενο ουσιαστικής συζήτησης. Φυσικά θα μπορούσα να πάρω ένα κομμάτι από κάποια δικογραφία που μελέτησα και να αρχίσω να το αναλύω αλλά έτσι δεν γίνεται ουσιαστικά συζήτηση.

Πιστεύω, κύριε Πρόεδρε, ότι η Επιτροπή πρέπει να συνεδριάζει τακτή ημέρα για τα διαδικαστικά θέματα.

Επίσης θέλω να επισημάνω ότι πολλά από τα έγγραφα που έχουν σταλεί σε φωτοτυπίες από το Υπουργείο Εξωτερικών δεν είναι καθαρά. Δεν είναι δυνατόν να μελετηθούν στην κατάσταση που βρίσκονται αυτή τη στιγμή.

./.

-6-

Πιστεύω, κύριε Πρόεδρε, ότι δεν υπάρχει λόγος, να αναλώνουμε χρόνο και να ανταλλάσσουμε γνώμες όταν δεν υπάρχει αντικείμενο.

Κ. ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, στην πρώτη μεταδικτατορική Βουλή εστάλησαν στοιχεία των οποίων είμασταν πολλοί δέκτες συνάδελφοι. Όπως θυμόμαστε στην πρώτη μεταδικτατορική Βουλή υπήρχε κάποιο άλλο πνεύμα.

Με βάση λοιπόν τα στοιχεία που σας προανέφερα αποδεικνύεται ότι, ειδικά συνεργεία είχαν ασχοληθεί με το "φακελο της Κύπρου", γιατί φοβόντουσαν για τα κεφάλια τους. Έγινε λοιπόν "αποτοξίνωση" των σχετικών φακέλων, από τα έγγραφα που ήταν επικίνδυνα για τα κεφάλια τους.

Επίσης έγινε εξωραϊσμός των διαφόρων εγγράφων. Έτσι είναι χρήσιμα και απαραίτητα αυτά τα στοιχεία για να μορφώσουμε γενικά μια γνώμη. Από κει και πέρα όμως κινδυνεύουμε-εάν δεν έχουμε υπόψη μας τι έχει συμβεί- να πάθουμε αυτό που εσείς έχετε επισημάνει, δηλαδή στην περίπτωση που θα αρχίσουμε να παίρνουμε καταθέσεις και να κλητεύουμε διαφόρους μάρτυρες, όπως π.χ. στρατιώτες κ.λ.π.

Έχει γίνει μεθοδευση και σ' αυτά που συμπερασματικά έχουν εκδοθεί υπό μορφή βιβλίου, αλλά και τα διάφορα έγγραφα επαναλαμβάνω ότι κατά τη γνώμη μου έχουν εξωραϊστεί γι' αυτό δεν πρέπει να δώσουμε πολύ μεγάλη βαρύτητα σ' αυτά.

Εντός ολίγου θα διανεμηθεί ο κατάλογος των βιβλίων που είδα και τα οποία έχουν βιβλιογραφία και αναφέρουν σχεδόν όλες τις πηγές από τις οποίες, άντλησε τα στοιχεία του ο συγγραφέας. Βεβαίως αυτές τις πηγές ο συγγραφέας ερμηνεύει και διατυπώνει

./.

-7-

σύμφωνα με την άποψή του. Εμείς όμως από την πλευρά μας βοηθούμεθα γιατί έτσι θα αναζητήσουμε όλα αυτά τα στοιχεία στη Βιβλιοθήκη. Εάν η Βιβλιοθήκη δεν τα έχει θα μπορούσε τώρα να τα προμηθευτεί.

Κύριε Πρόεδρε, είπαμε ότι δεν πρόκειται να διασπαστεί η Επιτροπή σε υποεπιτροπές. Μήπως όμως έως ότου γίνει η σταχυολόγηση της ύλης, θα έπρεπε σε πρώτη φάση να γίνουν αυτές οι υποεπιτροπές και έτσι ορισμένοι συνάδελφοι να αναλάβουν ορισμένους τομείς;

Είπατε ότι τα νέα στοιχεία θα βγουν σε πέντε αντίτυπα. Δεν είναι δυνατόν να προλάβουμε όλοι να τα διαβάσουμε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν νομίζω ότι αυτό αποτελεί πρόβλημα, κύριε Μπαντουβά, γιατί πέντε αντίτυπα για κάθε φάκελο είναι πολλά. Πιστεύω ότι ο καθένας από μας, με προσωπική του ευθύνη, θα μπορεί να ενημερωθεί όπως και όσο θέλει.

Εγώ προσωπικά δεν πρόκειται να ενημερωθώ επί όλου αυτού του υλικού.

Ας αφήσουμε λοιπόν να προχωρήσουμε και αφού υπάρξει μια εργασία ενός-δύο μηνών μετά βλέπουμε.

Στο σημείο αυτό διαγέμεται ο κατάλογος των βιβλίων τα οποία αναφέρθηκαν πιο πάνω από τον Πρόεδρο κ. Μ.Νάτσινα και από τον βουλευτή κ. Κ.Μπαντουβά.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι θέλω να αναφερθώ σε

./.

-8-

δύο ζητήματα:

α) Άκουσα για μια προθεσμία δύο μηνών, προκειμένου να μελετηθούν τα στοιχεία.

Εγώ νομίζω ότι 15 ημέρες είναι αρκετές για όσους συναδέλφους θέλουν να μελετήσουν αυτά τα στοιχεία, άσχετα με την πειστικότητα, την εγκυρότητα ή την ακριβειά τους. Από κει θα επιλέξουμε τους μάρτυρες και γενικά θα συζητήσουμε επάνω στο θέμα σύμφωνα με αυτά που μελετήσαμε και μ' αυτά που εμείς οι ίδιοι γνωρίζουμε.

Νομίζω ότι και στην επόμενη συνεδρίαση θα συζητήσουμε για να προσανατολιστούμε και να αποφασίσουμε τι θα κάνουμε.

Προτείνω λοιπόν και η επόμενη συνεδρίαση να είναι τυπική, με την έννοια ότι θα ασχοληθούμε με το υλικό.

β) Πρέπει να προετοιμάσουμε την αίθουσα στην οποία θα εξετασθούν οι μάρτυρες. Η μεν αίθουσα της Γερουσίας δεν προσφέρεται, η δε αίθουσα 143 είναι μικρή.

Εγώ νομίζω ότι η αίθουσα Τροπαίων είναι καλή, αλλά πρέπει να τοποθετηθούν μικρόφωνα, γιατί δεν έχει ακουστική.

Όπως ξέρετε θα κληθούν προσωπικότητες και θα γίνουν ανακρίσεις σε διάφορα πρόσωπα και δεν μπορούμε αυτά να τα κάνουμε στην αίθουσα Γερουσίας. Ας διαθέσουμε μερικά λεφτά να κάνουμε ορισμένες εγκαταστάσεις, για να γίνει αυτή η αίθουσα κατάλληλη για τις ανακρίσεις. Ευχαριστώ.

M. NATSINAS: (Πρόεδρος) θα ήθελα να πω το εξής: Όπως μας πληρο-

./.

-9-

φορεί ο Ναύαρχος κ. Ζερβός, ο οποίος είναι ειδικός, η ακουστική αυτής της αίθουσας όχι μόνο δεν πρόκειται να βελτιωθεί με τη μικροφωνική εγκατάσταση, αλλά θα χειροτερέψει. Συνεπώς πρέπει όλοι μαζί να αποκτήσουμε εμπειρία για την ακουστική της και να αποφασίσουμε εάν προσφέρεται ή όχι για τις συνεδριάσεις μας.

Μ. ΕΒΕΡΤ: Κύριε Πρόεδρε, εγώ προσωπικώς συμφωνώ απόλυτα με όλες τις παρατηρήσεις τις οποίες κάνατε.

Είπε ο κ. Κάππος ότι 15 ημέρες για τη μελέτη του υλικού είναι αρκετές. Εγώ την βρίσκω σύντομη αυτή την προθεσμία. Σεις προτείνατε δύο μήνες. Αυτή πάλι νομίζω ότι είναι μεγάλη. Πιστεύω ότι θα μπορούσαμε να βρούμε έναν ενδιάμεσο χρόνο.

Τόσο στην προηγούμενη συζήτηση όσο και στην σημερινή άκουσα ορισμένα υπονοούμενα, ότι δηλαδή έχουν χαθεί έγγραφα, καταθέσεις ή σήματα και ότι όλο αυτό το υλικό έχει εξωραϊσθεί μετά το 1974, δηλαδή μετά τη μεταπολίτευση και την αποκατάσταση της δημοκρατίας στην πατρίδα μας.

Εάν ο κ. Μπαντουβάς έχει κάποιο συγκεκριμένο υλικό και γνωρίζει κάποιο συγκεκριμένο έγγραφο το οποίο έχει χαθεί, αυτό πρέπει να το καταθέσει υπεύθυνα. Όλο αυτό το υλικό είναι στρατιωτικό και άκρως απόρρητο. Η Κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ αυτά τα πέντε χρόνια που βρίσκεται στην εξουσία, εάν είχε διαπιστώσει ότι έγινε κάτι τέτοιο, θα έπρεπε να το έχει καταγγείλει και να έχουν διαταχθεί διοικητικές και στρατιωτικές ανακρίσεις. Εάν όμως δεν

-10-

συμβαίνει τίποτε από όλα αυτά δεν είναι δυνατόν με αυτή την ευκολία και την άνεση να λέγονται τέτοια πράγματα. Στο προσεχές μέλλον θα αντιμετωπίσουμε πολύ σοβαρές καταστάσεις, λεπτές ανακρίσεις και καταθέσεις μαρτύρων όπου θα χρειάζονται λεπτοί χειρισμοί. Δεν επιτρέπεται για το κύρος της Επιτροπής να αναφέρονται πράγματα τα οποία δεν θίγουν το κύρος μόνο συγκεκριμένης παρατάξεως αλλά ολόκληρης της Επιτροπής και όλων των δημοκρατικών Κυβερνήσεων που διαδέχτηκαν τη δικτατορία.

Θα ήθελα να παρακαλέσω εάν υπάρχει κάτι συγκεκριμένο, να λεχθεί.

Εάν αυτός ο εξωραϊσμός έγινε επί της εποχής του Ιωαννίδη επί δικτατορίας και αυτό είναι χρήσιμο να το ξέρουμε, κύριε Πρόεδρε. Εάν σήμερα έχει υποπέσει κάτι τέτοιο στην αντίληψη του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης, πρέπει να το μάθουμε. Θα παρακαλούσα, να επικοινωνήσει ο κ. συνάδελφος με το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης και να πληροφορηθεί τι υπάρχει. Από την αρχή που συνήλθε η Εξεταστική Επιτροπή, σας είπαμε ότι πρόθεσή μας είναι αφενός μεν να ανοίξει ο "φάκελος της Κύπρου" πλήρως, αφετέρου δε να γνωρίσουμε και εκείνα τα στοιχεία, τα οποία τα Υπουργεία Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας, για λόγους γενικότερης εθνικής ασφάλειας και άμυνας, δεν μας απέστειλαν στην Επιτροπή.

Κ. ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, κατ' αρχήν εκφράζω την έκπληξή μου γιατί ο κ. Έβερτ εθίγη και νόμισε ότι άφησα υπονοούμενα εις βάρος του χώρου του ή εις βάρος οιαδήποτε παράγοντα στο χώρο αυτό.

./.

-11-

Εγώ σε ότι αφορά το κυπριακό θέμα δεν διαχωρίζω τη Βουλή σε πτέρυγες και σε κόμματα ούτε αποδέχομαι ότι η δική μου ευαισθησία ή οποιουδήποτε άλλου, είναι μεγαλύτερη ή μικρότερη από τη δική σας ή κάποιου άλλου συναδέλφου. Αυτή είναι η πρώτη μου παρατήρηση.

Δεύτερον ότι έγινε δεν έγινε εν γνώσει της πολιτικής ηγεσίας. Τα πάντα τότε βρισκόντουσαν στα χέρια των παραγόντων εκείνης της περιόδου που λόγω της οξύτητας των ελληνοτουρκικών σχέσεων και του γεγονότος ότι το έθνος βρισκόταν με το δάχτυλο στη σκανδάλη δεν ήταν δυνατόν να γίνει η βαθειά τομή, έγκαιρα. Τότε με την επέμβαση όλων έγιναν κάποιες τομές, οι οποίες πιθανώς να γίνονται αιόμηναι και σήμερα τέτοιες τομές πρέπει να γίνονται για μεγάλο χρονικό διάστημα όταν μάλιστα η διάβρωση είναι κάθετη και οριζόντια, όπως σ' αυτή την περίπτωση. Εκείνη την εποχή άλλωστε ήταν αντικειμενικά αδύνατο να παρακολουθηθεί η δραστηριότητα αυτών των κυρίων. Εγώ δεν ισχυρίζομαι ότι όλα αυτά έγιναν με την κάλυψη της πολιτικής ηγεσίας απλώς είπα ότι εκείνη την εποχή έγιναν σε μένα συγκεκριμένες καταγγελίες που ανέφεραν ότι υπήρξαν συνεργεία και δόθηκαν από τους πραξικοπηματίες εντολές προς τους ανθρώπους που είχαν μέσα στα γραφεία για να κάνουν εξωραϊσμό στους φακέλους.

Μ. ΕΒΕΡΤ: Κύριε Μπαντουβά, σκεφθείτε μετά όσα έχουμε πει, να έλθει να καταθέσει κάποια μέρα ο Ιωαννίδης και να μας πει ότι υπάρχουν ορισμένα στοιχεία, τα οποία τα εξαφάνισαν μεταγενέστε-

•/•

-12-

ρες Κυβερνήσεις και ως εκ τούτου είναι αθώος, διότι δεν υπάρχουν αυτά τα στοιχεία. Αντιλαμβάνεσθε τι πάμε να δημιουργήσουμε με αυτή την ανυπαρξία των στοιχείων;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Ξεφύγατε από την συζήτηση και αναφέρεσθε σε δεδομένα που δεν ξέρουμε.

Εμείς θα διαπιστώσουμε μόνοι μας εάν υπάρχουν ορισμένα στοιχεία που λείπουν ή εάν αυτά τα στοιχεία είναι πλήρη.

Εκείνο που μας ενδιαφέρει κυρίως είναι η πολιτική πλευρά του όλου θέματος. Εμείς είμαστε πολιτικό σώμα και όχι ανακριτές, για να εξετάσουμε τι έκανε ο άλφα ή ο βήτα λοχαγός ή ανθυπολοχαγός.

ΑΡ. ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, στη Βουλή μιλήσατε για ποινικές κυρώσεις, άρα χρειάζεται ανάκριση.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Παυλίδη, τις ποινικές κυρώσεις δεν θα τις επιβάλουμε εμείς. Εμείς θα κάνουμε την ανάκριση για την κατάρτιση του πορίσματος και για την ανεύρεση ποινικών ευθυνών. Είναι δυνατόν εμείς, να κάνουμε το έργο ενός εισαγγελέως και μάλιστα για τόσους ανθρώπους;

ΑΡ. ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Μετά από αυτά που ελέχθησαν από τους συναδέλφους και κυρίως από τον κ. Μπαντουβά, θα μας διευκόλυνε να ξέρουμε ποια στοιχεία αφαιρέθηκαν για να δούμε αν αυτά που έχουμε είναι πλήρη ή ελλιπή.

./.

-13-

Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα τώρα να αναφερθώ σε ένα τεχνικό θέμα, που αφορά την αίθουσα και αν δεν το λύσουμε τώρα θα μας απασχολεί συνέχεια.

Εγώ πιστεύω ότι ο μικρός χώρος που σχηματίζεται στη μία άκρη της αίθουσας Τροπαίων είναι άριστος για τις συνεδριάσεις μας.

Εάν διαμορφωθεί κατάλληλα και καθίσουμε σε σχήμα Π από κει και πέρα εφόσον και η μεγαφωνική εγκατάσταση κοντρολάρεται, θα έχουμε την άνεση να συνεδριάζουμε σε σωστό χώρο.

Εδώ σ' αυτή την αίθουσα κάναμε και συνέδριο ακόμη και όλα διεξήχθησαν άριστα.

Επίσης εφέραμε την Επιτροπή προστασίας μεσογειακού περιβάλλοντος σε αυτή την αίθουσα με μεγαφωνική εγκατάσταση και δουλέψαμε πάρα πολύ καλά.

Όλες οι αίθουσες της Βουλής έχουν το ίδιο πρόβλημα. Υπάρχει, βασικά, κακή ηχητική λόγω του μεγάλου ύψους των αιθουσών και της επένδυσης των τοίχων τους με μάρμαρα και άλλα παρόμοια υλικά. Μία τόσο σημαντική Επιτροπή πρέπει να συνεδριάζει σε ορισμένο χώρο, κατάλληλα διαμορφωμένο, γιατί θα έλθουν να καταθέσουν πολλοί άνθρωποι και αγγίζει τον κόπο και κάποιο ποσό να δαπανηθεί. Κύριε Πρόεδρε αν θέλετε να το αναθέσετε σε δύο συναδέλφους, θα σας λύσουμε το θέμα μέσα σε δύο ημέρες.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: Κύριε Παυλίδη η άποψή σας είναι αντίθετη με αυτή του κ. Ζερβού.

./.

-14-

Ευχαρίστως εάν συμφωνείτε όλοι να κάνουμε μια Επιτροπή, η οποία θα αποφασίσει εάν η αίθουσα αυτή είναι κατάλληλη ή εάν κάποια άλλη είναι καταλληλότερη από αυτή.

Εάν θέλετε, κύριε Παυλίδη, σεις να είσθε ο ένας συνάδελφος και σεις κύριε Ζερβέ ο άλλος.

Κ.ΖΕΡΒΟΣ: Όχι εγώ κύριε Πρόεδρε. Όσες γνώσεις έχω εγώ γύρω από αυτά τα θέματα, έχει και ο κ. Βασιλειάδης.

Γ.ΠΕΡΡΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν ξέρω κατά πόσο θα βοηθήσει αυτή η Επιτροπή. Εγώ δεν νομίζω ότι είναι θέμα βουλευτών. Πιστεύω ότι αρμόδιοι είναι δύο τεχνικοί, οι οποίοι θα κάνουν εκτίμηση του χώρου. Με αυτή την αφορμή θα φτειαχτεί κάτι και θα μείνει. Αυτή η αίθουσα είχε πάντα αυτό το πρόβλημα και θα εξακολουθήσει να το έχει. Είναι λοιπόν θέμα των τεχνικών που θα το εξετάσουν. Πιθανώς η Τεχνική Υπηρεσία της Βουλής με κάποιο αρμόδιο Υπουργείο να μπορούν να μας προτείνουν-εφόσον βέβαια υπάρχουν-κάποιες λύσεις.

ΧΡ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Είναι γνωστό ότι η ακουστική μιας αίθουσας σχετίζεται με το σύνολο των αντικειμένων, τα οποία βρίσκονται μέσα σ'αυτή.

Όταν γίνεται ένα συνέδριο στο οποίο συμμετέχουν 150 άτομα, η ακουστική αλλάζει. Για τον ίδιο λόγο θα άλλαζε η ακουστική αν η αίθουσα ήταν γύρω-γύρω γεμάτη έπιπλα.

./.

-15-

Η Επιτροπή μας αποτελείται από τόσο λίγους ανθρώπους που, με οποιονδήποτε τρόπο και αν μπουν τα τραπέζια η ακουστική οπωσδήποτε θα είναι ίδια. Ο κ. Ζερβός έχει δίκιο για αυτά που είπε σχετικά με τα μεγάφωνα.

Η γνώμη μου, κύριε Πρόεδρε, είναι να επιλύσετε το θέμα εσείς. Εφόσον η αίθουσα της Γερουσίας είναι ελεύθερη, προσφέρεται για την παρουσία υψηλών και μη προσώπων. Νομίζω ότι εκεί υπάρχει η αίσθηση ότι βρίσκεται κανείς "επ' ακροατηρίω" όπως λένε οι νομικοί. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα μπορούμε να έχουμε τον εξεταζόμενο "πρόσωπο με πρόσωπο", και γι' αυτό προτείνω να χρησιμοποιήσουμε την αίθουσα Γερουσίας.

Τώρα, κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να αναφερθώ και σε κάτι άλλο. Ο όγκος αυτός των φακέλων, με τον φόρτο της εργασίας που έχουμε όλοι οι συνάδελφοι, δεν είναι δυνατόν να διαβαστεί από όλους. Έχω την εντύπωση ότι σεις θα πρέπει να υποδείξετε δύο-τρεις ανθρώπους, οι οποίοι θα έχουν την καλωσύνη και τη διάθεση να διαβάσουν τα κείμενα των φακέλων και να μας επισημάνουν ορισμένα πράγματα που είναι σημαντικά και παρουσιάζουν ενδιαφέρον. Επίσης θα μπορούσαμε να ορίσουμε δυο-τρεις υποεπιτροπές.

Εγώ δηλώνω αδυναμία να διαβάσω όλους αυτούς τους φακέλους γι' αυτό κάνω αυτές τις προτάσεις ώστε να διευκολυνθεί το έργο της Επιτροπής μας.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: Δεν γίνεται όπως είπαμε να οριστούν υποεπιτροπές. Ο καθένας θα μελετήσει τους φακέλους με δική του ευθύνη. Όταν όσοι από μας θέλουν, θα έχουν διαβάσει όλα αυτά, θα ορίσουμε

./.

16-

εισηγητή, ο οποίος θα μας τα αναπτύσσει και εμείς θα τον συμπληρώνουμε. Εγώ δεν μπορώ ούτε να ορίσω σε κάποιο συνάδελφο τι θα διαβάσει ούτε να τον περιορίσω σε ένα συγκεκριμένο θέμα. Όλοι έχουμε τις ίδιες δυνατότητες να μελετήσουμε τους φακέλους.

Πριν σας είπα ότι αυτή η μελέτη ίσως χρειαστεί ένα-δύο μήνες και ο κ. Κάππος εξέφρασε τη γνώμη ότι φθάνουν 15 ημέρες. Τέλος πάντων όταν δούμε ότι είμαστε έτοιμοι θα ορίσουμε εισηγητές και θα προχωρήσουμε στο έργο μας.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, όπως ξέρετε και σεις και όσοι από τους συναδέλφους εδιάβασαν τους τόμους που μας έστειλε το Υπουργείο Εξωτερικών, πολλές σελίδες είναι τόσο άσχημα φωτοτυπημένες που δεν είναι δυνατόν να μελετηθεί το κείμενο.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: Στείλαμε ήδη έγγραφο προς το Υπουργείο για να μας στείλει νέες φωτοτυπίες των σελίδων που είναι δυσανάγνωστες.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Νομίζω ότι είναι απαράδεκτο για την Επιτροπή και αποτελεί κατ'επέκταση, τελεία περιφρόνηση για το Κοινοβούλιο να στέλνονται τέτοιες φωτοτυπίες.

Πέραν από τις φωτοτυπίες όμως υπάρχει και θέμα ουσίας. Όποιος διάβαζε τους φακέλους από την αρχή μέχρι το τέλος θα είδε το περιεχόμενό τους. Στην προηγούμενη συνεδρίαση ζητήσατε να ανακαλέσουν μερικοί συνάδελφοι τη λέξη "ντροπή" και κάποιοι συνάδελφοι την ανακάλεσαν. Σήμερα είμαι υποχρεωμένος να την χρη-

./.

-17-

σιμοποιήσω εγώ. Δεν πιστεύω ότι ο κ. Υφυπουργός Εξωτερικών έχει λάβει γνώση, αλλά πρέπει να το γνωρίσει και να θέσει εκτός υπηρεσίας τον υπάλληλο ο οποίος ετόλμησε να μας στείλει τόσο ελλιπή στοιχεία.

Εάν ο ίδιος ο Υφυπουργός το γνωρίζει τότε θα πρέπει να δώσει τουλάχιστον εξηγήσεις ενώπιον της Βουλής. Δεν είναι δυνατόν όταν εσείς, κάνετε έγγραφο και του ζητάτε στοιχεία, εκείνος να μας στέλνει φακέλους οι οποίοι εξαντλούνται μέχρι της 19-7-1974. Τι νόημα έχει αυτό; Εμείς είμαστε εδώ για να ερευνήσουμε τι συνέβη μέχρι της 19 Ιουλίου; Τότε σταματάει στο Υπουργείο Εξωτερικών το θέμα ή τότε αρχίζει; Το θέμα ακριβώς τότε άρχισε και για το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης και για την Κύπρο και για την Ελλάδα. Γιατί λοιπόν απουσιάζουν οι φάκελοι εκείνοι; Δεν μπορώ να πω ότι δεν εστάλησαν εκ λάθους, γιατί τότε όλοι θα κάνουμε μελαγχολικές σκέψεις.

Επίσης πως είναι δυνατόν ο μεγάλος φάκελος να τελειώνει στις 19 και ο μικρός στις 9 Ιουλίου 1974; Επιτρέπεται σαν σώμα, που μας επέλεξε το Κοινοβούλιο να δεχθούμε αυτή την προσβολή, που μας έκανε ένας υπάλληλος του Υπουργείου; Δεν διανοούμαι ότι ο κ. Υφυπουργός μπορεί να το είδε και να το επέτρεψε.

Κύριε Πρόεδρε, θα πρέπει να λάβετε μέτρα, ώστε ο κ. Υπουργός να μας δώσει τουλάχιστον ικανοποίηση.

Επίσης θέλω να επισημάνω, ότι ήδη άρχισαν στις εφημερίδες υπαινιγμοί για το "χασομέρι"-όπως γράφει κάποια- του έργου της Επιτροπής.

./.

-18-

Πράγματι σήμερα κάνουμε τη δεύτερη συνεδρίαση του δευτέρου μήνα από τους έξι που μας έταξε το Κοινοβούλιο για να εξετάσουμε το θέμα.

Πολλοί από μας- μεταξύ των οποίων και εγώ- είχαμε πει ότι δεν θα βρούμε τίποτε στους φακέλους, τόσο του Υπουργείου Εξωτερικών- και αυτό αποδείχθη- όσο και του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης και αυτό θα το δούμε.

Ο κ. Έβερτ είχε ενθουσιαστεί, αλλά αυτή τη στιγμή στενοχωρείται και αγανακτεί. Θα ήθελα να κάνω δυνατά ένα ερώτημα στον εαυτόν μου: πώς είναι δυνατόν ο κ. Ιωαννίδης, ο οποίος έμεινε στα πράγματα και επί της Κυβερνήσεως της μεταπολίτευσης να μην έβαλε το δακτυλάκι του στους φακέλους; Θα ήταν παράφρων εάν δεν το έκανε.

Δεν μπορώ να προχωρήσω στις θέσεις του κ. Μπαντουβά και να πω ότι έγινε μεγάλη ή μικρή παραποίηση. Αλλά και ελαχίστη παραποίηση ή αφαίρεση κειμένων αν έγινε, αλλοιώνεται η όλη εικόνα εκείνης της εποχής.

Όπως μας ανέφερε ο κ. Πρόεδρος, ο οποίος εξέτασε λίγο τους φακέλους του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης, όλα τα περιεχόμενα ξεκινούν από ανακρίσεις που έγιναν το 1975.

Τα γεγονότα αυτά όμως δεν είναι δυνατόν εμάς να μας απασχολήσουν. Εμείς θα πρέπει να δούμε τι έγινε το 1974. Άρα θα πρέπει να ερευνήσουμε τα σήματα/και την αλληλογραφία και όχι τις καταθέσεις. Στην Επιτροπή μας συμμετέχουν και αξιωματούχοι, οι οποίοι ξέρουν ποια είναι η διαφορά του ενός από το άλλο.

./.

-19-

Είναι φυσικό ότι οι αξιωματικοί, οι οποίοι εκινούνται ελεύθεροι μετά τη μεταπολίτευση να είχαν διαταχθεί τι θα πουν όταν θα τους καλούσε ο ανακριτής.

Σε ένα από τα βιβλία που μας υποδείξατε και το οποίον όπως διάβασα απηχεί τις γνώμες του κ. Ιωαννίδη, αναφέρεται ότι ένας αξιωματικός του Ναυτικού ονόματι Μπέλλκας εξεκίνησε μία ανάκριση. Όπως είναι γνωστό η ανάκριση αυτή με απόφαση της Ολομελείας της Βουλής εσταμάτησε.

Κ. ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου εσταμάτησε και όχι της Βουλής.

Δ. ΛΙΒΑΝΟΣ: Το βιβλίο αναφέρει της Βουλής. Έστω όμως του Υπουργικού Συμβουλίου! Εσταμάτησε λοιπόν η ανάκριση με την εξέταση 30-35 αξιωματικών ή πολιτών. Ο Ιωαννίδης, ο οποίος εγνώριζε ότι ήταν στον κατάλογο και επερίμενε τη σειρά του ετοίμασε ένα υπόμνημα. Εφόσον όμως αποφασίστηκε να μην συνεχιστεί η ανάκριση αυτό το υπόμνημα δεν χρησιμοποιήθηκε-τουλάχιστον- ενώπιον των ανακρινόντων. Αυτό το υπόμνημα ή τμήματά του εδημοσιεύθηκαν στην Τουρκική εφημερίδα Τζουμ Χουριέτ!!!

Επομένως διερωτώμαι πώς ο κ. Έμπερτ πιστεύει ότι δεν έχουν γίνει τέτοιες αλλοιώσεις. Είναι ρομαντισμός κάτι τέτοιο.

Βέβαια εάν ο κ. Μπαντουβάς έχει τέτοια στοιχεία δεν μπορεί να τα παρουσιάσει εδώ.

+/.

-20-

Όσον αφορά δε το συλλογισμό του κ. Έβερτ ότι "εάν έλθει εδώ ο κ. Ιωαννίδης και πει ότι η Επιτροπή έχει αποφανθεί πως λείπουν στοιχεία απαντώ ότι; από την Επιτροπή εξαρτάται να μην μάθει ο κ. Ιωαννίδης τι λέγεται στις συνεδριάσεις μας. Ευχαριστώ.

M. EBERT: Θα επιστρέψω τη φιλοφρόνηση στον κ. Λιβανό, γιατί όλοι ξέρουμε πόσο έξυπνος είναι. Του διαφεύγει όμως το γεγονός ότι δεν είναι δυνατόν ποτέ ο φακέλος του κυπριακού μιας ολόκληρης δεκαετίας που βρίσκεται στο Υπουργείο Εξωτερικών να είναι δύο φακέλοι 7-8 εκατοστών. Αυτό δεν σημαίνει κατ'ανάγκη ότι τα στοιχεία έχουν κλαπεί ή έχουν αφαιρεθεί, αλλά ότι το Υπουργείο Εξωτερικών δεν έκανε σωστά τη δουλειά του προς την Επιτροπή. Όσον αφορά τους φακέλους του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης εάν περιείχαν έστω δυο-τρία σήματα που να αναφέρονται στο 1974 που έγινε το πραξικόπημα, μαρτυρικές καταθέσεις και το σύνολο όλων των άλλων στοιχείων του "φακέλου της Κύπρου" τότε θα έλεγα ότι τα περισσότερα σήματα έχουν υποκλαπεί και ότι βρέθηκαν μόνον αυτά. Εδώ όμως έχουμε ένα συγκεκριμένο γεγονός. Υπάρχει συγκεκριμένη ημερομηνία και συγκεκριμένο υλικό που δεν περιλαμβάνει σήματα και άλλες εντολές του έτους 1974.

Συνεπώς εδώ λείπει ηθελημένα μία ολόκληρη περίοδος. Είναι άλλο θέμα εάν λείπουν στοιχεία τα οποία ενδεχομένως έχουν υποκλαπεί. Όταν λέμε ότι έχουν υποκλαπεί ορισμένα στοιχεία είμαστε υποχρεωμένοι να μπορούμε να το αποδείξουμε διότι αλλιώς θα δυσχερανθεί

./.

-21-

το έργο μας στο μέλλον.

Κ. ΜΠΙΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Έβερτ υπήρξαν ειδικά συνεργεία τα οποία όχι μόνον πήραν, αλλά και έκαψαν έγγραφα. Αυτό συνέβη τόσο στην Κύπρο μετά την αποτυχία του πραξικοπήματος όσο και στην Ελλάδα. Ειδικά συνεργεία έκαψαν έγγραφα στα πλυσταριά της Ασφάλειας στην οδό Μπουμπουλίνας. Αυτά τα στοιχεία υπάρχουν. Δεν έχει σημασία η ποσότητα, αλλά η αξία αυτών των εγγράφων.

ΑΡ. ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ποια είναι αυτά τα έγγραφα;

Κ. ΜΠΙΑΝΤΟΥΒΑΣ: Δεν μπορώ να το ξέρω ποια έγγραφα αφείρεσε ο Ιωαννίδης, την στιγμή κατά την οποία εμείς τον κάναμε Ταξίαρχο και τον αφήσαμε στη θέση του.

Εγώ δεν ισχυρίζομαι ότι είμαι πιο ευαίσθητος ή πιο δημοκρατικός από οποιονδήποτε συνάδελφο της Νέας Δημοκρατίας, γι' αυτό δεν αναφέρθηκα στο κόμμα σας αλλά σε άλλους μηχανισμούς του κατεστημένου.

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Είπαμε από την αρχή ότι "το φάκελο της Κύπρου" δεν τον έχουμε έτοιμο και άρα δεν θα πρέπει να τον αναζητήσουμε από τον Υπουργό Εξωτερικών ή τον Υπουργό Εθνικής Άμυνας. Τον "φάκελο της Κύπρου" θα τον καταρτίσουμε εμείς. Από τη στιγμή που μας δίνονται κάποια στοιχεία από τα Υπουργεία Εξωτερικών, Εθνικής Άμυνας και Δικαιοσύνης, είμαστε υποχρεωμένοι να τα εξετάσουμε και στη συνέχεια να ζητήσουμε εκείνα που πιστεύ-

-22-

ουμε ότι χρειάζονται για τη συμπλήρωσή τους. Εάν μας τα δώσουν έχει καλώς. Εάν δεν μας τα δώσουν και μας διαβεβαιώσουν ότι είναι κατεστραμμένα, τότε αυτή θα είναι μία πολιτική όψη του θέματος. Αν θέλετε τότε, θα ερευνήσουμε γιατί και πώς καταστράφηκαν αυτά τα στοιχεία.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: Βέβαια θα αξιολογηθεί και αυτό το στοιχείο.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Εάν δεν θελήσουν να μας τα δώσουν, θα αναλάβουν την πολιτική ευθύνη σύμφωνα με τη διάταξη του Κανονισμού. Γιατί να συζητούμε για θέματα, τα οποία θα προκύψουν βραδύτερα. Ας προχωρήσουμε με το υλικό, το οποίο έχουμε και στη συνέχεια θα το συμπληρώσουμε.

ΑΝ.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Έχω την εντύπωση ότι δεν πρέπει να αφαιθούμε στην καλή διάθεση των Υπουργείων. Πρέπει εμείς, να συγκεκριμενοποιήσουμε τι θέλουμε.

Κύριε Πρόεδρε γιατί εντοπίζετε τα Υπουργεία Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας την περίοδο που θα όφειλε να μας ενδιαφέρει κατά τη δική τους βούληση.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Παπαληγούρα, επειδή είσθε ο νεώτερος σας εξουσιοδοτεί η Επιτροπή να συντάξετε σεις το έγγραφο που να λέει ποια στοιχεία να ζητήσουμε.

ΑΝ.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα περίμενα η διάθεσή σας να μην είναι εχθρική. Εγώ εκθέτω τις απόψεις μου στην Επιτροπή και

./.

-23-

αυτή θα κρίνει και θα αποφασίσει αν θα τις δεχθεί. Κατά τη γνώμη μου, πρέπει να προσπελάσουμε το πρόβλημα διαφορετικά. Εγώ αν ήμουνα Πρόεδρος της Επιτροπής πρώτον θα προσδιόριζα την συγκεκριμένη περίοδο που θα ήθελα να ερευνηθεί - πράγμα που σεις δεν κάνατε με αποτέλεσμα τα έγγραφα του ενός Υπουργείου να αναφέρονται σε άλλη εποχή από τα έγγραφα του άλλου- και δεύτερον θα έλεγα τι τύπου έγγραφα με ενδιαφέρουν.

Δεν με ενδιαφέρει απλώς και μόνον ο όγκος των εγγράφων που εστάλησαν, αλλά τα σήματα, οι εντολές, η αλληλογραφία, τα *TELEX* κ.λ.π. Έτσι μόνο νομίζω ότι μπορούμε να προσπελάσουμε το πρόβλημα. Είναι η τρίτη φορά που συνεδριάζουμε και συζητούμε συνέχεια γύρω από το ίδιο θέμα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Παπαληγούρα, υπάρχει απόφαση της Βουλής, η οποία προσδιορίζει ποια γεγονότα θα διερευνήσουμε. Με βάση αυτή την απόφαση κάναμε έγγραφα προς τα Υπουργεία, τα οποία μας έστειλαν αυτά τα στοιχεία, για να δούμε τι λείπει, ώστε να προβούμε και σε άλλες ενέργειες.

ΑΝ.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Η Βουλή όμως, κύριε Πρόεδρε, με την απόφασή της, δεν προσδιόρισε ούτε το έργο της Επιτροπής, ούτε τον τρόπο εργασίας της.

ΑΔ.ΔΙΔΡΟΚΑΠΗΣ: Γιατί πελαγοδρομούμε; Ξέρουμε ότι αποπειράθηκαν να δολοφονήσουν το Μακάριο και φυσικά από κάποιου δόθηκαν εντολές. Ας ερευνησουμε να τις βρούμε. Ξέρουμε επίσης ότι οι Τούρκοι

./.

-24-

πήγαν να κάνουν απόβαση.

Υπάρχουν τα σήματα αυτών των πονηρών ημερών; Ας ψάξουμε να τα βρούμε. Για να συμβούν όλα αυτά τα γεγονότα κάποιος τα προετοίμασαν. Ας διαβάσουμε λοιπόν όσα στοιχεία έχουμε και ας προχωρήσουμε στο έργο μας .

ΑΡ. ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Συμφωνώ με τον κ. Λιαροκάπη.

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι την προσεχή Τετάρτη θα έχουμε πάλι μια συνεδρίαση.

Κύριε Παπαληγούρα και κύριε Λιβανέ θα σας παρακαλέσω όσο μπορείτε να συγκεκριμενοποιήσετε τα αίτήματά σας, σύμφωνα με την απόφαση της Βουλής. Όταν ισχυρίζεσθε ότι δεν είναι επαρκής η αλληλογραφία που μας έστειλαν μέχρι της 19 Ιουλίου 1974 για να σχηματίσουμε γνώμη, θα πρέπει να το θεμελιώσετε. Εάν διαπιστώσουμε ότι δεν επαρκούν τα στοιχεία αυτά, για να σχηματίσουμε την εικόνα των γεγονότων, τότε θα ζητήσουμε τα μεταγενέστερα. Αυτό το έχουμε πει.

Ε. ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, πρέπει να ξεκαθαρίσουμε πότε θα είμαστε έτοιμοι να μιλήσουμε επάνω στην ουσία του θέματος και να ορίσουμε πότε θα αρχίσει η συζήτηση πάνω σ' αυτήν. Θέλουμε 30-40-50 ημέρες; Ας το προσδιορίσουμε. Δεν μπορώ να καταλάβω τι θα συζητήσουμε την επόμενη Τετάρτη. Ας καθορίσουμε το χρόνο που απαιτείται για να τελειώσουμε την ανάγνωση των εγγράφων.

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Παπαστεφανάκη, δεν θέλω να προσδιορίσω το χρόνο, για πολλούς και διαφόρους λόγους. Σε 15 ημέρες

./.

-25-

έχομε Πάσχα. Αντιλαμβάνεσθε ότι δημιουργούνται προβλήματα γι' αυτό ας αφήσουμε ελεύθερο προς το παρόν το θέμα του χρόνου.

Κύριοι συνάδελφοι, λύεται η συνεδρίαση.-

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΜΑΡΚΟΣ ΝΑΤΣΙΝΑΣ

Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

Πρακτικά Γενικής Συνέλευσης Ηνωμένων Έθνών
 Πρακτικά Συμβουλίου Αγωγής Ηνωμένων Έθνών
 20 ΟΚΤ. 1975
 19-7-74, 20-7-74

Γεωργιάδης Κων/νος : Ανάγκη περί Κυπριακού και
 φακέλλου (1984)

: > > > η ένταξη (5) άρθρου περί Κυπριακού
 στην Έγκλη. Γ. ΕΡΑ: 29/11/83-18/12/84
 1/2/85-23/4/84-24/5/85

Αθανασίου Ανδρέα : Πορεία Έθνος, Κύπρος 1958-1974

Νεοκλή Λαμπή : Η Έξοδος ηγεσία.

Κακαουνάκης Νίκος : 2650 Μηνύματα Συντροφιάς

Έκδοση Κεντρικής Επιτροπής ΑΚΕΛ (Εθνικός-Αρσενικός 1974)
 ΧΡΟΝΙΚΟ ΣΥΣ ΕΥΧΡΟΝΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΣΥΝΑΓΩΓΙΑΣ

Αδάμου Χρυσάνθου : ΓΕΣΟΜΟΛΟΓΙΑ

- ΜΕΧΜΕΤ ΑΛΗ ΜΠΙΡΑΝΤ
ΠΑΖΑΡΕΜΑΤΑ
ΑΠΟΒΑΣΗ - ΑΠΟΦΑΣΗ
- ΣΤ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ
ΗΤΡΙΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΔΟΣΙΑΣ
- ΣΠ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
: ΑΚΕΛ ΤΟ ΑΛΛΟ ΚΚΕ
- ΤΑ ΚΡΙΣΙΜΑ ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ
3. Τόχοι
- ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΥΡΙΧΗ ΣΤΟΝ ΑΤΤΙΝΑ 2 Τόχοι Α+Β
(ύπερχει και υπέρως τόχοι)
- Δ. ΚΑΡΔΙΑΝΟΥ
Ο ΑΤΤΙΝΑΣ ΠΛΗΤΤΕΙ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ
- Κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΥ
ΣΤΗ ΠΡΩΤΗ ΓΡΑΜΜΗ ΑΜΥΝΗΣ
ΚΥΠΡΟΣ ΦΑΚΕΛΛΟΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΠΡΟΔΟΣΙΑΣ
- ΕΟΚΑ
Η ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΗΓΕΣΙΑ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ
ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ΄ - ΣΥΝΟΔΟΣ Α΄

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΓΙΑ ΤΟ "ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 16 Απριλίου 1986, ημέρα Τετάρτη και ώρα 18.30΄ συνεδρίασε στην αίθουσα 143 του Μεγάρου της Βουλής η Εξεταστική Επιτροπή για το "φάκελο της Κύπρου", με Πρόεδρο τον κ. Μάρκο Νάτσινα και με θέμα ημερήσιας διάταξης: "ενημέρωση για τον εμπλουτισμό των στοιχείων".

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι βουλευτές κ.κ.Κ. Ζερβός, Ι. Κουτσογιάννης, Α. Λιαροκάκης, Χ. Μαρκόπουλος, Κ. Μπαντουβάς, Χ. Μπασαγιάννης, Δ. Παγορόπουλος, Ι. Παπαδονικολάκης, Εμμ. Παπαστεφανάκης, Γ. Περάκης, Α. Τρίτσης, Ι. Βαρβιτσιώτης, Ι. Βασιλειάδης, Στ. Δήμας, Αν. Ζαΐμης, Α. Βαρχάς, Μ. Παπακωνσταντίνου, Αν. Παπαληγούρας, Αρ. Παυλίδης, Κ. Γιατράκος, Δ. Λιβανός και Κ. Κάππος.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής κ. Μάρκος Νάτσινας, αφού διαπίστωσε την ύπαρξη απαρτίας, κήρυξε την έναρξη της συνεδρίασης, λέγοντας στη συνέχεια τα εξής:

"Κύριοι συνάδελφοι, ο Κανονισμός ορίζει βέβαια ότι οι Επιτροπές συνεδριάζουν κάθε Τετάρτη, αυτό όμως δεν σημαίνει πως κάθε Τετάρτη το προεδρείο θάχει κάτι να μεταφέρει στην Επιτροπή. Η συνεδρίαση όμως πρέπει να γίνεται, γιατί μπορεί να έχουν τα μέλη κάτι να μεταφέρουν στο προεδρείο.

-2-

Εγώ εκείνο που έχω να σας πω είναι ότι ήδη έχουμε συγκεντρώσει υλικό αξιόλογης ποσότητας και φροντίσαμε να το φωτοτυπήσουμε κατά τρόπο ώστε να είναι ευχερής η αναγνωσή του. Πολλά από τα έγγραφα του Υπ. Εξωτερικών ήταν δυνανάγνωστα. Δακτυλογραφήθηκαν λοιπόν και φωτοτυπήθηκαν εκ νέου.

Επίσης, υπάρχει και άλλο υλικό στο Υπ. Εθνικής Άμυνας, που μπορούμε να πάρουμε, αλλά επιφυλάχθηκα να το πάρω τώρα, γιατί φοβήθηκα ότι θα συγκεντρώσουμε περισσότερο υλικό, απ'όσο μπορούμε να χρησιμοποιούμε με ευχέρεια. Η γνώμη μου λοιπόν είναι να μελετήσουμε πρώτα αυτούς τους φακέλους που έχουμε στο χρονικό διάστημα του Πάσχα, ώστε μετά από το Πάσχα να αρχίσουμε με το άλλο υλικό. Μένω με την εντύπωση, ότι το υλικό που μας έστειλε το Υπουργείο προέρχεται από το ΓΕΕΘΑ, όπου συγκεντρώνεται όλο το υλικό των άλλων κλάδων δηλαδή Στρατού, Αεροπορίας και Ναυτικού. Δεν πιστεύω λοιπόν ότι το υλικό που έχουν να μας δώσουν από τα αρχηγεία, Στρατού, Αεροπορίας και Ναυτικού, θα προσθέσει πολύ -πολύ περισσότερα πράγματα. Εν πάση περιπτώσει όμως θα το πάρουμε και εκείνο.

Στη συνέχεια και αφού περάσει ένας εύλογος χρόνος μελέτης αυτού του υλικού να αρχίσουμε να συζητούμε τις σκέψεις που μπορεί να διατυπώσει ο καθένας μας από τη μελέτη αυτών των φακέλων και τότε μπορούμε να κάνουμε και ένα διαχωρισμό. Να ορίσουμε δηλαδή ορισμένους εισηγητές ή κατά κλάδους, δηλαδή στρατιωτικών, εξωτερικών κ.λ.π. ή κατά φακέλους, ώστε να καταλήξουμε κάπου συμπερασματικά από το υλικό που υπάρχει, για να προχωρήσουμε στη συμπλήρωσή του, είτε με άλλα έγγραφα είτε με μαρτυρικές καταθέσεις.

-/.

-3-

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, την άλλη Τετάρτη θα γίνει στην Ολομέλεια η συζήτηση για την εξωτερική πολιτική, η οποία βεβαίως θα παραταθεί μέχρι των απογευματινών ωρών. Θα γίνει συνεδρίαση της Επιτροπής;

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Όχι. Η επόμενη συνεδρίαση της Επιτροπής θα γίνει την πρώτη Τετάρτη μετά από το Πάσχα, δηλαδή στις 14 Μαΐου. Επομένως μέχρι τότε έχουμε επαρκή χρόνο για να μελετήσουμε το υλικό.

Ακόμη θα ήθελα να σας πω ότι παραγγείλαμε ένα χάρτη της Κύπρου ίσως πάρουμε και ένα δεύτερο, δημογραφικό, που ζήτησε ο κ. Τρίτσης.

Κ. ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Η Πρεσβεία έχει χάρτες ειδικούς.

Κύριε Πρόεδρε, είχα προτείνει να γίνει ^{μια} επαφή με την Κυπριακή Δημοκρατία, για να μας στείλουν κάποια στοιχεία, που υπάρχουν εκεί. Μήπως λοιπόν θα ήταν σκόπιμο να συναντηθείτε με τον κ. Κυπριανού σε μια από τις επισκέψεις του εδώ; Ίσως να έχει κάτι σχετικό να σας πει. Να δίνουμε δηλαδή κάποια δημοσιότητα σ' αυτή την επίσκεψη. Βέβαια είπαμε και σωστά, ότι πρέπει να είναι μυστικές οι συνεδριάσεις της Επιτροπής μας και ότι δεν πρέπει να διαρρέει τίποτα. Όμως από την άλλη πλευρά υπάρχει ενδιαφέρον από την κοινή γνώμη και νομίζω πως δίνεται μια ευκαιρία να γίνει κάποια συζήτηση, ότι αυτή η Επιτροπή υπάρχει και λειτουργεί.

./.

-4-

Α. ΖΑΪΜΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, συν ντησα τον κ. Λυσαρίδη, ο οποίος μου είπε ότι θα προβούν στις ίδιες ενέργειες με μας και ότι θα συνεργαστούμε.

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Πράγματι υπάρχει το πρόβλημα της δημοσιότητας και θα το αντιμετωπίσουμε κυρίως όταν αρχίσουμε να εξετάζουμε μάρτυρες, από τα πρόσωπα που είναι αναμειγμένα στα γεγονότα, πού θα έχουν την ευχέρεια να δίνουν την άποψή τους στον τύπο, ενώ εμείς δεσμευόμενοι από τη σχετική διάταξη του Κανονισμού, δεν θα μπορούμε να απαντούμε. Είναι κάπως γενικότερο αυτό το θέμα και θα δούμε πώς θα μπορέσουμε να το αντιμετωπίσουμε. Πάντως είναι στην πορεία η αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος της δημοσιότητας.

Επίσης υπάρχει και το εξής θέμα. Οι εφημερίδες έχουν αρχίσει ήδη τις σχετικές δημοσιεύσεις. Διάβασα π.χ. σ'ένα περιοδικό μια θαυμάσια περίληψη της εικόνας των δύο πρώτων συνεδριάσεων της Επιτροπής, που ήταν αντικειμενική. Διάβασα όμως και ένα δημοσίευμα, άλλης εφημερίδας, που ήταν ίσως σκόπιμα γραμμένο για να μας προκαλέσει. Έγραφε ότι στην πρώτη συνεδρίαση γινόταν έλεγχος των ταυτοτήτων των βουλευτών, ότι είμασταν κλειδωμένοι στην αίθουσα της συνεδριάσεως και τα κλειδιά τα φύλαγαν απέξω αξιωματικοί της ασφαλείας κ.λ.π. Σκέφθηκα καταρχήν να στείλω μια επιστολή, αλλά προτίμησα τελικά να μην το κάνω. Όμως αν αρχίσει αυτό το θέμα να παίρνει διαστάσεις θάχουμε πρόβλημα. Πρέπει λοιπόν κατά κάποιο τρόπο να απελευθερωθούμε από τη σχετική διάταξη του Κανονισμού.

./.

-5-

Όσον αφορά την πρόταση του κ. Μπαντουβά, να συναντήσω τον κ. Κυπριανού, έχει κάποιο δίκιο ο κ. Μπαντουβάς, ότι δίνεται ένα κύρος ιδιαίτερο στην Επιτροπή όταν το προεδρείο ή τα μέλη επισκέπτονται τον Πρόεδρο Κυπριανού. Όμως μια τέτοια συνάντηση προϋποθέτει και κάποια προεργασία, κάποια διαπραγμάτευση και ομολογώ ότι δεν ενήργησα προς αυτή την κατεύθυνση καθόλου, αλλά στο μέλλον θα εξετάσω — πώς μπορεί να γίνει και αυτή η επαφή, αν πράγματι είναι επιβεβλημένο να γίνει. Μπορεί να μη δέχονται αυτή τη συνάντηση και οι κύριοι.

Κ. ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, σχετικά με αυτό που είπατε ότι υπήρχαν στον τύπο περιγραφές των συνεδριάσεων της Επιτροπής και μάλιστα όχι αντικειμενικές, θα ήθελα να πω το εξής: κάποιος φίλος δημοσιογράφος αφού με ρώτησε—χωρίς αποτέλεσμα βέβαια— για τη λειτουργία της Επιτροπής, μου ανέφερε πως ειπώθηκε από συνάδελφο, ότι αν υπάρξουν διαρροές από τη μια πλευρά, υποχρεωτικά θα υπάρξει απάντηση και από την άλλη πλευρά και αυτό ακριβώς του έδωσε την έμπνευση να μεθοδεύσει ορισμένες τάχα διαρροές για να προκαλέσει την αντίδραση του συναδέλφου.

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν έχουμε λόγο να κρατούμε ιδιαίτερα απόρρητες τις συνεδριάσεις μας, αλλά φοβάμαι πως αν αναμείξουμε τον τύπο, όλη η εργασία μας θα υπαγορεύεται κάπως από τις αναγκαιότητες του τύπου και είναι γεγονός ότι έχουμε πολλή εργασία μπροστά μας, όχι γιατί πιστεύω, όλα αυτά τα έγγρα-

./.

-6-

φα είναι χρήσιμα να τα διαβάσουμε, αλλά το θέμα είναι ί

κανείς να μας πει ποια είναι χρήσιμα να διαβαστούν. Αυτό θα καταλήξουμε μόνο αν τα διαβάσουμε όλα. Επομένως η εργασία μας είναι πολλή και δύσκολη.

Δ. ΔΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, καταρχήν θα αναφερθώ στο θέμα του χρόνου που έχουμε στη διάθεσή μας, για να τελειώσουμε το έργο μας. Η Επιτροπή θα συνεδριάσει πάλι, όπως είπαμε, στις 14 Μαΐου. Αυτό σημαίνει ότι από το χρονικό όριο των έξι μηνών, που όρισε η Βουλή για την περάτωση του έργου μας, ήδη στις 14 Μαΐου θα έχουν συμπληρωθεί οι τρεις μήνες. Από κει και πέρα δεν έχουμε πολύ χρόνο στη διάθεσή μας, εκτός αν ζητήσουμε από τη Βουλή παράταση. Επομένως εγώ πιστεύω, ότι σήμερα πρέπει να αποφασίσουμε ποιοι θα είναι οι εισηγητές. Αν δεν μπορέσουμε και στις διακοπές του Πάσχα να διαβάσουμε τους φακέλους δεν θάχει νόημα η συνεδρίαση της 14ης Μαΐου. Στις 14 Μαΐου πρέπει να αρχίσει πλέον η ουσιαστική δουλειά, γιατί αυτό θα πρέπει σ' εκείνη τη συνεδρίαση να γίνουν οι εισηγήσεις.

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Με συγχωρείτε, δεν ξέρω εσείς πώς την αντιλαμβάνεσθε την εισήγηση, αλλά εγώ δεν την θεωρώ ως ενημέρωση, γιατί ενημερωμένος θα είναι ο καθένας από μας όπως αυτός το αντιλαμβάνεται, με δική του δηλαδή υπευθυνότητα. Εγώ βλέπω την εισήγηση ως απαρχή της συζητήσεως. Θα συζητήσουμε δηλαδή για ορισμένα θέματα, τα οποία κάποιος από μας θα φέρει στην Επιτροπή ως εισήγηση,

./.

-7-

αλλά πρέπει να είμαστε όλοι ενημερωμένοι πάνω στα θέματα αυτά. Διαφορετικά τι συζήτηση θα κάνουμε; Κριτική της λογικής; Επομένως ποιο νόημα έχει να ορίσουμε από σήμερα τον εισηγητή, πράγμα που θάχει ως συνέπεια οι άλλοι συνάδελφοι να αφεθούν κατά κάποιο τρόπο στην εισήγηση; Εγώ θέλω ο χρόνος που έχουμε στη διάθεσή μας έως τις 14 Μαΐου να δοθεί στον καθένα μας για να ενημερωθεί με δική του υπευθυνότητα. Όταν αρχίσει η συζήτηση ο καθένας θα είναι υπεύθυνος για το τι ξέρει ή δεν ξέρει. Αν αφεθούμε στον εισηγητή τι θάρθουμε να συζητήσουμε; θα συζητούμε με βάση τη λογική;

Δ. ΔΙΒΑΝΟΣ: Δηλαδή δεν το κρίνετε σκόπιμο κύριε Πρόεδρε, όταν θα συνεδριάσει πάλι η Επιτροπή στις 14 Μαΐου, οπότε θα έχουν περάσει πλέον οι 3 από τους 6 μήνες που έθεσε στη διάθεσή μας η Βουλή, να έχουμε ορίσει ήδη τους εισηγητές;

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Μην ξεχνάτε, πως όταν λέμε "φάκελο της Κύπρου" δεν εννοούμε ένα έτοιμο φάκελο. Οι υπηρεσίες χρειάστηκαν 1 μήνα για να μας δώσουν τα στοιχεία, που μας έδωσαν. Επομένως δεν είμαστε υπεύθυνοι εμείς για το γεγονός ότι στους 3 μήνες δεν αποδώσαμε μεγάλο έργο. Είχα πει τότε στη Βουλή, ότι παραδοσιακά ο χρόνος που ορίζεται για την περάτωση του έργου των Επιτροπών αυτών είναι 6 μήνες και γι' αυτό εισηγήθηκα να μας δοθεί αυτό το χρονικό όριο! Πρόσθεσα όμως ότι το έργο που θάχει να κάνει η Επιτροπή θα προσδιορίσει το χρόνο και όχι το αντίθετο. Άρα δεν πρέπει να μας φοβίζει αν θα χρειαστεί να ζητήσουμε παράταση του χρόνου.

./.

-8-

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: ^{Επομένως} το βρίσκετε άσκοπο σήμερα να ορίσουμε το αντικείμενο της ημερήσιας διάταξης της συνεδρίασης της 14ης Μαΐου ;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν το κρίνω άσκοπο. Μπορούμε αν θέλετε να καθορίσουμε ότι στη συνεδρίαση της 14ης Μαΐου θα ορίσουμε τους εισηγητές.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν μπορούμε να διαβάσουμε φακέλους από κει και έπειτα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Θα συνεχίσουμε να διαβάζουμε τους φακέλους κύριε Λιβανέ. Εγώ σας είπα πως τον ορισμό εισηγητή δεν τον αντιλαμβάνομαι με την έννοια ότι εκείνος μόνο θα διαβάσει τους φακέλους και εμείς όχι. Για να συζητήσουμε πρέπει όλοι να διαβάσουμε τα στοιχεία και ο εισηγητής απλώς θα είναι,ας πούμε,ο περισσότερο προσεκτικά ενημερωμένος, ώστε να εισηγηθεί 6την Επιτροπή ορισμένα θέματα που θα αποτελέσουν την απαρχή της ουσιαστικής συζήτησης.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Μ'αυτή την έννοια όμως κύριε Πρόεδρε, θα μπορούν 10,15 συνάδελφοι να ζητήσουν αναβολή της συνεδρίασης λέγοντας ότι δεν έχουν ενημερωθεί.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κακώς αν συμβεί κάτι τέτοιο. Ο καθένας μας έχει τη δική του υπευθυνότητα.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Δηλαδή θα αρχίσουμε την ουσιαστική δουλειά από την επόμενη συνεδρίαση;

-9-

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Αυτό δεν το ξέρω, γιατί όπως σας είπα υπάρχει και άλλο υλικό του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας. Εγώ προσωπικά δεν είμαι ακόμη κυρίαρχος του υλικού που μας έστειλε το ΓΕΕΘΑ. Αν λοιπόν σε 2-3 ημέρες γίνω κυρίαρχος αυτού του υλικού και σας πω, ότι πρέπει να έρθει και το άλλο υλικό από το ΓΕΣ, πως θα αρχίσουμε τις ουσιαστικές συζητήσεις; Αν κάποιος συνάδελφος είναι κυρίαρχος αυτού του υλικού, που μας ήλθε από το ΓΕΕΘΑ, ας μας το πει τώρα.

Γ. ΠΕΡΑΚΗΣ: Εγώ θα ήθελα να παρακαλέσω κύριε Πρόεδρε, αν είναι δυνατό οι συνάδελφοι οι στρατιωτικοί να μας βοηθήσουν με μια αποκρυπτογράφιση της στοιχειώδους ορολογίας, που για τους περισσότερους από μας είναι ακατανόητη.

Σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας της Επιτροπής, θα ήθελα να πω το εξής: στην αρχή δημιουργήθηκε η εντύπωση, ότι το υλικό θα το συγκεντρώσουμε με βάση την εξέταση των μαρτύρων. Όμως τώρα διαπιστώνω, ότι μας έχει σταλεί από τα Υπουργεία τόσο υλικό, ώστε το κάθε περιστατικό να διασταυρώνεται πολλές φορές. Επομένως η εξέταση των μαρτύρων, κατά τη δική μου άποψη τουλάχιστον, είναι ένα δευτερεύον θέμα. Πιστεύω δηλαδή, θα είναι λάθος να περιμένουμε από τις απαντήσεις των μαρτύρων να μάθουμε δεν ξέρω τι, τη στιγμή που εδώ υπάρχουν τόσα ντοκουμέντα και μάλιστα αναθεωρούμενα σε χρόνο που οπωσδήποτε είναι πιο κοντά σε κάποια γεγονότα.

Όσον αφορά, κύριε Πρόεδρε, τον καθορισμό εισηγητών, η γνώμη μου είναι να μη δίνουμε πολλή έμφαση σ' αυτό, διότι αν αισθανόμα-

+/-

-10-

στε ότι υπάρχει κάποιος εισηγητής ίσως οι υπόλοιποι αμελήσουμε τη μελέτη των στοιχείων. Ο καθένας μας, όπως πολύ σωστά είπατε, πρέπει με δική του ευθύνη να φροντίσει να ενημερωθεί. Αν περιμένουμε να ενημερωθούμε από τους εισηγητές, υπάρχει κίνδυνος να οδηγηθούμε στη διαδικασία που ακολουθείται στα νομοσχέδια, όπου όλο σχεδόν το βάρος πέφτει στους εισηγητές και στον Υπουργό.

Κ. ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα παρακαλέσω να επανεξετάσετε τη θέση σας, σχετικά με την πρόταση του κ. Λιβανού για τον ορισμό εισηγητή, διότι δεν θα μπορέσουμε να απαγκιστρωθούμε από το υλικό αυτό, όπως παρουσιάζεται σήμερα και όπως αντιμετωπίζεται. Θα γίνει χιονοστιβάδα και δεν θα καταλήξουμε σε κανένα αποτέλεσμα. Θα πρέπει να υιοθετήσουμε το σύστημα, που ακολουθεί ο κ. Αλευράς στον Κανονισμό, όπου έχουμε δέσμες διατάξεων. Έτσι και εδώ θα πρέπει το υλικό π.χ. του Υπ. Εθν. Άμυνας να αποτελέσει αντικείμενο ειδικής έρευνας και αντιμετώπισης από ορισμένους συναδέλφους. Το θέμα που αποτελεί αντικείμενο της Επιτροπής είναι ένα ιστορικό γεγονός και επομένως δεν είναι δυνατό να συμβεί αυτό που είπατε εσείς και ο κ. Περάκης, ότι δηλαδή θα επαναπαυθούμε στην ιδέα ότι κάποιος ή κάποιοι συνάδελφοι θα ~~αφληθούν~~ μ' αυτό εμπειριστατωμένα. Αυτό υποβαθμίζει το ενδιαφέρον και την ευαισθησία των μελών της Επιτροπής. Από την άλλη πλευρά όμως θα πρέπει να υπάρχει μεγαλύτερη προσοχή και προσπάθεια από ορισμένους συναδέλφους, που θα βοηθήσουν σ' αυτό που εσείς αναφερθήκατε προηγουμένως, ότι δηλαδή δεν υπάρχει κάποιος που να καθορίζει ένα σκαρίφημα διοργανωτέας δουλειάς, που να εντοπίσει ορισμένο σκελετό της όλης προσπάθειας.

,/.

-11-

Αυτό θα το επιτύχει εκείνος που θα μελετήσει πιο πολύ τους φακέλους. Θα πρέπει λοιπόν, κύριε Πρόεδρε, να ορίσουμε εισηγητές κατά δέσμες θεμάτων, ώστε να μπορέσουμε να καταλήξουμε σ'ορισμένα συμπεράσματα, που θα συνεκτιμηθούν στο τέλος, διαφορετικά δεν θα καταλήξουμε πουθενά. Ήδη τελεείωσε το 50% του χρόνου και νομίζω ότι με τον ίδιο τρόπο θα ξοδέψουμε και τον υπόλοιπο.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, εγώ δεν μπορώ να αντιληφθώ την έννοια του εισηγητή σ'αυτή την Επιτροπή. Έχω την εντύπωση ότι ο καθένας από μας ανεξάρτητα σε ποιο κόμμα ανήκει έχει την ίδια ακριβώς ευθύνη και την ίδια ακριβώς αποστολή. Έτσι δεν μπορώ να αντιληφθώ πώς είναι δυνατόν την εξέταση των μαρτύρων, γιατί εγώ αυτό το στάδιο της έρευνας το θεωρώ το πιο σημαντικό, να την αναθέσουμε σ'ένα ή δύο συναδέλφους, όπως δηλαδή γίνεται η έρευνα και η μελέτη ενός νομοσχεδίου. Όλοι μας πρέπει να ασχοληθούμε με τη μελέτη και την έρευνα του θέματος που αποτελεί το αντικείμενο της Επιτροπής μας. Είναι θέμα προσωπικό του καθένα από μας τι θα μελετήσει, αλλά όλοι, επαναλαμβάνω, έχουμε την ίδια ακριβώς ευθύνη. Μ'αυτή την έννοια λοιπόν δεν μπορώ να αντιληφθώ το νόημα της αναγκαιότητας του ορισμού εισηγητή και δεν καταλαβαίνω γιατί επιμένουν σ'αυτό οι συνάδελφοι.

Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, από σήμερα έως τις 14 Μαΐου, μεσολαβούν τρία Σαββατοκύριακα και κάποιες άλλες αργίες. Από τις

./.

-12-

ημέρες των διακοπών εγώ θα μπορούσα να διαθέσω μερικές για να μελετήσω τους φακέλους. Αυτό όμως σημαίνει ότι θα πρέπει να είναι ανοιχτό το γραφείο της Επιτροπής.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Κουτσογιάννη, δεν μπορούμε να υποχρεώσουμε κανένα υπάλληλο να έρθει στο γραφείο ημέρες αργίας. Όμως και τις αργίες υπάρχει στη Βουλή φρουρά. Μπορώ να συννενοηθώ με το φρουραρχείο να σας ανοίξει το γραφείο και με δική σας ευθύνη πλέον να έρθετε στο γραφείο, να πάρετε και να μελετήσετε τους φακέλους. Θα βρούμε έναν τρόπο να διευκολυνθείτε, αλλά με δική σας ευθύνη. Εάν θέλετε τις αργίες να έρθετε να μελετήσετε.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν πρέπει να μιλάμε για ορισμό εισηγητή. Το αντικείμενο θα βγει από το σύνολο της μελέτης των στοιχείων που έχουμε και από την εξέταση των μαρτύρων.

Θέμα εισήγησης θα ανακύψει όταν ολοκληρωθεί η αποδεικτική διαδικασία και θα είμαστε έτοιμοι να δώσουμε την ψήφο μας.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: Συμφωνώ με την άποψη του κ. Ξαρχά, γιατί αποτελεί αντιγραφή ακριβώς των κανόνων της Ποιν. Δικ. Στην Ποιν. Δικ. όταν γίνεται ανάκριση δεν υπάρχει εισηγητής. Εισηγητής ορίζεται όταν πρόκειται να εκδοθεί το βούλευμα για τη συγκεκριμένη πράξη.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν είναι ακριβώς έτσι.

Στη δικονομία η πρόταση του εισαγγελέα είναι εισηγητική πρόταση.

./.

-13-

ΓΓ
ών έχουν,

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: Εμείς συγχρόνως είμαστε η καθημένη δικαιοσύνη, δηλαδή κάνουμε και ανάκριση για ορισμένο θέμα: Ο εισαγγελέας προϊσταται *ex officio*. Εμείς εδώ είμαστε δικαστήριο. Συνεπώς νομίζω ότι όταν φθάσουμε στο σημείο να πάρουμε την απόφασή μας, τότε θα χρειαστούμε εισηγητή για να εισηγηθεί το πόρισμα.

Α.ΤΡΙΤΣΗΣ: Νομίζω κύριε Πρόεδρε ότι, όπως είπατε και εσείς, είμαστε υποχρεωμένοι να μελετήσουμε το υλικό που έχουμε.

Από μια πρώτη αναγνώριση του υλικού που έκανα θα ήθελα να πω **ότι** είναι αδυναμία το γεγονός που μας παραθέτουν μια σειρά εγγράφων χωρίς καμία έκθεση της αρμόδιας υπηρεσίας, ώστε να ξέρουμε τι λείπει. Είναι μια σοβαρή αδυναμία όλου του υλικού που μας έστειλαν τα αρμόδια Υπουργεία. Κανείς δεν έκανε τον κόπο να μας εξηγήσει: "σας στέλνουμε αυτό το υλικό που επελέγη μ'αυτά τα κριτήρια και το οποίο είναι μέρος ενός ευρύτερου υλικού", και τι είδους περίπου είναι το υλικό που δεν μας στείλαν. Συνεπώς πάμε μ'ένα βαθμό προσέγγισης, που δεν μπορούμε να αξιολογήσουμε. Δεν ξέρουμε δηλαδή τι μέρος ουσιαστικού υλικού έχουμε στα χέρια μας δεν ^{θα} είναι ευχάριστο κάθε τόσο να έρχονται και κάποια άλλα στοιχεία. Αυτό είναι το ένα θέμα. Το δεύτερο είναι ότι θεωρώ αναγκαίο αυτή τη στιγμή να έχουμε μια **minimum** οργανική σχέση με την Κύπρο με την εξής έννοια: τουλάχιστον να ζητήσουμε από τους αντίστοιχους φορείς της Κύπρου τα έγγραφα ΓΓ Προφανώς θα καλέσουμε κάποτε ανθρώπους από την Κύπρο, ενδεχομένως να πάμε και εμείς στην Κύπρο, αλλά είναι ανάγκη αυτή την ώρα που μελετούμε αυτά τα έγγραφα των Υπουργείων να έχουμε και τα έγγραφα των αντίστοιχων κυπριακών φορέων αντικρουστά. Νομίζω λοιπόν ότι μπορείτε εσείς κύριε Πρόεδρε,

./.

-14-

με τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας ή με τον Πρόεδρο της Κυπριακής Βουλής, να εξετάσετε και αυτό το θέμα.

Αναφορικά με την οργάνωση του υλικού μας, ένα ~~minimum~~ που πρέπει να εξασφαλίσουμε είναι να υπάρξει ένα στοιχειώδες γενικό ευρετήριο. Έχει αρχίσει να έρχεται ένα υλικό που φαντάζομαι καλύπτει ένα μικρό ποσοστό αυτού που πρόκειται να έρθει μελλοντικά και ναί μεν δεν μπορεί να καρτελλοποιηθεί, όπως λέγαμε στην αρχή, αλλά τουλάχιστον να γίνει ένα συστηματικό γενικό ευρετήριο. Εγώ θέλησα να ενημερωθώ σχετικά με το τι υλικό ακριβώς έχουμε και δεν υπήρχε ένα γενικό ευρετήριο. Πρέπει να υπάρξει λοιπόν αυτή η συστηματικότητα, γιατί το αντίθετο αποτελεί στοιχείο υποβάθμισης της δουλειάς μας.

Επίσης, κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι θα ήταν σκόπιμο εσείς να παίρνατε την πρωτοβουλία να μας ~~π~~άνετε μια συνολική πρόταση πώς βλέπετε τη δουλειά μας στα διάφορα στάδια, δηλαδή πότε θα καλέσουμε μάρτυρες, πότε θα γίνει η οργανική διασύνδεση με την Κύπρο κ.λ.π. και να μπει κάποιο χρονοδιάγραμμα. Να μη μείνουμε στην άποψη πως θα αποφασίσουμε σχετικά όταν θα τελειώσουμε τη μελέτη των φακέλων, γιατί η μελέτη του υλικού δεν τελειώνει ποτέ. Θα επρότεινα δε σ' αυτό το σημείο να συμφωνούσαμε με κάποια εισήγηση δική σας, ένα χρονοδιάγραμμα τι προσέγγιση ευελπιστούμε να έχουμε μέχρι το τέλος της πρώτης προθεσμίας, δηλαδή ένα χρονοδιάγραμμα επιθυμητών στόχων.

Για το θέμα της δημοσιότητας, κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να πω το εξής. Νομίζω, ότι όλοι προσπαθούμε να τηρούμε την αρχή της

-/-

-15-

μη δημοσιότητας των συνεδριάσεων της Επιτροπής μας και κανείς από μας δεν μιλάει για τις συζητήσεις που κάνουμε εδώ. Τώρα αν κάποιος προσπαθήσουν να πάρουν ορισμένες πληροφορίες, ή κάποιος που θα έρθει εδώ θα μιλήσει στον τύπο, αυτό δεν πρέπει να οδηγήσει σε δική μας παρανοϊκή στάση απέναντι στο θέμα της δημοσιότητας. Αν δείτε ότι η όποια δημοσιότητα δημιουργεί κάποια σύγχυση τότε σε συνεννόηση μαζί μας κάνετε μια δήλωση ως Πρόεδρος και τελειώνει το θέμα.

Είπατε προηγουμένως κύριε Πρόεδρε στον κ. Κουτσογιάννη, ότι θα εξετάσετε τη δυνατότητα να ερχόμαστε εδώ τις ημέρες αργίας του Πάσχα για να μελετάμε το υλικό. Πρέπει όμως να υπάρχει κάποια ευθύνη για το υλικό. Αυτή τη στιγμή η ευθύνη είναι στα χέρια μιας γραμματείας. Αν ο καθένας από μας πάρει ένα κλειδί χάνεται και η ευθύνη της γραμματείας. Νομίζω λοιπόν ότι δεν θα πρέπει να έχουμε αυτή τη δυνατότητα. Δεν είναι θέμα εμπιστοσύνης προς τον εαυτό μας, αλλά είναι θέμα κάποιου κέντρου ελέγχου, να ξέρουμε ότι αυτό το υλικό ελέγχεται από κάποιο πλαίσιο, που αυτή τη στιγμή είναι η γραμματεία την οποία έχουμε. Μην το χάσουμε αυτό, γιατί θα καταλήξουμε σε ανεξέλεγκτες καταστάσεις.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Ο κ. Μπαντουβάς έχει κάποιο δίκιο. Υπάρχει πράγματι αυτός ο κίνδυνος της χιονοστιβάδας του υλικού που είπε. Όμως αυτός ο κίνδυνος δεν αντιμετωπίζεται με τον καθορισμό εισηγητών κατά θέσμες θεμάτων. Θα επαναλάβω, ότι, κατά τη δική μου τουλάχιστον άποψη, η εισήγηση σημαίνει απλώς το έναυσμα της συζήτησης. Δεν είναι δυνατό να είναι αντικείμενο της συζήτησής μας η εισήγηση, αν δηλαδή αυτό που προτείνει ο εισηγητής το κρίνουμε λογικό ή όχι. Για το θέμα που πρόκειται

. / .

-16-

να κουβεντιάσουμε, πρέπει να έχουμε ενημερωθεί και εμείς προηγουμένως με δική μας ευθύνη. Εγώ π.χ. νομίζω ότι δεν πρέπει να διαβάσω το φάκελο των μηνύσεων. Όταν λοιπόν έρθουν στην Επιτροπή προς συζήτηση οι μηνύσεις και θα μιλήσει εκείνος που θα είναι εισηγητής, μπορεί να μην πάω μέρος σ' αυτή τη συζήτηση και με δική μου ευθύνη να εμπιστευτώ τον εισηγητή. **Μαντζή** την έννοια νομίζω, ότι πρέπει να δούμε το θέμα των εισηγήσεων και όχι με την έννοια ότι ^{μόνο} ο εισηγητής θα είναι εκείνος που θα μελετήσει ένα μέρος της χιονοστιβάδας αυτής, την οποία θα δούμε πώς θα την αντιμετωπίσουμε.

Όσον αφορά τα θέματα, που έθιξε ο κ. Τρίτσης θα ήθελα να πω το εξής. Δεν είναι δυνατό να κάνουμε γενικό ευρετήριο, χωρίς να ξέρουμε την ύλη, χωρίς να διαβάσουμε την ύλη.

Κ. ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Πρωτόκολλο εισερχομένων να έχουμε.

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Υπάρχει πρωτόκολλο εισερχομένων.

Λ. ΤΡΙΤΣΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, έπρεπε να υπάρχει ένα τεύχος για το τι υλικό έχουμε στη διάθεσή μας. Νομίζω ότι έχει υποβαθμιστεί το έργο μας.

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Τρίτση, αυτό που ζητάτε υπάρχει και ^{για} των τριών Υπουργείων το υλικό.

Δεν έχει γίνει κατανοητό ότι το φάκελο της Κύπρου εμείς θα τον φτιάξουμε. Δεν τον έχει φτιάξει κάποιος άλλος και μας υποβαθμίζει στέλνοντάς μας αυτό το υλικό.

-./-

-17-

Δεν ξέρω πως αντιλαμβάνεσθε, κύριε Τρίτση, το πρωτόκολλο των εισερχομένων. Όταν π.χ. έχουμε 50 φακέλους με 300 σελίδες ο καθένας, τι να γράψουμε στο πρωτόκολλο; Ό,τι έχουν γράψει οι φορείς που μας στέλνουν τους φακέλλους ως περιεχόμενο, το αποδέχομαι. Απο κει και πέρα πώς θα γίνεται το ευρετήριο που προτείνετε; Δεν είναι εύκολο.

Για το θέμα της δημοσιότητας, έχουμε πει ότι δεσμευόμαστε από τη σχετική διάταξη του Κανονισμού. Δεν μπορούμε να ξεπεράσουμε τον Κανονισμό, αλλά, όπως σας είπα, βρισκόμαστε στο βόμο πώς θα το αντιμετωπίσουμε.

Για το θέμα που έθιξε ο κ. Κουτσογιάννης εγώ ήμουν πρόθυμος να τον εξυπηρετήσω. Εάν πιστεύετε ότι δεν πρέπει να γίνει αυτή η εξυπηρέτηση και να παραμείνει στην ευθύνη της γραμματείας, να μη γίνει.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: Μόνο στις αργίες δεν υπάρχει προσωπικό.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Ναι. Εγώ προθυμοποιήθηκα να εξυπηρετήσω τα μέλη της Επιτροπής και είπα ^{επί} εφόσον βλέπετε αξιόλογο να ερχόμαστε οπωσδήποτε να μελετήσουμε και τα σαββατοκύριακα υπάρχει τέτοια ευχέρεια, διότι πάντα στο μέγαρο της Βουλής υπάρχει αστυνομική δύναμη, που θα μπορούσε ίσως να μας εξυπηρετήσει, αλλά με δική μας, ατομική ευθύνη.

Αν πρόκειται μόνο για εξυπηρέτηση του κ. Κουτσογιάννη, να του τη στερήσουμε.

Δ.ΔΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι ο κ. Τρίτσης δεν έχει δικίο στο θέμα του υλικού. Το υλικό είναι κατά τέτοιο τρόπο φτιαγμένο και από τις υπη-

./.

-18-

ρεσίες που το έχουν στείλει και από τη γραμματεία τη δική μας, ώστε μπορούμε να βρούμε ανά πάσα στιγμή ό,τι ζητήσουμε. Δεν είναι αυτό το πρόβλημα. Το πρόβλημα είναι, ότι οι φακέλοι, τουλάχιστον αυτοί που διάβασα εγώ, δεν μας εξυπηρετούν. Θα εξυπηρετούσαν ενδεχομένως ένα συγγραφέα ή ένα δημοσιογράφο, που θέλει να κάνει κάποιο ρεπορτάζ. Το δικό μας έργο είναι διαφορετικό.

Με πικρία διαπιστώνω κύριε Πρόεδρε, ότι το Υπ. Εξωτερικών δεν έσπευσε να διορθώσει το λάθος που είχε κάνει. Δεν μας έστειλε ακριβώς τους φακέλους που έπρεπε. Διότι δεν μπορεί η ζωή του Υπ. Εξωτερικών να σταμάτησε τη 19η Ιουλίου. Προχώρησε. Αυτά λοιπόν τα στοιχεία δεν μας τα έστειλαν. Γιατί;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Εγώ δεν το ενέκρινα να ζητήσω και τα στοιχεία αυτά για τον εξής λόγο. Ήδη στο ΓΕΣ υπάρχουν και άλλα στοιχεία. Ο κ. Τρίτσης πρότεινε να ζητήσουμε στοιχεία και από τους αντίστοιχους φορείς της Κύπρου. Έκανε κάποια πρόταση και ο κ. Ζαΐμης. Αν λοιπόν προχωρήσουμε μ' αυτό τον τρόπο, φοβάμαι ότι η "χιονοστιβάδα" που ανέφερε ο κ. Μπαντουβάς θα γίνει πραγματικότητα. Ας προχωρήσουμε λοιπόν μ' αυτό το υλικό που έχουμε, να δούμε τι ερωτήματα θα ανακύψουν και εφόσον τα ερωτήματα αυτά έχουν ανάγκη ικανοποίησης με το υλικό που λέτε εσείς να το ζητήσουμε.

Δ.ΔΙΒΑΝΟΣ: Οι φακέλοι που έχουμε είναι χρήσιμοι μόνο για τον ιστορικό του μέλλοντος. Εμάς μας απασχολεί να βρούμε τους υπεύθυνους της κυριακής τραγωδίας. Οι φακέλοι αναφέρονται στις προσωπικές εμπειρίες ενός λοχαγού, ενός ταγματάρχη κ.ο.κ. Δεν υπάρχουν καθόλου στους φακέλους διαταγές. Λένε π.χ.: "διετάχθη να καταλάβω την

./.

-19-

την αστυνομία", διετάχθη να καταλάβω την αρχιεπισκοπή". "ελάβαμε εντολή", "ελήφθη η εντολή" κ.λ.π. Δεν φαίνεται όμως πουθενά ποιος έδινε τις διαταγές.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Η δική μου άποψη είναι ότι έχουν αφαιρεθεί ο Μπονάνος παρέμεινε και λίγο διάστημα μετά από τη δικτατορία. Θα άφηνε αυτά τα στοιχεία;

Η γνώμη μου λοιπόν είναι με ερώτημα να ζητήσουμε όποιο έγγραφο θέλετε.

Δ.ΔΙΒΑΝΟΣ: Πριν καταλήξουμε, κύριε Πρόεδρε, στο συμπέρασμα ότι τα στοιχεία αυτά δεν υπάρχουν, έχουν αφαιρεθεί ή έχουν αλλοιωθεί θα πρέπει προηγουμένως να τα ζητήσουμε και αν μας δώσουν αρνητική την απάντηση, τότε πράγματι θα υπάρχει πρόβλημα και θα δούμε πως θα το αντιμετωπίσουμε. Αν όμως μας απαντήσουν ότι τα έχουν και θα μας τα στείλουν, τότε νομίζω ότι αλλάζει το θέμα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Αυτά τα είπαμε πολλές φορές. Με ερωτήματα θα ζητήσουμε τα έγγραφα που θέλουμε. Ερευνήσατε όμως όλους τους φακέλους;

Δ.ΔΙΒΑΝΟΣ: Όχι, αλλά όσους ερεύνησα είδα ότι δεν έχουν αριθμούς, δεν έχουν υπογραφές και συγκεκριμένες ημερομηνίες έκδοσης. Έρχομαι λοιπόν σήμερα να συμφωνήσω με τον κ. Μπαντουβά, ο οποίος στην προηγούμενη συνεδρίαση είχε μια οξύτατη διαμάχη με τον κ. Έβερτ, σχετικά με το ότι έχουν αφαιρεθεί και αλλοιωθεί οι φακέλοι. Πριν από λίγο έκανα παραβολή ενός εγγράφου επίσημου που μας στείλαν, με έγγραφο που έχω εγώ και διαπίστωνα ότι αυτό το οποίο μας στείλαν

./.

-20-

είναι πλαστό.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Αυτά όλα να τα επισημάνουμε.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Θα πρέπει λοιπόν τις ημέρες του Πάσχα να τα επισημάνουμε και το Υπ. Εθν. Αμύνης να μας τα στείλει.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Ενώ λέτε ότι υπάρχει αλλοίωση, θεωρείτε δεδομένο ^{ως} έχει αυτά τα στοιχεία το Υπουργείο;

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Τα έχει, ^{ήχι} αλλοιωμένα κύριε Πρόεδρε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Μα το αλλοιωμένο σας ^{το} έστειλε. Εσείς το ανακαλύψατε.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, σχετικά με τα στοιχεία που ήδη έχουν σταλεί, νομίζω ότι πίνακες περιεχομένων ή πρωτόκολλο εισερχομένων μπορούν να καλύψουν την αναγκαιότητα της πρότασης που έκανε ο κ. Τρίτσης. Θα ήθελα δε να ρωτήσω το Προεδρείο, αν μπορούμε να έχουμε στο αρχείο μας για να τα μελετήσουμε ένα αντίγραφο αυτών των πινάκων περιεχομένων, οι οποίοι μνημονεύουν μόνο τους τίτλους των εγγράφων, ούτως ώστε να ξέρουμε τι στοιχεία έχουμε στη διάθεσή μας και τι μπορούμε να ζητήσουμε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Όχι κύριε Μπαντουβά.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Εντάξει. Επειδή όμως είμαστε πολύ ωρτωμένοι και

./.

-21-

με άλλες υποχρεώσεις και δεν είναι δυνατό να διαθέσουμε εδώ τον απαραίτητο χρόνο και επειδή δεν λειτουργεί το γραφείο πέρα από τις εργάσιμες ώρες, νομίζω ότι θα έπρεπε να έχουμε κάποια στοιχεία ανώδυνα, όπως είναι οι πίνακες αυτοί, για να μπορούμε να κάνουμε διασταύρωση.

Ένα άλλο σχετικό θέμα είναι και το εφής. Πρότεινα στη χθεσινή συνεδρίαση του Κανονισμού να υπάρχει το Σαββατοκύριακο υπηρεσία της Βουλής, που θα είναι στη διάθεση των βουλευτών για τη μελέτη του κοινοβουλευτικού και του νομοθετικού έργου και ήδη το Προεδρείο μελετά αυτή την πρόταση. Θα ήθελα λοιπόν να παρακαλέσω να υπάρχει και εδώ το Σαββατοκύριακο υπηρεσία της Βουλής. Το Σάββατο το μεσημέρι κλείνουν όλες οι υπηρεσίες της Βουλής και πολλοί από μας, ιδίως οι εισηγητές, δεν έχουν τη δυνατότητα να διαβάσουν άλλη ημέρα εκτός από το Σαββατοκύριακο. Δεν πρόκειται δε για επιβάρυνση της υπηρεσίας, γιατί ο υπάλληλος που θα δουλεύει το Σαββατοκύριακο, δεν θα δουλέψει κάποια άλλη ημέρα.

Επίσης, το γραφείο της γραμματείας θα πρέπει να λειτουργεί τουλάχιστον έως τις 00.12. Τις περισσότερες φορές είμαστε επιφορτισμένοι από το κόμμα να είμαστε εδώ μέχρι την ώρα αυτή, για να μην αναφέρω και άλλες περιπτώσεις, που μένουμε μέχρι τις 00.2, και επειδή πολλές φορές δεν είναι απαραίτητη η παρουσία μας στην αίθουσα, μπορούμε να διαθέσουμε αυτό το χρόνο για να μελετήσουμε τους φακέλους.

Α. ΤΡΙΤΗΣΗ: Η γραμματεία θα πρέπει να λειτουργεί μέχρι πέρατος της συνεδριάσεως, όπως ^{λειτουργεί} και η βιβλιοθήκη.

./.

✓⁰⁰⁰ συνέχεια να ζητήσουμε να μας γνωρίσουν

-22-

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Θα το εξετάσω.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Όσον αφορά τους φακέλους κύριε Πρόεδρε, είχα πει στην προηγούμενη συνεδρίαση, ότι οι φακέλοι έχουν εξωραϊστεί. Αυτό δεν ήταν αιχμή εναντίον κάποιου πολιτικού προσώπου ή πολιτικής κυβερνήσεως. Έχουν εξωραϊστεί γιατί ήταν φυσικό αυτό. Θα παρακαλούσα λοιπόν να μελετηθεί ποια είναι ακριβώς τα στοιχεία που λείπουν και ποια απ'αυτά είναι απαραίτητα για το έργο μας και στη ⁰⁰⁰ ποιοι είναι οι υπεύθυνοι της συντάξεως, της ταξινόμησης των φακέλων, ούτως ώστε να θορυβηθούν λιγάκι εκείνοι οι οποίοι έχουν την ευθύνη για τη συλλογή αυτών των στοιχείων, ώστε να είναι **πριζόττερο** προσεκτικοί, γιατί δεν υπάρχουν υπογραφές, δεν υπάρχουν τα ονόματα. Επίσης, όπως πρότεινε ο κ. Περδίκη, οι συνάδελφοι στρατιωτικοί να αποκρυπτογραφήσουν ορισμένες συντομογραφίες και κρίσιμες υπογραφές σε πολύ σημαντικά έγγραφα, επειδή εμείς δεν ξέρουμε την ορολογία. Είναι και αυτό ένα πρόβλημα, σημαντικό για μας, γιατί δεν μπορούμε να αποδώσουμε ευθύνες σε πρόσωπα και να αναλύσουμε το ρόλο τους.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να παρακαλέσω και εγώ, αν είναι δυνατό να έχουμε το δικαίωμα να παίρνουμε ένα αντίγραφο των περιεχομένων των εγγράφων. Και θα σας θέσω ένα απλό ερώτημα. Ο κ. Ζαΐμης αντιγράφει τώρα έναν από τους πίνακες περιεχομένων. Τι διαφορά θα έχει η φωτοτυπία που ζητάμε από το αντίγραφο των περιεχομένων που σημειώνει τώρα ο κ. Ζαΐμης; **Δεγ** είναι το ίδιο;

./.

-23-

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν μπορώ να απαγορεύσω να κρατάτε σημειώσεις.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Είναι απόρρητα και αυτά;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν είναι θέμα απορρήτου. Μεταξύ μας δεν υπάρχει τίποτα απόρρητο, αλλά δεν μπορώ να επιτρέψω να φύγουν από δω φωτοτυπίες των εγγράφων, έστω και των πινάκων των περιεχομένων.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Για τίτλους μιλάμε κύριε Πρόεδρε. Η βιβλιογραφία των σχετικών βιβλίων έχει 4 σελίδες τίτλων εγγράφων, διαταγών κ.λπ. Υπάρχει δηλαδή πολύ περισσότερα στοιχεία σ'αυτά τα βιβλία. Εμείς μιλάμε για τίτλους κύριε Πρόεδρε θέλουμε να τους μελετήσουμε για να συγκρίνουμε τι περιέχουν τα σχετικά βιβλία, τι τα στοιχεία που μας στείλαν, τι περίπου έχει διαρρεύσει και τι πρέπει να ζητήσουμε από την Κύπρο.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Είναι ζήτημα αρχής. Από την ώρα που διασπάζ μια αρχή, δεν ξέρεις που θα οδηγηθείς. Αυτό ακριβώς φοβάμαι και έχω αντιρρήσεις στην πρότασή σας. Δεν υπάρχει κανένας άλλος λόγος. Το βρίσκω πολύ λογικό να εξυπηρετηθεί ο κάθε συνάδελφος, να έχει δηλαδή τους πίνακες περιεχομένων, αλλά έχω αυτό το φόβο.

Γ.ΠΕΡ ΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να κάνω μια παρατήρηση επί της ουσίας. Το ερέθισμα μου το έδωσε ο κ. Λιβανός, ο οποίος ανέφερε

./.

-24-

ότι στα στοιχεία που μας στείλαν δεν φαίνεται πουθενά ποιος έδωσε τις διαταγές. Αυτό αγγίζει την ουσία της έρευνας. Η δική μου γνώμη είναι ότι πράγματι με ενδιαφέρει ας πούμε για το πραγματικό περιστατικό κατά του Μακαρίου, ποιος δώσανε τις διαταγές, ποιοι είναι οι εγκέφαλοι στην υπόθεση αυτή. Αυτό νομίζω, ότι πρέπει να το ψάξω και δεν πρέπει να αφηθώ στον εισηγητή, να μου το φέρει έτοιμο. Από κει και πέρα αν αρχίσουμε να ερευνούμε ποιος διέταξε και που πήγε ο κάθε λοχαγός ή υπολοχαγός κ.λ.π. (αν αυτό ^{δεν} απαγορεύεται και μακάρι να μπορούμε να φθάσουμε μέχρι εκεί) φοβούμαι ότι ακολουθώντας μια τέτοια γραμμή θα πελαγώσουμε και δεν θα καταλήξουμε πουθενά. Νομίζω ότι αυτό είναι έργο της δικαιοσύνης.

Τα λέω αυτά ως ουσιαστική παρατήρηση, ώστε σιγά-σιγά να συνηθούμε τι περίπου ψάχνουμε.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, συμφωνώ απόλυτα με αυτό που είπε και ο κ. Λιβανός και ο κ. Περάκης, νομίζω όμως ότι σ' αυτό το στάδιο δεν μπορεί να γίνει. Πρώτα πρέπει να μελετήσουμε όλα τα στοιχεία. Υπάρχει π.χ. μια έκθεση ενός ταγματάρχη, ο οποίος λέει: "ήρθε το πρωί ένας αντισυνταγματάρχης και μας έφερε διαταγή από τη διεύθυνση της τάδε φρουράς κ.λ.π.". Αυτόν λοιπόν αν δεν προκύπτει τίποτα άλλο από τα στοιχεία, θα τον καλέσουμε.

Επομένως εκείνο που προέχει αυτή τη στιγμή είναι να μελετήσουμε όσο το δυνατό περισσότερο τους φακέλους.

Α.ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, παίρνει πάλι μάκρος η συζήτηση στα θέματα της διαδικασίας.

Μελετώ τους φακέλους 5 ημέρες και αυτή τη στιγμή προσωπικά δεν

./.

-25-

έχω αποκρυσταλλώσει πεποίθηση τι θα κάνουμε και ευλόγως, γιατί δεν έχουμε όλα τα έγγραφα. Συνεπώς ο καθένας ^{από μας} με την ευθύνη και το κουράγιο που έχει, σ' αυτό το διάστημα των 15 ημερών ^{θα πρέπει} να διαβάσει τα έγγραφα που έχουμε και στην επόμενη συνεδρίαση μετά ^{από} τις αργίες να συζητήσουμε. Δεν νομίζω ότι χρειάζεται εισηγητής. Υπάρχει όμως συντονιστής, που είναι ο Πρόεδρος της Επιτροπής. Είμαι βέβαιος ότι θα υπάρχουν ορισμένες ασάφειες και ελλείψεις. Αυτές τις ελλείψεις θα τις μεταφέρουμε σε σας με το ερώτημα μήπως μπορούμε να τις καλύψουμε με κάποιο άλλο έγγραφο του αρμόδιου Υπουργείου ή μήπως μπορούμε να βοηθηθούμε με έγγραφα των αντίστοιχων φορέων της Κύπρου ή αν χρειαστεί ^{μήπως} μπορούμε να έρθουμε σ' επαφή και με παράγοντες της Κύπρου. Αφού πάρουμε και αυτά τα στοιχεία, θα προχωρήσουμε με το εξής πραγματικό γεγονός: είναι βέβαιο ότι έγινε πραξικόπημα; είναι βέβαιο ότι έγινε εισβολή; ποιοι ήταν οι ιθύνοντες αυτής της κατάστασης; ^{Α.Σ.} Κύριε Μπονάνο, κύριε Ιωαννίδη είστε υπεύθυνοι γι' αυτά που έγιναν, έχετε το δικαίωμα να κάνετε αναστροφή του οικονομικού βάρους της απόδειξης, έχετε απολογούμενοι να μας πείτε τίποτα άλλο; Και μετά νομίζω να καταλήξουμε σε ένα πόρισμα. Έτσι βλέπω εγώ την όλη διαδικασία του έργου μας.

Ι. ΒΑΣΙΛΕΪΑΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, μας αναφέρατε ότι υπάρχουν και άλλα έγγραφα στα Αρχηγεία Στρατού, Αεροπορίας και Ναυτικού. Μήπως θα πρέπει από τώρα να ζητήσουμε τουλάχιστον έναν πίνακα περιεχομένων αυτών των εγγράφων;

./.

-26-

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Να το εξετάσω. Φοβήθηκα να τα ζητήσω, διότι μου μίλησαν για όγκο. Δεν ξέρω βέβαια αν ήταν και σωστή η εικόνα πού σχημάτισα.

Ι.ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Γι' αυτό προτείνω να ζητήσουμε τον πίνακα περιεχομένων, ώστε συγκρίνοντάς τον με τα στοιχεία που έχουμε εδώ, θα δούμε αν λείπει κάτι και θα το ζητήσουμε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Θα μου επιτρέψετε να σας πω την προσωπική μου γνώμη, που απεκόμισα από τη μελέτη ενός φακέλου. Από το φάκελο λοιπόν αυτόν σχημάτισα γνώμη τόσο πλήρη και ακέραιη, ώστε φθάνω στο σημείο να πω, γιατί να μελετώ τους υπόλοιπους; Είναι σαφέστατα τα πράγματα, ^α όσο και να θέλουν να τα κρύψουν, όσο και να θέλουν να τα αποσιωπήσουν, φαίνονται από μόνα τους. Δηλαδή ^α είναι ψευδή τα έγγραφα αυτά, αν δεν είναι τα αληθινά, δεν με βλάπτει, ^α διότι ^α δίδουν το ιστορικό ορισμένων γεγονότων, που είναι αναμφισβήτητα, ^α ξυνδέοντα τα γεγονότα έτσι μεταξύ τους ώστε να φαίνεται ότι είναι λογικότερη η σειρά και μπορεί να αλλοίωσαν το περιεχόμενο, διότι ήθελαν να κρύψουν κάποιον είτε συνταγματάρχη, είτε υπεύθυνο του Υπ.Εξωτερικών, αλλά τα γεγονότα φαίνονται καθαρά. Το ποιος ήταν αυτός που θέλησαν να καλύψουν, θα τον βρούμε. Από την ώρα που έχεις δεδομένα τα γεγονότα, έχεις δεδομένο και ποια είναι τα πρόσωπα που συμμετείχαν στα γεγονότα. Ας αποδυθούμε λοιπόν λίγο στο έργο της μελέτης αυτών των φακέλων και εφόσον μας απομείνουν ακάλυπτα ερωτήματα, μ' αυτά θα υποβάλουμε την αίτηση. Σήμερα π.χ. διαβάζοντας ότι υπήρχε κάποιο συμβούλιο εθνικής ασφαλείας στο οποίο

./,

-27-

συμμετείχε ο Γκιζίκης, ο Μπονάνος και ο ^{γόνι} Πρωθυπουργός γεννήθηκε θέμα αν μπορούσαμε να βρούμε τα πρακτικά. Ζητήσαμε τα πρακτικά του Υπουργικού συμβουλίου και μας είπαν ότι μάλλον υπάρχουν, αλλά έλειπε ο κ. Ζώρας. Λύριο θα κοιτάξει αν υπάρχουν. Το ερώτημα αυτό προέκυψε από τη μελέτη των φακέλων. Ας προχωρήσουμε λοιπόν στη μελέτη των στοιχείων που έχουμε και κατόπιν με ερωτήματα ζητούμε και όποια άλλα στοιχεία διαπιστώσουμε ότι μας χρειάζονται.

Χ. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να πω το εφής: Είναι φυσικό ότι ο ρυθμός προσέγγισης των εγγράφων από τον καθένα από μας είναι διαφορετικός, λόγω διάφορης απασχόλησης, χρόνου κ.λ.π. Μήπως λοιπόν εσείς κύριε Πρόεδρε, επειδή όπως μας είπατε έχετε ήδη κάπου καταλήξει, θα μπορούσατε στην επόμενη συνεδρίαση να είστε ο εισηγητής ενός συγκεκριμένου θέματος, ώστε να χρησιμοποιηθεί αυτό ως κινητήρια δύναμη για μας;

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν είσασταν κ. Μαρκόπουλε, από την αρχή της συνεδρίασης. Είπαμε λοιπόν από την αρχή, ότι πρέπει να υπάρξει προσέγγιση των εγγράφων από όλους μας και κατόπιν να προχωρήσουμε στον ορισμό εισηγητών, για να μπορούμε όλοι να συμμετέχουμε στη συζήτηση. Διαφορετικά ποια θα είναι η συζήτηση; Θα κρίνουμε την ορθολογική ικανότητα του εισηγητή; Είπαμε λοιπόν να αφήσουμε χρόνο, ώστε ο καθένας από μας με προσωπική του ευθύνη να μελετήσει και να ενημερωθεί. Δεν μπορώ όμως σήμερα, όταν μόνο πριν από μια βδομάδα μας έστειλε το Υπ. Εθν. Άμυνας τα έγγραφα αυτά και οι περισσότεροι συνάδελφοι δεν είχαν το χρόνο να τα με-

-28-

λετήσουν να κάνω το διαχωρισμό και να ορίσω εισηγητές.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, διαβάζοντας τους φακέλους σχημάτισα τη γνώμη ότι δεν είναι αυτή η αποστολή της Επιτροπής μας. Η αποστολή μας είναι να εντοπίσουμε τους ενόχους και να καταλογίσουμε ευθύνες. Επομένως αποδεχόμαστε την άποψη ότι μπορεί να υπήρξε διαρροή ή παραποίηση στοιχείων, αλλά δεν έχουμε όλα τα στοιχεία. Τα στοιχεία που έχουμε, τα ζητήσαμε κατόπιν προτάσεων των μελών της Επιτροπής ή με δική σας πρωτοβουλία. Νομίζω ότι δεν μπορούμε να έχουμε την πραγματική εικόνα για να καταλήξουμε στον καταμερισμό των ευθυνών. Επομένως θα πρότεινα να ζητήσετε από τις υπηρεσίες να μας δώσουν τη λίστα των περιεχομένων των φακέλων και μετά να ζητήσουμε εκείνα τα στοιχεία που θα κρίνουμε ότι είναι αναγκαία, διότι μας είπατε ότι υπάρχουν και άλλα στοιχεία στα Αρχηγεία Στρατού, Αεροπορίας και Ναυτικού, τα οποία δεν μας τα στείλαν.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν μας τα στείλαν γιατί δεν τα δέχθηκα εγώ.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Νομίζω κύριε Πρόεδρε, ότι θα πρέπει να τα δούμε και εμείς αυτά τα στοιχεία. Πρέπει τη λίστα των επί μέρους θεμάτων, τους τίτλους των στοιχείων, να τους γνωρίζουν τα μέλη της Επιτροπής. Θα ήταν λοιπόν σκόπιμο για να μπορέσουμε να δουλέψουμε να τα έχουμε στο προσωπικό μας φάκελο. Μπορεί να συμβουλευθούμε και άλλους παράγοντες που ήταν τότε στο προσκήνιο και οι οποίοι γνωρίζουν χρήσιμα στοιχεία. Αν υπάρχουν έγγραφα υψηλού βαθμού μυστικότητας και απορρήτου να τα χαρακτηρίσουμε και να μην τα πάρουμε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Όπως ήδη σας είπα δεν υπάρχει τίποτα απόρρητο για μας, αλλά δεν θέλω να διασπάσω την αρχή και να επιτρέψω να παίρνουμε φωτοτυπίες, έστω και των πινάκων περιεχομένων.

Αύριο μπορεί να ζητήσουμε και φωτοτυπία κάποιου άλλου εγγράφου.

./.

-29-

Επαναλαμβάνω λοιπόν ότι δεν μπορώ μεν να απαγορεύσω την τήρηση σημειώσεων, αλλά δεν μπορώ να επιτρέψω να δίνονται φωτοτυπίες.

Δ. ΔΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, σέβομαι και τους συναδέλφους και εσάς. Με λύπη μου όμως διαπίστωσα τη δυσφορία που δείξατε όταν μιλούσα ^{και} /έναν χαρακτηρισμό που διατυπώσατε. Δεν θέλω να ^{τον} /επαναλάβω, αλλά θα σας παρακαλέσω να μην επαναληφθεί.

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Να τον ανακαλέσω, διότι δεν αντιλήφθηκα ποιος ήταν ο χαρακτηρισμός.

Δ. ΔΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, αν λέω ή όχι "σαχλαμάρες"...

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν είπα τέτοιο πράγμα.

Δ. ΔΙΒΑΝΟΣ: Το ψιθυρίσατε.

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Λάθος αντιληφθήκατε κύριε Λιβανέ. Εγώ θεωρώ τον εαυτό μου θιγόμενο, διότι μου αποδίδετε τέτοιες λέξεις.

Δ. ΔΙΒΑΝΟΣ: Εν πάση περιπτώσει κύριε Πρόεδρε. Έρχομαι τώρα στην ουσία. Ερωτώ, το θεωρείτε επουσιώδες θέμα το να λείπουν έγγραφα; Δεν είναι θέμα που θα πρέπει να το εξετάσει η Επιτροπή και ενδεχομένως να ζητήσει ευθύνες;

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν είπα το αντίθετο.

Δ. ΔΙΒΑΝΟΣ: Είπατε ότι αν δεν υπάρχουν ορισμένα έγγραφα, δεν υπάρχουν. Είμαι αναγκασμένος να σας δείξω αυτό το έγγραφο με τις υπογραφές των Αρχηγών των Ενόπλων Δυνάμεων. Αυτό το έγγραφο μας το στείλαν αλλοιωμένα ως προς τα εξής σημεία: λείπει ιδιόχειρο έγγραφο του τότε Υπ.Εθν. Αμύνης κ. Αβέρωφ με την υπογραφή του, ./.

-30-

που συνόδευε το έγγραφο αυτό, λείπει επίσης μια χειρόγραφη κριτική του Υπουργού Εθν. Αμύνης. Ερωτώ λοιπόν δεν θα προχωρήσουμε στη διαπίστωση του ποιος αφήρεσε τα στοιχεία αυτά, γιατί το Επιτελείο μας έστειλε αυτά τα έγγραφα και αν το Επιτελείο κρατεί πράγματι τα πρωτότυπα γιατί δεν μας τα στέλνει; Επομένως, κύριε Πρόεδρε, κάθε άλλο παρά σαχλαμάρες είπα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Επιμένετε σε κάτι, που δεν είπα.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Εν πάση περιπτώσει. Επιμένω πάντως ότι πρέπει να γίνει έρευνα σε βάθος.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Λιβανέ, αν θέλετε συντάξτε ένα έγγραφο με το οποίο θα ζητάμε τα στοιχεία αυτά και αύριο το υπογράψω και το στέλνουμε στο Υπ. Εθν. Αμύνης. Όμως προηγουμένως θα σας παρακαλέσω να ερευνήσετε, μήπως υπάρχουν τα στοιχεία αυτά σ' άλλους φακέλους.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, τα έγγραφα αυτά έχουν δοθεί από τον Υπουργό Εθν. Αμύνης σε δημοσιογράφους, που τα χρησιμοποιούν ως στοιχεία για να γράψουν τα βιβλία τους και εσείς δημιουργείτε θέμα σε συναδέλφους αν θα πάρουν ή όχι φωτοτυπίες των περιεχομένων. Εγώ τα πήρα από δημοσιογράφους αυτά τα στοιχεία.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Στο θέμα των φωτοτυπιών είπα ότι δεν θέλω να διασπάσω την αρχή, αυτός είναι ο μόνος λόγος. Δεν είναι θέμα

./.

- 31 -

μωορρίλου

Δεν υπάρχουν μυστικά μεταξύ μας.

Είπατε, κύριε Λιβανέ, ότι υπάρχουν ελλιπή στοιχεία.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Αλλοιωμένα στοιχεία, κύριε Πρόεδρε, και μάλιστα του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Επειδή λοιπόν εσείς έχετε τα στοιχεία αυτά, θα παρακαλέσω να συντάξετε ένα έγγραφο με το οποίο θα ζητάμε από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας να μας στείλουν τα γνήσια στοιχεία ή να μας πουν τι ακριβώς συμβαίνει.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Αν δεν τα έχει το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης δεν θα πρέπει να ερευνήσουμε για το ποιος τα πήρε:

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Είπα εγώ όχι;

Και σας παρακαλώ και πάλι, κύριε Λιβανέ, να συντάξετε ένα έγγραφο το οποίο θα υπογράψω εγώ, για να το στείλομε στον Υπουργό Εθνικής Αμύνης.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν είναι δικό μου θέμα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν είναι προσωπικό, δικό σας θέμα, αλλά σας είπα ότι εγώ θα το υπογράψω.

Κύριοι συνάδελφοι, θέλω να σας πω για πολλοστή φορά ότι δεν θέλω να διασπάσω την αρχή που βάλαμε να μη μοιράζομαι έγγραφα. Έχω σεβασμό προς την έννοια του απορρήτου και δεν θέλω να δώσω το μηδαμινό. Όμως δεν κρατώ τίποτα μυστικό από τους κυρίους συναδέλφους. Άλλωστε είναι γνωστό ότι όλα τα έγγραφα είναι στη γραμματεία και στη διαθεσή σας.

./.

-32-

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, λυπούμαι που επανέρχομαι αλλά θα επαναλάβω ότι πρέπει να γίνει μία καταγραφή του υλικού που υπάρχει στα συγκεκριμένα υπουργεία, σχετικά με το θέμα μας. Από κει και πέρα να ζητήσουμε συγκεκριμένα στοιχεία και να μην επιτρέπομε στα Υπουργεία να επιλέγουν τα κριτήρια για τα έγγραφα και να μας τα αποστέλουν. Θα πρέπει εμείς σαν επιτροπή;

- 1) Να καθορίσουμε προς τα Υπουργεία το χρόνο, που εμείς θέλομε και
- 2) ποια έγγραφα θέλομε.

Παρακαλώ, κύριε Πρόεδρε, η πρότασή μου να τεθεί σε ψηφοφορία.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Να ζητήσουμε τα έγγραφα. Ποια έγγραφα; Τα ξέρομε; Έθεσε ο κ. Λιβανός ένα θέμα, να ζητήσουμε αυτά τα έγγραφα και του είπα αμέσως. Το ίδιο λέω και σε σας.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, διαταγές, σήματα κ.λ.π.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Παρακαλώ, δώστε μου ένα σημείωμα. Τι θα τους πούμε; Γενικά διαταγές, σήματα; Δώστε μου κ. Παπαληγούρα, ποιά έγγραφα θέλετε να ζητήσουμε και θα τα ζητήσουμε.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Λυπούμαι, κύριε Πρόεδρε, που θα επαναλάβω τα ίδια. Εγώ ισχυρίζομαι ότι είναι έργο της Επιτροπής να καθορίσει πρώτα απ'όλα το χρόνο.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Υπάρχει, κ. Παπαληγούρα, η απόφαση της Βουλής που προσδιορίζει το χρόνο.

./.

-33-

Α. ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Καθορίζοντας το χρόνο κ. Πρόεδρε, θα γίνει πιο συστηματικά η έρευνά μας, διότι άλλη ερμηνεία δίνει το Υπουργείο Άμυνας στην απόφαση της Βουλής και άλλη το Υπουργείο Εξωτερικών.

Εμείς τι κάνουμε; Θα κάτσομε με σταυρωμένα τα χέρια; Όχι θα ενημερώσομε τα Υπουργεία:

- 1) Για το χρόνο, που εμείς θέλομε,
- 2) Να καταγράψομε τα έγγραφα που ιδιαίτερα μας ενδιαφέρουν π.χ. διαταγές ενυπόγραφες, ημερολόγια κ.λ.π.
Αν έτσι τα ζητήσομε θα γίνει πιο συστηματική ταξινόμηση των εγγράφων, εάν δεν μπορούμε να προσεγγίσομε τον όγκο αυτών που μας ενδιαφέρουν.
- 3) Να καθορίσομε στα Υπουργεία, ποια θα είναι τα κριτήρια επιλογής των εγγράφων και όχι το Υπουργείο Εξωτερικών να λέει ότι το κριτήριο επιλογής των εγγράφων είναι τα "υψηλού βαθμού ασφαλείας" και αυτά έστειλε και
- 4) Χρειάζεται να καταγραφούν τα έγγραφα που υπάρχουν σήμερα στα αρχεία των αρμοδίων Υπουργείων, διότι θα εμφανισθούν έγγραφα μετά από ένα διάστημα και θα τους πούμε, γιατί δεν μας τα στείλατε και αυτοί θα μας απαντήσουν ότι "δεν μας τα ζητήσατε".

Εμείς πρέπει να αποσαφηνίσομε, τί ζητάμε.

Και τέλος, κύριε Πρόεδρε, να ζητήσομε τη διαβεβαίωση των αρμοδίων Υπουργείων ότι μας έστειλαν "όλα" τα έγγραφα, και εάν όχι, ποια δεν μας έστειλαν.

Παρακαλώ αυτά να τεθούν στη κρίση της Επιτροπής.

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Παπαληγούρα, εγώ-προτού τα θέσω στη κρίση της Επιτροπής- τα αποδέχομαι.

./.

-34-

Σχετικά με το χρόνο δεν υπάρχει θέμα. Η απόφαση της Βουλής αναφέρεται στο πραξικόπημα κατά Μακαρίου το 1974 και την εισβολή των Τούρκων στη Κύπρο.

Στη συνέχεια αφού μελετήσουμε αυτά τα γεγονότα τα οποία γεγονότα, πρέπει να σημειωθεί ότι δεν ήλθαν από μόνα τους, τα προετοίμασαν άλλα γεγονότα και άλλες καταστάσεις και επομένως, εφ'όσον εμείς κρίνουμε ότι τα γεγονότα και οι καταστάσεις που τα ετοίμασαν πρέπει να μελετηθούν, θα τα ζητήσουμε. Που θα φθάσουμε; Μπορεί και μέχρι το 1931. Δεν έχει σημασία που θα φθάσουμε. Αλλά να τα ζητάμε από τώρα;

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Γιατί, κύριε Πρόεδρε, σταματούν τα έγγραφα στις 19/7/1974;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Διότι κ.Παπαληγούρα εκεί σταματάει η όλη διπλωματική κίνηση.

Σας παρακαλώ πολύ, ετοιμάστε εσείς το σχετικό έγγραφο με όλα αυτά που είπατε.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Δεν είναι δική μου δουλειά.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Διατυπώστε ^{το έγγραφο} / και εγώ θα το υπογράψω. Ίσως εγώ δεν αντιλαμβάνομαι, τι ακριβώς θέλετε και γι' αυτό σας παρακαλώ, — αποδέχομαι τα όσα εσείς αντιλαμβάνεσθε — διατυπώσετε εσείς το έγγραφο.

./.

-35-

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Όσα είπα να τα θέσετε υπόψη της Επιτροπής.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Εγώ σας λέω ότι η Επιτροπή τα δέχεται.

Διατυπώστε εσείς το έγγραφο και εγώ θα το υπογράψω.

Με συγχωρείτε, κύριε Παπαληγούρα, αλλά αυτό αποτελεί υπαναχώρησή σας, προς αυτά τα οποία είπατε.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Καμιά υπαναχώρηση, κύριε Πρόεδρε. Υπαναχώρηση είναι δική σας, που δεν θέτετε, όσα είπα, υπόψη της Επιτροπής.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Σας είπα κατ'αρχήν ότι η Επιτροπή τα δέχεται. Αλλά αφού εσείς θέλετε να τεθούν υπόψη της Επιτροπής, τα θέτω.

"Κύριοι συνάδελφοι, δέχεσθε τις προτάσεις του κ. Παπαληγούρα να διατυπωθούν ^{προς} στα αρμόδια Υπουργεία;"

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ: όχι, όχι.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Έργο της Επιτροπής, κ. Πρόεδρε, είναι να καθορίσει τι θέλει.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Σε ποιο θέμα;

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Ως προς το χρόνο.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Σας απήντησα κ. Παπαληγούρα. Έχομε την απόφαση της Βουλής και τίποτα δεν μας δεσμεύει να ζητήσουμε και αυτά που προξένησαν το πραξικόπημα και την εισβολή.

./.

-36-

θέτω λοιπόν υπόψη της Επιτροπής

Μήπως στις προτάσεις, κύριε Παπαληγούρα, θέλετε και κάτι άλλο.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Περιμένω την απόφαση της Επιτροπής.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Παρακαλώ, κύριε Πρόεδρε, μία διακοπή.

Πέραν της πρώτης επιστολής που στείλατε- και παρακάλεσα να μας δώσετε ένα αντίγραφο-να ζητήσουμε και ένα κατάλογο όλων των στοιχείων που έχουν για να έχουμε τη δυνατότητα της επιλογής και της ιεράρχησης των εγγράφων, διότι δεν έχουμε υπόψη μας ποια έγγραφα θα ζητήσουμε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Ο κ. Παπαληγούρας λέει ότι η Επιτροπή θα καθορίσει, τι θα ζητήσει.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Όχι δεν μπορεί αυτό να γίνει.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι δεν έχετε διάθεση ν'αντιληφθείτε, τι είπα και αυτό με οδηγεί σ'άλλο συμπέρασμα: Ότι δεν υπάρχει διάθεση να προχωρήσει το έργο της η Επιτροπή.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Μη λέτε τέτοια πράγματα.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Νομίζω ότι ήμουν σαφέστατος.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Παπαληγούρα, σαφέστατος ήσαστε.

Εγώ μπορεί να μη το κατάλαβα.Τι είπατε;Είπατε η Επιτροπή να κα-

./.

-37-

θορίσει τι θα ζητήσει.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: κύριε Πρόεδρε,
Είπα ~~δ~~τι χρειάζεται να μας καταγράψουν τα Υ-
πουργεία, ποια σχετικά έγγραφα έχουν.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Να φτιάξουν δηλ. τα υπουργεία το φάκελο της Κύπρου; Αυτό δεν μπορεί να γίνει.

Α.ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, μια διακοπή, πρέπει πρώτα να μελετήσουμε τα έγγραφα που ήλθαν.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, εμένα με ενδιαφέρει να βρω ποιος φταίει για το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και για την εισβολή στη Κύπρο,
Σαν μέλος, λοιπόν, της Επιτροπής αυτής, στο τέλος που θα με καλέσετε να ψηφίσω, πρέπει να είμαι έτοιμος και με ήσυχη τη συνείδησή μου να δώσω ψήφο, που να θεμελιώνεται σε μερικά γεγονότα. Γι' αυτό πρέπει να διαβάσω όσα έγγραφα έχουν έλθει και εάν πεισθώ από αυτά για ^{να} σας δώσω την ψήφο, δεν μου χρειάζονται άλλα έγγραφα.

Απόδειξη ο κ. Λιβανός. Είπε ότι έχει ένα έγγραφο και ότι το ίδιο έγγραφο του φακέλου είναι πλαστο. Το βρήκε αυτό ο κ. Λιβανός, γιατί έψαξε. Εάν κάτσομε και μεις και διαβάσομε αυτά που ^{τόσον} μας έχουν στείλει /το Υπουργείο Εξωτερικών όσον και το Υπ.Εθνικής Αμύνης κάτι θα βρούμε.

Σχετικά τώρα με το έγγραφο που έχει στα χέρια του ο κ. Λιβανός. Δεν αμφισβητώ το έγγραφο, αλλά πρέπει να τεθεί υπόψη της Επιτροπής, γιατί δεν σημαίνει ότι, επειδή το έχει στα χέρια του, έχει το τεκμήριο της γνησιότητας.

./.

-38-

Ι. ΠΑΠΑΔΙΝΟΚΟΔΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, όσες απόψεις ακούγονται αναφέρονται στη ταξινόμηση και τη θεματολογία και έχουν μια λογική υποδομή. Αλλά πρέπει να την μεταθέσουμε σε μεταγενέστερο χρόνο με την εξής έννοια. Σε προγενέστερη συνεδρίαση είχαμε αποδεχθεί το υπάρχον υλικό για να κάνουμε έναρξη του έργου μας σαν Επιτροπή. Κανένας δεν δέχθηκε ότι το υλικό αυτό είναι πλήρες. Ούτε εγώ δέχομαι ότι είναι πλήρη τα έγγραφα αλλά και δεν τα είδα. Νομίζω λοιπόν ότι από το σύνολο των εγγράφων που έχουμε αντανακλάται η όλη εικόνα. Όσο ελλιπή και να είναι, δίνουν κάποιες προεκτάσεις, όχι για ένα σημείο, αλλά ανοίγουν δρόμους.

Γι' αυτό πρέπει να μελετήσουμε αυτά που υπάρχουν. Να δούμε την όλη εικόνα. Να δούμε ποιόι δρόμοι ανοίγονται και με συγκεκριμένη αντίληψη να πούμε ποια έγγραφα θέλουμε π.χ. για το πραξικόπημα του Μακαρίου, να ζητήσουμε ποιος έδωσε την εντολή, διότι σ' αυτά που μας έστειλαν δεν περιέχεται και εάν δεν την έχουν, να καλέσουμε μαρτυρες.

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Μια διακοπή παρακαλώ.

Στο φάκελο του Υπουργείου Εξωτερικών υπάρχουν πρακτικά συζητήσεων διπλωματικών και στρατιωτικών. Μόνο από αυτά σχηματίζεις σαφή αντίληψη.

Τώρα έχει σημασία αν μια διαταγή είναι έγγραφη ή όχι; Αν μας πουν ότι τη διαταγή την έδωσε η Κυβέρνηση - και νάστε βέβαιοι ότι θα το πουν - έχει σημασία αν υπάρχει έγγραφη διαταγή ή όχι;

Εάν ρωτήσουμε π.χ. τον Γεωργίτση : " είχες διαταγή ή ενήργησες

./.

-38-

αυτοβούλως" και μας απαντήσει ότι είχε διαταγή. Καλούμε τότε πιο πάνω και δεν μας το επιβεβαιώνουν. Θα ρωτήσουμε, γιατί δεν τον παραπέμφατε στρατοδικείο;

Ι. ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Είναι σίγουρο κ. Πρόεδρε, ότι στην πορεία της συζήτησης θα βγουν και άλλα έγγραφα. Μην τα ζητούμε από τώρα, διότι δεν γνωρίζουμε, τι θα ζητήσουμε. Τώρα θα έλθουν όλοι οι σχετικοί φάκελοι. Θα τους μελετήσουμε;

Γι' αυτό, κύριοι συνάδελφοι, πρέπει να μελετήσουμε ό,τι έχουμε και μετά να δουλέψουμε.

Γ. ΠΕΡΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, από ένα 10% που έχω διαβάσει μπορεί να πω ότι είμαι ώριμος να πω ακριβώς, τι μου λείπει, και τι θέλω να ζητήσω. Πιθανόν τελειώνοντας τη μελέτη να υπερκαλυφτώ στο κενό που έχω και θα είναι "μαζοχισμός", μπορώ να πω, να ζητάω και άλλα έγγραφα. Ας ολοκληρώσουμε την έρευνα των υπαρχόντων στοιχείων και είναι σίγουρο ότι πολλά στοιχεία θα προκύψουν ότι πρέπει να προσκομισθούν από τα αρμόδια Υπουργεία και εάν δεν τα έχουν θα καλέσουμε μάρτυρες.

Ως προς τη γενικότερη διαδικασία θέλω να πω ότι πάει να δημιουργηθεί κάποια αντιδικία μελών και Προέδρου της Επιτροπής.

Δεν πρέπει να γίνει αυτό, διότι π.χ. χθες είπα στον κ. Πρόεδρο ότι λείπουν χάρτες. Μου απάντησε ότι θα τους ζητήσει. Και τους ζήτησε χωρίς πολυτελείς διαδικασίες. Έτσι λοιπόν ό,τι θέλει κάποιος από μας θα το ζητήσει από τον Πρόεδρο της Επιτροπής και αυτός με τη σειρά του θα το ζητήσει από τα αρμόδια Υπουργεία.

-/+

-40-

Γι' αυτό, κύριοι συνάδελφοι, παρακαλώ να δούμε πρώτα το υλικό που έχουμε, γιατί αν έλθουν και άλλα έγγραφα, δεν ξέρουμε τι θα πρωτοδιαβάσουμε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Είναι χιονοστιβάδα, όπως τα χαρακτήρισε ο κ. Μπαντουβάς και αποδέχτηκα τον χαρακτηρισμό αυτό.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, με την σημερινή συνεδρίαση ο κ. Παπαληγούρας, τότελε, δεν τότελε έβαλε το μαχαίρι στο κόκκαλο.

Και δέχομαι ότι όλοι, ανεξάρτητα από την κομματική μας τοποθέτηση, έχουμε εθνική συνείδηση και γνωρίζω ότι αυτές τις ημέρες έγιναν προτάσεις για το Κυπριακό και ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας κ. Κυπριανού συζητεί το θέμα με την Ελληνική Κυβέρνηση.

Γνωρίζουμε πόσο λεπτό είναι το θέμα που θα αγγίξουμε. Και εγώ που έχω ψηφισθεί από τους ανεξάρτητους βουλευτές και τους εκπροσωπώ στην Επιτροπή αυτή είμαι διατεθειμένος να δεχθώ να αναστείλουμε τις εργασίες μας για εθνικούς λόγους, αν βέβαια αυτό το θέλει η Κυβέρνηση.

Εκείνο όμως που δεν είμαι διατεθειμένος, κύριε Πρόεδρε και κύριοι συνάδελφοι, είναι να βγω στο δρόμο μετά από ένα χρόνο και να με φτύνει ο κόσμος για την επιπόλαια ή ύποπτη έρευνά μου πάνω στο θέμα αυτό. Και γι' αυτό δεν εννοώ να υπάρξει καμιά πτυχή την οποία θα μπορούσα να ερευνήσω και να μην την ερευνήσω. Άλλο, αν αποφασίσουμε όλοι μαζί διαφορετικά.

./.

-41-

Σήμερα δεν μπορούμε να ζητήσουμε από το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης έγγραφα, διότι δεν ξέρουμε, τι έχουμε και τι θέλουμε.

Τι εννοεί ο κ. Παπαληγούρας;

Εγώ νομίζω ότι ζητάμε "άπαντα" τα έγγραφα. Να μας το πουν όμως οι Υπουργοί. Ή να μας πουν ότι κάνουν χρήση του δικαιώματος που έχουν από την παρ. 8 του άρθρου 27 του Κανονισμού της Βουλής.

Και να μας πουν ότι έχουν στείλει π.χ. 1350 έγγραφα εκτός από 7 έγγραφα, σύμφωνα με την παρ. 7 του άρθρου 27 του Κανονισμού. Έτσι θα ξέρουμε ότι έχουμε τα πλήρη στοιχεία.

Ας μας στείλουν τα Υπουργεία ένα κατάλογο, με τι περιέχουν περιληπτικώς οι φάκελοι. Αλλά δεν είναι δυνατόν το Υπουργείο να μας βγάζει τη ψυχή. Και κάθε τόσο να ζητάμε έγγραφα. Όχι. Θέλουμε "όλα" τα έγγραφα. Είμαστε υπεράνω- έτσι εγώ τουλάχιστον αισθάνομαι- και των αρχηγών του Επιτελείου και ακόμη και της Κυβερνήσεως, διότι η Κυβέρνηση μας ανέθεσε αυτό το έργο.

Κύριε Πρόεδρε, εάν δεν γίνει έτσι, τι θα γίνει;

Όσο για τα έγγραφα, που σας ανέφερα, θα διασταυρώσω τη γνησιότητά του. Μη μου ζητήσετε να το θέσω υπόψη της Επιτροπής διότι αυτό θα βλάψει το έργο της Επιτροπής. Θα τη βλάψει, διότι εγώ θέλω να διασταυρώσω, αν όντως τα Υπουργεία στέλνουν γνήσια έγγραφα, ή εάν στέλνουν όλα τα έγγραφα.

Κύριοι συνάδελφοι, θα σας δώσω το έγγραφο μόνο όταν το Υπουργείο μας διαβεβαιώσει ότι μας έστειλε όλα τα έγγραφα ή ότι έστειλε μερικά και κράτησε άλλα και ποια.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Λιβανέ, σας διαφεύγει κάτι που είπα απ'αρχής και λυπούμαι πάρα πολύ. Γι'αυτό επαναλαμβάνω. Καμία μα καμία

-49-

υπηρεσία δεν είναι υποχρεωμένη να φτιάξει "φάκελο της Κύπρου". Το φάκελο της Κύπρου εμείς θα τον φτιάξουμε.

Δ.ΔΙΒΑΝΟΣ: Όταν μας δώσουν τα στοιχεία,

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Εγώ, κύριοι συνάδελφοι, έστειλα ένα έγγραφο γενικού περιεχομένου και ήταν με πολλή προσοχή συντεταγμένο.

Ζήτησα λοιπόν "κάθε τι που σχετίζεται με την απόφαση της Βουλής για το σχηματισμό του φακέλου της Κύπρου".

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Είστε ικανοποιημένος με την αντίδραση των Υπουργείων;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Απορώ πως με ρωτάτε. Πως θέλετε να είμαι ικανοποιημένος, αφού δεν διάβασα τα έγγραφα;

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Τότε γιατί μας καλείτε;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Εγώ μόνο θα μελετήσω τους φακέλους;

Εάν εσείς μελετώντας τους φακέλους βρείτε ελλείψεις, τότε αύριο αμέσως να τα ζητήσουμε. Σας είπα ότι ο κ. Διβανός είπε ότι ο κ. φάκελος παρουσίασε αυτές τις ελλείψεις σε έγγραφα. Του απήντησα ότι θα τα ζητήσουμε.

Τι άλλο να κάνω περισσότερο;

Μελετώντας τους φακέλους, κύριοι συνάδελφοι, αν κάτι λείπει να το ζητήσουμε.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, έχω πεισθεί ότι έχετε καλή διάθεση

./.

-43-

να βοηθήσετε το έργο της Επιτροπής και η αντικειμενικότητά σας, δεν μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση γιατί έχετε εμμονή σ'ένα θέμα που έχει ζητηθεί με διαφορετικό τρόπο από όλους μας . Ρωτήστε τα Υπουργεία, ποια έγγραφα μας έστειλαν και ποια όχι.

Όλοι γνωρίζουμε ότι έχει γίνει διαρροή εγγράφων. Αλλά όταν γνωρίζουμε, ποια έγγραφα εμείς σαν Επιτροπή έχουμε και ποια κρατάει το Υπουργείο, αυτό θα διευκολύνει το έργο της Επιτροπής.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Διατυπώστε το έγγραφο και εγώ αύριο αμέσως θα το υπογράψω, Τι άλλο περισσότερο να κάνω;

Χ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, από τη συζήτηση βγαίνει ένα συμπέρασμα, ότι δηλ. υπάρχουν και άλλα στοιχεία απ'αυτά που εμείς έχουμε και πιθανόν κάτι να κρύβεται και εύλογα διατυπώνεται η υποψία.

(Εάν εκφράζω τη σκέψη του κ. Λιβανού που είπε ότι θέλει να διαπιστώσει εάν οι υπηρεσίες αποκρύπτουν έγγραφα), Αυτό έχει μία λογική. Γι'αυτό θα ήθελα να αρχίσουμε από αυτό που είπε ο κ. Λιβανός. Δώστε μας "όλα" τα έγγραφα. Και εάν οι συνάδελφοι έχουν και άλλα έγγραφα, τότε θα τους πούμε ότι δεν μας φέρονται με ειλικρίνεια. Ή, κύριε Λιβανέ, να τους πούμε δώστε μας "αυτό" το έγγραφο που έχετε στα χέρια σας και τη συνέχεια του;

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Για να πάψω να έχω άλλα έγγραφα;

./.

-44-

Χ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Λιβανέ, είπατε ότι όλοι μας έχουμε εθνική συνειδηση. Γιατί πιστεύετε ότι θα πάψετε να έχετε άλλα έγγραφα;

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Διότι, το πρόσωπο που μου τόδωσε το έγγραφο δεν θα μου δώσει άλλο. Και αυτό δεν συμφέρει την Επιτροπή μας.

Χ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Τότε να τα ζητήσουμε όλα. Και εάν δεν μας δώσουν όλα και κρατήσουν επισήμως το 2% και το έγγραφο σας δεν είναι στο 2%; Πάλι τα ίδια δεν θα έχουμε;

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Τότε θα βρούμε τουλάχιστον τους ενόχους.

Χ.ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΣ: Α. Έτσι. Εγώ δεν είμαι τόσο αισιόδοξος γι' αυτό.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, το προεδρείο δεν έχει καμια αντίρρηση. Εγώ όμως αν ήμουν υπουργός και μου στέλνατε ένα τέτοιο έγγραφο, θα σας απαντούσα περίπου ως εξής: " Καμιά προεργασία δεν έχει γίνει για να σχηματισθεί "φάκελος της Κύπρου" διότι ο φάκελος της Κύπρου ήταν κλειστός. Όσα μπορέσαμε σύντομα και συγκεντρώσαμε σας στέλνομε. Θα ερευνήσουμε και για άλλα και ό,τι θα έχουμε θα σας στείλομε. Είμαστε διατεθειμένοι ό,τι ζητήσατε να σας δώσουμε.

Χ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, μη λέτε ότι ήταν κλειστός ο φάκελος, Το ότι έχουν αφαιρεθεί έγγραφα, αυτό τόχομε όλοι διαπιστώσει.

./.

-45-

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: Άλλη είναι η έννοια του κλειστός και άλλο έχουν αφαιρεθεί. Νομίζετε ότι γινόταν έρευνα στα 10 αυτά χρόνια; Τι να σου πει τώρα ο Υπουργός μετά από 10 χρόνια;

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα επαναλάβω τη πρόταση μου, όχι όπως την είπε ο κ. Μαρκόπουλος, ή ο κ. Λιβανός.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Βλεπετε, κ. Παπαληγούρα, ότι όχι μόνο εγώ δεν σας κατάλαβα. Υπάρχουν και ^{και} συνάδελφοι, που δεν σας κατάλαβαν.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Εγώ δεν αναφέρομαι στις προθέσεις των υπηρεσιών. Είναι τρίτεύον θέμα αυτό. Το πρωτεύον είναι να συστηματικοποιήσουμε τη δουλειά μας. Έτσι εμείς πρέπει να ζητήσουμε υπεύθυνο σχηματισμό φακέλου, απ' αυτόν που συγκέντρωσε τα έγγραφα που μας έστειλε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Έσείς θέλετε το σχηματισμό του φακέλου όχι από μας αλλά από άλλους;

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, ο Υπουργός να πει σ' ένα επιτελείο να καταγράψει τα έγγραφα που έχουν. Όχι έτσι απλώς και μόνο για να ερευνησουμε τις προθέσεις του Υπουργού ή της υπηρεσίας, αλλά για να κάνουμε εμείς συστηματικά τη δουλειά μας, διότι είναι δυνατόν αργότερα να έλθουν και άλλα έγγραφα και να οδηγήσουν το θέμα προς άλλη κατεύθυνση.

./.

- 46 -

Παρακαλώ, κύριε Πρόεδρε, θέσετε την πρότασή μου σε ψηφοφορία.

Ακόμη να καθορίσουμε και το χρονικό διάστημα που εμείς θέλουμε να ερευνήσουμε μέχρι 24-7-1986 ή οποιαδήποτε ημερομηνία εμείς θέλουμε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Να πούμε στο Υπουργείο Εξωτερικών να μας στείλει και μέχρι 24-7-1974;

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Ό,τι νομίζετε, κύριε Πρόεδρε.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Παρακαλώ κύριε Πρόεδρε, μας ξαναδιαβάσετε το αρχικό έγγραφο του Υπουργείου Εξωτερικών για να δούμε τι θα συμπληρώσουμε.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής κ. Μάρκος Νάτσινας διαβάσει το έγγραφο του Υπουργείου Εξωτερικών.

".....

Σας διαβιβάζουμε δύο τόμους που περιέχουν τα υψηλού βαθμού ασφαλείας έγγραφα και τηλ/τα..... από 11-8-64 μέχρι 14-8-74 που σημαίνει ότι είναι τα πλέον σημαντικά έγγραφα.....

Αυτονόητο είναι ότι όλα τα υπόλοιπα έγγραφα είναι στη διάθεση της Επιτροπής

Και συνεχίζει. Αφού διαβάσαμε κύριοι συνάδελφοι, αυτά που μας έστειλαν και δούμε ότι είναι ελλιπή να ζητήσουμε κάθε τι που σχετίζεται με το θέμα μας. Θέλετε μάλιστα να βάλομε την ημερομηνία μέχρι 24-7-1974;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: Γιατί, κύριε Πρόεδρε, 24 και όχι αργότερα ή νωρίτερα; Να μη ζητήσουμε τώρα τίποτα. Ας διαβάσουμε τώρα αυτά τα έγγραφα που μας έστειλαν.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, παρακαλώ πολύ, δεν έχω αντίρρηση στη πορεία της δουλειάς μας να ζητήσουμε και προγενέστερα ή και μεταγενέστερα έγγραφα απ'αυτά που μας έχουν στείλει. Αλλά πρέπει να το αιτιολογήσουμε.

Παρακαλώ, κύριοι συνάδελφοι, να μη ζητήσουμε όλο το αρχείο του Υπουργείου Εξωτερικών ή από το 1950 πως ήλθε ο Μακάριος ↓.

Τι λέτε κ.Παπαληγούρα;

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Με διακόψατε, κ.Πρόεδρε, και εγώ συνεχίζω. Πρέπει το χρονικό διάστημα να προσδιορισθεί και να μας δοθούν εφ'αντηλητικά όλα τα έγγραφα και επιπροσθέτως να μας ενημερώσουν "ποια έγγραφα, σύμφωνα με τον Κανονισμό, δεν μας έστειλαν" για να κάνομε συστηματική δουλειά και να βγάζομε ένα σωστό συμπέρασμα.

- 44 -

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Ωραία, κ. Παπαληγούρα, θα στείλωμε έγγραφο προς τα Υπουργεία το οποίο σε περίληψη θα διατυπωθεί ως εξής: "Παρακαλώ να μας γνωρίσετε, εάν, στέλνοντάς μας αυτά τα έγγραφα, κρατήσατε μερικά, σύμφωνα με το άρθρο 27 του Κανονισμού της Βουλής".

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Και ποια έγγραφα, κύριε Πρόεδρε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Ωραία και "ποια είναι αυτά". Είμαστε σύμφωνοι;

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Και το χρόνο κ. Πρόεδρε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Το λέμε, όπως το καθόρισε η απόφαση της Βουλής.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Εκείνα που μας έστειλαν δεν ανταποκρίνονται ως προς το χρόνο σ' αυτή την απόφαση.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, το να μας στέλνουν οι υπηρεσίες φωτοτυπίες που δεν είναι ευδιάκριτες, αυτό είναι περιφρόνηση προς την Επιτροπή.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Διορθώθηκε αυτό αμέσως.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Επισημαίνω το γεγονός και λέω ότι μας κοροϊδεύουν. Βεβαίως δεν εννοώ την πολιτική ηγεσία.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Συμφωνώ, κ. Γιατράκο. Δεν διαφωνώ. Πλειοδοτώ μπορώ να πω.

Τώρα για το έγγραφο. Συμφωνήσαμε όλοι;

Δ.ΔΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θέλω να συμπληρώσω κάτι.

Να ζητήσετε τα έγγραφα από το προσωπικό αρχείο του Υπουργού Εξωτερικών, 'Αμυνας και Δημόσιες Τάξεις, το οποίο διαφέρει από το ατομικό αρχείο εάν υπάρχει,

./.

-48-

και το οποίο παραδίδει ο εκάστοτε Υπουργός στον επόμενο Υπουργό.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κάνω κάποια ιδιάρκηση, όχι επιτυχή με λέω, μεταξύ οργάνου και φορέως; Διότι κανένας δεν μπορεί να ζητήσει το αρχείο του φορέως (Υπουργού). Αν είναι του οργάνου το αρχείο, τότε να ζητήσουμε και αυτό το αρχείο. Έτσι συγκεκριμενοποιούμε τι θέλουμε.

Α.ΖΑΪΜΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν το παραδίδει ο ένας Υπουργός, στον επόμενο, το παίρνει μαζί του....

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Στο Υπουργείο Εξωτερικών υπάρχουν δύο πρωτόκολλα. Γενικό πρωτόκολλο και πρωτόκολλο γραφείου Υπουργού.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν θα ζητήσουμε εμείς το προσωπικό του αρχείο. Θα ζητήσουμε το αρχείο που έχει ως όργανο. Θα το πω και προφορικά για να το διευκρινίσω.

Δ.ΔΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, παρακαλώ μια διευκρίνιση. Το έγγραφο που έχω υπογράφεται από τον κ. Αβέρωφ ως Υπουργού Εθνικής Αμύνης και χαρακτηρίζεται απόρρητο και λέει ότι: "εκρατήθηκαν δύο αντίγραφα ληφθέντα παρ'εμού του ιδίου, το ένα δια το απόρρητο αρχείο του γραφείου Υπουργού και το έτερο δια το προσωπικό μου αρχείο".

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Να σημειώσω: "απόρρητο αρχείον γραφείου Υπουργού".

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: Γιατί απόρρητο αρχείο;

./.

-40

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Μπορεί να υπάρχουν έγγραφα και στο γενικό αρχείο.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, το Υπουργείο Εξωτερικών μας στέλνει τα "υψηλού βαθμού ασφαλείας έγγραφα".

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Νομίζω ότι αυτό αναφέρεται στα πιο ουσιαστικά έγγραφα.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, μας διαβάζετε παρακαλώ το έγγραφο του Υπουργείου Εξωτερικών.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) "....."

« Σας διαβιβάζω δύο τόμους που περιλαμβάνουν τηλ/τα και έγγραφα ειδικού χειρισμού της περιόδου (11-8-64 - 14-8-1974). Τα έγγραφα αυτά επελέγησαν με βάση τον υψηλό βαθμό ασφαλείας που σημαίνει ότι είναι τα πλέον σημαντικά.....".

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Να συμπληρώσουμε λοιπόν στο έγγραφο: 1) Να μας διαβεβαιώσουν ότι έστειλαν "όλα" τα υψηλού βαθμού ασφαλείας έγγραφα και 2) Εάν, κατά το άρθρο 27 του Κανονισμού της Βουλής, κράτησαν έγγραφα και ποιά;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Το λέει το έγγραφο. Να το ξαναρωτήσουμε;

Γ.ΠΕΡ'ΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, το λέει ο Υπουργός στο έγγραφό του.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Σας ξαναδιαβάζω το έγγραφο. Και διαβάζει το έγγραφο.

-/-

-50-

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Να μας δώσουν τη διαβεβαίωση ότι έχουν εξαντλήσει όλα τα υψηλού βαθμού ασφαλείας έγγραφα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν σας καταλαβαίνω, κ. Παπαληγούρα. Είναι δυνατόν να ξέρουν ποια είναι όλα τα έγγραφα σ' εκείνη τη/περίοδο;

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Μα έτσι λέει το έγγραφο.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Όχι δεν λέει αυτό. Λέει ότι "επέλεξαν" τα πιο σημαντικά:

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Τότε να μας καταγράψουν, κατά τη γνώμη τους, τα ασήμαντα έγγραφα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν μπορούμε να τους βάλομε να μας καταγράψουν και ποια έγγραφα είναι ασήμαντα!

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Υπαναχωρείτε, κύριε Πρόεδρε,

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Μα σας είπα ότι θα τους απευθύνομε έγγραφο και θα τους ρωτήσουμε "εάν έκαναν χρήση του άρθρου 27 του Κανονισμού της Βουλής και παρακράτησαν έγγραφα".

Ι.ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, ας αναλύσουμε το έγγραφο. Το έγγραφο λέει τα εξής: Κύριοι, εμείς έχουμε εδώ ένα υλικό. Από το σύνολο λοιπόν των εγγράφων επέλεξα εκείνα τα έγγραφα τα οποία έχουν υψηλό βαθμό ασφαλείας που σημαίνει ότι είναι τα σημαντικότερα.

./.

-50-

Α. ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Όλα;

Γ. ΠΑΠΑΔΙΝΙΚΟΔΑΚΗΣ: Έτσι περίπου λέει το έγγραφο. Εάν κύριε Παπαληγούρα, πέραν αυτών, εσείς θέλετε και τα χαμηλότερου βαθμού ασφαλείας έγγραφα να τα ζητήσουμε.

Α. ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Γνώμη δική μου είναι ότι εστάλησαν "όλα" τα έγγραφα.

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Όχι. Για μένα λέει ότι "επελέγησαν" τα υψηλού βαθμού ασφαλείας έγγραφα.

Το λόγο έχει ο κ. Γεράκης.

Στο σημείο αυτό ο κ. Παπαληγούρας αναχωρεί.

Γ. ΠΕΡ. ΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θέλω να θέσω ένα βασικό και ουσιαστικό ερώτημα. Και προτού το θέσω, θέλω να πω ότι κάθε ένας από μας ανήκει σ' ένα κόμμα. Εμείς είμαστε του κυβερνητικού κόμματος. Είναι αυτονόητο ότι δεν έχουμε φύγει από το κόμμα, επειδή είμαστε μέλη αυτής της Επιτροπής - αλλά κατά κάποιον τρόπο, αντιλαμβάνομαι ότι έχουμε μια ειδική αποστολή - δεν φαιόβομε από το κόμμα μας και υποστηρίζουμε το κόμμα μας το ΠΑΣΟΚ όπως και οι βουλευτές των άλλων κομμάτων υποστηρίζουν το κόμμα τους.

Κατόπιν τούτου ερωτώ. Οι στόχοι μας είναι να φτιάξουμε το φάκελο της κρίσιμης περιόδου; ή στόχος μας είναι μήπως ο Υπουργός Εξωτερικών ή ο Υπουργός Εθνικής Αμύνης από δόλο, ή αμέλεια, ή δεν ξέρω από τι άλλο, δεν μας έστειλε τα έγγραφα; Εκεί είναι το πρόβλημά μας; Να το ξεκαθαρίσουμε, κύριοι συνάδελφοι. Διότι ες μου επιτραπεί, να πω στον κ. Παπαληγούρα, ότι μετά από όσα λέει και επιμένει πρέπει να πιάσω τον Υπουργό Εξωτερικών ή οποιονδήποτε

./.

-52-

άλλο και να του πούμε: "Σε εκτελούμε ; γιατί δεν μας έστειλες έγγραφο". Αν είναι αυτός ο σκοπός μας-θεμιτός βέβαια και αυτός διότι δεν μπορεί η Κυβέρνηση να μας κοροϊδεύει, τότε χάσαμε το στόχο που μας ανέθεσε η Ολομέλεια της Βουλής.

Επιμένω και λέω ότι έχω διαβάσει το λιγότερο από 10% από την ύλη και σκέφτομαι ότι, όταν θα ολοκληρωθεί η μελέτη, ίσως θα μας περισσεύουν τα άλλα που λείπουν και κανείς δεν το αρνείται.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, στην προηγούμενη συνεδρίαση είχα θέσει το θέμα σχετικά με τη παρ. 8 του άρθρου 27, αν δηλ. εφαρμόζεται στην Επιτροπή μας ή όχι.

Βλέπω ότι μερικοί συνάδελφοι δεν τόχουν ξεκαθαρίσει.

Κύριε Πρόεδρε, εγώ νομίζω ότι, όταν η Βουλή μας έδωσε την εντολή να ερευνήσουμε το θέμα, μας έδωσε την εντολή να ερευνήσουμε προς κάθε κατεύθυνση, χωρίς περιορισμούς. Επομένως η παρ. 8 του άρθρου 27 δεν πρέπει να εφαρμόζεται εδώ. Το είχα θέσει το θέμα επαναλαμβανόμενα προηγούμενη συνεδρίαση και είχατε συμφωνήσει μαζί μου. Πρέπει να είναι γραμμένο στο πρακτικά.

Δ.ΔΙΒΑΝΟΣ: Αυτή σας η παρατήρηση, κύριε συνάδελφε, τώρα ξεκαθαρίζεται.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Με συγχωρείτε.

Εννοείτε να παραβιάσουμε το άρθρο του Κανονισμού; Δεν το θυμάμαι αυτό που λέτε. Εάν όμως είπα κάτι τέτοιο το είπα από την εξής πλευρά. "Μετά από συναντήσεις που είχα με τους αρμόδιους Υπουργούς αντιλήφθηκα ότι δεν έχουν διάθεση να κάνουν χρήση της διάταξης αυτής"

./.

-53-

Δεν είπα ότι η Επιτροπή θα πάρει απόφαση να καταργήσει τη διάταξη.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Να δούμε, κύριε Πρόεδρε, τα πρακτικά. Διότι εάν πρόκειται να γίνει χρήση της διατάξεως αυτής από τους Υπουργούς, τότε εγώ δεν πρόκειται να μείνω στην Επιτροπή.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Σας είπα ότι μετά από τη συνάντησή μου με τους Υπουργούς αντιλήφθηκα ότι δεν περνά από το μυαλό των Υπουργών να κάνουν χρήση της διατάξεως. Εξάλλου ο Υπουργός Εξωτερικών λέει ότι "όλα" τα έγγραφα είναι στη διαθεσή μας.

Εγώ όμως δεν μπορώ αυτό να το εγγυηθώ.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: (Πρόεδρος) Ούτε, κύριε Πρόεδρε, να το προεξοφλήσετε !

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι λύεται η συνεδρίαση;

Α. ΞΑΡΧΑΣ: Εγώ πιστεύω ότι η διάταξη δεν πρέπει να εφαρμοσθεί, αφού η Βουλή πήρε απόφαση να ερευνηθεί το θέμα προς "πάσα" κατεύθυνση.

Στη συνέχεια λύθηκε η συνεδρίαση για την Τετάρτη 14 Μαΐου 1986.-

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ

Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ' - ΣΥΝΟΔΟΣ Α'
ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 14 Μαΐου 1986, ημέρα Τετάρτη και ώρα 6.30' μ.μ. με Πρόεδρο τον Β' Αντιπρόεδρο της Βουλής κ. Π.Κρητικό, συνεδρίασε η Εξεταστική Επιτροπή για το "φάκελο της Κύπρου", που συγκροτήθηκε σύμφωνα με την υπ' αριθ. 1209/901/3-3-1986 απόφαση του Προέδρου της Βουλής, μετά την από 21 Φεβρουαρίου 1986 ομόφωνη απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής και σύμφωνα με τα άρθρα 10 και 27 του Κανονισμού της Βουλής, για να συμπληρώσει το προεδρείο της.

Η Επιτροπή αποτελείται από τα εξής μέλη:

Κ. Ακρίτα-Σύλβα, Γ.Δασκαλάκης, Π.Ζακολίκος, Κ.Ζερβός, Ι.Κουτσογιάννης, Α.Διαροκάπης, Χ.Μαρκόπουλος, Κ.Μπαντουβάς, Χ.Μπασαγιάννης, Δ.Παγορόπουλος, Ι.Παπαδονικολάκης, Εμ.Παπαστεφανάκης, Α.Πεπονής, Γ.Περάκης, Σπ.Ράλλης, Κ.Τσιγαρίδας, Ι.Βαρβιτσιώτης, Ι.Βασιλειάδης, Μ.Έβερτ, Στ.Δήμας, Α.Ζαΐμης, Στ.Μπλέτσας, Α.Ξαρχάς, Μ.Παπακωνσταντίνου, Α.Παπαληγούρας, Α.Παυλίδης, Α.Συνοδινού, Κ.Κάππος, Κ.Γιατράκος και Δ.Λιβανός.

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντα τα μέλη της Επιτροπής, πλην της κ. Ακρίτα-Σύλβα Κ., η οποία αντικαταστάθηκε με σχετική απόφαση του προέδρου της Βουλής, από το βουλευτή κ. Γ.Παππά και των βουλευτών κ.κ. Ι.Κουτσογιάννη, Χ.Μαρκόπουλου, Μ.Έβερτ, Σ.Δήμα, Α.Ζαΐμη, Α.Ξαρχά και Κ.Κάππου.

-2-

Ο Β' Αντιπρόεδρος της Βουλής κ. Π.Κρητικός, αφού διαπίστωσε απαρτία, κάλεσε τα μέλη της Επιτροπής να ψηφίσουν με μυστική ψηφοφορία, για τη συμπλήρωση του προεδρείου.

Μετά το τέλος της ψηφοφορίας έλαβαν:

A. Για το αξίωμα του Προέδρου:

Χ. Μπασαγιάννης, Ψήφους 17

B. Για το αξίωμα του Αντιπροέδρου:

Π. Ζακολίκος, Ψήφους 17

Βρέθηκαν έξι (6) λευκά ψηφοδέλτια.

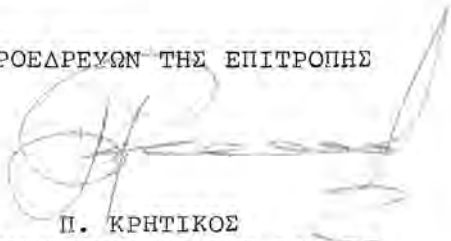
Κατόπιν τούτου, σύμφωνα με το άρθρο 29 του Κανονισμού της Βουλής, η Εξεταστική Επιτροπή "για το φάκελο της Κύπρου" συμπληρώνεται ως εξής:

ΠΡΟΕΔΡΟΣ : Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ : Π. ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ

Στη συνέχεια λύθηκε η συνεδρίαση.-

Ο ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Π. ΚΡΗΤΙΚΟΣ
Β' ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
 ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ' - ΣΥΝΟΔΟΣ Α'
 ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
 "ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 14 Μαΐου 1986, ημέρα Τετάρτη και ώρα 7.00' μ.μ., συνεδρίασε στην αίθουσα Γερουσίας της Βουλής η Εξεταστική Επιτροπή "για το φάκελο της Κύπρου", με πρόεδρο τον κ. Χ. Μπασαγιάννη και με θέμα ημερήσιας διάταξης: "Ενημέρωση επί στοιχείων του "φακέλου της Κύπρου".

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι βουλευτές κ.κ. Γ.Δασκαλάκης, Π.Ζακολίκος, Κ.Ζερβός, Α.Διαροκάκης, Κ.Μπαντουβάς, Δ.Παγορόπουλος, Ι.Παπαδονικολάκης, Ε.Παπαστεφανάκης, Α.Πεπονής, Γ.Περάκης, Σ.Ράλλης, Κ.Τσιγαρίδας, Ι.Βαρβιτσιώτης, Ι.Βασιλειάδης, Σ.Μπλέτσας, Μ.Παπακωνσταντίνου, Α.Παπαληγούρας, Α.Παυλίδης, Α.Συνοδινού, Κ.Γιατράκος και Δ.Λιβανός.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής κ. Χ. Μπασαγιάννης, αφού διαπίστωσε την ύπαρξη απαρτίας, κήρυξε την έναρξη της συνεδρίασης και είπε:

Σας ευχαριστώ όλους για την τιμή που μου κάνατε, να με εκλέξετε πρόεδρο της Εξεταστικής Επιτροπής "για το φάκελο της Κύπρου".

Επίσης θέλω να ευχαριστήσω τον παραιτηθέντα πρόεδρο κ. Μ.Νάτσινα, διότι με τις προσπάθειες που κατέβαλε συνέβαλε στην άρτια λειτουργία της Επιτροπής, πιστεύω δε ότι στο σημείο αυτό απηχώ και τις απόψεις και τα αισθήματα όλων των μελών της επιτροπής μας.

Θα σας διαβάσω δύο ταυτόσημες επιστολές, τις οποίες είχε απευθύνει ο κ. Νάτσινας, προς τα Υπουργεία Εθνικής Άμυνας και Εξωτερικών, ύστερα από πρόταση συναδέλφων της Ν.Δ. του κ.Λιβανού κ.λ.π.

./.

-2-

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
"ΦΑΚΕΛΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Αθήνα, 23 Απριλίου 1986

ΑΡΙΘ. Πρωτ. 47

Προς τον

κ. Αναπληρωτή Υπουργό Εθνικής Άμυνας

Αξιότιμε κύριε Υπουργέ,

Η Κοινοβουλευτική Εξεταστική Επιτροπή για το "φάκελο της Κύπρου", επιθυμεί να ξέρει αν παρακρατήσατε και δεν συμπεριλάβατε στα έγγραφα που της στείλατε -ύστερα από σχετικό έγγραφό της- έγγραφα που σύμφωνα με την παρ. 8 του άρθρου 27 του Κανονισμού είχατε το δικαίωμα να μη της τα στείλετε, ως έγγραφα που η ανακοίνωσή τους βλάπτει τα συμφέροντα του Κράτους.

Σας παρακαλεί λ'είπόν να της γνωρίσετε σχετικά και αν, εφαρμόζοντας την παραπάνω διάταξη του Κανονισμού, παρακρατήσατε έγγραφα και να της γνωρίσετε ποια είναι τα έγγραφα αυτά που παρακρατήσατε.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
"ΦΑΚΕΛΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

ΜΑΡΚΟΣ ΝΑΤΣΙΝΑΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ

-3-

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
"ΦΑΚΕΛΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Αθήνα, 23 Απριλίου 1986

Αριθ. Πρωτ. 46

Προς τον

Υπουργό Εξωτερικών
κ. Ι. Καψή

Αξιότιμε κύριε Υπουργέ,

Η Κοινοβουλευτική Εξεταστική Επιτροπή για το "φάκελο της Κύπρου", επιθυμεί να Εφέρει αν παρακρατήσατε και δεν συμπεριλάβατε στα έγγραφα που της στείλατε -ύστερα από σχετικό έγγραφό της- έγγραφα που σύμφωνα με την παρ. 8 του άρθρου 27 του Κανονισμού είχατε το δικαίωμα να μη της τα στείλετε, ως έγγραφα που η ανακοίνωσή τους βλάπτει τα συμφέροντα του Κράτους.

Σας παρακαλεί λοιπόν να της γνωρίσετε σχετικά και αν, εφαρμόζοντας την παραπάνω διάταξη του Κανονισμού, παρακρατήσατε έγγραφα και να της γνωρίσετε, ποιά είναι τα έγγραφα αυτά που παρακρατήσατε.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
"ΦΑΚΕΛΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

ΜΑΡΚΟΣ ΝΑΤΣΙΝΑΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ

-4-

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, οι επιστολές εστάλησαν μετά από παράκληση όλων των μελών της Επιτροπής, όχι μόνον των συναδέλφων της Ν.Δ.

Χ.ΜΠΑΞΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Βεβαίως, αλλά εάν θυμάμαι καλά, την αποστολή των επιστολών αυτών με ιδιαίτερη ένταση ζητούσαν ο κ. Παπαληγούρας και ο κ. Λιβανός. Εξάλλου δεν υπάρχει θέμα, διότι η Επιτροπή τις απευθύνει.

Στην επιστολή αυτή απάντησε εγγράφως ο Υφυπουργός Εξωτερικών κ. Γ.Καψής, την οποία και διαβάζω:

./.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ

-5-

Αθήνα, 7 Μαΐου 1986.
Α.Π. : 474 Π.Α.

46 / 12 - 5 - 86

Προς τον
Πρόεδρο της Εξεταστικής Επιτροπής
"Φάκελλος της Κύπρου"
κ. Μ. Νάτσινα

Κοιν. : Στα μέλη της Επιτροπής

Κώστας Νάτσινας

Σε απάντηση της από 1.4.86 επιστολής σας, θέλω να σας γνωρίσω ότι τα έγγραφα που σας απέστειλα είναι - όπως αναφέρω και στην συνοδευτική επιστολή της 26.3.86 - από τα "πλέον σημαντικά" για να μπορέσουν τα μέλη της Επιτροπής να αποκτήσουν μία βασική ενημέρωση και να προσανατολίσουν την έρευνα τους.

Επίσης, σαφώς ανέφερα στην επιστολή μου ότι υπάρχουν και πολλά άλλα έγγραφα που είναι στην διάθεση της Επιτροπής. Εχω την γνώμη όμως, ότι η αρχική διερεύνηση εκ μέρους της Επιτροπής ή μελών της, θα πρέπει να γίνει μάλλον στο Ιστορικό Αρχείο του ΥΠΕΞ, και στην συνέχεια να φωτοτυπηθούν τα έγγραφα που θα κριθεί ότι ενδιαφέρουν την Επιτροπή.

Αν όμως η Επιτροπή επιλέξει άλλη μεθόδευση, το ΥΠΕΞ θα παράσχει κάθε βοήθεια που θα του ζητηθεί. Είναι συνεπώς σαφές ότι η επιλογή ήταν ενδεικτική και δεν έγινε επί τη βάσει της παραγράφου 8 του άρθρου 27 του Κανονισμού της Βουλής.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω την γνώμη, ότι σκόπιμο θα ήταν να γίνει μία ανταλλαγή απόψεων για τα πρακτικά προβλήματα της έρευνας, προς διευκόλυνση της Επιτροπής.

Κώστας Νάτσινας
Γιάννης Καψής

-6-

Ο Αναπληρωτής Υπουργός Εθνικής Άμυνας κ. Α. Δροσογιάννης προφορικά με ενημέρωσε, ότι δεν έχουν παρακρατηθεί στο Υπουργείο του στοιχεία, σύμφωνα με την παρ. 8 του άρθρου 27 του Κανονισμού της Βουλής.

Είπε, ότι το υλικό είναι τεράστιο και ότι βεβαίως είναι στη διάθεση της Επιτροπής, οποτεδήποτε το ζητήσει.

Θέμα λοιπόν παρακρατήσεως εγγράφων από τα δύο Υπουργεία δεν υπάρχει.

Πιστεύω, ότι την προσεχή εβδομάδα θα έχουμε και απάντηση από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, από τον κ. Ι. Καραλαμπόπουλο διότι ο κ. Δροσογιάννης, όπως σας είπα προφορικώς με ενημέρωσε, μη δυνάμενος πλέον να υπογράψει ως Αναπληρωτής Υπουργός Εθνικής Άμυνας.

Επειδή έχουμε και δύο καινούργια μέλη-τα οποία και καλοσορίζω-θα ήθελα να επαναλάβω τη δέσμευση που έχει αναλάβει η Επιτροπή από τον Κανονισμό, ώστε να μην ανακοινώνει τίποτε από τα λεγόμενα κατά τις συνεδριάσεις της.

Τέλος έχω να προτείνω το εξής: Να μην πάει όλη η Επιτροπή για μελέτη στο Υπουργείο Εξωτερικών, αλλά 3 μέλη της. Νομίζω ότι έτσι θα είναι ευκολότερη η επιλογή των εγγράφων, που υπάρχουν στο Υπουργείο Εξωτερικών.

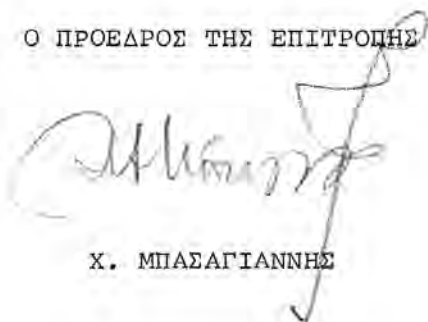
Δ. ΔΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, η Επιτροπή αυτή πρέπει να απαρτίζεται από εκπροσώπους όλων των κομμάτων και τάσεων, διότι τότε μόνον θα έχουμε ολοκληρωμένες απόψεις.

-7-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Νομίζω, ότι έχετε δίκιο. Η μεθόδευση όμως αυτή θα συζητηθεί στην επομένη συνεδρίαση. Μέχρι τότε θα παρακαλέσω όλα τα μέλη της Επιτροπής να μελετήσουν τα στοιχεία που έχουμε, για καλύτερη ενημέρωση και αντιμετώπιση των θεμάτων "του φακέλου της Κύπρου".

Στη συνέχεια λύθηκε η συνεδρίαση για την Τετάρτη, 21 Μαΐου 1986.-

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

Κ. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

ΕΠ 52 / 16-5 86

Λεπτομερές Υπόμνημα τ. Πρέσβυ Κ. Παναγιωτίδης

Πρός
τὴν συσταθεῖσαν Ἐξεταστικὴν τῶν Πραγμάτων Ἐπιτροπὴν
ὕπὸ τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων
διὰ τὸ ἀνοιγμα τοῦ Φακέλλου τῆς Κύπρου

Ὁ ὑπογεγραμμένος Κων/νος Π. Παναγιωτίδης, τ. Πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος καὶ Ὑφ/γός Ἐξωτερικῶν, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω ἓνα (1) ἀντίτυπο τοῦ βιβλίου μου ὑπὸ τὸν τίτλο "Στὴν Πρῶτη Γραμμὴ Ἀμύνης..." (Δ': ἔκδοση, 1982) πρὸς διευκόλυνση τοῦ ἔργου ἐνημέρωσης τῆς Ἐπιτροπῆς. Πρόκειται γιὰ μιὰ λεπτομερῆ ἐκθεση τῶν πεπραγμένων τῆς διπλωματικῆς καριέρας τοῦ συγγραφέα, εἰδικώτερα δὲ τῶν σχετικῶν μὲ τὸ Κυπριακόν, ποὺ καλύπτονται λεπτομερῶς ἀπὸ τρία (3) κεφάλαια, ἦτοι:

- α) Κεφάλαιο Δ': "Στὴ Μεγαλόνησο (Δεκ. 1970 - Φεβρ. 1972)"
Σελ. 83-128 Βιβλίου
- β) Κεφάλαιο Ε': "Τὸ ἀχάριστο ἔργο ἐνός τροχοπεδημένου Ὑφυπουργοῦ (Φεβρ. - Δεκέμβριος 1972)"
Σελίς 131 - 156 Βιβλίου
- γ) Κεφάλαιο Η': "Ἡ Κυπριακὴ τραγωδία καὶ ἡ μάχη στὸ Συμβ. Ἀσφαλείας τοῦ ΟΗΕ - Χρονικὸ γιὰ 5 κρίσιμα μερόνυχτα (19-23 Ἰουλίου 1974)"
Σελ. 209 - 254 Βιβλίου

Στὰ παραπάνω κεφάλαια δίνεται μιὰ λεπτομερῆς, μὲ ἀδιάφευστα ντοκουμέντα (στὸ κείμενο καὶ τίς ὑποσημειώσεις) ἐκθεση τῆς ἐθνικῆς ἀφογῆς πολιτείας μου στὸ Κυπριακόν, μὲ βάση ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο τὴν ΑΛΗΘΕΙΑ.

Σημειῶνω, ὅτι μέχρι σήμερα οὐδεὶς (ἐπαναλαμβάνω: ΟΥΔΕΙΣ) διέφευσε ἔστω καὶ μίαν παράγραφον τῶν γραφομένων μου.

Τὰ τελευταῖα ὁλοκληρῶνονται μὲ τὴν παράθεση, σὲ Παράρτημα, τῶν ἀδιαφεύστων ἐπισήμων κειμένων, εἰδικώτερα δὲ τῶν ἐξῆς, ποὺ ἀφοροῦν τὸ Κυπριακόν:

Συνηρῆενά: (1) κείμενα καὶ (2) Βιβλία ρε ("Στὴν Πρῶτη Γραμμὴ Ἀμύνης...", Δ' ἔκδοσις, 1982 καὶ "ΚΥΠΡΟΣ. ΟΦΘΑΛΜΟΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΠΡΟΪΣΤΙΑΣ", ἔκδοσις Στ. Ἐπιτροπῆς, 1986 (Γάνδαρος))

2.-

Κείμενον υπ' αριθ. (1): Ευάρεσκεια Μακαρίου (25/11/1960) για γήν "πολύτιμον" συμβολή μου στην οργάνωση του Κυπριακού Υπουργείου Έξωτερικών (Σελ. 278).

Κείμενο υπ' αριθ. (2): 'Ιστορικό της άνθενωτικής πολιτείας του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου (1958-1967) Σελ. 280 έπ.

Σημαντικό

Κείμενον υπ' αριθ. (6): 'Αντιδικία μου με τον Χρ. Ξανθόπουλο - Παλαμάν για την έφεκτική στάση μου έναντι του Μακαρίου (1971) (Σελ. 307 έπ.) (Τά άδιάφευστα ιστορικά Κείμενα της σχετικής άλληλογραφίας, των οποίων τά πρωτότυπα έχω στην διάθεση της Επιτροπής). (*)

Κείμενον υπ' αριθ. (7): 'Ιστορική έκθεση του θέματος Ιεραρχήσεως σχέσεων 'Αθηνών - Λευκωσίας. Σελ. 320 έπ.

Κείμενον υπ' αριθ. (8): Συνέχεια επί του ίδιου θέματος. Σημείωμα Χρ. Ξανθόπουλου - Παλαμά προς Μακάριον κι' άπάντηση αυτού προς Γ. Παπαδόπουλον. Σελ. 326 έπ.

Κείμενον υπ' αριθ. (10): Δήλωση Γ. Παπαδόπουλου (25.8.73) περί άποκηρύξεως της ΕΟΚΑ-Β' και του στρατηγού Γ. Γρίβα. Σελ. 335.

Κείμενον υπ' αριθ. (11): 'Ιστορική άπάντηση του Διγενή (άπό 27/8/1973) Σελ. 336 έπ.

Κείμενον υπ' αριθ. (12): 'Απόσπασμα όμιλίας μου στην 'Αμμόχωστο (12/12/1971) κατόπιν προσκλήσεως του τότε Δημάρχου της κ. Πούγιουρου (Σημ. 'Ο όποτος σημειωτέον ήταν επίλεκτου μέλος του ΑΚΕΛ). Σελ. 339 έπ.

Κείμενον υπ' αριθ. (13): Σημείωμα εισηγήσεων 'Αθηνών για τό θέμα του Κεντρικού Φορέα Τοπικής αυτοδιοίκησης (9.6.71) Σελ. 342 έπ.

Κείμενον υπ' αριθ. (14): 'Επιστολή Γ. Παπαδόπουλου προς Μακάριον (18.6.71) επί του ίδιου θέματος. Σελ. 345 έπ.

Κείμενον υπ' αριθ. (15): 'Απάντηση Μακαρίου προς Γ. Παπαδόπουλον (24.6.71) Σελ. 347 έπ.

Κείμενον υπ' αριθ. (16): 'Αποχαιρετιστήρια προσφώνηση Μακαρίου εις γεύμα προς τιμήν μου (28.1.72) Σελ. 350-51

Κείμενον υπ' αριθ. (17): 'Αποχαιρετιστήρια άντιφώνησή μου προς Μακάριον (28.1.72) Σελ. 352 έπ.

(*) Προς όλοκλήρωση του Ιστορικού της Διαφωνίας μου με τον Χρ. Παλαμάν, παραδέλω...
676 τμήμα των εγχειρημάτων, άπόρρητο προσωπικό ΣΗΜΕΙΩΜΑ (υπ' αριθ. 11) που συνέταξα για τον προσωπικό μου φακέλο, με παρατηρήσεις για την... και των χωρ. γ. ...
δωγικό της των όρέων Παλαμά (20ηροίετο).

3.-

Κείμενον υπ' αριθ. (18): Διακοίνωση 11.2.72 'Ελληνικής Κυβερνήσεως Σελ. 355

Κείμενον υπ' αριθ. (19): 'Απάντηση (από 14.3.72) του Μακαρίου Σελ. 358 έπ.

Κείμενον υπ' αριθ. (20): 'Ανταπάντηση (από 14.3.72) Γ. Παπαδοπούλου Σελ. 362

Κείμενον υπ' αριθ. (26): 'Αναφορά μου (από 15.2.77) προς τον Υπ. 'Εξωτερικών Δ. Μπίτσιο Σελ. 375 έπ.

Κείμενον υπ' αριθ. (27): 'Ομιλία Μακαρίου (19.7.74) στο Συμβ. Ασφαλείας του ΟΗΕ Σελ. 385 έπ.

Κείμενον υπ' αριθ. (28): 'Απαντητική όμιλία μου (19.7.74) προς τους Μον. 'Αντιπροσώπους Κύπρου, Τουρκίας, ΕΣΣΔ και τον 'Αρχιεπίσκοπον Μακάριον Σελ. 392 έπ.

Κείμενον υπ' αριθ. (36): 'Επιστολή μου προς Κ. Καραμανλήν (από 26.8.75) με σκέψεις για τό Κυπριακό. Σελ. 414 έπ.-

Κείμενον υπ' αριθ. (37): Κείμενον συντριπτικού πορίσματος (από 12.5.75) του 'Αρεοπαγίτη Σολ. Ρόγκα για τό χαλκευμένο "Μνημόνιο" δῆθεν συνομιλίας μου με τον τουρκο Πρέσβη TURKMEH Σελ. 422 έπ. Λεπτομέρειες του ιστορικού του υποθέτως, βλ. σελ. 265-268.

Κείμενον υπ' αριθ. (38): 'Ιστορική (όσον και αποστομωτική) αναφορά παραιτήσεώς μου (από 12.7.78) προς τον τότε 'Υπ. 'Εξωτερικών Γ. Ράλλην Σελ. 427 έπ.

Εν Κατακλειδι (τελευταίου, άλλ'όχι ύστατον) θά ήθελα νά παραπέμψω και εις τό υπ' αριθ. (5) Κείμενον, επιστολής από 30/10/69 του τότε 'Υπ. 'Εξωτερικών Π. Πιπινέλη προς τον γράφοντα, την εποχήν που υπηρετούσα ως αντιπρόσωπος της 'Ελλάδος στο Συμβούλιο της Εύρώπης (Στρασβούργο), ή όποια αποδεικνύει διάφανεστα ότι υπήρξα ό μόνος (υπογραμμίζω) ανώτερος διπλωματικός που είχε την τόλμην νά εισηγηθῆ την ανάγκην δηλώσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Εύρώπης περί καθορισμού τακτής ήμερομηνίας διεξαγωγής ελευθέρων εκλογών. 'Η άπορρητική επιστολή Πιπινέλη, αποτελεί την πλέον αποστομωτικήν απάντησιν των πάσης προελεύσεως μεταπολιτευτικών λασπολόγων εις βάρος μου, ως δῆθεν " χουντικού " κλπ. (βλ. βκετικά βελ. 305-306)

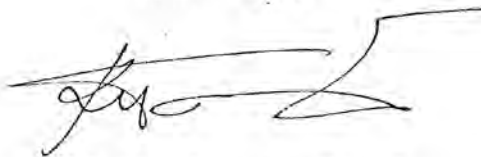
./...

/.

- 4 -

Τέλος, όπως και διά της συνημμένης έπιστολής μου από 25/2/1986 στην έφημ. " ΕΣΤΙΑ " έδήλωσα, θέτω στην διάθεση της Έρευνητικής Έπιτροπής τό προσωπικόν μου Αρχεΐου της περιόδου κατά την οποίαν διετέλεσα πρέσβυς της Ελλάδος στή Μεγαλόνησο και έν συνεχεία υπηρεσιακός Υφυπουργός επί 10 μήνας (1971-72). "Αλλωστε την έθνικήν ανάγκην ανοίγματος τοῦ Φακέλλου της Μεγάλης Προδοσίας της Κύπρου δέν έπαυσα από έτῶν νά διακηρύσσω, μέ αποκορύφωμα την έκδοσιν (Ίαν. 1986) τοῦ τελευταίου αποκαλυπτικού Βιβλίου μου υπό τόν τίτλον: ΚΥΠΡΟΣ - Ο ΦΑΚΕΛΛΟΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΠΡΟΔΟΣΙΑΣ (άντίτυπον τοῦ οποίου επίσης επισυνάπτω), δέν νομίζω δέ ότι ήταν τελείως συμπτωματική ή πραγμάτωσις - μερικές εβδομάδες αργότερα - της έπιθυμίας μου αὐτῆς, πού είναι και έπιθυμία όλων (πλήν φυσικά τῶν προδοτῶν) τῶν ελλήνων και κυπρίων.

Μετά τιμῆς

(Κ. Π. Παναγιωτάκος)

Συνημμένα:

1. (2) Βιβλία μου, ήτοι: "Στήν Πρώτη Γραμμή 'Αμύνης..." (Δ΄ έκδοση, 1982) και "ΚΥΠΡΟΣ - Ο ΦΑΚΕΛΛΟΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΠΡΟΔΟΣΙΑΣ" (1986) (διά τό τελευταίο θέτω στην διάθεση της Έπιτροπής όσα συμπληρωματικά άντίτυπα χρειάζεται).
- 2-3. Φωτοαντίγραφο (κεκυρωμένο) τοῦ πορίσματος τοῦ 'Αρείου Πάγου περί πλαστότητας τοῦ γνωστοῦ "Μνημονίου" και σχετικά αποκόμματα Τύπου.
4. Απόκομμα της έφημ. "ΕΣΤΙΑ" μέ έπιστολήν μου σχετικά μέ τό πλαστό "Μνημόνιο" (άπό 25/2/1986).
5. Φωτοαντίγραφο έπιστολής τοῦ τούρκου πρέσβυ KAMURAN GURUN, για τους Ισχυρισμούς τοῦ πλαστοῦ "Μνημονίου", πού δημοσιεύθηκε στό " ΒΗΜΑ " της 7/3/1975.
6. Φωτοαντίγραφο τῶν σελ. 182-183 τοῦ πρόσφατου Βιβλίου " 'Α-

/..

- 5 -

νοχύρωτη Πολιτεία" του τ.πρέσβη της Κύπρου στην Αθήνα Νικ. Κρανιδιώτη, ο οποίος - μετά μίαν ολόκληρον 10ετίαν - όμολογεῖ ὅτι ὁ Μακάριος τοῦ ἐνεπιστεύθη μεταγενεστέρως, ὅτι "πίστευε πῶς τὸ "Μνημόνιο" ἦταν μᾶλλον πλαστό!"

7-8. Φωτοαντίγραφα ἐπιστολῶν μου ἀπὸ 4 καὶ 5 Μαρτίου 1975 (μέ κοινοποίηση στόν Κ. Καραμανλῆν), δι' ὧν ζητῶ ὅπως διαταχθῆ πάραυτα ἐξαντλητικὴ ἔρευνα γιὰ τὴν ἀναζήτηση στὰ Ἀρχεῖα τοῦ ΥΠΕΞ τοῦ χαλκευμένου "Μνημονίου", αἴτησιν διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ ἀπὸ τόν τοῦρκον πρέσβην TURKEMEN δι' ἐπιβεβαίωσιν ἢ διάφωσιν τῆς συναντήσεώς μας τὴν 25ην Φεβρουαρίου 1972 καὶ τοῦ περιεχομένου τῆς δῆθεν συνομιλίας μας, αἴτησιν πρὸς τόν Μακάριον ὅπως προσκομίσει τὸ πρωτότυπο τοῦ πλαστοῦ "Μνημονίου" καὶ γνωρίσει τὸ ὄνομα τοῦ παραδόσαντος αὐτό, ἵνα ὑποβάλλω μήνυσιν ἐπὶ συκοφαντικῆ δυσφημίᾳ στόν Εἰσαγγελέα.

Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω αἰτήσεών μου τὸ ΥΠΕΞ (Δ/νσις Προσωπικοῦ) ἐτήρησεν αἰδέσιμονα σιγήν, μετὰ δὲ τὸ συντριπτικὸν πόρισμα τοῦ ἀρεοπαγίτη κ. Σολ. Ράγκα, ἀπήντησεν πάλιν ἀρνητικῶς σὲ νέαν αἴτησίν μου (ὑπ' ἀριθ. Πρωτ. Π7Π26 - 4882 ἀπὸ 26/5/75), ὅπως, ἐπὶ τέλους, χάριν προασπίσεως τῆς τιμῆς μου, μοῦ δοθῆ ἡ ἄδεια ὑποβολῆς μηνύσεως, μέ ταυτόχρονη αἴτηση ἀποζημιώσεως λόγῳ ψυχικῆς ὀδύνης, ἐναντίον τῆς "Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου" καὶ τοῦ περιοδικοῦ "Πολιτικά θέματα", διὰ κακοήθη λίβελλον δημοσιευθέντα στό ὑπ' ἀριθ. 34 (Μαρτίου 1975) τεῦχος αὐτοῦ, ὑπὸ τόν κατὰ-πτυστον τίτλον: "Ἕλληνας διπλωμάτης παραδίδει εἰς Τοῦρκον μυστικὰ τῆς Κύπρου"! Ἐκ νέου ὅμως ἀντιμετώπισα ἔνοχον σιωπὴν.....

Τέλος,

9. Απόκομμα τῆς ἐφημ. ΕΘΝΟΣ (τῆς 22/2/1986, μέ ὁλόκληρο τὸ κείμενο τοῦ χαλκευμένου "Μνημονίου", τοῦ Φεβρουαρίου 1972 τὸ ὁποῖον ἀνεσύρθη ἐκ τῆς λήθης ὑπὸ τοῦ Μακαρίου 29/2 ἔτη ἀργότερα, γιὰ καθαρῶς ἐκδικητικούς λόγους (δηλ. τὴν ὁμιλίαν μου τῆς 19/7/1974 στό Συμβούλιο Ἀσφαλείας τοῦ Ο.Η.Ε.).

Ἀξιοσημεῖωτα (καὶ ἐπιβεβαιωτικά τῆς πλαστότητος) τοῦ

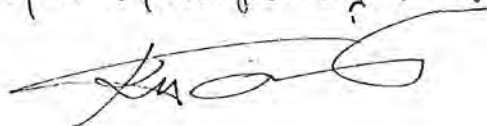
./...

- 6 -

"Μνημονίου") είναι τὰ ἀγωνιώδη καὶ λυγροειδή φελλίσματα τοῦ διαβόητου Δούντα (στό τέλος τοῦ διαβιβαστικοῦ κειμένου), σχετικά μέ τήν μυστηριώδη προέλευση τοῦ "Μνημονίου", πού ἀποτελεῖ μιάν ἀκόμη ἐπιβεβαίωση τῆς εἰς βάρος μου ἐκτριμματικῆς σκευωρίας. Κάθε ἄλλο σχόλιο νομίζω θά περιττεύει....

P.S. Σημειῶ ὅτι χαρακτηριστικὴν βοήθην εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς κρυφολογίας παρέδωκεν ἡ «Μνημονίου», ἀποτέλεσε καὶ τὸ ἐπιβουλοῦν ἔργον (ὑπ' ἀριθρ. 10) φωτολυπτικὸν ἀντίγραφον Σημειώματος τοῦ ἀπὸ 17.3.75, τὸ ὁποῖον ὑπέβαλε ἀνεξέλεγκτον εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς διοικητικῆς ἀνὰ κρίσιν ἀρωπαρῶν Σόλων Πάγκου.

ΜΝΗΜΟΝΙΟΝ

(12.5.75)

(2)

Πόρισμα

Διοικητικής εξέτασης, ενεργηθείσης υπό του Άρραπαίτου Σάβωνος Πάγκα, δυνάμει της επί αριθ. Β.Π. 375 από 6/3/1975 πράξεως του επί της Δικαιοσύνης Υπουργού.

Από της ανωτέρω μνημονευόμενης πράξεως του Υπουργού επί της Δικαιοσύνης μετέστη, συμφώνως προς το άρθρον 15 του Ν.Δ. 385/1974, η διενέργεια διοικητικής εξέτασης επί της εν τῷ ἐπί αριθ. Π 7123- 2255/5-3-75 εγγράφου του Υπουργείου Ξεναρκιῶν ἐκτεταμένης υποθέσεως, τούτέστιν, ως ἐκτίθεται ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ ἐγγράφῳ, ἐπὶ υποθέσεως μνημονίου, διὰ φέ σταί συντάξας ὁ Πρεσβευτὴς κ.Κιν. Παναγιωτάκος, ὅτε ἦτο Ὑφυπουργός Ξεναρκιῶν ἐπὶ συνομιλίας του μετὰ τὸν τότε Τοῦρκον Πρεσβυτὴν τὴν 25ην Φεβρουαρίου 1972. Ἐπὶ τῆς οὕτω ενεργηθείσης διοικητικῆς εξέτασεως ἐκτίθεται τ' ἀκόλουθα :

*Δὴν ἐπὶ κώδικος
ἐπὶ 31/5/75*

Ἐπὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου ἐδόθη κατὰ τὴν ἀρχὰς Μαρτίου 1975 εἰς τὴν ἀποστολὴν καὶ ἐν φωτοτυπῆ ἀπόστασμα ἐνυπογραφίου μνημονίου κατὰ συνομιλίας διαξαχθείσης τὴν 25/2/1972 μεταξύ τοῦ τότε Ὑφυπουργοῦ Ξεναρκιῶν τῆς Ἑλλάδος Κ. Παναγιωτάκου καὶ τοῦ Τοῦκου Πρεσβεως Τοῦρκου, ἠτεῖς συνομιλία ἐφέρετο ἐν τῷ μνημονίῳ τούτῳ, ἔχουσα ὡς περιεχόμενον ἐπαφὰς τῆς τότε Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ ἀπὸ τοῦ Ὑφυπουργοῦ ἀποσταθέντος, μετὰ τῶν ἐπισημ. Κυπρίων Μητροπολιτῶν καὶ τῶν μετ' αὐτῶν συνεργασθῶν πρὸς ἀντιρροπὴν τοῦ Προέδρου Κωνσταντοῦ, ἐκτεταμένου περὶ αὐτῶν ἐγένετο ἀναφορῶν εἰς τὸν Τοῦρκον Πρεσβυτὴν κατὰ σχεδίου τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ Ἰεροσολύμων καὶ τὸν ἀποκαταστάσεως τοῦ Κωνσταντοῦ ἐκ τῆς ἀποστολῆς ἐπὶ ἀποκαταστάσεως τοῦ Κωνσταντοῦ τούτου.

5. 2.
Γεωργίου Παναγιωτάκου

ως προς το εάν η χώρα του υπ'αίτιο διατυπωμένη να συμ-
 βάλει εις την διά δελεασμού παρτίθεισιν του Μακαρίου,
 ήτις κατά το ρηθέν σχέδιον του Αρχιεπισκόπου Αθηνών
 συνίστατο εις την προφοράν προς τόν Μακάριον του υπ-
κουμενινοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως, ἐν
 περιπτώσει χρεείας αὐτοῦ.

Δηλ. 21/10/75

Ταῦτα ἐγνωστοποιήθησαν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν
 ὑπὸ τοῦ ἐν Λευκωσίᾳ Ἑλληνοσ Πρέσβεως κ. Δούνια διὰ
 τῆς υπ'αριθ. ΑΠ 795 ἀπὸ 5/5/1975 τηλεγραφικῆς ἀναφορᾶς
 του, ἀκολούθως δὲ διεβιβάσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πρέσβεως
 διὰ τοῦ υπ'αριθ. 798 ΕΧ ἀπὸ 4/5/1975 ἐγγράφου του καὶ
 φωτοτυπικὸν ἀντίγραφον τοῦ ἀνωτέρω μνημονίου, τὸ περιε-
 χόμενον τοῦ ὁποῦ εἶχεν ἐν τῇ μεταξύ δημοσιευθῆ καὶ
 εἰς τὸν Ἀθηναϊκὸν τύπον. Ὁ φερόμενος ὡς συντάκτης τοῦ
 μνημονίου τούτου τότε ὑφυπουργὸς Ἐξωτερικῶν Κ. Παναγιω-
 τᾶκος, τὸσον διὰ τῶν ἀπὸ 4 καὶ 5 Μαρτίου 1975 ἐπιστολῶν
 του πρὸς τὸν Ὑπουργὸν Ἐξωτερικῶν, ὅσον καὶ κατὰ τὴν
 ἐνώπιον ἡμῶν ἐξέτασιν του ἡφροσβήτησε τὴν γνησιότητά του,
 ἀρνηθεὶς τὴν οὐνταξιν ὑπ'αὐτοῦ τοιοῦτου μνημονίου, ὡς
 καὶ συνομιλίαν ὑπὸ τὸ ἐν αὐτῇ περιεχόμενον μετὰ τοῦ
 Τουρκικοῦ Πρέσβεως Τουρκμὲν κατὰ τὴν λαβοῦσαν, πράγματι,
 χώραν ἐπίσκεψίν του τῆς 25/2/1972, πρὸς τοῦτο δὲ, πλὴν
 ἄλλων, ἐπισημαίνει τὴν ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἐγγράφου τούτου προ-
 κύπτουσαν ἀνακρίβειαν συνισταμένην εἰς τὸ γεγονός ὅτι
 ἀναφέρεται ἐναὐτῇ ὅτι ἡ συνομιλία ἐγένετο ἐν τῇ πλασιῳ
 τῶν ταυτικῶν μετὰ τοῦ ρηθέντος Τουρκικοῦ Πρέσβεως διαβου-
 λεύσεων, ἐν ᾗ πράγματι ἡ ἀνωτέρω ἐπίσκεψις ἦτο ἡ π. ἄτη
 καὶ ὡς ἐπὶ ἐπιμοτυπικῆ ἐπίσκεψις, ἣτις ἐγένετο πρὸς ἐκεῖ-
 νον, ἀναλαβόντα τὸ καθήκοντα τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν

*ἐν τῷ
 2/6/75*

*5-2-6
 K. Panayiotou*

[Handwritten signature]

- 2 -

κων, μόλις μετ' ὀλίγων ἡμερῶν κατ' ὄψιν τῆς 15/2/1975.

Ἐν ὄψει τῆς τελευταίας ἀμφιδομητίας ἐξητήθη διὰ μέσου τοῦ ἐν Λευκωσίᾳ ἑλλήνος πρέσβευς παρὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου, κατ' ἰδίαν, τὸ εἰς χεῖρας αὐτοῦ εὑρισκόμενον πρωτότυπον τοῦ, περὶ οὗ πρόκειται μνημονίου, ἵνα ὑποβληθῆ τούτο καὶ εἰς γραφολογητὴν ἐξετάσιν π. ὡς ἀσφαλῆ εἰδῆναι τῆς γνησιότητός του, περαιτέρω δὲ ἡ παροχὴ πληροφοριῶν περὶ τοῦ παραδόντος τὸ πρωτότυπον τούτου προσώπου, ἵνα ἐξεταζομένου καὶ τούτου διαπιστωθῆ ἡ πηρὴ τῆς προσλεύσεώς του. Διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. Α.Σ.810 Β.Χ. ἀπὸ 5/3/1975 ἐγγράφου τοῦ ἐν Λευκωσίᾳ Πρέσβευς κ. Δούντα, διεβιβάσθη τὸ εἰς χεῖρας τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου φωτοτυπικὸν καὶ πάλιν ἀντίγραφον τοῦ μνημονίου, κατὰ δὲ τὴν ἐν τῇ ἐγγράφῳ τούτῳ βεβαίωσιν τοῦ ἐν λόγῳ πρέσβευς ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἐδήλωσεν εἰς αὐτὸν ὅτι δὲν ἔχει εἰς τὴν κατοχὴν του τὸ πρωτότυπον τοῦ μνημονίου. Ἐξ ἄλλου, π. ὡς τὴς ζητηθείσας πληροφορίας περὶ τοῦ παραδόντος προσώπου, κατὰ τὸ ἀπὸ 13/3/1975 τηλεγράφημα τοῦ οὗτοῦ ἐν Λευκωσίᾳ ἑλλήνος πρέσβευς, ὁ μὲν Μακαριώτατος ἐδήλωσεν εἰς τοῦτον ὅτι φωτοτυπία τοῦ, περὶ οὗ πρόκειται, μνημονίου εὑρέθη εἰς ἀρχεῖον Γενικοῦ Διευθυντοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, ὅταν π. σφάτις ὁ κ. Βενιαμίν τσε ἐδωκέν ὑπεύθυνον ἐν ἀμελλῆρῃ τῷ Ὑπουργεῖον Ἑσπεριῶν, ὁ δὲ κ. Βενιαμίν τσε ἐπονέληρε π' ἀνωτέρω προσέστας ὅτι, κατ' ὅσον ἐνθυμεῖται ἢ ἐν λόγῳ φωτοτυπία εὑρίσκειτο ἀπὸ ἡμετέρας εἰς χεῖρας τινος, τοῦ εἴγε δὲ σταλῆ ἀπὸ κίποιον κ. ἔδωκεν πάλιν εἰς τὸ ἔξωτερικόν, δὲν ἐνθυμεί-

027

5-2-86
 Νίκος Καραγιάννης

ται όμως ποιος είναι ο αποστολέας. Κατόπιν τούτων, μη
 καθισταμένης δυνατής άλλης τίνος από της πλευράς τού-
 της περαιτέρω έρευνας, ήτις και άσφάλεστον θά υφείλει
 εις τήν άνεύρεσιν της άληθείας, διετάχθη γραφολογική
 εξέτασις του άποσταλέντος υπό του Αρχιεπισκόπου Μακα-
 ρίου φατυτυπικού άντιγράφου, εξητήθησαν δε και μαρτυ-
 ρες, ολίτινες, ως εκ της κατά τόν κείμενον χρόνον παρά
 τῆς Υπουργείῳ Ἐξωτερικῶν θέσεως των, ήδύναντο νά γνωρί-
 ζουν τά σχετικά μέ τό έρευνώμενον ζήτημα και νά διαφω-
 τίσουν περί τούτου τήν ανάκρισιν, άνεργηθείσης περαι-
 τέρω και ύπ' έμοῦ έρευνας τόσοσιν τῶν άτομικῶν φακέλλων
 του κ. Παναγιωτάκου, ὄσον και τῶν εἰς τ' ἀρχεῖα τῆς
 ἀρμοδίας πολιτικῆς Διευθύνσεως του Υπουργείου Ἐξωτε-
 ρικῶν εὕριστοιμένων φακέλλων τῶν σχετικῶν έγγραφῶν και
 σημειωμάτων. Οἱ εἰρητισθέντες ύπ' έμοῦ, συνόμενι τῆς ύπ'
 ἀριθ. 2147-4-1975 πράξεός μου πραγματοποιώμενες γραφο-
 λόγοι 1) Ἀριστείδης Πουλιαντζῆς και 2) Ἀνδρέας Μιχαλό-
 πουλος διὰ τῆς ἀπό 28 Ἀπριλίου 1975 ἐκθέσεως των ἐκ-
 φράζουσιν, ἀληθῶς, άνενδοκίστες τήν γνώμην ὅτι ἡ φερομέ-
 νη ἐπί τῆς τρίτης σελίδος και υπό τό δακτυλογραφημένον
 κείμενον του ἀπό 25 ἑεβρουαρίου 1975 μνημονίου ύπογρα-
 φῆ φαίνεται ὅτι εἶναι γνώμη του κ. Παναγιωτάκου ύπογρα-
 φῆ, ἐπεξηροῦντι δὲ ὅτι κατέστη δυνατή ἡ τοιαύτη διαπίστι-
 σις, παρά τό γεγονός ὅτι πρόκειται περί φατυτυπικοῦ
 άντιγράφου, δεδομένου ὅτι ἡ φατυτυπία του υπό έλεγχον
 μνημονίου ἔχει ληφθῆ διὰ νέας ξηραντικῆς μεθόδου ἐπί
 κοινῶ χάρτου διὰ μηχανῆς KANA HBROK και εἶναι ἐκ τού-
 του εἰς ὅσον δυνατῶν, δυναμένη νά εἰσέλθῃ ἐπὶ σκελετοῦ κινῶς
 μόδα και γνώμης περί γνησιότητος ἡ μὲ τῆς υπό έλεγχον

601

5-2-

6

- 2 -

υπογραφής. Ούχ ἦττον ὅμως γίνεσθαι ἐν τῇ αὐτῇ ἐκδόσει, ἐκὸ τῶν
 πραγματοποιηθέντων ἢ διαπίστωσης, ἐκ τῆς συγκρίσεως καὶ ἀντι-
 παραβολῆς τῶν τεθέντων ὑπ' ὄψιν αὐτῶν ἐγγράφων 1) ὅτι ὁ ἐν-
 τυπος τίτλος " Β. Ὑπουργεῖον - Ἐξωτερικῶν - Ὑφυπουργός " ὁ
 ὑπάρχων εἰς τὴν ἀριστερὰν κορυφὴν τῆς πρώτης σελίδος τοῦ
 ὑπὸ ἐλεγχὸν μνημονίου ἔχει ἐκτυπωθῆ δι' ἄλλαν, διαφόρου συν-
θέσεως, στοιχείων ἐκείνων τοῦ ἐντύπου τίτλου " Β. Ὑπουργεῖον
 Ἐξωτερικῶν - Ὑφυπουργός ", ὅστις ὑπάρχει ἐπὶ τῶν ἐγγράφων
 τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ καθ' ὄν χρόνον ἐπὶ ὑπη-
 ρεῖται ὡς Ὑφυπουργός ὁ Κ. Παναγιωτάκης καὶ 2) ὅτι τὸ δακτυ-
 λογραφημένον κείμενον τοῦ ὑπὸ ἐλεγχὸν μνημονίου δὲν ἐγγράφη
διὰ τῆς γραφομηχανῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν OLYMPIA ὑπ' ὄψιν. 7-
 1307053, ἣτις ἐχρησιμοποιεῖτο ἀπολειστικῶς τότε εἰς τὸ
 γραφεῖον τοῦ Κ. Παναγιωτάκου, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὑπηρεσίας
 του ὡς Ὑφυπουργός, οὐδὲ καὶ ἐγγράφη ὑπὸ τῆς ὑπαλλήλου (γρα-
 φῆς-δακτυλογράφου) Α. Ὀρφανοῦ, ἣτις πάντοτε καὶ τότε
 ἐπὶ ὑφυπουργίας Κ. Παναγιωτάκου ἐχειρίζετο καὶ χειρίζεται
 ἐπὶ καὶ σήμερον τὴν ἐν λόγῳ γραφομηχανήν. Τοῦτο προσεπιβε-
 βαιοῦται περαιτέρω καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς Ἀναστασίας Ὀρφανοῦ,
 ἣτις, ἐξετασθεῖσα ἐνώπιόν μου ὡς μάρτυς, καταθέτει ὅτι,
 ὑπηρετοῦσα κατὰ τὸν κείμενον χρόνον ὡς δακτυλογράφος εἰς
 τὸ γραφεῖον τοῦ Ὑφυπουργοῦ Κ. Παναγιωτάκου καὶ ἐπισφραγι-
 σμένη μετὰ τὴν δακτυλογράφησιν, ἐκτὸς ἄλλων καὶ παρομοίων ση-
 μαιωμάτων, εἴτε ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίου, εἴτε καθ' ὑπαγόρευσιν,
οὐδέποτε ἐγγράφη τὸ, κατὰ τὸ ὅ λόγος μνημονίου, οὐδ' ὡς παλαι-
χόμενον τὸ ἐνθυμεῖται. Ἐξ ἄλλου τ' αὐτὸ βεβαιοῦ καὶ ὁ ἐξε-
 τασθεὶς ἐνώπιόν μου ὡς μάρτυς, Κλέων Ὀρφανός, Στρατηγόπουλος,
 ἀρχιχειροῦλας τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, ὅστις προσέεται

5/

5-2-

Κωνσταντίνος

περαιτέρω ότι τα εν λόγω έγγραφα, όπως υπονοούνται
σημειώματα και ούχι μνημόνια, διατυπώνονται και
 εν αντίγραφον αυτών παραμένει εις τὸ ἀρχεῖον τοῦ γρα-
 φείου Ὑπουργοῦ καὶ ὅτι τὸ, περί οὗ πρόκειται, μνημόνιον
 δὲν ὑπέπεσεν εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἡς ἀρχαιοφύλακος
 τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν. Τέλος, ἐξετασθεὶς περαιτέρω
 ἐνώπιόν μου, ὡς μάστις καὶ αὐτὸς ὁ ὑπηρετῶν κατὰ τὸν
 κείριστον χρόνον ὡς Διευθυντῆς τῆς 2ης Πολιτικῆς Διευ-
 θύσεως, εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς ὁποίας ὑπῆγετο καὶ τὸ
 Κυπριακόν, πρέσβυς Ἄγγελος Χαραφῆς βεβαίως ὅτι οὔτε εἶδε
ποτέ τὸ, περί οὗ πρόκειται, μνημόνιον, οὔτε καὶ ἤκουσε
περὶ ὑπάρξεως τοιούτου, καίτοι ὡς Διευθυντῆς τῆς ἀρμο-
 δίας Ὑπηρεσίας ἔπρεπε, εἴαν εἶχε γίνει, νὰ εἶχε γνῶσιν
 τούτου, προσθέτων περαιτέρω ὅτι εἴαν συνετάσσεται ἔγγρα-
 γον τοιούτου εἴδους διὰ τὴν ὑπηρεσίαν ἔπρεπε νὰ εἶναι
 κατατεθειμένον εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Διευθύνσεως καὶ νὰ ἔχη
 γνῶσιν ὁ ἀρμοδῆς διευθυντής, τοῦ ὅθεν δὲν συνέβη ἐν
 προκειμένῳ. Ἀλλὰ περαιτέρω ἐκ τῆς ἐνεργήσεως ἐπιέμου
προσωπικῆς ἐπεύνης τόσοσιν τῶν ἀτομικῶν φακέλων τοῦ Κ.
 Παναγιωτόπου, ὅσον καὶ τῶν εἰς τ' ἀρχεῖα τῆς ἀνωτέρω πολι-
 τικῆς διευθύνσεως τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν τοιούτων,
δὲν διεπιστάθη ἢ ὑπαρξίς ἐν αὐτοῖς τοιούτου ἐγγράφου,
 ἐν ᾧ εὐρέθησαν ἄλλα ~~σημειώματα~~ ἢ μνημόνια καὶ εἰς τὸ κυπριακὸν ζή-
 τημα ἀναφορῶμενα, ἔγγραφα, ὡς εἶναι καὶ τὸ ἀπὸ 24/4/1972
 σημεῖωμα τοῦ Ὑπουργοῦ Ὑβρεταρικῶν Κ. Παναγιωτόπου ἐπὶ
 συνομιλίας αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἀρχιμανδριτοῦ τῆς Μητροπόλεως
 Κιτίου Ἀνθίου, ὅσον δὲ νὰ σημειωθῆ ὅτι κατὰ τὴν οὐδὲν
 τῶν κειρομένων σχετικῶν ἐγγράφων, εἴτε τῶν ἐπὶ τοῦ Κ. Πανα-
 γιωτόπου, εἴτε τῶν ἄλλων ὑπερσοτικῶν καταργηθέντων (Ὑπουργικῶν

5-2-6
 [Signature]
 [Stamp]

[Handwritten mark]

- 4 -

πρέσβων κ.λ.π.) συνταγέντων και εν τῇ αὐτῇ φαιέλλῃ εὐφι-
 σκομένων τιτλοφορεῖται ὡς "μνημόνιον", ἀλλ' ὅπαντα φέρουσι
 τὸν τίτλον "σημείωμα". Πέραν τῶν ἀνωτέρω γίνεται μνεῖα ὅτι
 τῶσον ἢ ἐν Ἀθήναις Τουρκικῆ πρεσβεῖα διὰ τῆς ἀπὸ 6/3/1975
 ἐπιστολῆς τῆς πρὸς τὴν ἡμερησίαν ἐφημερίδα "τὸ Βῆμα",
 δημοσιευθείσης εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 9131 τῆς 7/3/1975 φύλλον
 τῆς ἐφημερίδος ταύτης, ὅσον καὶ τὸ Τουρκικὸν Ὑπουργεῖον Ἐξω-
 τερικῶν διὰ τῆς διαβιβασθείσης ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀγκυρᾷ ἑλληνοῦ
 πρέσβως διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9. 1233/140/ΑΣ 937 ἀπὸ 21/3/1975
 ἐγγράφου του πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν ἀνακοινώσεώς
 του, τονίζουσιν ὅτι κατὰ τὴν εὐμετοτυπιῆν ἐπίκαιρον τῆς
 25/2/1972 τοῦ ποτε ἐν Ἀθήναις Τούρκου πρέσβως κ. Τουρκιμέν
 πρὸς τὸν ἑλληνα Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Κ. Παναγιωτῶν
 ἐθίγη ὑπὸ τοῦ κ. Τουρκιμέν τὸ ἐπίκαιρον κατὰ τὴν ἐποχὴν
 ἐκελευθὴν θέμα τῶν εἰσαχθέντων εἰς Κύπρον ἐκ ξένης τινὸς
χώρας ὄπλων, καὶ ὅτι εἰς αὐτὴν ἐγένετο, οὐδ' εἰ-
 δικώτερον προσέβη ὁ κ. Παναγιωτῶν εἰς δηλοῦν τινα πρὸς
 τὸν πρέσβην τῆς Τουρκίας περὶ ἐτοιμαζομένων σχεδίων πρὸς
 ἀπομάκρυνσιν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου ἐκ τῶν καθηκόντων
 του, ἀκφραζομένης περαιτέρω καὶ τῆς γνώμης, ὅτι δεῦν δά συνε-
 ζῆται ὁ Τούρκικος πρέσβης μὲ τὰς ἑλληνικὰς ἀρχὰς θέμα ἀσυμ-
 βίβαστον μὲ τὴν σοβαρότητα, ὡς ἡ ἀνάδειξίς του Ἀρχιεπι-
 σκόπου Μακαρίου, ὡς Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Κατ'
 ἐκτίμησιν πάντων τῶν ἀνωτέρω ἀγόμεθα εἰς τὸ ἀκόλουθον συμπέ-
 ρασμα : Ἡ ἐπὶ τῶν πραγματογονούντων γενεῖσθαι διαπίστῃς
 τῆς γνησιότητος τῆς ὑπογραφῆς τοῦ κ. Παναγιωτῶν, ὅτις
 πρῶτοντι δ' ἀπετέλει ὑδατογράφου ἀποδείξιν, εἴτε ἐν ὄ-
 ροις τοῦ κ. Παναγιωτῶν, σχετικῶν ἀποδείξεων ἐπὶ ἐν τῇ αὐτῇ

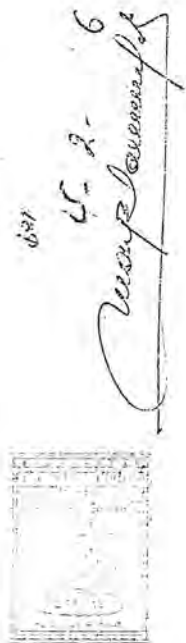
237
 5. 2. 6
 Ζαχαρίας

μένω, ἐφ' ὅσον ἡ ἐξέτασις ἐγένετο ἐπὶ τοῦ μόνου εἰς τὴν
 διδθεσιν τῆς ἀνακρίσεως τεθέντος φωτοτυπικοῦ ἀντιγράφου,
 δεδομένου ὅτι, ὡς καὶ οἱ αὐτοὶ πραγματοποιήμονες ἐν τῇ
 μεθεσθῇ ἐκδόσει των βεβαίουσι, δὲν διαπιστώθησαν μὲν
 σαφῆ καὶ ἀσφαλῆ στοιχεῖα ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ μνημονίου φερομέ-
 νη ὑπογραφή "Κ. Παναγιωτῆος" ἐτέθη ἐπὶ τούτου διὰ φωτο-
μοντάζ, ἀλλ' ὅμως καὶ οὐδαμῶς δύναται, τὸ γε νῦν ἔχον,
 ν' ἀποκλεισθῇ ἢ τυχὸν τοποθέτησις τῆς ἐν λόγῳ ὑπογραφῆς
 δι' ἐπιτυχοῦς φωτομοντάζ καὶ ἐπανελημμένων λήψεων φωτο-
 τυπιῶν πρὸς ἐξαφάνισιν παντός ἔχρους, ἅτινα πάντα θά ἠδύ-
 ναντο νὰ διακριθῶσιν μόνον διὰ τῆς ἐξετάσεως τοῦ πρωτο-
 τύπου. Τοιοῦτο ὅμως πρωτότυπον ἐλλείπει, οὐδὲ περαιτέρω
 κατὰ τ' ἀνωτέρω παρεσχέθησαν ὑπὸ τῶν κατόχων τοῦ ἐγγρά-
 φου σαφῆ καὶ συγκεκριμένα στοιχεῖα περὶ τῆς πηγῆς τῆς
 προελευσεως του, ἵνα καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐτι συναχθῇ ἀσφαλὲς
 ἐπὶ τοῦ θέματος συμπέρασμα, ἐν ᾧ ἐξ ἄλλου τὰ λοιπὰ ἐκ τῆς
 ἀνακρίσεως προκύψαντα στοιχεῖα οὐ μόνον δὲν συνηγοῦσιν
περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ ἐγγράφου, ἀλλὰ τοῦναντίον
ἄγουσι εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἀδόμης περὶ ἀνυπαρξίας αὐ-
τοῦ καὶ τῆς μὴ συμφωνίας τοῦ περιεχομένου του πρὸς τὰ
πράγματα. Ἐν ὅφει πάντων τῶν ἀνωτέρω δὲν ὑπάρχουσι, κατὰ
 τὴν ἐμὴν γνώμην, τὸ γε νῦν ἔχον, ἐπαρηθῆ στοιχεῖα, ἐξ ἧν
 νὰ καθίσταται βέβαιον ὅτι συνετάγη, ὅπως, ἐκ μέρους
 τοῦ Κ. Παναγιωτῆος τὸ, περὶ οὗ ὁ λόγος μνημόνιον καὶ κατὰ
 συνέπειαν ὅτι εἶχεν ἢ μετὰ τοῦ Τούρκου πρέσβεως συνομι-
 λία του τὸ ἐν τῷ ἐγγράφῳ τεύτῳ περιεχόμενον, ἕστε νὰ
 δικαιολογηται ἐκ τούτου ἡ διατύπωσις κατη, οὐίας τινὸς καὶ
 ἐν γένει περαιτέρω διὰ εἰς εἰς μέρος τούτου. -

Ἐν Ἀθήναις τῇ 12ῃ Μαΐου 1975

Ὁ Ἐνεργήσας τὴν Διοικ. - Ἐξ. - Ἐργ. - Ἀρσοκαγέτης

Σάκης ΠΑΡΚΑΔΕΣ

Ανακοίνωση επί του περιεχομένου "μνημονίου"

25.5.75

ΕΛΛ. ΚΡΕΜΟΣ

ΔΕΝ ΣΥΝΕΤΑΞΕΝ

«ΜΝΗΜΟΝΙΟΝ»

Ο ΠΡΕΣΒΕΥΤΗΣ

Κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΣ

Τό πόρισμα
ανάκρισως

Παρασημαίνεται ότι επί το όμοιον των Εξωτερικών διεξήχθη υπό του υπουργείου Δικαιοσύνης το πόρισμα της δικαιοσύνης ή όμοια διεξήχθη επί του θέματος του μνημονίου του πρέσβους κ. Παναγιωτάκου περί ύψους οσών νοήσεων τές όποιες όσες διεξήγαγε με τον εν Αθήνας Τούρκον Πρεσβευτήν επί την απομόνωσιν του Πρεσβυτηρίου της Κυπριακής Δημοκρατίας Λαχιστιοκόπου Μασκαρίου. Η διεξήχθη από Ανεκρινόμενον διαβουλευόμενον όσα ειδικά εν περιγραφήν. Διά τού πόρισμα τας διαπιστώται ότι το μνημόνιον τόν είναι γνήσιον.

ΚΑΘΗ ΜΕΡΙΝΗ

ΔΕΝ ΔΙΕΠΙΣΤΩΘΗ
Η ΓΝΗΣΙΟΤΗΤΑ
ΤΟΥ ΜΝΗΜΟΝΙΟΥ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΥ

Διεξήχθη από το υπουργείο Εξωτερικών, από το υπουργείο Δικαιοσύνης, το πόρισμα της δικαιοσύνης, ή όμοια διεξήχθη για το μνημόνιο του πρέσβους κ. Παναγιωτάκου περί απομόνωσιν της όποιες διεξήγαγε με τον Τούρκον πρέσβην στην Αθήνα, προς απομόνωσιν του πρέσβου της Κυπριακής Δημοκρατίας Λαχιστιοκόπου Μασκαρίου.

Η όσκληρις διεξήχθη από Αρροπαγίτη, βοηθούμενον από ειδικούς έμπερογνώμονες. Στο πόρισμα αναφέρεται ότι δεν διαπιστώθη ή γνησιότητα του μνημονίου.

ΤΟ ΒΗΜΑ

Δεν βρέθηκε
επί αρκετά
τά "μνημόνιο"
Παναγιωτάκου

Από άρθρο επί τηρών ανακοινώθη ότι σύμφωνο με το πόρισμα δικαιοσύνης, που έγινε από αρροπαγίτη, είναι ακαθ' όλης τας ενδείξεις ή γνήσιον, το κείμενο που έδημαστέθη και το όποιο έρετρο ως μνημόνιο του πρέσβου κ. Παναγιωτάκου για συνομιλία του αιτίς όσας του 1972 με τον Τούρκον πρέσβην στην Αθήνα σχετικά με την εν: διαζομένη άνατροπή του Πρεσβυτηρίου Μασκαρίου. Συμπληρωματικός ανακοινώθη ότι πρωτότυπο του φερμένου ως μνημονίου δεν αναφέρεται στα αρχεία του υπουργείου των Εξωτερικών.

Δεν επιβεβαιώνεται
ή γνησιότητα
του "μνημονίου
Παναγιωτάκου"

Ανακοινώθη, ότι δεν επιβεβαιώνεται ή γνησιότητα του μνημονίου που ανακοινώθη, ότι είχε συντάξει ο πρέσβης κ. Παναγιωτάκος, κατά την περίοδο, κατά την όποιαν ήσαν έμπερογνώμοτες Εξωτερικών, επί δικαιοσύνης.

Αυτό είναι το αποτέλεσμα έρευνας του διεξήχθη από αρροπαγίτη και υπό όσας τώρα το πόρισμα τού.

Στά έγγραφο, που έδημαστέθη ως "μνημόνιο" ανακοινώθη ο κ. Παναγιωτάκος να συνομιλήσει με τον τότε Τούρκον πρέσβην στην Αθήνα για τας προσεβόλες διαπραγματεύσεις του Λαχιστιοκόπου Μασκαρίου από το όσκλημα του πρέσβου.

ΑΚΡΟΤΟΝΙΣ

ΔΕΝ ΗΥΘ ΓΝΗΣΙΟΝ
ΤΟ ΔΙΕΘΕΝ ΜΝΗΜΟΝΙΟΝ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΥ - ΤΟΥΡΚΜΕΝ

Ανακοινώθη, ότι δεν επιβεβαιώται ή γνησιότητα του μνημονίου το όποιο έλέγετο ότι είχε συντάξει ο πρέσβης κ. Κ. Παναγιωτάκος, την εποχήν κατά την όποιαν ήτο έμπερογνώμος των Εξωτερικών.

Αυτό είναι το αποτέλεσμα έρευνας διεξαχθείσης υπό αρροπαγίτου, όσας έδημασε τώρα το πόρισμα τού.

Επί το μνημόνιο ανακοινώθη ο κ. Παναγιωτάκος να συνομιλήσει με τον τότε Τούρκον πρέσβην επί τας Αθήνας επί ενεργειών επί την απομόνωσιν του Κυπριακού Πρεσβυτηρίου.

ΤΟ ΠΛΑΣΤΟΝ ΜΝΗΜΟΝΙΟΝ

Ανακοινώθη και όσκληρις, ότι όσες επιβεβαιώται ή γνησιότητα του μνημονίου Παναγιωτάκου - Τουρκμεν, το όποιο έρετρο τότε έμπερογνώμον των Εξωτερικών να συνομιλήσει με τόν τότε αποβιβάσαντος εν τώ μεταξύ, Τούρκου έμπερογνώμου (τότε πρέσβης εν Αθήναις), επί τας έλληνοεπιστημολογίας της Κύπρου, και έπ' της άπομωνώσεως του Κυπριακού Πρεσβυτηρίου εκ της πολιτικής. Διά τήν όλην όσκληρις είχε διατεχθή από τήν πρίν μίαν έρευνα, τές όποιες το πόρισμα έξερόθη από τριμείρου και ανακοινώται επί τας όσκληρις.

Επί τούτοις, ός με κερτίουν οι όσκληρις του υπουργείου Εξωτερικών ότι τώ θέμα δύναται να λήξη διά τής ός έμπερογνώμης ανακοινώσεως.

Επί, έδεσται πελάται θέμα έλληνοεπιστημολογίας, ός παρά τόν πρέσβην έκάλεισε τόν όθεν κερτίμενον, επί να σπλάσση τώ τας τας έλληνοεπιστημολογίας, Μητροπολίτας της Κύπρου ός, συνεργαζομένους μετά των Τουρκών! Αναμένομεν, λοιπόν, να όσκληρις πρίν έξερεσθή ή πραγματική έμπερογνώμης τής, επί της πληροφορίας και ή κοινή έλληνοεπιστημολογία, εν Αθηναις επί εν Αθήναις, κατά τήν έμπερογνώμην να χρησιμοποιήσαν τόν πρέσβην και τήν άνάτην προκειμένου να καλύψουν τόν έλληνοεπιστημολογία...

ΕΣΤΙΑ
(26.5.75)

4

ΕΣΤΙΑ

25.2.1986

ΠΕΡΙ ΤΟΥ «ΜΝΗΜΟΝΙΟΥ»

Κύριε Διευθυντέ,
 Κατά την συνεδρίαση της Βουλής της παρελθούσης Παρασκευής, με κύριον θέμα τό άνοιγμα του Φακέλλου της Κύπρου, ο κ. Πρωθυπουργός ανέφερε κατά την 3.3.72 «Μνημόνιον» μίας δήθεν συνομιλίας μου με τον τότε Τούρκον πρόεδρον Τουρκέν, Φοβοῦμαι, ότι υπήρξε θέμα διαφόρων άγνώστων προδοκτόρων του ΥΠΕΕ (έπί του σημειου αυτού θα ήτο ίσως απόπιμον να διατάξει μίαν διοικητικήν έρευναν), των οποίων τελικός στόχος ήτο όχι τό άνοιγμα, αλλά τό άριστικόν κλείσιμον του Φακέλλου Προδοσίας της Κύπρου, περί του οποίου πραγματεύεται και πρόσφατον βιβλίον του γράφοντος, με νέα συντριπτικά στοιχεία.

Τό περί ου πρόκειται σκοτεινής προελεύσεως «Μνημόνιον», κατόπιν έμπεριστάτωμένης γραφολογικής έρευνής, διαταχθείσης τη αίτησει μου υπό του τότε υφυπουργού Δ. Μπιταίου, άπεδείχθη, πέραν πάσης άμφιβολίας, καθ' όλα

κλήριαν χαλκευμένον. Σχετικόν πόρισμα του άρραπαγίτου κ. Σόλωνος Ράγκα από 12.7.75, άπεσόνθη κατηγορηματικά, ότι «...τά έκ της άνακρίσεως προκύψαντα στοιχεία, ου μόνον δέν συνηγοροῦσι περί της γνησιότητος του έγγραφου, αλλά τούναντίον άγούσι εἰς τήν άποδοχήν της άπόψεως περί άνυπαρξίας αὐτου και της μή συμφωνίας του περιεχομένου του προς τά πράγματα». Η διοικητική έρευνα του κ. Ράγκα, έγινε το θάσει της υπ' αριθμ. Ε. Π. 375 από 6.3.75 πράξεως του έπί της Δικαιοσύνης ύπουργού, Έξ άλλου, τό συντριπτικόν πόρισμα των 2 γραφολόγων, διά πρώτην φοράν, με καθυστέρησιν μίας σχεδόν 10ετίας, έδημοσιεύθη αὐτούσιον εἰς τήν «Γραφολογικήν Έπιθεώρησιν» (τεύχος 34, Μαρτίου 1984, σελ. 7—22).

Εἰς έπίμετρον, ο κ. Ν. Κραυιδιώτης, εἰς τό πρόσφατον βιβλίον του «Ανοχύρατη Πολιτεία» (τόμος Β', σελ. 182), ενώ άποσιωπά — και εὐλόγως! — καθ' όλα κλήριαν τά προκτικά της συντριπτικής διά τήν ύστεροφημίαν του Μακκαρίου όμιλίας του της 19.7.74 ένώντιον του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε., καλύπτει τον Κύπριον Πρόεδρον, γράσων τά εξής έπιβεβαιωτικά της πλεσστότητος και άνάκλησιν παλαιότερων ισχυρισμών του, που άναφέρει τό σημείωμα δόιντα: «...ο Μακκαρίους — όπως μου εἰπεν άργότερα — διασταξε να παραδεχθῆ, ότι τό έγγραφο (Μνημόνιο) ήταν γνησιο και πιστευε ότι ήταν μάλλον (SIC) πλαστο!» Και, εὐλόγως, δικαιώνεται: διατί ο κ. Κραυιδιώτης εἰς τήν Βουλήν ως άκουστής κ. Ν. Κραυιδιώτης δέν έπτευσε να ποσφυλάξῃ τον κ. Πρωθυπουργόν από τήν παγίδα, τήν οποίαν του εἰπον «στήσει» προδοσια που άπέδλεπαν εἰς τήν δολίαν παραπλήγησιν του, λέγων εἰς αὐτόν ποια υπήρξε ή τελική γνώμη του Μακκαρίου διά τό «Μνημόνιον»;

Διά μιλίανας λεπτομερείας έπί του όλου θέματος, παραπέμπω εἰς τό γνωστόν βιβλίον μου «Στήν Πρώτη Γουμνή Άμόνης...» (Δ' ένκασις, σελ. 150 ύποσημ. 23 και 265 έπ.) καθώς και εἰς σόδλια των έφημερίδων «Εστία» (της 4—5 Μαρτίου 1975 και 24.5.75) και «Καθημερινή» (της 7.3.75 και 11.3.75). Τά άνωτέρω στοιχεία διαστρώ εἰς τήν έκθεσιν της ύποσθησασμένης Έξεταστικής των ποσγμάτων Έπιτροπής, ως έπίσης και εἰσάκλπον τό ποσωπικόν μου άνωτιον της ποσίδου θητείας μου εν Κύπρω ως πρέσβους, προς δυσκολύσιν του άσυντακτου γου της.

Μετά τιμής,
 Κ. Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΣ

Επισημαίνεται έκτακτά Γνωστό
 Ν. Κραυιδιώτης

**ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΕΩΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ
ΠΕΡΙ ΤΟ «ΜΝΗΜΟΝΙΟΝ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΥ»**

Σχετικά με το «Μνημόνιο Παναγιωτάκου», ο πρέσβης της Τουρκίας στην Αθήνα κ. Κ. Γκιουρούν, απέστειλε εις «Τό Βήμα» την ακόλουθη επιστολή:

Κύριε Διευθυντά,

Εις τό από 4ης Μαρτίου φύλλον της αξιοτίμου εφημερίδος σας δημοσιεύθη άρθρον σχετικώς με την συνάντησιν μεταξύ του Πρέσβους της Τουρκίας κ. ΙΛΤΕΡ ΤΟΥΡΚΜΕΝ και του Υφυπουργού Έξωτερικών κ. Παναγιωτάκου λαβούσαν χώραν την 25ην Φεβρουαρίου 1972.

Εις τό εν λόγω δημοσίευμα, αναφέρεται συνοπτικώς, ότι ο κ. Παναγιωτάκος εichen εξηγήσει εις τον κ. Τουρκμέν την ύπαρξιν σχεδίου αποσκοπούντος εις την επίταξιν της απομακρύνσεως του Αρχιεπισκόπου

Μακαρίου από του καθήκοντός του με την παραχώρησιν εις αυτόν του Πατριαρχικού θρόνου της Ισταμπούλ, προσβίτοντας ότι διά να τεθή εις εφαρμογήν τό εν λόγω σχέδιον χρειαζέιτο ή συγκυτάθρησις της Τουρκίας.

Αναφορικώς με τό εν λόγω δημοσίευμα, ή Πρεσβεία της Τουρκίας είναι αρμοδία να αναφέρη επίσημώς τά ακόλουθα:

Ο Πρέσβης κ. Τουρκμέν, κατά την 25ην Φεβρουαρίου 1972 εichen πραγματοποιήσει πρὸς τον κ. Παναγιωτάκου, Υφυπουργόν Έξωτερικών, την πρώτην του (βιωματικήν) επίσκεψιν. Κατά την επίσκεψιν ταυτην εγένετο μιλία εις τό θέμα εισαγωγής δπλαν από ξένου τινός κράτους εις την Κύπρον, επίκαιρον θέμα κατά την εποχην εκείνην.

Ο Πρέσβης κ. Παναγιωτάκος δέν προέβη εις καμμίαν δήλωσιν πρὸς τον Πρέσβην της Τουρκίας διά τό ότι ετοιμάζοντο σχέδια διά την απομάκρυνσιν του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου από του καθήκοντός του, όπως εγγράφη εις την εἰδήσιν της εφημερίδος σας. Έξ άλλου θα κρίνετε καί υμεις, ότι θα ήτο άδικοήτοι να αναφερθή πρὸς τον Πρέσβην της Τουρκίας μία τόσο σοβαροή σκέψις, όπως ή φασα του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου εις τον Πατριαρχικόν θρόνον της Ισταμπούλ.

Καίτοι, αι διακρινίσεις επί ενός πρακτικῶς συντεταγμένου υπό του ίδιου, ως αναφέρεται, είναι θέμα του ίδιου του Πρέσβους κ. Παναγιωτάκου, παρακαλώ όπως ή παρούσα διακρινίσις δημοσιευθῆ εις την αξιοτίμον εφημερίδα σας δσον άφορά τά θέματα τά λεχθέντα πρὸς τον Πρέσβην κ. Τουρκμέν.

6 Μαρτίου 1975

KAMURAN GURUN
Πρέσβης

ΤΟ ΒΗΜΑ
7.3.75

N. Kεανι δίνω

Ανεκδότως Πόλη, 1985, τόμος Β', σελ. 182-183

Αθηνών ζητεί από την Λευκωσία, όπου υπάρχει ήδη αντιπροσωπευτική κυβέρνηση, ότι ακριβώς εις τών υπογραφόντων την παραπάνω δήλωσιν συνέστησε διά την χώρα μας πρό διετίας, και δι' εξ' άφορμής του Κυπριακού, μέ άποτέλεσμα να σταλή εις τας φυλάκας».

Η οξύτητα που δημιουργήθηκε γύρω από το Κυπριακό, και η απροκάλυπτη προσπάθεια της Ελληνικής Κυβέρνησης να δώσει Ναιτική λύση στο πρόβλημα προκάλεσε τη διαμαρτυρία της Σοβιετικής Κυβέρνησης, η οποία με διάβημά της, στις 6 Μαρτίου, υπογράμμισε το ενδιαφέρον της για την Κύπρο, και προσέδοποίησε ότι δεν θα μείνει αδιάφορη σε περίπτωση πράξικοπηματικής απόπειρας ανατροπής του Μακαρίου.

Κείνες τις μέρες κάποιος ξένος διπλωματικός από τη Ρώμη έστειλε στον Αρχιεπίσκοπο φωτοαντίγραφο ενός εγγράφου, ημερομηνίας 25 Φεβρουαρίου 1972, με τον τίτλο «Μνημόνιον συναντήσεως Υφυπουργού Κ. Παναγιωτάκου και Τούρκου Πρέσβευς κ. Τουρκιμέν». Το έγγραφο ήταν δακτυλογραφημένο σε χαρτί με την ένδειξη «Β. Υπουργείον Έξωτερικών — Υφυπουργός». Το περιεχόμενό του ήταν διαιρημένο σε τέσσερα κεφάλαια: α) Μακάριος, β) Όπλα εκ Τσεχοσλοβακίας, γ) Ελληνοκυπριακά κρατικά σχέσεις, και δ) Προσεχείς ενέργειαι. Το πρώτο κεφάλαιο αποτελούσε μια οξύτατη επίθεση εναντίον του Αρχιεπισκόπου. Στο δεύτερο κεφάλαιο το «Μνημόνιον» ανέφερε, ότι η Κυβέρνηση γνωρίζει τα ακριβή στοιχεία του αριθμού και του τύπου των Τσεχοσλοβακικών όπλων, και ότι, συνεπώς, είναι σε θέση να προβεί σε έλεγχο «τών παραδοθησομένων τεμαχίων». Για τις Ελληνοκυπριακές σχέσεις ανέφερε, ότι ο Έλλην Επίτροπος έχει ρητές οδηγίες να διακόψει κάθε σχέση με το Κυπριακό Υπουργείο Έξωτερικών. Τέλος, στο κεφάλαιο «προσεχείς ενέργειαι», το «Μνημόνιον» ανέφερε ότι η Ελληνική Κυβέρνηση είναι σε συνεχή επαφή με τους τρεις Μητροπολίτες και

ότι αυτοί, ύστερα από την αποκάλυψη στοιχείων για τους κινδύνους που συνεπάγεται η πολιτική συνεργασία του Μακαρίου με τους κομμουνιστές, υποσχέθηκαν ενεργή συμμετοχή στις προσπάθειες ανατροπής του.

Ο Μακάριος —όπως μου είπε αργότερα— «δισταξε να παραδεχθεί ότι το έγγραφο ήταν γνήσιο, και πίστευε ότι ήταν μάλλον πλαστό». Πάντως ο θόρυβος που δημιουργήθηκε γύρω από την υπόθεση αυτή επιδείνωσε ακόμη περισσότερο την τεταμένη ήδη κατάσταση. Και πέραν των πολιτικών, δημιούργησε και οξύτατες προσωπικές αντιθέσεις. Η Κυβέρνηση των Αθηνών —όπως ανέφερε και το «Μνημόνιο»— ηρνεύτο να στείλει νέο Πρέσβη στην Κύπρο¹⁰, και είχε δώσει οδηγίες στον Επιτετραμμένο της στη Λευκωσία να διακόψει κάθε επαφή με τον Πρόεδρο Μακάριο και τον Υπουργό Έξωτερικών Σπύρο Κυπριανού (για τον οποίο ο Παλαμάς έτρεφε αδικαιολόγητη κακότητα) και —όσες φορές περισσότερο αναγκη— να επικοινωνεί μόνο με τον Πρόεδρο της Βουλής Γλαύκο Κληρίδη. Έτσι οι διπλωματικές σχέσεις Αθηνών-Λευκωσίας είχαν ουσιαστικά διακοπεί, και την παλιά «ταυτότητα απόψεων και σύμπταση γνώμών» επακολούθησε τώρα απροκάλυπτη αντίθεση και εχθρότητα.

Ο Μακάριος ένιωθε τρομερά απογοητευμένος από τις δυσάρεστες αυτές εξελίξεις. Έβλεπε τώρα καθαρά ποια ήταν η πολιτική των Αθηνών, πολιτική που διέφερε ουσιαστικά από τη γραμμή που ακολουθούσε η Κυπριακή Κυβέρνηση, και κινδύνευε να βυθίσει την Κύπρο σε τραγικές περιπέτειες. Αντιλαμβάνοταν όμως ότι η Ελλάδα ήταν ο μόνος φυσικός σύμμαχος της Κύπρου, και ότι, χωρίς τη συνεργασία και τη βοήθειά της, δεν θα μπορούσε να αυδωθεί ο αγώνας του Κυπριακού Ελληνισμού.

10. Μετά τον Κ. Παναγιωτάκο, νέος Πρέσβης στη Λευκωσία διορίστηκε ο Δημ. Μελοσπορόπουλος, ο οποίος όμως δεν μετέβη στην Κύπρο (γιατί — όπως μου είπε — αρνήθηκε να συμμορφωθεί με τις οδηγίες που του δόθηκαν), και παρέμεινε στην Αθήνα, μέχρις ότου τοποθετήθηκε άλλος. Στη θέση αυτή στάλθηκε αργότερα ο Πρέσβης Ευστάθιος Λογάκος.

111
15807

Αθήναις τῆ 4ῃ Μαρτίου 1975

Κύριε Ἰπουργέ,

Με βαρυτάτην λύτην καὶ εὐλογον ἀγανάκτησιν ὀποχρεοῦμαι νᾶ καταγγεῖλω ὄμῃν εἰς βῆρος μου διαπραχθεῖσαν χθὲς πλαστογραφίαν μετὰ χρήσεως ἐκ μέρους τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Κῆπου (προφανῶς δι' ἐσωτερικὸν ἀντιπερισπασμὸν), δι' ἐποιδιδομένου μοι ἐνυπὲρῖτου καὶ χαλκευθέντος μνημονίου περὶ δήθεν συνομιλίας μου, κατὰ Φεβρουάριον 1972, μετὰ τοῦ τότε Τούρκου Πρέσβευς κ. Πιρκασιρ περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ θέματος Κῆπου.

Παρακαλῶ ὄθεν ὅπως διατάξητε πάραυτα ἐξαναληπτικὴν ἔρευναν εἰς τὰ ἔργετα τοῦ Ἰκνουογελου διὰ τὴν ἀναζητήσιν παρομοίου κακοήθους ἔγγράφου, πρὸς ἐν συνεχείᾳ ἐκδόσιν σχετικῆς διαφεύσεως. Ἀηλῶ δὲ ὄμῃν κατηγορηματικῶς ὅτι οὐδέποτε εἶχον οἰαδῆποτε συνάντησιν (πλὴν κοινωρικῶν) ἢ συνομιλίαν μετὰ τοῦ κ. TURKMEK περὶ τοῦ θέματος τοῦτου ἢ οἰουδῆποτε ἄλλου συναφούς καὶ ὅτι οὐδέποτε συνέταξα ἢ διέγραφα οἰουδῆποτε σχετικὸν μνημόνιον, τοῦ ὑπὸ τῆς Συνόδου Κῆπου μνημονοευομένου τοιοῦτου ὄντος ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους πλαστοῦ καὶ ὑποβολψμιαλοῦ.

Μετὰ σεβασμοῦ καὶ ἐξόχου ὀπολήψεως

Κ. Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΣ
Πρεσβευτῆς

Α. Ε. Κόριον
Δημήτριον Μπλτσιον
Ἰκπουργὸν Ἐξωτερικῶν

Κοινοποιήσις
Α. Ε. Κόριον Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως

7
 *Εν *Αθήναις τῆ 5ῃ Μαρτίου 1975

Κόριε *Υπουργέ,

*Εν συνεχείᾳ τῆς χθρσινῆς ἐπιστολῆς μου, ἀναφορικῶς με τὸ ἀνακύφον θέμα τοῦ ἀνυπάρκτου καὶ χαλκευθέντος μνημονίου περὶ ὀθῆεν, ἐπίσης ἀνυπάρκτου, συνομιλίας μου μετὰ τοῦ τέως ἐν *Αθήναις Τοῦρκου Πρέσβειος κ. TURKMEH καὶ πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς βαραύτως κρωφελῆς τμήσης μου, παρακαλῶ ὑμᾶς, σὺν τῇ ἐπιφυλλῆσει πεντὸς ἑλλου νομίμου δικαιώματός μου καὶ ἐν τῇ πλαισίῳ τῶν διατεχθεισῶν διοικητικῶν ἀνακρίσεων, ὅπως εὐαρεστοῦμενοι:

- ✓ α) *Εγκρίνητε ὅπως μοὶ χορηγηθῆ βεβαίωσις περὶ τῆς ἐν τοῖς φακέλλοις τοῦ *Υπουργείου ἀνυπαρξίας - φυσικῆς ἑλλῶσ τε - τοῦ ὑπαινωμένου μνημονίου προκειμένου νὰ ὑποβάλω μῆνυσιν κατὰ τῶν χαλκευσάντων τοῦτο ἐγνώστων δραστῶν.
- ✓ β) *Εγκρίνητε ὅπως διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ ζητηθῆ παρὰ τοῦ κ. TURKMEH ἐπιβεβαίωσις ἢ διάφευσις τῶσον τῆς φερομένης μετ' αὐτοῦ μακρῆς συναντήσεώς μου τῆς 25ῆς Φεβρουαρίου 1972 (ἦτοι ... τὴν ἐπαύριον σχεδὸν τῆς ἐκ Κῆπου ἐπιστροφῆς μου) ὅσον καὶ τοῦ περιεχομένου τῆς ὀθῆεν συνομιλίας μας.

Λ.Ε.Κόριον Λ. Μιχάελου
 *Υπουργὸν *Ἐξωτερικῶν

Κοινοποιήσις

Λ.Ε. Κόριον Πρόεδρὸν Κυβερνήσεως

2 -

✓ γ) Εγκρίνεται όπως ζητηθή παρά του Αρχιεπισκόπου
Κακαρίου, φέροντος έλλωστε τό βάρος έποδελξέως τών
Εσχυρισμών του, ή προσκόμισις του εϊς χείρας του
πρωτοτύπου (καί ούχι φωτοτυπίας) του πλαστού μνημονίου,
ένια, μερμνη ήμών καί ήμών, υποβληθή εϊς τήν βόσσανον
μιας ύπευθύνου έπιστημονικης γραφολογικης εξέτέσεως,
μόνης άρμόδιας έν προκειμένω, ή αυθεντικότης τούτου.

↓ δ) Εγκρίνεται όπως ζητηθή παρά του Αρχιεπισκόπου
Κακαρίου νά γνωστοποιήση ήμίν τό όνομα του παραδόσαντος
αύτῃ τό ως άνω φερόμενον μνημόνιον, προκειμένου νά
υποβλη κατ'αυτοῦ μήνυσιν ένώπιον του Εισαγγελέως.
 Διευκρινίζω ότι τό αίτημα τούτο περί άποκαλύψεως τής
 πηγής προελεύσεως, συνιστά έπιταγήν προφυλαξείας του
 έθνικοῦ γοήτρου Έναντι παρομοίων μελλοντικῶν σκευωριών
 πληττουσῶν οῦ μόνον έντέμους ύπαλλήλους, αλλά κυρίως
 από τούτο τό Υπουργείον Εξωτερικῶν καί τό έλληνικόν
 διπλωματικόν σώμα ειδικότερον, εϊς στιγμῆς μάλιστα τῶσον
 κρίσιμους διέ τό Έθνος.

Μετέ σεβασμοῦ καί έξόχου ύπολήψεως

Κ.Π. Παναγιωτάκος
 Πρεσβευτής

Σ Η Μ Ε Ι Ω Μ Α
Πρέσβευς Κ. Παναγιωτάκου

Α.) Γενικά ένδεξις πλαστότητας

- 1.- Οὐδέν ἔχνος τοῦ δῆθεν "μνημονίου" ἀνευρέθη εἰς τὰ Ἄρχεῖα τοῦ Ἰπουργείου παρὰ τὰς διεξαχθεῖσας ἐξονυχιστικὰς ἐρεῦνας.
- 2.- Τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ ἀγνοεῖ ὁ τότε Διευθυντὴς Κυπριακῶν Ἰποθέσεων Πρέσβυς κ. Χωραφᾶς, πρὸς ὃν λογικῶς θὰ ἔδει νὰ εἶχεν ἀνακοινωθῆ. Δέον νὰ ἐξετασθῆ ὡς μάρτυς, οὐ μόνον διὰ τὸ θέμα τῆς πλαστότητας, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς λοιποὺς ἐξωφρενικοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ "μνημονίου".
- 3.- Τόσον ἢ τότε δακτυλογράφος τοῦ Γραφείου Δις Ἀναστασία Ὀρφανοῦ, ὅσον καὶ ὁ ἀρχιεφθάξ κ. Ἄλ. Σταυροπούλου, ἀγνοοῦν παντελῶς τὴν ὑπαρξίν παρομοίου ἐγγράφου. Τέλος,
- 4.- Ἐπισημὸς κατηγορηματικῆ διαφύσεως τοῦ ἐν Ἀθῆναις Τοῦρκου Πρέσβευς, τοῦ φαίδροῦ ἰσχυρισμοῦ περὶ σχεδίου προσθήσεως τοῦ Μακαρίου (ὑπ' ἀριθ. 1 ἐχθροῦ τῶν Τοῦρκων), εἰς τὸν Πατριαρχικὸν ἑθρὸν Κωνσταντινουπόλεως.....

Β.) Εἰδικὰ τινες ἐνοσεις πλαστότητας

Κατὰ τὸ βῆρος ἀποδείξεως τῆς γνησιότητος τοῦ "μνημονίου" ἀνήκει μόνον εἰς τὸν Μακάριον, οὐχ ἥττον ἀεὶζει νὰ ἐπισημανθῶσι ἀπὸ ἡμετέρας πλευρᾶς τὰ κάτωθι:

- 1.- Κατὰ τὸ διάστημα τῆς Ἰπουργίας μου, οὐδέποτε συνέταξα "ΜΝΗΜΟΝΙΟΝ" ἐπὶ συνομιλιῶν μου μὲ διαφόρους Πρέσβεις, ἀλλὰ μόνον σύντομα ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ, εἰς ἃς περιπτώσεις τὰ διαμειφθέντα ἦσαν τῆς ἀρμοδιότητος ἑτέρων Διευθύνσεων. Τὸ χαρακτηριστικὸν ΜΝΗΜΟΝΙΟΝ (ποῦ ἔχει ἐντελῶς διάφορον ἔννοιαν εἰς τὴν διπλωματικὴν ὀρολογίαν, γαλλιστὶ ΑΙΔΕ-ΜΕΜΟΙΡΕ) οὐδέποτε ἐχρησιμοποίησα, διότι τὴν εἰθῶν διεξαγωγῆς πολιτικῆς φύσεως γενικωτέρων συζητήσεων εἶχεν ἀποκλειστικῶς ὁ τότε Ἰπουργὸς κ. Χρ. Παλαμᾶς.

. / ...

- 2.- Τό μνημόνιον αρχίζει με τήν φράσιν: "Έν τῇ κλεισίῳ τῶν τακτικῶν μετ' αὐτοῦ διαβουλεύσεων, ἐδέχθη τόν ἔνταθα διαπεπιστευμένον Πρέσβυν τῆς Τουρκίας..."
- Ἐπισημαίνεται ὅτι ἀδελφίστην ἀποδείξις πλαστότητος, δοθέντος ὅτι ἀναλαμβάνων ὑπηρεσίαν τήν 21ην Φεβρουαρίου, ἐδέχθη ἐπιμοστυπικήν ἐπιστολήν τοῦ κ. TURKMEH 4 ἡμέρας βραδύτερον, ἤτοι τήν 25ην Φεβρουαρίου, συνεπῶς δὲ ὑπάρχον "περιοδικὰ διαβουλεύσεις". Οὐδεὶς δὲ διπλωμάτης θά ἐχρησιμοποιοῖ τήν φράσιν "ἔνταθα διαπεπιστευμένος Πρέσβυς τῆς Τουρκίας". Ἐξ ἴσου φαντασιώδης τυγχάνει ἡ δήθεν συζήτησις μετ' οὗ κ. TURKMEH διὰ τήν φόλαξιν τῶν τοσελικῶν ὄπλων, δοθέντος ὅτι ἤδη διὰ τῆς 11ης Φεβρουαρίου διακοινώσεως τῆς ἡ Κυβερνήσεως εἶχε ζητήσῃ τήν ἀνάθεσιν ταύτης εἰς τήν Εἰρηνευτικήν Δύναμιν...
- 3.- Τό μνημόνιον βρῆθει καὶ ἄλλων ἄδουλιμων, ψευδῶν ἢ ἀσυναρτήτων φράσεων ἢ λοχυρισμῶν, μὴ ἀπαντημένων εἰς σοβαρὸν διπλωματικὸν κείμενον. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρω:

- α) "ὁ Μακάριος διακηρύσσεται ἀπὸ ἔργων πρὸς τὸ ψεῦδεσθαι"
- β) "ἀδιαφορῶν διὰ τὰ ἔθνηκα συμφέροντα, ἐκήρυξεν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς νήσου". Τελείως ἀκατάληπτον.
- γ) "παρὰ τὰς ὁδηγίας ἐξ Ἑλλάδος... ἐξεδήλωσεν τὸ θέρος τοῦ 1971 σφοδρὰν ἐχθρότητα πρὸς τὴν τουρκικὴν ἐν Κύπρῳ μειονότητα". Ψευδῆς λοχυρισμὸς. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1971 ὁ Μακάριος ἀπλῶς ἀπέριψεν ὠρισμένας προτάσεις τῆς Κυβερνήσεως, ἅς τῇ ἐκδόμῳ οὗ Πρέσβυς κ. Χωραφᾶς, με ἀποτέλεσμα τὴν ἀποτελεμάτωσιν τῶν διακοινοτικῶν συνομιλιῶν.
- δ) "διὰ δελεασμοῦ παγίδευσίς τοῦ Μακαρίου! φράσις ἀήθης εἰς διπλωματικὸν ἔγγραφον, "ἑλληνοκυπριακαὶ κρατικάς σχέσεις". Ἐκατάληπτον, ἐκτός ἔν ἐννοεῖ "ἑλληδοκυπριακάς" (Ἑλλάδος/Κύπρου) διακρατικάς σχέσεις.

ε) 'Αποδιδόμενη εις κ. TURKMEEN φράσεις περί "ἀπό κοινού καταστρωθείσης μακροπρόθεσμου πολιτικής τῶν χωρῶν μας". Τέλειον ψεύδος. Ὁὐδέποτε κοινή μακροπρόθεσμος πολιτική ὑφίστατο ποτέ μεταξύ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, εἰμὴ μόνον εἰς τὴν νοσηρὴν φαντασίαν τοῦ Ἰσκαρίου.

ζ) 'Ισχυρισμὸς ὅτι "ὕπεσχέθην εἰς τὸν Μενάρειον ὅτι ἐάν αὐτοβόλως παρητεῖτο τοῦ Προεδρικοῦ ἀξιωματος ἡ Ἑλληνική Κυβέρνησις ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀπαικρύνῃ τῆς Κύπρου τὸν στρατηγὸν Γρίβαν". Ἐντελῶς φαντασιώδης καὶ ἀντίθετος πρὸς τὰ γεγονότα ἰσχυρισμὸς.

Ἐν συμπεράσματι, ἡ ὅλη διατύπωσις τοῦ "μνημονίου", εἶναι ἔργον ἔρασιτέχνου πλαστογράφου, ἀγνοοῦντος τὴν διπλωματικὴν φρασεολογίαν καὶ προσβέλοντος τῆς νοημοσύνης πάντος εἰδήμονος ἱκανοῦ καὶ ἰδίως ὅσων γνωρίζουν τὸ στυλ τοῦ γράφοντος.

- 4.- Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἰσχυρισμὸν περί "συνεχῶν ἐπαφῶν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως μετὰ τῶν 3 Μητροπολιτῶν", καὶ "σειρᾶς συναντήσεών μου μετ' αὐτῶν", τυγχάνει οὗτος ἀπολύτως ψεύδης, ^{ἰδίως} καὶ χρονικῶς ἀδύνατος, ἐφ' ὅσον ἡ ἑλληνικὴ διακοίνωσις περί τσεχικῶν ὄπλων, σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως ἐθνικῆς ἐνότητος κ.λ.π., ἐπεδόθη εἰς τὸν Μενάρειον ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἀνχωρήσεώς μου, ἤτοι τὴν 11ην Φεβρουαρίου. Ἐάν ὑπῆρχον ὅντως παρόμοιαι συναντήσεις θὰ τῆς ἐπληροφορεῖτο οὗτος ἀθημερὸν καὶ θὰ τὰς ἐμνημόνευε εἰς τὴν πρὸς Γ. Παπαδόπουλον ἐπιστολήν του ἀπὸ 14.3.72. Ἡ μόνη ^{ἐνημέρωσις} ἐνημέρωσις μετὰ τῶν Μητροπολιτῶν Κιτίου καὶ Πάφου ἦτο ἐκεῖνη τῆς 17ης Φεβρουαρίου 1972, ὅτε ἦλθον οὗτοι νὰ με προπέμψουν ἐκ τοῦ λιμένος Λεμεσοῦ, κατὰ τὴν ὀριστικὴν ἐν Κύπρου ἀναχώρησίν μου. Ἐξ ἄλλου, ἡ ὑπαινισσομένη ὑπαρξίς "σχέδου Ἰερώνυμου" εἶναι ὅλως φανταστικὴ. Ἐπιτὸς ἐάν εἴκοι τὰς νεφελάδους καὶ ἀνεδαφίνοῦ ἐν πολλοῖς περιεχομένου ὑποθήμας πρὸς τὸν Μενάρειον καὶ τοὺς τρεῖς Μητροπολίτας, ἔς ὃ Ἰερώνυμος ἀπηύθυνεν αὐτοῖς δι' ἐπιστολῶν του ἀπὸ 1.3.72, ἤτοι ἀριετῆς ἡμέρας μετὰ τὴν ἐπίσκεψίν του

κ. TURKMEEN. Προσωπικώς οὐδέποτε συνητηθήην ἢ συνωμίλησα με τὸν Ἱερώνυμον, ὅστις ἄλλωστε ἐν συνεχείᾳ ἐτάχθη ἐναντίον τῶν 3 Μητροπολιτῶν, ἐνίσχυσε τὴν καθαρεύσιν τῶν ὑπὸ τῆς Μελλωνος Συνόδου καὶ τοὺς ἐξώθησε νὰ περιέλθουν ὑπὸ τὸν ἀπολειστικὸν ἔλεγχον τοῦ στρατηγοῦ Γρίβα. Πάντα ταῦτα δύνανται νὰ διαβεβαιώσῃ ὁ τότε Πρέσβυς ἐν Κύπρῳ κ. Εὐστάθιος Λαγᾶκος, ὡς καὶ ὁ τότε Διευθυντῆς Κυπριακῶν Ἰποθέσεων Πρέσβυς κ. Χωραφᾶς. Τέλος,

- 5.- Τὴν πλαστικότητα τοῦ "μνημονίου" καταδεικνύουν καὶ ἕλλαί μικρολεπτομέρειαι, διαφυγοῦσαι τῆς προσοχῆς τοῦ χαλκῆσαντος αὐτοῦ. Οὕτω λ.χ. μετὰ τὴν ὑπογραφήν μου, ἀναγράφω πάντοτε τὸ ὄνομά μου: Κ. Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΣ, οὐδέποτε δὲ Κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΣ (ὡς ἐν τῷ "μνημονίῳ"). Ἐπίσης οὐδέποτε μετὰ τὸ ὄνομά μου ἐτίθετο ἡ μνελα : Ἰφυπουργός (ὡς ἐν τῷ πλαστῷ "μνημονίῳ"), ἀλλὰ πάντοτε: Ὁ Ἰφυπουργός Ἐξωτερικῶν. Ἐπίσης τὸ κείμενον βρῆθει ὀρθογραφικῶν καὶ ἄλλων λαθῶν (λ.χ. οὐδέποτε τίθεται ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τὰ γράμματα η καὶ ω) τὸ κεφαλαῖον γράμμα Μ διαφέρει ἐκείνου τῆς γραφομηχανῆς τοῦ γραφείου μου (ἣτις ὑπάρχει πάντοτε εἰς χρῆσιν τῆς Δ/δος Ἰορφανοῦ) κ.λ.π., λεπτομέρειαι δηλονότι αἵτινες θὰ ἠλέγχοντο γραφολογικῶς ἐάν ὁ Μακάριος ἐντὶ φωτοαντιγράφου παρέδιδε τὸ πρωτότυπον τοῦ πλαστοῦ "μνημονίου".

* Ἀτυχῶς ὅμως, καίτοι οὗτος φέρει τὸ βᾶρος ἀποφεύξεως τῆς ἀθε-ντικότητος τοῦ τελευταίου, ισχυρίζη ὅτι δὲν κατεχει τὸ πρωτότυπον καὶ ἠρνήθη νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν πηγὴν προελεύσεως τοῦ "μνημονίου" πρὸς διευκλύνσιν τῆς διοικητικῆς ἐρεῦνης, ὡς δι' ἐπιστολῆς μου ἐζήτησα ἀπὸ τὸν κ. Ἰφυργόν. Πράγματι, διὰ τῆς διπλῆς ταύτης ἀρνήσεως, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καθίσταται συνεργὸς πλαστογραφίας μετὰ χρήσεως. Καὶ εἰς τὴν ὑποθετικὴν ἀκόμη ὑπόθεσιν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀθευτικὸν κείμενον, πάλιν θὰ καθίστατο συνεργὸς υπεξαίρεσεως ἀπορρήτου δημοσίου ἐγγράφου κ.λ.π. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, ὡς Ἕλλην ἔθνικος ἡγέτης καὶ Ἱεράρχης, εἶχε χρεὸς νὰ διευκολόνῃ τὴν παράδοσιν τοῦ ἐνόχου ἢ τῶν ἐνόχων εἰς τὴν δικαιοσύνην. Διὰ τῆς διπλῆς ἀρνήσεως αὐτοῦ ἐπιβεβαιούται ἀπλῶς ἡ πλαστικότητα ἐνὸς ἐγγράφου δι' οὗ ἐπεδιώχθη (1) περαιτέρω ἐξόντωσις καὶ δυσφήμισις τῶν 3 Μητροπολι-

Προσωπικές Παρατηρήσεις επί Έπιστολής

Χρ. Παπαδόπουλος από 29.4.71

(Σημείωμα διά προσωπικόν μου φάκελλον)

ΠΡΟΣΟΧΗ
ΟΧΙ ΦΡΟΣ ΣΥΝΑΚΟΙΝΩ
61V

11

(Καταχόλια)

Διευκρινιστικά παρατηρήσεις Κ.Π.Π., Πρέσβευς εν Λευκωσία, επί θεμάτων διγγομένων εις την από 29.4.1971 απαντητικήν επιστολήν της Α.Β. του κ. Υφυπουργού Έξωτερικών.

1.- 14 “Η δυσπιστία της Κυπριακής Κυβερνήσεως έναντι της Ελλάδος, ούδέποτε εξεπορεύθη από την πολιτείαν του εν Λευκωσία Πρέσβευς, αλλά από την πολιτικήν της Ελληνικής Κυβερνήσεως.”

‘Ορθοτάτη τοποθέτησις, υπό τόν ὄρον ὅτι τό κλίμα δυσπιστίας ὑφίσταται “έναντι τῆς ‘Ελλάδος”, μιάς καί ἀδιαιρέτου, φό ὁποῦον ἄδ ἔτε δυνατόν, εἰάν ὑφίστατο, οὐ μόνον θεωρητικῶς ἀλλά καί πρακτικῶς, ἐνιαῖος φορεῦς ρυθμίσεως τῆς ἐλληνικῆς πολιτικῆς ἔναντι τοῦ Κυπριακοῦ, γενικῶς, καί τῆς Κυπριακῆς Κυβερνήσεως, εἰδικώτερον.

‘Ατυχῶς αἱ ‘Ελλαδο-κυπριακαί σχέσεις περιεβλήθησαν ἀρχῆθεν ἰδιότυπον μορφήν, ἣν ἐκληρονόμησε καί ἡ σημερινή Κυβέρνησις. Τοῦτέστιν ἀνεπτύχθη καί ἠδραιώθη, ὡς μή ἄφειλεν, ἕν δίπτυχον σχέσεων: Λευκωσίας - ἐκάστοτε ‘Ελληνοσ Πρωθυπουργοῦ, ἀφ’ ἑνός, καί Λευκωσίας - ἐκάστοτε Υπουργοῦ Έξωτερικῶν, ἀφ’ ἑτέρου. “Έναντι ἀμφοτέρων, ἡ δυσπιστία τῆς Λευκωσίας ὑπῆρξεν, μέ τινας παραλλαγάς, ἔντονος καί ἐπηρεάσε βαθύτατα τοῦς ἐκάστοτε χειρισμοῦς ἐπί τοῦ ἔθνικοῦ θέματος. Σημεῖω λ.χ., ὅτι ὁ μακαρίτης Στ. Κωστόπουλος ἐτήρεῖτο εἰς τό σκοτός πολλῶν λεπτομερειῶν τῶν ὑπό τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ Γ. Παπανδρέου διεξαγομένων μυστικῶν διαπραγματεύσεων (γνωστῶν ὡς σχέδιον “Ατσεσον”), πλέον δέ προσφάτως, ὁ μακαρίτης Πιπινέλης ἀνέπτυξε προσωπικήν μυστικήν δραστηριότητα ἐπί τοῦ Κυπριακοῦ, ἣν ἠγνῶσκει καί αὐτοί ἀκόμη οἱ στενῶτεροι τῶν συνεργατῶν του. Παρ’ ὄλην ὅμως τήν βαρεῖαν ταύτην κληρονομίαν τοῦ παρελθόντος, τό ^{κρατοῦν} κλίμα δυσπιστίας ἤρχισε βελτιούμενον μετά τόν θάνατον τοῦ Πιπινέλη καί ἰδίως ἀφ’ ἧς

- 2 -

κατά τήν ἐν Ἀθήναις σύσκεψιν παρελθόντος Σεπτεμβρίου ὁ κ. Πρωθυπουργός παρέσχεν εἰς τόν Ἀρχιεπίσκοπον τὰς γνωστάς καθησυχαστικὰς διαβεβαιώσεις. Δυσπιστία ὅμως ἐτῶν δέν διασκεδάζεται ὡς διά μαγείας, μέ μόνην τήν ἀλλαγὴν εἰς τὰ πρόσωπα. Εἰδικώτερον δέ, ἢ ἔναντι τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν παθολογικὴ δυσπιστία τῆς Λευκωσίας, παραμένει εἰσέτι διάχυτος, καίτοι εἰς ἥσσονα βαθμόν καί ἔντασιν. Ἀπαιτεῖται συνεπῶς ἐπίμονος καί ὑπομονητικὴ ἐργασία διὰ τήν πλήρη ἀποκατάστασιν τοῦ κλίματος ἐμπιστοσύνης, ἢ ὁποῖα κατ'ἀνάγκην, εἰς πρῶτον στάδιον, θά ἀρχίσῃ ἐπὶ ἐπιπέδου Πρέσβευς - Ε/Κ ἡγεσίας. Καί εἰς τό σημεῖον τοῦτο ἀκριβῶς ἔγκειται ἡ σημασία τῆς προσωπικῆς συμβολῆς τοῦ Πρέσβευς, ταύτιζομένου εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἐντοπίων περισσότερον μέ τό Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν, παρά μέ τόν Πρωθυπουργόν. Ἐπιπροσθέτως, ἡ ἀποκατάστασις κλίματος ἐμπιστοσύνης Πρέσβευς - Ἀρχιεπισκόπου ἐξασφαλίζει εἰλικρινῆ καί πρωτόβουλον προσυνεννόησιν τῶν δύο ἐπὶ παντός ἀναφουομένου θέματος καί ἀποφυγὴν τετελεσμένων γεγονότων (εἰς σελίδα 10 τῆς ἐπιστολῆς μου ἀπαριθμῶ σειρὰν παρομοίων περιπτώσεων ἐπιτευχθείσης προσυνεννοήσεως).

Σημεῖω, τέλος, ὅτι εἰς τήν διπλωματικὴν μας ἱστορίαν ὑπῆρξαν ἀρκετὰ περιπτώσεις, ἀκόμη καί εἰς χώρας μεθ' ἧν αἱ σχέσεις μας ἦσαν ἄριστοι, καθ' ἃς ἀπεδόθη ἰδιαιτέρα βαρύτης εἰς τήν παρουσίαν Πρέσβευς, ἅς τις προσωπικῶς, διὰ ποικίλους λόγους, ἔχαιρεν ἰδιαζούσης ἐμπιστοσύνης παρά τῇ Κυβερνήσει διαπιστευσεῶς του (ἀναφέρω ἐνδεικτικῶς τὰ ὀνόματα δύο τέως Πρέσβευς ἐν Παρισίοις καί Ἀγκύρα, τοῦ μακαρίτου Ραφαήλ καί τοῦ κ. Γ. Πεσμαζόγλου).

./..

- 3 -

- 2.- «'Ορθή τυγχάνει ἡ γραμμὴ διατηρήσεως καλῶν σχέσεων μετ' ὅλους τοὺς ἐν Λευκωσίᾳ ὑπευθύνους παράγοντας. Προέχει ὡμῶς ἡ ἀκαρέγκλιτος καὶ σκληρὰ ἐφαρμογὴ ὑπὸ τοῦ Πρέσβευτος τοῦ γράμματος καὶ τοῦ πνεύματος τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς, ἐτι δὲ ἡ ἐντύπωσις (τοῦ κέντρου), ὅτι εἰς τὴν περιπτώσιν ὅθεν εἰσηκούσθη ὁ Πρέσβυς, πάντως ἐπράξε πᾶν ὅ, τι ἐπρεπε νὰ γίνῃ.» >>

'Επιτραπήτω μοι νὰ νομίζω, ὅτι τόσοσ ἡ γραμμὴ ἀπλῆς "διατηρήσεως καλῶν σχέσεων μετ' ὅλων τῶν Ε/Κ ὑπευθύνων", ὅσον καὶ ἡ λεγομένη "σκληρὰ γραμμὴ", ἔδωσαν κατὰ τὸ παρελθόν ἐξετάσεις καὶ ἀπέτυχον. Τὴν πρῶην γραμμὴν (διατηρήσεως δηλ. καλῶν σχέσεων μετ' ὅλων) ἠκολούθησεν ὁ προκάτοχός μου, τὴν δὲ δευτέραν (σκληρὰν γραμμὴν) ὁ ἰδιόκός του προκάτοχος. Ἀμφότεροι ἐνεπαίχθησαν κατὰ κόρον καὶ αἱ εἰσηγήσεις των ἔπιπτον εἰς τὸ κενόν, χωρὶς ἐπ' ἐλάχιστον νὰ συντελοῦν εἰς τὴν προύθησιν ἐφαρμογῆς τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς. Οὕτως ἡ ὑπ' αὐτῶν ἀκολουθηθεῖσα γραμμὴ ἐφηρμόσθη, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, οὐ μόνον ἀναλώμασι τοῦ προσωπικοῦ αὐτῶν γοήτρου ἀλλὰ καὶ - ὅπερ σοβαρώτερον - ἀναλώμασι τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ των ρόλου ὡς φορέων τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς.

Ἐκ παρομοίων διαπιστώσεων τοῦ παρελθόντος ὀρμώμενος ὁ γράφων (ὡς ἀλλαχοῦ εἰδικώτερον ἐξετέθη) προέκρινε τὴν τοποθέτησιν τῆς πολιτείας του ἐπὶ βάσεως ἀποκαταστάσεως σχέσεων ἀμοιβαίας καὶ πλήρους ἐμπιστοσύνης, ὅπερ (χωρὶς τὴν παραμικρὰν διάθεσιν περι-αυτολογίας) εὐνάται νὰ λεχθῆ ὅτι διὰ πρώτην φοράν ἀπέδωσεν οὐσιαστικούς καρπούς, ὁ δὲ Πρέσβυς κατέστη ἀγωγός διοχετεύσεως τῆς πολιτικῆς τῶν Ἀθηναίων. Βεβαίως, αἱ συνθήκαι ἐν Κύπρῳ εἶναι ἰδιότυποι, αὐτὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος δι' ὃν κατ' ἀνάγκην καὶ τὰ πλαίσια τῶν σχέσεων "Ἕλλησος Πρέσβευτος - Ε/Κ ἡγεσίας πρέπει νὰ εἶναι καὶ αὐτὰ ἰδιότυπα καὶ ἐκτός τῆς πεκατημένης.

- 4 -

Ὡς εἰκόσ, οὐδεὶς δύναται νά διαφωνήσῃ πρὸς τὴν ἄποψιν ὅτι ὁ ἐν Κύπρῳ Πρέσβυς (ὅπως καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Καίσαρος), οὐ μόνον πρέπει νά ἐφαρμόζῃ ἀπαρεγκλίτως τὴν κυβερνητικὴν πολιτικὴν, ἀλλὰ καὶ νά δίδῃ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὄντως τὴν ἐφαρμόζει. Μόνη μου ἐπιφύλαξις θά ἦτο ἀναφορικῶς μέ τὴν ἀποτελεσματικότητά τῆς ἐφαρμογῆς σκληρᾶς γραμμῆς (βλ. ἡμέτερον 02224 Ε.Χ./27.12.1970). Περιοριζομένη αὕτη εἰς φραστικὰ μόνον πλαίσια καὶ χωρὶς δυνατότητα οὐσιαστικοῦ πειθαναγκασμοῦ, οὐδέποτε, πράγματι, κατὰ τὸ παρελθόν ἀπέδωσε τίποτε τὸ ἀξιόλογον, ἀντιθέτως δὲ συχνάκις προὐκάλεσε γελοιοποίησιν τοῦ Ἑλληνος ἀντιπροσώπου εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἐντοπίων. Μήπως καὶ αὐτός ὁ μακαρίτης ὁ Πιπινέλης δέν ἀπέτυχεν εἰς τὴν προσπάθειάν του (κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ 1967) ὅπως ὑποχρέωσῃ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον νά δεχθῇ τὴν τουρκικὴν ἀξίωσιν περὶ διαλύσεως τῆς Ἐθνοφρουρᾶς; Τίθεται, ἐξ ἄλλου, τὸ εὐλόγον ἐρώτημα: Εἶναι ἄραγε πάντοτε δυνατὴ μία ἐξ Ἀθηνῶν ἀκριβοδικαία ἐκτίμησις τοῦ κατὰ πόσον ὁ Πρέσβυς, εἰς ἐκάστην συγκεκριμένην περίπτωσιν ἐφαρμογῆς ὁδηγιῶν τοῦ Κέντρου, ἐξήντησεν ὄντως κἄθε ἀνθρωπίνως δυνατὴν προσπάθειαν καὶ ὅτι τυχόν ἀποτυχία του ὅπως πείσῃ πούς συνομιλητάς του ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς λόγους ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεώς του; Ἐπιτραπήτω μοι νά διατηρῶ σοβαράς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐπιφυλάξεις, ἐπηρεασμένος ἴσως ἀπὸ πρόσφατον ὀδυνηρὰν προσωπικὴν μου ἐμπειρίαν εἰς θέμα σχετιζόμενον μέ τὸ προσφυγικόν (ἡμέτερον 0483/10.4.1971). Ἐφ' ᾧ καὶ ὑποστηρίζω ἐνθέρμως τὴν χρησιμότητα περιοδικῶν ἐνταῦθα ἐπισκέψεων ἀνωτάτων διπλωματικῶν χειριζομένων τὸ Κυπριακόν, πρὸς μὀρφωσιν ἰδίως ἀντιλήψεως ἐπιτοπίως ἐπὶ τῶν κρατουσῶν συνθηκῶν, ἀντιλήψεως ἣτις δέν συμπίπτει πάντοτε μέ τὰς ἐξ ἀποστάσεως ἐκτιμήσεις.

•/••

- 5 -

- 3.- Λ' Αποστολή του Πρέσβευς εν Κύπρω είναι πρωτίστως ἡ κατά τὸ δυνατόν προσαρμογὴ τῆς πολιτικῆς τῆς Κυπριακῆς Ἀυβερνήσεως πρὸς τὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ οὐχὶ ἀντιστροφῆς καὶ ὅτι προέχει τοῦτο ἔστω καὶ ἐπὶ ζημίᾳ τῆς ἐνοτήτος τοῦ μετώπου Ἀθηνῶν - Λευκωσίας (ἀναφέρονται ἐνδεικτικῶς ὁ διακοινοτικός διάλογος καὶ τὸ προσφυγικόν, ἐνθα αἱ προσπάθειαι μας ἀπέβησαν ἀρνητικαί).»

Καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου οὐδεμίαν διαφωνίαν εἶναι νοητή. Ἡ ὑπαινισσομένη ὅμως "προσαρμογή" δέν εἶναι ἐφικτή ἐκ τῶν ἐνόητων καὶ δι' αὐτοσχεδιασμῶν εἰς ἐκάστην μεμονωμένως ἀναφουομένην περίπτωσιν. Εἶναι, νομίζω, ἢ μᾶλλον πρέπει νά εἶναι προῖόν μακροῦ προγραμματισμοῦ καὶ ἐγκαίρου παροχῆς εἰς τόν Πρέσβυν συγκεκριμένων ὁδηγιῶν ἐπὶ τῆς οὐσίας τῶν βασικῶν προβλημάτων, ἅτινα καθημερινῶς ἀντιμετωπίζει, ὥστε νά δύναται οὗτος νά καλλιεργήσῃ τὸ ἔδαφος μιᾶς τοιαύτης προσαρμογῆς. Ἀναφέρω ἐν παράδειγμα: ἀντιτιθέμεθα εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου περὶ διατηρήσεως τοῦ STATUS QUO ἐν περιπτώσει διακοπῆς τοῦ διαλόγου καὶ ἐπισημαίνομεν αὐτῷ τούς συμπαρομαρτοῦντας κινδύνους. Ἀδυνατοῦμεν ὅμως νά τόν μεταπείσωμεν, διότι οὐδέν ἔχομεν νά τῷ ἀντιπροτείνωμεν περὶ τοῦ πρακτέου (ἡμέτερον 088 Ε.Χ./15.2.1971).

Αἱ ἐξ ἀντικειμένου δυσκολίαι, ἃς ἐμφανίζει ὁ ἐπιθυμητός τερματισμός τῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ρύμουλκήσεώς μας ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ἐξετέθησαν ἤδη εἰς τὴν σελίδα 4 τῆς ἐπιστολῆς μου. Ἐπίσης ἐξέθεσα (εἰς τὴν σελίδα 11 ἐπ. βλ. καὶ ἡμέτερον 0179 Ε.Χ./9.2.1971) τούς λόγους δι' οὓς ὁ διάλογος ἔφερεν ἐκ γενετῆς τὸ μικρόβιον τοῦ ἀργοῦ θανάτου, λόγους ἀσχέτους μέ τὴν ὑπονόμευσιν ἢ μὴ αὐτοῦ ἐκ μέρους τοῦ Ἀρχιεπισκόπου. Εἶναι βεβαίως ἀληθές, ὅτι ὁ τελευταῖος ἐξεφράσθη κατ' ἐπανάληψιν

o/..

-6-

τό παρελθόν, και δη πολύ πρό της εν Λευκωσία αφιξεώς μου, μέ άπαι-
 δοξίαν διά την έκβασιν του διαλόγου λόγω της σημειουμένης Τ/Κ άδια-
 μίας. Τήν ίδίαν όμως άπαισιοδοξίαν συνεμερίζοντο από του 1969 ήδη και
 οι άρμόδιοι του 'Υπουργείου μας (βλ. σελ. 15 επιστολής μου), προσφάτως δέ
 ακόμη, ο κ. Πρωθυπουργός, εις λόγον του της 19.12.70, έτόνισεν ότι "δυστυ-
 χώς, ή δυσπιστία των Τουρκοκυπρίων και αι προβαλλόμεναι παράλογοι άπαι-
 τήσεις των, δέν επέτρεψαν μέχρι σήμεραν ώστε νά διαπιστώσωμεν ικανοποιη-
 τικήν εξέλιξιν (του διαλόγου)". 'Εξ ύσου, όμως, άληθές, είναι και τό
 γεγονός ότι, χάρις πρωτίστως εις τό έγκαινιασθέν νέον κλίμα σχέσεων
 Πρεσβείας - 'Αρχιεπισκόπου, παρόμοιαι εκδηλώσεις άπαισιοδοξίας έπαυσαν
 δριστηκώς από του παρελθόντος ήδη 'Ιανουαρίου, κατόπιν σχετικού διαβή-
 ματός μου (ημέτερον 085/22.1.1971). 'Επετεύχθη δυσούτως ανάσχεσις δη-
 μοσίη άπαντήσεων του 'Αρχιεπισκόπου εις ποικίλας έκτοτε προκλητικάς
 δηλώσεις Ντενκτάς και 'Αγκύρας ή έξ ύσου προκλητικάς ένεργείας, ως αι
 σημειωθείσαι κατά την αντικατάστασιν της ΤΟΥΡΔΥΚ, χάριν άποφυγής δξύν-
 σεως της καταστάσεως. Τέλος, έπολλαπλασιάσθησαν, και δη εις χρόνον
 άνύποπτον, δηλώσεις τόσον του 'Αρχιεπισκόπου όσον και του κ. Κυπριανού
 όπέρ της ανάγκης συνεχίσεως του διαλόγου (ημέτερα 0122/28.1.1971,
 075/9.2.1971, 0397/30.3.1971, 0399/30.3.1971 κ. ά.). 'Η έπίμαχος όμιλία
 εις Αίγυπιοσαν όπήρξε περισσότερον άτυχής συγκυρία, παρά ήθελημένη
 ένεργεια. Βεβαίως ο Ντενκτάς και ή "Αγκυρα την έξεμεταλλεύθησαν κατά
 κδρον και κατά τό δοκοϋν. Οι Τ/Κ όμως θεατρινισμοί οδδένα ζένον
 παρεπλάνησαν (βλ. ημέτερον 0442 Ε.Χ. /5.4.1971), μόνον δέ ημείς
 έξακολουθοϋμεν πιστεύοντες ότι ή εν λόγω όμιλία όπήρξεν ο πραγματικός
 λόγος ένταφιασμοϋ του διαλόγου. Βαίνω όμως και πέραν τουτου: διατί
 πρέπει νά ριψωμεν έλαφρά τη καρδίη τον λίθον του αναθέματος

-7-

είς τόν 'Αρχιεπίσκοπον καί νά τόν μεταβάλωμεν εἰς ἀποδιοπομπαῖον τράγον, καθ' ἣν στιγμήν ἅπαντα τά στρατόπεδα τῆς 'Εθνοφρουρᾶς βρῖθουν ἐμφανῶς ἀναγεγραμμένων ἐνωτικῶν συνθημάτων, οἱ 'Εθνοφρουροί εἰς δημοσίας παρελάσεις των κραυγάζουν "ΕΝΩΣΙΣ", εἰς περίοικτον δέ θέσειν αὐτοῦ τούτου τοῦ στρατοπέδου τῆς ΕΛ.ΔΥ.Κ. ἀναγράφονται περικοπαί δηλώσεων ὑπέρ τῆς 'Ενώσεως γενομένων τῇ 9.8.1967 ἐν Λευκωσίᾳ ὑπό τοῦ ἰδίου τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, τότε 'Υπουργοῦ Προεδρίας .

"Ἐρχομαι, τέλος, καί εἰς τόν χειρισμόν τοῦ προσφυγικοῦ. Οὗτος ἀπέβη ἀρνητικός ὄχι διότι τό 'Υπουργικόν Συμβούλιον ἠρνήθη νά ἀποδεχθῆ εἰσήγησιν τοῦ κ. Κληρίδη ἐπὶ μιᾶς λεπτομερειακῆς πτυχῆς τοῦ ὅλου θέματος (συμμετοχῆς Τ/Κ ἐκπροσώπων εἰς μικτήν ἐπιτροπὴν παροχῆς οἰκονομικῆς βοήθειας εἰς πρόσφυγας), ἀλλά διότι ἀφ' ἧς τό πρῶτον (12.11.1964) ὁ 'Αρχιεπίσκοπος προσέφερε κάθε δυνατὴν διευκόλυνσιν διὰ τὴν ἐπιστροφήν τῶν προσφύγων, ἡ Τ/Κ ἡγεσία ἐπέμεινεν εἰς προβολὴν ἀκαταδέκτων ὄρων, οἵτινες ἔτεινον οὐσιαστικῶς εἰς μίαν φευκταίαν διεύρυνσιν τῶν θυλάκων (ἡμέτερον 0307/15.2.1971, συνημμ.3).

4.- « Ἐν ὄψει τῆς νέας δυσκόλου φάσεως τοῦ ἐνδοκυπριακοῦ διαλόγου, βασικὴ ἡμῶν ἐπιδιώξις εἶναι ἡ ἐξεύρεσις συμβιβαστικῶν διατυπώσεων ἐπὶ τῶν καθ' ἑκάστα σημείων, μέσω σοβαρᾶς ἐργασίας καὶ ἐν τῷ πλαίσῳ μιᾶς QUIETE DIPLOMACY. Ἐνδιαφέρει δὲ ἐν προκειμένῳ οὐχὶ ἡ ἐδραίωσις τοῦ μετώπου Παναγιωτάκου - Μακαρίου, ἀλλὰ τοῦ μετώπου Ἀθηνῶν - Παναγιωτάκου. >>

Εἰλικρινῶς φοβοῦμαι ὅτι ἡ νέα φάσις τοῦ ἐνδοκυπριακοῦ διαλόγου βαίνει μὲ γοργόν ρυθμόν πρὸς τό τέρμα της καί ὅτι δίδομεν ἀπλῶς μάχας ἐπισθοφυλακῶν. Συνεπῶς σοβαρὰ ἐργασία πρέπει νά γίνῃ διὰ τό AFTERMATH, δηλαδὴ νά προγραμματίσωμεν ἐγκαίρως τοὺς μετά τὴν λήξιν τοῦ διαλόγου χειρισμούς, καθ' ἃ οὐ μόνον ὁ γράφων (ἡμέτερα 0164/8.2.1971, σελίς 18, 0188 Ε.Χ./15.2.1971), ἀλλὰ καί ὁ προκατόχος του (ἡμέτερον 0730/8.9.1970), ἔχουν ἤδη εἰσηγηθῆ.

o/..

- 8 -

"Όσον αφορά τήν δυνατότητα διατυπώσεως IN EXTREMIS "συμβιβαστικών διατυπώσεων" επί του Συνταγματικού, δέν διαβλέπω πῶς, ἐλλείψει ἐγκαίρου προετοιμασίας ^{τοῦ} ἐδάφους, θά ἠδύναντο νά ἐπιτευχθῶσι καί νά ἐπιτύχωσιν. Ἐκτός φυσικά ἐάν διά τοῦ ὄρου, ἐννοοῦμεν FACE-SAVING DEVICES τοῦ εἴδους ἐκείνου ὅπερ ὑπεδείκνυεν ἀπό τῆς 8.10.1968 εἰς Νέαν Ἰόρκην ὁ Τσαγλαγιαγκίλ πρὸς τόν κ. Κυπριανοῦ, εἰπών ἐπιγραμματικῶς: " LET US GIVE TO THE STATE OF CYPRUS A UNITARY FORM, BUT LET US AT THE SAME TIME AT LEAST MAINTAIN THE DE FACTO SITUATION" (γρ. διχοτόμησιν).

Ἐν ὄψει ὅθεν τῆς διαμορφωθεῖσης καταστάσεως, νομίζω ὅτι ἡ πολιτική τῆς QUITE DIPLOMACY μόνον προκειμένου περί μελλοντικῶν χειρισμῶν θά ἠδύνατο νά τύχῃ ἐφαρμογῆς, ἐφ' ὅσον διά τόν διάλογον ἔρχεται πλέον πολύ ἀργά. Ἀλλά καί εἰς τό σημεῖον τοῦτο, διατηρῶ ἱκανάς ἐπιφυλάξεις κατά πόσον παρομοία τακτική, μονομερῶς ἐφαρμοζομένη ὑφ' ἡμῶν καί δῆ ἔναντι τῶν τουρκικῶν ἐκβιασμῶν καί γνωρίμων στρατιωτικῶν ἀπειλῶν, προώρισται νά δώσῃ ἱκανοποιητικούς καρπούς ἢ ἀντιθέτως, δέν θ' ἀποβῆ ἔξ ἴσου ἀνενεργῆς πρὸς τήν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον τακτικήν τῶν παπανδρεϊκῶν ~~ἀπορροχιστῶν~~ ^{θριαμβολογιῶν} (ἡ Ἐνωσις ἔρχεται!). Ἴσως μία μέση ὁδός διπλωματικῆς προσπελάσεως, συνδυασούσης σθεναρότητα μέ ἀποφυγὴν προκλήσεων, θά ἦτο δυνατόν ν' ἀποδώσῃ καλύτερα ἀποτελέσματα. Ἐξ ὅσων τούλάχιστον γνωρίζω, προεπαναστατικῶς παρομοίαν πολιτικήν ἐφήρμοσε μέ σχετικήν ἐπιτυχίαν μόνον ὁ Ναύαρχος Τούμπας, κατά τήν σύντομον θητείαν του εἰς τό Ἰπουργεῖον Ἐξωτερικῶν. Ἐκθέτει δέ ταύτην ὡς ἀκολούθως κατά τήν συνεδρίασιν τῆς 21.2.1967 τοῦ Συμβουλίου τοῦ Στέμματος:

./..

- 9 -

« ... Είχομεν εϋρει μίαν επικίνδυνον κατάστασιν εἰς τὸ Κυπριακόν. Καθημερινῶς, ὡς θὰ ἐνθυμῆσθε, ἀνηγγέλλοντο γυμνάσια τῶν Τουρκικῶν μεραρχιῶν ἢ ἐξετοξεύοντο ἀπειλαί περί ἀποβάσεως τῶν Τούρκων εἰς τὴν Κύπρον. Ἡ κατάστασις εἶχε φθάσει εἰς επικίνδυνον σημεῖον. Ἡ Κυβέρνησίς μας ἐχάραξε μίαν Ἑλληνικὴν καὶ μόνον ἐξωτερικὴν πολιτικὴν, τὴν ὁποίαν ἐφήρμοσε μὲ σφραγισμένην καὶ ἐπιδειξιότητα. Ἐπετύχομεν μίαν νίκην εἰς τὰ ἠνωμένα Ἔθνη καὶ ἤρχισαμεν τὸν διάλογον μὲ τὴν Τουρκίαν. Ἀποτέλεσμα ἄμεσον ὑπῆρξεν ἡ ἡρεμία εἰς τὴν περιοχὴν. Ἐπαυσαν αἱ ἀπειλαί· ἐπαυσαν αἱ ἀγωνίαι καὶ ἀνησυχίαι. Δέν γίνεται ἀντιληπτὸν ἐν ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον ἔχομεν. Μόνον ὅταν τὸ χάσωμεν, τὸ ἐκτιμῶμεν. Αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν τὸ ἐπετύχομεν ἡμεῖς, τὴν εἰρήνευσιν.

Καὶ δέν ἐπαυσαν αἱ Τουρκικαὶ προκλήσεις, διότι ἐφάνημεν ὑποχωρητικοί. Ἀντιθέτως. Σὰς ὑπενθυμίζω τὸ θέμα τῶν ἀπελάσεων τῶν Ἑλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπὶ δέκα χρόνια, ἐπὶ ὅλων τῶν προηγουμένων Κυβερνήσεων, ἀπηλαύνοντο οἱ Ἕλληνες χωρὶς ἡμεῖς νὰ ἀντιδρῶμεν διότι, ἔτσι, ἐλέγαμεν δέν ἠθέλωμεν νὰ μιμηθῶμεν ἀπολιτίστους μεθόδους.

Μὲ αὐτὴν ὅμως τὴν πολιτικὴν ἐξωντῶνετο ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡμεῖς δέν ἠθελήσαμεν νὰ συνεχίσωμεν τὴν ἀνόητον καὶ ἐπιβλαβὴ αὐτὴν πολιτικὴν. Μόλις μοῦ ἀνήγγειλεν ὁ πρόξενός μας τὴν ἀπέλασιν δύο Ἑλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, αὐθαρῆ ἐντός ἐνός τετάρτου τῆς ὥρας ἔδωσα ἐντολὴν εἰς τὸν Νομάρχην Ρόδου νὰ ἀπελαθοῦν δύο ἀπὸ τοὺς πλέον σημαίνοντας Τούρκους τῆς Δωδεκανήσου. Καὶ ὁ σκοπὸς ἐπετεύχθη πάραυτα. Ἀμέσως ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις μᾶς εἰδοποίησεν ὅτι ἀνέστειλε τὰς ἀπελάσεις ».

Ἐν συμπεράσματι, δέν νομίζω ὅτι συντρέχει ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας περίπτωσις ἐδραιώσεως μετώπου Παναγιωτάκου-Μακαρίου ἢ μετώπου Ἀθηνῶν - Παναγιωτάκου, ἀλλὰ μᾶλλον, συνεχίσεως τῆς καλλιιεργείας τοῦ κλίματος ἐμπιστοσύνης Παναγιωτάκου - Μακαρίου, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς παγιώσεως τοῦ μετώπου Ἀθηνῶν-Μακαρίου-Παναγιωτάκου, ~~Μητροπολίτου Παναγιωτάκου~~ ~~Κωνσταντινουπόλεως~~ ἔχοντος ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸ μέτωπον Ἀγκύρας-Πτενκτάς-Κιουτσούκ. -

Κ.Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΣ

Λευκωσία, Μάϊος 1971.

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ' - ΣΥΝΟΔΟΣ Α'
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΓΙΑ ΤΟ "ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 21 Μαΐου 1986, ημέρα Τετάρτη και ώρα 6.30 μ.μ. συνεδρίασε στην αίθουσα Γερουσίας της Βουλής η Εξεταστική Επιτροπή "για το φάκελο της Κύπρου", με πρόεδρο τον κ. Χ.Μπασαγιάννη και με θέμα ημερήσιας διάταξης: "Ενημέρωση επί στοιχείων του "φακέλου της Κύπρου".

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι βουλευτές: κ.κ. Κ.Ακρίτα-Σύλβα, Γ.Δασκαλάκης, Π.Ζακολίκος, Κ.Ζερβός, Ι.Κουτσογιάννης, Α.Διαροκάπης, Χ.Μαρκόπουλος, Κ.Μπαντουβάς, Δ. Παγορόπουλος, Ε. Παπαστεφανάκης, Γ.Περράκης, Ι.Βαρβιτσιώτης, Μ. Έβερτ, Α.Ζαΐμης, Σ.Μπλέτσας, Α.Ξαρχάς, Μ.Παπακωνσταντίνου, Α.Παυλίδης, Α.Συνοδινού, Κ.Κάππος, Κ.Γιατράκος και Δ.Διβανός.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής κ. Χ.Μπασαγιάννης, αφού διαπίστωσε την ύπαρξη απαρτίας, κήρυξε την έναρξη της συνεδρίασης.

Στο σημείο αυτό το λόγο έλαβε ο κ. Ι.Βαρβιτσιώτης, ο οποίος είπε: «Πιστεύω, κύριε Πρόεδρε, ότι έχει σταλεί σ' όλα τα μέλη της Επιτροπής μία επιστολή της Πανελληνίας Επιτροπής Γονέων και Συγγενών Αθλητών Αιχμαλώτων και Αγνοουμένων της Κυπριακής Τραγωδίας. Η Επιτροπή αυτή σε συνεργασία με την Κυπριακή Πρεσβεία,

-2-

πραγματοποιεί κάποια συγκέντρωση την 29η Μαΐου 1986.

Ερωτώ εάν θα υπάρξει μία κοινή στάση εκ μέρους της Επιτροπής».

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Βαρβιτσιώτη, εγώ δεν έλαβα γνώση της επιστολής αυτής, ούτε το γραφείο των Κοινοβουλευτικών Επιτροπών.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Σήμερα το πρωί τη βρήκα στη θυρίδα μου. Φαίνεται, ότι θα έχει σταλεί σ'όλα τα μέλη της Επιτροπής. Σας ερωτώ, τι θα κάνουμε θα πάει κάποια αντιπροσωπεία;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Θα το μελετήσω, ίσως πάει κάποια αντιπροσωπεία.

Μ.ΕΒΕΡΤ: Κύριε Πρόεδρε, για τη διασφάλιση του κύρους της Επιτροπής, η πρωτοβουλία τέτοιων κινήσεων ανήκει σ'εμάς. Εμείς θα καλέσουμε την επιτροπή αυτή, ή όποιους άλλους κρίνουμε ότι μπορεί να μας βοηθήσουν στο δύσκολο αυτό έργο. Σκεφθείτε, αύριο το πρωί να μας καλέσει ο Ιωαννίδης, θα πάμε στις φυλακές Κορυδαλλού;

Δ.ΔΙΒΑΝΟΣ: Νομίζω, ότι υπάρχει κάποια παρεξήγηση. Η επιστολή αυτή δεν απευθύνεται στα μέλη της Επιτροπής. Απλώς ο φάκελος γράφει "βουλευτή", δεν αναφέρει "μέλος της Εξεταστικής Επιτροπής".

Μ.ΕΒΕΡΤ: Ναι, αλλά εμείς είμαστε μέλη μιας Επιτροπής.

-3-

Δ. ΔΙΒΑΝΟΣ: Μπορεί να απευθύνεται και σ' άλλους συναδέλφους, Πού το γνωρίζουμε;

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Μπορεί να έχει σταλεί και στους τριακοσίους, οπότε ο κάθε ένας βουλευτής αναλαμβάνει την ευθύνη των πράξεών του. Έχει δίκιο ο κ. Έβερετ.

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, εγώ δεν λέω ποιος έχει δίκιο ή όχι. Εγώ ερωτώ εάν θα αντιμετωπίσουμε σαν Επιτροπή το θέμα.

Δ. ΔΙΒΑΝΟΣ: Είναι άσχετο με το αντικείμενό μας το θέμα της Επιτροπής αυτής.

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, κατά τη δική μου άποψη, καλύτερα είναι να λάβουμε μια απόφαση εάν θα πάμε ή όχι στη συγκέντρωση αυτή, ή εάν θα πάει ένας, παρά να αφήσουμε την απόφαση αυτή στη διακριτική ευχέρεια του κεντρικού τμήματος.

Ε. ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, εάν η επιστολή αυτή εστάλη μόνο στα μέλη της Επιτροπής, να δεχθούμε αυτά που λέει ο κύριος Έβερετ. Εάν η επιστολή εστάλη και στους τριακοσίους, τότε ο κάθε βουλευτής μπορεί να πάει, όχι όμως σαν Επιτροπή.

Μ. ΕΒΕΡΤ: Κύριε Πρόεδρε, είναι αυτονόητο, ότι όποιος βουλευτής πάει, δεν θα εκπροσωπήσει την Επιτροπή.

./.

-4-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Βεβαίως. Η Επιτροπή δεν
 εκπροσωπείται από οποιοδήποτε μέλος της, αλλά μόνο από εκεί-
 νο που εξουσιοδοτείται ειδικώς να την εκπροσωπήσει.

Μ.ΕΒΕΡΤ: Υποβαθμίζεται η Επιτροπή.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Θα συμφωνήσω με τον κύριο Έβερτ ότι υποβαθμίζεται
 η Επιτροπή, αλλά είναι ένα θέμα που δεν μπορούμε να το αγνοή-
 σουμε. Οι άνθρωποι αυτοί δεν είναι τυχαίοι, είναι το διοικητι-
 κό συμβούλιο μιας κινήσεως αγνοουμένων και αιχμαλώτων, που προτί-
 θεται να κάνει εμπιστευτικές ενημερώσεις. Δεν μπορούμε λοιπόν
 να μη λάβουμε κάποια θέση σαν Επιτροπή, διότι μπορεί κάποια
 στιγμή να μας πουν τι ψάχνετε; αρνείστε να δεχθείτε πληροφορίες
 από εμάς; Πρέπει λοιπόν να δοθεί τουλάχιστον κάποια απάντηση.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Βεβαίως και θα δοθεί κάποια
 απάντηση, όταν λάβει γνώση του θέματος η Επιτροπή. Δεν νομίζω
 ότι πρέπει να δώσουμε απάντηση, επειδή ο κύριος Βαρβιτσιώτης έλα-
 βε μία επιστολή.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, έγινε παρανόηση των όσων είπα.
 Εγώ δεν ζήτησα να λάβει θέση η Επιτροπή, αλλά να συζητήσουμε
 μεταξύ μας, για τη στάση που θα τηρήσουμε. Όχι να *εμπροσωπηθεί*
 ή *όχι* η Επιτροπή, _____ αλλά επειδή λένε ότι θα κά-
 νουμ *εμπιστευτικές* ενημερώσεις, μπορεί μεταξύ μας να συμφω-

./.

-5-

νήσουμε να πάνε δύο ή τρεις, ώστε να γίνει η εμπιστευτική αυτή ενημέρωση προς τα υπόλοιπα μέλη, χωρίς να φαίνεται εάν μετέχει ή όχι η Επιτροπή στην εκδήλωση αυτή. Εάν επρόκειτο να μετάσχει η Επιτροπή, έπρεπε να έχει σταλεί πρόσκληση προς εσάς, λόγω της ιδιότητάς σας, ως προέδρου αυτής.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Τότε θα έθετα την επιστολή υπόψη της Επιτροπής.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, ακούγονται φήμες, ότι η Βουλή θα διακόψει τις εργασίες της την ερχόμενη εβδομάδα. Θέλω να γνωρίζω, εάν θα συνεχιστούν οι συνεδριάσεις της Επιτροπής κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, ή θα διακοπούν.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Γνωρίζετε όλοι σας, ότι η Βουλή απεφάνθη και συγκρότησε την Εξεταστική Επιτροπή με απόφαση της, την 21η Φεβρουαρίου 1986. Η Επιτροπή συγκροτήθηκε με απόφαση του Προέδρου της Βουλής, την 3η Μαρτίου 1986. Η εξαμήνη προθεσμία αρχίζει από την ημέρα συγκροτήσεώς της, δηλαδή *λήγει την* 3η Σεπτεμβρίου 1986.

Ο κύριος Βαρβιτσιώτης, λέγει ότι η σύνοδος της Βουλής εντός του μηνός Ιουνίου θα διακόψει τις εργασίες της και θα αρχίσουν τα τμήματα. Ερωτά δε εάν κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού η Επιτροπή θα συνεχίσει τις εργασίες της.

Ο Κανονισμός της Βουλής στο άρθρο 27, ρητά αναφέρει ότι οι εργασίες των Εξεταστικών Επιτροπών δεν αναστέλλονται με τη λήξη της Συνόδου, παύουν μόνο με τη λήξη της βουλευτικής περιόδου.

./.

-6-

Άρα ~~πρέπει~~ να συνεχίσει η Επιτροπή τις εργασίες της κατά το καλοκαίρι.

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Εάν πάμε στην ερμηνεία του Κανονισμού, υπάρχει η αντίθετη διάταξη, περί λειτουργίας των Κοινοβουλευτικών Επιτροπών, η οποία λέει, ότι οι εργασίες των Κοινοβουλευτικών Επιτροπών αναστέλλονται κατά τη διάρκεια του θέρους.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Υπάρχει η ειδική διάταξη, που αναφέρεται στη λειτουργία των Εξεταστικών Επιτροπών.

Μ. ΕΒΕΡΤ: Θα δημιουργηθεί πολιτικό θέμα, εάν διακόψουμε, πριν αρχίσουμε.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Πρέπει να συνεχίσουμε, διότι έτσι θα αποδείξουμε, ότι υπάρχουμε, αλλιώς πόση προθεσμία να πάρουμε;

Γ. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, εάν θα λειτουργήσει ή όχι το καλοκαίρι η Επιτροπή είναι ένα θέμα, που απασχολεί όλους μας. Πρέπει λοιπόν να δοθεί κάποια απάντηση, διότι είναι αντικειμενικά αδύνατον να είμαστε κάθε Τετάρτη όλοι εδώ.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Μπορεί η Επιτροπή να μη γίνεται μόνο κάθε Τετάρτη. Να διακόψουμε όμως τις εργασίες της, εφόσον τρέχει η προθεσμία εις βάρος μας, αυτό δεν είναι δυνατόν.

Γ. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Συμφωνώ, κύριε Πρόεδρε, η Επιτροπή να μη γίνεται

-7-

Γ^ο και

μόνο κάθε Τετάρτη αλλά και άλλες μέρες, διότι μπορεί να θέ-
λουμε να καλέσουμε και ορισμένους ανθρώπους.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Αυτό είναι το θέμα, κύριοι
συνάδελφοι, ότι πρέπει να καλέσουμε ορισμένους ανθρώπους ^{Γ^ο} για το
θέμα αυτό θέλω να πω τα εξής:

Το έργο της Επιτροπής δεν είναι αρκετά ικανοποιητικό, διότι είναι
η έκτη συνεδρίαση της Επιτροπής και βρισκόμαστε ακόμα στην προδικα-
σία. Έχουμε ορισμένα έγγραφα επί πλέον ζητάμε και άλλα πολλά-
πέρα πολλά - χωρίς να έχουμε μελετήσει τα υπάρχοντα.

Την προηγούμενη εβδομάδα - όταν η Επιτροπή με εξέλεξε πρόεδρο-
έκανα έκκληση προς όλους σας να μελετήσετε τα στοιχεία, την έκ-
κληση δε αυτή την επαναλαμβάνω τόσο έντονα, που αρχίζουν συνέ-
χεια να έρχονται στοιχεία.

Γ. ΠΕΡ ΑΚΗΣ : Κύριε Πρόεδρε , πριν μπούμε σε θέματα ουσίας, θέλω
να πω λίγα λόγια για τη λειτουργία της επιτροπής το καλοκαίρι .
Όλοι μας θα συμμετάσχουμε , ανάλογα με τις προτιμήσεις μας , σε
κάποιο τμήμα διακοπών, οπότε σε κάποιο μήνα δεν θα είμαστε στη
συνεδρίαση της Επιτροπής .

Εξ' αιτίας αυτού - αν είναι δυνατόν να συνεννοηθείτε, κύριε Πρό-
εδρε με τον κύριο Αλευρά , πάντοτε βέβαια μέσα στα πλαίσια του
προεδρείου και της λειτουργίας της Βουλής - να υπάρξει κάποια άνε-
ση για να μη δημιουργηθεί θέμα απαρτίας στις συνεδριάσεις της Επι-
τροπής . Διαφορετικά θα έχουμε προβλήματα στις εργασίες της Επιτρο-
πής μας .

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Θα δούμε τη μεθόδευση θα

ακολουθήσουμε, σε συνεννόηση βέβαια με τον Πρόεδρο της Βουλής,
τον κύριο Ι.Αλευρά.

./.

-8-

Έλεγα, λοιπόν ότι έρχονται συνέχεια διάφορα στοιχεία για "το φάκελο της Κύπρου" τα οποία και σας ανακοινώνω:

α) Επιστολή του Επιτελάρχου της Ειρηνευτικής Δύναμης των Η.Ε. στην Κύπρο Βρετανού Ταξιάρχου ε.α. **FRANCIS HENN**, κατά την περίοδο 1972-1974.

Η επιστολή αυτή είναι γραμμένη στα Αγγλικά. Θα την στείλω για μετάφραση στο Υπουργείο Εξωτερικών και θα σας την διαβάσω, μόλις έλθει μεταφρασμένη.

β) Λεπτομερές υπόμνημα του τ. Πρέσβυ της Ελλάδας και Υφ/γού Εξωτερικών κ. Κ. Παναγιωτάκου.

γ) Επίσης ο κ. Κ. Παναγιωτάκος κατέθεσε απάντηση του Υπουργού Εξωτερικών κ. Στ. Κωστόπουλου, στην έκθεση του βουλευτού της Ε.Κ.

Ιωάν. Τσουδερού για την κατάσταση στην Κύπρο (1964)

(Τα σχετικά έγγραφα επισυνάπτονται στο τέλος του πρακτικού).

δ) Η κ. Κ. Ακρίτα κατέθεσε ένα βιβλίο με τον τίτλο "Ιστορία της Κύπρου" της Κ. Κατσηδημητρίου.

ε) Τέλος για να προχωρήσουμε στην ανακριτική δουλειά, θα ήθελα να παρακαλέσω όλους τους συναδέλφους να μελετήσουν στοιχειωδώς τα στοιχεία που έχουμε, ώστε να είμαστε όλοι εξ'ίσου μελετημένοι, ~~αλλιώς~~ η 30μελής επιτροπή θα καταλήξει να γίνει μονομελής, τριμελής κ.λ.π..

Επίσης, δεν θέλω να συνδέσω το όνομά μου με κάποια αποτυχία της Επιτροπής, που θα οφείλεται σ'εμάς τους ίδιους, γι' αυτό παρακαλώ όλοι μας να μελετήσουμε τα υπάρχοντα στοιχεία, όσο δε για τα νέα στοιχεία, που θα έρχονται αυτά θα τα μελετήσουμε στη συνέχεια

./.

-9-

Επί πλέον ο κ. Καψής στην απαντητική επιστολή του- που σας διάβασα κατά την προηγούμενη συνεδρίαση- κάνει μία πρόταση, δηλαδή να γίνει μία επιτροπή, ή ομάδα εργασίας από ορισμένα μέλη, τα οποία θα πάνε στο Υπουργείο Εξωτερικών, θα ψάξουν και θα φωτοτυπήσουν ποια άλλα έγγραφα το Υπουργείο δεν μας έχει δώσει ακόμα, ώστε στη συνέχεια να ενημερωθεί η Επιτροπή. Το ίδιο πρέπει να γίνει για το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας.

Νομίζω λοιπόν πως μπορούμε να προχωρήσουμε σήμερα στη συγκρότηση αυτών των ομάδων εργασίας.

Προτείνω δε- εάν μου επιτρέπετε- από πλευράς Ν.Δ. στην ομάδα του Υπουργείου Εξωτερικών να μετάσχει ο κ. Α. Ζαΐμης, από πλευράς ΠΑΣΟΚ στην ομάδα Εθνικής Άμυνας να μετάσχει ο κ. Π. Ζακολίκος.

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, επειδή με απασχόλησε το θέμα αυτό κατόπιν της επιστολής, που μας κοινοποίησε ο κ. Καψής, έχω κάνει ορισμένες σκέψεις.

Ο κ. Καψής αναφέρει ότι έχει στείλει τα "πλέον σημαντικά" έγγραφα, "για να μπορέσουν τα μέλη της Επιτροπής να αποκτήσουν μια βασική ενημέρωση και να προσανατολίσουν την έρευνά τους". Αυτό σημαίνει ότι κάποιος αρμόδιος Διευθυντής ή Τμηματάρχης έκρινε ότι αυτά τα έγγραφα που απεστάλησαν είναι τα "πλέον σημαντικά".

Εγώ δέχομαι ότι πράγματι καλόπιστα έκρινε ο αρμόδιος ότι αυτά είναι τα "πλέον σημαντικά" έγγραφα, είναι δυνατόν ^{όμως} να το δεχθούμε;

./.

-10-

Εγώ προτείνω κύριε Πρόεδρε, αντί να κάνουμε ομάδα εργασίας, να παρακαλέσουμε τον κ. Καψή να καταγράψει - όχι βέβαια ο ίδιος αλλά οι υπηρεσίες του - όλα τα έγγραφα, που υπάρχουν στο φάκελο της Κύπρου με μικρή περίληψη. Τότε θα κρίνουμε εμείς, εάν είναι σημαντικά ή όχι τα έγγραφα.

Εάν λοιπόν γίνει αυτό, εμείς με μια απλή ανάγνωση είναι εύκολο να εντοπίσουμε ποια είναι τα σημαντικά. Αντί λοιπόν, να ταλαιπωρηθούν οι κύριοι συνάδελφοι ψάχνοντας σε κυκεώνα στοιχείων, είναι καλύτερα να γίνει η λεπτομερής καταγραφή των στοιχείων, με εντολή του Υφυπουργού κ. Καψή.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Νομίζω, ότι δεν θα ταλαιπωρηθούν οι συνάδελφοι έχοντας τη βοήθεια του κ. Καψή και του κ. Ζαΐμη.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα σας παρακαλέσω να διαβάσετε τα πρακτικά της Επιτροπής της 16ης Απριλίου ε.έ.

Θα δείτε, ότι πολλοί εκ των συναδέλφων έχουμε επισημάνει την καθυστέρηση - την οποία και εσείς επισημαίνετε - και μάλιστα είπαμε ότι η συνεδρίαση που θα γίνει μετά το Πάσχα, δηλαδή της 14ης Μαΐου ε.έ. συμπίπτει με την αρχή του 2ου τριμήνου.

Είναι ήδη, κατά τη γνώμη μου πολύ αργά να συζητάμε να εξετάσουμε φακέλους από την αρχή δεδομένου ότι οι συνάδελφοι, που εμελέτησαν τους υπάρχοντες φακέλους του Υπουργείου Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας, γνωρίζουν τι πρέπει να ρωτήσουν, ποιούς πρέπει να καλέσουν και τέλος πάντων έχουν μορφώσει γνώμη για το όλο θέμα.

./.

-11-

Εάν στο Υπουργείο Εξωτερικών υπάρχουν και άλλα έγγραφα "σημαντικά", μπορεί όποιος συναδέλφος θέλει, να πάει να τα μελετήσει, για πληρέστερη ενημέρωσή του .

Σήμερα, πρέπει να ξεκινήσει η μεθοδευση της κλήσεως μαρτύρων και να τελειώσει η συζήτηση για αναβολή, προς μελέτη περισσοτέρων στοιχείων.

Θέμα αναστολής των εργασιών δεν πρέπει να τεθεί για το καλοκαίρι. Αντίθετα θα πρέπει να πολλαπλασιάσουμε τις συνεδριάσεις, εφόσον πολλοί από τους συναδέλφους δεν μετέχουν στις Επιτροπές των διακοπών, διότι πως είναι δυνατόν μέσα σε τρεις μήνες, να μελετήσουμε νέα στοιχεία και να καλέσουμε και να εξετάσουμε μάρτυρες.

Νομίζω, ότι θα πρέπει να ζητήσουμε παράταση της προθεσμίας. Κατά τον Κανονισμό δικαιούμεθα να πάρουμε άλλους έξι (6) μήνες.

Πρέπει λοιπόν να προχωρήσουμε με τα δεδομένα που έχουμε, διότι είναι γνωστόν ότι πολλοί συναδέλφοι είναι ήδη έτοιμοι. Δεν μπορούμε να αναβάλουμε την πορεία της Επιτροπής με το αιτιολογικό της ενημέρωσης πολλών συναδέλφων.

Νομίζω, πρέπει να εντείνουμε τις προσπάθειές μας και να αντιμετωπίσουμε σοβαρά το θέμα, εκτός εάν υπάρχουν άλλοι λόγοι για τους οποίους μεθοδεύεται αναστολή ή αναβολή των εργασιών της Επιτροπής.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, όλοι συναισθανόμαστε την ευθύνη που έχουμε αναλάβει σαν μέλη της Επιτροπής αυτής.

./.

-12-

Γι' αυτό και επειδή πλησιάζουμε στο 2ο τρίμηνο της Επιτροπής η ενημέρωσή μας είναι θέμα ευθύνης του καθενός μας και όχι θέμα δική σας παρακλήσεως.

Εγώ ενημερώθηκα από τα έγγραφα που υπάρχουν και ζητώ την κατάθεση ορισμένων εγγράφων, τα οποία και αναφέρω.

- 1) Μνημόνιο του Γ. Παπανδρέου προς Τζόνσον στις 15-6-1964.
- 2) Σχέδιο *Σίντνι Μάιη*, για αποστολή Ελληνικής μεραρχίας στην Κύπρο.
- 3) Πρακτικά Συνόδου του ΝΑΤΟ στη Λισσαβόνα το 1971, όπως και πρακτικά της συναντήσεως Παλαμά- Ολτσάν το 1971.
- 4) Πρακτικά του συλλογικού οργάνου που αποφάσισε την αποστολή της μεραρχίας στην Κύπρο.
- 5) Πρακτικά του συλλογικού οργάνου που αποφάσισε την απόσυρση της μεραρχίας από την Κύπρο.

§ Προτείνω να καλέσουμε μάρτυρες με την εξής σειρά.

Α. Στρατιωτικοί

- 1) Γεωργίτσης Μιχαήλ. Να επιβεβαιώσει τη κατάθεσή του και τους άμεσους συνεργάτες του.

Για ποιο λόγο δεν αντέδρασε την πρώτη ημέρα της τουρκικής εισβολής. Τι του είχαν πεί;

- 2) Κομπόκης Κων/νος (για τους ίδιους λόγους)
- 3) Σκλαβενίτης Αθανάσιος (Ταγματάρχης του Γραφείου Κύπρου του ΓΕΕΘΑ).

Από ποιούς είχε πάρει διαταγές για να αποτρέψει κάθε Ελληνοκυπριακή αντίδραση στην Τουρκική εισβολή;

./.

-13-

4) Μπονάνος Γρηγόριος.

Από ποιούς πήρε την εντολή να διατάξει την εκτέλεση του πραξικοπήματος;

Για ποιό λόγο επέτρεψε κάθε αντίσταση των Ελληνοκυπριακών Δυνάμεων στις τουρκικές δυνάμεις εισβολής το πρωί της 20 Ιούλη 1974;

5) Αραπάκης Κω/νος

Με ποιού την εντολή υποκατέστησε τον Υπουργό Εξωτερικών της Χούντας Κυπραίος;

6) Ιωαννίδης Δημήτριος

Γιατί είπε στον Σίσκο "Μας κοροϊδέψατε, θα διατάξουμε επιστροφή και θα κηρύξουμε πόλεμο".

Τι ακριβώς είχε συμφωνηθεί με τους Αμερικανούς;

7) Παπαδόπουλος Γεώργιος

Γιατί αποσύρθηκε η μεραρχία από την Κύπρο;

8) Χανιώτης Κω/νος

Σε ποια στοιχεία στηρίχθηκε και έδινε καθησυχαστικές εντολές;

B. Ελληνοκύπριοι

Κληρίδης Γλαύκος

Γιατί είπε ότι «είχαμε συμφωνήσει για τη γραμμή Γκιουνές και ότι οι Τούρκοι προχώρησαν περισσότερο μέχρι την Αμμόχωστο»;

./.

-14-

Γ. Πολιτικά Πρόσωπα

- 1) Κυπραίος Κων/νος (Υπουργός Εξωτερικών της Χούντας)

Τι διαβεβαιώσεις είχε πάρει από τον Σίσκο και την Αμερικανική Πρεσβεία για την ανατροπή του Μακαρίου και πώς αντέδρασε στα γεγονότα της 20ής Ιούλη 1974;

- 2) Λαγάκος Ευστάθιος (Πρεσβευτής της Χούντας στην Κύπρο)

Τι συζητήθηκε και συμφωνήθηκε με τον Αμερικανό Πρόσβυ στη Λευκωσία κατά τη συνάντησή τους τις παραμονές του πραξικοπήματος;

- 3) Μαύρος Γεώργιος

Ο κύριος Μαύρος ήταν διαπραγματευτής, γνωρίζει καλώς όλα τα θέματα και θα μας πει ποιά μέτρα θα έπρεπε να ληφθούν για να προληφθεί ο Αττίλας 2.

- 4) Καραμανλής Κων/νος

Ο κύριος Καραμανλής ήταν Πρωθυπουργός κατά τις κρίσιμες εκείνες ώρες.

Η μαρτυρία του θα είναι καθοριστική για εμάς, εφόσον θα πεισθούμε ότι ο Αττίλας 2 ήταν αναπόφευκτο γεγονός.

Επί πλέον για να μας πει, που στηρίχθηκε και αποφάσισε να μην ανοίξει ο φάκελος της Κύπρου, διότι θα διαταράσσονταν οι διεθνείς σχέσεις της Χώρας.

- 5) Μητσοτάκης Κων/νος

Γιατί το 1966 η Κυβέρνηση Στεφανοπούλου επέμενε στη Ένωση, αγνοώντας το τι θα κάνουν οι Τούρκοι;

Είναι γνωστόν ότι σε σύσκεψη που μετείχε στο Υπουργείο Εξωτερικών είπε στον Πρόσβυ κ. Τρανό, ότι η μόνη λύση που διαπραγματευόμαστε με την Τουρκία είναι η ένωση.

./.

-15-

Θέλουμε να μας δώσει εξηγήσεις πώς επέμενε η Ελληνική πλευρά στη λύση αυτή, όταν ήταν γνωστές οι αντιδράσεις των Τούρκοκυπρίων και των Τούρκων,

6) Αβέρωφ -Τοσίτσας Ευάγγελος

Ήταν υπουργός Εθνικής Άμυνας κατά τον Αττίλα 2. Θέλουμε να μας δώσει εξηγήσεις, πώς δεν αποσύγαμε τον Αττίλα 2.

Το ζήτημα αυτό, ενδεχομένως πολλοί συνάδελφοι να πιστεύουν, ότι δεν πρέπει να το εξετάσουμε, όμως η οποιαδήποτε συγκάλυψη του ^{μίσου} τους εχθρούς της δημοκρατίας και του κοινοβουλευτισμού θα ωφελήσει.

Το πόρισμα της Επιτροπής μας πρέπει να είναι πειστικό, δηλαδή, ότι δεν μπορούσε να γίνει τίποτα άλλο.

Αυτό θα μπορέσουμε να το διατυπώσουμε, όταν έρθουν εδώ και εξετασθούν οι άνθρωποι αυτοί, που χειρίστηκαν υπεύθυνα τα ζητήματα από 24/7-18/8/1974.

Οι δικές μας προτάσεις είναι αυτές. Παρακαλώ λοιπόν να προχωρήσουμε στην ανακριτική διαδικασία, διότι δεν είναι δυνατόν να περάσει το εξάμνο και εμείς ακόμα να ζητάμε έγγραφα.

Νομίζω, ότι η καθυστέρηση αυτή δεν θα βγάλει μόνο το κύρος της Επιτροπής, αλλά και του κοινοβουλευτισμού.

Εφόσον πήραμε απόφαση να εξετάσουμε το φάκελο της Κύπρου, πρέπει με σταθερά και αποφαστικά βήματα να προχωρήσουμε και μέσα στο εξάμνο να δώσουμε το πόρισμά μας.

Αρκετά έχει καθυστερήσει η υπόθεση "του φακέλου της Κύπρου".

./.

-16-

Τώρα, εάν υπάρξουν ποινικές και αστικές ευθύνες διαφόρων ατόμων, αυτό είναι θέμα των δικαστηρίων.

Α. ΖΑΪΜΗΣ

Θέλω να πω για το διαδικαστικό θέμα τα εφής: Στο Υπουργείο Εξωτερικών ετοιμάζεται και άλλος φάκελος με σημαντικά έγγραφα, εκτός των άλλων που έχουν σταλεί.

Βεβαίως, υπάρχουν και ~~ωστόσο~~ άλλα έγγραφα στο Υπουργείο, όπως αναφέρει η ~~επιτολή~~ του κ. Καψή.

Δεν γνωρίζω τι θα αποφασίσετε εσείς σαν Επιτροπή γι' αυτά, σας το αναφέρω όμως, ώστε ^{να} μην αποφασίσουμε κάτι, πριν δούμε αυτά τα σημαντικά έγγραφα.

Α. ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ

Κύριε Πρόεδρε, ως προς το θέμα των διακοπών, να προσπαθήσουμε αν μπορούμε να τεμαχίσουμε την Επιτροπή σε δύο τμήματα όχι σε τρία, κατ' αναλογία των κοινοβουλευτικών επιτροπών.

Ως προς την ουσία, πέρασε αρκετός καιρός, χωρίς ακόμα να φτιάξουμε το εξώφυλλο "του φακέλου της Κύπρου".

Νομίζω ότι με τη συναίσθηση της μεγάλης ευθύνης μας, πρέπει να προχωρήσουμε στην κύρια διαδικασία. Εάν υπάρχουν ορισμένοι συνάδελφοι που δεν μελέτησαν τους φακέλους- διότι έχουμε και καινούργια μέλη- πρέπει μέσα σε μία εβδομάδα να τους μελετήσουν, όσο μπορούν βέβαια.

Από τους φακέλους που διάβασα, τσεν του Υπουργείου Εξωτερικών ~~ότι~~ και του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, κατά τη γνώμη μου και χωρίς καμία

-17-

αμφιβολία, υπάρχουν πλήρεις ενδείξεις ενοχής:

1) Ότι το πραξικόπημα κατά Μακαρίου έγινε με εντολή άνωθεν, χωρίς έγγραφη εντολή, από το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων και από την Κυβέρνηση της χούντας.

Μάλιστα οι μάρτυρες και συνυπεύθυνοι στις καταθέσεις τους είναι επιγραμματικοί και στα συνθήματα που τους έδωσαν:

"Αλέξανδρος εισήλθεν εις νοσοκομείον" = έναρξις ενέργειας.

"Αλέξανδρος πάει καλά" = ενέργεια πάει καλά.

"Αλέξανδρος ασθενεί βαρέως" = ενέργεια δεν πάει καλά.

2) Ότι, κατά την εισβολή των Τούρκων, υπήρχε πλήρης ανετοιμότητα και διαπράχθηκαν τα αδικήματα του Στρατιωτικού Ποινικού Νόμου και του Ποινικού Νόμου, δια πράξεων αλλά και δια παραλείψεων.

Ενώ στη συνείδηση του λαού έχει γραφεί ανεπίτηλα ότι διέπραξαν το αδίκημα της εσχάτης προδοσίας, από άποψη όμως νομικής πρόβλεψης, επειδή οι πράξεις αυτές κυρίως στρέφονται κατά επικράτειας Ξένου, ανεξαρτήτου, ενιαίου και αδιαιρέτου κράτους, τα διαπραχθέντα αδικήματα, όποια και αν είναι, εμπíπτουν στις διατάξεις του Στρατιωτικού Νόμου, του Ελληνικού Ποινικού Νόμου και του Ποινικού Νόμου της Κυπριακής Δημοκρατίας και παίρνουν τον προσήκοντα νομικό χαρακτηρισμό.

3) Ότι αφετηρία της τραγωδίας αυτής αποτέλεσε το δέλεαρ της αθέμικτης ένωσης και ο δόλος των ανθρώπων της χούντας, να επιβάλουν τις ολοκληρωτικές πολιτικές τάσεις τους. Στις ενέργειές τους αυτές ήταν αντίθετος ο Μακάριος, που είχε μιανό, ο οποίος έβλεπε ότι την ένωση δεν την ήθελαν οι Μεγάλοι, και ότι αυτό θα οδηγούσε σε διχοτόμηση ή

./.

-18-

διαίρεση της Κύπρου.

Έπρεπε λοιπόν να φύγει από τη μέση ο Μακάριος.

4) Οι επίθευσαν και εταύτισαν το Ελληνικό Εθνικό συμφέρον με τις απόψεις των ξένων δυνάμεων για το Κυπριακό και ακολούθησαν μία μονόπλευρη πολιτική, που υπαγορεύονταν απ'αυτές.

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Μπήκαμε στην ουσία.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Λιαροκάπη, έχετε μελετήσει τους φακέλους και έχετε καταλήξει σε συμπεράσματα, όμως προχωρείτε πάρα πολύ στην ουσία της υπόθεσης.

Α. ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Ακριβώς. Πρέπει να αιτιολογήσω την άποψή μου.

5) Παραγνώρισαν τον Τούρκικο σωβινισμό, ο οποίος φούντωνε, για τη σύρριγκιση του Ελληνισμού γενικώς.

Από τη μελέτη των φακέλων, γνωρίζουμε ότι, ένα χρόνο πριν, το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων είχε σχέδιο της απόβασης των Τούρκων στην Κυρήνεια.

Το σχέδιο αυτό το είχε από τον Άγγλο Στόϊκερ, που υπηρετούσε ως στρατιωτικός ακόλουθος, στην Άγκυρα. Όμως τίποτε δεν έκαναν για να αποτρέψουν την επερχόμενη καταστροφή.

Για να μην πελαγοδρομήσουν οι συνάδελφοι, που δεν διάβασαν τους φακέλους, αναφέρω ότι στους φακέλους 9 και 10 του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, υπάρχουν πολλές ενδείξεις ενοχής, από την ιεραρχία

-19-

μέχρι τη βάση. Επίσης είδα φακέλο 8. Η κατάθεση του Γεωργίτση αποκαλύπτει πολλά, χωρίς να αίρονται και οι δικές του ευθύνες.

Εγώ πιστεύω, ότι οι ερωτήσεις θα υποβληθούν από τον Πρόεδρο και όχι ομαδικώς από την Επιτροπή. Πρέπει λοιπόν να συντάξουμε ένα ερωτηματολόγιο και να προχωρήσουμε στην εξέταση των μαρτύρων.

Συμφωνώ για πολλά προτεινόμενα από τον κ. Κάππο πρόσωπα. Να αρχίσουμε από το Γεωργίτση, το Ντενίση και από τους άλλους, που ήταν τότε επιτελείς και ανώτεροι αξιωματικοί στα Αρχηγεία Ενόπλων Δυνάμεων Ελλάδας και Κύπρου και από τον πρόεδρο Λαγάνο.

Να ζητήσουμε πληροφορίες, αν χρειασθεί στο τέλος, από τον πρώην Πρόεδρο της Δημοκρατίας κ. Κ. Καραμανλή, διότι στη στιχομυθία του με το στρατηγό Γκιζίκη, κατάλαβε και αυτός ότι δεν ξεκίνησαν μόνοι τους ορισμένοι αξιωματικοί, αλλά κατόπιν εντολής της χούντας και του Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων.

Μπορώ, ακόμα να πω, ότι πολλοί αξιωματικοί της χούντας, όπως φαίνεται από την ανάγνωση των φακέλων, ήταν αντίθετοι με την απόπειρα εναντίον του Μακαρίου.

Μετά να εξεταστούν αμέτοχοι άνθρωποι που έχουν ιδία αντίληψη, αν βρεθούν και στο τέλος με προσεκτικό ερωτηματολόγιο να εξεταστούν οι επιτελείς της χούντας και πολλοί μη χουντικοί πολιτικοί. Ηγέτες και πολιτικές προσωπικότητες.
Ε. ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, εάν μπήκαμε στην ουσία, να το ξέρουμε.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Διαροκάπη, εάν έχετε να κάνετε και εσείς συγκεκριμένες προτάσεις, όπως ο κ. Κάππος, παρακαλώ να τις κάνετε, μη μπαίνετε όμως στην ουσία της υπόθεσης.

Α. ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν καταλαβαίνω την ενόχληση. Διάβασα τους φακέλους, έχω συναίσθηση της ευθύνης και την εντύπωση ότι δεν

./.

-20-

προχωρά η διαδικασία.

Προτείνω να εξεταστούν ορισμένοι μάρτυρες από όσους ανέφερε ο κ. Κάππος. Ο κ. Κ. Καραμανλής, ο κ. Γκιζίκης το τέλος και αμέτοχοι άνθρωποι, ήτοι είχαν σαφή εικόνα των πραγμάτων, διότι οι χουντικοί μπορεί να υπαναχωρήσουν στις καταθέσεις τους. Πρέπει επίσης να εξεταστεί ο Χρ. Χατζηπαναγιώτου, ο οποίος έχει μηνύσει 108 αξιωματικούς και υπαξιωματικούς του Στρατού και 19 αξιωματικούς και υπαξιωματικούς του Ναυτικού για πολλά αδικήματα.

Τέλος, κύριε Πρόεδρε, όσον αφορά τη μελέτη περισσοτέρων εγγράφων από τα Υπουργεία Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας, αυτή θα πρέπει να εξαρτηθεί από την πορεία της υπόθεσης και εάν φυσικά χρειαστεί.

Δ. ΔΙΒΑΝΟΣ: Όταν ζήτησα το λόγο, σας είπα, εκπροσωπώντας τους ανεξαρτήτους, ότι είμαστε έτοιμοι να κάνουμε προτάσεις.

Πρόλαβε ο κ. Κάππος. Συμφωνούμε με τις προτάσεις του, πλην των τριών πρώτων σημείων.

Προσθέτω επίσης το στρατηγό Γκιζίκη, τον αρχηγό της Αεροπορίας Παπανικολάου, τον αρχηγό των Ναυτικών Δυνάμεων Κύπρου Παπαθανασίου και ζητώ επί πλέον από το Προεδρείο να εξασφαλίσει την ελεύθερη είσοδο στη χώρα του Ν. Σαμψών.

Όσον αφορά τους κ.κ. Καραμανλή, Μαύρο και Αβέρωφ, θα πρέπει να επιφυλαχθούμε, διότι δεν είχαν καμία σχέση με το πραγματικό^{ήμω} ήμα. Εάν από τις καταθέσεις των μαρτύρων αποδειχθεί ότι έχουν κάποιο σοβαρό στοιχείο να καταθέσουν, βεβαίως και θα τους καλέσουμε.

Σε πρώτη φάση, λοιπόν, πρέπει ν'αρκεσθούμε σ'όλα, πλην των τριών

Γ^ο πρώτων και των τριών

-21-

Τελευταίων σημείων, συμπληρωμένου του καταλόγου από Γκιζίκη, Σαμψών, Παπανικολάου και Παπαθανασίου.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος): Ποια είναι τα τρία πρώτα
σημεία, κύριε Λιβανέ;

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Το μνημόνιο Παπανδρέου, η Σύνοδος της Λισαβώνας και ποιος αποφάσισε την αποστολή της μεραρχίας στην Κύπρο.

Εδώ μας ενδιαφέρει, ποιος αποφάσισε να αποσυρθεί η μεραρχία από την Κύπρο.

Εάν επεκταθούμε τόσο πίσω, γιατί να μην πάμε στην εποχή του Πλαστήρα- όπως πρότεινε ο κ. Αβέρωφ-διότι ουσιαστικά από τότε ξεκινά η υπόθεση της Κύπρου.

Σε πρώτη φάση δεν μπορούμε να επεκταθούμε τόσο πολύ, ούτε να πάμε στον Αττίλα 2.

Μ.ΕΒΕΡΤ: Κύριε Πρόεδρε, απ'όσα εσείς και ορισμένοι συνάδελφοι είπαν στην αρχή της συνεδρίασης, άρχισε να δημιουργείται η εντύπωση, ότι φέρουμε ευθύνη ως Επιτροπή, για κάποια καθυστέρηση, που πράγματι παρατηρείται στην πρόοδο των εργασιών της.

Νομίζω, ότι η άποψη αυτή είναι εσφαλμένη, αλλά και άδικη για την Επιτροπή.

Εάν υπάρχει κάποια καθυστέρηση, η καθυστέρηση αυτή οφείλεται στην αδράνεια και αδυναμία των δύο συναρμοδίων Υπουργείων Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας, όσον αφορά την αποστολή εγκαίρως όλων των στοιχείων, που έχουν σχέση με τον φάκελο της Κύπρου.

./.

-22-

Το γεγονός και μόνο, ότι, το Υπουργείο Εξωτερικών μετά από μία ολόκληρη δεκαετία γεγονότων, που άπτονται του Κυπριακού, μας στέλνει ένα φάκελο πάχους 8 εκ. είναι ενδεικτικό του τρόπου με τον οποίο αντιμετώπισε την όλη κατάσταση.

Συνεπώς, κανείς εκ των συναδέλφων δεν ευθύνεται για την καθυστέρηση, πλην των δύο συναρμοδίων Υπουργείων.

Ο κ. Βαρβιτσιώτης έκανε μία πρόταση, η οποία είναι σωστή και η οποία σε καμμία περίπτωση δεν έρχεται σε αντίθεση με τη διαδικασία της κλήσεως μαρτύρων, διότι και η μία διαδικασία μπορεί να γίνει και η άλλη διαδικασία μπορεί να ακολουθηθεί.

Κύριε Πρόεδρε, είναι ενδεχόμενο να συμβεί το εξής: Εμείς έχουμε ορισμένα στοιχεία, ορισμένα έγγραφα. Θα καλέσουμε τον Ιωαννίδη, τον Γκιζίκη κ.ά., που έχουν προσωπική ευθύνη για το Κυπριακό. Οι άνθρωποι αυτοί θα φέρουν δικά τους στοιχεία, από τα οποία θα πληροφορούμεθα εμείς γεγονότα και πράξεις που αγνοούμε. Θα τους λέμε να επανέλθουν για να δούμε ποια από τα στοιχεία αυτά είναι πραγματικότητα και ποια όχι.

Συνεπώς και οι δύο διαδικασίες μπορεί να τηρηθούν. Καλόν είναι, να γνωρίζουμε ποιοί φάκελοι υπάρχουν στο Υπουργείο Εξωτερικών.

Σε συνεδρίαση της Επιτροπής, που έγινε προ των εορτών του Πάσχα αναφέρθηκε, ότι ορισμένα στοιχεία εκλάπησαν από τα Υπουργεία Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας κατά τη δικτατορία. Εάν λοιπόν υπάρχει τέτοιος κίνδυνος επιβάλεται να υπάρξει αρίθμηση και ανακεφαλαίωση όλων των στοιχείων, που υπάρχουν μέσα στους φακέλους.

Πρέπει λοιπόν, το Υπουργείο Εξωτερικών στο αίτημα του κ Βαρβιτσιώτη, αύριο το πρωί να απαντήσει, βάσει του πρωτοκόλλου του.

./.

-23-

Εάν δεν υπάρχει, είναι βαρύτερη αμέλεια. Επαναλαμβάνω λοιπόν, ότι είναι δυνατόν να αρχίσει η εξέταση μαρτύρων και η υλοποίηση της πρότασης του κ. Βαρβιτσιώτη, την οποία θεωρώ κεφαλαϊώδη.

Τώρα γι' αυτά που μας έγραψε ο κ. Καψής έχω να πω τα εξής:

Πριν εσείς αναλάβετε την προεδρία, είχαμε συμφωνήσει πάνω στην εξής χρονολογική διαδικασία. Τι εξετάζουμε;

1) Το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και 2) την περίοδο της εισβολής.

Εάν θα χρειαστεί από τη διαδικασία να πάμε εμπρός ή πίσω, αυτό θα το δούμε από την πορεία των γεγονότων.

Συνεπώς, εάν περιοριστούν τα Υπουργεία Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας, σε μία περίοδο τεσσάρων-πέντε μηνών, ασφαλώς όλος ο όγκος των αρχείων αυτών, δεν θα είναι περιοριστικός παράγων της έρευνας. Πρέπει λοιπόν να απευθυνθούμε στις κρίσιμες ημερομηνίες

Η κλήτευση μαρτύρων πρέπει να γίνει βάσει ενός καταλόγου, διότι η σειρά που θα κληθούν έχει πολύ μεγάλη σημασία, επειδή πρέπει ουσιαστικά να μπορέσουμε να παρακολουθήσουμε ορισμένα γεγονότα.

Νομίζω, λοιπόν ότι πρέπει να αποτελέσει θέμα της επομένης συνεδρίασης ο κατάλογος των μαρτύρων.

Ο κ. Κάππος, αναφέρθηκε και στους Καραμανλή, Μαύρο και Αβέρωφ.

Δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι θα βρούμε κάποια διαδικασία για να εξεταστούν και αυτές οι ηγετικές πολιτικές προσωπικότητες, εάν η Επιτροπή κρίνει, ότι πρέπει να κληθούν.

Σκεφθείτε όμως, κύριε Πρόεδρε, ότι εδώ θα κληθούν άνθρωποι

./.

-24-

που ενέχονται στα αδικήματα αυτά και που θα θέλουν να επιορίψουν ευθύνες σ' άλλες περιόδους.

Συνεπώς εάν εμείς σαν Επιτροπή για λόγους πολιτικής αντιδικίας ή ιδεολογικών τοποθετήσεων, θελήσουμε να επεκταθούμε τόσο πολύ, φοβάμαι πως θα βγάλουμε αθώο τον Ιωαννίδη στο τέλος.

Γι' αυτό προτείνω στην επόμενη συνεδρίαση να καλέσουμε τους μάρτυρες που έχουν σχέση με το πραξικόπημα και τον Αττίλα 1, και εάν στη συνέχεια διαπιστώσουμε ότι συντρέχουν λόγοι να εξετασθούν ο Αττίλας 2, η περίοδος 1965 και 1967 και όποιο άλλο έγγραφο, βεβαίως έχουμε δηλώσει σαν κόμμα, ότι δεν έχουμε καμμία αντίρρηση να γίνει αυτή η διαδικασία.

Η Νέα Δημοκρατία επιθυμεί και θέλει την πλήρη διελεύκανση "του φακέλου της Κύπρου".

Ε. ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, ήδη ο κ. Έβερτ με εκάλυψε με την τελευταία πρότασή του, την οποία και εγώ θέλω να υποστηρίξω.

Επειδή εκ μέρους των μελών της Επιτροπής ^{υπόκειται} η διάθεση να προχωρήσουμε πιο γρήγορα και επειδή άλλοι έχουν ήδη μελετήσει τα έγγραφα και άλλοι όχι, θα έλεγα να ορίσουμε από σήμερα κάποια συγκεκριμένη συνεδρίαση, που θα μπούμε πλέον στην ουσία της υπόθεσης, θα κουβεντιάσουμε επί της ουσίας και θα κάνουμε συγκεκριμένες προτάσεις για το ποια πρόσωπα πρέπει να κληθούν και με ποια σειρά προτεραιότητας. Εδώ συμφωνώ με τον κ. Έβερτ, ότι η σειρά θα παίξει κάποιον ρόλο στη διερεύνηση του θέματος.

Θα διαφωνήσω μαζί του, όταν λέει ότι θα πρέπει να διαβάσουμε όλα τα έγγραφα, μήπως κάποιος μάρτυρας μας πει κάτι που δεν θα το γνωρίζουμε. Ακριβώς γι' αυτό το λόγο καλούμε το μάρτυρα, ή για

./.

-25-

να διαψεύσει ή για να επιβεβαιώσει όσα γνωρίζουμε ή για να μας πει γεγονότα που εμείς δεν γνωρίζουμε. Έτσι θα ξεκαθαρίσουν τα πράγματα.

Η πρότασή μου δεν έρχεται σε αντίθεση με την πρόταση του κ. Βαρβιτσιώτη, με την οποία δεν διαφωνώ. Βεβαίως να γίνει αυτό που λέει, αλλά να μπούμε και στην ουσία της υπόθεσης.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Εγώ δεν λέω να σταματήσει η πρόοδος των εργασιών της Επιτροπής.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Το γνωρίζω κ. Βαρβιτσιώτη, αλλά επειδή ο κ. Έβερτ κάτι τέτοιο ανέφερε.

Έγώ συμφωνώ με τη διαπίστωση, ότι και εμείς έχουμε κάποιο ποσοστό ευθύνης για την καθυστέρηση του έργου της Επιτροπής. Δεν φταίει μόνο η καθυστέρηση των Υπουργείων, αλλά και η δική μας πλημμελής ενημέρωση για τα περισσότερα έγγραφα.

Ας ορίσουμε λοιπόν κάποια συγκεκριμένη συνεδρίαση, ώστε η Επιτροπή ή όσοι συνάδελφοι θέλουν, να πάρουν θέση επί της ουσίας και να προτείνουν μάρτυρες με σειρά προτεραιότητας, για να αρχίσουμε κάποτε .

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε συνάδελφε, πώς αντιλαμβάνεσθε εσείς τη φράση " να πάρουν θέση επί της ουσίας";

Εκείνο, που βλέπω εγώ σαν θέμα Η.Δ. είναι: ποιους μάρτυρες θα προτείνουμε.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Θα αιτιολογήσουμε ποιους καλούμε ως μάρτυρες, αναφερόμενοι στα έγγραφα και στην ιστορία.

./.

-26-

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Έτσι θα καθυστερήσουμε.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Χωρίς να θέλω να υπερασπίσω κανέναν λέω ότι η ευθύνη είναι δική μας, γιατί παραλείψαμε να διαβάσουμε τα αποσταλέντα έγγραφα.

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Διαμαρτύρομαι. Δεν έχει κανείς ευθύνη. Πράγματι πέρασαν 3 μήνες, αλλά στο διάστημα αυτό η Επιτροπή είχε να λύσει διαδικαστικά θέματα, στα Υπουργεία ήταν δυσχερής η επιλογή των εγγράφων και επιπλέον είχαμε και τις διακοπές του Πάσχα.

Για μία εβδομάδα καθυστέρηση, θα αναλάβουμε τέτοια ευθύνη;

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Η αδιαφορία που επιδείξαμε, ενώ η προθεσμία έτρεχε σε βάρος μας, αυτή είναι η δική μας ευθύνη.

Δεν μπορούμε να λέμε ότι τα Υπουργεία καθυστέρησαν. Τα Υπουργεία μόλις ο κ. Νάτσινας έστειλε τα έγγραφα, έστειλαν τα στοιχεία τους. Ο κ. Καψής μάλιστα μας απάντησε ότι " μπορεί να μας στείλει και ό,τι άλλο θέλουμε".

Εν πάση περιπτώσει δεν είναι θέμα ευθυνών. Το θέμα είναι να προχωρήσουμε. Και πρέπει πράγματι να προχωρήσουμε στην ουσιαστική αντιμετώπιση των θεμάτων. Επειδή όμως βρίσκω, ότι δεν έγινε ακόμη από όλους μας επιμελής μελέτη των εγγράφων που υπάρχουν, προτείνω να αφήσουμε μία εβδομάδα για να κατατοπιστούμε και στη συνεδρίαση της ^{ερχόμενης} Τετάρτης να ασχοληθούμε με ποιο τρόπο θα μεθοδεύσουμε την εξέταση των μαρτύρων. Το θέμα που πρέπει να αντιμετωπίσουμε δεν είναι μόνο ποιους μάρτυρες θα καλέσουμε. Υπάρχουν και άλλα θέματα: πώς θα τους

-27-

καλέσουμε, πού θα τους εξετάσουμε, ποιους θα τους εξετάσουμε, ποια θα είναι τα ερωτήματα που θα τους υποβάλουμε. Αυτά όλα πρέπει να προκαθοριστούν. Δεν μπορούμε να καλέσουμε εδώ ένα μάρτυρα π.χ. τον Γεωργίτση και να μην έχουμε διαβάσει την κατάθεσή του, την έκθεσή του ή τις εκθέσεις των άλλων που τον βαρύνουν. Τι θα τον ρωτήσουμε; Το πολύ-πολύ να τον ρωτήσουν αυτοί που θα έχουν διαβάσει τις εκθέσεις αυτές. Οι υπόλοιποι τι θα κάνουν; Κάθε φορά στην κατάρτιση του βασικού ερωτηματολογίου θα πρέπει να παίρνουν μέρος όλοι οι συνάδελφοι και γι' αυτό το λόγο πρέπει να έχουμε όλοι γνώση της σχετικής δικογραφίας. Μπορεί βέβαια εγώ ως Πρόεδρος της Επιτροπής ή ο Αντιπρόεδρος ή κάποιος άλλος από τους συναδέλφους να ^{συμμεσπουδαιότατα} επιπλέον του βασικού ερωτηματολογίου, αλλά αυτό είναι άλλο θέμα. § [§]Μείς δεν έχουμε ακόμη διαβάσει τα έγγραφα. Επομένως δεν είναι εύκολο να προχωρήσουμε από σήμερα στην ουσία. Ο κ. Κάππος που έκανε σήμερα μία πρόταση, οφείλω να πω ότι όπως διαπίστωσα υπήρξε ο πιο επιμελής από όλους μας και γι' αυτό είναι σε θέση σήμερα να κάνει αυτή την πρόταση, που διατύπωσε πριν από λίγο. Αλλά μπο-

./.

-28-

ρούμε να στηριχθούμε μόνο στην άποψη που έχει σχηματίσει ήδη ο κ. Κάππος; Εγώ π.χ. μπορεί ίσως να σχηματίσω μια διαφορετική άποψη. Θα παρακαλούσα λοιπόν μέχρι την επόμενη Τετάρτη να διαβάσουμε όσα μπορούμε περισσότερα από τα έγγραφα ^{αυτών} έχουμε και παράλληλα να πάει μια ομάδα εργασίας στο Υπ. Εξωτερικών να ζητήσει και τα υπόλοιπα έγγραφα από τον κ. Καψή. Όσον αφορά την πρόταση του κ. Βαρβιτσιώτη, να ζητήσουμε μια περίληψη ^{όλων} των εγγράφων, φοβούμαι ότι για να γίνει αυτή η περίληψη θα χρειαστεί μια βδομάδα.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Το πρωτόκολλο κύριε Πρόεδρε τα έχει αυτά τα έγγραφα. Η Διεύθυνση Κυπριακών Υποθέσεων τηρεί ίδιον πρωτόκολλο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Αν τηρεί ίδιον πρωτόκολλο εντάξει. Εν πάση περιπτώσει ας τα ρυθμίσει αυτά η ομάδα εργασίας που θα επισκεφθεί το Υπουργείο....

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Όχι κύριε Πρόεδρε, εσείς πρέπει να ρυθμίσετε το θέμα αυτό με τον κ. Καψή.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εγώ, προσωπικώς, να αναλάβω όλη την ευθύνη για αυτά τα θέματα; Δεν θα τελειώσουμε ποτέ, γιατί θα πρέπει να επισκεφτώ και τον κ. Καψή και τον κ. Χαραλαμπίδου και τον κ. Βερνάρδο. Επίσης παρέλειψα να σας πω ότι προσεφέρθηκαν να μας βοηθήσουν και τα πνευματικά ιδρύματα. Εάν λοιπόν

- 99 -

με όλα αυτά ασχοληθεί ο Πρόεδρος, γίνεται πλέον μια αρχή "ενός ανδρός". Κατά τη γνώμη μου θα πρέπει να συσταθεί μία ομάδα εργασίας, που θα ασχοληθεί με όλα αυτά τα θέματα. Και πρότεινα ήδη στην ομάδα αυτή να συμμετάσχουν ο κ. Ζακολίκος, ο κ. Μπαντουβάς, ο κ. Κάππος, ο κ. Λιβανός, όσον αφορά το Υπ. Εθν. Άμυνας και όσον αφορά το Υπ. Εξωτερικών, ανέφερα πρώτο του κ. Ζαΐμη, επειδή έχει διατελέσει Υφυπουργός Εξωτερικών. Νομίζω ότι οι κύριοι συνάδελφοι μπορούν να αντιμετωπίσουν την επίσκεψη στα Υπουργεία αυτά καλύτερα από μένα, γιατί εγώ δεν έχω προσωπική αντίληψη του τι γίνεται στο Υπ. Εξωτερικών και στο Υπ. Εθν. Άμυνας.

Το άλλο θέμα που πρέπει να ρυθμίσουμε είναι το ποιος θα εξετάζει τους μάρτυρες. Τριάντα άνθρωποι θα εξετάζουμε; (χ. Γεωργίτση);

Α. ΕΑΡΧΑΣ: Εσείς κύριε Πρόεδρε θα ρωτάτε τους μάρτυρες και αν υπάρχουν κενά θα τα συμπληρώνουμε.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Συμφωνώ. Αλλά μήπως θα πρέπει να συστήσουμε υποεπιτροπές, που συγχρόνως θα εξετάζουν πολλούς μάρτυρες; Βεβαίως αν έρθει στην Επιτροπή

θα είμαστε και οι 30. Επίσης στις φυλακές, για να εξετάσουμε τον Παπαδόπουλο ή τον Ιωαννίδη μπορούμε να πάμε όσοι αποφασίσουμε και οι τριάντα ή πέντε ή ένας ή και να αναθέσουμε σ' ένα νεφέτη την εξέταση αυτών των προσώπων. Νομίζω όμως ότι δεν μπορούμε να κινούμεθα ^{ωρίντσι} και οι τριάντα μαζί.

30

Όλα αυτά ————— είναι ερωτήματα προς συζήτηση και τα θέτω γιατί νομίζω ότι πρέπει να τα λύσουμε πριν προχωρήσουμε στην ουσιαστική αντιμετώπιση του θέματος.

Πρέπει λοιπόν κύριοι συνάδελφοι να κανονίσουμε ποιους μάρτυρες θα καλέσουμε και ποιο θα είναι το ερωτηματολόγιο που θα υποβληθεί στον καθένα. Το ερωτηματολόγιο πρέπει οπωσδήποτε να προκαθορισθεί. Δεν μπορώ να αναλάβω εγώ την ευθύνη του προσδιορισμού των ερωτήσεων επειδή είμαι ο Πρόεδρος. Βεβαίως να υποβάλω εγώ όλες ή τις περισσότερες ερωτήσεις, αλλά το ερωτηματολόγιο θα πρέπει να έχει εγκριθεί από την Επιτροπή.

Ε. ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Η απάντηση όμως κύριε Πρόεδρε θα φερνει και την επόμενη ερώτηση.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εννοώ το βασικό ερωτηματολόγιο κύριε συνάδελφε ότι πρέπει να εγκριθεί από την Επιτροπή. Είναι ευνόητο ^{ότι} ο Πρόεδρος ή άλλος ερωτών συνάδελφος θα έχει την ευχέρεια εξ αφορμής μιας απάντησης να υποβάλει και μια άλλη ερώτηση.

Ο κ. Μπαντουβάς έχει το λόγο.

Κ. ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, νομίζω πως όλοι έχουμε αντιληφθεί ότι η Επιτροπή μας γράφει ιστορία και ίσως τη σημαντικότερη ιστορία μετά από την απελευθέρωση της χώρας από την γερμανοϊταλική κατοχή.

./.

31

Πιστεύω επίσης ότι όλοι έχουμε την επιθυμία να προσφέρουμε θετικό, εθνικά και πολιτικά, έργο στον τόπο μας και ως κόμματα από τα οποία προερχόμαστε και τα οποία εκπροσωπούμε, αλλά και ως άτομα, ως δημόσιοι άνδρες.

Νομίζω ότι η Επιτροπή μέχρι σήμερα, άθελά της, ίσως εξαιτίας έλλειψης πείρας και συντονισμού, προχώρησε πολύ βραδέως και χάσαμε αρκετό χρόνο με απεραντολογίες σε διαδικαστικά θέματα, χωρίς να τελειώσουμε ούτε καν το θέμα της δικονομίας, που πρέπει να ακολουθήσουμε και της ιεράρχησης των στόχων. Αυτό δεν οφείλεται βέβαια σε υστεροβουλία της Επιτροπής ούτε σε έλλειψη ενδιαφέροντος, αλλά σε ορισμένα άλλα αίτια, τα οποία ας μην τα εξετάσουμε τώρα. Από δω και πέρα όμως θα πρέπει να προχωρήσουμε και με ταχύ ρυθμό και με όσο το δυνατό ολιγότερα σφάλματα και παραλείψεις στην τακτική μας.

Άκουσα τις προτάσεις των συναδέλφων, που νομίζω ότι είναι θετικές όσον αφορά το έργο της Επιτροπής από δω και πέρα.

Η μελέτη των στοιχείων που υπάρχουν στη διάθεση της Επιτροπής είναι αναγκαία. Τα στοιχεία αυτά, κύριε Πρόεδρε, δεν είναι όλα και όσα υπάρχουν δεν είναι βέβαιο ότι είναι επαρκή ή αυθεντικά στο σύνολό του. Και αυτό θα ήθελα να θεωρηθεί ως απάντηση στον κ. Έβερτ-λυπούμαι που λέει για αυτή τη στιγμή - σε εκείνα που είπε όσον αφορά το ενδεχόμενο να έχουμε αφαίρεση ή αλλοίωση ή παραποίηση ορισμένων στοιχείων γιατί ασφαλώς αναφερόταν σε δική μου προγενέστερη παρατήρηση. Αυτό εγώ το θεωρώ ότι είναι δεδομένο. Δεν έγινε από πολιτικά

39

πρόσωπα και δεν έγινε από πρόσωπα συγκεκριμένα. Δεν αποτελεί αιχμή εναντίον ουδενός. Είναι μια παρατήρηση και είναι φυσικό να συνέβη αυτό. Ευθύς μετά από τα γεγονότα και ενώ κλιμακωνόταν η κατάρριψη της δικτατορίας, κάτω από το βάρος της κυπριακής τραγωδίας υπήρξε μία προσπάθεια να εμφανιστούν ή να εξωραϊστούν ορισμένα στοιχεία. Η προσπάθεια αυτή δεν έγινε από πολιτικές πτέρυγες, αλλά από τους υπευθύνους και έγινε σε όλα τα επίπεδα και σε όλα τα κλιμάκια και όχι μόνο όσον αφορά το τραγικό συμβάν της Κύπρου. Έγινε και σε άλλες περιπτώσεις, όπως στην περίπτωση των βασανιστηρίων και γονταν έγγραφα για μέρες στις ταράτσες των μυστικών υπηρεσιών, της Μπουμπουλίνας, του επιτελείου και άλλων άκρων της τυραννίας.

Αυτό είναι γνωστό. Και καταγγέληθηκαν αυτές οι πράξεις από μας που είχαμε ^{7ο} ιστορικό προνόμιο να μετέχουμε στην πρώτη μεταχουντική Βουλή. Καταγγέληθηκαν από βουλευτές όλων των πτερυγών και όχι με την έννοια της κατηγορίας εναντίον της κυβέρνησης. Ήταν η κρούση του κώδωνα του κινδύνου, για να προλάβουμε αυτά ακριβώς τα γεγονότα, που οδηγούσαν σε συσκότιση, σε λήθη.

Κατά τη γνώμη μου λοιπόν είναι δεδομένο ότι υπήρξε προσπάθεια για την αφαίρεση και αλλοίωση ορισμένων στοιχείων και αποτέλεσμα της προσπάθειας αυτής. Σε ποιο βαθμό δεν ξέρω. Αυτό ακριβώς δημιουργεί την υποχρέωση της Επιτροπής να στρέψει το ενδιαφέρον της και προς άλλες πηγές, εκτός δηλαδή από εκείνες που επηρεάζονται από τα επίσημα έγγραφα, τα οποία έρχονται από

-33-

τις υπηρεσίες του Κράτους, που σήμερα μεν βρίσκονται υπό τον έλεγχο μιας δημοκρατικής Κυβέρνησης, χθες επίσης βρίσκονταν υπό τον έλεγχο μιας άλλης δημοκρατικής Κυβέρνησης, αλλά προηγουμένως βρίσκονταν υπό τον έλεγχο εκείνων που υπήρξαν οι υπεύθυνοι, και ως φυσικοί και ως ηθικοί αυτουργοί, του εγκλήματος εκείνου. Δεν πρέπει λοιπόν να περιοριστούμε μόνο στα στοιχεία αυτά, γιατί θα μπορούμε-τουλάχιστον σ'ορισμένους τομείς-σε λάθος δρόμο. Να γιατί χρειάζεται η εξέταση μαρτύρων, η αναζήτηση άλλων στοιχείων από άλλες πηγές, η ανάγνωση των σχετικών βιβλίων και όλων των πηγών γύρω από αυτό το θέμα.

Είπαμε ότι είναι καιρός να μπούμε στην ουσία του θέματος. Αλλά τι είναι η ουσία; Θα πρέπει για να αποφύγουμε την καθυστέρηση που είχαμε έως τώρα να υπάρξει ένας καταμερισμός δουλειάς και μία ιεράρχηση των στόχων. Ας προσδιορίσουμε^{εί} σε μία ή δύο συνεδριάσεις θα καταρτίσουμε τον κατάλογο των μαρτύρων, οι οποίοι να επιλεγούν και να προσκληθούν σύμφωνα με όσα είπατε προηγουμένως εσείς κύριε Πρόεδρε και οι άλλοι συνάδελφοι. Ειπώθηκε προηγουμένως ότι κατά την πρόοδο της εξέτασης θα αναδειχθούν και οι ανάγκες διατύπωσης ερωτημάτων. Αυτό μπορεί να γίνει, αλλά δευτερευόντως και εποusiωδώς. Τα βασικά ερωτήματα θα πρέπει να είναι προϊόν ανταλλαγής γνώμων και θα πρέπει να καθοριστούν από όλη την Επιτροπή. Δεν είναι εύκολο το υλικό που έχουμε να αντιμετωπίσουμε. Και θρασυτάτο είναι και πανούργο είναι. Θα πάμε στον Κορυδαλλό. Θα αντιμετωπίσουμε τον Παπαδόπουλο ή τους άλλους,

-34-

που είναι σατανικοί και που παίζουν τα κεφάλια τους στο κάτω-κάτω, αν λοιπόν δεν ξέρουμε τι ερωτήματα θα υποβάλλουμε και αν δεν είμαστε διαβασμένοι γύρω από τα ερωτήματα αυτά, θα γελιοποιηθούμε ή τουλάχιστον θα περιέλθουμε σε αμηχανία και δεν θα μπορέσει η Επιτροπή να ανταπεξέλθει στην αποστολή της. Επομένως τα ερωτήματα, όπως είπατε και σεις κύριε Πρόεδρε, πρέπει οπωσδήποτε να είναι συγκεκριμένα και να μνημονευθούν σ'έναν κατάλογο. Από κει και πέρα θα αναδειχθεί με την πρόοδο της συζήτησης η ανάγκη, όπως είπε προηγουμένως ο κ. Παπαστεφανάκης, της υποβολής και άλλων ερωτήσεων.

Νομίζω και εγώ πως θα πρέπει να εξεταστεί και η πολιτική ηγεσία της δημοκρατικής πια Ελλάδας μετά από την κατάρρευση της δικτατορίας, με την έννοια ότι θα μας δώσει τα φώτα της, θα μας καταστήσει κοινωνούς στοιχείων, που εμείς δεν έχουμε τη δυνατότητα να γνωρίζουμε. Επίσης, θα μας βοηθήσει να αξιολογήσουμε τις εμπειρίες μας από τη δική μας μελέτη των γεγονότων μέχρι τότε που θα εξεταστούν εκείνοι. Και θα πρέπει να εξεταστούν όταν πλέον θα έχουμε ολοκληρώσει την έρευνά μας σε άλλα κλιμάκια.

Όσον αφορά κύριε Πρόεδρε, την επαφή της Επιτροπής με τις υπηρεσίες κυρίως των Υπουργείων Εθν. Άμυνας, Εξωτερικών, Δικαιοσύνης ίσως αν θέλετε και με άλλες πηγές του δημοσίου (διατυπώθηκε προηγουμένως και νομίζω πως είναι σωστό, ότι λόγω της ιδιαίτερης σημασίας που έχει το αντικείμενο της Επιτροπής θα πρέπει να έχουμε κάποια συνεργασία και με τους εκπροσώπους των Α.Ε.Ι.) και ίσως και με ορισμένους δημοσιογραφικούς κύκλους, μπορεί να γίνει,

./.

-35-

αλλά με τη δικονομία που θα καθορίσει η Επιτροπή. Ειπώθηκε να πάτε εσείς στα Υπουργεία Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας. Έχω τη γνώμη ότι θα πρέπει μεν οπωσδήποτε να επισκεφθείτε και εσείς αυτούς τους φορείς, αφού όμως προηγουμένως τους επισκεφθεί μια υποεπιτροπή από μας, που θα προέρχεται από όλες τις πτέρυγες και η οποία θα κάνει δύο, τρεις προκαταρκτικές επισκέψεις και μελέτη του θέματος και σε τελευταία φάση να έρθετε και εσείς ως Πρόεδρος και συντονιστής. Επίσης ίσως χρειαστεί και ο αρμόδιος Υπουργός να συμμετάσχει σε μια συζήτηση σχετικά με την εξασφάλιση περαιτέρω στοιχείων.

Αυτά ήθελα να πω, κύριε Πρόεδρε. Ευχαριστώ

Γ. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, είμαι καινούργιος στην Επιτροπή και παρακαλώ να μου συγχωρήσετε τυχόν υπέρβαση, γιατί δεν έχω μελετήσει τα έγγραφα και δεν έχω παρακολουθήσει τις αποφάσεις της Επιτροπής μέχρι σήμερα σχετικά με τη διαδικασία. Έκρινα όμως σκόπιμο να πάρω για λίγο το λόγο για να μην ερμηνευθεί ίσως η σιωπή μου σαν συμφωνία ή διαφωνία με την πρόταση του κ. Κάππου, αλλά ιδιαίτερα με τις παρατηρήσεις του κ. Έβερετ.

Συμφωνώ ότι πρέπει το υλικό που θα ερευνήσουμε κάπου να περιοριστεί χρονικά, γιατί αυτή είναι και η απόφαση της Ολομελείας της Βουλής. Όσον αφορά όμως τους μάρτυρες, δεν νομίζω ότι θα μας διευκολύνει, αν περιοριστούμε στην εξέταση των μαρτύρων, που είχαν κάποιο πρωταγωνιστικό ρόλο στο συγκεκριμένο χρόνο. Πρέπει αν είναι ανάγκη να πάμε και λίγο πιο πίσω και να εξετάσουμε και μάρτυρες

./.

-36-

που έπαιξαν κάποιο πρωταγωνιστικό ρόλο τους πρώτους μήνες πριν από το 1967, όπως και τα πολιτικά πρόσωπα, που παρέλαβαν την Κυβέρνηση μετά από την κατάρρευση της χούντας, τα οποία έχουν άμεση πληροφόρηση και γνώση όχι μόνο του Αττίλα ΙΙ, αλλά και των ^{γεγονότων} τελευταίων ημερών του πραξικοπήματος. Γι' αυτό θα ήθελα να διαφωνήσω με τον κ. Έβερτ, ο οποίος σχετικά με το αν θα καλέσουμε τους κυρίους Καραμανλή, Μαύρο και Αβέρωφ, είπε αυτό να το εκτιμήσουμε στην πορεία. Εγώ έχω τη γνώμη ότι τέτοια πρόσωπα θα πρέπει να κληθούν, γιατί σίγουρα θα διευκολύνουν το έργο μας με την πληροφόρηση και τη γενικότερη εκτίμηση που έχουν των γεγονότων εκείνης της εποχής. Θα μας διευκολύνουν στο να κατευθύνουμε σωστές και τεκμηριωμένες ερωτήσεις στους πρωταγωνιστές της κρίσιμης εκείνης περιόδου.

Κ. ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, ο κ. Μπαντουβάς με κάλυψε απόλυτα και συμφωνώ μαζί του. Για οικονομία χρόνου δεν θα επαναλάβω ορισμένα σημεία, που θεωρώ πολύ βασικά. Ας θεωρηθεί λοιπόν ότι αυτά που είπε ο κ. Μπαντουβάς με καλύπτουν απόλυτα.

Με απασχολεί ιδιαίτερα το γεγονός της σύστασης αυτών των υποεπιτροπών, που ενδεχομένως θα επισκεφθούν τα Υπουργεία Εθνικής Άμυνας και Εξωτερικών και της κατάρτισης του ερωτηματολογίου και του τρόπου με τον οποίο θα τεθούν οι ερωτήσεις στους μάρτυρες. Αν βεβαίως έχουμε ομοφωνία στην κατάρτιση του ερωτηματολογίου, ασφαλώς δεν μπορεί να υπάρξει άλλος λόγος. Φοβούμαι όμως

./.

-37-

Πέντε χόρμενο και φυσικό

ότι δεν θα υπάρξει ομοφωνία, ^{καταρχήν} γιατί η Επιτροπή μας απαρτίζεται από βουλευτές όλων των πτερόγων της Βουλής και είναι ^πνα θελήσουν κάποιοι συνάδελφοι να υποβάλουν και αυτοί ερωτήσεις. Πριν λοιπόν καταλήξουμε στην απόφαση ότι εσείς κύριε Πρόεδρε ή δύο-τρεις συνάδελφοι θα αναλάβουν να κάνουν τις ερωτήσεις στους μάρτυρες, θα ήθελα να ξέρω αν υπάρχει απαγορευτική διάταξη ή όλα τα μέλη της Επιτροπής μπορούν να υποβάλουν ερωτήσεις, όπως τουλάχιστον γνωρίζω ότι γίνεται στις Επιτροπές του τύπου αυτού, που λειτουργούν στο αμερικανικό κοινοβούλιο.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Νομίζω ότι ο Κανονισμός δεν στερεί από κανέναν το δικαίωμα των ερωτήσεων. Αν λέμε ότι ο Πρόεδρος θα αναλάβει τη βασική ευθύνη της υποβολής ^{των} ερωτημάτων είναι για την οικονομία της υπόθεσης. Μπορεί τριάντα άνθρωποι να ρωτάμε συνέχεια τα ίδια πράγματα;

Κ. ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Σωστά, αλλά όπως αντιλαμβάνεστε δεν ξέρω αν μπορεί να γίνει αυτό, εκτός και αν αποφασίσουμε όλοι ποιες θα είναι οι ερωτήσεις. Επαναλαμβάνω και πάλι ότι εγώ δεν θα είμαι εκείνος ^{ώστε} θα φέρω αντίρρηση, αλλά φοβούμαι ότι εδώ θα υπάρξει κάποιο πρόβλημα.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Όποιος θα διαφωνήσει στο ερωτηματολόγιο θα μπορεί να υποβάλει τη δική του ερώτηση. Κάποτε όμως θα πρέπει να τελειώνουμε, γιατί αν πούμε ότι αφήνουμε τα τριάντα μέλη της Επιτροπής να υποβάλλουν ερωτήσεις στον οποιονδήποτε μάρτυρα, χερίστε βέβαιος ότι θα χρειαζόμαστε 4 ημέρες για ένα μάρτυρα.

./.

Η είσοδος μέλος ενός μεγάλου
 κόμματος και

-38-

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Το ερώτημα δεν ξέρω αν πρέπει να το θέσετε σε μένα κύριε Πρόεδρε, επειδή εγώ εκπροσωπώ ένα μικρό κόμμα. Εσείς υπό την ιδιότητά σας ως βουλευτή είναι φυσική συνέπεια μεταξύ των κομμάτων να υπάρξει κάποια συμφωνία, ώστε να τεθούν ερωτήματα που να εκφράζουν το κόμμα ή και κάποιες προσωπικές αντιλήψεις των συναδέλφων που ανήκουν σ'αυτά τα κόμματα, αλλά το βρίσκω λίγο δύσκολο να μην υπάρξει κάποιου είδους φωνή απ' όλα τα κόμματα.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ο κάθε βουλευτής, ως άτομο, θα μπορεί να υποβάλει τη δική του ερώτηση, εάν αυτή δεν εγκριθεί από τα υπόλοιπα μέλη της Επιτροπής.

Το ερωτηματολόγιο θα είναι ο βασικός μπουσούλας για κείνον που θα έχει την ευθύνη των βασικών ερωτήσεων, ας πούμε για τον Πρόεδρο. Θα μπορεί όμως να επεκταθεί. Θα συμφωνήσουμε λοιπόν ότι θα πρέπει να υποβάλω τα τάδε ερωτήματα, αλλά θα υπάρξουν και οι ερωτήσεις, που προκληθούν από τις αντίστοιχες απαντήσεις και παράλληλα θα υπάρχουν και οι ερωτήσεις, που θα θέλουν να διατυπώσουν τα άλλα μέλη της Επιτροπής. Σωστό όμως θα είναι να μην επαναλαμβάνονται τα ερωτήματα, γιατί δεν θα τελειώσουμε ποτέ.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Συμφωνούμε, κύριε Πρόεδρε ✓

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, έχω σχεδόν καλυφθεί, αλλά θα ήθελα να εκφράσω λίγες σκέψεις.

Ειπώθηκε ότι η Επιτροπή μέχρι τώρα προχώρησε με βραδύτητα στο έργο της. Η γνώμη η δική μου είναι ότι τίποτα απ'όσα κάναμε

-39-

και απ'όσα συζητήσαμε μέχρι σήμερα δεν μπορούσε να παραλειφθεί. Μην ξεχνάμε- όλοι το τονίζουμε- πως πρόκειται για ένα θέμα τεράστιο και ότι η Επιτροπή γράφει ιστορία, όπως πολύ σωστά είπε ο κ. Μπαντουβάς. Ένα θέμα λοιπόν που καίει, ένα θέμα τόσο σοβαρό, δεν μπορούσαμε αμέσως να το αρπάξουμε, χωρίς να κάνουμε αυτή τη σταδιακή προσέγγιση που κάναμε. Θα συμφωνήσω όμως στο να αυξηθούν οι συνεδριάσεις της Επιτροπής και θα συμφωνήσω με την πρόταση, που έκανε ο κ. Λιβανός. Έτσι θα μπορέσουμε να πετύχουμε ταχύτητα.

Αυτό είναι το ένα θέμα.

Όσον αφορά την κατάρτιση του ερωτηματολογίου, πιστεύω ότι θα είναι λίγο δύσκολη, γιατί δεν έχουμε ένα συγκεκριμένο κατηγορητήριο, ώστε να πούμε ότι θα κάνουμε τις τάδε συγκεκριμένες ερωτήσεις. Έχουμε δύο-τρεις γενικές, πράξεις που θα μας απασχολήσουν και μπορούν ασφαλώς να γίνουν μερικές θεμελιώδεις ερωτήσεις που θα πιάνουν το θέμα. Η γνώμη μου λοιπόν είναι ότι εσείς ως Πρόεδρος θα κάνετε αυτές τις βασικές ερωτήσεις και ενδεχομένως και άλλες που εκείνη τη στιγμή θα ανακύψουν και από κει και πέρα αν εγώ π.χ. θεωρώ ότι υπάρχει ένα κενό που πρέπει να το διαρωτίσω θα μου δώσετε το λόγο και θα κάνω μία ερώτηση.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: ^(πρόεδρος) Έτσι βλέπω και εγώ τον τρόπο της διεξαγωγής των ερωτήσεων.

Α. ΕΑΡΧΑΣ: Νομίζω λοιπόν ότι θα ισχύσει αυτή η δικονομία που ισχύει πάντα. Δεν υπάρχει λόγος να κάνουμε άσχετες ερωτήσεις, ερωτήσεις έξω από το θέμα. Πιστεύω-και εγώ το δέχομαι από τώρα-

./.

-40-

πως ο Πρόεδρος θα έχει το βασικό λόγο. Θα μας επισημάνει ότι πρέπει να περιοριστούμε στο θέμα του και εφόσον δεν έχει ερωτηθεί.

Ένα άλλο θέμα στο οποίο θέλω να αναφερθώ είναι και το εξής. Νομίζω ότι όσο καιρό και αν αφήσουμε για να μελετήσουμε τα στοιχεία που έχουμε, ποτέ δεν θα είμαστε έτοιμοι όλοι. Πιστεύω λοιπόν ότι μπορούμε να προχωρήσουμε και τα δύο θέματα παραλλήλως. Δηλαδή να προχωρήσουμε εξέταση μαρτύρων και παραλλήλως όσοι αισθανόμαστε ότι έχουμε μενά να συνεχίζουμε να ερευνούμε τα έγγραφα.

Σχετικά με τους μάρτυρες, θα ήθελα να διατυπώσω μία σκέψη μου, ~~που~~ θέτω υπό την κρίση των συναδέλφων.

Πιστεύω ότι δεν πρέπει να ξεκινήσουμε από μάρτυρες τύπου π.χ. Γεωργίτση, από μάρτυρες δηλαδή που από πρώτη άποψη φαίνεται ότι ~~είναι~~ βαρύνει και κάποια ευθύνη. Δεν θα μας κάνουν εκείνοι τον καμβά πάνω στον οποίο εμείς θα ζωγραφίσουμε. Νομίζω ότι πρέπει να ξεκινήσουμε μ'ορισμένους τρίτους, αμέτοχους, τύπου π.χ. Ντενίση, δηλαδή από μάρτυρες, που απ'ότι τουλάχιστον βλέπουμε δεν έχουν εμφανή συμμετοχή. Από κει και πέρα ~~ίσως~~ ίσως θα πρέπει να τους καλέσουμε τελευταίους.

Νομίζω κύριε Πρόεδρε, ότι εδώ ερευνούμε ορισμένες πράξεις, που ζημίωσαν τον τόπο μας. Το λέω αυτό γιατί θέλω να κάνω μια παρατήρηση σ'όσα είπε ο κ. Κάππος. Είπε λοιπόν ο κ. Κάππος να ερευνήσουμε την αποστολή της μεραρχίας στην Κύπρο ^{ως έχει} το 1964 επί Κυβερνήσεως Παπανδρέου. Εγώ τουλάχιστον πιστεύω ότι κανένα κακό δεν έκανε η μεραρχία, αλλά αντίθετα έκανε καλό. Βέβαια αν ψάχνοντας βρούμε ότι πρέπει ^{να ερευνήσουμε} και αυτό το γεγονός είναι άλλο

./.

-41-

θέμα. Αλλά να ξεκινήσουμε από τώρα να ερευνούμε ποιος και γιατί έστειλε τη μεραρχία, ενώ σκοπός μας είναι να βρούμε τι ζημιά έγινε στον τόπο, νομίζω ότι ξεστρατίζουμε.

Επίσης, κύριε Πρόεδρε, τελειώνοντας θα ήθελα να πω το εξής: Εσείς, ως Πρόεδρος, έχετε μια πιο ολοκληρωμένη αντίληψη της πορείας μας. Θάλεγα λοιπόν πριν από κάθε συνεδρίαση να κάνετε εσείς ένα είδος σκωριφήματος, ένα είδος χονδρικής εισηγήσεως. Αυτό νομίζω ότι θα βοηθήσει να προχωρήσουμε γρηγορότερα.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, θα ήθελα τελειώνοντας να επανέλθω στην πρόταση που έκανα. Πρότεινα λοιπόν στα Υπουργεία Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας να πάει μία ομάδα από τα μέλη της Επιτροπής, αν είναι δυνατό και αύριο, ώστε μέχρι την ερχόμενη εβδομάδα να μας έχουν στείλει τα στοιχεία. Παραλλήλως οι κύριοι συνάδελφοι, που θα πάνε στο Υπουργείο Εξωτερικών μπορούν να ζητήσουν και έναν κατάλογο με περίληψη όλων των εγγράφων που έχουν, όπως πρότεινε ο κ. Βαρβιτσιώτης.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Αυτό κύριε Πρόεδρε, μπορείτε να το ζητήσετε μ' ένα τηλεφώνημά σας στον κ. Καψή.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Θα πάω ο ίδιος να επισκεφτώ τον κ. Καψή.

Δ.ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Μπορεί, κύριε Πρόεδρε, να έλθει και ο κ. Ζάιμης, και ο κ. Ζακολίκος, ως Αντιπρόεδρος, να επισκεφθεί τον Υπουργό

./.

-42-

Εθνικής Άμυνας.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Εφόσον η Δ/ση Κυπριακών Υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών έχει ίδιον πρωτόκολλο μπορούμε να ζητήσουμε να μας στείλουν ένα κατάλογο όλων των εγγράφων που έχουν.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εγώ κάνω αυτή την πρόταση, για να εκπροσωπηθούν όλες οι παρατάξεις.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Δεν είναι θέμα παρατάξεων, κύριε Πρόεδρε.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Θέλετε να γίνει έτσι; Δεν έχω αντίρρηση. Δέχομαι εγώ να πάω αύριο με τον κ. Ζαΐμη στο Υπουργείο Εξωτερικών...*

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Και μόνος σας, κύριε Πρόεδρε, μπορείτε να πάτε. Για μας δεν υπάρχει θέμα.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Όχι, θα ήθελα να πάω με τον κ. Ζαΐμη, γιατί γνωρίζει πολύ καλά τα θέματα του Υπουργείου Εξωτερικών. Επίσης και στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας μπορούν να πάνε ορισμένοι συνάδελφοι.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Μπορεί να πάει ο κ. Ζακολίκος που έχει διατελέσει Υφυπουργός Εθνικής Άμυνας. Δεν χρειάζονται πολυμελή όργανα.

./.

-43-

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, καταρχήν δεν θα πρέπει να γίνει με τα δύο Υπουργεία προφορική προσέγγιση μόνο. Τα γραπτά μένουν. Η Επιτροπή ό,τι θέλει θα το διατυπώνει εγγράφως και παραλλήλως μπορεί να γίνεται και προφορική προσέγγιση. Δεύτερο, οι επαφές αυτές δεν θα πρέπει να γίνονται μονομερώς, δηλαδή να γίνονται από μέλη της Επιτροπής, που θα προέρχονται από ένα κόμμα. Η Επιτροπή πρέπει να είναι αντιπροσωπευτική. Επίσης, νομίζω ότι πρέπει προτού να επισκεφθεί τα Υπουργεία ο Πρόεδρος, το κύρος του οποίου πρέπει να περιφρουρήσουμε, να προηγηθεί επίσκεψη των βουλευτών, οι οποίοι θα μελετήσουν τι στοιχεία έχουμε εδώ και τι θα ζητήσουμε από τα Υπουργεία και στην τελευταία φάση να πάει ο Πρόεδρος με τον κ. Ζαΐμη ή τον κ. Ζακολίκο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Συμφωνώ. Όσον αφορά την πρόταση του κ. Βαρβιτσιώτη, δεν έχω αντίρρηση και να πάω ο ίδιος στο Υπουργείο και να ζητήσω τον κατάλογο αυτόν εγγράφως. Αλλά το να πάω στο Υπουργείο και να αξιολογήσω εκεί τα έγγραφα που πρέπει να πάρουμε, είναι εκτός της αρμοδιότητάς μου.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, από τον πίνακα περιεχομένων θα αξιολογήσουμε εμείς μόνοι μας ποια έγγραφα μας χρειάζονται.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Συμφωνούμε λοιπόν να πάνε στο Υπουργείο ορισμένοι συνάδελφοι, που θα συζητήσουν με τον Υπουργό Εξωτερικών ποια είναι τα έγγραφα που αξίζουν τον κόπο να σταλούν στην Επιτροπή. Παραλλήλως θα ζητήσουμε και κατάλογο των εγγράφων, τον οποίο θα τον αξιολογήσουμε εμείς,

./.

-44-

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Συμφωνώ και εγώ να πάνε δύο συνάδελφοι στο ένα Υπουργείο και δύο στο άλλο. Επίσης καλό είναι να αποσταλεί και σχετικό έγγραφο στον Υπουργό Εξωτερικών. Όμως, κύριε Πρόεδρε, εγώ ζήτησα ορισμένα συγκεκριμένα έγγραφα, αν υπάρχουν βέβαια, όπως το μνημόνιο Παπανδρέου, το σχέδιο Σάντης-Μπωλ, τα πρακτικά της συνόδου του ΝΑΤΟ στη Λισσαβόνα το 1971.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ένας Υπουργός της χούντας λέει: "από τις 15 έως τις 20 του μηνός δεν ξαναασχολήθηκα με το θέμα. Από τις 20 του μηνός καθημερινά κάναμε Υπουργικό Συμβούλιο για την αντιμετώπιση της εισβολής". Αναζητώ τα πρακτικά του Υπουργικού Συμβουλίου και δεν υπάρχει τίποτα. Υπάρχει μόνο η κήρυξη της επιστράτευσης. Επίσης λένε οι Υπουργοί ότι στις 11 του μηνός έκαναν Υπουργικό Συμβούλιο και ρύθμισαν το τάδε θέμα. Πρακτικά δεν υπάρχουν, βεβαίως μπορεί να μην τηρήθηκαν πρακτικά. Όμως ένας από τους Υπουργούς λέει ότι τηρούσε πρακτικά ο υφυπουργός παρά τω πρωθυπουργώ Αλεξανδρή. Δεν υπάρχει όμως τίποτα.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Στείλτε έγγραφο και ας μας απαντήσουν ότι δεν υπάρχουν.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Θα στείλω έγγραφο στο Γραμματέα του Υπουργικού Συμβουλίου αν στις τάδε ημέρες υπάρχουν πρακτικά του Υπουργικού Συμβουλίου.

./.

-45-

Δ. ΔΙΒΑΝΟΣ: Λυπούμαι που θα αντιδικήσω με τον κ. Κάππο, αλλά θα ήθελα να πω ότι ο καθένας από μας έχει βεβαίως το δικαίωμα να υποβάλει προτάσεις στην Επιτροπή, αλλά ^{θα} πρέπει να αιτιολογεί γιατί διατυπώνει αυτές τις προτάσεις. Ερωτώ λοιπόν, η υπόθεση του πρωτοκόλλου Παπανδρέου ποια σχέση έχει με το πραξικόπημα; Ο κ. Κάππος ^{θέλω} συμπλήρωσε ότι θα πρέπει να εξετάσουμε πώς απεσύρθη η μεραρχία, διότι αν υπήρχε δεν θα μπορούσε να γίνει πραξικόπημα. Αυτό έχει μία λογική.

Θα ήθελα λοιπόν να παρακαλέσω τον κ. συνάδελφο να αιτιολογεί κάπως τις προτάσεις του.

Κ. ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Ο ελληνικός λαός είναι περήφανος για την απόφαση της αποστολής της μεραρχίας στην Κύπρο. Το γεγονός αυτό γράφεται στις χρυσές σελίδες της πολιτικής μας ιστορίας.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Αναμφισβήτητα το γεγονός αυτό αποτελεί μία από τις χρυσές σελίδες της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας.

Κύριοι συνάδελφοι, νομίζω ότι δεν έχουμε άλλο θέμα για συζήτηση. Ορίζουμε την επόμενη συνεδρίαση για την ερχόμενη Τετάρτη 28 Μαΐου, ^{ως μισή τουλάχιστον} οπότε θα ^{και} καταρτίσουμε έναν κατάλογο μαρτύρων.

Μετά από αυτά λύθηκε η συνεδρίαση. -

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

Κ. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΩΝ

Α2-ΤΜΗΜΑ ΚΥΠΡΟΥ

A.η. 48/15-5-86

Αθήνα, 26 Απριλίου 1986

Α.Π.Φ. 1224.1/11/ΑΣ 1133

Προς: - Πρόεδρο της Εξεταστικής των Πραγμάτων Επιτροπής
για τον φάκελλο της Κύπρου κ. Νάτσινα

Βουλή των Ελλήνων

Κοιν: - Πρεσβεία Λονδίνου

Ε.Δ: - Διπλωματικό Γραφείο κ. Υφυπουργού

Θέτουμε υπόψη σας το έγγραφο Φ. 120/367/10.3.86 της Πρεσβείας Λονδίνου, με τη συνημμένη επιστολή του πρώην επιτελάρχου της UNFICYP Βρεταννού Ταξιάρχου ε.α. Francis Henn, για την περίπτωση που η Επιτροπή, ως μόνη αρμόδια, θα ενδιαφερόταν να χρησιμοποιήσει τα στοιχεία αυτά.

Η Πρεσβεία Λονδίνου παρακαλείται να ευχαριστήσει τον Ταξίαρχο Francis Henn για την προσφορά του και να του δηλώσει ότι ενημερώθηκε σχετικά η αρμόδια Επιτροπή της Βουλής των Ελλήνων.-

Με εντολή Υπουργού

Ο Διευθυντής κ.α.α.

Β.Σ. Ζαφειρόπουλος

Σύμβουλος Πρεσβείας Α'

Αριθμ. Πρωτ.:

Α. 120 / Α. 357

ΠΡΩΤ. Υπουργείο Εξωτερικών

Α2 Δ/νση Πολιτικών Υποθέσεων

ΘΕΜΑ: Κυπριακό : εξελίξεις το 1974.

Σας επισυνάπτω φωτοτυπία επιστολής από 6.3.1986 που μου έστειλε ο Βρεταννός Ταξίαρχος κ.α. FRANCOIS HENRI, ο οποίος κατά την περίοδο 1972-1974 υπηρέτησε σαν Επιτελάρχης της Βρετανικής Δύναμης των Η.Ε. στην Κύπρο.

Την επιστολή αυτή ο Ταξίαρχος HENRI μου την έστειλε με αφορμή τις πρόσφατες δημοσιεύσεις για τον σχηματισμό Επιτροπής του Ελληνικού Κοινοβουλίου που θα ερευνήσει τα γεγονότα που οδήγησαν στην κυπριακή τραγωδία του 1974.

Σας παρακαλώ να μου γνωρίσετε την απάντηση που θέλετε να δώσουμε στον Ταξίαρχο HENRI.

Ο Πρόεδρος

Σ. Παπαδόπουλος

13/με

File No. 1000/1000/1000
 The Greek Embassy,
 2A Holland Park,
 London, W11 3LL.

6 March 1974.

Dear Mr. Ambassador,

The Cyprus Tragedy of 1974

I have learnt with much interest that the Greek Parliament has decided to establish a fact-finding Committee to inquire into all aspects of the Cyprus tragedy of 1974. Part of the purpose of this inquiry, I understand, is to place on record for posterity an authentic account of events at that time.

During the period June 1972 to October 1974 I was serving as the Chief of Staff of the United Nations Force in Cyprus (UNFICYP). That period, which started with the reactivation of the intercommunal talks and culminated in the coup d'état against Archbishop Makarios and the consequential Turkish intervention, constituted a watershed in the long history of Cyprus.

The appointment I held afforded me a somewhat unique view of those historic events, and for some time I have been engaged in writing a detailed account of them, with particular reference to the part played by UNFICYP (which in my view has never received the recognition it really deserved). This work, for which I have carried out detailed research over several years, is a free-lance undertaking, not sponsored by anyone or any body, although I have received encouragement to do it from various quarters, including Mr. Brian Urquhart in New York. The writing is well advanced, but for a number of reasons there is no prospect of publication in 1976.

However, it occurs to me that there may be some aspects of events in which I might be able to assist your Committee. Your Prime Minister, Mr. Papadofeu, has said that he is anxious to establish a factually accurate record of what happened, and that is my purpose too. So, if the Committee wished to consult me, I would be happy to give whatever assistance I can. However, this offer must be subject to the proviso that, depending on what aspects are of interest to the Committee, it might be necessary for me to seek the prior consent of the British Ministry of Defence and of the UN Secretary General, because, although I retired from the active list of the Army some time ago, at the time of these events I was a serving British officer and in a UN post.

Finally, it might be relevant to mention that I served as a Special Adviser on Cyprus to the British House of Commons Foreign Affairs Committee in the last Parliament.

Yours sincerely,

(Signature)

ΕΚΘΕΣΗ Βουλευτή Ε.Κ. κ. Γω. Τσουδερόν για τις καλωπίες
έναντι Κύπρου (1964)

Γεωργίου Τσουδερός
[Χρημάτης Στ. Κωστόπουλος]

ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

Εν Αθήναις τῆ 3ῃ Νοεμβρίου 1964

Αγαπῶντι κ. Γεωργίου Τσουδερόν,

Μετὰ μεγάλου ἐνδιαφέροντος ἔλαβον γνῶσιν τῆς ἐπιστολῆς διὰ τῆς ὁποίας μοῦ ἐκθέτετε τὰ πορίσματα τῆς ὑπό τὴν ἡγεσίαν σας ἀποστολῆς, ἥτις μετέβη ἐν Κύπρῳ ἵνα μελετήσῃ σημαντικὰ οἰκονομικά θέματα ἐνδιαφέροντα τὴν Μεγαλόνησον καὶ τὴν Ἑλλάδα.

Εἶναι εὐχάριστον καθήκον μου νὰ σῶς ἐκφράσω τὴν εὐχαρίστησιν μου διὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον προητοιμάσθη καὶ διεξήχθη ἡ ὅλη ἀποστολὴ καὶ τὰ ἐξαιρετὰ ἀποτελέσματα ἕτινα ἀπέδωκεν αὕτη.

*Με εὐχαρίστησιν
Γεωργίου Τσουδερόν*

(Σεκρετιόνητος)

Κύριον.

Ἰωάννην Τσουδερόν
Βουλευτὴν Ρεθύμνης

ΕΝΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΝ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΕΠΙΔΟΘΕΝ ΕΙΣ ΓΕΩΡΓΙΟΝ
ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΗΝ ΚΑΙ
ΚΑΘΟΔΟΝ ΜΟΥ ΜΕ ΕΙΣ ΚΥΠΡΟΝ ΕΝ ΕΤΕΙ 1964.
ΙΩΑΝΝΗΣ ΕΝΜ. ΤΣΟΥΔΕΡΟΣ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟ

1. ΤΟ ΦΡΟΝΗΜΑ

Τό γενικό φρόνημα τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ, εἶναι μαχητικό καί ἐπαναστατικό. Σέ ὅλες τίς τάξεις καί χωρίς σχεδόν καμμιά ἐξαίρεση, ἐκικρατεῖ ὁ πόθος τῆς μάχης γιά μιά ὑπόθεση πού ὅλοι τήν πιστεύουν δίκαιη καί ἱερή. Ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπό τόν Τούρκο εἶναι ἀναντίρρητα ἡ ἀπόλυτη ἐπιθυμία τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ. Ἡ διάθεση νά πεθάνουν, γιά νά πετύχουν τόν σκοπό αὐτό, εἶναι διαχυτή στήν πλειοψηφία του.

2. Ο ΣΚΟΠΟΣ

α) Ο ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΙΟΣ ΣΚΟΠΟΣ

Χωρίς ἐξαίρεση, βραχυχρόνιος σκοπός τοῦ ἀγῶνος, εἶναι ἡ "ἀπαλλαγὴ" ἀπό τόν Τούρκο. Ἡ ΧΡΙΣΤΙΚΗ ΟΜΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΛΥΤΗ ἀκαλλαγὴ. Αὐτή τοῦ Κυπριακοῦ πού δέν εἶχε ἄς βύση τῆς τῆν ὀλοκληρωτικῆ ἀποχώρηση τῆς Τουρκίας ἀπό τό Κυπριακό ἔδαφος, ἔχι μόνο δέν πρόκειται νά ἱκανοποιήσῃ τήν πλειοψηφία τοῦ λαοῦ, ἀλλά εἶ ἀ προκαλέσῃ βίαιες ἀντιδράσεις μέ ἄγνωστη ἔκταση.

β) Ο ΑΡΧΤΕΡΟΣ ΣΚΟΠΟΣ

Ἄκόμα καί ἐκεῖνοι τῶν ὀποίων φαινομενικά τουλάχιστον, ἡ ἔγωση θά εἶξη ἄμεσα συμφέροντα, παραδέχονται ἡ τουλάχιστον ἐμφανίζονται προσαρμοζόμενοι εἰς τήν ἰδέα ὅτι ἂν ἐκπληρωθῇ ὁ βραχυχρόνιος σκοπός τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπό τόν Τούρκο, τό φυσιολογογικό ἐπακόλουθο θά εἶναι ἡ πραγματοποίηση τῆς ἰνώσεως. Τό συμπέρασμα αὐτό τό υἱσθετοῦμε, ἐς ὅσον ἡ ἐπίλυση τοῦ Κυπριακοῦ δέν καταταθῇ πέραν τοῦ 5μήνου ἀπό σήμερα καί δέν μεσολαβήσουν κατ' ὁ δόσσημα αὐτό γεγονότα τό ὅποια εἶ ἀ συντελοῦσαν στήν μεταβολή τῶν σημερινῶν δεδομένων. Ἐπὶ ὄχον ὀμως ὅλες οἱ ἐνδείξεις ὅτι παρόμοια γεγονότα εὐδοκονταί σήμερα ἐν πλήρη ἰεελίξει.

3. ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΥΝΑΡΕΣΩΝ

Ἴσοζύγιο δυνάμεων, μέ ἀντικείμενο τήν στήριξη μιῦς

..... 2

Κοινωνικής Ισορροπίας μέσα στην Κύπρο, άπέναντι σε έσωτερικές αλλοιώσεις, δεν υπάρχει. Έρς τώρα οι έπιβουλές ήταν και είναι έξωτερικές, ξενόγλωσσες και άλλόφυλες, ή δέ άμυνα της κοινωνίας ήταν στραμμένη προς τά έξω. Κατά τό χαρακτηριστικό αυτό διαφέρει ριζικά ή κοινωνική διάρθρωση μέσα στην Κύπρο, από την διάρθρωση της Ελλάδας, τό δέ γεγονός αυτό πρέπει νά ληφθή σοβαρώπαρα υπ' όψιν.

Η έπέρχόμενη ένωση με την Ελλάδα, δεν μεταβάλλει πολύ ουσιαστικά την κατάσταση αυτή, γιατί και ή χώρα μας κατατάσσεται, στή διαμορφωμένη από αίωνες νοοτροπία αυτή, σαν μιά διάδοχος τρίτη έξωτερική κατάσταση, την οποία αντιμετώπιζουν μέν οι Κύπριοι με εύνοϊκή, κατά κανόνα, προκατάληψη, λόγω έθνικης ταυτότητας, έν πάσει όμως περικτώσει σαν μιά έξωτερική δύναμη, που θά διαδεχθή τόν ξένο παράγοντα στό οόλο του κατέχοντος.

Αν από την ταραχή του άγώνος, δημιουργηθούν μέσα στην Κύπρο συνθήκες Κοινωνικής άνατροπής τότε την έξομάλυνση κατά τους Κυπρίους, θά άναλάβη ή Ελλάδα, σαν έξωτειικός ήγετικός παράγων. Τό κοινωνικό θέμα, έπομένως, δεν άπασχολεί τόσο πολύ κόσμο όσο θά έπρεπε.

Την περίπτωσι δημιουργίας ανεξάρτητου Κυπριακού Κράτους, την βλέπει ή μεγάλη μάζα, σαν μιά διαμαρτυρία έναντίον ένδεχομένων λύσεων που δεν θά 'ίκανοποιούσαν τόν σκοπό του σημερινού άγώνα δηλαδή την όριστική άπλλαγή από τόν Τουόκο. Υπόκει όμως διά κατηγορία Κυπρίων, που έχουν ή νομίζουν ότι έχουν συμφέροντα νά μή γίνη ή ένωση, όπως τά μοναστήρια, άρισμένοι γεωκτήμονες και έμποροι, μέρος της υπαλληλίας, οι κομμουνιστές και οι συνοδοιπόροι της "άδεσμεύτου" ιδεολογίας.

Οί παράγοντες δυνάμεις μέσα στην Κύπρο του Σεπτεμβρίου 1984, είναι οι εξής:

α) Ο Μακάριος

Στηρίζεται, έφ' όσον τουλάχιστον άκολουθεϊ την σημεινή γραμμή του, στους έπιχειριζόμενους την αξιόλογη εκκλησιαστική και μοναστική περιουσία, ένδεχομένως στους βιγόμενους από την ένωση εκπροσώπους της οίκονομικής όλιγαρχίας, στό κομμουνιστικό κόμμα, στους συνοδοι-

..... 5

πόρους και στις προεργασίες των άδελφειών, των δορυφόρων και της δορυφορικής Ένωσης. Δημιουργείται λαϊκό Ξρεισμα.

Όργανά του είναι: τó Ήπουργικό συμβούλιο, τó ραδιόφωνο - τηλεόραση, μέρος του τύπου, ή αστυνομία και μέρος της υπαλληλίας.

Ό Μακάριος είναι ό σχοτεινότερος παράγων δυνάμεως στη σημερινή Κύπρο. Είναι άγνωστο αν έχει προσωπικές πολιτικές φιλοδοξίες, παρ'όλο που υπάρχουν πολλές ένδειξεις ότι τις έχει. Είναι άγνωστο επίσης αν οι φιλοδοξίες αυτές είναι ελληνικές ή αν στρέφονται προς τή διαδραμάτιση ενός ρόλου σαν ηγέτης μιας αδελφευτής δυνάμεως μεταξύ άνατολής και δύσεως. Δεν αποκλείεται, τέλος, να ακολουθή τήν γραμμή του πιστεύοντας ειλικρινά, όπως λέγει, ότι αυτή είναι ή μόνη όρθή γραμμή, τήν όποία μόνο αυτός μπορεί να χαράξη, που οδηγεί στην "μοναδική του φιλοδοξία" τήν "Ένωση με τήν Ελλάδα.

Όι παράγοντες δυνάμεως όμως στους όποιους στηρίζεται και ό τρόπος με τον όποτον ενεργούν τά όργανά του, δεν επιτρέπουν, φαινομενικά τουλάχιστον, να καταλήξουμε στο τελευταίο αυτό συμπέρασμα.

Τό Ήπουργικό Συμβούλιο, δεν νομίζουμε να αποτελή παράγοντα δυνάμεως. Αντιδρά μεμονωμένα, επηρεάζεται απόλυτα απ'τόν Μακάριο, ΔΕΝ τον εκπροσώπει σοβαράς. Είναι όργανό του ή τουλάχιστον τά μέλη του, λόγω σκοπιμότητας, υποκύπτουν στην γραμμή του, εσ'όσον αϊ Άθηναι δεν αναπτύσσουν μεγαλύτερη δραστηριότητα χαράζοντας κατευθυντήριες γραμμές και επιβάλλοντες τή δύναμή τους, τήν όποία έχουν κάθε δυνατότητα να μεταχειρισθούν.

Τό ραδιόφωνο - τηλεόραση, απόλυτα έλεγγόμενα απ'τόν Μακάριο, ευμίζουν στις έκπομπές τους χώρο του ανατολικού μπλόκ και λησμονούν κατά σύστημα, να θυμίζουν στον άκροατή, πως υπάρχει μιá μεγαλύτερη Πατρίδα.

Ό τύπος πρόκειται στον Μακάριο, δημοσιεύει άπερίγραστα δημοσιεύματα, εκθειάζοντας τους άνατολικούς, λησμονεί ή και κατηγορεί τήν Ελλάδα, με τήν μοναδική ίσως εξαίρεση του "Άγώνος". Άμεσα φαίνεται να έλέγχεται απ'τόν Μακάριο μόνο ό "φιλελεύθερος".

Η Άστυνομία, δύναμις 2.000 άνδρες, ες ών 50% ΑΚΕΛ, αίσθένεται μειωμένη από τήν ύπορξη του ελληνικού στρατού και τήν δημι-

.....4

ουργία της Έθνοφρουράς. Υπόκειται στην διάβρωση της παντοειδοῦς προπαγάνδας. Έχει μεγάλες όποδοχές και φοβάται πώς θά τις χάση μέ την Ένωση. Ο άρχηγός της Αστυνομίας Κασάπης δέν παραδέχεται την ύπαρξη κομμουνιστικού κινδύνου, δέν έχει έντολές νά τόν παρακολουθήση, ούτε έχει οδηγίες πιά γραμμή νά άκολουθήση.

Μέρος της ύπαλληλίας της Κυπριακής Δημοκρατίας έχει έπιλεγῆ από στελέχη του ΑΚΕΛ κατά την έποχή των "Αγγλων. Οί κομμουνιστές ἦταν πάντα αντίθετοι στον άγώνα της ΕΟΚΑ και στην Ένωση. Οί μεγάλες έν σχέσει πρός την Ελλάδα, άποδοχές, είναι ένας άλλος λόγος άνησυχίας για τό τί θά γίνη άν πραγματοποιηθή ἡ Ένωση.

β) Τό Κομμουνιστικό Κόμμα ΑΚΕΛ

Είναι τό μόνο συγχροτημένο πολιτικό κόμμα μέσα στην Κύπρο. Λέγεται πώς είναι ένα από τά καλλίτερα όργανώμένα κομμουνιστικά κόμματα.

Είχε λάβει σαφώς θέση έναντίον της ΕΟΚΑ και έναντίον της Ένώσεως. Για τόν λόγο αυτό έθεωρεῖτο, μέχοι πρό τινος, υπόδικο έθνικά.

Σήμερα δέν μπορεί άκόμα, λόγω του ψυχολογικού κλίματος, νά λάβη σαφή θέση έναντίον της Ένώσεως.

Γιά ν' άντιμετωπίση τή δυσχέρεια αύτή, χρησιμοποίησε ένα μεγάλο εὔρημα: Βάλλει έναντίον του ΝΑΤΟ. Η έννοια της τακτικής αύτής δέν γίνεται άντιληπτή άπ' τόν λαό. Αλλά και οί ιδιόούσες τάξεις έχουν παραουρή άπό τό σύνθημα αύτό του ΑΚΕΛ.

Η Ελλάδα είναι ΝΑΤΟ. Οί Έλληνες αξιωματικοί και οί Έλληνες στρατιώτες στην Κύπρο, άνήκουν στο ΝΑΤΟ. Τά Έλληνικά όπλα στην Κύπρο, είναι "δέσμια" του ΝΑΤΟ. Δέν πρόκειται νά χρησιμοποιηθοῦν για νά διώξουν τόν Τουρκο, γιατί αύτό δέν τό θέλει τό ΝΑΤΟ.

Τό κομμουνιστικό κόμμα βάλλει άδυσώπητα έναντίον του ΝΑΤΟ. Είναι πολύ δύσκολο, νά όποδειχθή στην συντριπτική κλειοψηφία του λαού που άποδέχτηκε και πίστεψε στο σύνθημα αύτό πώς έτοι προετοιμάζεται έντεχνα ἡ βολή κατά της Ελλάδος.

Κέ τή μέθοδο αύτή, τό ΑΚΕΛ έπίδιώκει στην ομοία νά κρατηθή

..... 5

αδύνατη οποιαδήποτε λύση του κυπριακού. Ήδη θά είναι πέρα πολύ δύσκολο στην Ελλάδα να επιβάλει λύση που να βασίζεται, όχι στην ένοικιστη βάση προς την Τουρκία, αλλά άλλως στην εκχώρηση βάσεων προς το ΝΑΤΟ. Μετά μερικούς άκομα μήνες θά είναι ΑΔΥΝΑΤΟΝ.

Τό δεύτερο στρατήγημα του ΑΚΕΛ είναι η εσωσηματική δημιουργία κλίματος εξαλλότητος και απουσίας κάθε λογικής απέναντι σε ότιδήποτε δυτικό, απέναντι στις δυνάμεις του ΟΗΕ, απέναντι στους ξένους ανταποκριτές. Έτσι δημιουργείται μιά έχορική στάση του πληθους, ενώ οι Τούρκοι καταπεριποιούνται κάθε ξένο, τό αποτέλεσμα είναι ή καλλιέργεια έχορικού κλίματος των δυτικών προς την υπόθεση της Κύπρου μέσω των διεθνών μέσων επικοινωνίας και ή δημιουργία προσθέτων δυσχερειών στην επίλυσή του από τόν δυτικό κόσμο.

Τό τρίτο στρατήγημα του ΑΚΕΛ είναι ή έξαρση, ή άρπάνταστη τυμπανοκρουσία, γύρω από την βοήθεια που "θά δώσουν" ή Αίγυπτος και ή Σοβιετική Ένωση στην Κύπρο. Έκρηματλευόμενο τή μυστικότητα με την οποία περιβάλλει ή Ελλάδα την κολοσιαία βοήθειά της προς την Κύπρο, ως και όλα τά υπόλοιπα στρατηγήματά του, τό ΑΚΕΛ, σε κοινό μέτωπο με τόν τύπο, τό ραδιόφωνο - τηλεόραση και τόν Μακάριο, έχουν ήβη δημιουργήσει την έντύπωση στο λαό ότι μόνο έξ ανατολών μπορεί να υπάρξει αποτελεσματική βοήθεια.

Έκτός από τά ψυχολογικά αποτελέσματα της τακτικής αυτής, τό ΑΚΕΛ χρησιμοποιώντας τόν Μακάριο, ό όποιος ίσχυρίζεται ότι κινείται προς ανατολάς υπό τό βόρος της Αιαικής πίεσεως, ενισχύει την θέση της Τουρκίας προς άδιαλλαξία, δυσχεραίνοντας πόλι την άμεση λύση. Διότι αν δεν είχε αναζητηθή ή βοήθεια, ή Τουρκία θά έμενε με έρωτηματικά. Αντιθέτως μετά την αποκάλυψη ότι δεν θά υπάρξουν σαφείς έγγυήσεις έξ Ανατολών, ή θέση της Τουρκίας ενισχύεται.

Τό ΑΚΕΛ χρηματοδοτείται κατά διαφόρους εύσχήμους τρόπους από την Σοβιετική Ένωση (π.χ. εκχώρηση κερδών σοβιετικού περιπτέρου Λευκωσίας). Χρηματοδοτείται όμως και από τόν Μακάριο, ό όποιος άναθέτει την διαχείριση των εξαγωγών άγροτικών προϊόντων στην έλεγχομένη συνεργατική ΠΕΟ και ΛΟΕΛ.

γ) Ο Τύπος

Ο τύπος σύστημα και ανεξέλεγκτος, άλλοτε σκοπίμως και άλλοτε για κυκλοφοριακούς λόγους, άκλουθεϊ την γραμμή του κομμουνιστικού κόμματος. Είναι άρπάντατος ό τρόπος με τόν όποιο έμφανίζονται οι

..... 6

είδησεις. Είναι εξ ίσου άπάνταστη ή έκταση της άπηνσίας έθνικου ή ελληνικού περιεχομένου. Μόνο όταν από απόλυτη ανάγκη εμφανίζεται έθνικης έκτάσεως είδηση (π.χ. γάμος του βασιλέως) παρουσιάζεται μία προσεκτικά νερόβραστη φιλολογία. Είδικά κατά τις ημέρες των βαμβερδισμών, ο τύπος ώργιάσε έναντίον της 'Ελλάδος.

Μερικά φύλλα είναι καθοδηγούμενα (Χαραυγή από τό ΔΚΕΛ και φιλελεύθερος, χρηματοδοτούμενος κατά διάφορους τρόπους, όπως π.χ. ή διαχείριση της έκδόσεως της Λευκωσίας, από τόν Μακάριο). Άλλα συνοδοιπορούν, διότι οί ίδιοκτήτες και οί συντάκτες τους έχουν είλικρινά πιστέψει στό συνθήματα της προπαγάνδας ('Ελευθερία). Η "Μάχη του Σουφών, άλλοτε και τώρα, όργανο της ΕΡΕ, χολακεύει (καθοδηγούμενη και από τόν Κωνοταντόπουλο) τόν Μακάριο και ρίχνει διαβρωτικά της έμπιστοσύνης προς τήν ελληνική ήγεσία των ένόπλων δυνάμεων (ίδε φύλλα 16, 17 και 18 Σεπτεμβρίου) προσπαθώντας τους νά μειώση τό γόητρο της Ένώσεως Κέντρου και του Πρωθυπουργού.

Τό ύψος της κυκλοφορίας στην Κύπρο, (50.000 φύλλα ημερησίως - αντίστοιχία στην Ελλάδα οά ήταν 1.100.000 φύλλα) άποτελεϊ δόλωμα και προξενεί μεγάλες ζημίες στους έκδότες εκείνους που δέν άκολουθοούν τήν βορείτα γραμμή που άνταποκρίνεται στό λαϊκό αίτημα. Κατ' αυτό τόν τρόπο, τό μόνο φύλλο που θυμάται τήν Ελλάδα, ο "Άγων του Νίκου Κόση, αντιμετωπίζει μεγάλες δυσχέρειες (κυκλοφορία κάτω των 2.000 - αντίδραση των έφημεριδοπωλών), χωρίς νά ύποτολμά και μεγάλη απόκλιση από τήν γενική γραμμή.

Ο τύπος έχει παύσει νά είναι παράγων δυνάμεως στην Κύπρο και έχει μεταβληθῆ σέ όργανο.

δ. Το ξένο παράγων

..... 7

Ενώ η δραστηριότητα των δυτικών πρεσβειών, περιλαμβανομένης και της Ελληνικής, είναι δύσκολο να εμφανισθῆ λόγω των συνθηκών που περιγράφουμε, η οργάνωση των ανατολικών πρεσβειών είναι σημαντική και η δραστηριότητά τους μεγάλη. Σημαντικότερο ρόλο παίζει η Πρεσβεία της Ηνωμένης Αραβικής Δημοκρατίας, η οποία έχει αναπεφύλακτα ταχέως έναντιον της Ενώσεως. Συστηματικῶς επιδιώκει και καλλιεργεῖ σχέσεις ὁ Αἰγύπτιος κρόνος με παράγοντες τῆς Κυπριακῆς ζωῆς, ιδιαίτέρως δὲ με τὸν Ιατρό Λυσοαρίδη.

ε. Ἡ ἄστική τάξη

Ὅπως ἀναλύσαμε καὶ στὴν εἰσαγωγή τοῦ περὶ παραγόντων συνάμεως κεφαλαίου, ἡ ἄστική τάξη εἶναι ἀπαράσκευη, λόγω εἰδικῶν συνθηκῶν, γιὰ νὰ παῖξῃ τὸν συνήθη ἐξισορροπιστικὸ ρόλο της.

Στὴν Δευτεροία, ἡ ἄστική τάξη δὲν εἶναι κἄν παράγων συνάμεως. Φερόμενη τελείως ἀνεπεύθυνα, ἔχει δώσει πίστη στὰ μὴ ἐμφανιζόμενα ὡς κομμουνιστικῶς, ἀλλ' ὡς ἐθνικιστικῶς συνθήματα και παίζει, θελά τη ἓνα σημαντικὸ ἀρνητικὸ ρόλο. Περισσότερο σοβαροὶ ἐμφανίζονται πάλι οἱ δημόσιοι παράγοντες (π.χ. οἱ Ὑπουργοὶ Γεωργιάδης, Τσῆσος Παπαδόπουλος, ὁ ἰπρόεδρος τῆς Βουλῆς Κληρίδης), ἀν και ὅλοι προσεμφεῖν νὰ ὑποστηρίζουν τὸ σύνθημα Μακαρίου=ΑΚΕΛ "ἕκδομα και ἡ συμβατικὴ λύση γιὰ ἐκχώρηση βίσεως στὸ ΝΑΤΟ εἶναι ἀπαράδεκτη". Ἀναγνωρίζουν ὁμως ὅτι ἐν φθίσωμε ἐκεῖ, εἰ ἦταν δυνατὸν νὰ λυθῆ τὸ πρόβλημα.

Ὁ Ὑπουργὸς Βωυτερινῶν Γεωργιάδης, νομίζει πάντως πὸς ἡ λύση πρέπει νὰ δοθῆ πραξικοπηματικῶς, γιὰτὸ αὐτὸ εἶναι ὁ μόνος τρόπος γιὰ ν' ἀποφευχθῆ τὸ διμοψήρισμα ποὺ ἀποκλειεταὶ νὰ εἶναι, κατ' αὐτὸν, 100% ὑπὲρ τῆς Ἐνώσεως.

Εἶναι δύσκολο νὰ παραδεχθῶμε πὸς ἡ ἄστική τάξη τῆς Κύπρου εἶναι ὁλόκληρη τόσο ἀπλοῦς, ὥστε νὰ παραφυρθῆ σὲ τὴν ἐκταση ἀπὸ τὸν ἐξἄλλο τύπο. Ἐξ ἄλλου εἶναι φανερό ὅτι και ἡ στάση τοῦ τύπου δὲν ὑποβάλλεται μόνο ἀπὸ τὸ ΑΚΕΛ, ἀλλὰ και ἀπὸ τὸν Μακάριο, τὸν ὁποῖο ὑποστηρίζουν οἱ οικονομικοὶ παράγοντες τῆς ἄστικῆς τάξεως.

.....B

Πρέπει επομένως να αναζητηθούν και άλλοι λόγοι, εκτός από την πατριωτική αγανάκτηση, για την στάση αυτή των λατών. Υπάρχουν πολλά οικονομικά συμφέροντα με τις χώρες της Μέσης Ανατολής. Υπάρχει ανταγωνισμός με το Ισραήλ. Υπάρχει, τέλος, το άγνωστο του τι θα σημάνει η ένωση με την Ελλάδα.

σι. Ο Στρατηγός Γρίβας

Είναι πολύ απογοητευμένος, προφανώς γιατί η τακτική του Πακαρίου, των λατών, του ΑΚΕΛ αλλά και της Ελλάδος, έχει περιόρισει την εφύφευα κινήσεώς του.

Ο Γρίβας είναι τρμιος και εμφανίζεται πειθαρχικός. Έχει ένα άριθμό δυναμικών στελεχών, μεταξύ των οποίων και σημερινό βουλευτά. Έχει ώδμα μαγνητική εκίδραση σε σημαντικό μέρος του άγροτινού πληθυσμού (62%). Η άγροτινή τάξη, είναι τό βάθρο του έθνικισμού, επομένως πρέπει να προσεχθῆ έντελώς ιδιαίτερα.

Ο Γρίβας εμφανίζεται σήμερα μόνο ως πατριώτης και στρατιώτης. Λέγει πός δεν έχει πολιτική φιλοδοξία και φαίνεται είλιπρητής. Αν όμως δεν ένισχυθῆ ούλοιστικά, θα έκλειψη από παράγων δυνάμεως.

Η δύναμη του Γρίβα στην Έθνοφρουρά είναι έξωγενής και πηγάζει από την στήριξη ή οποία τέλνει να του παρέχεται από τους αξιωματικούς της Έθνοφρουράς.

Πρέπει να σημειωθῆ ότι ο Γρίβας εύρεσεται σε δύσκολη θέση, επειδή είναι αδιάλλατος στο θέμα της Ένώσεως και, έπομένως, μετριοπαθής μπέναντι στις έξαλλα συνθήματα που έχουν κατακτήσει μεγάλο μέρος του Κυπριακού λαού, έρχόμενος κατ' αυτόν τον τρόπο σε σύγκρουση πρός την κοινή γνώμη, η οποία τέλνει από μέρα σε μέρα να περιορίση τό κύρος του. Άλλος λόγος που περιορίζει τό κύρος του Γρίβα είναι ότι έχει ταχύη υπέρ του έφοπλισμού των άνταρτικών δυνάμεων, που έλλοτε ήταν κατά μέγα μέρος πιστές σε αυτόν, έρχόμενος και πάλι σε αντίθεση πρός τις επίθυμες όργανωμένων ομάδων.

• / •

Είναι επομένως άπικράττητο νά τωμάσῃ τό κῦρος τοῦ Γρίβα μέ κάθε δυνατό τρόπο.

ζ. Ὁ Ἑλληνικός Στρατός

~~Ἑλληνικός~~

Ἀποτελεῖ τήν μεγαλύτερη δύναμη στήν Κύπρο. Ἡ μέσα σέ ἑξ μῆνες δημιουργία ἐν τοῦ μηδενός μιᾶς ἀπόλυτα ἀξιόμαχης μαχητικῆς ἑλληνικῆς μονάδας μέσα στήν Κύπρο, ἡ ὁποία εἶναι σέ θέση νά ἀποκρούσῃ ἰποτελεσματικά τόν κίνδυνο Τουρκικῆς ἀπεβίσεως, ἀποτελεῖ μία ἀνεῦ προηγουμένου ἐπιτυχία τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, γιά τήν ὁποία εἶναι ἄξια συγχαρητηρίων. Χρησιμοποιούμενος σάν ἐντελεστικό ὄργανο, ὁ ἑλληνικός στρατός στήν Κύπρο, μπορεί νά ἐπιβάλῃ τίς Ἑλληνικές ἀπόψεις.

Ἡ ἡγεσία του εἶναι ἀριστη, στερεῖται ὅμως ὄργανου ἰποτελεσματικῆς προπαγάνδας. βάλλεται ἐντεχνα ἀπό τό ΑΚΕΛ, τόν τύπο καί τίς διαδόσεις. Μετά ὀλίγους μῆνες θά δημιουργηθοῦν οἱ συνθήκες πού θά τόν καταστήσουν ἐνδεχομένως μισητό.

Διαθέτει ἀριστη στελέχωση γιά περίπτωση ἐξωτερικοῦ πολέμου, ἄν ὅμως χρειασθῇ νά ἐπιβάλῃ δυναμικά μιᾶ λύση στό ἐσωτερικό, πρέπει ἐπειγόντως νά ἀντικατασταθοῦν ἀρισμένα ἀνώτερα στελέχη.

η. Ἡ Ἐθνοφυρουρία

Εἶναι ἀκόμα ὑπό τόν ἔλεγχο τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Εἶκοσι περίπου στελέχη της πρέπει νά ἀντικατασταθοῦν ἐπειγόντως. Χρειάζεται προσοχή στόν ρυθμό ἐκπαιδεύσεως ἀσπρῶν στελεχῶν, γιατί ἐν ἡ ἐκκρεμότης παραταθῇ, μέγας ἰριδμός τῶν ἐξ Ἑλλάδος στελεχῶν νά ἀρχίσῃ νά γίνεταί περιττός καί ἡ Ἐθνοφυρουρία θά ἀρχίσῃ νά ἐλέγχεται ἀπό τόν Κομμάρσο.

θ. Ἡ Ἑλληνική Πρεσοβεία

Δέν διαλύεται ἀρκετά στελέχη. εἶναι ἀδύνατον νά ἀντοποκριθῇ στίς σημαντικές ἀνάγκες δραστηριοποιήσεώς της.

Δέν διαθέτει Ἱπηρεσία Πληροφοριῶν. Ὁ τρόπος ἐκπαίδεψέως καί λειτουργίας τῆς ΚΥΠ, ὀδηγεῖ στό βασικό συμπέρασμα ὅτι οἱ πληροφορίες της δέν εἶναι ἀξιόπιστες.

..... 10

4) ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΜΕΤΡΑ

Ἡ Κυβέρνηση τῆς Ἑλλάδος πρέπει νά λάβη σοβαρώτατα ὑπόψιν ὅτι:

α) Ἡ συντριπτική πλειοψηφία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου, ἀποκλείει τήν λύση μέ ἀντάλλαγμα τήν ἐκχώρηση ἢ τήν ἐνοικίωση βάσεως στήν Τουρκία, εἴτω καί συμβολικῆς ἐπίσεως.

β) Ὅτι ἔχει ἤδη καλλιεργηθῆ τέτοιο κλίμα, ὥστε μεγάλο μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου, - ἐνδεχομένως δέ ἡ πλειοψηφία του - νά ἀποκλείη ἐπίσης τήν λύση τοῦ προβλήματος μέ συμβατική ἐκχώρηση βάσεως στό ΝΑΤΟ, πρὶν πραγματοποιηθῆ ἡ ἔνωση.

Στήν πρώτη περίπτωση, γιά νά ἐπιβάλῃ ἡ Ἑλλάς τήν λύση μέ τουρκική βάση, οἰαδήποτε μορφῆς, πρέπει νά ἀνατρέψῃ προηγουμένως τὸ σημερινὸ καθεστῶς. Μία παρόμοια ἐνέργεια, ἀν ἀποφασισθῆ, δέν ἐπιτρέπεται νά ἀποτύχῃ, γιατί τότε θά ὑπάρξουν ἀνυπολόγιστες συνέπειες, πού θά ὀδηγήσουν ὀλόκληρη τήν Ἑλλάδα σέ μία ἐπερίγραμμα περιπέτεια.

Ὁ ἑλληνικὸς στρατός, μέ τήν σημερινή σύνθεση τῶν βασικῶν στελεχῶν τοῦ ἑλληνικοῦ σώματος καί τῆς ἔθνοφυλακῆς, (ἐκλεκτά μαχητικὰ στελέχη, ὠρισμένα ὁμως τῶν ὁποίων δέν θεωροῦνται ἀφαιρεμένα στήν ἑλληνική Κυβέρνηση), δέν εἶναι σέ θέση νά ἐγγυηθῆ ἐπιτυχία, ἐκτός ἀν ὑπάρξῃ διάγγελμα τοῦ βασιλέως.

Γενικά δέν νομίζομε ὅτι πρέπει νά ἐπιδιωχθῆ ἡ λύση αὐτή, παρὰ μόνο στήν ἀκραία περίπτωση πού ἡ Κυβέρνηση θά κρίνῃ πῶς εἶναι ἐντελῶς ἀπῆλθον, μέσα στά ἀνώτατα χρονικά περιθώρια ἀντοχῆς τῆς Ἑλλάδος, νά γίνῃ θετική ἡ λύση. Πίσω ἀπὸ τῶν λόγων γιά τοὺς ὁποίους ἀπορρίπτουν τήν λύση αὐτή οἱ Κύπριοι, οἱ ὁποῖοι εἶναι σοβαροί, ἡ Ἑλλάς θά ἔπρεπε στήν περίπτωση αὐτή, ἐκτός ἀπὸ τήν ἐπιτυχῆ ἀνατροπὴ τοῦ σημερινοῦ καθεστώτος, νά εἶναι προετοιμασμένη νά ἐπέμβῃ καί στήν διαμόρφωση τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ δημοψηφίσματος, τὸ ὁποῖο, ἐν ὄψει παρομοίας λύσεως, δέν εἶναι καθόλου βέβαιο, γιά νά μὴ ποῦμε ὅτι ἀποκλείεται, νά εἶναι ὑπὲρ τῆς ἔνωσεως, ἐν πάση ὁμως περιπέτσει θά περιέχῃ τόσο μεγάλο ποσοστὸ ἐγκυρίων τῆς, ὥστε νά

.....II

χάνη τή σοβαρότητά του.

Στή δεύτερη περίπτωση, δηλαδή στην λύση έκτακτης είσεως του ΝΑΤΟ, ως αντίλλαγμα συμβατικό για τήν Ένωση, δέν είναι ανάγκη, μέ τό σημερινά δεδομένα τά οπούα είναι όμως ρευστά και μεταβάλλοντα συνεχώς επί τό χείρω, νά ανατραπή τό σημερινό καθεστώς τής Κύπρου, εν ή Κυβέρνηση τής Ελλάδος είναι σέ θέση νά εξασκίση σημαντική πίεση επί του και επί' όσον τό καθεστώς Μακαρίου, δέν στηρίζεται σέ αξιόλογες έγχυσεις από τήν Σοβιετική Ένωση. (Ήδη έχομε πληροφορίες ότι ο Μακάριος έδωσε, προφορικά τούλάχιστον διαβεβαίωση στον Νασσέρ, ότι δέν θά υπάρξουν είσεις του ΝΑΤΟ, στην Κύπρο). Και πάλι όμως, έστω εν ύπάρξη τό σύμφωνο τής Κυβερνήσεως Μακαρίου, θά χρειαστεί έως έκείβαση του δημοψηφίσμα, γιατί στην περίπτωση αυτή τό κύρος του Μακαρίου θά κλονισθή έσωτερικά, θ' αποδουρευθή, τό ΑΚΕΛ, έπιμένως θά υπάρξει μεγάλη αντίδραση στην Ένωση.

Δεδομένης τής σημερινής θέσεως τής Τουρκίας, ή δεύτερη αυτή λύση προϋποθέτει παράταση τής έκκενρότητας. Παράταση τής έκκενρότητας προϋποθέτει και κάθε άλλη λύση, ή εέ συνάντηση των θυμάρων μας εξαργύται από τά όρια άντοχής τά οπούα διαθέτει τόσο ή Ελλάς, όσο και ή Τουρκία.

Έξαρτήται επίσης από τόν βαθμό ανάπτυξεως του άνετολικού μπλόκ. εν ή Κομμουνιστική Ένωση έγχυθη τήν ανεξαρτησία τής Κύπρου, άδυνατείει έσφαλώς ή θέση τής Τουρκίας, δυσχεραίνεται όμως ή δυνατότης επέμβσεως των συμμάχων μας, υπέρ τής Ελλάδος, γιατί στην περίπτωση αυτή ή Τουρκία έγκυταλειρόμενη από τούς συμμάχους, εν όφει σοβαρής σοβιετικής άπειλής, θά αντιμετώπιση έσφαλώς έσωτερικό πολιτικό σάλο μέ άβέβαια αποτελέσματα.

Αποτελεσματική έπέμβαση των σοβιετιών, θά δημιουργήση και μεγάλη έσωτερική προλήματα στην Ελλάδα, τά οπούα θά είναι έξαιρετικά δύσκολο νά αντιμετωπισθούν.

Έσχέτως λύσεως, ή Έλληνική Κυβέρνηση θέλει, έπιμένως, νά περιορίση τήν έλευθερία κινήσεως του Μακαρίου και νά έλέγχει

.....12

Όσο είναι κείρος τήν διεθνή διπλωματική του δραστηριότητα. Προς αὐτή τήν κατεύθυνση τείνουν τά μέτρα που προτείνουμε, ἡ λήψη τῶν ὁποίων εἶναι υπερπερίγρουσα.

Ἡ γενική γραμμή τῶν μέτρων αὐτῶν εἶναι ἡ ἐξῆς, ἔχοντας ὡς ὄφιν ὅτι σήμερον οἱ Ἀμερικανοί εἰς ἐδέχοντο, γνωρίζοντες τά πράγματα, νά εἰσδύσῃ ἡ Ἑλλάς ἀποτελεσματικά μέσα στήν Κύπρο, ὥστε νά ἐλέγξῃ καί προλάβῃ τόν κίνδυνον τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐκφυγισμοῦ, που διατρέχομε σήμερον στήν Μεγαλόνησο.

- ✓ α) Πλήρης ἐλεγχος ἐπὶ τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ καί τῆς Ἐθνοφρουρῆς.
- ✓ β) βραχυκύβλιση τοῦ Μακαρίου, χερῆς ἀνατροπῆ του.
- ✓ γ) Συστηματική ἐλληνική προπαγάνδα στήν Κύπρο.
- ✓ δ) Σταδιακή καί ἐντεχνη δημιουργία κατανοήσεως στόν Ἑλληνικό καὶ τῆς Κύπρου, πῶς ἡ ἰδεολογική καί φυσιολογική ὕεση καί τό συμφέρον τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Κύπρου εἶναι ἐξ ὀδυνηροῦ στρατόπεδο, ὅτι ἡ λύση τοῦ Κυπριακοῦ εἶναι εὐνοϊκή καί ὅτι τελικά εἶναι προέλεη ἀπό τίς συμμαχίες μας.
- ✓ ε) Προτεινόμενα γιὰ ἐνδεχόμενη παράταση τῆς ἐκκρεμότητος ἐπὶ μακρύτερο χρονικό διάστημα.

..... 13

Τὰ προτεινόμενα μέτρα, είναι τὰ ἑξῆς:

✓ 1) Ἡ ἐπείγουσα ἀντικατάσταση 10 ἀξιωματικῶν τοῦ ἑλληνικοῦ στοσσοῦ καὶ 20 ἀξιωματικῶν τῆς ἐθνοφυλακῆς, ἐκί τῆ βῆσει τῶν ὑποδείξεων τοῦ Στρατηγοῦ Γεωργιάδη, μὲ πεπειραμένους ἀξιωματικούς, τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης τῆς Κυβερνήσεως.

✓ 2) Ἡ ἐπείγουσα ἀποστολή στὴν Κύπρο δυνάμεις ἀποτελουμένης ἀπὸ 400 τουλάχιστον ἱκανοὺς ἀστυνομικοὺς καὶ χροφυλάκες, γιὰ τὴν ἀνάληψη τοῦ ἔργου τῆς τηρήσεως τῆς ἀσφαλείας καὶ τὴν ἔντεχνη βραχυκύκλωση τῆς ὑποπτιης κυπριακῆς ἀστυνομίας.

✓ 3) Ἡ ἄμεση δημιουργία Ὑπηρεσίας Προπαγάνδας παρὰ τῷ ἑλληνικῷ στρατηγεῖω. Ἡ Ὑπηρεσία αὕτη πρέπει νὰ ἐπανδρωθῆ μὲ τὰ ἄριστα διαθέσιμα πολιτικά, οἰκονομικά καὶ δημοσιογραφικά στελέχη, γιὰτὶ ἡ προπαγάνδα δέν πρέπει νὰ περιορισθῆ μόνο σὲ ἐθνικὸ καὶ πολιτικὸ θέμα, ἀλλὰ νὰ εἴσῃ καὶ ἱκανοποιητικὴς ἀπαντήσεὶς στὰ μεγάλα ἐρωτηματικά γιὰ τὶς οἰκονομικὲς συνέπειες τῆς ἐνώσεως.

Ἀποστολή τῆς Ὑπηρεσίας αὕτης θά εἶναι νὰ ἐλέγξῃ, μὲ πίεση ἐπὶ τοῦ Μακαρίου, τὸ ραδιόφωνο — τηλεόραση, νὰ δώσῃ ὑλικὸ καὶ ἐν ἀνάγκη νὰ ἐξαγαράσῃ τὸν τόπο, νὰ προβῆ στὴν ἐκδόση ἐφημερίδος ποὺ θά κυκλοφοοῦσῃ στὸ στρατό καὶ μέσω τοῦ στρατοῦ στὴν Ἰκαίθρο, νὰ περιοδεύῃ συνεχῶς εἰδοντας διαλέξεις καὶ ὁμιλίαι, νὰ πληροφοροῦσῃ τοὺς οἰκονομικοὺς κύκλους τῆς Κύπρου καὶ νὰ δια φωτίσῃ τοὺς ἀγρότες.

✓ Ἐπίσης ἡ Ὑπηρεσία αὕτη θά ἀναλάβῃ νὰ διατυπώσῃ προτάσεις οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος στὴν Κύπρο, μετὰ τὴν ἔγωση, τὶς ἀποτεῖς θά ἐπεξεργασθῆ καὶ ἐγκρίνῃ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση καὶ θά ἔχῃ ἔτοιμες πρὸς ἐξαγγελία μέλις κρίνῃ πῶν στιγμή κατάλληλη.

4. Ἡ ἄμεση ἀναδιοργάνωση τῆς ΚΥΠ, παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ Πρεσβείᾳ Λευκωσίας μὲ ἀξιόπιστα, ἱκανὰ καὶ πεπειραμένα στελέχη, διότι ὁ στρατηγὸς Σωτόπουλος τῆς ΚΥΠ δέν νομίζομε νὰ εἶναι κατάλληλος.

Ἡ ἄμεση ἐπένδρωση τῆς Ἑλληνικῆς πρεσβείας ^{Πλευρωκίαι} μὲ πληθῆρα ἱκανῶν φλεχῶν καὶ μέσων.

Ἡ διασπορά ἱκανῶν ἑλληνικῶν στελεχῶν στὶς δημοτικὲς Ὑπηρεσίες τῆς Κύπρου, ἐν εἴδει Τεχνικῆς βοήθειαι, ὥστε νὰ ἐραχυκυκλωθῆ ὁ Μακάριος.

..... 14

7. Ἡ ἄσκηση πιέσεως, χρησιμοκοιώντας τὴν δύναμη τῆς Ἑλλάδος στὴν Κύπρο ὥστε:
- α) Νά παραχωρηθῆ τὸ ραδιόφωνο - τηλεόραση στὴν Ὑπηρεσία Προπαγάνδας πού προτείνουμε.
 - β) Νά ἐκδοθῆ Νόμος τῆς Κύπρου πού νά ἐπιτρέπη ἔλεγχο ἐπὶ τοῦ Τύπου λόγω τῆς ὑπαρχούσης καταστάσεως ἐκτάκτου ἀνάγκης.
 - γ) Νά πραγματοποιηθῆ ἡ διείδουση στὶς κρατικές ὑπηρεσίες τῆς Κύπρου ὑπὸ τὴν μορφή "τεχνικῆς βοθηείας".
8. Ἡ λήψη σαφῶν μέτρων συντονισμοῦ καὶ ἐκκαθαρίσεως τοῦ θέματος τῆς ἡγεσίας τῶν ἠνωμένων στρατευμάτων.
9. Ἡ ἐνίσχυση - κυρίως ἡθική - τοῦ Γρίβα.
10. Ἡ ἐνίσχυση τῶν ἐθνικιστικῶν ἐργατικῶν σωματείων καὶ προσώπων πού παίζουν μεγάλο ρόλο στὴν κίνηση (δύναμις 15.000), ὅπως ὁ Βουλευτὴς Ἐώστας Χριστοδουλίδης.
11. Ὁ προσηλυτισμὸς ἀριστερῶν Ὑπουργῶν τοῦ Μάκαριου, κυρίως τοῦ Γεωργιάδη, τοῦ Τάσου Παπαδοπούλου, Βουλευτῶν ὅπως ὁ Κώστας Χριστοδουλίδης, ἡ προσήλυσή τους στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὸν κ. Πρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἡ προσφορά σὲ αὐτοὺς θέσεων μέσα στὴν Ἐνωστὴ Κέντρον, δημιουργημένου στὴν Κύπρο κλιμακίου τῆς Ε.Κ.
12. Ἡ σταδιακὴ ἐγκατάλειψη τῆς μυστικότητος γύρω ἀπὸ τὴν ὑπαρξη καὶ τὴν δύναμη τοῦ ἑλληνικοῦ στοματοῦ στὴν Κύπρο καί, μόλις ὑπάρξῃ εὐκαιρία, ἡ ἐμφάνισή του σὲ μεγάλη παρέλαση.
13. Ἡ ὀργάνωση συνεχῶν ἐπισκέψεων ἐκλεκτῶν Ὑπουργῶν καὶ Βουλευτῶν τῆς Ε.Κ. στὴν Κύπρο.
14. Ἡ συνεχῆς ἐπίσκεψη ἐκπροσώπων τῶν οἰκονομικῶν Ὑπουργείων καὶ Ὄργανισμῶν, ὅπως ἡ ΕΤΒΑ, ἡ ΑΤΕ, ἡ ΔΕΗ, ὥστε νά δοθῆ ἡ ἐναύπνηση ὅτι προετοιμάζεται σοβαρὰ ἡ Ἑλλάς γιὰ νά ὀργανώσῃ τὴν Ἐνωση.
15. Ἡ ἐξαγγελία ρητῆς δηλώσεως ὅτι σὲ περίπτωση Ἐνώσεως εἶδ δοθῆ προνομιακὴ μεταχείριση τῆς Κύπρου ἐπὶ μακροῦ χρονικοῦ διαστήματι, τύπου δευτεκανήσου, καὶ ὅτι δὲν θὰ μεταβληθοῦν οἱ θεσμιστικὲς διαθερῶσεις.

.....15

26. Ἡ ἐπίσκεψη στὴν Κύπρο ἑκαρσούπων τῶν Ἐνώσεων Συνεταιρισμῶν καὶ τῶν Ἐργατικῶν Σωματείων, μετὰ προσεκτικῆς ἐπιλογῆς καὶ διαφώτισης.

✓ 17. Ἡ εξέταση τοῦ ἐνδεχομένου ἐπισκέψεως τοῦ κ. Ἡρωοπουργεῶ.

✓ 18. Ἡ εξέταση τοῦ ἐνδεχομένου ἐπισκέψεως τῶν Α.Α.Μ.Μ. τῶν Βασιλέων.

19. Ἡ εξέταση τοῦ ἐνδεχομένου τῆς ἐγκαταστάσεως στὴν Κύπρο μίσε μοίρας ἀντιαεροπορικῶν πυραύλων ΗΑWΚ, οἱ ὁποῖοι εἶναι καθαρὰ ἀμυντικό ὄπλο, ἔστω καὶ ἐν μυστικότητι. Ἡ ἐπίλυση τοῦ προβλήματος τῆς ἀντιαεροπορικῆς ἀμύνης κού θά ἐπιτευχθῆ κατ' αὐτό τόν τρόπο, θά τονώσῃ σημαντικά τό ἠθικό τοῦ πληθυσμοῦ καὶ θά καταστήσῃ περιττή κάθε ἔκκλησι, γιὰ βοήθεια ἀπ' τὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση, ἐνῶ παράλληλα θά ἐνισχύσῃ τό κύρος τοῦ ΗΛΤΟ στὴν Κύπρο.

20. Ὡς μέτρο προστασίας ἀπὸ στρατιωτικά σφάλματα, θά πρέπει νά καθιερωθῆ, ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος Ἐθνικῆς Ἀμύνης, προκειμένου νά λάβῃ ἀποφάσεις, ὀφείλει νά μὴν ἐκασίεται μόνο στοὺς ἀρχηγούς ἢ στὴν Διχὴ του κρίση, ἀλλὰ νά συμβουλευέται τὰ ἀρμόδια συμβούλια. ἀμύνης.

Κομίζομε ὅτι ἂν ἐφαρμοσθοῦν μὲ προσοχὴ καὶ ἐκειγόντως τὰ προτεινόμενα 20 σημεία, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θά κατορθώσῃ νά ἐπιλύσῃ τό πολιτικό καὶ κοινωνικό μέρος τοῦ Κυπριακοῦ προβλήματος, μὲ τὴν ἴδια θεαματικὴ ἐπιτυχία μὲ τὴν ὁποία ἀντιμετώπισε ὡς σήμερα τό πρόβλημα τῆς ἀμύνης τῆς Πῆρου.

20.9.64

ΠΑΛΛΗΝΗΣ ΕΥΜ ΤΣΟΥΛΕΡΗΣ

Ι.Ε. Τσουζέρης

Βουλῆς Ρεθύμνης

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ' - ΣΥΝΟΔΟΣ Α'

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

"ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 28 Μαΐου 1986, ημέρα Τετάρτη και ώρα 18.30' μ.μ. συνεδρίασε στην αίθουσα Γερουσίας του Μεγάρου της Βουλής, η Εξεταστική Επιτροπή "για το φάκελο της Κύπρου" με Πρόεδρο τον κ. Χρίστο Μπασαγιάννη και με θέματα ημερήσιας διάταξης:

- 1) Συνέχιση της ενημέρωσης επί των στοιχείων του "φακέλου της Κύπρου" και
- 2) Υποβολή προτάσεων για την εξέταση μαρτύρων.

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι Βουλευτές: Γ. Δασκαλάκης, Πασ. Ζακολίκος, Γ. Κουτσογιάννης, Αλ. Διαροκάπης, Χ. Μαρκόπουλος, Χ. Μπασαγιάννης, Δ. Παγορόπουλος, Γ. Παπαδονικολάκης, Εμμ. Παπαστεφανάκης, Γ. Περάκης, Σπ. Ράλλης, Κ. Τσιγαρίδας, Γ. Βαρβιτσιώτης, Γ. Βασιλειάδης, Μ. Έβερτ, Αν. Ζαΐμης, Αθ. Ξαρχάς, Μ. Παπακωνσταντίνου, Αν. Παπαληγούρας, Αρ. Παυλίδης, Άνν. Συνοδινού, Κ. Κάππος, Κ. Γιατράκος και Δ. Λιβανός.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής, αφού διαπιστώνει την ύπαρξη απαρτίας κηρύσσει την έναρξη της συνεδρίασεως και λέγει:

Κύριοι συνάδελφοι, θέλω να ενημερώσω την Επιτροπή για τα νέα στοιχεία, που μας έχουν αποσταλεί.

-2-

Τα στοιχεία αυτά είναι:

1. Επίσημη μετάφραση από το Υπουργείο Εξωτερικών της επιστολής του Βρετανού Ταξιάρχου ε.α. Francis Hen, ο οποίος διετέλεσε επιτελάρχης της UNIFIKYP κατά την εποχή εκείνη.

Η μετάφραση αυτή έγινε μετά από δική μας αίτηση προς τον

Υφυπουργό Εξωτερικών κ. Ι. Καψή.

Τα σχετικά κείμενα έχουν ως εξής:

./.

-3-

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΓΙΑ ΤΟ "ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Αθήνα, 22 Μαΐου 1986

Γραμματεία : Γραφείο 140
Α' όροφος τηλ. 3240252

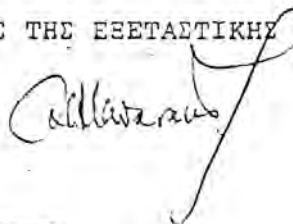
Αριθ. πρωτ. 54

Προς τον Κύριον
Ι. Καψήν
Υφυπουργό Εξωτερικών

Σε εκτέλεση σχετικής απόφασης της Εξεταστικής Επιτροπής κατά τη συνεδρίασή της την 21-5-1986 παρακαλούμε να δώσετε εντολή να γίνει επίσημη μετάφραση της συνημμένης επιστολής του πρώην επιτελάρχου της UNIFIKYP Βρετανού ταξιάρχου ε.α. Francis Henn (Α.Π.Θ./224.1/11/ΑΣ 1133 Υπ. Εξωτερικών) και να μας σταλεί για να λάβει γνώση η Επιτροπή μας.-

Με τιμή

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΙΔΗΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ

-4-

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟ

Α.Π. 54 / 28-5-86

Αθήνα, 27 Μαΐου 1986

Αριθ. Πρωτ. Π.Α. 475

ΠΡΟΣ : Τον Πρόεδρο της Επιτροπής
για τον "Φάκελλο της Κύπρου"
κ. Χρίστο Μπασαγιάννη.

Χρίστο Πρόεδρε

Σχετικά με την απόφαση της Εξεταστικής Επιτροπής κατά την συνεδρίαση της, την 21-5-1986, σας αποστέλλω επίσημη μετάφραση της συνημμένης επιστολής του πρώην επιτελάρχου της UNIFIKYR Βρετανού ταξιδάρχου ε.α. Francis Henn (Α.Π.Φ./ 224.1/11/ΑΣ 1133 ΥΠΕΞ) η οποία έγινε αυθημερόν.

Γιάννης Κωστής
Γιάννης Κωστής

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ Δ/ΝΣΗ Δ/ΚΟΥ
Γ7 ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ

Αθήνα, 27-5-1986.....

Αριθ. Πρωτ. 109318/1527/Α2 2153.

Ταχ. Δ/ση : Βασικουρεστίου 3
Ταχ. κωδ. : 105 64
Πληροφορίες : Ε. Παπαγεωργίου
Τηλέφωνο : 3239545

Π ρ ο ς
Κο. Διαχειριστικού Γραφείου
Κουκουρεστίου Ε. Γ. Καμινά...

ΘΕΜΑ: "Μετάφραση εγγράφων"

Σχετ: έγγραφό σας αριθ. 37/15/Α2 105/27-5-1986.....

Σας επιστρέφουμε τρία έγγραφα που μας στείλατε μαζί με
τα μεταφραστικά του στη γλώσσα που ζητήσατε. Η μετάφραση
αυτή, που αποτελείται από δύο (2) σελίδες
έγινε από τα μεταφραστικά του Γραφείου μας.
Συμφωνία Κουκουρεστίου

Με εντολή του Υπουργού
Ο Διευθυντής

ΠΑΡΑΡΤΗΤΕΣ ΤΡΙΣΚΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΗ:

.....
.....
.....
.....

-6-

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

Από: Ταξίαρχο F.R. Henn CBE

Royal Oak House
Stoke Trister
Wincanton,
Somerset, BA9 9PL,

Πρός την Αυτού Εξοχότητα τον Έλληνα Πρέσβη,
Ελληνική Πρεσβεία,
1A HOLLAND PARK,
LONDON, W11 3TP

Αγαπητέ Κύριε Πρέσβη,

Η Κυπριακή τραγωδία του 1974

Πληροφορήθηκα με μεγάλο ενδιαφέρον ότι το Ελληνικό Κοινοβούλιο έχει⁺ συστήσει εξεταστική των πραγμάτων Επιτροπή προκειμένου να διερευνηθούν όλες οι πτυχές της Κυπριακής τραγωδίας του 1974. Μέρος του σκοπού αυτής της έρευνας, είναι, όπως καταλαβαίνω, να καταγραφεί επίσημα για τις επόμενες γενιές μια αυθεντική εξιστόρηση των γεγονότων που συνέβησαν τότε.

Κατά το διάστημα από τον Ιούνιο του 1972 μέχρι τον Οκτώβριο του 1974 υπηρέτούσα ως επιτελήρχης της ειρηνευτικής δύναμης των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο. (UNFICYP). Η περίοδος αυτή, η οποία συνδέεται με την επανενεργοποίηση των διακοινοτικών συνομιλιών και κορυφώθηκε με το πραξικόπημα εναντίον του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και την μετέπειτα τουρκική εισβολή αποτέλεσε την κρίσιμη καμπή στην πολυκύμαντη ιστορία της Κύπρου.

Η θέση που κατείχα μου έδινε τη δυνατότητα να έχω μια μοναδική άποψη πάνω σ' αυτά τα ιστορικά γεγονότα και για αρκετό καιρό καταπιάστηκα με την συγγραφή μιας λεπτομερούς εξιστόρησης των γεγονότων αυτών, με ειδική αναφορά στη ρόλο που διαδραμάτισε η UNFICYP (η οποία κατά την γνώμη μου δεν έτυχε της αναγνώρισης που αξίζει). Η εργασία αυτή για την οποία διεξήγαγα λεπτομερή έρευνα για +αποφασίζει να

--7--

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

πολλά χρόνια, είναι ένα ελεύθερο κίνημα που δεν χρηματοδοτήθηκε από κανένα αν και ενθαρρύνθηκα στην συγγραφή της από διάφορες κατευθύνσεις συμπεριλαμβανομένου του κ. BRIAN URQUART στη Νέα Υόρκη. Η συγγραφή έχει προχωρήσει αρκετά αλλά για διάφορους λόγους δεν υπάρχει προοπτική δημοσιεύσεώς της μέσα στο 1986.

Νομίζω όμως ότι υπάρχουν ίσως ορισμένες πτυχές στα γεγονότα που θα μπορούσα να βοηθήσω την Επιτροπή σας. Ο Πρωθυπουργός σας, κ. Παπανδρέου είπε ότι ενδιαφέρεται να υπάρξει μία τεκμηριωμένα ακριβής καταγραφή των γεγονότων που συνέβησαν και αυτός είναι και ο δικός μου σκοπός. Έτσι, εάν η Επιτροπή επιθυμεί να με συμβουλευθεί θα ήμουν πρόθυμος να της παράσχω οποιαδήποτε βοήθεια μπορώ. Η προσφορά μου όμως αυτή γίνεται με τον όρο ότι ανάλογα με τί πτυχές ενδιαφέρουν την Επιτροπή, ίσως χρειαστεί να ζητήσω την προηγούμενη έγκριση του Βρετανικού Υπουργείου Αμυνας και του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών διότι, αν και αποχώρησα από την ενεργό στρατιωτική υπηρεσία εδώ και αρκετό καιρό, κατά τον χρόνο που συνέβησαν τα γεγονότα αυτή υπηρετούσα ως Βρετανός αξιωματικός στην υπηρεσία των Ηνωμένων Εθνών.

Τελικά θά ήταν σχετικό να αναφέρω ότι υπηρέτησα ως ειδικός σύμβουλος στην Κύπρο της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων της Βρετανικής Βουλής των Κοινοτήτων κατά την τελευταία Βουλή.

Ειλικρινά δικός σας
(υπογραφή)
FRANCIS HENN

Αθήνα, 27.5.1986

Ο Μεταφραστής

Σ. Κονδύλης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

Επίσημο έγγραφο
πρόσωπο του Υπ.
Εξωτερικών
27 Μαΐου 1986

Κωνσταντίνος Κωνσταντίνου
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

-8-

Αυτό είναι το περιεχόμενο της επιστολής του Βρετανού αξιωματικού, ο οποίος φαίνεται πράγματι αφιλόλογος. Η Επιτροπή πρέπει να σκεφθεί και να αποφασίσει την απάντηση που πρέπει να κάνουμε σ' αυτή την επιστολή.

2) Αναφορά που προέρχεται από το στρατηγό κ. Α. Σιαπκαρά.

Την καταθέτει ο βουλευτής κ. Ι. Ζίγδης με το εξής σημείωμα:

-9-

ΕΝΩΣΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

57/26-Γ-86

Κύριο

Χρήστο Μπασαγιάννη

Πρόεδρο της Εξεταστικής

των Πραγμάτων Επιτροπής

για το Κυπριακό

Ενταύθα

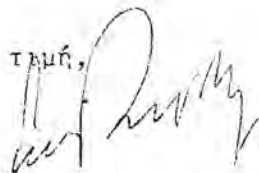
Αθήνα, 26.5.86

Κύριε Πρόεδρε,

Επιθυμώ να θέσω υπ' όψιν της Επιτροπής σας τη συνημμένη μελέτη του στρατηγού ε.α. κ. Ανδρέα Σιαπκαρά για τη "συμμετοχόντων Αγγλικών Ενόπλων Δυνάμεων εις την στρατιωτικήν εισβολήν της Τουρκίας εις την Κύπρον", η οποία θα είναι πολύ χρήσιμη για το έργο σας.

Συν.: 1

Με τιμή,

Ιωάννης Γ. Ζίζος
Βουλευτής Β' Περιφέρειας Αθηνών
Πρόεδρος Ε.ΔΗ.Κ.

-10-

Η επιστολή και αναφορά του Στρατηγού κ. Σιαπιαρά έχουν

ως ακολούθως:

./.

-11-

ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΙΑΠΚΑΡΑΣ
 Αντιστράτηγος ε.α.,
 Επίτιμος Γενικός Επιθεωρητής Στρατού
 Ριζάρη 13. Αθήναι

57/26586

Αθήναι, 25 Απριλίου 1986

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟΝ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΛΗ
 ΤΗΣ
 ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Αξιότιμοι Κύριοι,

Υποβάλλω την παρούσαν αναφοράν ποιούμενος χρῆσιν του δικαιώματος το οποίο παρέχει το άρθρον 69 του Συντάγματος της Ελλάδος.

Κατά την πρό ημερησίας διατάξεως συζήτησιν εἰς τὴν Βουλὴν τῆς 23ης Ἀπριλίου ε.ε. παρετήρησα ὅτι δὲν ἀνεφέρθη ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ, καθοριστικὸς ἐν τούτοις παράγων διὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς ἑλληνικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς.

Ἐπειδὴ ἡ μὴ ἐκισήμανσις τοῦ κοινὸς εἶναι ἐχθρὸς, πῶς ὄρεῖ ἢ ἐνδέχεται νὰ δράσῃ ἐπηρεάζει δυσμενῶς τὴν ἐπίτευξιν τῶν ἐθνικῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν καὶ ταλαικωρεῖ τὸ ἔθνος, θεωρῶ χρῆος μου νὰ φέρω εἰς γῶσιν τῆς Βουλῆς, διὰ τοῦ συνημμένου ἐγγράφου, διαπιστώσεις ἀπὸ στρατηγικὴν μελέτην ἐπὶ τῶν πράξεων τῆς Ἀγγλίας, αἱ ὁποῖαι κηγάζουν ἀπὸ τὴν Στρατιωτικὴν τῆς Στρατηγικῆν, εἰς ἐφαρμογὴν τῆς Γενικῆς τῆς Πολιτικῆς ἐναντι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κύπρου.

Συνημμένως ὑποβάλλω τὸ ἐγγράφον ὑπὸ τὸν τίτλον :
 "Ἡ συμμετοχὴ τῶν ἀγγλικῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων εἰς τὴν στρατιωτικὴν εἰσβολὴν τῆς Τουρκίας εἰς τὴν Κύπρον".

Μετὰ τιμῆ
 Ἀνδρέας Σιαπκαρᾶς,

57/28.5.86

ΑΝΔΡΕΑ ΣΙΑΜΚΑΡΑ

Αθήνα 25 Απριλίου 1986.

-12-

Αντιστρατήγου
Επιτίμου Γενικού Επιθεωρητού Στρατού

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΑΓΓΛΙΚΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΝ
ΕΙΣΒΟΛΗΝ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟΝ

Η μελέτη των πολεμικών επιχειρήσεων κατά την περίοδο της τουρκικής εισβολής εις την Κύπρον (20 Ιουλίου - 16 Αυγούστου 1974) όπως έκλισης και των επιχειρήσεων πριν και μετά από αυτήν την χρονικήν περίοδον της εισβολής επέτρεψαν αναμφισβητήτους διαπιστώσεις.

Αι άγγλικαι Ένοπλοι Δυνάμεις συμμετείχον εις αυτήν την στρατιωτικήν πολεμικήν επιχειρήσιν της Τουρκίας με τας εξής Δυνάμεις ξηράς, θαλάσσης και άερος :

1. Δυνάμεις Ξηράς.

- (α). Δυνάμεις σταθμεύουσαι εις τας έν Κύπρω Στρατιωτικάς Βρεττανικάς Βάσεις :
- Έν τάγμα πεζικόσ (1 inf bn).
Μία έλη τεθωρακισμένων άναγνωρίσεως (1 atmd reconnaissance).
- (β). Δυνάμεις σταθμεύουσαι έν Κύπρω υπό τó κάλυμμα της άποστολής των Ένωμένων Έθνών (UN force UNFICYP) :
- Έν τάγμα πεζικόσ (1 inf bn).
Μία άερομεταφερομένη έλη άναγνωρίσεως (1 airportable reconnaissance).

Διά τών ως άνω στρατιωτικών άγγλικών Δυνάμεων παρεσχέθη εις τας τουρκικάς στρατιωτικάς Δυνάμεις, έπ' ώφελεια τών τουρκικών, ή κάτωθι ύποστήριξις :

- (I). Αναγνώρισις τών θέσεων, τού είδους και τού κοσού τών έλληνικών Δυνάμεων, όπως και ή συλλογή τών χρησίμων δια τόν έπιτιθέμενον πληροφοριών.
- (II). Μετάδοσις αυτών τών πληροφοριών τού πεδίου μάχης προς τας τουρκικάς ένόπλους Δυνάμεις, δια τών άγγλικών μέσων διαβιβάσεων και συνεργασίας.
- (III). Καθοδήγησις τών τουρκικών άεροπορικών Δυνάμεων άμέσου ύποστηρίξεως, δι' άμεσον προσβολήν τών Έλληνικών Δυνάμεων.
- Η καθοδήγησις αυτή έγένητο υπό τών άγγλικών άεροπορικών Δυνάμεων άμέσου ύποστηρίξεως, όπως και υπό τών άγγλικών μέσων διαβιβάσεων συνεργασίας άερος-ξηράς. Αποτέλεσμα αυτής της άγγλοτουρκικής στρατιωτικής συνεργασίας υπήρξεν ή εντός ολίγων λεπτών προσβολή, υπό τουρκικών άεροπλάνων, τών έλληνικών στρατιωτικών τμημάτων τών κινηθέντων προς ένίσχυσιν της άμύνης της περιοχής Κυρηναίας. Τα έλληνικά αυτά τμήματα, εις τας νέας τών θέσεις, ήσαν άθέατα από τουρκικά έπίγεια παρατηρητήρια ούτε είχε λάβει χώρα, κατά την χρονικήν περίοδον της κινήσεως τών έλληνικών τμημάτων, καμία τουρκική άεροπορική άναγνώρισις. Τήν άποστολήν αυτής της άναγνωρίσεως και της διαβιβάσεως της πληροφορίας περι τών νέων θέσεων τών έλληνικών τμημάτων εξέτελεσαν αι άγγλικαι μονάδες άναγνωρίσεως, δρῶσαι εκ τών νώτων τών έλληνικών τμημάτων.

-2-

-13-

(IV). Αι άγγλικαί Δυνάμεις ξηράς είχαν σχεδιάσει και, με στρατιωτικά μέσα και μέσω των άγγλικών στρατιωτικών Βάσεων, εξετέλεσαν την επίχειρησιν της μετακινήσεως τουρκικού πληθυσμού από τοδ' προς τον Βορρά, εν συνδυασμῷ με την επίχειρησιν "Αττίλα", προς επιβολήν, στρατιωτικῶς, της διχοτομήσεως της Κύπρου.

Είς τὰς στρατιωτικὰς ἐνεργείας της Ἀγγλίας προς διχοτόμησιν της Κύπρου πρέπει νὰ καταχωρηθῶν και ὅλαι αἱ στρατιωτικαὶ αὐτῆς ἐνέργειαι διὰ τὴν δημιουργίαν τῶν τουρκικῶν θυλάκων (τέλος τοῦ 1963 και μετέπειτα) με ἀφορμὴν τὴν πρότασιν τοῦ Προέδρου της Κύπρου "περὶ μερικῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος της Κύπρου". Ἡ ἐπιλογή τῶν θέσεων και περιοχῶν ὅπου, με τὴν στρατιωτικὴν ὑποστήριξιν της Ἀγγλίας, ἐδημιουργήθησαν οἱ τουρκικοὶ θύλακοι, κατέδειξαν ἀπὸ τότε τὰς διχοτομικὰς προθέσεις της Ἀγγλίας. Ἡ ἐπιλογή τῶν περιοχῶν τῶν θυλάκων και ἡ "κράσιγη γραμμὴ" ἐγένοντο βάσει σχεδίου διὰ νὰ διαγκολυνθῆ ἡ ἀπὸ Βορρὰ ἀπόβασις εἰς τὴν περιοχὴν της Κυρηνείας. Ὁ ἐπακειλουμένος αὐτὸς χίνδυνος εἶχεν ἐπισημανθῆ προς τὸν Πρόεδρον της Κύπρου, κατόπιν ἐκίτοπλου στρατιωτικῆς ἀναγνώρισεως. Τὴν ἐπισήμανσιν ἐκείνην ἐπαλήθευσεν ἡ εἰσβολὴ τοῦ Ἰουλίου 1974.

Ἐπίσης εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἐνεργείας της Ἀγγλίας προς διχοτόμησιν της Κύπρου πρέπει νὰ καταχωρηθῆ και ἡ ἐπίχειρησις τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1975. Τὸν ἐκ 10.000 και πλέον τουρκικὸν πληθυσμὸν, τὸν ὁποῖον ἡ Ἀγγλία, διὰ στρατιωτικῶν μέσων, εἶχεν συγκεντρώσει εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Βάσιν τοῦ Ἀκρωτηρίου, τὸν μετέφερε τότε διὰ θαλάσσης εἰς Νότιον Τουρκίαν με σκοπόν, ἐν συνεχείᾳ, νὰ μεταφερθῆ αὐτὸς ὁ πληθυσμὸς εἰς Βόρειον Κύπρον, ὅπερ και ἐγένετο, ὡς ἡ ἴδια ἡ Ἀγγλία ἔχει ὁμολογήσει.

2. Δυνάμεις Θαλάσσης (Ναυτικαὶ Δυνάμεις).

Τὸ βρετανικὸν ἑλικόπτεροφόρον "Ἐρμῆς" τὸ ὁποῖον, συμφώνως προς τὸν Πίνακα Στρατηγικῆς Ἀναπτύξεως τῶν Ἐνόπων Δυνάμεων της Ἀγγλίας, δὲν προεβλέπετο, ἐν εἰρήνῃ, νὰ σταθμεθῆ εἰς Κύπρον, εὑρέθη ἐν τούτοις "ἐγκαίρως" εἰς τὴν περιοχὴν της Κύπρου κατὰ τὴν περίοδον της τουρκικῆς εἰσβολῆς. Τὸ "Ἐρμῆς", συνοδευόμενον ὑπὸ ἰκαγοῦ ἀριθμοῦ βρετανικῶν σκαφῶν, -ὄσα ἀπαιτοῦσεν ἡ ἀσφάλεια αὐτοῦ τοῦ ἴδιου και ἡ ἐκκλήρωσις της ἀποστολῆς, διὰ τὴν ὁποίαν ἐκ κατασκευῆς προορίζεται νὰ ἀναλαμβάνη, δηλαδὴ τὴν ἀνθυποβρυχιακὴν πολεμικὴν ἐπίχειρησιν (ASW= anti-submarine warfare) -ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐξῆς πολεμικὰς ἐνεργείας, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν τουρκικῶν στρατιωτικῶν Δυνάμεων, τὸσον τῶν Δυνάμεων εἰσβολῆς, ὅσον και ἐκείνων ποῦ εὑρίσκοντο ἤδη ἐντὸς τῶν τουρκικῶν θυλάκων :

(α). Τὴν 19ην Ἰουλίου 1974 (παραμονὴν της εἰσβολῆς), τὸ "Ἐρμῆς" συμμετέσχε εἰς τὴν ἐπίχειρησιν παραπλανήσεως, τὴν ὁποίαν παραδέχονται οἱ Τούρκοι ὅτι ἐξετέλεσαν, καυχόμενοι μάλιστα διὰ τὴν εὐφυίαν των. Οὕτω τὸ "Ἐρμῆς" και τὰ συνοδά του πλοῖα εὑρίσκοντο εἰς τὰ ἀνοικτὰ τῶν νοτίων και νοτιοανατολικῶν ἀκτῶν της Κύπρου (ὅπως δι' ἐπιστολῆς του προς τὴν ἀθηναϊκὴν ἐφημερίδα "Ἐστία" της 12 Ἀπριλλίου 1982 ὁμολογεῖ ὁ Διευθυντῆς τοῦ Γραφείου Τύπου της Βρετανικῆς Πρεσβείας Ἀθηνῶν). Ἀλλὰ ἀκριβῶς ἐκεῖ, ὅπως περιγράφουν τουρκικαὶ πηγαί, εὑρίσκετο και ἡ τουρκικὴ Δύναμις παραπλανήσεως, ἀποτελουμένη ἀπὸ ἑξὶ ἐμπορικὰ πλοῖα συνοδευόμενα ὑπὸ ἀναλόγου ἀριθμοῦ πολεμικῶν πλοίων, ὡστε νὰ δίδεται ἡ ἐντύπωσις ὅτι ἐπρόκειτο περὶ νηοκομπῆς ἀποβατικῆς Δυνάμεως προς τὴν νότιον Κύπρον. Αἱ Δυνάμεις αὐταὶ περιέπλεον ἀνοικτὰ της Ἀμμοχώστου ὅλην τὴν νύκτα της 19ης προς τὴν 20ην Ἰουλίου 1974, μέχρι της ὥρας ὅποτε ἤρχισεν ἡ πραγματικὴ εἰσβολὴ εἰς τὴν Βόρειον Κύπρον (περιοχὴ Κυρηνείας, ὥρα 05.00).

./.

-8-

-14-

(β). Τὸ ἑλικόπτεροφόρον "Ερμής" τὴν 22αν καὶ 23ην Ἰουλίου, δηλαδή τὴν τρίτην καὶ τετάρτην ἡμέραν τῆς εἰσβολῆς, εὐρίσκετο εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κυρηνείας, ἐντὸς τῆς πολεμικῆς ζώνης καὶ ἐντὸς τῆς διατάξεως τῆς ἀρμάδας τῆς τουρκικῆς ἀποβατικῆς Δυνάμεως. Βεβαίως ἡ καιθαριώσης ἐκτόμος ἀγγλικὴ δικαιολογία ὅτι τὸ "Ερμής" ἠσχολήθη μὲ τὴν ἐκκένωσιν "ὑπηκόων" δὲν καλύπτει τὴν πραγματικὴν ἀποστολὴν τοῦ "Ερμής" ἢ ὅμοια, κατὰ τὰς κρίσιμους ἐκεῖνας ἡμερομηνίας διὰ τὰς Δυνάμεις εἰσβολῆς, ἢ τὴν ἀνθυποβρυχιακὴν ἀμυνα τῆς Δυνάμεως εἰσβολῆς. Αὐτὴν τὴν οὐσιαστικὴν ὑποστήριξιν τῶν Δυνάμεων εἰσβολῆς ἐπιμαρτυροῦν τὸ εἶδος τῆς δραστηριότητος καὶ αἱ περιοχαὶ δραστηριότητος τῶν ἑλικοπτέρων τοῦ "Ερμής" καὶ ἐπιβεβαιοῦν αὐτόπαι, μάρτυρες καὶ γνωστὰι τοῦ εἶδους τῶν ἀνθυποβρυχιακῶν ἐπιχειρήσεων. Αὐτὴν τὴν ἀποστολὴν ἀνέλαβεν καὶ ἐξετέλεσεν τὸ ἑλικόπτεροφόρον "Ερμής".

Αἱ Δυνάμεις εἰσβολῆς εἶχον ἀπαραίτητον ἀνάγκην τῶν ἀνθυποβρυχιακῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ "Ερμής", διότι :

(I). Ἡ Ἑλλὰς διέθετε τότε σύγχρονα ὑποβρυχία μὲ πύξημένας ἰκανότητας, ἐγὼ τὰ τουρκικὰ ἦσαν καλαιά· ἐπομένως ἡ Τουρκία ἦτο λίαν τρωπὴ εἰς αὐτὸν τὸν τομέα.

(II). Ἡ Ἑλλὰς διέθετε ἀεροσκάφη ναυτικῆς συνεργασίας. Ἡ Τουρκία ὑστεροῦσε εἰς αὐτὸν τὸν τομέα, διότι διέθετε μόνον τρεῖς ἀνθυποβρυχιακὰ ἑλικόπτερα ἀμφιβόλου λειτουργίας καὶ ἀποτελεσματικότητος· ὡς ἐκ τοῦτου εἶχεν ἀνάγκην ὑποστήριξεως.

(III). Ἡ 22α καὶ 23η Ἰουλίου 1974, δηλαδή ἡ τρίτη καὶ τετάρτη ἡμέρα τῆς εἰσβολῆς, ἦτο κρίσιμος χρόνος διὰ τὰς Δυνάμεις εἰσβολῆς, διότι ἐὰν ἡ Ἑλλὰς ἀπεφάσιζε νὰ ἐπέμβῃ καὶ νὰ χρησιμοποιήσῃ, ὅπως ἦτο λογικόν, τὰ ὅπλα εἰς τὰ ὅποια εἶχεν ὑπεροχὴν, δηλαδή τὰ ὑποβρυχία, πιθανὸς χρόνος ἀφίξεως τῶν ἑλληνικῶν ὑποβρυχίων εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἀποβάσεως ἦτο ἡ 22α καὶ 23η Ἰουλίου. Δι' αὐτό, τὴν 22αν καὶ 23ην Ἰουλίου, τὸ "Ερμής" εὐρίσκετο εἰς τὴν περιοχὴν τῆς εἰσβολῆς.

3. Δυνάμεις Ἀέρος.

Εἰς τὰς βρεττανικὰς βάσεις ἐν Κύπρῳ ἐστάθμευον τότε αἱ κάτωθι ἀεροπορικαὶ Δυνάμεις :

Δύο Μοτράι Vulcan (μέσα βομβαρδιστικά)
 Μία Μοτρά Ρhantom (μάχης)
 Μία Μοτρά Hercules (μεταφορικά)
 Μία Μοτρά Whittowind (ἑλικόπτερα)

Διὰ τῶν ἀνωτέρω ἀεροπορικῶν Δυνάμεων ἡ Ἀγγλία ὑπῆρξεν βασικὸς συντελεστὴς τῆς ἐπιτυχίας τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς, εἰς τὰς κάτωθι πολεμικὰς ἐνεργείας :

- (α). Ἀεροπορικὴ κάλυψις (air cover) ὅλης τῆς περιοχῆς τῆς νήσου καὶ τῶν πέριξ, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιχειρήσεων "Αττίλα".
 (β). Ἀεροπορικὴ παρατήρησις καὶ πληροφόρησις (air observation).
 (γ). Ἀεροπορικὴ ἀναγνώρισις (air reconnaissance).
 (δ). Ἀεροπορικὴ ὑποστήριξις (Tactical air support).

Εἰς τὰς ὡς ἄνω ἀποστολὰς παρατηρήσεως, ἀναγνώρισεως καὶ τακτικῆς ὑποστήριξεως ὑπῆρξε συνεργασία καὶ ἀλληλοσυμπλήρωσις μὲ τὰς Δυνάμεις καὶ δυνατότητας τοῦ ἑλικόπτεροφόρου "Ερμής".

Πρέπει νὰ ἐπισημανθῇ ὅτι, ὀλίγας ἐβδομάδας πρὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν τουρκικῶν Στρατευμάτων, ἡ Μοτρά Ρhantom εἶχε σταθμεύσει εἰς βρεττανικὴν Βάσιν τῆς Κύπρου πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς Μοτράς Lightning ἐπειδὴ τὰ ἀεροσκάφη Lightning, τῆς δεκάετας τοῦ 50, εἰθεροῦντο κεφαλαιωμένα καὶ ὑστεροῦσαν ἐναντι τῶν Ρhantom, τὰ ὅποια ἤδη διέθετε ἡ Ἑλλὰς (22 ἀεροσκάφη Ρhantom). Ἐὰν δὲ συνδυασθῇ τὸ γεγονός τούτο μὲ τὸ ὅτι ἡ Τουρκία δὲν διέθετε Ρhantom καὶ

./.

επομένως ύστεροῦσε ἔναντι τῆς Ἑλλάδος, ἢ ὑποστήριξις τῆς Ἀγγλίας ἦτο διὰ τὴν Τουρκίαν ἀπαραίτητος. Διὰ τοῦτο ἡ Ἀγγλία συμμετέσχε εἰς τὴν σχεδίασιν τῆς ἐπιχειρήσεως τῆς εἰσβολῆς, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα τῆς κοινῆς μετὰ τῆς Τουρκίας σχεδιάσεως ἦτο ἡ ἐν χρόνῳ ἀναδιάρταξις τῶν ἐν Κύπρῳ Βρεττανικῶν Δυνάμεων. Ἡ μεταστάθμευσις εἰς Κύπρον τῆς Μοίρας Ρηανιώσις καὶ τοῦ ἐλικοπτεροφόρου "Ἐρμῆς" συνιστᾷ μέρος τοῦ σχεδίου τῆς Στρατηγικῆς Συγκεντρώσεως (strategic concentration) πρὸς ὑποστήριξιν τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς εἰς τὴν Κύπρον.

ΑΓΓΛΙΚΑΙ ΕΠΙΘΗΛΟΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ ΑΓΓΛΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Υπάρχουν πλείοι ἐνέργειαι τῶν ἀγγλικῶν Ἐνόκλων Δυνάμεων ἐχθρικαί πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἐνὸς σαφῶς ὑπεστήριζον τὴν Τουρκίαν, ὅπως π.χ. τὴν νύκτα τῆς Δευτέρας πρὸς τὴν Τρίτην (22αν πρὸς 23ην Ἰουλίου) Βρεττανικῶν ἀντιτορπιλικῶν καὶ ὑποβρύχιον ἀνέκοψαν, ἔξωθι τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῆς Κύπρου, πλοῖον μεταφέρον ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα Κυπρίους φοιτητάς, ἐθέλοντάς πρὸς τὴν μαχομένην Κύπρον. Αὐταὶ ὅμως αἱ ἐνέργειαι εἶναι ἐπεισόδια, τὰ ὅποια ὑπάγονται εἰς τὰς προαναφερθείσας στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις.

Τὸ στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον ἐπισημαίνει τὴν ἀγγλικὴν στρατιωτικὴν ὑποστήριξιν πρὸς τὰς τουρκικὰς δυνάμεις εἰσβολῆς, εἶναι τὸ ἐπίσημον σῆμα τοῦ Ἀγγλοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ τῶν ἐν Κύπρῳ Βρεττανικῶν Δυνάμεων πρὸς τὸν Διοικητὴν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀεροπορίας διὰ τοῦ ὁποῖου τὸν εἰδοποιεῖ ὅτι, ἐὰν ἐπαναληφθῶν πτήσεις τῆς Ἑλληνικῆς Ἀεροπορίας πρὸς τὴν Κύπρον, αὐταὶ θὰ ἀναχαιτισθῶν ὑπὸ τῆς Βρεττανικῆς Ἀεροπορίας. Τὸ σῆμα τοῦτο ἐστάλη τὴν 21ην Ἰουλίου, δευτέραν ἡμέραν τῆς εἰσβολῆς.

Αἱ πράξεις τῆς Ἀγγλίας, τόσοι αἱ πολιτικαὶ ὅσον καὶ αἱ στρατιωτικαὶ ὁμολογοῦν εὐθέως ἐχθρότητα ἔναντι τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔναντι τῆς Κύπρου. Ὁ Anthony Eden εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του (Book II, pp. 396-411) περιγράφει μὲ πολλὴν κυνισμόν τὰς προσκαθελάς του ὡσὸν τρεῖς τὴν Τουρκίαν, νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὸ Κυπριακόν. Καὶ ὁ Anthony Eden ἦτο ὕπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ Πρωθυπουργός τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Ἐπομένως, ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Κύπρος δὲν εἶχον, καὶ δὲν ἔχουν, ἀνάγκην νὰ ἐρευνήσουν διὰ νὰ εὔρουν ποῖος εἶναι ἐχθρὸς τῆς ἐλευθερίας τῆς Κύπρου. Αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις καὶ μάλιστα αἱ καλῶς ὀργανωμέναι, ὅπως ἡ Ἀγγλία, δὲν αὐτοσχεδιάζουν οὔτε ἀλλάσσουν ἑσφινικὰ πολιτικὴν.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος τῶν Κυπρίων δι' ἐλευθερίαν - τοῦ ἀγῶνος τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ ἀγῶνος τοῦ μέλλοντος, διότι βεβαίως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐγκαταλειφθῇ ὁ ἀγὼν διὰ τὴν ἐπελευθέρωσιν τῆς Κύπρου - ἐκεῖνο κοῦ παραμένει ὡς πρόβλημα διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κύπρον εἶναι πῶς, κατὰ τὰς διαφόρους φάσεις ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐπέρας καὶ θὰ περάσῃ τὸ Κυπριακόν, ἡ Ἀγγλία ἐκδηλώνει τὴν ἐχθρότητά της καὶ πῶς κατὰ περίπτωσιν ὁρᾷ. Ὅταν ἡ Ἀγγλία ἐμφανίζεται ὅτι θέλει νὰ βοηθήσῃ διὰ "δικαίαν", ὅπως λέγει, ἐπίλυσιν τοῦ Κυπριακοῦ, Ἑλλὰς καὶ Κύπρος πρέπει νὰ εἶναι ἔκρως ἐπιφυλακτικαί, διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν παγίδα.

Ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Κύπρος δὲν πρέπει νὰ ἐθελουφλοῦν ἐμπρὸς εἰς τὴν πραγματικότητα, διότι τότε ἡ στρατηγικὴ των δὲν θὰ εἶναι ἡ ὀρθή, ἀφοῦ ἡ στρατηγικὴ, ἐξ ὀρισμοῦ, στηρίζεται ἐπὶ τῶν πραγματικότητων. Καὶ πραγματικότης σημαίνει πράξις. Καὶ ἀφοῦ, ὡς ἐπιστέγασμα τῶν πράξεων τῆς, ἡ Ἀγγλία συνεπολέμησε μὲ τὴν Τουρκίαν διὰ νὰ πραγματοποιοῦσιν ἀπὸ κοινοῦ τὴν εἰσβολὴν τῶν τουρκικῶν Στρατευμάτων εἰς τὴν Κύπρον, ἡ ἀποσιώπησις αὐτῆς τῆς πραγματικότητος εἶναι εἰς βάρος τῆς ἑλληνικῆς Στρατηγικῆς καὶ Πολιτικῆς, ἐπομένως ἀγαί κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν υποδούλωσιν τῆς Κύπρου.

Ἀνδρέας Σιαπκαρᾶς

Ἀνδρέας Σιαπκαρᾶς

-16-

- 3) Έγγραφο της Επιτροπής προς το Γραμματέα του Υπουργικού Συμβουλίου και σχετική έγγραφη απάντηση αυτού, που έχουν ως εξής:

·/·

-17-

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΓΙΑ ΤΟ "ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Αθήνα, 22 Μαΐου 1986

ΕΠΕΙΓΟΝ
ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟ

Γραμματεία : Γραφείο 140
Α' όροφος τηλ. 3240252

Αριθ. πρωτ. 56

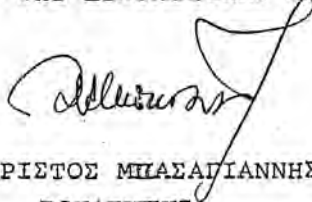
Προς

τον κ. Γραμματέα του Υπουργικού
Συμβουλίου

Σε εκτέλεση σχετικής απόφασης της Εξεταστικής Επιτροπής κατά τη συνεδρίασή της την 21-5-1986 παρακαλώ να μας σταλούν τυχόν αντίγραφα των πρακτικών των συνεδριάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου από την ημέρα λήψης της επιστολής του τότε Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπισκόπου ΜΑΚΑΡΙΟΥ προς Στρατηγό Φ.Γκιζίκη μέχρι την 23 Ιουλίου 1974.-

Με τιμή

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΙΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ

Εισακ.
ΑΠ 56 / 24-5-86

-18-

ΕΠΕΙΓΟΝ - ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Αθήνα, 27 Μαΐου 1986

Αριθ. πρωτ. 241

Ταχ. Δ/ση: Κτίριο Βουλής

Πληροφορίες:

Τηλέφωνο :

ΠΡΟΣ: Τη Βουλή των Ελλήνων
Εξειαστική Επιτροπή για
το "Φάκελλο της Κύπρου"
Γραφ. 140
Ενταύθα

Σε απάντηση του αριθ. ΕΠ 56/22-5-1986 εγγράφου σας, αναφορικά με τυχόν υπάρχοντα πρακτικά των συνεδριάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου, από την ημέρα λήψης της επιστολής του τότε Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπισκόπου Μακαρίου προς το Στρατηγό Φ. Γκιζίκη μέχρι της 23 Ιουλίου 1974, πληροφορούμε ότι εκτός από τα επίσημα πρακτικά του Υπουργικού Συμβουλίου έτους 1974, που παραδόθηκαν στην Επιτροπή σας στις 19-5-1986, δεν υπάρχει κανένα άλλο στοιχείο.

Με τιμή
Ο Γραμματέας
του Υπουργικού Συμβουλίου

Κώστας Ζώρας

-19-

Όσο για τις συνεδριάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου που αναφέρονται στις καταθέσεις των μελών του, τα οποία λένε ότι συνεδρίασαν στις 11,16,17,22 και 23 Ιουλίου 1974, αλλά δεν υπάρχουν πρακτικά, θα μπορούσα να υποθέσω: Ή δεν συνετάγησαν πρακτικά, κάτι που το θεωρώ απίθανο, ή συνετάγησαν και μετά εξήχθησαν από τους φακέλους.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, μπορεί κάποιο μέλος του Υπουργικού Συμβουλίου να τα συνέταξε και στη συνέχεια να μην τα κατέθεσε.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ίσως αυτά να είναι Υπουργικές εμπειρίες. Εγώ πάντως δεν τα παραδέχομαι.

Όταν έπεσε η χούντα και ήλθε η Κυβέρνηση Κ.Καραμανλή που τη διαδέχθηκε, έπρεπε όποιος είχε πρακτικά του Υπουργικού Συμβουλίου να παρουσιασθεί στο γραμματέα του Υπουργικού Συμβουλίου και να ζητήσει να καταθέσει αυτά τα πρακτικά.

Είναι δυνατόν να μην τους απασχόλησε καθόλου το πραγματικό θέμα κατά της Κύπρου;

Βλέπουμε από το τόμο των πρακτικών του Υπουργικού Συμβουλίου που μας παραδόθηκε ότι έγινε τότε μία συνεδρίασή του με θέμα την επιστράτευση και αμέσως μετά να αρχίζει η περίοδος Κ. Καραμανλή.

Στις καταθέσεις τους όμως τα ίδια τα μέλη λένε ότι στις 11.7.74 συζητήσανε την επιστολή Γκιζίκη. Δεν υπάρχουν όμως πρακτικά εκείνης της συνεδρίασης, η οποία ήταν ιδιαίτερα σημαντική, για να μάθουμε τι λέχθηκε και τι αποφάσεις επήραν. Ο κ.Μπαλτάς, ο οποίος υπήρξε Γραμματέας του Υπουργικού Συμβουλίου

-20-

την εποχή εκείνη, συνέχισε^{ο/μωδ} να παραμένει σ' αυτή τη θέση και επί κυβερνήσεων Καραμανλή και Ράλλη, θα πρέπει να κληθεί σαν μάρτυρας και να καταθέσει στην Επιτροπή.

Πιστεύω ότι θα μπορέσει να μας πληροφορήσει εάν κρατήθηκαν πρακτικά στις συνεδριάσεις που προανέφερα και εάν ναι, ποιός τα συνέτ αξε.

Εξάλλου τα πρακτικά των προηγουμένων συνεδριάσεων τα έχει υπογράψει όλα, σαν Γραμματέας, ο κ. Μπαλτάς.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Στην συνεδρίαση για την επιστράτευση ήταν γραμματέας ο κ. Μπαλτάς;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Νομίζω ναι.

ΑΝ.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν μπορεί να κληθεί σαν μάρτυρας ο κ. Μπαλτάς και να ερωτηθεί;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Βεβαίως, είναι και αυτό ένα από τα θέματα, για τα οποία θα αποκασίσει η Επιτροπή.

Τώρα έρχομαι στο Υπουργείο Εξωτερικών. Μας έχει στείλει τις περιλήψεις των διαφόρων εγγράφων από το "φάκελο της Κύπρου". Όποιος θέλει μπορεί να τις διαβάσει, γιατί είναι στη διάθεση όλης της Επιτροπής. Όποια έγγραφα από αυτά νομίζετε ότι είναι χρήσιμα, θα είναι στη διάθεσή μας.

Επίσης μου είπαν ότι συντάσσουν έναν κατάλογο όλων των κοινών

-21-

εγγράφων και εάν θέλομε κάποιο από αυτά μπορούμε να το πάρουμε.

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, διαπιστώνω ότι πολλά από αυτά τα έγγραφα δεν έχουν ημερομηνίες. Μήπως είναι σημειώματα άνευ ημερομηνιών;

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Το Υπουργείο Εξωτερικών μου έδωσε ακόμη τους δύο τόμους του βιβλίου του Άντρου Παυλίδη, "Φάκελος Κύπρος, άκρως απόρρητον".

Επίσης επικοινωνήσα τηλεφωνικά με τον Υπουργό Εθνικής Άμυνας κ. Χαραλαμπίοπουλο για να συζητήσουμε σχετικά με τα έγγραφα των αρχείων του ΓΕΣ, ΓΕΑ και ΓΕΝ που δεν τα έχουμε πάρει. Όπως ξέρετε μας έχουν στείλει μόνο τα έγγραφα του ΓΕΕΘΑ. Μου είπε ότι θα συνεννοηθεί με τις υπηρεσίες του Υπουργείου και την ερχόμενη εβδομάδα να πάμε να μας τα δώσει.

Ο κ. Χαραλαμπίοπουλος, δεν ήξερε ότι δεν είχαμε πάρει όλα τα έγγραφα.

Μ. ΕΒΕΡΤ: Κύριε Πρόεδρε, πριν μας στείλουν όλα τα έγγραφα, ας μας κάνουν μία ανάλυσή τους, όπως μας έκανε το Υπουργείο Εξωτερικών.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, δεν έχει καμιά αντίρρηση να μας στείλει όλα τα έγγραφα. Από κει και πέρα όποιος συνάδελφος θέλει ^{να} μπορεί, ας τα διαβάσει.

./.

Πως ωρολογείται

-22-

Κύριοι συνάδελφοι, με τεκμαιρόμενη έγκρισή σας έκανα και κατέθεσα μία αίτηση εκ μέρους της Επιτροπής, προς τον κ. Πρόεδρο της Βουλής, με την οποία ζητώ από την Ολομέλεια της Βουλής των Ελλήνων, μία παράταση των εργασιών μας και της καταθέσεως του πορίσματος μας.

Επειδή φοβήθηκα, μετά από αυτά που είπε ο κ. Βαρβιτσιώτης στην προηγούμενη συνεδρίαση της Επιτροπής, σχετικά με την ενδεχόμενη άμεση λήξη της συνόδου και επειδή οι δικές μας εργασίες λήγουν στις 20 Αυγούστου 1986 - δηλαδή η λήξη τους συμπίπτει με τις εργασίες των θερινών Τμημάτων, από τα οποία δεν μπορούμε να ζητήσουμε παράταση - γι' αυτό έκανα αυτή την αίτηση. Νομίζω ότι δεν θα έχετε αντίρρηση.

Κ. ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε πρόεδρε, νομίζω ότι νωρίς ζητήσατε την παράταση.

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Την παράταση μπορεί να τη δώσει μόνον η Ολομέλεια, κύριε Κάππο.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ακριβώς γι' αυτό έκανα αυτή την αίτηση, την οποία και σας διαβάζω:

-23-

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΕΣΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΓΙΑ ΤΟ "ΘΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Αθήνα, 22 Μαΐου 1986

Αριθ. πρωτ. 55

Προς

Τον Αξιότιμο Κύριο Πρόεδρο
της Βουλής των Ελλήνων

Όπως είναι γνωστό η απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής με την οποία συστήθηκε η Επιτροπή μας ορίζει εξάμηνη προθεσμία για τη περάτωση του έργου που της ανατέθηκε και για την υποβολή του πορίσματος της.

Η εξάμηνη αυτή προθεσμία που άρχισε τη μέρα της συγκρότησης της Επιτροπής μας (3-3-1986) λήγει την 3-9-1986, δηλαδή σε χρόνο που εμπίπτει στις θερινές διακοπές, κατά τις οποίες δεν λειτουργεί η Ολομέλεια της Βουλής.

Η πληθώρα των εγγράφων και λοιπών υλικών στοιχείων με την ανεύρεση, συγκέντρωση, μελέτη και αξιολόγηση των οποίων ασχολείται η Επιτροπή μας από την πρώτη μέρα της συγκρότησής της, είναι τόσο μεγάλη ώστε να γίνεται από τώρα φανερό, ότι για την ολοκλήρωση της προσπάθειας της Επιτροπής μας δεν είναι δυνατό να επαρκέσει ο χρόνος της καθορισμένης προθεσμίας, τόσο περισσότερο που θα απαιτηθεί και εξέταση από μέρους της Επιτροπής και ικανού αριθμού μαρτύρων.

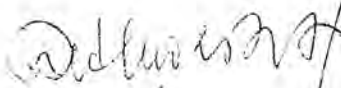
Επειδή οι λόγοι αυτοί, σε συνδυασμό πάντοτε και με το γεγονός της μεγάλης σπουδαιότητας του έργου της Επιτροπής, συνθέτουν αναμειβήτητα όλως εξαιρετική περίπτωση και καθιστούν κατά την αντίληψη της Επιτροπής πρόσδηλη την ανάγκη να εκδοθεί σύμφωνα με τις διατάξεις της τρίτης περιόδου της παρ. 1 του άρθρου 27 του Κανονισμού ειδική απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής με την οποία να παρατείνεται τουλάχιστο επί ένα ακόμα εξάμηνο η προθεσμία για την περαίωση του έργου της Επιτροπής μας.

-24-

-2-

Έχουμε την τιμή να παρακαλέσουμε να ενεργήσετε τα νόμιμα για να εισαχθεί σε μια από τις προσεχείς συνεδριάσεις της Ολομέλειας της Βουλής προς συζήτηση και λήψη απόφασης η παρούσα αίτησή μας.-

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ

-25-

Νομίζω πως αυτή η αίτηση είναι πλήρης γι' αυτό πρέπει να γίνει αποδεικτική και να περάσει από την Ολομέλεια, ομόφωνα.

Στο Υπουργείο Εξωτερικών υπάρχουν επίσης διάφορα αμερικανικά έγγραφα, όπως η δήλωση ^{70^ο} Προέδρου Φορντ στον Τύπο στις 15.7.74, η επιστολή Κίσιγκερ προς ^{71^ο} Πρωθυπουργό στις 3.8.74 καθώς και προφορικό μήνυμα Κίσιγκερ προς τον Πρωθυπουργό στις 14.8.74. Υπάρχει ακόμα υλικό από τις 20.8.74 και μετά, όπως σημείωμα σχετικό με τις αποφάσεις που ληφθήκανε κατά τις συζητήσεις Καραμανλή - Αβέρωφ-Μπίτσιου και διάφορα άλλα πράγματα που έχουν σχέση με την υπόθεση της Κύπρου.

Όλα αυτά το Υπουργείο θα τα διαθέσει στην Επιτροπή.

Εγώ είμαι της γνώμης, εάν συμφωνήσετε βέβαια και εσείς, να τα ζητήσουμε όλα. Αξιολογείστε τα και πείτε μου.

Π. ΖΑΚΟΔΙΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θέλω να μιλήσω για ένα θέμα διαδικαστικό που αφορά τη συζήτηση για την αίτηση παράτασης της προθεσμίας του έργου της Επιτροπής μας.

Πιστεύω ότι θα ακουσθεί κάπως άσχημα, εάν αυτή η συζήτηση έλθει στην Ολομέλεια εντός των προσεχών ημερών, δηλαδή αύριο, μεθαύριο. Γι' αυτό θα πρέπει να παρακαλέσουμε τον κ. Πρόεδρο της Βουλής, μία ημέρα πριν διακόψει η Ολομέλεια, να αναλάβει κάποιος την ευθύνη να την φέρει στο Σώμα, για να μην δημιουργηθούν προβλήματα.

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Αυτό είναι απόλυτα σωστό.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Σύμφωνα. Εγώ κατέθεσα την αίτηση, αλλά χρειάζεται και η έγκρισή σας. Όσο για το πότε θα έλθει

./.

-26-

στην Ολομέλεια, ας το αφήσουμε στην κρίση του Προέδρου της Βουλής.

Μ.ΕΒΕΡΤ: Μπορεί να πει το Σώμα ότι βιαστήκαμε να ζητήσουμε την παράταση, γι' αυτό να τα επισημάνετε όλα αυτά στον κ. Πρόεδρο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ο κ. Αλευράς με την ικανότητα που έχει είμαι βέβαιος ότι θα τα σταθμίσει όλα αυτά και θα φέρει την αίτηση στο Σώμα, όταν πρέπει.
Κύριε ειςνάδελφοι,
το δεύτερο θέμα στην ημερήσια διάταξη είναι "Υποβολή προτάσεων για την εξέταση μαρτύρων".

ΑΝ.ΠΑΠΑΔΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, πριν αρχίσουμε τη συζήτηση επάνω στο δεύτερο θέμα της ημερήσιας διάταξης, θα ήθελα να πω τα εξής:
Έχω την εντύπωση ότι θα ήταν πολύ χρήσιμο για την Επιτροπή μας, να ζητήσουμε από την ΕΡΤ και από το Υπουργείο Προεδρίας, να μας δώσουν τα επίσημα κυβερνητικά ανακοινωθέντα που μεταδόθηκαν είτε από το Ραδιόφωνο είτε από την Τηλεόραση κατά τις κρίσιμες εκείνες μέρες.
Εάν υπάρχουν νομίζω ότι αυτά τα κείμενα θα είναι ιδιαίτερα σημαντικά.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Από το Υπουργείο Εξωτερικών μου έδωσαν μία φωτοτυπία από ένα απόσπασμα ενός βιβλίου του Μπίτσιου, το οποίο νομίζω ότι είναι σημαντικό, γι' αυτό σας διαβάζω ένα μέρος:
./.

-27-

35

Απόσπασμα από το βιβλίο του πρώην
Υπουργού Εξωτερικών Δημητρίου Μιητσίου
"Πέρα από τα σύνορα"

[Ένας σημαντικός κρίκος θά λείπει πάντοτε στην ιστορία του Κυπριακού αν δεν γνωσθούν στις λεπτομέρειές τους όλα τα στοιχεία που συνθέτουν το κυπριακό δράμα του Ιουλίου 1974.

Αναζητήσα έστω και έξη ατόμων των στοιχείων από Υπουργείο Εξωτερικών μετά την πτώση της Δικτα-

τορίας. Ερώτησα υπηρεσιακά στελέχη αν υπήρχαν κάποιας ένδειξης, αν είχαν κάτι πληροφορηθεί, κάτι ακούσει, αν μπορούσαν να δώσουν κάποια απάντηση στο ερώτημα: πάνω σε ποιους υπολογισμούς, σε ποιές και από ποιά πλευρά ένθαρρύνσεις στηρίχθηκε ο σχεδιασμός του πραξικοπήματος της 15ης Ιουλίου. Μάταια. Είχαν διαπιστωθεί ότι η πολιτική που ακολουθούσε η Χούντα μέσω του Υπουργείου προς τον έξω κόσμο (υποστήριξη της κυπριακής ανεξαρτησίας και των ένδο-κυπριακών διαπραγματεύσεων) είχε καύσει ν' αντιστοιχεί προς τα παρασκηνιακά μαγειρέματα, κι αυτή η διαπίστωση είχε οδηγήσει στις παραιτήσεις των ανωτάτων στελεχών του Υπουργείου. Πέρα από αυτό, ο συσκοτισμός ήταν απόλυτος καθώς ήταν και η απομύηση του διπλωματικού μας μηχανισμού από τα κέντρα των αποφάσεων.

Αναπάντητα μένουν λοιπόν τα ερωτήματα: Τι προοπτικές είχε το πραξικόπημα πολιτικές και διπλωματικές... Ποιός ξένος παράγων τό είχε ένθαρρύνει... Και, αν απέβλεπε η ένθαρρυνση ν' ανοίξει το δρόμο της τουρκικής εισβολής...

Καυτά ερωτήματα που προβληματίσαν την ελληνική κοινή γνώμη. Υποψίες που δεν έχουν σβήσει. "Όσο δεν υπάρχουν θεμελιωμένα στοιχεία που νά συνθέτουν το Ολιγαρχό ένεινο σενάριο, όλα μένουν μετέωρα. Και οδηγείται κανείς σε υποθέσεις που αυτές αντέχουν στη βία της κρίσεως."

Από τα παλιά χρόνια, από τότε που ξεκίνησε μεταπολεμικά το Κυπριακό κι έφτασε αντιμετώπισης 'Ελλάδα και Τουρκία, είχε χαραχθεί στην Ομόσπονδη μόνιμη βραχεία γραμμή πολιτικής που ίσχυε από τότε με

-28-

Ο Μπίτσιος εδώ, αφήνει να εννοηθεί ότι υπήρχαν στοιχεία, τα οποία εξήχθησαν. Όπως είδα δε πιο κάτω αναφέρει ότι έγιναν τότε παραιτήσεις ανωτάτων στελεχών. Ποιοί άλλοι παραιτήθηκαν εκτός από τον κ. Βλάχο;

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Παραιτήθηκε επίσης ο κ. Τζούνης και ένας ακόμη. Έγιναν νομίζω τρεις παραιτήσεις.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εγώ εζήτησα το κείμενο της παραίτησης του κ. Βλάχου, καθώς επίσης του μακαρίτη του Τετενέ, ο οποίος ήταν Υπουργός τότε.

Αυτά που ανέφερα κύριε Παπαληγούρα μπορεί να μην έχουν άμεση σχέση με την πρότασή σας, αλλά έχουν έμμεση. Θέλω να πω δηλαδή, ότι όπως εξήχθηκαν στοιχεία από το Υπουργείο Εξωτερικών, είναι ενδεχόμενο να συνέβη κάτι παρόμοιο και στις άλλες υπηρεσίες. Ανεξάρτητα όμως από αυτό, εφόσον εγκριθεί η πρότασή σας από την Επιτροπή, εγώ δεν έχω καμία αντίρρηση να ζητήσουμε από τις δύο ΕΡΤ και το Υπουργείο Προεδρίας, να μας στείλουν όσα στοιχεία έχουν από την ημερομηνία της επιστολής του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και τις επόμενες είκοσι τουλάχιστον ημέρες, μετά από αυτή.

Χ. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Θέλω να μιλήσω πάνω σε ένα θέμα που έθεσε ο κ. Βαρβιτσιώτης, στην προηγούμενη συνεδρίαση και αφορά κάποια Πανελλήνια Επιτροπή γονέων και συγγενών αγνοουμένων. Κατ' αρχή διαπίστωσα ότι πρόκειται για μεγάλη συγκέντρωση στην οποία κλήθηκαν

† και εχέ
 1^{ος} Αγγουβελώνη

-29-

διάφορες οργανώσεις, μεταξύ των οποίων και η οργάνωση στην οποία μετέχω.

Κύριε Πρόεδρε, προτείνω και λέγω ότι η Επιτροπή μας δεν πρέπει να απέχει από μία τέτοια συγκέντρωση. Πιστεύω ότι καλό θα είναι 2-3 μέλη της να λάβουν μέρος στη συζήτηση, που θα γίνει αύριο το απόγευμα.

ΑΝ.ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ: Έχω λάβει μία επιστολή από την Πανελλήνια Επιτροπή και έχει αποφασισθεί από τη Νέα Δημοκρατία να εκπροσωπήσω το κόμμα μας. Σήμερα μάλιστα μου τηλεφώνησε ο Πρόεδρος της Επιτροπής κ. Δούρ+φας. Μου είπε ότι για τους βουλευτές η συγκέντρωση θα γίνει αύριο το πρωί 29/5/1986 στις 10 π.μ.

Μ.ΕΒΕΡΤ: Στην προηγούμενη συνεδρίαση, κύριε Πρόεδρε, πήραμε μια απόφαση σύμφωνα με την οποία, όποιος βουλευτής θέλει να συμμετέχει σε τέτοιου είδους εκδηλώσεις, μπορεί να το κάνει, αλλά μόνο σαν εκπρόσωπος του κόμματός του και όχι σαν εκπρόσωπος της Εξεταστικής Επιτροπής.

Ίσως πράγματι, θα μπορούσαμε να λάβουμε μέρος σ' αυτή την συγκέντρωση, αλλά αυτό θα μας δεσμεύσει γιατί στο μέλλον μπορεί να παρουσιασθούν και άλλες παρόμοιες εκδηλώσεις και τότε με ποιόν τρόπο θα κάνουμε τις επιλογές μας, σε ποιες από αυτές θα συμμετέχουμε και σε ποιες όχι;

Προσωπικά εγώ πιστεύω, ότι το κύρος της Επιτροπής μας υποβαθμίζεται, όταν κάποιος μέλος της πηγαίνει και λαμβάνει μέρος σε διάφορες συγκεντρώσεις και συζητήσεις.

ΓΤ 610 0903/19/12

-30-

Η άποψή μου είναι η εξής: Όποιος συμμετέχει σε τέτοιες εκδηλώσεις ή θα πάει σαν εκπρόσωπος του κόμματός του ή θα πάει σαν μεμονωμένο άτομο, χωρίς φυσικά να εμφανίζεται σαν εκπρόσωπος της Επιτροπής.

ΑΝ. ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ: Δεν ολοκλήρωσα κύριε Πρόεδρε, αυτά που είχα να πω.

Ερώτησα λοιπόν τον κ. Δούρμεζ, εάν πρόκειται να ερωτηθούμε για θέματα που αφορούν την Εξεταστική Επιτροπή και εκείνος μου απάντησε: "Όχι, απλώς θα σας δώσουμε ορισμένα χαρτιά και θα σας ζητήσουμε να βρείτε κάποια λύση". Εμείς θέλουμε εκπροσώπους των κομμάτων και όχι της Εξεταστικής Επιτροπής. Εσείς θα έλθετε ως εκπρόσωπος της Νέας Δημοκρατίας και θα σας δώσουμε ορισμένα στοιχεία".

Κύριε Πρόεδρε έκαμα όλη αυτή τη συζήτηση με τον κ. Δούρμεζ ^{αμφίβως} γιατί είμαι μέλος της Εξεταστικής Επιτροπής.

Μ. ΕΒΕΡΤ: Ακριβώς έτσι πρέπει να γίνει, γιατί μπορεί σε κάποια στιγμή να μαζεψτούν πέντε χουντικοί, να κάνουν μια επιτροπή και να μας καλέσουν να συμμετέχουμε σε κάποια εκδήλωσή τους.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Όταν οι διάφορες οργανώσεις θελήσουν το πόρισμα αυτής της Επιτροπής θα πρέπει να μας το ζητήσουν με έγγραφο. Επίσης ίσως εμείς αποφασίσουμε να καλέσουμε μερικούς από αυτούς να καταθέσουν. Όλα αυτά όμως θα τα αποφασίσουμε κατά τη διάρκεια του έργου μας.

./.

-31-

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, στην προηγούμενη συνεδρίαση της Επιτροπής εζήτησα πέντε έγγραφα. Ανεξάρτητα σε ποιό βαθμό συνδέονται με το πρόβλημά μας αυτά τα έγγραφα είναι συγκεκριμένα, τα εξής:

- 1) Ένα μνημόνιο του Γ.Παπανδρέου προς Τζόνσον στις 15-6-1964
- 2) Το σχέδιο Σάντυς Μπωλ
- 3) Ποιό όργανο αποφάσισε να πάει η μεραρχία στην Κύπρο το 1964.
- 4) Ποιό όργανο αποφάσισε το 1967 να αποσυρθεί η μεραρχία. Και
- 5) Το πρωτόκολλο του ΝΑΤΟ στη Λισσαβόνα καθώς και τα πρακτικά της συνάντησης των ~~Γκ~~ Γκράου-Παλαμά.

Αυτά τα έγγραφα τα θεωρώ κρίσιμα και δεν βλέπω το λόγο που δεν δεχθήκανε να κάνετε έγγραφο με το οποίο θα ζητήσετε να μας σταλούν αυτά τα στοιχεία.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Κάππο, δεν είναι δικό μου θέμα, να ζητήσω έγγραφα, αλλά πρέπει να πάρει απόφαση ολόκληρη η Επιτροπή.

Η πρότασή σας δεν τέθηκε σε ψηφοφορία, γιατί πρέπει πρώτα να ολοκληρωθούν οι προτάσεις που αφορούν όλο αυτό το θέμα.

Δεν είναι δυνατόν κάθε φορά που κάθε ένας από μας σκεφθεί ότι χρειάζεται ένα έγγραφο, αμέσως να το ζητούμε. Πιθανώς μαζί με αυτά που ζητάτε σεις να ζητηθούν και να χρειάζονται και άλλα.

Προσωπικά εγώ κύριε Κάππο δεν συμφωνώ με την πρότασή σας στο σημείο που ερωτάτε ποιό πρόσωπο έδωσε εντολή να σταλεί η μεραρχία στην Κύπρο. Αυτό νομίζω ότι αποτελεί την πιο χρυσή σελίδα της

-32-

Ελληνικής ιστορίας, του 20ού αιώνα. Εξάλλου εγώ δεν έχω κανένα λόγο να ρωτήσω γιατί εστάλη η μεραρχία.

Αν η Επιτροπή αποφανθεί ότι θέλει να προσκομισθεί και αυτό το στοιχείο, εγώ βέβαια θα το ζητήσω.

Συνεπώς το θέμα σας μένει εκρεμές, έως ότου υποβληθούν όλες οι προτάσεις από τα μέλη της Επιτροπής και τότε θα ζητήσουμε όλα τα στοιχεία και τα έγγραφα που θα αποφασίσουμε ότι μας είναι χρήσιμα.

Επίσης όταν λέμε "υποβολή προτάσεων για την εξέταση μαρτύρων" δεν εννοούμε ότι για κάθε μάρτυρα που προτείνεται, θα πρέπει εγώ να σπεύδω να στέλνω κλήση για να εξετασθεί.

Επί των υποβαλλομένων προτάσεων θα αποφασίσουμε όλοι μαζί, ποιού μάρτυρες θα κληθούν και τότε εγώ θα απευθύνω τις κλήσεις.

Ελπίζω επάνω σ' αυτό, να είσθε όλοι σύμφωνοι.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κατ' αρχήν, για την κλήση των μαρτύρων συμφωνώ, ότι πρέπει να αποφασίσει η Επιτροπή ποιούς και με ποια προτεραιότητα θα τους καλέσουμε.

Όσον αφορά όμως τα έγγραφα θέλω να πω τα εξής: Εγώ θέλω να δω τι έγινε το 1967, ποιά είναι η κατανομή των ευθυνών, ποιές μεθοδεύσεις έγιναν και γενικά τα παρασκήνια της εποχής εκείνης.

Είπατε ότι οι προτάσεις πρέπει να τεθούν σε ψηφοφορία, μέχρι τώρα όμως δεν ετέθη θέμα ψηφοφορίας.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Δεν έχει μέχρι τώρα γίνει αποδεικτική καμία πρόταση και καμία γνώμη. Με τα Υπουργεία Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας ^{μου} συναλλάσσομαι, το κάνω γιατί νομίζω ότι έχουμε αποφασίσει σαν Επιτροπή, από την εποχή που ήταν πρόεδρος ο κ. Νάτσινας

./.

-33-

πως πρέπει να γίνουν, όλες αυτές οι ενέργειες.

Όσον αφορά ότι έφερα στην Επιτροπή την επιστολή και την αναφορά του στρατηγού κ. Σιαπκαρά, τον οποίον σημειωτέον δεν έχω την τιμή να γνωρίζω, τό έκανα, επειδή μου την έστειλε ο βουλευτής κ. Ζίγδης για να κατατεθεί στην Εξεταστική Επιτροπή και συνεπώς έπρεπε να λάβετε γνώση για την αποστολή της και να τη θέσω στη διαθεσή σας.

Για οποιουσδήποτε ανθρώπους έστειλαν επιστολές δεν έκανα εγώ καμία ενέργεια.)

Μας έγραψαν, με δική τους πρωτοβουλία.

Προς το Γραμματέα του Υπουργικού Συμβουλίου, έκανα έγγραφο, γιατί νομίζω ότι αυτή ήταν η ενδεδειγμένη ενέργεια, εφόσον μας παραδόθηκε ένας τόμος και με έκπληξη διεπίστωσα ότι δεν περιείχε τα πρακτικά των συνεδριάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου, κατά τη διάρκεια των κρίσιμων ημερών.

Ι. ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, διαβάζοντας τους φακέλους και τα έγγραφα που τέθηκαν στη διάθεσή μας, είδα ότι μερικά πρόσωπα αναφέρονται σε ορισμένα δημοσιεύματα ή έγγραφα ή κάποια ντοκουμέντα, τα οποία δεν υπάρχουν μέσα στους φακέλους, για να τα διαβάσω και να δω το περιεχόμενό τους.

Παραδείγματος χάριν ο Παναγιωτάκος αναφέρει για κάποιο δημοσίευμα ενός Δεβλέτογλου. Αυτό το άρθρο όμως δεν υπάρχει, ώστε να δούμε τι περιέχει.

Πιστεύω λοιπόν ότι, όταν ένα μέλος της Επιτροπής θέλει ένα τέτοιο

-34-

στοιχείο πρέπει να το ζητήσει μέσω του Προεδρείου της Επιτροπής μας, γιατί δεν μπορεί μεμονωμένα ένας βουλευτής να ψάξει, να το βρει και να το πάρει.

Ο κάθε βουλευτής-μέλος της Επιτροπής πρέπει να κάνει έναν πίνακα βάσει του οποίου να προτείνει ποιά στοιχεία πρέπει να προσκομισθούν και αυτή η διαδικασία, πρέπει να γίνεται μέσω υμών.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Αυτό όμως πρέπει να γίνεται με κάποια συνεργασία του συνόλου της Επιτροπής.

Αν ζητάει πότε ο ένας, πότε ο άλλος βουλευτής διάφορα στοιχεία τότε όχι σε έξη μήνες δεν θα καταθέσουμε το πόρισμά μας, αλλά ούτε σε ένα εκατομμύριο μήνες.

Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Προτείνω λοιπόν, κύριε Πρόεδρε, κάθε μέλος της Επιτροπής μας να κάνει ένα πίνακα εγγράφων που θέλει να προσκομισθούν και ένα πίνακα μαρτύρων που θέλει να εξετασθούν.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ακριβώς αυτό λέω και εγώ, να κάνετε τις προτάσεις σας είτε γραπτά είτε προφορικά και αυτές να κατατεθούν στα πρακτικά- όπως ακριβώς έγινε με τον κ. Κάππο- και στο τέλος θα αποφασίσει η Επιτροπή ποιά από όλα αυτά τα στοιχεία θέλουμε να μας δοθούν.

Ο Παναγιωτάκος, τον οποίο διάβασα και εγώ, μνημονεύει κατ' επανάληψη μία εφημερίδα της Κύπρου που λέγεται "Ελληνικός αγών" ή κι απ'ως έτσι καθώς και την Ελληνική Εφημερίδα "ΕΣΤΙΑ". Δεν είναι εύκολο λοιπόν να ζητήσουμε και να διαβάσουμε όλα τα φύλλα των Εφημερίδων.

./.

-35-

Συμφωνώ και το καταλαβαίνω ότι πρέπει να διαβάσουμε τα κείμενα των κυβερνητικών ανακοινωθέντων, αλλά δεν το βρίσκω χρήσιμο, να ζητήσουμε τα φύλλα διαφόρων εφημερίδων.

ΣΠ.ΡΑΛΛΗΣ: Μέχρι πότε πρέπει να καταθέσουμε, κύριε Πρόεδρε αυτούς τους πίνακες;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Αυτό, κύριοι συνάδελφοι, μπορεί να γίνει σήμερα ή την άλλη Τετάρτη. Ακόμη και λίγο αργότερα αν ζητηθεί ένα σημαντικό στοιχείο, δεν νομίζω ότι δημιουργείται πρόβλημα.

Απλώς, επισημαίνω, ότι πρέπει να μπούμε σε κάποια σειρά και να γίνει μία αρχή, ώστε να ξέρουμε τι ζητάμε.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να θέσω και εγώ ένα προδικαστικό θέμα: Τηρούνται πρακτικά των συζητήσεων αυτών που γίνονται στην Επιτροπή. Αυτά τα πρακτικά δεν θα πρέπει να κυκλοφορούν σε μας και να εγκρίνονται, όπως γίνεται ^{επί} στη Βουλή; Αλλιώς ποιά είναι η έννοια της τηρήσεως αυτών των πρακτικών; Κάποια στιγμή όταν μαζευτεί όλος αυτός ο όγκος δεν θα θυμόμαστε ούτε τι έχει λεχθεί ούτε εάν πράγματι έτσι διεξήχθη η συζήτηση. Δέχομαι εκ των προτέρων -αναμφισβήτητα- την καλόπιστη αναγραφή των απόψεων μας, οι οποίες όμως, μερικές φορές ^{αδύνατα} μπορεί να εμφανισθούν διαφορετικά. Γι' αυτό θα πρέπει να βρούμε έναν τρόπο ώστε αυτά τα πρακτικά είτε να διανέμονται και να επικυρώνονται στην

./.

-36-

επόμενη συνεδρίαση, είτε να γίνει κάποια ρύθμιση που να εξασφαλίζει απόλυτα την πιστότητα των όσων λέμε εδώ.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Δεν έχουμε κάνει πολλές συνεδριάσεις και έτσι τα πρακτικά που έχουμε έως τώρα είναι λίγα. Εξάλλου δεν έχω καμία αντίρρηση να διανεμηθούν. Μπορείτε και τώρα αμέσως να διαβάσετε τα πρακτικά όλων των συνεδριάσεων. Δεν έχω αντίρρηση να διαβάσετε και να διορθώνετε τα πρακτικά.

ΑΘ.ΞΑΡΧΑΣ: Δεν έχουν διανεμηθεί τα πρακτικά από την τρίτη συνεδρίαση και μετά.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εντάξει θα διανεμηθούν όλα τα πρακτικά που δεν έχετε δει.

Τώρα θέλω να επαναφέρω το θέμα των στενογραφημένων πρακτικών το οποίο είχε τεθεί, στην Επιτροπή.

Σκέπτομαι να ζητήσω την έγκριση του κ. Προέδρου της Βουλής, ώστε να υπάρξουν συγχρόνως στενογραφημένα και μαγνητοφωνημένα πρακτικά.

Μ.ΕΒΕΡΤ: Αυτό είναι αναγκαίο, όταν θα αρχίσει η εξέταση μαρτύρων.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Από εκείνο κυρίως το στάδιο και μετά, κύριε Έβερτ θα αρχίσει η διαδικασία αυτή. Τώρα όπως βλέπετε, κύριοι συνάδελφοι, τηρούνται μαγνητοφωνημένα πρακτικά. Εξάλλου δεν θέλω να υπάρχουν αμφισβητήσεις. Συνεπώς αυτή τη στιγμή, όπως είπα, πρέπει να πάρω την έγκριση του κ. Προέδρου της Βουλής.

† οι μαρτυρίες - τώρα
 † ενθυμίζω

-37-

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Γι' αυτό πρέπει να σας εξουσιοδοτήσουμε, για να ζητήσετε την έγκριση του Προέδρου της Βουλής.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Θα ζητήσουμε λοιπόν την έγκριση του κ. Προέδρου να ^{αρχίσουμε να} κινάμε στενογραφημένα πρακτικά από τη στιγμή που θα αρχίσει η εξέταση των μαρτύρων. Είμαστε σύμφωνοι;

ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Η πρόταση σας γίνεται ομόφωνα δεκτή.

Δ. ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα μιλήσω για τους μάρτυρες.

Είχα πει σε προηγούμενη συνεδρίαση, ότι όποιος συνάδελφος έχει να κάνει πρόταση για ^{μάρτυρα} που πρέπει να προσέλθει για να καταθέσει, θα πρέπει να την αιτιολογεί. Αυτό ακριβώς θα κάνω τώρα εγώ.

Πριν από αυτό όμως θα ήθελα να ενημερώσω την Επιτροπή και εσάς ειδικά ο οποίος θα επισκεφθείτε τον Υπουργό Εθνικής Άμυνας, ότι ενώ στο φάκελο 10 που αναφέρεται στους αρχηγούς των Επιτελείων των Ενόπλων Δυνάμεων, υπάρχει πλήρης-υποτίθεται-αναφορά των Επιτελαρχών, παρ' όλα αυτά εντελώς τυχαία, έπεσε στα χέρια μου η έκθεση ενός αρχηγού, η οποία δεν περιέχεται μέσα στο φάκελο.

Κύριε Πρόεδρε, δεν θα ανέφερα αυτό το γεγονός αν δεν έβλεπα ότι βρίσκονταν σε πλήρη αντίθεση [†] με αυτά που αναφέρουν εκείνη την εποχή οι Επιτελάρχες. Και συγκεκριμένα. Ισχυρίζονται [†] ότι κατά διαταγήν του Μπονάνου διατάχθηκαν τα αεροπλάνα, τα οποία ήδη είχαν απογειωθεί από την Κρήτη, να επιστρέψουν και ενώ την δωδεκάτη ώρα ξαναβρέθηκαν στο τέλος του διαδρόμου για να απογειωθούν και πάλι διατάχθηκαν να προσγειωθούν. Επαναλαμβάνω, ότι όλα αυτά αποδίδονται

-/.

στ 4 δ 4

-38-

στον Μπονάνο, ενώ σ'αυτή την έκθεση που έχω στα χέρια μου διαβά-
ζω ότι ο αρχηγός της Αεροπορίας λέει, ότι αυτό έγινε
με προσωπική διαταγή του Φαίδωνα Γκιζίκη.

Γι'αυτό το λόγο, θα ήθελα από τον κατάλογο που έχω ήδη ετοιμάσει,
να ζητήσω από την Επιτροπή να καλέσει τον αξιωματικό Φαίδω-
να Γκιζίκη.

Επίσης υπάρχει αλληλογραφία του πρώην αξιωματικού Μπονάνου με
τον Πρόεδρο της Τουρκίας Σανσάρ. Αυτό εγώ δεν το ήξερα και το
πληροφορήθηκα πρόσφατα από τουρκική πλευρά.

Αυτή η αλληλογραφία που πρέπει να βρίσκεται ή στο Υπουργείο Εξω-
τερικών ή στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας αφορά την επίσκεψη του
περίφημου εκείνου τουρκικού πλοίου, το οποίο έκανε τότε διάφορες
βυθομετρήσεις.

Υπήρξε ακόμη συνομιλία του Αδαμάντιου Ανδρουτσόπουλου με τον
Ετζεβίτ. Αυτή τη συνομιλία ουδείς την ξέρει. Από αυτά που διάβασα
στο φάκελο 33 ο Ανδρουτσόπουλος με ιταμό ύφος απάντησε στις ερω-
τήσεις που του έθεσαν ότι, "εγώ ήμουν ο Πρωθυπουργός, δεν έχω να
δώσω λογαριασμό σε κανένα" και εκεί τελείωσε η ανάκριση.

Επειδή φοβούμαι ότι αυτός ο κύριος, αν δεν έχει φύγει από τη χώρα
θα φύγει σύντομα, ζητώ από σας κύριε Πρόεδρε, να του απαγορευθεί
η έξοδος από την Ελλάδα.

Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Έχω δημοσιογραφική πληροφορία, ότι ήδη έχει
φύγει.

Δ.ΔΙΒΑΝΟΣ: Προτείνω επίσης απαγόρευση εξόδου του Λατσούδη που
διετέλεσε τότε Υπουργός, καθώς και τον Κυπραίω. Ιδιαίτερα επικίν-

† ωιδονως

-39-

δυνος για μένα, είναι ο Αδ. Ανδρουτσόπουλος.

Συνεννοηθείτε, κύριε Πρόεδρε, και με την Κυβέρνηση, για τον τρόπο που πρέπει να γίνει αυτή η απαγόρευση.

Προϋπόθεση βέβαια, κύριε Πρόεδρε είναι, ότι θα εγκριθεί αυτή η πρόταση από την Επιτροπή μας.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Θα πρέπει να συζητήσω το θέμα με συναδέλφους δικηγόρους καθώς επίσης και με νομικούς συμβούλους του Κράτους.

Δ.ΔΙΒΑΝΟΣ: Τώρα προχωρώ σε ένα θέμα που αφορά την γελοία αποστολή δυνάμεων καταδρομών στην οποία συμμετείχε ο πρώην αξιωματικός Παλαΐνης, ο νεώτερος, γιατί όπως μου είπαν υπάρχει και ο παλαιότερος.

Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Υπάρχουν πράγματι δύο αδελφια Παλαΐνη.

Δ.ΔΙΒΑΝΟΣ: Προχωρώ. Στο ένα *βοιμγ*, όπου υπήρχαν και άνδρες των καταδρομών με τον οπλισμό τους, έγινε *†*σαμποτάζ, από Έλληνες αξιωματικούς. Αυτό κατά τη γνώμη μου είναι σημαντικό στοιχείο, το οποίο πρέπει να διερευνηθεί για να δούμε πρώτον εάν είναι αλήθεια και δεύτερον κάτω από ποιές συνθήκες έγινε.

Ο πρώην Υπουργός Εξωτερικών Τετενές έχει βέβαια πεθάνει, αλλά σε ανύποπτο χρόνο, δηλαδή τέσσερις μήνες πριν γίνει το πραξικόπημα κατά του Εθνάρχη, συνομιλώντας στο σπίτι του με τον κ. Σιδεράτο και με τον ταξίαρχο κ. Βελισσαρόπουλο, τουςείπε ότι θα γίνει

-40-

Γ' είναι από
5η για υποβρυχίες

πραξικόπημα κατά του Μακαρίου.

Νομίζω ότι αυτοί οι δύο, θα πρέπει να εξετασθούν σαν μάρτυρες, για να εξακριβώσουμε εάν αυτό είναι αλήθεια.

Ο Νίκος Σαμψών έπαιξε ένα σημαντικό ρόλο εκείνες τις ημέρες. Δεν θα αναφερθώ στην προσωπικότητα του ανδρός, αλλά είναι γνωστό ότι πήρε εντολές και οδηγίες, συνεννοήθηκε και έτυχε της υποστηρίξεως ελληνικών και ξένων δυνάμεων, γι' αυτό δεν είναι δυνατόν να μην κληθεί εφόσον υπήρξε, κατά τη γνώμη μου ^{Γκουμοχλός} της υποθέσεως.

Ο Σαμψών κατηγορείται και καταδιώκεται από τις κυπριακές αρχές, γι' αυτό, όπως μου διεμήνυσε, δεν είναι δυνατόν να έλθει, εάν δεν του εξασφαλίσει η Ελλάδα, την μη έκδοσή του προς τις κυπριακές αρχές. Τη μαρτυρία του, κύριοι συνάδελφοι, την θεωρώ χρήσιμη και κρίσιμη.

Κύριε Πρόεδρε, ενώ στο φάκελο 12 αναφέρονται λεπτομερώς τα σήματα, τα οποία έστειλε το αρχηγείο Ναυτικού προς τα υποβρύχια Νηρέυς και Γλαύκος και περιέχονται φωτοτυπίες που διατάσσουν πόλεμο, καταδύσεις, βομβαρδισμούς κ.λ.π., δεν υπάρχουν ^{πλην όλα ευχα} τα σήματα που διατάσσουν ^{να} γυρίσουν πίσω.

Πιστεύω ότι αυτά τα σήματα είναι τα σημαντικότερα όλων. Πού είναι, λοιπόν τα σήματα και ποιός διέταξε την επιστροφή των υποβρυχίων και γιατί;

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Όπως διάβασα, κάποιος μάρτυρας αναφέρει ότι άκουσε τον Αραπάκη να λέει ότι αυτός ο ίδιος διέταξε την επιστροφή τους.

-41-

Δ.ΔΙΒΑΝΟΣ: Πρέπει να δηλώσω στην Επιτροπή για να μην γίνουν μετά παρεξηγήσεις ότι ο Π.Αραπάκης είναι συγγενή μου. Δεν έχω κανένα λόγο, όμως, να καλύψω τον κ. Αραπάκη και αν όντως έδωσε αυτός τη διαταγή πάλι θα πρέπει να δούμε τα σήματα και τις σχετικές διαταγές. Δεν ξέρω εάν αυτός ο κύριος που αναφέρατε, κύριε Πρόεδρε, υπαινίσσεται ότι αυτά τα σήματα αφαιρέθηκαν και φυσικά αν συνέβη κάτι τέτοιο, θα έγινε μετά τη μεταπολίτευση.

Πολύς λόγος, τέλος, έγινε εξαιτίας της μηνυτριάς κατάθεσης του δικηγόρου Αθηνών, Γιώργου Αλωπάκη η οποία σταμάτησε με γρήγορη και περίεργη διαδικασία ταυτόχρονα με την ανάκριση του αξιωματικού του Ναυτικού Μπέλκα.

Συνέπεσε λοιπόν, όταν έφθασε η ανάκριση στα κρίσιμα ονόματα των κ.κ. Αλωπάκη και του πρώην στρατιωτικού Ιωαννίδη, να κλίσει επειγόντως η διαδικασία της ανάκρισης. Αυτό έγινε κατόπιν εσπευσμένης αποφάσεως των τότε Υπουργών Δικαιοσύνης κ. Στεφανάκη και Εθνικής Αμύνης κ. Αβέρωφ.

Πιστεύω ότι ο Γ.Αλωπάκης απαραίτητως θα πρέπει να κληθεί σαν μάρτυρας.

Αυτά είχα να πω προς το παρόν, κύριε Πρόεδρε. Ευχαριστώ.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, νομίζω, ότι εάν ακολουθήσουμε αυτή την τακτική θα πελαγοδρομήσουμε. Πρώτη μεγάλη αδυναμία, είναι ότι δεν έχουμε ήδη ολοκληρωμένο φάκελο. Έρχονται συνέχεια έγγραφα, θα έλθουν και άλλα, εμείς θα ζητήσουμε ακόμη περισσότερα και έτσι η εικόνα που θα σχηματίσουμε δεν θα έχει ολοκληρωθεί μέχρι που να αρχίσει η εξέταση των μαρτύρων.

-/-

-42-

Η Επιτροπή μας, σύμφωνα με την απόφαση της Βουλής έχει να εξετάσει δύο γεγονότα.

- 1) Το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου, και
- 2) Την εισβολή των τούρκων.

Εάν με την πρόοδο των εργασιών μας εμφανισθούν και άλλα γεγονότα, τότε θα υπάρξει απόφαση της Επιτροπής μας, για την περαιτέρω διερεύνηση.

Εμείς, για τα δύο γεγονότα που ανέφερα, έχουμε σαφή εντολή από την Ολομέλεια της Βουλής.

Κατά τη γνώμη μου, θα πρέπει να αρχίσουμε από το πραξικόπημα και μετά να πάμε στην εισβολή.

Για να μορφώσουμε προσωπική γνώμη ειδικά για το πραξικόπημα, θα πρέπει να καλέσουμε ορισμένους ανθρώπους.

Εγώ δεν θα αναφερθώ σε ονόματα, αλλά σε κατηγορίες προσώπων. Και αυτές είναι:

α) Η εθνομικτή στρατιωτική ηγεσία της εποχής εκείνης τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Κύπρο. Εδώ θα πρέπει να αναφέρω το διοικητή της εθνοφρουράς και το διοικητή της ΕΛΔΗΚ.

Με την πρότασή μου δεν αναφέρομαι μόνο στους αρχηγούς των Επιτελείων, αλλά και στους αρχηγούς των μεγάλων μονάδων, οι οποίοι ε γνώριζαν ή ενδεχομένως _____ έπρεπε να γνωρίζουν τι γινόταν στο Στρατό.

Όλοι αυτοί πρέπει να κληθούν να καταθέσουν για το πραξικόπημα.

β) Η Διπλωματική ηγεσία. Πριν από το πραξικόπημα έχουμε την παραίτηση του Γενικού Γραμματέα Πρέσβυ κ. Βλάχου.

-43-

Έχουμε επίσης την παραίτηση του Γενικού Διευθυντή _____ Πολιτικών Υποθέσεων κ. Τζούνη. Δεν είναι δυνατόν να μην κληθεί η διπλωματική ηγεσία και αναφέρω ενδεικτικά τα ονόματα των κ.κ. Βλάχου και Τζούνη, του Έλληνα Πρεσβευτή στην Κύπρο, του Επιτετραμμένου, ο οποίος παρέμεινε εκεί κατά το πραξικόπημα, γιατί ο Πρεσβευτής είχε ανακληθεί στην Αθήνα και του αρμόδιου του Υπουργείου Εξωτερικών επί Κυπριακών και Τουρκικών υποθέσεων. Όλους αυτούς πρέπει να τους καλέσουμε. Και

γ) Η "πολιτική" ηγεσία της εποχής εκείνης: Πρωθυπουργός, Υπουργός Εξωτερικών, Υπουργός Εθνικής Αμύνης.

Αν δεν ξεκινήσουμε με την ^{εξωτερική} στρατιωτική ηγεσία στην Ελλάδα και την Κύπρο, με την διπλωματική και "πολιτική" ηγεσία της εποχής εκείνης για το συγκεκριμένο θέμα του πραξικοπήματος, φοβάμαι, κύριε Πρόεδρε, ότι θα πελαγοδρομήσουμε.

Από αυτό το σημείο θα δούμε ποιά στοιχεία είναι ασθενή στην ανάπτυξη των καταθέσεων, ποιά στοιχεία χρειάζονται περαιτέρω διερεύνηση και μόνον έτσι, θα μπορέσουμε -λογικά- να αρχίσουμε να ξετυλίγουμε το κουβάρι.

Αν αρχίσουμε σήμερα να καλούμε τον ένα μάρτυρα και αύριο τον άλλο, δεν θα μπορέσουμε να βρούμε άκρη.

Νομίζω, ότι για το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου θα πρέπει _____ να καλέσουμε ^{μαζιά σειρά} τις κατηγορίες που σας ανέφερα.

Συμπληρώνω μάλιστα, κύριε Μπασαγιάννη, ότι κάθε μέλος του έπιτροπής επιζητάσεται του δικαιώματός του με την πρόοδο των ανακρίσεων να προτείνει και και άλλα και άλλων μαρτύρων.

./.

-44-

Έτσι νομίζω ότι πρέπει να μεθοδεύσουμε την πορεία μας παρά τις επιφυλάξεις που έχω σαν μέλος της Επιτροπής, ότι η μη ολοκλήρωση των φακέλων θα μας δημιουργήσει προβλήματα στην πρόοδο των εργασιών.

Το Υπουργείο Εξωτερικών μας έστειλε σήμερα περίληψη νέων εγγράφων, τη Δευτέρα εσείς θα επικοινωνήσετε με τον κ. Χαλαμπόπουλο για άλλα έγγραφα. Εάν βέβαια δεν ολοκληρωθεί η συλλογή των στοιχείων η εξέταση των μαρτύρων, θα παρουσιάσει κάποια δυσκολία.

Παρ'όλα αυτά πιστεύω ότι μόνο με την μεθόδευση, την οποία προέτινα, μπορούμε κατά κάποιον τρόπο να προχωρήσουμε για να ξεδιαλύνουμε αυτό το κουβάρι.

Επισημασμένα ότι
Είναι αυτονόητο ότι στην πρόοδο των εργασιών μας είναι δυνα-

τόν να κληθούν και άλλοι μάρτυρες, οι οποίοι θα προκύψουν είτε

από τα νέα έγγραφα, είτε από τις καταθέσεις των μαρτύρων που

θα εξετασθούν.

./.

-45-

Χ. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα και εγώ, προτού δώσω ονόματα μαρτύρων να αναφερθώ στην προσέγγιση του θέματος. Συμφωνώ, κατά κάποιο τρόπο, με την προσέγγιση που θέτει ο κ. Βαρβιτσιώ-

της δηλ. να αποφασίσουμε εδώ ποιές ομάδες και για ποιο λόγο θα κληθούν. Μόνο που διαφωνώ βέβαια, για τις ομάδες που έθεσε ο κ. Βαρβιτσιώτης.

Γι' αυτό παρακαλώ να ακούσετε τη δική μου προσέγγιση, χωρίς να είμαι νομικός, σας λέγω ότι γνωρίζω ότι στη νομική επιστήμη υπάρχουν δύο τρόποι προσεγγίσεως των ενόχων.

Κάποιοι δέχονται εκ προοιμίου ότι είναι ένοχοι και οι συνηγοροί τους, ή αυτοί οι ίδιοι, προσπαθούν να αποδείξουν την αθωότητά τους. Κάποιοι το αντίθετο, ότι δηλ. είναι αθώος και κάποιοι προσπαθούν να αποδείξουν ότι είναι ένοχος.

Σήμερα για το συγκεκριμένο θέμα θα μπορούσαμε να ακολουθήσουμε δύο προσεγγιστικές μεθόδους.

Η μία είναι να ξεκινήσουμε από το σπίτι του λύκου και η άλλη είναι να βοηθηθούμε από εκείνους, οι οποίοι ασχολήθηκαν με το θέμα αυτό, πριν από εμάς.

Και για την πρώτη προσέγγιση μπορούμε να πούμε αυτό που βρήκα σε φακέλους και διάβασα: ότι στις 12 και 13 Ιουλίου έγινε στην Αθήνα μία σύσκεψη παραγόντων με τον Ντενίση, αρχηγό της εθνοφυρούρας, και παρίστατο και ο πρέσβυς της Κύπρου. Σ' αυτή τη σύσκεψη σημαίνει ότι θα αποφασίσθαι κάποιο σημαντικό γεγονός. Πιστεύω ότι έτσι αρχίζει ο μίτος της αριάδνης.

Μία άλλη προσέγγιση είναι ακριβώς η αντίθετη. Να μη/ ξεκινήσουμε από τους ενόχους, αλλά να ξεκινήσουμε από εκείνους, οι οποίοι κατά

11

-46-

πάσα πιθανότητα, έχουν ασχοληθεί με το θέμα, πριν από μας
όταν διαδέχθηκαν τη χούντα.

Πιστεύω, κύριε Πρόεδρε, ότι δεν είμαστε οι πρώτοι που σκεφθήκαμε να ανοίξουμε το φάκελο της Κύπρου.

Πιστεύω ότι και αυτοί θα ήθελαν να ανοίξουν το φάκελο της Κύπρου. Αλλά, ή δεν βρήκαν στοιχεία, ή κάποιοι άλλοι λόγοι δεν τους βοήθησαν.....

Μετά τη χούντα υπήρξε η μεταπολίτευση και η πρώτη κυβέρνηση της μεταπολίτευσης είναι αναμφισβήτητο ότι πρέπει να ε γνώριζε ορισμένα στοιχεία, ή τουλάχιστον να έψαξε να βρει ορισμένα στοιχεία.

Γνώμη μου είναι ότι αυτή είναι η πρώτη ομάδα που πρέπει να καλέσουμε για να μας βοηθήσει στο έργο μας, βάσει των θέσεων του κ. Βαρβιτσιώτη, δηλ. τι ανακάλυψε ο τότε Πρόεδρος της Κυβερνήσεως κ.Καραμανλής, ο τότε Υπουργός Εξωτερικών και Εθνικής Αμύνης και λέω ότι αυτή θα είναι η πρώτη προσέγγιση, όχι για να ανακαλύψουμε τους ενόχους αλλά στην προσπάθειά μας να βοηθηθούμε από μία πολιτική ηγεσία η οποία, αναλαμβάνοντας την εξουσία, δεν μπορεί να παραγνώριζε τα προηγούμενα εικοσιτετράωρα.

Μ.ΕΒΕΡΤ: Κύριε Πρόεδρε, θα συμφωνήσω με τα όσα είπε ο κ. Βαρβιτσιώτης, απλώς θα ενισχύσω τους συλλογισμούς του.

Αν αρχίσουμε να καταγράφουμε ονόματα μαρτύρων, νομίζω ότι θα πέσουμε σε λαβύρινθο και είναι φυσικό να ευρεθούμε στην ανάγκη να ξανακαλέσουμε μάρτυρες για να μας διαψεύσουν στοιχεία, που άλλοι μας ανέφεραν.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι, όσα κείμενα, είτε είναι βιβλία, είτε μαρτυρικές καταθέσεις, έχουν γραφτεί από πρόσωπα, τα οποία κατά

† μακρύτερο γράμμα

3)

-47-

† αλλά

† θέλουν να αποσείσουν τις ευθύνες από πάνω τους, και αυτό θα είναι το χαρακτηριστικό γνώρισμα όλης της διαδικασίας που θα ακολουθήσουμε με τους μάρτυρες. Κάθε ένας από αυτούς έχει διαφορετική οπτική γωνία...^{θα γράφει:} "Εγώ έκανα το καθήκον μου, ενώ άλλοι δεν το έπραξαν". Και βεβαίως αυτή τη στιγμή δεν έχουμε άλλο υλικό παρά μόνο αυτό που μας έστειλε το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης ή Εξωτερικών. Όλα αυτά τα στοιχεία καταλήγουν στο ίδιο γεγονός, ότι προέρχονται από ενέργειες ανθρώπων που κάθε φορά που καλούνται για κατάθεση, επιρρίπτουν ευθύνες στους προηγούμενους.

Γι' αυτό νομίζω ότι πρέπει να ακολουθήσουμε χρονολογική διαδικασία για να μας περιορίσει και το εύρος των πρώτων μαρτύρων. Να αρχίσουμε δηλαδή με το πραξικόπημα κατά Μακαρίου και την εισβολή στη Κύπρο, και αν χρειασθεί, να πάμε και προγενέστερα ^{††} και μεταγενέστερα.

Η Επιτροπή αυτή πρέπει να δείξει και ιστορικά ότι πράγματι υπήρξε αντικειμενική. Για μας δεν πρέπει να υπάρχουν συγκεκριμένοι ένοχοι. Εάν η Επιτροπή καλέσει την πολιτική ηγεσία μετά τη πτώση της χούντας, ποιό θα είναι το συμπέρασμα ενός ιστορικού μετά από από 20 - 30 χρόνια; Θα πει ότι άρχισαν από εκεί που τους άρεσε.

Μην αμφιβάλλετε ότι, όσο απόρρητες και αν είναι οι καταθέσεις, κάτι θα διαρρεύσει, κάτι θα πληροφορηθεί κάποιος από κάπου και στη συνέχεια θα έλθουν με τα στοιχεία των καταθέσεων των πολιτικών για να κάνουν την άμυνά τους. Αντίθετα, πρώτα θα τους αφήσουμε να εκτεθούν και στη συνέχεια να κληθεί χρονολογικά βέβαια πάλι, η Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας να πει αυτά που έχει να πει.

-48-

Συνεπώς και λόγοι εμφανίσεως και καθαρότητας της όλης διαδικασίας μας υποχρεώνουν να κάνουμε χρονολογικά την εξέταση μαρτύρων, αλλά και λόγοι ουσιαστικοί το επιβάλλουν. Διότι, κύριοι συνάδελφοι, θα συμβεί το εξής: θα έλθει ο κ. Αβέρωφ πρώτος μάρτυρας και θα πει ορισμένα πράγματα και αυτά θα τα γνωρίσουν ενδεχομένως ο Ιωαννίδης ή ο Γκιζίκης ή και ο οποιοσδήποτε άλλος και θα κάνουν μια τέτοια κατάθεση, που θα ανατρέψει την κατάθεση του κ. Αβέρωφ.

Και στη συνέχεια θα καλέσουμε τον κ. Αβέρωφ για να ανατρέψει την κατάθεση του κ. Ιωαννίδη κ.λ.π.

Γι' αυτό λοιπόν πρέπει να αρχίσουμε από συγκεκριμένες κατηγορίες προσώπων ή από ένα συγκεκριμένο γεγονός και να καλούμε τους μάρτυρες. Οι κατηγορίες προσώπων ποιές είναι. Ο Ανδρουτσόπουλος ήταν προφανώς μια μαριονέττα θα μας πει κάποιος. Την ευθύνη την είχαν οι στρατιωτικοί. Να καλέσουμε λοιπόν, πρώτα τους στρατιωτικούς και στη συνέχεια τους διπλωματικούς και στη συνέχεια όσους τότε εμφανίσθηκαν ως πολιτικοί. Και από κει και πέρα θα ανοίξει ο ορίζοντας και θα βγούμε μέσα από το λαβύρινθο των γεγονότων που ευρισκόμεθα σήμερα.

Μ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Κύριε Πρόεδρε, άλλες ασχολίες με ανάγκασαν να μην παρευρεθώ σε πολλές συνεδριάσεις της Επιτροπής.

Παίρνοντας σήμερα το λόγο, θέλω να πω ότι είμαστε ανακριτικό σώμα και έχουμε όλοι το ίδιο σκοπό. Να διερευνήσουμε κάποιο γεγονός, σαν να είμαστε δικαστές και να αποδώσουμε δικαιοσύνη. Δεν καταλογίζουμε ποινικές ευθύνες παρά μετά, αφού βγει το πόρισμα.

Κατ' αρχήν εξετάζουμε τη γενική υπόσταση ενός αδικήματος. Και θα έλεγα πριν ξεκινήσουμε για τους μάρτυρες, δύο τρεις συνάδελφοι από μας, από όλες τις παρατάξεις, να μας περιγράψουν περιλη-

-49-

πτικά το αδίκημα που ερευνούμε. Αν και το θέμα δεν είναι παρα-
ταξιακό, είναι καθαρά εθνικό.

Τώρα, πώς θα ξεκινήσουμε. Χίλιοι δυό τρόποι προσέγγισης υπάρ-
χουν. Για να βγάλουμε δε πόρισμα, πρέπει να το στηρίζουμε σε κατα-
θέσεις. Είναι πολύ φυσικό ότι οι πρωτεργάτες της δημιουργίας,
αυτού που λέμε, η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος είναι
εκείνοι που μετέσχον στο έγκλημα.

Ήθελα επίσης να πω στον κ. Μαρκόπουλο ότι, εάν καλέσουμε την
μετά την χούντα πολιτική ηγεσία να μας πουν, σχετικά με το πραξι-
κόπημα, προκαταλαμβάνομαστε.

Με άλλα λόγια, είμαστε υποχρεωμένοι να ακολουθήσουμε ό,τι μας
πουν αυτοί; Αυτή η Κυβέρνηση της Εθνικής Ενότητας κάποια έρευνα
βεβαίως θα έκανε και σε κάποιο πόρισμα κατέληξε. Να μη μας προκα-
τάλάβουν. ^{όπως} Να αρχίσουμε εμείς παρθένα κ. Μαρκόπουλε. Μπορούμε το
πόρισμά τους να το πάρουμε εκ των υστέρων. Εμείς θα αρχίσουμε από
την αρχή την ανακριτική μας δουλειά. Και . . . δεν βλέπω να υπάρ-
χουν πολλά περιθώρια να διαφωνήσουμε ^{για} / στους πρώτους μάρτυρες. Είτε
αυτός λέγεται Ντενίσης, είτε αυτός λέγεται Γεωργίτσης. Θα καλέσο-
με αυτούς που άρχισαν να υλοποιούν το αδίκημα δηλ. την επίθεση
κατά του προεδρικού μεγάρου του Μακαρίου. Από κει και πέρα θα
βρούμε και τους άλλους μάρτυρες και έτσι σιγά-σιγά μπορούμε να
προχωρήσουμε.

Είναι κρίμα να πελαγοδρομούμε σε δευτερεύοντα θέματα.

Οι τρόποι προσέγγισης είναι πολλοί και μπορούμε να λέμε
για πολλούς, αλλά από κάπου πρέπει να αρχίσουμε.

Δεν έχει σημασία ποιούς μάρτυρες θα καλέσουμε. Μπορεί να καλέ-
σουμε και τους ίδιους πολλές φορές, διότι μπορεί να υπάρξουν κενά.

-50-

Έτσι δεν σχηματίζεται μία δικογραφία;

Σαφέστατο είναι ένα. Ποιοί άρχισαν το έγκλημα.

Έτσι θα αρχίσουμε από τους στρατιωτικούς εκείνης της περιόδου, τους διπλωματικούς και ποιοί αποτελούσαν την τότε "κυβέρνηση". Όλοι αυτοί αποτελούν το μίτο της αριάδνης, οπότε θα βγει ποιός έκανε το έγκλημα.

Κύριε Πρόεδρε, έχομε καθυστερήσει το έργο μας και εάν συζητούμε τρόπους διαδικασίας, αυτό μπορεί να κρατήσει μήνες.

Γι' αυτό θα έλεγα να αποφασίσουμε τελικά. Και είναι καλύτερα να πάρουμε μία απόφαση, που να μην είναι τέλεια, παρά να μην παίρνουμε καμιά απόφαση.

Επιμένω λοιπόν, σήμερα να αρχίσουμε.

Και θα αρχίσουμε με ένα κείμενο που θα συντάξουν δύο ή τρεις συνάδελφοι, όπως είπα παραπάνω, και θα μας κάνουν μία απλή εξίστωση των γεγονότων και αυτό στην επόμενη συνεδρίαση. Εγώ θέλω πρώτα το αδίκημα. Να δω τι έγινε, και μετά να δω, ποιός φταίει.

Α. ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, πρέπει να αρχίσουμε με μια καλή δικονομική τάξη και τακτική, ακριβώς για να μην πελαγοδρομήσουμε με πλατιασμούς. Οι απόψεις του κ. Παπακωνσταντίνου με βρίσκουν σύμφωνο. Πρέπει να προχωρήσουμε στην εξέταση μαρτύρων, όπως προκύπτει από τους φακέλους τόσο του Υπουργείου Αμύνης όσο και του Υπουργείου Εξωτερικών για να συγκεκριμενοποιήσουμε και να συγκεντρώσουμε το αποδεικτικό υλικό των ενδείξεων που υπάρχουν και κατά την πεποιθήσή μου οι ενδείξεις είναι πλήρεις.

Μας ενδιαφέρει να υπάρχει μία καλή αποδεικτική εικόνα των πραγματικών περιστατικών του πραξικοπήματος κατά Μακαρίου και των

./.

-51-

† ίδιαν

περιστατικών προ, κατά και μετά την εισβολή στην Κύπρο.

Πρέπει έτσι να αρχίσουμε με την εξέταση των μαρτύρων που έδωσαν καταθέσεις. Ύστερα να πάμε σε εξέταση μαρτύρων κατηγορουμένων και τέλος, αν μπορέσουμε να βρούμε αμέτοχα πρόσωπα που να γνωρίζουν πραγματικά περιστατικά, εξ' ίδιας αντιλήψεως, και τελευταία να καταλήξουμε στην μεταχουντική πολιτική ηγεσία του τόπου.

Μια καλή αρχή είναι να ξεκινήσουμε με τον πρεσβευτή Λαγάκο και τον Μιχ. Γεωργίτη και το ερωτηματολόγιο θα γίνει ανάλογα με τις καταθέσεις που θα δώσουν, όπως σωστά ανέφερε ο κ. Παπακωνσταντίνου.

Να καλέσουμε επίσης και αξιωματικούς επιτελείων όπως φαίνεται από το φάκελο αρ. 10 του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης όπως π.χ. Λουκουζο, Αρβανιτόπουλο, Κ; Κατέαδήμα, Π. Πολίτη, Σπ. Χανιώτη κ. Μωϊζο, ο οποίοι μας δίνουν μία καλή εικόνα των πράξεων και των παραλείψεων και των πλημμελειών του αρχηγείου ενόπλων δυνάμεων και των επιτελών της χούντας.

Ακόμη από το φάκελο 09 τους αξιωματικούς οι οποίοι γνωρίζουν σχετικά τι έγινε στο πραξικόπημα: Συρμόπουλο Κ., Ρώση Ν. Γούδα Αλ Ανδρουλάκη Στ. και Ανευλαβή Εμ.

Ν. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Και τον Κωνσταντόπουλο.

Α. ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: . . . Αφού συγκεντρώσουμε λοιπόν αυτό το αποδεικτικό υλικό, να προχωρήσουμε στην εξέταση της στρατιωτικής ηγεσίας, να καλέσουμε δηλ. Μπονάνο, Αραπάκη, Σεμερτζάκη, Παπανικολάου.

Μετά χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή για να μπορέσουμε να βρούμε αμέτοχα ή τίμια πρόσωπα, τα οποία γνωρίζουν πραγματικά περιστατικά κυρίως εξ' αντιλήψεως, για να εμπλουτίσουμε το αποδεικτικό υλικό.

Ύστερα πρέπει να πάμε στους υψηλά ιστάμενους του Κορυδαλλού και στο Σαμψών και να αποφασίσουμε ποιούς και πόσους θα καλέσουμε σε σχέση με το αποδεικτικό υλικό. Και είμαστε έτοιμοι, επειδή αυτοί είναι πανέτοιμοι, να συντάξουμε το ερωτηματολόγιο.

-52-

Δεν θα ήταν ματαιοπονία να εξετάσουμε επίσης τον Κύπριο νομικό και δημοσιογράφο Χριστόδουλο Χαρ. Χατζηπαναγιώτου, ο οποίος μηνύει 108 αξιωματικούς και υπαξιωματικούς του Στρατού Ξηράς και 19 αξιωματικούς του Ναυτικού που από κει φαίνεται μια ανθολογία ποινικών αδικημάτων που έγιναν σύμφωνα με τον ελληνικό και κυπριακό ποινικό κώδικα. Στη συνείδηση βέβαια του ελληνικού λαού οι "κύριοι αυτοί" έχουν εκτελέσει το αδίκημα της εσχάτης προδοσίας, αλλά επειδή η πράξη ήταν ενάντια σε βάρος ξένης χώρας ο χαρακτηρισμός της πράξεως ποικίλλει.

Στη συνέχεια να εξετάσουμε πολιτικά πρόσωπα τόσο της Ελλάδος όσο και της Κύπρου.

Και τέλος να γίνει μία ταξιλόγηση αυτού του υλικού και να συντάξουμε ένα αιτιολογημένο πόρισμα το οποίο πιστεύω ότι θα είναι αλάνθαστο, διότι πλήρεις ενδείξεις υπάρχουν, αρκεί να τις σταχυολογήσουμε.

Α. ΖΑΪΜΗΣ: Λυπούμαι, κύριε Πρόεδρε, που έχουμε κάνει τόσες πολλές συνεδριάσεις και δεν έχουμε βρει τρόπο εργασίας.

Γι' αυτό προτείνω, μετά τις προτάσεις, που έγιναν από τους κ. συναδέλφους το προεδρείο να κάνει μία σύνθεση αυτών των προτάσεων δηλαδή πρόταση Βαρβιτσιώτη, της Νέας Δημοκρατίας, πρόταση Λιβανού, πρόταση ^{Παπα} Στεφανάνη κ.λ.π. και να γίνει ψήφοφορία για να αποφασίσουμε τι θα κάνουμε, διότι κάθε ένας έχει μία άποψη. Ξαναγραφίζω γιατί ^{και} κάθε φορά, δεν θα τελειώσουμε ποτέ.

Επίσης πρέπει να θέσουμε μία προθεσμία π.χ. τον ερχόμενο μήνα, να τελειώσουμε την συλλογή εγγράφων.

./.

-53-

Τώρα για τους μάρτυρες, που θα καλέσουμε, πρέπει να ξέρομε από που θα αρχίσουμε, θα αρχίσουμε να καλούμε πρόσωπα; ή κατηγορίες προσώπων; Πάντως από την άλλη Τετάρτη, πρέπει να ξέρομε από που θα αρχίσουμε, για να μπορούμε να μορφώσουμε γνώμη για την παραπέρα πορεία.

Είπε κάποιος συνάδελφος να καλέσουμε έντιμα πρόσωπα. Και ποιός δεν είναι έντιμος; Και ποιός είναι αθώος; Όλοι είναι "αθώοι" μέχρι αποδείξεως του αντιθέτου. Δεν θάπρεπε, νομίζω, να κάνομε διάκριση και να πούμε αυτός είναι έντιμος, και αυτός δεν είναι. Αλλοίμονο! Δεν ξέρομε τί θα βγει στο τέλος. Εγώ γνωρίζω υπηρεσιακά πρόσωπα που δεν έφταιγαν σε τίποτα, τους έδωσαν όμως εντολή να κάνουν κάτι το οποίο μπορεί να είναι μεμπτό, αλλά δεν μπορούσαν να κάνουν διαφορετικά. Δεν νομίζω λοιπόν ότι πρέπει οποιοσδήποτε από μας να κάνει τέτοια διάκριση αυτή τη στιγμή.

Όταν βγει κάποιο πόρισμα, και αρχίσουμε να βλέπομε ποιος φταίει και ποιος δεν φταίει, ίσως, τότε, μεταξύ μας πάντοτε, να μορφώσουμε κάποια γνώμη και να πούμε πάλι μεταξύ μας ότι αυτός φαίνεται υπεύθυνος ενώ ο άλλος δεν φαίνεται.

Αυτά ήθελα να πω, κύριε Πρόεδρε, για να μη συζητούμε όλο το ίδιο και το ίδιο θέμα.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, επειδή ετέθησαν απόψεις που άπτονται και νομικών θεμάτων θα ήθελα να σας παρακαλέσω να εξετάσετε και μόνοι σας νομικά, ποια είναι η διαδικασία που πρέπει να ακολουθήσουμε για να απαγορευθεί η έξοδος από τη χώρα ορισμένων προσώπων που ανέφερε ο κ. Διβανός: Γκιζίκη, Κυπραίου, Ανδρουτσόπουλου.

-54-

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Σύμφωνα με τα άρθρα του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, εμείς μπορούμε ν'απευθυνθούμε στον Εισαγγελέα.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Παρακαλώ, κύριοι συνάδελφοι, όσοι είσθε νομικοί να εξετάσετε αυτό το θέμα.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, να ξεκινήσω από αυτό το τελευταίο. Αυτό μπορεί να το κάνει ο εισαγγελέας και μπορεί να το ζητήσει ο ανακριτής, ή αυτός που έχει έννομο συμφέρον, όταν απαγγελθεί κατηγορία. Εδώ θα μπορούσε, ίσως, να αντιμετωπισθεί από την πλευρά της συντηρητικής αποδείξεως αλλά σ'αυτό το στάδιο δεν νομίζω ότι μπορούμε, αφού δεν έχει απαγγελθεί κατηγορία.

Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν πρέπει να το εξετάσουμε. Συμφωνώ κατ'αρχήν να εξετασθεί. Νομίζω όμως ότι είναι δύσκολο να ζητήσουμε την απαγόρευση εξόδου.

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Καθόλου δύσκολο.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Εμείς, κύριε Πρόεδρε, ερευνούμε ορισμένες πράξεις και δεν μας ενδιαφέρουν τα πρόσωπα. Τώρα η άποψη του κ.Παπακωνσταντίνου για "κατηγορητήριο" τεχνικά θα μπορούσε να βοηθήσει. Αλλά αυτή τη στιγμή το δικόγραφο για μας είναι η απόφαση της Βουλής. Και από εκεί και πέρα, από πλευράς έρευνας, μπορούμε να πάμε και παραπέρα από την εντολή της Βουλής. Είναι όμως προτιμότερο να ακολουθήσουμε την εντολή της Βουλής-πραξικόπημα κατά Μακαρίου και εισβολή στη Κύπρο.

Έχω επιφυλάξεις ως προς την πρόταση του κ. Ζαΐμη δηλ. να βάλομε περιορισμό στο να ζητάμε έγγραφα. Νομίζω ότι έχουμε χρέος να

./.

-55-

ζητάμε κάθε έγγραφο που μπορεί να είναι κρίσιμο για να βγάλουμε το πόρισμα. Έστω και κατά τη διάρκεια της εξετάσεως του τελευταίου μάρτυρα, εάν προκύψει καινούργιο στοιχείο, θα το ζητήσουμε.

Α. ΖΑΪΜΗΣ: Κύριε Συνάδελφε, δεν είπα τέτοιο πράγμα.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Βαρχά, δεν το είπε έτσι ο κ. Ζαΐμης.

Α. ΒΑΡΧΑΣ: Εν τάξει. Είπα μία άποψη και συμφωνούμε.

Από κει και πέρα νομίζω ότι, όπως έθεσε το θέμα ο κ. Βαρβιτσιώτης, είναι σωστό. Χρονολογικά έτσι θα πάμε. Δεν μπορούμε να ξεκινήσουμε από την 20ή Ιουλίου, που έγινε η εισβολή, διότι η εισβολή είχε μία προϋπόθεση. Μοιραία ^{θα} ξεκινήσουμε από κει, θα ανατρέξουμε πιο πίσω.

Αλλά υπάρχουν αυτή τη στιγμή δύο πρόσωπα κατά τεκμήριο αδιάβλητα. Ο αρχηγός της εθνικής φρουράς ^{των} είπε ότι διαφωνεί όταν εκλήθη στην Αθήνα. Και το ότι δεν ήταν της εμπιστοσύνης τους, προκύπτει κατά τεκμήριο πάντα, ότι τον έβγαλα έξω στη κρίσιμο ώρα και τον έφεραν προ τετελεσμένου. Και ο Λαγάκος ^{των} κρατήθηκε εδώ. Γι αυτό νομίζω ότι μπορούμε να ξεκινήσουμε από αυτό το γεγονός και τίποτα δεν μας εμποδίζει να φθάσουμε παρά πέρα, και ασφαλώς θα φθάσουμε, αλλά να αρχίσουμε.

Επίσης ήθελα να πω στον κ. Μαρκόπουλο ότι η Κυβέρνηση που ανέλαβε μετά τις 23 Ιουλίου και ενόψη των αμέσων προβλημάτων ^{των} γνωρίζει νομίζω ότι η πρώτη δουλειά της ήταν να ασχοληθεί με αυτά τα γεγονότα. Και αυτοί έμμεσα απόδειξη έχουν. Τα γνωρίζουν από δεύτερο χέρι. Θα φθάσουμε και εκεί, αν χρειασθεί. Αλλά το πρώτο χέρι είναι

./.

-56-

εκείνοι που ήσαν μπροστά στα γεγονότα. Αυτές είναι οι απόψεις μου, κύριε Πρόεδρε. Ευχαριστώ.

Χ. ΜΠΑΣΔΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Βαρχά, είπαμε να εξετασθεί η Κυβέρνηση της μεταπολίτευσης σε συνδυασμό με το νόμο περί ευθύνης Υπουργών.

Α. ΒΑΡΧΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, να αναθέσετε σε ένα ή δύο συναδέλφους να εξετάσουν το θέμα.

Ε. ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΑΝΑΚΗΣ Κύριε Πρόεδρε, η πρόταση του κ. Βαρβιτσιώτη με καλύπτει και με βρίσκει σύμφωνο στο γενικό της περίγραμμα. Ορισμένες όμως διαφοροποιήσεις ήθελα να κάνω.

Ήδη ο κ. Βαρβιτσιώτης απήντησε στο ερώτημα του κ. Μαρκόπουλου δηλ. το πραξικόπημα να συνδυασθεί με την εισβολή ούτως ώστε να μην καλούμε από δυο φορές τους ίδιους μάρτυρες.

Από δικονομικής πλευράς τώρα. Χρέος της Επιτροπής είναι να βρει πριν από όλα τους αυτοργούς, αν υπάρχουν, κάποιου αδικήματος. Εδώ δεν έχουμε απλά υποθέσεις, ή ενδείξεις. Εδώ έχουμε ομολογίες από τους φακέλους. Επομένως θα καλέσουμε τους αυτοργούς και όσους ήταν πλάϊ τους και στη συνέχεια όσοι είχαν συμμετοχή με την ευρύτερη έννοια.

Δεν έχουμε πολλά χρονικά περιθώρια. Πρέπει απόψε να πούμε ότι ξεκινάμε και από ποιους ξεκινάμε.

Πρέπει να καλέσουμε πρώτα τον εκτελεστή του πραξικοπήματος κατά Μακαρίου, Γεωργίτη Μιχ. και από την κατάθεσή του θα δούμε και ποιοί άλλοι ήσαν αναμεμιγμένοι στο πραξικόπημα κατά Μακαρίου,

./.

-57-

σαν αυτορρογοί, όλη δηλ. την στρατιωτική ηγεσία της Κύπρου, Νικολαΐδη, Νούσκα, Πούλο, Κοκορά, Παπαγιάννη και μετά τη στρατιωτική ηγεσία της Ελλάδας, Αραπάκη, Μπονάνο, μέχρι Γκιζίκη αν βγαίνει ότι έχουν ευθύνες, ή ηθική αυτορρογία, ή κάποια συμμετοχή και βεβαίως μετά τη λεγόμενη "πολιτική" και παράλληλα τη διπλωματική ηγεσία της Ελλάδος. Και γούτο δισοι

δεν μπορούμε να πούμε ότι η "πολιτική ηγεσία" της Ελλάδος δεν γνώριζε, τί επρόκειτο, να συμβεί στη Κύπρο. Πρέπει όμως να ξεκινήσομε άμεσα με τον ταξίαρχο Γεωργίτση και εκτελεστή του πραξικοπήματος.

Α. ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Νομίζω ότι η πρόταση του κ. Μαρκόπουλου να καλέσομε της μεταπολίτευσης την πολιτική ηγεσία πάσχει, διότι δεν πρέπει να ξεκινήσομε με δεδομένο στη συνείδηση μας τους ενόχους.

Χ. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Δεν έγινα αντιληπτός, κύριε Πρόεδρε, και θέλω να επαναλάβω ότι εγώ εζήτησα τη βοήθεια της πρώτης μεταδικτατορικής πολιτικής ηγεσίας, διότι πιστεύω ότι θα έχουν κάποια γνώση των τελευταίων εικοσιτετραώρων.

Α. ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Ναι, κ. Μαρκόπουλε, αλλά εμείς δεν πρέπει να επαφιέμεθα στην κρίση αυτής της Κυβέρνησης, όχι για άλλο λόγο, αλλά γιατί ερευνούμε πρωτογενώς το θέμα και αυτή είναι η εντολή που έχουμε πάρει από το Σώμα. Και τέλος, έργο μας δεν είναι η εκτίμηση της εκτίμησης κάποιου άλλου. Εμείς έχουμε εκτίμηση πράξεων. Αλλά για να γίνει αυτό, πρέπει να εντοπίσομε χρονικά τα γεγονότα και έτσι συμφωνώ απόλυτα με τον κ. Βαρβιτσιώτη. Να ξεκινήσομε από το

./.

-58-

πραξικόπημα, όχι με ονόματα μαρτύρων αλλά οι μάρτυρες του γεγονότος αυτού να έχουν μια ιδιότητα. Δηλαδή να καλέσουμε όλη τη στρατιωτική ηγεσία της Κύπρου και της Ελλάδος.

Σήμερα δεν είναι αναγκαίο, εξαντλητικά, να απαριθμήσουμε τους μάρτυρες που θα καλέσει η Επιτροπή. Αυτό θα ήταν βλαπτικό για το έργο της Επιτροπής. Λέγω λοιπόν πρώτη κατηγορία που πρέπει να κληθεί είναι η στρατιωτική ηγεσία της Ελλάδος και της Ελλάδος στη Κύπρο. Όχι ταγματάρχες και υπολοχαγούς.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ντενίση- Γεωργίτση;

Α. ΠΑΠΑΔΗΓΟΥΡΑΣ: Να μην τους καταγράψουμε τώρα, αλλά από κάπου να ξεκινήσουμε.

Μ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Από τους αυτουργούς.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Και εγώ νομίζω ότι πρέπει να κληθεί πρώτα η στρατιωτική ηγεσία.

ΣΠ. ΡΑΔΔΗΣ: Η στρατιωτική ελληνική ηγεσία της Κύπρου;

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ασφαλώς ναι. Ντενίση, Γεωργίτση.

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Να βρούμε ποιος ήταν αρχηγός της ΕΛΔΥΚ.

Κ. ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, καλύφτηκα με τα όσα είπαν οι άλλοι συνάδελφοί μου. Θέλω μόνο να πω ότι πρέπει να ακολουθήσουμε μία χρονολογική σειρά και να αρχίσουμε με τη στρατιωτική ηγεσία.

./.

-59-

Γ' και 1012

την ελληνική και την ελληνική που υπηρετούσε στη Κύπρο. Και στη συνέχεια την τότε "πολιτική" ηγεσία.

Στη πορεία, αν βεβαίως προκύψουν ότι πρέπει να κληθούν και άλλοι, τότε έχουμε κάθε δικαίωμα να το κάνουμε.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ίσως να πρέπει να προηγηθούν και οι μηνυτές.

Μ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Εμείς εξετάζουμε πρωτογενώς.

Γ. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, είναι προκατειλημμένοι.

Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι όλοι θέλουμε να προχωρήσει αυτή η διαδικασία. Είναι φυσικό όλοι μας να έχουμε απόψεις, οι οποίες να διαφέρουν μεταξύ τους. Η δική μου γνώμη είναι ότι η γραμμή που πρέπει να ακολουθήσουμε, είναι η γραμμή που είπε ο κ. Βαρβιτσιώτης με μικρές παραλλαγές.

Θα τονίσω τις μικρές διαφορές που έχουμε.

Βεβαίως πρέπει να πάμε χρονικά. Να εντοπίσουμε τα διαφορετικά γεγονότα, γιατί υπάρχουν πολλά που συνθέτουν την όλη ιστορία της Κύπρου. Παράδειγμα λέω: Γεγονότα τα οποία οδηγούν στη λήψη αποφάσεων για το πραξικόπημα, γιατί έγινε στη Κύπρο κατά τη διάρκεια του πραξικοπήματος.

Το πρόβλημα για μας είναι να εξετάσουμε αυτά τα γεγονότα.

Επομένως έχω αμφιβολίες κατά πόσον η εξέταση των μαρτύρων πρέπει να γίνει έτσι: ηγεσία Κύπρου, ηγεσία Ελλάδος... Εδώ έχουμε ορισμένα κείμενα που έχουν τεράστιο όγκο και δεν προλαβαί-

-60-

Γ' Δεν ξέω βεβαίως

νομε να τα διαβάσουμε.

Αυτά τι είναι; Απλώς για την ανεπίσημο ενημέρωση μας; Δεν έχουν αξία νομική; Αυτά τα διαβάσαμε και τα πετάξαμε;

Έχω την εντύπωση ότι πρέπει να αποφύγουμε τον τεράστιο αριθμό μαρτύρων, όταν έχουμε τόσες πολλές καταθέσεις, βεβαίως θα καλέσουμε μάρτυρες για να μας καλύψουν όσα κενά έχουμε.

Και για να είμαι πιο σαφής.

Ποιος αποφάσισε το πραξικόπημα; Από ότι φαίνεται από ^{τις} καταθέσεις έγινε σύσκεψη υπό την προεδρία του Μπονάνου. Να καλέσουμε λοιπόν τον Μπονάνο, Να του πούμε ποιος είχε την ευθύνη. Τι να κάνουμε τον Γεωργίτση; Από τις 50 σελίδες που έχει καταθέσει, να τιγκάνουμε 100;

Εάν βεβαίως έχουν αξία οι καταθέσεις, τότε είναι μία αρχή σωστή και μόνο απομένει να καλύψουμε τα κενά που έχουμε.

Τώρα ως προς τη μεθόδευση. Γνώμη μου είναι να μεθοδεύσουμε τις εργασίες μας. Πρέπει να αναθέσετε, κύριε Πρόεδρε, σε 4-5 συναδέλφους από μας, να εντοπίσουν τα συγκεκριμένα γεγονότα που έχουμε για διερεύνηση και να τα εισηγηθούν και πάνω σ'αυτά εντός δύο ημερών να ξεκινήσουμε ή να συμφωνήσουμε.

Π. ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Μετά από τα όσα άκουσα, κύριε Πρόεδρε, θέλω να δώσω μια πιο πρακτική προσέγγιση του θέματος με μια απλή διαδικασία.

Εδώ έχουμε ένα έγκλημα και εφόσον έχουμε το φυσικό αυτοργό, αυτόν λοιπόν πρέπει πρώτα να καλέσουμε. ^{Αυτάν που αφέλα πυροβόλη- πρώτος αναμίχθηκε στο πραξικόπημα και} θα καλέσουμε όμως αυτόν που έχουμε αποδεχθεί ότι με το πραξικόπημα

άρχισε όλη η τραγωδία της Κύπρου. Θα καλέσουμε λοιπόν εκείνον που έδωσε την πρώτη εντολή να ξεκινήσει η πρώτη μονάδα ή το πρώτο τάνκ να επιτεθεί στο προεδρικό μέγαρο. Είναι απλό το πράγμα. Αφού καλέσουμε αυτόν, που ίσως είναι διοικητής της μονάδος, αυτός θα μας πει από που πήρε την εντολή. Και από

./.

-61-

και πέρα θα ξεδιπλωθεί μπροστά μας το σύνολο των ενόχων που έδωσαν νόμιμες ή παράνομες εντολές κ.λ.π.

Άλλο θέμα κ. Πρόεδρε.

Έχουμε ένα αποδεικτικό υλικό που στο 90% αποτελείται από καταθέσεις. Ρωτώ, ποιος ήταν αυτός που αξιολόγησε ότι έπρεπε να καταθέσει ο Α' και όχι ο Β'; ξέρετε πως έγινε η δουλειά; στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, είπαν φτάξετε ένα φάκελο για το θέμα της Κύπρου και άρχισαν οι υπηρεσιακοί παράγοντες και είπαν ποιοί ήταν στις τάδε μονάδες -καταθέστε-. Αν παρατηρήσετε δε αυτές τις καταθέσεις, κάπου σε κάποια παράγραφο πετάγεται και κάποιο μπαλάκι κάπου άλλου και κάπου κυκλοφορεί ο ταξίαρχος Ιωαννίδης ότι έδωσε τις εντολές. Έτσι όμως νομίζω ότι θα απομυθοποιήσουμε πρόσωπα που εμείς θεωρούμε πολύ βασικά. Αν έλθουν και σας πουν αξιόπιστοι μάρτυρες ότι ο Ανδρουτσόπουλος 'Αυτός δεν είχε ιδέα'. Ο Λατσούδης; Έκανε ορκωμοσία στη σχολή Ναυτικών Δοκίμων όταν παίρνονταν οι αποφάσεις. Και μπορεί να φθάσουμε στο συμπέρασμα ότι την απόφαση την είχε πάρει ο Παλαΐνης ή ότι έκανε υπέρβαση ο Παλαΐνης.

Δεν νομίζετε ότι αυτή η μέθοδος είναι πιο επαγωγική για να φθάσουμε στο γενικό στόχο; Διότι όλοι εδώ συμφωνούμε ότι σύντομα πρέπει να προχωρήσουμε, γι' αυτό πρέπει να ξεκινήσουμε από το φυσικό αυτουργό, που θα είναι αντικειμενικώς αποδεκτός από όλους. Να καλέσουμε δηλαδή τον διοικητή της φρουράς της Κύπρου που έβγαλε το σήμα να κινηθεί το πρώτο τάνκς, ή η πρώτη μονάδα.

Ε. ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Ο Γεωργίτσος.

Π. ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Δεν με ενδιαφέρει πως τον λένε.

./.

-62-

Διότι πολύ φοβούμαι ότι, εάν καλέσουμε την τότε στρατιωτική ηγεσία, η οποία είναι όλη αναμειγμένη, τότε όλοι αυτοί θα αποσείσουν τις ευθύνες. Άρα εμείς πρέπει να τους ξυλώσουμε έναν έναν.

Επίσης πρέπει να γνωρίζετε, κύριε Πρόεδρε και κύριοι συνάδελφοι, ότι παρακολουθούμεθα στενότερα στο έργο μας. Δεν έχει εκδηλωθεί καμία κίνηση, διότι είμαστε στο διαδικαστικό θέμα. Γι' αυτό πρέπει να τεκμηριώσουμε απόλυτα, κύριε Πρόεδρε, τη δυνατότητα που έχουμε, να απαγορεύσουμε σε ορισμένα άτομα την έξοδο από τη χώρα.

Μ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Τους κατά τεκμήριο, πλέον, ενόχους.

Π. ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Το θέμα είναι πολύ σημαντικό. Πρέπει δε αυτή τη διαδικασία να την κινήσουμε μέσα σ' αυτή τη βδομάδα και να βρούμε τη σωστή νομική διαδικασία. Έχω την εντύπωση, κύριε Πρόεδρε, ότι για την εισβολή στην Κύπρο δεν έχουμε μία θετική ενέργεια τέλεσης αδικήματος. Εκεί έχουμε μία παρακολούθηση των γεγονότων και πράξεις ή παραλείψεις που έγιναν απαθώς. Ενώ στο πραξικόπημα έχουμε αρχική τέλεση του εγκλήματος και από εκεί να ξεκινήσουμε.

Πρόθεση όλων μας είναι να τελειώσουμε το δυνατόν σύντομα και τεκμηριωμένα. Αν δε τυχόν στη πολιτική ηγεσία της μεταπολίτευσης, μπορεί να μας απομυθοποιήσει πρόσωπα και φοβούμαι ότι θα μπλέξουμε και μπορεί ακόμη να κάνουμε ήρωα τον Ιωαννίδη, ο οποίος κάπου σε μία κατάθεση εμφανίζεται να λέει ότι "εγώ είπα πόλεμο με τη Τουρκία".

Προς Ισχυρές.

-63-

Γι' αυτό η πρότασή μου για τη διαδικασία νομίζω ότι είναι πρακτική και αντικειμενικά μπορούμε να συμφωνήσουμε. Να βρούμε δηλ. το φυσικό αυτουργό. Τον ένα, Αυτόν που έδωσε τη διαταγή και από κει και πέρα θα τους βρούμε όλους.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ελέχθη για το Ντενίση να εξετασθεί πρώτος, και ελέχθη με την εξής έννοια. Αυτός αρνήθηκε να μετασχει στο πραξικόπημα γι' αυτό τον κάλεσαν στην Αθήνα και τον εκλείσαν μέσα δύο μέρες για να γίνει το πραξικόπημα.

Π.ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Να τον καλέσουμε.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΑΦΑΝΑΚΗΣ: Δεν μπορεί να μην ξέρει τίποτα.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Σ' αυτό το σημείο θέλω ν' απαντήσω στον κ. Βασιλειάδη πάνω στη σκέψη του ότι έχουμε τις καταθέσεις και τί θα κάνουμε. Εμείς είμαστε πολιτικό σώμα με ανακριτικό έργο που μας ανέθεσε η Βουλή και το πόρισμά μας που θα υποβληθεί στη Βουλή ενδεχομένως να μεταφορτώσει και ποινικές ευθύνες. Δεν μπορεί λοιπόν αυτές οι καταθέσεις να παρέχουν πλήρη απόδειξη, είναι και διαβλητές. Μπορεί να σας πουν ότι ήταν δίπλα μου ένας ΕΣΑΤΖΗΣ. Τι να κάνω; Ήα είπα έτσι. Γι' αυτό φοβούμαι να καλέσουμε πρώτο το Γεωργίτση. Αν ξεκινήσουμε από το Ντενίση, θεμελιώνουμε τις ευθύνες όλων μαζί.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, βλέπω ότι το νερό πάει να μπει στο αυλάκι, γι' αυτό θα είμαι σύντομος και νομίζω ότι τα συλλογικά όργανα δεν πρέπει να τελειώνουν, όταν κουράζονται, μόνο όταν

./.

-64-

παίρνουν αποφάσεις. Θέλω λοιπόν και εγώ να πω ότι πρέπει πρώτα να αρχίσουμε από το Γεωργίτση ο οποίος είχε και βοηθούς. Ας έχουμε πρώτα μια άμεση επαφή μαζί του και στη συνέχεια θα δούμε πως θα εξελιχθεί και θα δούμε ποιος θα είναι ο επόμενος.

Γ. ΠΕΡ. ΔΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, ήθελα να θέσω ένα νομικό θέμα, Δεν έχω μελετήσει όλους τους φακέλους, αλλά μερικούς. Εάν λοιπόν το υλικό που ανέγνωσα, ήταν φάκελος δικογραφίας σε ποινική δίκη, τότε το όλο θέμα, για μένα, είναι καλυμένο πάνω από το 90%. Γεννιέται όμως το ερώτημα και το νομικό πρόβλημα.

Ποια είναι η αξία των διαφόρων εγγράφων που έχουμε, ιδιαίτερα τα έγγραφα (καταθέσεις) με ένα σωρό στρατιωτικές ορολογίες από το ιστορικό αρχείο του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, Έχουν λοιπόν αξία αυτά τα έγγραφα; Είναι διατυπωμένα υπό την πίεση του ανακρίνοντος, ή είναι πλαστά όπως σε κάποια συνεδρίαση ανέφερε, άλλος συνάδελφος.

Ποια νομική αξιολόγηση έχουν; Αυτό το θέμα για μένα είναι κεφαλαιώδους σημασίας.

Α. ΠΑΠΑΔΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, μου επιτρέπετε μία διακοπή; Ισχύει η αρχή της ελευθέρως εκτιμήσεως.

Γ. ΠΕΡΑΚΗΣ: Σύμφωνοι. Αλλά, είναι αξιολογημένο, τί σημαίνει κατάθεση στον ανακριτή. Και άλλο είναι η κατάθεση στον ανακριτή και άλλο επιστολή που στο τέλος δεν έχει και υπογραφή.

Πρέπει να υπάρχει γι' αυτά τα έγγραφα μία γνωμάτευση, μπορώ να πω και κυρίως ^(υποθέτως) αυτά τα έγγραφα του ιστορικού λεγόμενου αρχείου του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης. Αυτό νομίζω ότι είναι χρήσιμο και πρέπει να το δουν οι συνάδελφοι που θα αναλάβουν κά-

./.

-65-

ποια εισήγηση και να μας διευκολύνουν.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, δεν υπάρχει άλλος ομιλητής. Προτού τελειώσουμε τη συνεδρίαση θα ήθελα να σκεφθείτε σχετικά με τις εργασίες της Επιτροπής το καλοκαίρι και αν θα πρέπει να ορίσουμε εισηγητές.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, εσείς να κάνετε μία εισήγηση πάνω σ' αυτό και μεις να τοποθετηθούμε.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εγώ σας λέω από τώρα και προτείνω να εργαστούμε τον Ιούλιο και να διακόψουμε τον Αύγουστο.

Δ.ΔΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, να καλέσουμε μάρτυρες τον Ιούλιο, να διακόψουμε τον Αύγουστο, θα σιτέψει το θέμα και θα επανέλθουμε το Σεπτέμβριο;.....

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Και τα δικαστήρια διακόπτουν τον Αύγουστο, πλην των αυτοφώρων.

Στο σημείο αυτό πολλοί βουλευτές σηκώνονται όρθιοι.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, που καταλήξαμε;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Καταλήξαμε στο ότι πρέπει να αρχίσουμε την εξέταση, καλώντας την στρατιωτική ελληνική ηγεσία της Κύπρου και κατά μία άποψη την ενσαρκώνει ο Ντενίσης και μετά ο Γεωργίτσης και κατά άλλη άποψη πρώτος ο Γεωργίτσης και μετά ο Ντενίσης.

./.

-66-

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ του ΠΑΣΟΚ

Να πάρουμε τώρα απόφαση

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ της ΝΕΑΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Όχι σήμερα, στην άλλη συνεδρίαση, διότι έχουν φύγει οι περισσότεροι βουλευτές.

Α.ΖΑΪΜΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, αφού όλοι συμφωνούμε, να γίνει ψηφοφορία στην επόμενη συνεδρίαση.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Να καθορίσουμε από τώρα την ημερήσια διάταξη.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Εξουσιοδοτούμε τον κ. Πρόεδρο να καθορίσει την ημερήσια διάταξη.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Ψηφοφορία για το ποιος θα είναι ο α' μάρτυρας και ποιοι θα...

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εισηγηθούν.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, τι θα εισηγηθούν;

Α.ΖΑΪΜΗΣ: Όχι ένας εισηγητής.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) 2-3 εισηγητές ή κατά τομείς ή ένας εισηγητής ή μία επιτροπή.

./.

-67-

ΕΜΜ. ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: 'Αποψη μου είναι, κύριε Πρόεδρε, να συντάξουμε και το ερωτηματολόγιο.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Προϋπόθεση του ερωτηματολογίου είναι να ξέρομε ποιον θα εξετάσουμε πρώτον και να έχουν όλοι οι συνάδελφοι μελετήσει τους φακέλους.

Στη συνέχεια λύθηκε η συνεδρίαση για την επόμενη Τρίτη 3 Ιουνίου 1986 και ώρα 6.30' μ.μ.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

Κ. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ' - ΣΥΝΟΔΟΣ Α'

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

"ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 3 Ιουνίου 1986, ημέρα Τρίτη και ώρα 18.30' μ.μ. συνεδρίασε στην αίθουσα Γερουσίας της Βουλής η Εξεταστική Επιτροπή "για το φακέλο της Κύπρου", με Πρόεδρο τον κ. Χ.Μπασαγιάννη και με θέματα ημερήσιας διάταξης:

- 1) Συνέχιση της ενημέρωσης επί των στοιχείων του "φακέλου της Κύπρου" και
- 2) Μεθόδευση εξετάσεως των πρώτων μαρτύρων.

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι βουλευτές: Γ.Δασκαλάκης, Π.Ζακολίκος, Κ.Ζερβός, Ι.Κουτσογιάννης, Α.Διαροκάπης, Χ.Μαρκόπουλος, Κ.Μπαντουβάς, Ι.Παπαδονικολάκης, Εμμ.Παπαστεφανάκης, Α.Πεπονής, Γ.Περάκης, Κ.Τσιγαρίδας, Ι.Βαρβιτσιώτης, Σ.Δήμας, Α.Ζαΐμης, Α.Ξαρχάς, Μ.Παπακωνσταντίνου, Α.Παπαληγούρας, Α.Παυλίδης, Α.Συνοδινού, Κ.Κάππος, Κ.Γιατράκος και Δ. Λιβανός.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής, αφού διαπιστώνει την ύπαρξη απαρτίας κηρύσσει την έναρξη της συνεδρίασης και λέγει:

-2-

Κύριοι συνάδελφοι, έχω να σας ανακοινώσω τα εξής:

- 1) Τα πρακτικά, τα οποία ζητήσατε κατά την προηγούμενη συνεδρίαση για να τα διαβάσετε και να τα διορθώσετε, θα σας διανεμηθούν σήμερα.
- 2) Σήμερα, προ της ημερησίας διατάξεως θα συζητηθεί στην Ολομέλεια, η αίτησή μας για παράταση του έργου της Επιτροπής.

Όπως διεβίβασα στον κύριο Πρόεδρο της Βουλής η απόφασή μας, με την οποία ζητάμε παράταση είναι ομόφωνη, άρα δεν θα χρειαστεί συζήτηση στη Βουλή, παρά μόνο ανάγνωση της αίτησής μας, για να εκτιμηθεί και να γίνει δεκτή, από όλες τις πολιτικές παρατάξεις.

- 3) Ο κ. Λιβανός μου απέστειλε μία επιστολή, η οποία καταλήγει με την παράκληση να καταχωρηθεί στα σημερινά πρακτικά. Με την επιστολή του μου ζητά επίσης να ανακαλέσω την εντολή, που έδωσα στη γραμματεία να μη γραφούν στα πρακτικά, τα όσα συζητήθηκαν κατά την προηγούμενη συνεδρίαση και τα οποία είναι σ'όλους σας γνωστά.

Σας διαβάζω την επιστολή του κ. Λιβανού.

./.

-3-

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΛΙΒΑΝΟΣ
ΛΥΚΑΒΗΤΤΟΥ 1Α - ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 36.06.010 - 36.26.955

Αθήνα, 2 Ιουνίου 1986

Κύριε Πρόεδρε,

Δεν σας κρύβω ότι με έκπληξη αλλά και πικρία πληροφορήθηκα από τη Γραμματεία, εντολή την οποίαν εδώσατε σχετικά με την απόλεια μέρους των πρακτικών της συζήτησης της 28ης Μαΐου.

Πριν διατυπώσω ορισμένες σκέψεις μου γύρω από την ουσία του όλου θέματος το οποίο προέκυψε θα ήθελα να υπενθυμίσω τόσο σε σας όσο στους κ.κ. συναδέλφους τα γεγονότα.

Μετά τον λόγο τον οποίον μου εδώσατε κατά την εγγραφή μου στον κατάλογο των επιθυμούντων να μιλήσουν κατά τον οποίον έκαμα προτάσεις γύρω από μάρτυρες για τους οποίους έχω τη γνώμη ότι πρέπει να εξετασθούν από την Επιτροπή, εδώσατε το λόγο στον εκπρόσωπο της Ν.Δ. κ. Ι. Βαρβιτσιώτη, εκτός σειράς καταλόγου, ο οποίος εκείνη ακριβώς τη στιγμή τον εζήτησε για να αντικρούσει όπως αντιληφθήκαμε όλοι τα όσα εγώ επρότεινα.

Οι παρατηρήσεις του κ. Βαρβιτσιώτη δεν προήγαγαν σε τίποτα τη μεθόδευση της συζήτησης, κατά τη γνώμη μου, αντίθετα, παρελκυστικό στόχο είχαν τόσο ως τα προς εξέταση πρόσωπα όσο και προς τον χρόνο αλλά και το αντικείμενο.

Προσθέτω ακόμη και τη φράση με την οποία κατάληξε ο κ. Βαρβιτσιώτης "δεν μπορούμε να καλούμε εδώ μάρτυρες τήδε κακείσε" η οποία και με ανάγκασε να λάβω πάλι το λόγο, τον οποίο σεις μου εδώσατε κατά τον κανονισμό διότι επικαλέσθηκα προσωπικό θέμα.

Αντίκρουσα τους ισχυρισμούς του εκπρόσωπου της Ν.Δ. ερώτησα μάλιστα τον κ. Βαρβιτσιώτη ως προς το με τα ποιά συγκεκριμένα από τα πρόσωπα τα οποία πρότεινα προς εξέταση διαφωνεί ή ποιά κατά τη γνώμη του πρόσωπα από αυτά δεν είναι συνδεδεμένα άμεσα με το αντικείμενο για το οποίο έχει συγκροτηθεί και συνεδριάζει επί οκτώ και πλέον εβδομάδες η Επιτροπή μας.

Κατάληξα πράγματι με τη φράση "διερρωτώμαι εάν η σημερινή ηγεσία της Ν.Δ. με τα όσα λέγει σήμερα και άλλοτε τόσο ο εκπρόσωπός της αλλά και άλλοι βουλευτές του ίδιου κόμματος επιθυμεί ειλικρινά το άνοιγμα του φακέλου της Κύπρου".

Τη φράση μου ακολούθησε αντίδραση από πλευράς ορισμένων συναδέλφων της Ν.Δ. με πρωτοφανή απαίτηση διαγραφής των όσων είπα από τα πρακτικά. Πήρα και πάλι το λόγο, μετά από άδειά σας, και δήλωσα ότι δεν δέχομαι μεν να διαγραφούν τα όσα είπα δέχομαι όμως για την ομαλή συνέχιση της συζήτησης και για να αποφύγομε την πραγματοποίηση της απειλής για απόχωση της Ν.Δ. από την αίθουσα να ανακαλέσω την επίμαχη φράση.

Η αντίδραση και πάλι ορισμένων πάντοτε συναδέλφων από τη Ν.Δ. εξακολούθησε, τούτη τη φορά όμως για να γίνει μεν δεκτή η ανάκλησή μου αλλά χωρίς άλλη επεξήγηση, περίπου δηλαδή όπως θα έκανε ένας μαθητής ο οποίος μεταμελούμενος ή μη ανακαλεί κάποια ανάρμοστη φράση για να αποφύγει τις συνέπειες.

-4-

Μέσα στον γενικό θόρυβο κύριε Πρόεδρε, αποφασίσατε, όπως μου εξηγήσατε αργότερα, την διαγραφή από τα πρακτικά όλων όσων προανάφερα διότι, όπως με εβεβαιώσατε, εκάματε την πρόταση της διαγραφής και εφόσον εγώ δεν αντέδρασα τό εκλάβατε σαν συναίνεσή μου.

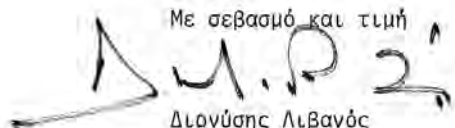
Κύριε Πρόεδρε από την εμπειρίαν την οποίαν αναμφισβήτητα διαθέτετε, γνωρίζετε ότι ο κανονισμός της Βουλής παρέχει τρόπους για την αντιμετώπιση παρεκτρεπόμενων βουλευτών. Διαγραφή όσων ειπώθηκαν από βουλευτή ο οποίος κανονικά εζήτησε το λόγο, όταν μάλιστα σε τίποτα δεν ξέφυγε από τα κοινοβουλευτικά όρια και ακόμη το κυριότερο, χωρίς τη συναίνεσή του δεν προβλέπεται από τον κανονισμό. Είχατε επομένως τρόπους τους οποίους όμως ασφαλώς δεν μπορούσατε να εφαρμόσετε στην περίπτωση διότι δεν έδωκα τέτοια αφορμή που δεν ανήκει άλλωστε στις συνήθειές μου. Με την απόφασή σας ενδώσατε απλώς στην απειλή της Ν.Δ. και στον εκβιασμό της.

Ερωτώ όμως κύριε Πρόεδρε είναι λόγος ο εκβιασμός αυτός για να φιμώνεται ο ελεύθερος λόγος οποιουδήποτε βουλευτή ήθελε - έστω και άδικα - να επικρίνει την ηγεσία ενός κόμματος ή το ίδιο το κόμμα;

Διερωτώμαι ακόμα, για το εάν με το να εκστομίσει ένας βουλευτής και ύβριν ακόμα κατά της Ν.Δ. αυτό θα την οδηγήσει σε άρνηση να συνεχίσει τη διεκπεραίωση της αποστολής - τόσο καλύτερης μάλιστα αποστολής - στην οποία την έταξε το Κοινοβούλιο; Και αν τούτο είναι ενδεχόμενα στόχος κάποιων και δημιουργούν ανάλογο θέμα σε κάθε συνεδρίαση η Ν.Δ. τότε θα απουσιάσει δια παντός από την εξέταση του φακέλου της Κύπρου;

Κύριε Πρόεδρε εάν στόχος της σημερινής ηγεσίας της Ν.Δ. είναι η αποχώρηση τελικά - για λόγους τους οποίους ούτε γνωρίζω ούτε με απασχολούν - και βρήκε σαν κατάλληλη αφορμή προχθές τα όσα εγώ είπα , αύριο τα όσα κάποιος άλλος συνάδελφος πει τι θα γίνει τότε; Θα έχομε σαν αποτέλεσμα να διαγράφονται από τα πρακτικά όσα δεν επιθυμεί κάποιο κόμμα αλλοιώνοντας έτσι τα γεγονότα τα οποία διαδραματίζονται εδώ μέσα και τις απόψεις οι οποίες εκθέτονται.

Παρακαλώ μετά από αυτές τις σκέψεις που εκθέτω κύριε Πρόεδρε να δώσετε εντολή στη Γραμματεία να παραθέσει ακέραια τα πρακτικά της συνεδρίασης της 28ης Μαΐου όπως στενογραφήθηκαν. Παρακαλώ ακόμα όπως η επιστολή μου αυτή καταχωρηθεί στα πρακτικά της σημερινής συνεδρίασης.

Με σεβασμό και τιμή

Διονύσιος Λιβανός
Ανεξάρτητος Βουλευτής
Αιτωλίας και Ακαρνανίας

-5-

Φυσικά εγώ δεν πρόκειται να ανακαλέσω την εντολή που έδωσα, διότι με τη μεθόδευση αυτή ήταν σύμφωνη όλη η Επιτροπή. Εγώ μάλιστα πίστευα ότι συμφωνούσε και ο κ. Λιβανός, ~~ο~~ κ. Λιβανός λέει στην επιστολή του ότι δεν είχε συμφωνήσει.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, λυπάμαι διότι η επιστολή του κ. Λιβανού δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Τα περιστατικά δεν εξελίχθηκαν έτσι. Ζήτησα τον λόγο και μου τον δώσατε κανονικά, δεν μου τον δώσατε κατά παράβαση καμιάς διαδικασίας.

Εάν προηγείτο κάποιος άλλος συνάδελφος ο οποίος δεν είχε ζητήσει το λόγο, ή δεν αντιληφθήκατε ότι είχε ζητήσει τον λόγο, δεν φταίω εγώ.

Επαναλαμβάνω την πρόταση που έκανα κατά την προηγούμενη συνεδρίαση.

Είπα, ότι δύο είναι τα γεγονότα που πρέπει η Επιτροπή να εξετάσει.

- 1) Το πραξικόπημα κατά Μακαρίου και
- 2) η εισβολή στην Κύπρο.

Είπα ακόμη, ότι, για την καλύτερη μεθόδευση της συζήτησης πρέπει να καθορίσουμε κατηγορίες προσώπων που πρέπει να εξεταστούν. Ανέφερα ότι πρέπει να αρχίσουμε από τη στρατιωτική ηγεσία της Ελλάδας και της Κύπρου, να προχωρήσουμε με τη διπλωματική ηγεσία της εποχής εκείνης και να καταλήξουμε στα πολιτικά πρόσωπα.

./.

-6-

Πού λοιπόν, βρίσκετε ότι η διαδικασία αυτή είναι "παρελκυστική"; Επικαλούμαι τη μαρτυρία όλων των συναδέλφων, ανεξαρτήτως πολιτικής παράταξης.

Το ότι, η διαδικασία αυτή δεν ήταν "παρελκυστική" φαίνεται και από το γεγονός, ότι πολλοί συνάδελφοι του ΠΑΣΟΚ συμφώνησαν κατ'αρχήν, με τη μεθοδολογία που πρότεινα.

Πράγματι, κατέληξα με τη φράση "ότι εάν αρχίζουμε να εξετάζουμε μάρτυρες τήδε κακείσε, αυτό θα είναι σε βάρος του έργου της Επιτροπής".

Εννοούσα, ^{εξ'ως} ότι δεν μπορούμε να εξετάζουμε ένα στρατιωτικό, μετά ένα διπλωματικό και μετά ένα πολιτικό, διότι τότε θα παρουσιαστεί σύγχυση στην εξέταση της υπόθεσης.

Πώς λοιπόν, από αυτή την πρόταση που έκανα, ο κ. Λιβανός έβγαλε το αυθαίρετο συμπέρασμα ότι η παρούσα ηγεσία της Ν.Δ. κωλυσιεργεί και ότι εμείς οι παρόντες βουλευτές της Ν.Δ. στην Επιτροπή επιθυμούμε να κωλυσιεργήσουμε το "φάκελο της Κύπρου"; Είναι όπως είπα αυθαίρετο συμπέρασμα του ιδίου, το οποίο κανείς δεν συμερίζεται.

Κύριε Πρόεδρε, είναι δυνατόν να μη διαμαρτυρηθούμε, όταν ο κ. Λιβανός εξεστόμισε αυτή τη βαρυτάτη κατηγορία;

Φοβάμαι, ότι ο κ. Λιβανός θέλει να δημιουργήσει εντυπώσεις. Εάν θέλει κάτι τέτοιο είναι βέβαια δικαίωμά του.

Εμείς όμως δηλώνουμε κατηγορηματικά, ότι - τόσο η παρούσα ηγεσία της Ν.Δ., όσο και οι παρόντες βουλευτές της Ν.Δ. - βρισκόμαστε εδώ για να διερευνήσουμε την αλήθεια και να συμβάλλουμε στο

./.

-7-

έργο της Επιτροπής.

Το καθήκον μας αυτό έχουμε πράξει μέχρι τώρα, κύριε Πρόεδρε.

Αντίθετα η τακτική του κ. Λιβανού οδηγεί σε κωλυσιεργία του έργου της Επιτροπής.

Η διαγραφή μέρους της προηγούμενης συζήτησης, ελήφθη με ομόφωνη απόφαση της Επιτροπής. Εσείς το προτείνετε, κύριε Πρόεδρε, και εμείς σαν επιτροπή δεχθήκαμε τη λύση αυτή. Η λύση δε αυτή πολλές φορές εφαρμόζεται και στην Ολομέλεια της Βουλής.

Κύριε Πρόεδρε, τελειώνοντας θέλω να δηλώσω ότι η τακτική αυτή είναι απαράδεκτη και καταδικαστέα.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, δεν έδωσα αντικα-
νονικά την εντολή να μη γραφούν στα πρακτικά τα όσα σε οξύ τόνο ειπώθηκαν κατά την προηγούμενη συνεδρίαση.

Επανεπιλημένως πρότεινα λύσεις του αδιεξόδου στο οποίο οδηγούμεθα.

Τελικά δόθηκε η λύση να μη γραφούν στα πρακτικά. Τη λύση αυτή την είπα και δεν διατυπώθηκε ούτε από το ΠΑΣΟΚ ούτε από τη Ν.Δ. ούτε από τον κ. Λιβανό, καμία αντίρρηση.

Η τακτική αυτή εφαρμόζεται τόσο στην Ολομέλεια, όσο και στις επιτροπές, για τη διευκόλυνση της συζήτησης.

Βέβαια, όπως αναφέρει και ο κανονισμός πρέπει να υπάρχει και η συναίνεση του βουλευτού. Νομίζω ότι η σύμφωνη γνώμη της Επιτροπής ή της Βουλής, είναι καθοδηγητική πυξίδα για τον πρόεδρο.

Τι μπορεί να κάνει ο πρόεδρος, όταν ομόφωνα η Επιτροπή αποφασίζει; Να προσθέσει και άλλο κώλυμα;

Σκοπός του προέδρου είναι η διευκόλυνση των εργασιών της Επιτροπής.

./.

--8--

Η επιστολή του κ. Λιβανού εφόσον διαβάστηκε θα καταχωρηθεί στα πρακτικά.

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, εφόσον θα καταχωρηθεί στα πρακτικά η επιστολή του κ. Λιβανού, επιφυλάσσομαι και εγώ του δικαιώματός μου να γράψω μία επιστολή.

Θα σας παρακαλέσω, να δώσετε εντολή στην υπηρεσία των Κοινοβουλευτικών Επιτροπών, να μου δοθεί αντίγραφο της επιστολής του κ. Λιβανού, ώστε να απαντήσω.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Βεβαίως. Εφόσον η επιστολή καταχωρήθηκε στα πρακτικά αντίγραφο μπορεί να πάρετε εσείς, αλλά και όποιος άλλος θέλει.

Δ. ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν θα παρακολουθήσω τον κ. Βαρβιτσιώτη στο οργίλο ύψος, που μίλησε.

Θα απευθυνθώ σε εσάς σαν Πρόεδρο της Επιτροπής, που σέβομαι και σαν φίλο και συνάδελφο, που αγαπώ, για να πω ότι έχετε δίκιο, διότι πράγματι εγώ δεν άκουσα, ενώ εσείς σωστά πράξατε. Γι' αυτό με την επιστολή μου το μόνο που παρακαλώ, εφόσον δεν είναι δυνατόν να γίνει το πρώτο, να γίνει το δεύτερο και ευχαριστώ που το δεχθήκατε.

Όσον αφορά την ουσία, υπάρχουν τα πρακτικά.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Για να μην επανέλθουμε στην ουσία είπαμε ότι όποιος θέλει, ας γράψει μία επιστολή, για να καταχωρηθεί στα πρακτικά.

./.

-9-

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, είπατε ότι σήμερα θα ανακοινωθεί στη Βουλή, η αίτησή μας για παράταση της Επιτροπής.

Εμείς, επιφυλάσσομαστε να κάνουμε μία σύντομη δήλωση, διότι το έργο της Επιτροπής παρατείνεται και ο Ελληνικός λαός παραμένει στο σκοτάδι .

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε Κάππο, νομίζω, ότι συμφωνήσατε για την παράταση της Επιτροπής, τη δε συμφωνία μας αυτή τη μεταβίβασα στον κ. Πρόεδρο της Βουλής.

Νομίζω ότι όλοι συμφωνήσαμε.

Εσάς δε ειδικά σας ρώτησα και μου είπατε, ότι είναι λίγο το εξάμηνο.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Δεν είπα εγώ κάτι τέτοιο. Τέλος πάντων εμείς θα κάνουμε μία σύντομη δήλωση.....

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν καταλαβαίνω τι δήλωση θα κάνει ο κύριος Κάππος.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Λιβανέ, έχω προτείνει πριν από 15 μέρες ποιους μάρτυρες πρέπει να καλέσουμε. Δεν βλέπω, όμως όλοι οι συνάδελφοι να είναι έτοιμοι, για να αρχίσουμε το ανακριτικό έργο.

Εγώ, εκ μέρους του ΚΚΕ, σας δηλώνω, ότι είμαστε έτοιμοι να προχωρήσουμε στη διαδικασία αυτή.

Χ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Διαμαρτύρομαι κύριε Πρόεδρε. Πώς, νομίζει ο κύριος Κάππος, ότι εμείς δεν είμαστε έτοιμοι; Όταν όλοι δηλώνουμε, ότι

./.

-10-

θέλουμε να προχωρήσουμε γρήγορα - στη διευκάνηση του "φακέλου της Κύπρου".

Μόνο εσείς το θέλετε αυτό;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Το κάθε κόμμα, αλλά και το κάθε άτομο κρίνεται για τη συμπεριφορά του στη Βουλή, από τη Βουλή και από το Λαό. Επομένως η δήλωσή σας, κύριε Κάππο, θα κριθεί από την Ολομέλεια, διότι συμφωνήσατε χωρίς συζήτηση να γίνει δεκτή η αίτηση παρατάσεως. Αλλιώς θα έπρεπε να οριστεί μία ειδική μέρα. Μεταβίβασα τη συμφωνία σας στον κύριο Αλευρά, ο οποίος μου είπε, ότι εφόσον υπάρχει ομόφωνη απόφαση της Επιτροπής, δεν χρειάζεται ειδική μέρα, αλλά ότι η αίτηση θα εκφωνηθεί και θα γίνει δεκτή.

Χ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, η δήλωση αυτή, μόνον εντυπώσεις δημιουργεί. Όλοι είμαστε συνυπεύθυνοι, για την καθυστέρηση, εάν υπάρχει αυτή.

Εάν ο κ. Κάππος κάνει δήλωση, αυτό θα σημαίνει, ότι μόνο το ΚΚΕ ενδιαφέρεται για το άνοιγμα του "φακέλου της Κύπρου".

Π.ΖΑΚΟΔΙΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι όλοι συμφωνήσαμε για την παράταση, χωρίς να σημαίνει αυτό, ότι εμείς θα κάνουμε χρήση του εξαμήνου.

Είπαμε μόνον ότι αυτή τη στιγμή δεν μπορούμε να εκτιμήσουμε το χρόνο, που θα χρειαστεί για να τελειώσουμε το έργο μας.

Ο κύριος Κάππος, έχει προτείνει ορισμένους μάρτυρες. Όμως και άλλοι συνάδελφοι έχουν προτείνει επίσης ορισμένους μάρτυρες.

Εμείς όμως δεν έχουμε καταλήξει ακόμα στη διαδικασία εξέτασης των μαρτύρων. Πώς θα αρχίσουμε; Δεν μπορεί να λέγεται ότι ένας είναι έτοιμος και άλλος, όχι.

./.

-11-

Όλοι είμαστε έτοιμοι, για να αρχίσουμε κάποια διαδικασία εξέτασης μαρτύρων, αρκεί να την αποφασίσουμε.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Είχαμε πει στην προηγούμενη συνεδρίαση, ότι σήμερα θα ψηφίζαμε για τον τρόπο εξέτασης μαρτύρων.

Νομίζω, ότι όλοι είχαμε καταλήξει ν'αρχίσουμε από τη στρατιωτική ηγεσία της Ελλάδας και της Κύπρου. Υπήρχαν μόνο μερικές αμφισβητήσεις, για το ποιός θα εξεταστεί πρώτος.

Αρκετοί συνάδελφοι, απ'όλες τις παρατάξεις είπαν να εξεταστεί πρώτος ο Γεωργίτσος. Ο κ. Βαρβιτσιώτης και εγώ, αλλά και άλλοι προτείναμε να εξεταστεί πρώτος ο Ντενίσης, ο οποίος διετάχθη να φύγει από την Κύπρο και να έλθει στην Αθήνα, όπου και αποκλείστηκε.

Εγώ τουλάχιστον, προσχωρώ στην άποψη να εξεταστεί ο Γεωργίτσος, διότι αυτός έδωσε την εντολή για την επίθεση.

Εάν συμφωνείτε, να ορίσουμε και την ημέρα που θα εξεταστεί και η οποία πρέπει να είναι ή 2α Ιουλίου 1986.

Η Επιτροπή όπως γνωρίζετε δεν διακόπτει τις εργασίες της για το καλοκαίρι, αλλά επειδή είναι αδύνατον να συνεδριάζει συνέχεια, θα πρότεινα να συνεδριάσει Ιούλιο και Σεπτέμβριο και να διακόψει τον Αύγουστο.

Θα πρότεινα να συνεδριάσει στις 2,9,16, 23 και 30 Ιουλίου, ή στις 2,16 και 30 Ιουλίου και στις 3,10,17 και 24 Σεπτεμβρίου, ή στις 10 και 24 Σεπτεμβρίου, εάν συμφωνείτε.

Π.ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Θα πρότεινα, να συνεδριάσουμε τις τρεις πρώτες Τετάρτες του Ιουλίου και τις δύο τελευταίες Τετάρτες του Σεπτεμβρίου, ώστε να αφήσουμε κενό το μισό Ιούλιο, ολόκληρο τον Αύγουστο και το μισό Σεπτέμβριο. ./. .

-12-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Να συνεδριάσουμε δηλαδή, στις 2,9 και 16 Ιουλίου και στις 17 και 24 Σεπτεμβρίου. Συμφωνείτε;

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κάνουμε την παραχώρηση για τον Αύγουστο, αλλά δεν συμφωνούμε για τους άλλους μήνες.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Τι παραχώρηση κάνετε και σε ποιους κύριε Κάππο;

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κατά τη δική μας εκτίμηση, η Επιτροπή έχει καθυστερήσει αρκετά. Να λειτουργήσει λοιπόν πλήρως για τους μήνες Ιούλιο και Σεπτέμβριο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Να λειτουργήσει δηλαδή, 2,9,16, 23 και 30 Ιουλίου και 3,10,17 και 24 Σεπτεμβρίου.

Βεβαίως θα λειτουργήσει η Επιτροπή και στις 11,18 και 25 Ιουνίου. Αλλά κατά τις συνεδριάσεις αυτές δεν μπορούν να εξεταστούν μάρτυρες, διότι θα πρέπει να προηγηθεί η νόμιμη διαδικασία κλητεύσεώς τους.

Νομίζω λοιπόν, ότι κατά τις συνεδριάσεις του Ιουνίου, πρέπει να ασχοληθούμε με τη μεθόδευση εξέτασης μαρτύρων, να καταρτίσουμε το ερωτηματολόγιο κ.λ.π.

Πρέπει να ορίσουμε και δεύτερο μάρτυρα, διότι μπορεί ο Γεωργίτσης να μην εμφανιστεί π.χ. για δύο Τετάρτες.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Να ορίσουμε τον Ντενίση.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Τι να ξέρει ο Ντενίσης;

./.

-13-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Πρέπει να ξέρει. Γιατί και ποιός τον κράτησε εδώ ; Γιατί μετά τις 20 Ιουλίου δεν πήγε στη θέση του;

Συνοψίζοντας λέγω, ότι τον Ιούνιο θα ασχοληθούμε με την κλήτευση των μαρτύρων και με τη σύνταξη του ερωτηματολογίου-όχι βέβαια λεπτομερειακού- που θα απευθύνει ο Πρόεδρος της Επιτροπής προς τους εξεταζόμενους μάρτυρες.

Τον Ιούλιο θα αρχίσει η εξέταση μαρτύρων με πρώτο μάρτυρα τον Γεωργίτη. Συμφωνείτε;

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Μάλιστα, κύριε Πρόεδρε, με εναλλακτικό μάρτυρα τον Ντενίση.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Θα πρέπει να κληθούν και οι δύο μάρτυρες και εάν έλθουν, θα εξεταστεί πρώτος ο Γεωργίτης και μετά ο Ντενίσης.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Δεν μπορούμε να βάλουμε στην ίδια συνεδρίαση και τους δύο.

Αυτό θα το κανονίσει ο Πρόεδρος.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Μπορούμε, εάν πρόκειται να τελειώσει η εξέταση.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Εάν έλθει ο Γεωργίτης, θα πούμε στον Ντενίση να φύγει και να έλθει άλλη μέρα.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Να εξουσιοδοτηθεί ο Πρόεδρος, να χειριστεί αυτό το θέμα.

./.

-14-

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Σωστό είναι να αποφασίζει η Επιτροπή.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: 1) Διαφωνώ με τον τρόπο, που ο κ. Κάππος χειρίζεται το θέμα, δεν μπορώ όμως να μη συμφωνήσω, ότι έχει δίκιο.

Είναι βέβαιο-εσείς κύριε Πρόεδρε το γνωρίζετε καλά- ότι, με τον τρόπο, που μεθοδεύεται το πρόγραμμα των μελλοντικών μηνών δεν θα μας φθάσει ούτε η παράταση.

Λέμε να κάνουμε τρεις συνεδριάσεις τον Ιούλιο και να διακόψουμε τον Αύγουστο, ενώ είναι γνωστό ότι Σεπτέμβριο τελειώνει το πρώτο εξάμηνο.

Όταν λέμε, εάν θα μας φθάσει ή όχι μία συνεδρίαση, για την εξέταση ενός μάρτυρα, είναι βέβαιο ότι στους έξι μήνες θα εξεταστούν μόνο 24 μάρτυρες.

Προσωπικά πιστεύω ότι έτσι θα εξεταστεί το 1/10 των προσώπων που πρέπει να εξεταστούν. Αλλά, αυτό θα το κρίνει η Επιτροπή.

2) Είναι βέβαιο, από τις μελέτες που έχουν κάνει οι συνάδελφοι και εγώ, ότι οι άνθρωποι αυτοί αλληλοδιαψεύδονται. Άρα με μαθηματική ακρίβεια θα τους καλούμε εδώ ξανά, για να αντικρούσουν εκείνους, που τους αντέκρουσαν.

Νομίζετε, ότι πρέπει να παρουσιαστεί η Επιτροπή στη Βουλή, για να ζητήσει και άλλη παράταση;

Εάν δεν έχουμε τέτοιο σκοπό, θα πρέπει να είμαστε ρεαλιστές, για να δούμε ότι δεν μας φθάνουν οι μέρες.

Εγώ δεν έχω αντίρρηση να συνεδριάσουμε και τον Αύγουστο. Εάν

./.

-15-

αυτό δεν γίνει, τότε πρέπει να διπλασιάσουμε τις συνεδριάσεις του Ιουλίου.

Τέλος, θα σας παρακαλούσα, κύριε Πρόεδρε, εάν η Επιτροπή αποφασίσει να μη συνεδριάσουμε τον Αύγουστο, να μεριμνήσετε να απαλλαγούμε από το θερινό τμήμα του Αυγούστου. Γιατί να μας ορίσουν και τον Αύγουστο, αν η Επιτροπή δεν λειτουργήσει;

Κ. ΖΕΡΒΟΣ: Επανέρχομαι στο θέμα του προγράμματος, διότι πιστεύω ότι από άποψη λειτουργίας της Επιτροπής, οι θερινοί μήνες βρίσκονται στην ίδια μοίρα.

Άλλοι συνάδελφοι θα λείπουν τον Ιούλιο, άλλοι τον Αύγουστο και άλλοι τον Σεπτέμβριο.

Προτείνω λοιπόν, η Επιτροπή να συνεδριάζει τις ακραίες ημερομηνίες του μήνα, δηλαδή τις πρώτες και τις τελευταίες μέρες, ώστε οι ενδιάμεσες μέρες να είναι κενές για διακοπές, αλλά και για άλλες ασχολίες.

Όταν ορίζουμε συνεδρίαση τη 15η του μηνός, κόβουμε τις διακοπές στη μέση.

Με την πρότασή μου, πάλι 6 συνεδριάσεις θα έχουμε το μήνα, όπως και με τη δική σας πρόταση κύριε Πρόεδρε, μόνο που ο τρόπος συνεδριάσεων είναι πιο πρακτικός.

Επειδή απουσίαζα κατά την προηγούμενη συνεδρίαση, θέλω να διατυπώσω την άποψή μου, η οποία ίσως επηρεάζεται, από την ιδιότητά μου, ως αξιωματικού.

Πρέπει, να κληθούν πρώτα οι κατώτεροι αξιωματικοί και μετά οι ανώτεροι, διότι από τους κατώτερους θα προκύψουν ερωτήματα γι' αυτούς που τους διέταξαν να κάνουν κάτι.

./.

-16-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ποιούς εννοείτε;

Κ.ΖΕΡΒΟΣ: Δεν έχω αντίρρηση να καλέσετε τους δύο αρχηγούς της φρουράς.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Αυτοί, δεν είναι η ηγεσία του στρατού.

Κ.ΖΕΡΒΟΣ: Μετά απ'αυτούς εγώ θα καλούσα τους ταγματάρχες Σκληβενίτη και Παπαδόπουλο, επίσης τον ταγματάρχη Ματάτση, ο οποίος ήταν σύνδεσμος του ΑΕΔ. Αφού εξαντλούσα τις μαρτυρίες αυτών, θα προχωρούσα σε Χανιώτη και άλλους.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κάπως έτσι θα προχωρήσουμε. Καταλήγουμε λοιπόν να είναι πρώτοι ο Γεωργίτσης και ο Ντενίσης.

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Το προεδρείο έχει συγκεκριμένο πακέτο προτάσεων για τις συνεδριάσεις του Ιουλίου;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Όχι, εγώ πρότεινα να γίνουν αυτές οι συνεδριάσεις.

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Τον Ιούλιο θα γίνουν 6 συνεδριάσεις. Εδώ θα συμφωνήσω με τον κ. Λιβανό και θα προτείνω και εγώ να διπλασιαστούν οι συνεδριάσεις του Ιουλίου.

Το προεδρείο για τις συνεδριάσεις του Ιουλίου έχει πακέτο προτάσεων για την πρόσκληση των 7 ή 10 ατόμων;

./.

-17-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Μόνο για τους δύο έχουμε αποφασίσει. Εντός του Ιουνίου θα κληθούν και άλλοι.

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, επιτρέψτε μου να πω, ότι έτσι δεν θα τελειώσουμε ποτέ. Εάν δεν έχετε κάποια συγκεκριμένη, συγκροτημένη και προσυμφωνημένη πρόταση δεν θα τελειώσουμε, διότι όλοι μας έχουμε προτάσεις.

Φοβάμαι, ότι θα φύγει το καλοκαίρι, συζητώντας ποιους θα καλέσουμε. Πρέπει να πάρετε κάποια απόφαση.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Οι ημερομηνίες που ανέφερα δεν είναι υποχρεωτικές για την Επιτροπή.

Η Επιτροπή, οπωσδήποτε θα προσθέσει και άλλες δικάσιμες, διότι είναι βέβαιο, ότι θα παραστεί η ανάγκη να επισπεύσει το έργο της.

Γ.ΠΕΡΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, σε προηγούμενη συνεδρίαση, είχα δηλώσει τα εξής: Εάν όλοι συμφωνήσουμε να γίνει κάποια παράκληση στο Προεδρείο, ώστε ένα συγκεκριμένο μήνα από τους τρεις των διακοπών, να μην είναι κανένας μας από την Επιτροπή, για να μπορέσουμε και εμείς να κάνουμε διακοπές.

Τώρα, όσον αφορά τις προτάσεις των κ.κ. Κ.Κάπρη και Δ.Λιβανού, επιτρέψτε μου να πω ότι οι συνάδελφοι καταχρηστικά ασκούν το δικαίωμα αυτό, που έχουν' και εγώ εάν ήμουν ολομόναχος, θα έλεγα να συνεδριάσει η Επιτροπή όλο το καλοκαίρι. Υπάρχουν όμως και άλλοι συνάδελφοι και καλώς ή κακώς έχουμε και Βουλή, που είναι καθιερωμένο να διακόπτει το καλοκαίρι.

./.

-18-

Προτείνω λοιπόν, κύριε Πρόεδρε, τις συνεδριάσεις αυτές που δεν θα κάνουμε κατά τους μήνες των διακοπών να τις αναπληρώσουμε τον Οκτώβριο, αμέσως μόλις αρχίσει η Ολομέλεια. Έτσι θα είμαστε εντάξει και έναντι του εαυτού μας και της αποστολής μας.

Τελειώνω, επαναλαμβάνοντας την πρότασή μου. Δηλαδή, τον Αύγουστο να είμαστε ελεύθεροι και τον Οκτώβριο να αναπληρώσουμε τις συνεδριάσεις, που δεν θα γίνουν κατά το καλοκαίρι.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Δηλαδή τον Οκτώβριο να έχουμε καθημερινές συνεδριάσεις της Επιτροπής;

Γ.ΠΕΡΑΚΗΣ: Βεβαίως.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εγώ δεν έχω καμία αντίρρηση.

Ι.ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, από την αρχή είχα δηλώσει, ότι μία συνεδρίαση την εβδομάδα είναι λίγη, για να τελεσιδικήσει η υπόθεση του "φακέλου της Κύπρου".

Βλέπω, με μεγάλη λύπη, ότι η πρότασή μου αυτή επιβεβαιώνεται, όταν πολλοί συνάδελφοι διαπιστώνουν την ανάγκη επίσπευσης των εργασιών της Επιτροπής και όταν δίδεται το δικαίωμα στον κ.Κάππο να ισχυρίζεται ότι μπορεί να καταθέσει κάποια δήλωση στη Βουλή, που να λέει, ότι η επιτροπή "βραδυπορεί", εκφράζοντας έτσι τις απόψεις του ΚΚΕ ή αφήνοχτα να εννοηθεί ότι η βραδυπορία αυτή μπορεί να είναι και σκόπιμη.

Εκτιμώ και ταυτίζομαι με την άποψη του κ. Λιβανού, ότι δεν θα μας φθάσει ούτε το δεύτερο εξάμηνο.

-19-

Το πρόβλημα έχει ως εξής: ή θα κάνουμε σωστά την δουλειά ή θα την κάνουμε σε κάποιο χρόνο, που θεωρείται λογικός. Για να βρούμε την χρυσή τομή, θα πρέπει να κάνουμε σωστά τη δουλειά σαν κυρίαρχη αποστολή - διότι η αποστολή αυτή είναι ιστορικόχρέος, που το οφείλουμε στη Βουλή και στον Ελληνικό Λαό- ενώ ταυτόχρονα δεν μπορούμε να ισχυριστούμε, ότι η Επιτροπή ασχολείται με το αντικείμενό της, όταν συνεδριάζει μία φορά την εβδομάδα.

Βέβαια, το καλοκαίρι δεν είναι ο κατάλληλος χρόνος για επί-σπευση των εργασιών της Επιτροπής, αυτό έπρεπε να γίνει πολύ νωρίτερα.

Συμφωνώ απόλυτα με τον κ. Λιβανό όταν λέει, ότι η εξέταση των μαρτύρων είναι μία από τις δουλειές που έχουμε να κάνουμε, διότι μετά από αυτή έχουμε και άλλες δουλειές.

Διαπίστωσα, ότι θα χρειαστεί μία συνεδρίαση για να εξετάσου-με ένα μάρτυρα. Τότε ήρθε εκτιμά η Επιτροπή, ότι θα είναι ο συνο-λικός αριθμός των μαρτύρων; Διότι εγώ πιστεύω ότι θα υπερβούν τους 100.

Ειπώθηκε να κληθούν ως πρώτοι μάρτυρες ο Γεωργίτσης και ο Ντενίσης και εάν έλθει ο ένας να διώξουμε τον άλλο. Δεν συμφωνώ. Θα έλθουν και θα περιμένουν, διότι ενδεχομένως να επαρκέσει ο χρόνος για να εξεταστούν και οι δύο.

Κλητεύουμε δύο και ξεκινάμε με την άποψη, ότι θα εξετάσουμε και τους δύο.

Δεν κατανοώ αυτή την ευγένεια. Οι κύριοι αυτοί θα έλθουν και θα περιμένουν.

Ας μη ξεχνάμε, ότι εμείς περιμέναμε έξω από κελιά ανακριτών, ενώ αυτοί θα περιμένουν σε άριστους χώρους, μέχρι να εξεταστούν.

./.

-20-

Ο κ. Βαρβιτσιώτης στην προηγούμενη συνεδρίαση αναφέρθηκε στη μεθόδευση της κλήσης των μαρτύρων και τους κατέταξε σε τρεις κατηγορίες, ξεκινώντας από τις ηγεσίες.

Νομίζω, ότι η κατάταξη αυτή είναι πολύ φορμαλιστική, για μια εποχή, που ο φορμαλισμός ήταν τελείως διαγεγραμμένος.

Όλοι γνωρίζουμε, ότι κατά την δικτατορία εκτός της εξουσίας, λειτουργούσε και η παραεξουσία, που πολλές φορές ήταν πιο ισχυρή από την εξουσία.

Με την σκέψη αυτή, η σειρά πρόταξης μαρτύρων κατά τον κ. Λιβανό, προσεγγίζει περισσότερο την δική μου άποψη, διότι ενδεχομένως ένας Πρωθυπουργός να μην είναι ουσιώδης μάρτυς, ενώ ένας ταγματάρχης να είναι ο κύριος μάρτυς.

Θα έλεγα λοιπόν- χωρίς να αποδεσμευθούμε απόλυτα από την πρόταση του κ. Βαρβιτσιώτη-ότι η φορμαλιστική αντίληψη για εκείνη την περίοδο, ίσως δεν είναι ο καλύτερος τρόπος καθοδήγησης, προκειμένου να επιλεγούν εκείνοι, που κατά την γνώμη μας, είναι οι ουσσιωδέστεροι μάρτυρες της υπόθεσης που ερευνούμε.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε συνάδελφε, όταν είπα στρατιωτική ηγεσία δεν αναφέρθηκα μόνο στους αρχηγούς των επιτελείων. Αναφέρθηκα και στους μικρούς αξιωματικούς, οι οποίοι έπαιξαν μεγάλο ρόλο την εποχή εκείνη.

Ι.ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Σύμφωνα.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Συμφωνώ με την πρόταση του κ.Ζερβού, που αφορά τη λειτουργία της Επιτροπής το καλοκαίρι, την οποία θα εμπλουτίσω.

Όλοι οι συνάδελφοι αντιλαμβάνονται ότι η Επιτροπή δεν έχει προχωρήσει αρκετά, άρα δεν θα πρέπει το καλοκαίρι να φύγει ανεκμετάλλευ-

./.

-21-

το από πλευράς εργασιών της Επιτροπής, αλλά και από πλευράς διακοπών των κ.κ. συναδέλφων.

Οι απόψεις αυτές μπορεί να συγκεραστούν, εάν γίνει δεκτή η άποψη του κ. Ζερβού, την οποία εγώ τροποποιώ ως εξής: Να γίνονται 6 συνεδριάσεις της Επιτροπής κάθε μήνα το καλοκαίρι. Οι συνεδριάσεις να γίνονται τις τρεις πρώτες και τις τρεις τελευταίες μέρες του μήνα, ώστε οι ενδιάμεσες μέρες να μένουν ελεύθερες, για τον προγραμματισμό των διακοπών.

Νομίζω, ότι η πρότασή μου είναι πρακτική, διότι θα έχουμε αύξηση των ημερών συνεδριάσεων της Επιτροπής και χρόνο ελεύθερο για διακοπές.

Έρχομαι τώρα στο θέμα εξέτασης των μαρτύρων, για να διαφωνήσω με την αισιόδοξη άποψη πολλών συναδέλφων, ότι σε μία συνεδρίαση θα τελειώνει η εξέταση του μάρτυρα.

Είναι αδιανόητο για μένα, 30 άνθρωποι να ρωτήσουν και να εξετάσουν το μάρτυρα μία μέρα, σε μία μόνο συνεδρίαση.

Προτείνω λοιπόν, οι συνεδριάσεις αυτές να γίνονται από το πρωί. Να αρχίζουν από μία ορισμένη ώρα και να συνεχίζονται τις απογευματινές ώρες και μακάρι να τελειώνουμε σε μία μέρα.

Πώς είναι δυνατόν να τελειώσουμε σε μία συνεδρίαση την ανάκριση του Γεωγίτη, όταν στο κακουργολοδικείο εξετάζονται μη ουσιώδεις μάρτυρες τρεις ή τέσσερες ώρες;

Άρα θα χρειαστούμε πολλές φορές περισσότερες από μία συνεδριάσεις, για την εξέταση ενός μάρτυρα. Αυτό προς γνώση της Επιτροπής.

Κ. ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, την πρακτική πρόταση του συναδέλφου

./.

-22-

κ. Παπαστεφανάκη και για να τελειώσει πλέον η συζήτηση, θέλω να την βάλουμε σε διαφορετική βάση.

1) Γιατί να μην αυξήσουμε τις συνεδριάσεις τους μήνες των θερινών διακοπών;

2) Γιατί να μη γίνονται οι συνεδριάσεις κάθε μέρα; Ποιος είναι ο λόγος, που πρέπει να ερχόμαστε εδώ κάθε Τετάρτη;

Κύριε Πρόεδρε, βρέστε εσείς κάποια λύση, ώστε να μη δεσμευθούμε και τους τρεις μήνες των θερινών διακοπών, ουσιαστικά με οκτώ συνεδριάσεις.

Εάν πάλι, είναι αναγκαίο να συνεδριάσει η Επιτροπή το καλοκαίρι, μεθοδεύστε έτσι τα πράγματα, ώστε και οι συνεδριάσεις να αυξηθούν και διακοπές να κάνουμε.

Μπορεί να κάνουμε 10 συνεδριάσεις, αλλά καθημερινές. Γιατί μόνο κάθε Τετάρτη;

Νομίζω, για την εξέταση των μαρτύρων δεν υπάρχει λόγος να παρεμβάλλεται τόσο χρονικό διάστημα, που το είχαμε επιλέξει ως σωστό, για την μελέτη των εγγράφων.

Μ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Κύριε Πρόεδρε, είναι δυνατόν να συζητάμε συνέχεια. Είμαστε 30 μέλη και οι 30 έχουμε τις απόψεις μας.

Σκοπός μας όμως είναι να τελειώσουμε γρήγορα και να κάνουμε σωστή δουλειά.

Αποφασίσαμε να καλέσουμε τον Γεωργίτση και τον Ντενίση στην πρώτη συνεδρίαση του Ιουλίου. Τα περαιτέρω ας τα αφήσουμε στον Πρόεδρο να τα κανονίσει, διότι δεν πρόκειται να συμφωνήσουμε.

Ορισμένοι συνάδελφοι, είπαν να λειτουργήσει η Επιτροπή τέλος του ενός μηνός και αρχές του άλλου, το καλοκαίρι.

./.

-23-

Εμένα η ρύθμιση ^{αυτή} /δεν με εξυπηρετεί. Συνεπώς, δεν μπορούμε να βρούμε κοινό σημείο. Κάποιος θα απουσιάζει. Η Επιτροπή όμως θα συνεχίσει να εργάζεται. Θα κάνουμε όσες μπορούμε συνεδριάσεις το καλοκαίρι και τις υπόλοιπες θα τις αναπληρώσουμε τον Οκτώβριο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κατά την εξέταση των μαρτύρων, δεν μπορεί να λείπει σχεδόν όλη η Επιτροπή, διότι θα εκτεθούμε.

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Ας μη ξεχνάμε ότι έχουμε και την εβδομαδιαία διακοπή της Βουλής για την εορτή της Παναγίας.

Προτείνω λοιπόν, να εξουσιοδοτήσουμε τον Πρόεδρο, για τη μεθόδευση των συνεδριάσεων του καλοκαιριού και όπως σωστά ειπώθηκε, τον Οκτώβριο τις αναπληρώνουμε.

Ο κ. Παπαστεφανάκης, πολύ σωστά είπε, ότι η εξέταση ενός μάρτυρα είναι δυνατόν να μας πάρει περισσότερες μέρες.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Δεν νομίζω.

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Κύριε Πρόεδρε, όλοι στην Επιτροπή αυτή θα είμαστε δικαστές και δικηγόροι.

Ας αρχίσουμε λοιπόν με τη διαδικασία κλήσης των μαρτύρων και με το ερωτηματολόγιο και με το χρόνο πάμε σε γενικές γραμμές.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Συμφωνώ με την εξουσιοδότηση του προεδρείου, θέλω όμως οι απόψεις του να γίνουν έγκαιρα γνωστές, ώστε να αποφασί-

./.

-24-

σουμε και εμείς τις διακοπές μας.

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Η έρευνα αυτή πρέπει να σταματήσει, διότι εξαντλήθηκε το θέμα. Ίσως να είναι 100 ή 150 οι μάρτυρες, αυτό δεν το ξέρω. Πρέπει όμως κάπου να σταματήσουμε.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, πιστεύω ότι ο χρόνος και ο ρυθμός λειτουργίας της επιτροπής, έχει σχέση με την επιτυχία της αποστολής της.

Μέχρι σήμερα αναφέρθηκε από πολλούς συναδέλφους, ότι υπήρξε βραδύς ο ρυθμός της. Ίσως η διαπίστωση αυτή να είναι πραγματικότητα, ίσως όμως να είναι και αυστηρή η άποψη αυτή.

Για την καθυστέρηση αυτή υπήρχε κάποια αιτία. Υπήρχε η σκοπιμότης ενημέρωσής μας, επομένως η βραδυπορία αυτή είναι δικαιολογημένη.

Από εδώ και πέρα θα πρέπει να αναπληρώσουμε τα κενά, που δημιουργήθηκαν στις προηγούμενες συνεδριάσεις.

Πιστεύω ότι, οι καλοκαιρινοί μήνες πρέπει ν' αξιοποιηθούν, αλλά να υπάρξει και κάποιο χρονικό περιθώριο για την ξεκούρασή μας, διότι όλοι είμαστε κουρασμένοι.

Η πρόταση του κ. Περάκη, να προσδιορίσουμε ένα μήνα, κατά τον οποίο δεν θα λειτουργήσει καθόλου η Επιτροπή, είναι σωστή. Μπορούμε να ζητήσουμε από τον Πρόεδρο της Βουλής, ή να μη λάβουμε μέρος στα θερινά τμήματα της Βουλής όσοι είμαστε μέλη της Επιτροπής, ή εάν αυτό είναι αδύνατον, να μας χρησιμοποιήσουν τον Ιούλιο και τον Σεπτέμβριο, μένοντας έτσι ο Αύγουστος κενός για διακοπές.

-25-

Είναι πράγματι αναγκαίο, να πυκνώσουμε τις συνεδριάσεις τους άλλους δύο μήνες, διότι πλέον έχουμε μελέτήσει και έχουμε ενημερωθεί, ώστε κάθε συνεδρίαση πρέπει να έχει κάποιο αποτέλεσμα.

Όσον αφορά την ουσία, νομίζω ότι, η άποψη του κ. Ζερβού να εξετάσουμε πρώτα τους μικρούς σε βαθμό και ρόλο αξιωματικούς, πριν φθάσουμε να εξετάσουμε τα κορυφαία στελέχη της χούντας και τους βασικούς παράγοντες του πραξικοπήματος, θα μας βοηθήσει, για να αποκρυσταλλώσουμε μία γνώμη, η οποία θα μας επιτρέψει να αντιμετωπίσουμε και να αξιοποιήσουμε τις καταθέσεις των κορυφαίων παραγόντων και των κυρίων αυτών, οι οποίοι κάθε άλλο παρά κύριοι υπήρξαν.

Εάν έχει αποφασιστεί η εξέταση των Γεωργίτση και Ντενίση, θα πρέπει να γίνει αυτή σε πρώτη φάση και να επαναληφθεί μετά, αφού θα έχουν εμψύχωσει οι εξετάσεις των άλλων μαρτύρων.

Κύριε Πρόεδρε, για να υπάρξει σφαιρική ενημέρωση, αλλά και λογική πορεία του έργου της Επιτροπής, θα πρέπει η εξέταση των μαρτύρων να γίνεται από όλα τα επί μέρους κεφάλαια του προβλήματος π.χ. από το πραξικόπημα που έγινε στην Κύπρο, από τις πληροφορίες που έστειλε η πρεσβεία μας στο Βουκουρέστι, ότι συγκεντρώνονται βουλγαρικά στρατεύματα στα σύνορα, επομένως ^{δεν} έχουμε τη δυνατότητα να αντιμετωπίσουμε τους Τούρκους κ.λ.π.

Θα πρέπει λοιπόν να εξετάσουμε από κάθε ομάδα θεμάτων ένα μάρτυρα, ώστε να προχωρούμε σωστά και συμμετρικά και να αποκρυσταλλώσουμε μία σφαιρική γνώμη σαν Επιτροπή.

Κύριε Πρόεδρε, συμπληρωματικά θα ήθελα να μου πείτε, εάν υπάρχουν κενά στις απόρρητες αναφορές, όχι στις εκθέσεις των υπηρετούντων κατά το πραξικόπημα της Κύπρου αξιωματικών. Οι αξιωματικοί

./.

-26-

όταν επανήλθαν έκαναν απόρρητες αναφορές. Εάν οι αναφορές αυτές δεν έχουν έλθει όλες στη Βουλή να τις αναζητήσουμε και εάν δεν υπάρχουν να κληθούν οι αξιωματικοί, οι οποίοι έχουν αντίγραφα τα οποία μπορούν να καταθέσουν.

Όσον αφορά την πληροφορία συσσώρευσης βουλγαρικών στρατευμάτων στα σύνορα, να αναζητηθεί και να κληθεί να καταθέσει ο πρέσβυς μας, που ήταν τότε στο Βουκουρέστι. Σημαντικό ρόλο στην υπόθεση αυτή έπαιξε ο τότε αρχηγός της ΚΥΠ Σταθόπουλος, ο οποίος δυστυχώς παρέμεινε και επί δημοκρατικών κυβερνήσεων και έγινε αρχηγός στρατιάς. Κύριε Πρόεδρε, πρέπει να κληθεί, να καταθέσει και αυτός διότι αυτός μεθόδευσε ^{πότε} να έλθει από το πρέσβυ μας στο Βουκουρέστι ένα σήμα ότι υπάρχουν πληροφορίες ότι μαζεύονται στρατιωτικές δυνάμεις στα σύνορα και επομένως δεν μπορούμε να προχωρήσουμε στη δημιουργία άλλου μετώπου.

Υπάρχει επίσης η δήλωση του Συνταγματάρχη Γ.Πούλου, ο οποίος ήταν αρχηγός πυροβολικού της εθνοφρουράς, ότι με το πραξικόπημα ανετράπη η αμυντική οργάνωση της Κύπρου και ήταν πλέον επόμενο να καταλήξουμε σ' αυτό το αποτέλεσμα.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, επειδή στις 8.00 μ.μ. συζητείται στη Βουλή η αίτηση παράτασης της προθεσμίας της Επιτροπής και επειδή υπάρχουν πολλοί ομιλητές, πρέπει να διακόψουμε ή να αναβάλλουμε.

Χ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, πριν διακόψουμε έχω να κάνω την εξής πρόταση για την εντατικοποίηση των εργασιών της Επιτροπής για "τον φάκελο της Κύπρου".

./.

-27-

Συνήθως οι εργασίες της Βουλής διακόπτονται για τρεις μήνες, οι δε βουλευτές εντάσσονται σε ένα (μηνιαίο) θερινό τμήμα.

Προτείνω, οι βουλευτές που συμμετέχουν στην Επιτροπή του "φάκελου της Κύπρου", να εργαστούν κατά το καλοκαίρι δύο μήνες.

Σε συνεννόηση με τον Πρόεδρο της Βουλής να ενταχθούν όλοι στο θερινό τμήμα του Ιουλίου, να γίνει διακοπή των εργασιών κατά τον μήνα Αύγουστο και να εργαστούν κατόπιν καθ'όλο το μήνα Σεπτέμβριο, μόνο για το "φάκελο της Κύπρου", καθημερινά χωρίς έκτακτη αμοιβή.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Σωστή η πρότασή σας, κ.Μαρκόπουλε, θα μελετηθεί.

Στη συνέχεια λύθηκε η συνεδρίαση, για την επόμενη Τετάρτη 11 Ιουνίου 1986 και ώρα 6.30' μ.μ.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

Κ. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ' - ΣΥΝΟΔΟΣ Α'
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΓΙΑ ΤΟ "ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 11 Ιουνίου 1986, ημέρα Τετάρτη, συνεδρίασε στην αίθουσα Γερουσίας του Μεγάρου της Βουλής η Εξεταστική Επιτροπή για "το φάκελο της Κύπρου", με Πρόεδρο τον κ. Χ.Μπασαγιάννη και με θέματα ημερήσιας διάταξης:

- 1) Ενημέρωση μελών επί διαφόρων ενεργειών και
- 2) Ανταλλαγή απόψεων ως προς την κατάρτιση του ερωτηματολογίου των πρώτων μαρτύρων.

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι βουλευτές κ.κ. Κ.Ακρίτα-Σύλβα, Γ.Δασκαλάκης, Π.Ζακολίκος, Κ.Ζερβός, Ι.Κουτσογιάννης, Α.Λιαροκάκης, Κ.Μπαντουβάς, Ι.Παπαδονικολάκης, Εμμ. Παπαστεφανάκης, Αν.Πεπολής, Γ.Περάκης, Σπ.Ράλλης, Κ.Τσιγαρίδας, Ι., Βαρβιτσιώτης, Ι.Βασιλειάδης, Αν.Ζαΐμης, Αρ.Παυλίδης, Αν.Συνοδινού, Κ.Κάππος, Κ.Γιατράκος και Δ.Λιβανός.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής κ. Χ. Μπασαγιάννης αφού διαπιστώνει την ύπαρξη απαρτίας, κηρύσσει την έναρξη της συνεδρίασης και λέγει:

"Κύριοι συνάδελφοι, πριν μπούμε στα θέματα της ημερήσιας διάταξης, θα ήθελα να σας ανακοινώσω ότι ο συνάδελφος κ.Βαρβιτσιώτης κατέθεσε μία επιστολή, η οποία έχει ως εξής:

- 9 -

ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ Β' ΑΘΗΝΩΝ

Γ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 3, 106 78 ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛ. 36.20.374, 36.08.811

9 Ιουνίου 1986

Κύριο Χρ. Μπασαγιάννη
Βουλευτή
Πρόεδρο Έξεταστικής Έπιτροπής
για τά φακέλλο τής Κύπρου
ΑΘΗΝΑ

Κύριε Πρόεδρε,

Μέ έκπληξη διάβασα τήν έπιστολή πού σάς άπηύθυνε ό συνάδελφος κ. Δ. Διβανός.

Τά γεγονότα στά όποια αναφέρεται είναι γνωστά σέ όλους μας και δέν νομίζω ότι χρειάζονται άπάντηση. Είδικώτερα ή πρόταση τήν όποια έκανα στην έπιτροπή μας για τήν καλλίτερη μεθόδευση και τήν άποτελεσματικότερη όργάνωση τής έξετάσεως τών μαρτύρων, έχει άποτυπωθεϊ στα πρακτικά τής συνεδριάσεως εκείνης. Έπιθυμώ έπίσης νά σάς ύπενθυμίσω ότι τήν μεθοδολογία τής προτάσεως μου άποδέχθηκαν και ώρισμένοι συνάδελφοι πού δέν ανήκουν στη Νέα Δημοκρατία. Μόνον ό κ. Διβανός έβγαλε τό αύθαίρετο συμπέρασμα ότι ή πρότασή μου είχε παρελκυστικό στόχο.

Δέν πρόκειται νά παρακολουθήσω τόν κ. συνάδελφο στους συλλογισμούς του. Άπλως θέλω για μιá ακόμη φορά νά έπαναλάβω - πράγμα πού άλλωστε έπανελλημμένα έχει τονισθεϊ τόσο στην Βουλή άπό τόν πρόεδρο τής Ν.Δ. κ. Κ. Μητσοτάκη όσο και άπό όλους έμάς στην έπιτροπή - ότι ή Νέα Δημοκρατία θά έργασθεϊ με όλες τίς δυνάμεις της για τήν διελεύκανση και έπισήμανση τών ύπευθύνων τής κυπριακής τραγωδίας.

Μέ τιμή

Ιωάννης Μ. Βαρβιτσιώτης

>>

-3-

Κύριοι συνάδελφοι, είδα τον κ. Πρόεδρο της Βουλής, στον οποίο ανακοίνωσα την απόφαση της Επιτροπής σχετικά με την ημέρα που θα αρχίσουμε τη διεξαγωγή της εξέτασης των μαρτύρων. Είπα λοιπόν στον κ. Πρόεδρο πως έχουμε σκεφθεί να αρχίσουμε την εξέταση των μαρτύρων στις 2 Ιουλίου και ότι από την ημέρα αυτή θα χρειαστεί, κατά την κρίση μας, να υπάρξουν στενογραφημένα και μαγνητοφωνημένα πρακτικά και πως η απόφαση αυτή της Επιτροπής χρειάζεται την έγκρισή του. Ο κ. Πρόεδρος μου είπε ότι έχουμε την έγκρισή του και να συνεννοηθώ με την αρμόδια υπηρεσία για το θέμα της διάθεσης επαρκούς αριθμού στενογράφων. Η αρμόδια υπηρεσία μου εξέφρασε το δισταγμό μήπως η στενογραφική υπηρεσία της Βουλής δεν μπορέσει να τα καταφέρει. Συγκεκριμένα συναντήσαμε με τον κ. Παπαθανασίου το Διευθυντή της στενογραφικής υπηρεσίας, ο οποίος μας είπε ότι δεν είναι εύκολο να διατεθούν στενογράφοι για τον εξής λόγο: Οι συνεδριάσεις της Βουλής το καλοκαίρι είναι πρωϊνές εκτός από τη συνεδρίαση της Τρίτης που είναι απογευματινή. Επομένως η Επιτροπή θα πρέπει να συνεδριάζει απόγευμα και κατά συνέπεια θα υπάρχει για τους στενογράφους μια συνεχής εργασία, που δεν θα μπορέσουν να την αντιμετωπίσουν διότι δεν υπάρχει επαρκής αριθμός αυτών. Επίσης μου είπε ότι ο στενογράφος για να απομαγνητοφωνήσει και αποστενογραφήσει ομιλία πέντε λεπτών χρειάζεται μία ώρα και επομένως με τα δεδομένα αυτά δεν είναι εύκολο να πραγματοποιηθεί το αίτημά μας.

Επίσης θα πρέπει να έχουμε υπόψη μας μία ακόμη δυσκολία που υπάρχει: Ο μάρτυρας θα πρέπει μετά από την εξέτασή του να παραμείνει αρκετή ώρα

./.

-4-

επιπλέον, εωσότου γίνει η αποστενογράφηση, για να υπογράψει το αποστενογραφημένο κείμενο της κατάθεσής του. Βεβαίως σκέπτομαι ότι στο δικαστήριο όταν γίνεται η εξέταση στο ακροατήριο αρκεί η υπογραφή του Προέδρου και του γραμματέα. Αλλά εκεί υπάρχει η εγγύηση της δημοσιότητας και του ακροατηρίου. Τέτοια εγγύηση όμως ξδώ δεν υπάρχει, ούτε είναι δυνατόν να υπάρξει και για το λόγο αυτό νομίζω ότι είναι αναγκαίο να υπογράψει ο μάρτυρας την κατάθεσή του, όπως θα αποστενογραφηθεί. Αυτό όμως σημαίνει πως θα πρέπει ο μάρτυρας αφού τελειώσει η εξέτάσή του να παραμείνει αρκετή ώρα επιπλέον εωσότου αποστενογραφηθεί η κατάθεσή του.

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ : Μπορεί να έρθει την επόμενη ημέρα να την υπογράψει.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ (Πρόεδρος) : Είναι και αυτό μια λύση. Εν πάση περιπτώσει όλα αυτά είναι πρακτικές δυσχέρειες που δεν είναι ανάγκη να τις ρυθμίσουμε τώρα. Θα δούμε στην πράξη πώς θα τις αντιμετωπίσουμε.

Δ. ΔΙΒΑΝΟΣ : Δεν θα είναι και μαγνητοφωνημένες οι συζητήσεις αυτές;

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ : (Πρόεδρος) Ναι.

Α. ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ : Θα μπορούσαμε να δίνουμε στο μάρτυρα να ακούσει την κασέτα.

./.

††
 †† να είναι κατοχυρωμένος

-5-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κάτι τέτοιο θα σήμαινε δημοσιότητα των πρακτικών, πράγμα που δεν πρέπει να γίνεται.

Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Η γνώμη μου είναι ότι ο μάρτυρας πρέπει να υπογράψει την κατάθεσή του για να είναι κατοχυρωμένος.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Αυτό είναι το σωστό, ώστε και ο μάρτυρας να είναι κατοχυρωμένος, αλλά και εμείς^{††} γιατί μπορεί να αμφισβητήσει την αποστενογράφηση της κατάθεσής του. Κατά συνέπεια η κατάθεση πρέπει να υπογράφεται από το μάρτυρα, ώστε να διασφαλίζεται και η υπηρεσία και εμείς, κάποια λύση θα βρούμε πάντως και η έγκριση του κ. Προέδρου της Βουλής πιστεύω ότι είναι ένα σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση αυτή.

Ένα άλλο θέμα για το οποίο θέλω να σας ενημερώσω είναι το εξής: απευθύναμε έγγραφο ^{προς} το Υπ. Εξωτερικών για να μας στείλει την έκθεση του τότε πρέσβη της Ρουμανίας, σχετικά με την αναφορά που λέγεται πως έκανε την εβδοχή εκείνη για τη μετακίνηση βουλγαρικών στρατευμάτων.

Το έγγραφο είναι αυτό :

./.

-6-

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟ-ΕΠΕΙΓΟΝ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
"ΦΑΚΕΛΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Αθήνα, 6 Ιουνίου 1986

Γραμματεία: Α' όροφος - Γραφ. 140

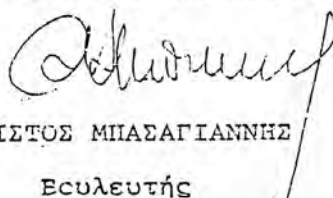
Τηλ. 3240252

Αριθ. Πρωτ. 61

Προς τον
κ. Ι. Καψή
Υφυπ. Εξωτερικών

Σε εκτέλεση της από 3-6-1986 απόφασης της Εξεταστικής Επιτροπής παρακαλούμε να μας στείλετε τυχόν εκθέσεις του Πρέσβη της Ελλάδας στη Ρουμανία προς το Υπουργείο Εξωτερικών, κατά την χρονική περίοδο Μαΐου-Ιουλίου 1974, που να αναφέρονται στο Κυπριακό και να μας γνωρίσετε το όνομά του για να εξεταστεί ενδεχομένως από την Εξεταστική Επιτροπή.

Με τιμή
Ο Πρόεδρος
Της Εξεταστικής Επιτροπής
"Φακέλου της Κύπρου"

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΙΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ
Ευλευτής

>>

-7-

Επίσης απευθύναμε ένα έγγραφο και ^{ως} / το Υπουργείο Εθνικής
Άμυνας - και επικοινωνήσα και τηλεφωνικώς - και ζητάμε τις
διευθύνσεις των Γεωργίτση και Ντενίση, για να τους στείλουμε
τις κλήσεις.

Το έγγραφο αυτό έχει ως εξής:

./.

-8-

24
 ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
 ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
 "ΦΑΚΕΛΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟ-ΕΠΕΙΓΟΝ

Αθήνα, 11 Ιουνίου 1986

Γραμματεία : Α' όροφος. Γραφ. 140

Τηλ. 3240252

Αριθ. πρωτ. 69

Κύριον

Ι.Καραλαμπόπουλον

Υπουργόν Εθνικής Άμυνας

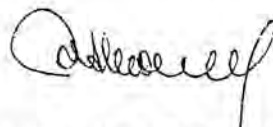
Σε εκτέλεση απόφασης της Εξεταστικής Επιτροπής που πάρθηκε κατά την συνεδρίασή της στις 4-6-1986 παρακαλούμε να μας γνωρίσετε τις ακριβείς διευθύνσεις των παρακάτω στρατιωτικών,

- 1) Γεωργ. Ντενίση και
- 2) Μιχαήλ Ν. Γεωργίτση

προκειμένου να κληθούν για να εξεταστούν από την Εξεταστική Επιτροπή.-

Με τιμή

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ
 ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ

>>

-9-

Τις κλήσεις τις ετοίμασα, και σύμφωνα με τον Κανονισμό τις διαβιβάζουμε στον εισαγγελέα για να παραγγείλει την επίδοση. Θα επισκεφτώ αύριο τον εισαγγελέα για να τον παρακαλέσω και προσωπικώς να μεριμνήσει για να επιδοθούν οι κλήσεις πολύ έγκαιρα, ώστε να μην παρουσιαστούν περιπτώσεις ακυρότητας του επιδοτηρίου λόγω "ελλείψεως νομίμου κλητεύσεως", ειρησυχίαν αντιμετωπίζουμε καμιά φορά εμείς οι δικηγόροι.

Γ. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Αυτό διασφαλίζεται κύριε Πρόεδρε; Από την πείρα που έχουμε από τα δικαστήρια και τους δικηγόρους, ξέρουμε ότι πολλά δικαστήρια αναβάλλονται και πολλές ποινές παραγράφονται εξαιτίας αυτού του γεγονότος, δηλαδή λόγω "ελλείψεως νομίμου κλητεύσεως".

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Διασφαλίζεται κατά το υπό το; ο Κανονισμός ορίζει ότι οι κλήσεις υπογράφονται από τον Πρόεδρο της Επιτροπής και διαβιβάζονται στον εισαγγελέα, ο οποίος θα μεριμνήσει για την επίδοσή τους. Ο εισαγγελέας αναθέτει την επίδοση ή σε δικαστικούς επιμελητές ή σε αστυνομικά όργανα. Εγώ θα του ζητήσω να την αναθέσει σε δικαστικούς επιμελητές, επειδή ξέρουν καλύτερα τη δουλειά αυτή, είδομε ποιοι είναι η μοναδική δουλειά τους και για το λόγο αυτό πιστεύω ότι θα προσέξουν καλύτερα, να γίνει νομότυπα η επίδοση, ώστε να μην υπάρξει λόγος ακυρότητας του επιδοτηρίου. Αν για την επίδοση χρησιμοποιηθούν αστυνομικά όργανα είναι π.χ. ενδεχόμενο αν ο αστυφύλακας δεν βρει τον ίδιο το μάρτυρα να παραλείψει να σημειώσει ότι δεν τον βρήκε και να δημιουργηθεί έτσι λόγος

./.

-10-

ακυρότητας του επιδοτηρίου.

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, εγώ έχω την πρόθεση σε όποια περίπτωση με ευθύνη του εισαγγελέα είτε έγκαιρα δεν εστάλη το επιδοτήριο, είτε δεν έγινε νομότυπα η επίδοση, να προτείνω να καλέσουμε τον εισαγγελέα να δώσει λόγο, να μας δώσει δηλαδή εξηγήσεις. Πρέπει να επισημανθεί αυτό, γιατί δυστυχώς είμαστε μάρτυρες καταστάσεων, όπου οι εισαγγελείς μπορούν και έχουν τον τρόπο ^{να μώστουρι} να εμφανίζονται και υποθέσεις να χάνονται στην πορεία.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Συνεχίζοντας τη σκέψη του κ. Δασκαλάκη θα ήθελα να προσθέσω ότι θα μπορούσε αυτή η επισήμανση για τους εισαγγελείς να γίνει μέσω του Υπουργού Δικαιοσύνης.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, θα ήθελα να ακούσετε το δικόγραφο της κλήσης:

./.

ΛΛ ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
"ΦΑΚΕΛΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Αριθ. πρωτ.

Κ Λ Η Σ Η Μ Α Ρ Τ Υ Ρ Α

Δυνάμει των διατάξεων των άρθρων 68 παρ. 2 και 3 του Συντάγματος, 27 του Κανονισμού της Βουλής και 213 του Κώδικα Ποιν. Δικονομίας.

Ο Πρόεδρος της Εξεταστικής Επιτροπής που συστήθηκε με την από 21-2-1986 απόφαση της Βουλής των Ελλήνων για την εξέταση των θεμάτων που συνθέτουν το φάκελο της Κύπρου.

Καλούμε τον
κάτοικο
να προσέλθει την ημέρα της εβδομάδος και
ώρα στο Μέγαρο της Βουλής των Ελλήνων

και να εμφανισθεί ενώπιον της Εξεταστικής Επιτροπής που θα συνεδριάζει αυτή την ώρα και μέσα στην αίθουσα της Γερουσίας (πρώτος όροφος), για να εξετασθεί μάρτυρας επί των θεμάτων που συνθέτουν το φάκελο της Κύπρου.

Υπενθυμίζουμε στον καλούμενο, ότι στην περίπτωση μη προσέλευσής του, θα εκδοθεί ένταλμα βίας προς αγωγή του. Έχουμε αυτή την ευχέρεια από τη σχετική διάταξη του άρθρου 27 του Κανονισμού.

Παρακαλείται ο κ. Εισαγγελέας Πλημμελειοδικών να παραγγείλει τα νόμιμα για τη νόμιμη επίδοση αυτής της κλήσης στον καλούμενο μάρτυρα.-

Αθήνα, 1986
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΗΛΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ

>>

-12-

Α.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Εκτός από τη "βιαία προσαγωγή" δεν προβλέπονται άλλες κυρώσεις;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Μπορεί να προβλέπονται, αλλά δεν είναι δυνατόν να τις απειλήσω εγώ.

Α.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Μπορούμε να προσθέσουμε: "...και θα διενεργηθούν τα εν γένει νόμιμα".

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Καλώς.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να προτείνω κάτι που ίσως είναι ασήμαντο, αλλά νομίζω ότι θα προσδώσει κάποιο μεγαλύτερο κύρος στη σοβαρότητα της Επιτροπής: στην κλήση μαζί με την ώρα ^{προτείνω να} ορίζεται και η πύλη της Βουλής από την οποία θα εισέρχεται ο μάρτυρας, να αναλάβει δε η γραμματεία να δίνει άδεια εισόδου στο όνομα του μάρτυρα και κάποιος να τον οδηγεί εδώ. Κάνω αυτή την πρόταση για να αποφύγουμε το φαινόμενο να έρθει ο μάρτυρας στην πύλη και να μη γνωρίζουν το όνομά του, με αποτέλεσμα ή να τον διώξουν ή να του πουν "περιμένετε" κ.λ.τ.

Α.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Τα ονόματα των μαρτύρων ^{θα} δίνονται στους αστυνομικούς της εισόδου.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Λιβανέ, βεβαίως θα γίνεται αυτό που προτείνετε, αλλά δεν νομίζω ότι είναι σωστό να ορίζεται στην κλήση η πύλη εισόδου της Βουλής. Η φρουρά της εισόδου θα

./.

-13-

έχει με μέριμνα της γραμματείας τα ονόματα των μαρτύρων.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Νομίζω ότι μπορούμε κύριε Πρόεδρε, να προσδιορίσουμε έτην κλήση την πύλη εισόδου.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Να ορίσουμε ως είσοδο την πύλη της Βασ.Σοφίας.Είναι η μόνη είσοδος που λειτουργεί 24 ώρες το 24ωρο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Καλώς, να το προσθέσουμε.

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Μπορεί, κύριε Πρόεδρε, να γίνει αυτή η συμπλήρωση ως σημείωση στο τέλος της κλήσης;

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, αν ένας μάρτυρας είναι π.χ. κάτοικος Λαρίσης, πώς θα γίνει η επίδοση;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Η υπηρεσία θα στείλει την κλήση μέσω του πλημμελειοδικείου Λαρίσης.

θα παρακαλέσω να συζητήσουμε τώρα και να ρυθμίσουμε τὸ ὥς θα συνεδριάζει η Επιτροπή το καλοκαίρι,

Είχαμε πει ότι από τις 2 Ιουλίου αρχίζουμε την εξέταση των μαρτύρων. Είπαμε επίσης- και το επαναλαμβάνω- ότι ο Ιούλιος και ο Σεπτέμβριος θα είναι μήνες εργασίας της Επιτροπής και ο Αύγουστος θα είναι μήνας διακοπών της Επιτροπής. Διατυπώθηκαν σχετικά διάφορες απόψεις. Ορισμένοι συνάδελφοι εξέφρασαν την

./.

-14-

άποψη η Επιτροπή να συνεδριάζει στην αρχή του κάθε μήνα ή αντιθέτως στο τέλος του μήνα. Δεν είναι εύκολο να γίνει ούτε το ένα, ούτε το άλλο για τον εξής λόγο: σπωσθήπτε τα Τμήματα της Βουλής και του Ιουλίου και του Σεπτεμβρίου θα λειτουργούν και όπως ξέρετε λειτουργούν κάθε μέρα εκτός από τη Δευτέρα. Θα μπορούσαμε εμείς να συνεδριάζουμε τη Δευτέρα, αλλά δεν νομίζω ότι θα είναι εδώ οι επαρχιώτες βουλευτές. Πάντως αν συμφωνείτε και απευθύνονται κυρίως στους επαρχιώτες βουλευτές- θα μπορούσαμε να συνεδριάζουμε τη Δευτέρα, που δεν συνεδριάζει η Βουλή, ^{από} θα μπορούσαν και οι στενογράφοι να μας εξυπηρετήσουν καλύτερα. Την Τρίτη η συνεδρίαση της Βουλής είναι απογευματινή και συνεπώς δεν μπορούμε να συνεδριάζουμε και εμείς το απόγευμα. Επίσης και πρωινή συνεδρίαση της Επιτροπής δεν είναι δυνατή για λόγους σχετικούς με την υπηρεσία. Την Τετάρτη και την Πέμπτη μπορούμε να συνεδριάζουμε εμείς το απόγευμα, αφού οι συνεδριάσεις της Βουλής είναι πρωινές. Την Παρασκευή ανακύπτει πάλι το πρόβλημα των επαρχιωτών βουλευτών, ^{οι οποίοι} την Παρασκευή το μεσημέρι ^{φτάνουν} για τις επαρχίες τους και συνεπώς υπάρχουν κάποιες δυσκολίες στη χρησιμοποίηση της Παρασκευής ως ημέρας συνεδριάσεως. Βέβαια πρέπει να πούμε ότι δεν είναι ανάγκη να είμαστε πάντα παρόντες και οι 30, αρκεί να έχουμε απαρτία, δηλαδή να είμαστε 10 παρόντες. Άρα μ' αυτή την έννοια θα μπορούσαμε να συνεδριάζουμε και τη Δευτέρα και την Παρασκευή. Δεν ξέρω πώς θέλετε εσείς να αντιμετωπίσουμε αυτό το πρόβλημα. Πάντως αν καταλήξουμε στην απόφαση να συνεδριάζουμε μόνο Τετάρτη και Πέμπτη, όπως καταλαβαίνετε ^{είναι} θα προχωρήσουμε ικανοποιητικά, ^{γιατί αν} για 4 φορές το μήνα που συνεδριάζαμε μέχρι σήμερα, τώρα θα συνεδριάζουμε 8 φορές.

. /.

-15-

Ομω^ς 18 συνεδριάσεις τον Ιούλιο και 8 το Σεπτέμβριο δεν θα τελιώσουμε, και με τη νέα προθεσμία, την εξέταση των μαρτύρων, διότι οι μάρτυρες που θα εξεταστούν-όπως βλέπω τις διαθέσεις και τις δικές σας και τις δικές μου- θα είναι πολλοί και αρκετοί από αυτούς θα μας απασχολήσουν όχι σε μία μόνο συνεδρίαση, αλλά σε περισσότερες. Για το λόγο αυτό η πρόταση του προεδρείου είναι να χρησιμοποιηθεί και η Δευτέρα και η Παρασκευή.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Προτείνετε δηλαδή κύριε Πρόεδρε, να συνεδριάζουμε Δευτέρα, Τρίτη, Τετάρτη, Πέμπτη και Παρασκευή;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Την Τρίτη όχι.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Δεν θα ήταν πιο λογικό και πρακτικό για τους συναδέλφους από τις επαρχίες αντί για τη Δευτέρα το απόγευμα να συνεδριάζουμε την Τρίτη το πρωί;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εάν δεν υπάρχει δυσχέρεια από την πλευρά της στενογραφικής υπηρεσίας εγώ δεν έχω αντίρρηση. Συμφωνούμε λοιπόν καταρχήν, με την επιφύλαξη να συνεννοηθώ με τη στενογραφική υπηρεσία της Βουλής αν είναι δυνατή η εξυπηρέτησή μας από τους στενογράφους την Τρίτη το πρωί.

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν καταλαβαίνω ποιο είναι το πρόβλημα. Προηγουμένως είπατε ότι οι στενογράφοι δεν μπορούν να δουλεύουν και πρωί και βράδυ. Άρα μπορούν να απασχολούνται στην Επιτροπή όταν συνεδριάζει η Βουλή, κάνοντας ίσως μια επιπλέον βάρδια.

./.

-16-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Το πρόβλημα κύριε Συνάδελφε, είναι ότι δεν υπάρχει επαρκής αριθμός στενογράφων, ώστε να καλύπτουν και τις συνεδριάσεις τις δικές μας και τις συνεδριάσεις της Βουλής. Για το λόγο αυτό δεν μπορούν να απασχολούνται ταυτόχρονα και στη Βουλή και στην Επιτροπή μας και για τον ίδιο λόγο δεν είναι δυνατόν να δουλεύουν και πρωί και βράδυ. Πρέπει και οι άνθρωποι αυτοί να έχουν ένα ορισμένο ωράριο. Για το θέμα λοιπόν αυτό θα συνεννοηθώ με τη στενογραφική υπηρεσία και θα επανέλθουμε.

Σχετικά με το ερωτηματολόγιο, εγώ για τον πρώτο μάρτυρα, το Γεωργίτση, ετοίμασα ένα ερωτηματολόγιο, κατά την κρίση μου, που θέλω να σας το διαβάσω, να γραφεί στα πρακτικά για να το μελετάτε όποτε θέλετε, ώστε να μπορείτε να το συμπληρώσετε με άλλες ερωτήσεις ή να ζητήσετε τη διαγραφή ορισμένων ερωτήσεων.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, εγώ προσωπικά δεν νομίζω ότι είναι σωστό να ξεκινήσουμε έτσι. Ενδεχομένως δεν έχουμε συνειδητοποιήσει το χρόνο που - και με την παράταση - έχουμε στη διάθεσή μας. Άκουσα και ακούσαμε όλοι ότι οι μάρτυρες θα είναι περίπου 100-120. Οι συνεδριάσεις τις οποίες έχουμε ήδη κάνει, έχουν καλύψει το πρώτο εξάμηνο, εφόσον δεχθεί και αποφασίσει η Επιτροπή/ο Αύγουστος θα είναι μήνας διακοπών.

Ο κ. Κάππος δημιούργησε ένα θεματάκι - καλώς ή κακώς, δεν θα το κρίνω τώρα - στη Βουλή προχθές για την παράταση που ζητήσαμε. Δεν θεωρώ σκόπιμο και δεν είναι ωραίο να ζητήσουμε και δεύτερη παράταση.

Λαμβάνοντας υπόψη τον αριθμό των μαρτύρων που πρόκειται να εξετάσουμε - εάν σ' αυτό/συμφωνήσουμε όλοι - προκύπτει ότι κατά μέσο όρο, εφόσον/θα αναγκαστούμε να ξανακαλέσουμε τους ίδιους μάρτυ-

./.

-17-

ρες για να αντικρούσουν τους προηγούμενους, σε κάθε συνεδρίαση θα εξετάζουμε ^{ένα} ή δύο μάρτυρες που σημαίνει ότι θα χρειαστούν 60 συνεδριάσεις. Οι συνεδριάσεις του εξαμήνου με βάση αυτά που προτείνετε είναι: $4 \times 6 = 24$ ^{με} προσθέτοντας και τις 2 ημέρες του Ιουλίου, έχουμε άλλες 8 συνεδριάσεις, σύνολο δηλαδή 32 συνεδριάσεις. Πότε λοιπόν θα εξεταστούν οι 60 μάρτυρες;

Για τους λόγους αυτούς κύριε Πρόεδρε νομίζω ότι πρέπει να συνειδητοποιήσουμε πριν από όλα ποια εργασία και πόση έχουμε να κάνουμε και προτείνω: κάποιον από μας ή όλοι μαζί να συναποφασίσουμε για τον αριθμό των μαρτύρων και αφού καταλήξουμε και συμφωνήσουμε στον αριθμό των μαρτύρων, τότε να συζητήσουμε πώς θα αντιμετωπίσουμε το θέμα. Εάν οι μάρτυρες θα είναι π.χ. 50, βεβαίως αυτά που προτείνετε και οι διακοπές και συνεδριάσεις δύο φορές την εβδομάδα καλοδεχούμενες. Εάν όμως καταλήξουμε σ' έναν αριθμό μαρτύρων π.χ. 200, πώς θα τελειώσουμε αυτή τη διαδικασία της εξέτασης μαρτύρων; Μην ξεχνάμε επίσης ότι τον Οκτώβριο θα διεξαχθούν οι δημοτικές εκλογές, άρα ο Σεπτέμβριος θα είναι μήνας που θα μας έχει μάλλον αναστατωμένους και μάλλον θα είμαστε και απόντες.

Επισημαίνω λοιπόν κύριε Πρόεδρε, ότι ο χρόνος που έχουμε στη διάθεσή μας είναι λίγος ^{μα} γο κίνδυνος να εκτεθούμε ^{μεγά} λος. Αυτά ήθελα να σας πω και παρακαλώ να γίνει δεκτή η πρότασή μου να κάνουμε ^{ένα} / ^{εξ} ^{τα} ^{κά} ^μ ^ε ^ζ ^ς πρόγραμμα ^{ποι} ^ο ^υ ^ς μάρτυρες θα καλέσουμε, ούτως ώστε με βάση τον αριθμό αυτών και τη δουλειά που έχουμε να κάνουμε να αποφασίσουμε ποιες ημέρες θα συνεδριάζουμε.

./.

-18-

Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα προτείνω έναν πίνακα μαρτύρων, αφού προηγουμένως εξηγήσω γιατί προτείνω αυτούς τους μάρτυρες συγκεκριμένα. Επίσης στο τέλος θα επιφυλαχτώ κατά τη διαδρομή της διαδικασίας να προτείνω και άλλους μάρτυρες.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Πόσους μάρτυρες πρόκειται να προτείνετε καταρχήν;

Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Περίπου 40.

Πρέπει να έχουμε κατά νου ποιοι είναι οι στόχοι της έρευνας που κάνουμε. Κατά τη δική μου άποψη πρώτος στόχος είναι να ξεκαθαρίσουμε το πραξικόπημα στο σύνολό του. Δεύτερος, να ερευνήσουμε ^{τα} σχετικά με την απόβαση των Τούρκων. Τρίτος, να ερευνήσουμε για τη συμμετοχή του ξένου παράγοντα και τέταρτος, να ερευνήσουμε για την τυχόν συμμετοχή ελλήνων πολιτικών, εκτός από τη χούντα βεβαίως. Αυτοί είναι ^{μαζί τα χημάκια} οι τέσσερις στόχοι της έρευνάς μας και με βάση αυτούς τους στόχους θα πρέπει να δούμε

ποιοι θα είναι οι μάρτυρες που πρέπει να καλέσουμε, ποιες θα είναι οι ερωτήσεις που θα τους υποβάλουμε, με ποιο τρόπο θα γίνονται οι ερωτήσεις αυτές και πού θα κατατείνουν.

Πρώτος στόχος λοιπόν είναι η έρευνα γύρω από το πραξικόπημα. Δηλαδή θα πρέπει να ερευνήσουμε; πρώτο, ποιοι, πότε και πώς πήραν την απόφαση για το πραξικόπημα, δεύτερο, αν η απόφαση αυτή πάρθηκε στην Αθήνα ή ήταν απόφαση στα πλαίσια ξένου σεναρίου, δηλαδή ήταν επιλογή ξένου κέντρου αποφάσεων (και σε μια τέτοια περίπτωση θα πρέπει να ερευνήσουμε ποιοι ήταν μνημένοι

./.

-19-

στο σενάριο και έναντι ποίων ανταλλαγμάτων), τρίτο, μετά από τη λήψη της απόφασης αυτής ποιοί και πως μεθόδευσαν την εκτέλεση και εφαρμογή του πραξικοπήματος και πέρα από αυτό και ποιοι εξετέλεσαν το πραξικόπημα δηλαδή ποιοι ήταν οι εκτελεστές και στην Κύπρο και στην Αθήνα, και τέταρτο, όσοι δεν ήταν μνημένοι, γιατί δεν αντέδρασαν ή με άμεση παραίτηση ή με καταγγελία που θα μπορούσαν να κάνουν έστω μετά από την πτώση της χούντας. Πιστεύω ότι υπάρχουν βαρύτερες ευθύνες για πολλούς επώνυμους της ηγεσίας της εποχής εκείνης.

Ο δεύτερος στόχος είναι να ερευνήσουμε λεπτομερώς σχετικά με την απόβαση των Τούρκων. Ειδικότερα: πρέπει να ερευνήσουμε πρώτο, αν ήταν γνωστό και από πότε ότι οι Τούρκοι θα επέμβουν στην Κύπρο. Υπάρχουν όλες οι αποδείξεις ότι η χούντα το γνώριζε αυτό τουλάχιστον δύο ημέρες νωρίτερα. Δεύτερο, με βάση αυτό το δεδομένο πρέπει να ερευνήσουμε ποιές ευθύνες προκύπτουν και για ποιους, γιατί η αδράνεια των δικών μας τμημάτων ήταν εξίσου ισχυρό όπλο υπέρ των Τούρκων όσο και η δική τους ενέργεια. Αυστηρή επίσης έρευνα πρέπει να γίνει για να διαπιστωθεί κατά πόσο όλα αυτά που ανέφερα ισχύουν και ως προς τον Αττίλα 2. Τρίτο, πρέπει-διευκρινιστικό αυτό- να ξεκαθαρίσουμε και να αποδείξουμε πως η κατάληψη της Βόρειας Κύπρου δεν οφειλόταν σε αδυναμία μόνο του Ελληνικού στρατού ή σε καμιά φοβερή προσπάθεια των Τούρκων, αλλά ότι συνέβησαν πολλά γεγονότα για να βγει σε πέρασ αυτή η υπόθεση. Συγκεκριμένα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε και να αποδείξουμε ότι υπήρχε:

1. Σενάριο και σκηνοθεσία ξένου παράγοντα. 2. Η τουρκική ενέργεια, βέβαια. 3. Συμμετοχή στην επιχείρηση

./.

-20-

αγγλικών δυνάμεων, ενεργά. Και εδώ θα ήθελα να πω ότι εκτός από αυτά που αναφέρει ο κ. Σιαπκιράς έχουμε συγκεκριμένους μάρτυρες- και θα προτείνω σχετικά και μάρτυρες σήμερα- πως καταρρίφθηκε αεροπλάνο, ο πιλότος του οποίου συνελήφθη ζωντανός και αποδείχθηκε πως ήταν εγγλέζος. 4. Ηθελημένη συμμετοχή, δηλαδή αδράνεια πολλών Ελλήνων. 5. Ποιες πράξεις και ποιων συνιστούσαν εγκατάλειψη θέσης ενώπιον του εχθρού. 6. Ποιες πράξεις και ποιων υπονόμισαν την όση υπήρχε ενότητα των τμημάτων μας εν ώρα μάχης. 7. Γιατί και πως δεν χρησιμοποιήθηκαν οι υπάρχουσες δυνάμεις και 8. Ποια ήταν η στάση και γιατί των μυστικών μας υπηρεσιών. Υπάρχουν, όπως έχετε υπόψη σας και από το φάκελο που θα διαβάσετε, επίσημες καταγγελίες ότι ο τότε αρχηγός της Κ.Υ.Π. όχι μόνο δεν έδωσε πληροφορίες για την επικείμενη απόβαση, όχι μόνο δεν έκανε ό,τι επέβαλε το καθήκον του, αλλά ταυτόχρονα κυκλοφόρησε για παραπλάνηση και πληροφορίες ότι υπήρχε κίνδυνος επίθεσης από Βορρά. Τρίτος στόχος είναι η έρευνα για τη συμμετοχή του ξένου παράγοντα και αναφέρομαι σε συναντήσεις που καταγγέλθηκε ότι έχουν γίνει στο Λονδίνο, στη Ρώμη και στο Παρίσι προ του Αττίλα και μένει και ένα τέταρτο θέμα που πρέπει να ερευνήσουμε, τη συμμετοχή ελλήνων πολιτικών. Θα ήθελα να αναφέρω εδώ με υψηλό αίσθημα ευθύνης ότι ο πρωταγωνιστικός ρόλος της χούντας είναι δεδομένος, αλλά όπως πολύ καλά γνωρίζετε έχουν γραφτεί πάρα πολλά στον τύπο, όλη η Ελλάδα το ξέρει, ότι η χούντα, ίσως για να αποσειεί ή να μειώσει την ευθύνη της ή για να λασπολογήσει, έχει αφήσει να διαρρεύσει πως κάποιοι πολιτικοί προετοίμασαν με εκπροσώπους του ξένου

./.

Λ

-21-

παράγοντα το πραξικόπημα και ότι αυτοί δήθεν εξαπατήθηκαν. Δημοσιεύθηκαν και στον ελληνικό και στον ξένο τύπο δημοσιεύματα που περιείχαν σκληρά υπονοούμενα, τα οποία έμειναν δυστυχώς αναπάντητα και διευκόλυναν τη χούντα να κυκλοφορήσει αυτούς τους ψιθύρους και αυτή την προπαγάνδα. Θα πρέπει λοιπόν εμείς να ξεκαθαρίσουμε πλήρως αυτή την κατάσταση, όχι για να αποδείξουμε ότι οι πολιτικοί, που έχουν αναφερθεί, συμμετείχαν στη συνωμοσία, αλλά για να αποδείξουμε, κατά τη δική μου άποψη, ότι η χούντα εκτός από όλα τα άλλα εγκλήματά της επιδόθηκε ^{και} σε λασπολογία για να μειώσει τις ευθύνες της. Αν εν πάση περιπτώσει προκύψουν και κάποιες ευθύνες για κάποια πολιτικά πρόσωπα, θα το δούμε και θα το εκτιμήσουμε.

Ως προς την εξέταση των μαρτύρων θα ήθελα να πω ότι είναι φανερό πως τα μέλη της χούντας που συμμετείχαν στην όλη επιχείρηση, θα συνεννοηθούν μεταξύ τους πριν έρθουν εδώ για να καταθέσουν.

Εμείς όμως εξετάζοντάς τους έναν-έναν ξεχωριστά θα ακολουθήσουμε τη μέθοδο της εξέτασης των μελών μιας συμμορίας, που ληστεύει μια Τράπεζα. Τι θέλω να πω: ότι το κάθε μέλος της συμμορίας θα προσπαθήσει να απαλλάξει τον εαυτό του και να φορτώσει περισσότερες ευθύνες στα άλλα μέλη. Με τον τρόπο αυτό θα μπορέσουμε να συγκεντρώσουμε αρκετά στοιχεία παρά το ότι αυτοί θα έχουν εν τω μεταξύ προσυνεννοηθεί.

Ένα άλλο θέμα που θεωρώ σημαντικό είναι το εξής: Νομίζω ότι δεν πρέπει να καλέσουμε για να εξετάσουμε μόνο αυτούς που κατά κάποιο τρόπο θεωρούνται ένοχοι, αλλά και όσους άλλους τυχόν έχουν

-22-

στοιχεία και μπορούν να δώσουν στοιχεία, ώστε να στοιχειοθετησούμε το ~~πρόβλημα~~. *Σημειώσεις:*

Θα προτείνω επίσης να κληθούν και να εξεταστούν τρεις-τέσσερις διευθυντές των εφημερίδων εκείνων που έχουν κάνει τις καταγγελίες και έχουν δώσει δημοσιεύματα με τα οποία ουσιαστικά κατηγορούνται πολιτικά πρόσωπα.

Επίσης η Επιτροπή μας θα πρέπει κάποια στιγμή να κάνει κάποιες ανακοινώσεις στον τύπο και να καλέσει και όσους τυχόν διαθέτουν κρίσιμα στοιχεία και ή φοβούνται ή αδιαφορούν ή για κάποιον άλλο λόγο δεν θέλουν να τα καταθέσουν ~~να~~ τους διευκολύνει η Επιτροπή να βρουν τρόπο να μας τα δώσουν.

Αυτά σε γενικές γραμμές σαν σκέψεις απλές, που με οδήγησαν στη σύνταξη ενός πίνακα μαρτύρων, τους οποίους και αναφέρω αμέσως:

1. Φαίδων Γκιζίκης, ο γνωστός δήθεν Πρόεδρος της Δημοκρατίας τον καιρό εκείνο.

2. Αδ. Ανδρουτσόπουλος, ο φερόμενος ως Πρωθυπουργός.

3. Δημ. Ιωαννίδης, ο αποκαλούμενος άορατος δικτάτωρ.

4. Ο τότε Υπουργός Εθν. Άμυνας, Λατσούδης.

5. Ο τότε Υπουργός Εξωτερικών.

6. Η τότε στρατιωτική ηγεσία:

Μπονάνος, Γαλατσάνος, Παπανικολάου, Αραπάκης και τυχόν τρεις-τέσσερις ακόμα, οι οποίοι μετείχαν σε κείνες τις συσκέψεις της στρατιωτικής ηγεσίας τότε.

7. Ο τότε Αρχηγός της ΚΥΠ, Σταθόπουλος Λάμπρος.

8. Οι τότε διευθυντές των τρίτων επιτελικών γραφείων, δηλαδή οι διευθυντές επιχειρήσεων του ΓΕΕΘΑ, ΓΕΣ, ΓΕΑ και ΓΕΠ. Είναι αυτοί

6

-23-

ακριβώς που ήταν υπεύθυνοι των επιχειρήσεων.

9. Ο διοικητής του ΓΕ~~Ε~~Κύπρου.

10. Οι διευθυντές των δεύτερων επιτελικών γραφείων της Αθήνας και της Κύπρου.

11. Ο τότε Ταγματάρχης Τριανταφύλλου, διευθυντής του γραφείου του Μπονάνου.

12. Ο διοικητής της επιλαρχίας, η οποία επιτέθηκε στο προεδρικό μέγαρο στην Κύπρο, για να δολοφονήσει το Μακάριο. Λέγεται Κορκότζελος Περικλής και είναι σήμερα υποστράτηγος ε.α.

13. Αθανάσιος Περγίκης, ταγματάρχης τότε, βοηθός στρατιωτικού ακολούθου στο Λονδίνο, ο οποίος φέρεται ότι είχε ειδοποιήσει τη χούντα για την επικείμενη απόβαση των Τούρκων.

14. Γεώργιος Αλφ~~α~~ίικης, με τις καταγγελίες και τα στοιχεία, που αυτός επικαλείται ότι έχει.

15. Νικόλαος Σαμψών, δήθεν Πρόεδρος της Κύπρου τότε για λίγες ημέρες, ο οποίος φέρεται ότι θέλει να δώσει σημαντικά στοιχεία για την υπόθεση.

16. Ο καθηγητής Νίκος Δεβλέτογλου, ο οποίος παλιότερα έχει κάνει ένα σημαντικό δημοσίευμα σε αγγλική εφημερίδα.

17. Ο πρεσβευτής κ. Παναγιωτάκος.

18. Οι διευθυντές των εφημερίδων: "Ποντίκι", "Άυριανή", "Νέοι Άνθρωποι" και "Ελεύθερη Ώρα".

19. Ο κ. Γ. Μαύρος.

20. Ο κ. Ευάγ. Αβέρωφ.

21. Ο κ. Καραμανλής.

7

-24-

22. Ο συνταγματάρχης Δημήτριος Ράπτης, ο οποίος φέρεται ότι έχει δώσει ένα δημοσίευμα και μια επιστολή σε βάρος του κ. Μαύρου.

23. Ο κ. Σιαπκαράς.

24. Ο τότε διευθυντής του πρώτου επιτελικού γραφείου ΓΕΣΦ (υποστράτηγος ε.α. σήμερα) Αναστασιάδης Βύρων.

25. Οι κύπριοι, που έχουν κάνει διάφορες μηνύσεις. Ένας από αυτούς είναι κάποιος Χατζηπαναγιώτου Αριστόδημος, ο οποίος έχει κάνει μήνυση εναντίον 130 ατόμων.

26. Ο εν ενεργεία υποστράτηγος, Λαυρεντάκης Δημήτριος, ο οποίος υπηρετούσε τότε στην Κύπρο. Είναι αξιωματικός δημοκρατικός, αντιχουντικός, δεν συμμετείχε δηλαδή στο πραξικόπημα και νομίζω ότι θάχει να καταθέσει αρκετά στοιχεία.

27. Ο εν ενεργεία ταξίαρχος ^{Ζαπάτας} Ζαπάτας Ιωάννης, ο οποίος ήταν τότε στην Κύπρο και ο οποίος είναι ^{Ζαμπατζής} και Κύπριος.

28. Ο αντιστράτηγος ε.α. Ταραντίλης Παναγιώτης, ο οποίος πήγε στην Κύπρο, τη δεύτερη ημέρα μετά από το πραξικόπημα, μετά από την απόβαση.

29. Ο Γεώργιος Παπαδόπουλος.

30. Ο αντιστράτηγος ε.α. , Αλεξάνδρου Ιωάννης, ο οποίος ήταν ο διερμηνέας στη συνάντηση Έβρου, που έγινε το 1967.

Αυτούς τους μάρτυρες αναφέρω για σήμερα με την επιφύλαξη ότι αργότερα θα μπορέσουμε να προτείνουμε και άλλους χρήσιμους μάρτυρες. Πιστεύω κύριε Πρόεδρε ότι έχω δώσει σαφείς εξηγήσεις γιατί προτείνω αυτούς τους μάρτυρες.

./.

-95-

Α. ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα αναφερθώ καταρχήν στο διαδικαστικό θέμα που μας απασχολεί, δηλαδή πώς θα εργαστεί η Επιτροπή το καλοκαίρι. Είπαμε ότι η Επιτροπή θα συνεδριάζει τον Ιούλιο και το Σεπτέμβριο και, αν κατάλαβα καλά κύριε Πρόεδρε, είπατε ότι και τον Ιούλιο και το Σεπτέμβριο θα συνεδριάζουμε τέσσερις ημέρες την εβδομάδα.

Ο χρόνος του καλοκαιριού είναι πολύτιμος και για το έργο της Επιτροπής που είναι σοβαρότατο και για μας και δεν εννοώ μόνο τους επαρχιώτες βουλευτές που έχουμε πράγματι στοιχειώδη υποχρέωση να επικοινωνούμε με τα χωριά μας.

Θα ενταχθούμε αναμφισβήτητα

εμείς τα μέλη της Επιτροπής στο Τμήμα του Ιουλίου ή του Σεπτεμβρίου. Και θα έλεγα σχετικά με το θέμα της απαρτίας, ότι δεν νομίζω να υπάρχει κώλυμα αν τώρα όλοι αποφασίσουμε

να τεμαχιστούμε σε δύο μέρη και να ερχόμαστε υποχρεωτικά διμείς τον Ιούλιο και οι μισοί το Σεπτέμβριο, ανάλογα με το Τμήμα στο οποίο θα συμμετέχουμε. Προαιρετικά φυσικά θα ερχόμαστε, όσοι μπορούμε, και τον Ιούλιο και το Σεπτέμβριο. Θεωρώ αυτή τη μεθόδευση των εργασιών μας για την περίοδο του καλοκαιριού πρακτικότερη και προτείνω, αν είναι πραγματοποιήσιμη, να την ακολουθήσουμε.

Όσον αφορά το θέμα της εξέτασης των μαρτύρων, νομίζω ότι με ^Ηαυστή σύμπνοια και ομοφωνία, όπως είπατε ^Ηπροχωρούμε στην εξέταση των μαρτύρων, την οποία και αρχίζουμε από τις 2 Ιουλίου. Συμφωνήσαμε όλοι και είπαμε ότι θα αρχίσουμε από την εξέταση του Γεωργίτη και του Ντενίση. Είχα παρακαλέσει και παρακαλώ και πάλι — από την αρχή να εξετάσουμε και

26-

†† (ως ορισμένον) από αυτών
των αναγέρων και

τον τότε πρέσβη (την Κύπρο, το Λαγκό, που κατέθεσε πολλά πολύτιμα ενημερωτικά στοιχεία. Είχα επίσης προτείνει να εξετάσουμε στη συνέχεια επιλεκτικώς- γιατί δεν χρειάζεται να καλέσουμε για να καταθέσουν δέκα ανθρώπους, οι οποίοι θα λένε τα ίδια πράγματα- ορισμένους ανώτερους και ανώτατους αξιωματικούς από αυτούς που αναφέρονται στο φάκελο 9 του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, που υπηρετούσαν στην Κύπρο και γνωρίζουν με ίδια αντίληψη πολλά πραγματικά περιστατικά †† στο φάκελο 10, οι οποίοι υπηρετούσαν εδώ, στο Επιτελείο. Κατόπιν να προχωρήσουμε στην εξέταση των αρχηγών των επιτελείων και τέλος να καταλήξουμε στην εξέταση των χουντικών. Έτσι βλέπω εγώ το δικαστικό δικονομικό σκελετό. Να συλλέξουμε πρώτα στοιχεία και ύστερα να πάμε στους πρωτεργάτες του πραξικοπήματος και της εισβολής, δηλαδή 6201 χουντικούς (και επειδή θα είναι απόλυτα ενημερωμένοι να κάνουμε ειδικό, προσεκτικό ερωτηματολόγιο) και μετά να καλέσουμε τους μη χουντικούς πολιτικούς ηγέτες, όσους φυσικά θα κρίνουμε σκόπιμο ότι πρέπει να εξετάσουμε.

Είχαμε καταλήξει κύριε Πρόεδρε, ⁶²⁰ ότι οι ερωτήσεις προς τους μάρτυρες θα πρέπει να υποβάλλονται από τον Πρόεδρο ~~μια~~ εξαίρεση τα μέλη της Επιτροπής, μετά από τις ερωτήσεις του Προέδρου, να μπορούν να υποβάλλουν ^{ορισμένες, κυρίως διευκρινιστικές, ερωτήσεις με ουσιαστικό περιεχόμενο} • Διαφορετικά ^{δηλαδή} αν/ρωτάμε όλοι για όλα, για ασήμαντα περιστατικά, δεν θα τελειώσουμε ποτέ.

Σχετικά με το ερωτηματολόγιο, η γνώμη μου είναι ότι θα πρέπει να έχει δύο σκέλη:

-27-

1. Το γενικό ερωτηματολόγιο .Π.χ. τι γνωρίζετε για το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου , τι γνωρίζετε για την εισβολή στην Κύπρο, τι γνώμη έχετε για τα ^{χίχονόσει} που έγιναν. 2. Το ειδικό ερωτηματολόγιο για κάθε συγκεκριμένο μάρτυρα, σύμφωνα με την ιδιότητά του και το περιεχόμενο της κατάθεσής του, αν είχε δώσει κατάθεση. Κατόπιν νομίζω ότι πρέπει να προχωρούμε σε ειδικές εφ'οχλίστικες ερωτήσεις κατά περίπτωση, που θα προκύπτουν από την κατάθεση του μάρτυρα ενώπιον της Επιτροπής.

Αυτές είναι οι απόψεις μου κύριε Πρόεδρε και τελειώνω λέγοντας ότι πρέπει να λύσουμε οπωσδήποτε το διαδικαστικό πρόβλημα του καλομαριού.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι μέχρι τις 2 Ιουλίου που θα αρχίσει η εξέταση μαρτύρων πρέπει να λύσουμε ορισμένα θεμελιακά ζητήματα. Τα ζητήματα αυτά κατά τη δική μας εκτίμηση είναι δύο: Δεν έχουμε αντίρρηση ο Πρόεδρος να υποβάλει τις ερωτήσεις στους μάρτυρες. Όμως δεν θεωρούμε πρακτικό εκ των προτέρων να αποφασίζουμε ποιες ερωτήσεις θα υποβάλλονται και να εφουσιοδοτούμε από πριν τον Πρόεδρο να υποβάλει τις ερωτήσεις αυτές. Για μας πρακτικό είναι να οριστούν ορισμένοι ^{ζυγά-} από κάθε κόμμα, οι οποίοι θα συνεδριάζουν, θα μελετούν το υλικό και θα υποβάλουν τις ερωτήσεις. Προτείνουμε λοιπόν να οριστούν από το ΠΑΣΟΚ δύο συνάδελφοι, συν τον Πρόεδρο τρεις, και δύο συνάδελφοι από τη Ν.Δ., φυσικά και ο κ. Λιβανός εκφράζει κάτι διαφορετικό και πρέπει να έχει το δικαίωμα να υποβάλει ερωτήσεις και από τη μεριά μας θέλουμε να έχουμε τη δυνατότητα να υποβάλουμε μία-δύο ερωτήσεις σε κάθε μάρτυρα. Αυτό το πρόβλημα του τρόπου υποβολής των ερωτήσεων πρέπει να λυθεί. Αν και οι 30 κάνουμε ερωτήσεις, θα δημιουργηθεί χάος και ουσιαστικά θα τείνουμε να μην καταλήξει ποτέ η Επιτροπή σε περάτωση της εξέτασης των μαρτύρων και κατά συνέπεια και σε συμπεράσματα.

./.

-28-

Αυτό είναι το πρώτο θεμελιακό ζήτημα που πρέπει να λύσουμε, έστω και στην επόμενη συνεδρίαση.

Το δεύτερο ζήτημα είναι ο αριθμός των μαρτύρων. Εδώ υπάρχει περίπτωση να πάμε στο άπειρο με μάρτυρες, μάρτυρες υπάρχουν χιλιάδες, μέχρι που μπορούμε να βρούμε και τους στρατιώτες. Μπορούμε να προτείνουμε 1000 μάρτυρες, για να μην τελειώσει ποτέ το έργο μας. Πρέπει λοιπόν να παρθούν εκ των προτέρων και κάποια μέτρα. Πρέπει πρώτα-πρώτα να καθοριστεί ο αριθμός των μαρτύρων. Να γίνουν σχετικές προτάσεις και να καταλήξει η Επιτροπή στο ότι θα εξετάσουμε π.χ. 50 μάρτυρες. Ο αριθμός των 100 μαρτύρων, που ανέφερε ο κ. Λιβανός, είναι νομίζω υπερβολικός. Εμείς θέλουμε βασικά ζητήματα να διευκρινίσουμε. Πέρα από αυτό για τις ευθύνες κ.λ.π. είναι αρμόδια τα δικαστήρια. Επομένως πρέπει όλα τα κόμματα μέχρι τις 2 Ιουλίου να έχουν προτείνει κατάλογο μαρτύρων ή να έχουμε αποφασίσει ποιοι μάρτυρες θα κληθούν. Μπορεί φυσικά και πολλοί μάρτυρες να συμπίπτουν.

Ο κ. Κουτσογιάννης πρότεινε ήδη 30 μάρτυρες και δεν ξέρω αν εκφράζει το ΠΑΣΟΚ ή τη δική του προσωπική άποψη.

Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Την προσωπική μου γνώμη εξέφρασα κύριε συνάδελφε.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, αν ο καθένας από μας προτείνει 40 μάρτυρες φθάνουμε αμέσως στον αριθμό 1200 μαρτύρων. Καταλαβαίνετε λοιπόν σε τι χάος οδηγούμαστε. Είναι απαραίτητο επομένως να καταρτίσουμε εκ των προτέρων έναν κατάλογο των μαρτύρων που θα

-29-

εξεταστούν. Βεβαίως είναι ενδεχόμενο να προκύψει θέμα διασταύρωσης της κατάθεσης κάποιου μάρτυρα. Σ' αυτή την περίπτωση η Επιτροπή θα συνέρχεται να συζητήσει ότι υπάρχει αυτό το θέμα που πρέπει να διευκρινιστεί και να ^{ση}βεβαιωθεί από τον τάδε μάρτυρα τον οποίο και θα καλούμε. Αλλά βασικά σαν κατευθυντήρια γραμμή θα πρέπει να καθορίσουμε ένα ~~αρχικό~~ αριθμό 30 ^ή 40 μαρτύρων - η γνώμη μου είναι όσο μπορούμε να τους περιορίσουμε - και να σταθούμε σ' αυτούς τους μάρτυρες, ώστε να μπορέσουμε να περατώσουμε το έργο μας. Θα είναι απαράδεκτο και θα υποβαθμίσει και τη Βουλή και την Επιτροπή το να μην μπορέσουμε να δώσουμε απάντηση σ' αυτό το θέμα που λέγεται "φάκελος της Κύπρου".

Α. ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα μια διευκρίνιση να γίνει από σας. Από το κείμενο που ανέγνωσε ο κ. Κουτσογιάννης κατάλαβα ότι κατά την άποψη του κυρίου συναδέλφου θα κληθούν μάρτυρες για να εξεταστούν κάθε φορά - αν μου επιτρέψετε να χρησιμοποιήσω την έκφραση - "εφόλης της ύλης". Στην προηγούμενη συνεδρίαση, αν δεν κάνω λάθος, νομίζω ότι η Επιτροπή κάπως διαφορετικά έθεσε το θέμα και δεν θυμάμαι αν πήραμε απόφαση να εξετάσουμε τους μάρτυρες μεμονωμένα για τα δύο γεγονότα, τα οποία πήραμε εντολή από τη Βουλή να ερευνήσουμε, δηλαδή "πραξικόπημα" χωριστά, "πρώτη εισβολή" χωριστά. Αυτό θα παρακαλούσα κύριε Πρόεδρε να το διευκρινίσετε εσείς, για να ξέρουμε και εμείς που θα προτείνουμε τους μάρτυρες πώς θα φορμάρουμε τις προτάσεις μας.

Όσον αφορά τον τρόπο της εξέτασης των μαρτύρων, βεβαίως πρέπει κάπως να μεθοδεύσουμε την εξέταση των μαρτύρων, ώστε και οικονο-

-30-

μία χρόνου να έχουμε και να μην επαναλαμβάνουμε ο ένας τον άλλο. Αλλά να μη δεσμεύσουμε τα μέλη της Επιτροπής. Για κανένα λόγο δεν το δέχομαι αυτό. Σ' όλες τις Επιτροπές, τις οποίες παρακολούθησα στο εξωτερικό - όπου είναι σύνηθες φαινόμενο -, μια υπόθεση ρουτίνας - το κάθε μέλος είχε την άνεση να απευθύνει ερωτήσεις. Το αν πρέπει να συνεννοηθούμε μεταξύ μας, σαν μέλη κάποιου κόμματος, αυτό είναι άλλη υπόθεση. Αλλά παρακαλώ κύριε Πρόεδρε να μη ζητηθεί δέσμευση μέλους της Επιτροπής να απευθύνει ερώτηση προς τον σποιονδήποτε από τους εξεταζόμενους.

Ε. ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να εκφράσω και εγώ τη δική μου σκέψη σχετικά με τον αριθμό των μαρτύρων που πρέπει να εξετάσει η Επιτροπή και να δεχθώ ότι πραγματικά ένας απεριόριστος αριθμός 100 ή 150 μαρτύρων δεν θα επιτρέψει στην Επιτροπή να προχωρήσει μέσα στις προθεσμίες, που έχει ορίσει η Ολομέλεια της Βουλής.

Νομίζω ότι ένας αριθμός μαρτύρων περιορισμένος - που δεν μπορώ να καθορίσω επακριβώς ^{αυτή} την ώρα - από 30 έως 50 μάρτυρες, θα είναι αρκετός για να μπορέσει να δώσει μια σαφή εικόνα όλων εκείνων των γεγονότων που η Επιτροπή μας πρέπει να ερευνήσει για να ξεκαθαρίσει η υπόθεση της κυπριακής τραγωδίας. Πριν λοιπόν προχωρήσουμε πιστεύω ότι πρέπει να συμφωνήσουμε πάνω σ' αυτό το θέμα, δηλαδή να καταλήξουμε ποιοι και πόσοι πρέπει να είναι οι μάρτυρες τους οποίους θα καλέσουμε.

Όσον αφορά τον αριθμό των συνεδριάσεων της Επιτροπής κατά το μήνα Ιούλιο, έτσι όπως κύριε Πρόεδρε θέσατε αυτό το ζήτημα - και αν τελικά γίνει αποδεκτό - τον Ιούλιο μήνα θα κάνουμε 16

./.

-31-

συνεδριάσεις, δηλαδή 4 συνεδριάσεις την εβδομάδα. Πρέπει λοιπόν σύντομα να αποφασίσουμε ποιοι θα είναι οι 15 ή 16 μάρτυρες που θα εξεταστούν τον Ιούλιο, ώστε να κληθούν εμπρόθεσμα σε τακτές ημέρες και ώρες, για να μη βρεθούμε προ του γεγονότος να έχουμε ορίσει ημέρα εξετάσεως και να μην έχουμε νόμιμη κλήτευση του μάρτυρα. Πρέπει λοιπόν επαναλαμβάνω σύντομα να ξεκαθαρίσουμε ποιοι μάρτυρες θα κληθούν το μήνα Ιούλιο, ώστε να μπορέσουμε να τους καλέσουμε όπως προβλέπει η δικονομία και ο Κανονισμός της Βουλής.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Πολύ σωστή η παρατήρηση του κ. Παπαστεφανάκη.

Κ. ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα μόνο να αναφερθώ στο θέμα ^{των} μαρτύρων συμπληρώνοντας αυτά που είπε ο κ. Κουτσογιάννης. Ο κ. Κουτσογιάννης έδωσε έναν κατάλογο, τον οποίο νομίζω ότι θα χρησιμοποιήσει οπωσδήποτε η Επιτροπή, γιατί αναφέρεται στους πρωταγωνιστές, στους πρωτεργάτες και στους παράγοντες των γεγονότων, στα "κορυφαία" δηλαδή στελέχη του δράματος εκείνου. Νομίζω ότι τον κ. Κουτσογιάννη πρέπει να τον μιμηθούμε και οι υπόλοιποι και να υποβάλουμε καταλόγους με ονόματα μαρτύρων, οι οποίοι κατά τη γνώμη μας θα πρέπει να εξεταστούν. Επίσης έχω τη γνώμη ότι θα πρέπει να διατεθεί μια συνεδρίαση για τη μελέτη των καταλόγων αυτών, την επιλογή και διαλογή των πρώτων 30 ή 40 μαρτύρων, γιατί πιστεύω ότι είναι σωστή η άποψη του κ. Λιβανού πως θα φθάσουμε σ' ένα μεγάλο αριθμό μαρτύρων, ανεξάρτητα εάν θα μπορέσει η Επιτροπή να εξαντλήσει αυτό τον κατάλογο. Θα

./.

-32-

πρέπει λοιπόν να ιεραρχήσουμε και να αξιολογήσουμε τους μάρτυρες και στην πρώτη σειρά των 30 ή 40 μαρτύρων να περιληφθούν εκείνοι που πρέπει οπωσδήποτε να εξεταστούν.

Πιστεύω επίσης ότι δεν πρέπει σε κάθε συνεδρίαση να εξετάζεται ένας μάρτυρας μόνο.

Εφόσον θα έχουμε εκ των προτέρων έτοιμο σε γενικές γραμμές το ερωτηματολόγιο, να εξετάζουμε όσο το δυνατόν περισσότερους μάρτυρες και έτσι θα μπορέσουμε να καλύψουμε όλες αυτές τις ανάγκες. Βέβαια συμφωνώ και μ' αυτό που επισημάνθηκε από τον κ. Παπαστεφανάκη, να προσπαθήσουμε ^{δυνατά} να είναι έγκαιρη η κλήτευση, ώστε να αποφύγουμε άλλα δυσάρεστα ενδεχόμενα.

Όσον αφορά τις ερωτήσεις νομίζω ότι θα πρέπει

να καλύπτουν τις διάφορες περιόδους του γεγονότος της κυπριακής τραγωδίας και ορισμένα συγκεκριμένα περιστατικά. Θα είναι βεβαίως και ερωτήσεις εφ' όλης της ύλης, άρα δεν μπορεί να υπάρξει περιορισμός. Η επιλογή των μαρτύρων θα πρέπει να είναι τέτοια, ούτως ώστε ^{μαρτυρία να} οι ^{μαρτυρίες να} καλύπτουν ολόκληρο το φάσμα των γεγονότων. Θα ήθελα επίσης να πω ότι οι ερωτήσεις θα πρέπει να είναι προγραμματισμένες σε γενικές γραμμές, ^ή ότι θα πρέπει μεν να γίνονται κυρίως "δια στόματος του προεδρείου", αλλά "δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να φιμωθούν και τα μέλη της Επιτροπής. ^{Αρκεί} να καθοριστεί μια διαδικασία, η οποία θα αποτρέπει υπερβάσεις, καταχρήσεις και απεραντολογίες. Νομίζω λοιπόν ότι σ' αυτό το θέμα θα πρέπει να σταθούμε με ιδιαίτερη προσοχή, διότι ναι μεν υπάρχουν τα κόμματα, ναι μεν υπάρχει το προεδρείο, υπάρχουν όμως και τα μέλη της Επιτροπής και το κάθε μέλος ανεξάρτητα από

-33-

την κομματική του τοποθέτηση, έχει ευθύνη προσωπική έναντι της ιστορίας, δεν μπορεί επομένως να φιμωθεί. Θα πρέπει λοιπόν να έχει το δικαίωμα να υποβάλει ερωτήσεις.

Ένα άλλο θέμα κύριε Πρόεδρε είναι το εξής: Δεν νομίζετε ότι η επαφή με την κυπριακή Βουλή ή με τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας ή με άλλους παράγοντες της Κύπρου, θα έπρεπε να προηγηθεί της εξέτασης μαρτύρων; Πιστεύω ότι η επαφή αυτή αν θα γίνει θα πρέπει να γίνει έγκαιρα, γιατί ίσως θα διευκόλυνε τον προσανατολισμό της Επιτροπής όσον αφορά και την επιλογή των μαρτύρων και τις ερωτήσεις που θα υποβληθούν. Και κάτι άλλο: αν θα εξεταστεί η πολιτική ηγεσία, ο κ. Αβέρωφ, ο κ. Καραμανλής, ο κ. Μαύρος και νομίζω ότι πρέπει να εξεταστεί υπό την έννοια ότι θα έχουμε και μια γνώμη - μήπως θα ^{επρηγηθεί} προηγηθεί και αυτή η επαφή, σ' επίπεδο πάλι προεδρείου; Να εξουσιοδοτηθεί το προεδρείο να επισκεφθεί την πολιτική ηγεσία και να ανταλλάξει ορισμένες απόψεις, οι οποίες ίσως θα διευκόλυναν και την περαιτέρω διαδικασία. Και αν στην πρόοδο της διαδικασίας κριθεί, ότι είναι απαραίτητη και χρήσιμη η επανάληψη μιας επαφής με κάποιο από τα πολιτικά πρόσωπα, τον καλούμε πάλι. Αυτά τα δύο ήθελα κυρίως να επισημάνω, δηλαδή ότι η επίσκεψη στην Κύπρο και η επαφή με κυπριακούς παράγοντες θα πρέπει να προηγηθεί της εξέτασης μαρτύρων και επίσης ότι η επαφή με την πολιτική ηγεσία δεν θα πρέπει να συμπέσει με την εξέταση του Ντενίση, του Παπαδόπουλου, του Ιωαννίδη, του οποιουδήποτε δημίου ας πούμε της περιόδου εκείνης. Είναι άλλου επιπέδου πρόσωπα και έχει άλλη έννοια η εξέτασή τους. Ευχαριστώ.

./.

-34-

Κ. ΖΕΡΒΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, πέρα από αυτούς τους μάρτυρες που κατονόμασε ο συνάδελφος ο κ. Κουτσογιάννης θα ήθελα να προτείνω και εγώ ορισμένα πρόσωπα. Πιθανόν βέβαια σ' αυτά τα ονόματα που θα πω να υπάρξει μια υπερκάλυψη, αλλά επειδή θεωρώ ότι είναι απαραίτητο οπωσδήποτε αυτά τα άτομα να κληθούν να καταθέσουν, για να αποφύγω τον κίνδυνο παράλειψης, θα μου συγχωρήσετε και την τυχόν υπερκάλυψη αυτή.

Τα πρόσωπα που προτείνω να καλέσουμε ως μάρτυρες είναι τα εξής:

1. Οι ταγματάρχες Σκλαβενίτης, Παπαδόπουλος και Ματάσης. Από αυτούς οι δύο πρώτοι, όπως είχα πει και στην προηγούμενη συνεδρίαση, είχαν αποσταλεί στην Κύπρο ευθύς μετά από το πραξικόπημα, ο δέ Ματάσης ήταν ειδικός σύμβουλος του Αρχηγού Ενόπλων Δυνάμεων.

2. Όλοι εκείνοι που είχαν συμμετάσχει στη σύσκεψη της 13ης Ιουλίου 1974.

3. Από τους στρατιωτικούς έχω σημειώσει τους εξής: τους αντισυνταγματάρχες Βαμβάτσικο, Μπίτο, Παπαδόπουλο, Σκλαβενίτη, αυτούς που ανέφερα προηγουμένως ως ταγματάρχες, το συνταγματάρχη Γαρδίκια, τους αντισυνταγματάρχες Λούκουτο, Καραδήμα, Αρβανιτόπουλο, τον ταγματάρχη Σβάλο, το στρατηγό Γεώργιο Ντενίση, τον ταξίαρχο Κονδύλη, το συνταγματάρχη Νικολαΐδη, τους αντισυνταγματάρχες Μπούρολο, Ζιωτόπουλο, Παπαποστόλου, τον αντιπλοίαρχο Ζούλια και τους κυβερνήτες των δύο υποβρυχίων "Γλαύκος" και "Νηρεύς" και του αρματαγωγού "Λέσβος".

-35-

Γ. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε στις τελευταίες συνεδριάσεις της Επιτροπής προτάθηκε, από τους συναδέλφους κ.κ. Λιβανό, Κάππο, Κουτσογιάννη, Ζερβό και άλλους, ένας μακρύς κατάλογος με ονόματα ατόμων που πρέπει να έλθουν να καταθέσουν σαν μάρτυρες.

Θεωρώ ότι είναι χρήσιμο να κωδικοποιηθούν αυτές οι προτάσεις, για να δούμε πόσοι έχουν προταθεί και ποιούς συμφωνούμε ότι πρέπει τελικά να καλέσουμε δεδομένου ότι πολλοί συνάδελφοι εξήτησαν την κλήτευση των αυτών μαρτύρων.

Προτείνω, επίσης, η διαδικασία των προτάσεων και ο πίνακας των μαρτύρων που θα εξετασθούν να οριστικοποιηθεί, να τεθεί κάποιος χρονικός περιορισμός και να ορισθεί τακτική προθεσμία, κατά την οποία θα ληφθεί η τελική απόφαση. Μπορούμε να ορίσουμε την επόμενη ή μεθεπόμενη συνεδρίαση. Πέρα από αυτά βέβαια θα κρατήσουμε την επιφύλαξη -όπως ήδη έχουμε συμφωνήσει- ότι κατά την πορεία των εξετάσεων μπορεί να παρουσιασθεί η ανάγκη να καλέσουμε και άλλους μάρτυρες για να καταθέσουν.

Κύριοι συνάδελφοι, απορώ με τον κ. Κάππο, για την πρόταση που έκανε και ζητεί να ορίσουν τα κόμματα τους βουλευτές-3 το ΠΑΣΟΚ, 2 η Ν.Δ. που μαζί με τον κ. Λιβανό από τους ανεξάρτητους και τον κ. Κάππο από το ΚΚΕ θα θέτουν τις ερωτήσεις προς τους μάρτυρες κατά τις ανακρίσεις. Έχω τη γνώμη ότι δεν μπορούμε να προχωρήσουμε σε μία τέτοια συμφωνία και ότι το ΚΚΕ σκέφθηκε αυτό το θέμα "στενά".

Κύριε Πρόεδρε, για να καταλήξουμε κάπου και να τελειώνουμε κάποτε, πρέπει να τεθούν ορισμένοι περιορισμοί. Προσωπικά πιστεύω ότι πρέπει να μπουν περιορισμοί ακόμη και στις ομιλίες των κ.κ. συναδέλφων και να ορίσουμε πόσες φορές μπορεί ο καθένας μας να πάρει το λόγο, επάνω σε κάθε θέμα.

./.

- 36 -

7

Επίσης να αποφασίσουμε, κατά τη διάρκεια της εξέτασης των μαρτύρων πόσες ερωτήσεις μπορούμε να θέσουμε ο καθένας προς τον εξεταζόμενο, εφόσον βέβαια χρειασθεί και δεν έχει καλυφθεί το θέμα από τις ερωτήσεις του Προεδρείου.

Κύριοι συνάδελφοι πρέπει κάποτε να τελειώνουμε και να ξέρουμε ο καθένας από μας τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις μας, σαν μέλη της Επιτροπής.

Ο κ. Παυλίδης ρώτησε εάν το φάσμα των μαρτύρων και των ερωτήσεων θα περιορίζεται μόνο στα γεγονότα του πραξικοπήματος και του Αττίλα, σύμφωνα με την εντολή που πήραμε από την Ολομέλεια της Βουλής.

Αναμφίβολα αυτός θα είναι ο στόχος μας. Κάποιμα άλλα ζητήματα που έχουν προηγηθεί από αυτά τα γεγονότα, νομίζω ότι πρέπει να ερευνηθούν, έστω και αν δεν έχουμε δικαιοδοσία να καταλογίσουμε ευθύνες, για να μάθουμε σε ποιο βαθμό έχουν συμβάλει στο αρνητικό αυτό αποτέλεσμα.

Σαν παράδειγμα φέρνω τα γεγονότα του Έβρου και την απόσπαση της μεραρχίας.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Δασκαλάκη για τα γεγονότα του Έβρου και την απόσπαση της μεραρχίας έχουμε τις αρμοδιότητες ώστε να μπορούμε να τα εξετάσουμε σε βάθος. Όλα αυτά τα γεγονότα είναι πτυχές της ίδιας τραγωδίας.

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Δεν είναι δυνατόν να αποκλεισθεί η κλήση ^{απο μέρους σου} πρωταγωνιστή ^{του} γεγονότα που προηγήθηκαν της Κυπριακής Τραγωδίας γιατί πιστεύω ότι εάν διευκρινισθούν γεγονότα που έχουν συμβεί από το 1965 έως το 1974, ενδεχόμενα να μας οδηγήσουν στα σενάρια που ανέφερε πριν ο κ. Κουτσογιάννης.

./.

- 37 -

Επανειλημμένα έχει γραφεί και έχει λεχθεί ότι το πραξικόπημα του 1965 συνέβαλε στη δικτατορία του 1967. Δεν ξέρω και δεν μπορώ να αποδείξω μέχρι ποίου σημείου αυτό το πραξικόπημα ήταν ένα προκατασκευασμένο σενάριο, ώστε να καταλήξουμε στην δικτατορία του 1967 η οποία με τη σειρά της συνέβαλε στην απόπειρα κατά του Μακαρίου, στην απόβαση κ.λ.π.

Όπως βλέπετε, υπάρχει μία αλυσίδα γεγονότων, που ίσως χρειασθεί να ερευνηθούν, για να διαπιστώσουμε εάν έχουν συνάφεια ή αν έχουν διευκολύνει το αρνητικό τελικό αποτέλεσμα.

Κύριε Πρόεδρε, συμφωνώ με τις προτάσεις που έκαναν ορισμένοι συνάδελφοι, σχετικά με τους μάρτυρες που πρέπει να κληθούν, προτείνω όμως ότι πρέπει να κληθεί επίσης ο κ. Μητσοτάκης.

Επίσης, κύριε Πρόεδρε, θέλω να πω, ότι συμφωνώ με τον κ. Παπαστεφανάκη, σχετικά με τους λόγους που απαιτούν την έγκαιρη κλήση των μαρτύρων που θα εξετασθούν το μήνα Ιούλιο και συμπληρώνω ακόμη ένα λόγο. Όλοι αυτοί θα φύγουν για θερινές διακοπές και θα τους αναζητεί ο δικαστικός κλητήρας αλλά δεν θα τους βρίσκει, εάν η ειδοποίησή τους δεν γίνει εγκαίρως. Ευχαριστώ.

Ι. ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Με βάση αυτό που λέχθηκε, δηλαδή ^{ότι} πίνακας των μαρτύρων που κατέθεσα ήταν για λογαριασμό του ΠΑΣΟΚ, έχω να κάνω την εξής κατηγορηματική δήλωση: Αυτός ο πίνακας, τον οποίο έκανα, είναι αποτέλεσμα δικής μου, καθαρά, εργασίας.

Επίσης δηλώνω κατηγορηματικά ότι μέχρι στιγμής, το κίνημα δεν μας έχει πει την παραμικρή λέξη, σχετικά με το έργο μας σε αυτή την Επιτροπή.

Είναι φανερό ποιός είναι ο στόχος μας και δεν κατευθυνόμαστε από

- 38 -

πουθενά.

Α. ΖΑΪΜΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, λαμβάνω το λόγο, με αφορμή αυτά που είπε ο κ. Δασκαλάκης, ο οποίος πήγε πολύ πίσω και αναφέρθηκε σε πράγματα που είναι πλέον ιστορία. Ίσως να υπάρχει κάποιος αιτιολογικός σύνδεσμος, αλλά νομίζω δεν θα έπρεπε να συζητούμε τώρα αυτά τα θέματα.

Αυτή τη στιγμή έχουμε να ερευνήσουμε δύο γεγονότα, τα οποία απαιτούν πολύ χρόνο και επίσης έχουμε να εξετάσουμε δεκάδες μαρτύρων. Τέλος αυτό που δεν κατάλαβα είναι τι σχέση έχει ο κ. Μητσοτάκης με όλα αυτά.

Εάν ανατρέξουμε σε εκείνη την εποχή και πούμε ότι ο κ. Μητσοτάκης έχει σχέση με εκείνα τα γεγονότα, τότε με όλο το σεβασμό, θα μπορούμε να πούμε, ότι και ο κ. Παπανδρέου έχει σχέση με εκείνα τα γεγονότα. Οποσδήποτε υπάρχουν για όλους τα υπέρ και τα κατά. Κύριοι συνάδελφοι, δεν πρέπει να γυρίζουμε τόσο πίσω ούτε να αναμειγνύουμε τέτοια ονόματα, γιατί κατ'αυτό τον τρόπο δεν θα μπορέσουμε να ολοκληρώσουμε το έργο μας. Ευχαριστώ.

ΑΡ. ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θέλω να απαντήσω σε αυτό που είπε ο κ. Δασκαλάκης και να επισημάνω ότι εγώ δεν έθεσα θέμα περιορισμού κλήσεως μαρτύρων.

Ερώτησα, απλά, εάν οι μάρτυρες θα εξετάζονται εφ'όλης της ύλης ή μόνο επί των δύο γεγονότων και ζήτησα από σας να μας κάνετε τη διευκρίνιση.

Δ. ΛΙΒΑΝΟΣ: Έχουμε κάνει ορισμένες συγκεκριμένες προτάσεις, αλλά όμως το προεδρείο δεν μας έχει απαντήσει. Πιστεύω ότι θα έπρεπε

./.

-39-

5

νε έχουν τεθεί οι προτάσεις μας σε ψηφοφορία, ώστε να ξέρουμε τι γίνεται αποδεκτό και τι όχι. Εμείς δεν κάνουμε τις προτάσεις μας για να γράφονται μόνο στα πρακτικά.

Χ.ΜΠΑΣΔΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Λιβανέ, κατά τη διάρκεια των συζητήσεων ακούω διάφορες διαδικαστικές προτάσεις. Όπως καταλαβαίνετε δεν είναι δυνατόν να τίθεται μία-μία πρόταση σε ψηφοφορία, γιατί ενδεχομένως μετά την ψηφισή της να διατυπωθεί μία αντίθετη άποψη, που θα με αναγκάσει να την επαναφέρω. Δικονομικά δεν είναι δυνατόν, όταν συνεχώς προβάλλονται διαδικαστικές προτάσεις, να τίθεται μία-μία σε ψηφοφορία.

Μετά τις συζητήσεις που θα γίνουν στην Επιτροπή και τις απόψεις που θα ακουστούν, θα μελετήσουμε το σύνολο των προτάσεων, θα βγάλουμε τα συμπεράσματά μας και τότε θα τις θέσουμε σε ψηφοφορία και θα αποφασίσουμε εάν τελικά θα γίνουν δεκτές.

Ο κ. Διαροκάπης έκανε κατά τη γνώμη μου μία πολύ θετική πρόταση, την οποία δεν ξέρω εάν δέχεσθε:

Είπε να αναλάβουμε την υποχρέωση οι δέκα πέντε βουλευτές-μέλη της Επιτροπής να συμμετέχουμε στις συνεδριάσεις τον μήνα Ιούλιο και οι υπόλοιποι δέκα πέντε τον επόμενο μήνα, χωρίς να αποκλείεται η συμμετοχή μας και τους δύο αυτούς μήνες, ανάλογα ^{βέβαια} με τη βούλησή μας. Έτσι θα διευκολύνεται το έργο της Επιτροπής γιατί πάντα θα υπάρχει απαρτία, εφόσον για την ύπαρξή της αρκούν, όπως είπαμε, δέκα βουλευτές με την παρουσία των οποίων θα μπορεί να γίνεται η εξέταση των μαρτύρων. Αυτές είναι προσωπικές μου απόψεις και δεν ξέρω αν γίνονται αποδεκτές από την Επιτροπή.

Ο κ. Μπαντουβάς, έθεσε πολύ ορθά, ότι πρέπει να αρχίσει μία επαφή με την κυπριακή ηγεσία.

./.

- 40 -

b

Ομολογώ ότι θα ήθελα να διευκρινισθεί, κατά ποίον τρόπο μπορεί να γίνει αυτή η επαφή.

Επίσης όταν λέμε "κυπριακή ηγεσία" τι εννοούμε: Τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας, τους αρχηγούς των κομμάτων, τον Πρόεδρο της Βουλής, τους Προέδρους του ΑΚΕΛ και του Δημοκρατικού Συνασπισμού;

Θα ήθελα να διευκρινισθεί πώς θα γίνει αυτή η επαφή και πού, στην Ελλάδα ή στην Κύπρο. Αν γίνει στην Κύπρο θα πρέπει κάποιος ή κάποιοι από εμάς να πάνε να τους συναντήσουν.

Ο κ. Μπαντουβάς, επίσης, πρότεινε να έλθει το προεδρείο σε επαφή με την πολιτική ηγεσία της Ελλάδας, ανεξάρτητα από ^{την} εξέταση ^{των} μαρτύρων, για να σχηματίσει μια αντίληψη, ποιές είναι *γε-νικά*, οι απόψεις της. Λέγοντας πολιτική ηγεσία της Ελλάδος ο κ. Μπαντουβάς, νομίζω ότι εννοεί τους κ.κ. Κ.Καραμανλή, Γ.Μαύρο, Α.Παπανδρέου, Ε.Αβέρωφ, Κ.Μητσοτάκη, Π.Κανελλόπουλο και ίσως κάποιους άλλους ακόμη.

Έχω τη γνώμη ότι αυτή είναι μία πολύ σημαντική πρόταση, την οποία δεν έχω αντίρρηση να την αποδεχθώ.

Όμως πείτε μου, σας παρακαλώ, τι πρέπει να γίνει, γιατί η μία πρόταση έρχεται να συμπληρώσει ή να αντιτείνει την άλλη και έτσι δεν είναι δυνατόν να τίθεται μία-μία σε ψηφοφορία.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι θα πρέπει να συζητήσουμε την πρότασή μου για την κωδικοποίηση των μαρτύρων, με την οποία συμφώνησαν τέσσερις ακόμα συνάδελφοι.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Προσωπικά εγώ αποκρούω την άποψη του κ. Παυλίδη, να μην έχουν καμία δέσμευση οι βουλευτές στην υπο-

./.

-41-

βολή ερωτήσεων προς τους μάρτυρες. Βέβαια, δεν πρέπει να δεσμευτούν οι βουλευτές, γιατί όπως πολύ σωστά λέχθηκε, ο καθένας από αυτούς έχει αναλάβει τις ευθύνες του απέναντι στην ιστορία, αλλά δεν είναι δυνατόν εν ονόματι αυτού του δικαιώματος των βουλευτών να ματαιωθεί ο σκοπός της Επιτροπής. Και τούτο διότι, εάν ο κάθε ένας από τους τριάντα βουλευτές θέτει τριάντα ξεχωριστές ερωτήσεις προς τους μάρτυρες, θα φθάσουμε στις καλένδες χωρίς να έχουμε βγάλει το πόρισμα και θα ντροπιαστούμε απέναντι στον Ελληνικό λαό.

Κύριοι συνάδελφοι, νομίζω πως ^{δεν} θα διαφωνήσετε με την άποψή μου, ότι και τώρα στις συνεδριάσεις της Επιτροπής, γίνεται κατάχρηση του δικαιώματος του λόγου.

Είμαι απόλυτα σύμφωνος, ότι πρέπει να προκαθορίζονται από κοινού οι ερωτήσεις και να τις θέτει το προεδρείο. Δεν συμφωνώ με την πρόταση του κ. Κάππου να ορισθούν βουλευτές από τα κόμματα, οι οποίοι θα εφετάζουν το μάρτυρα, γιατί εδώ δεν δρούμε κομματικά.

Δ. ΔΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, στη συνεδρίαση της 28-5-86 είχα προτείνει να απαγορευθεί η έξοδος από την Ελλάδα σε ορισμένους πρώην πολιτικούς, αλλά δεν έλαβα απάντηση.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Την πρότασή σας συζήτησα με νομικούς, οι οποίοι έχουν την αρμοδιότητα ^{εκ} του νόμου και θα μπορούσαν να γνωμοδοτήσουν επ' αυτού του θέματος, αλλά η απάντησή τους, ήταν αρνητική. Αυτό, διότι η ποινική δίωξη κατ' αυτών των ατόμων τελεί, ακόμη, σε αναστολή.

Η απόφαση της Βουλής, για τη σύσταση της Εξεταστικής Επιτροπής

./.

- 42 -

8

δεν ήρε την αναστολή και συνεπώς δεν υπάρχει τρόπος να απαγορεύσει ο Εισαγγελέας την έξοδό τους, παρά την αντίθετη γνώμη που διειτύπωσε ο κ. Μ. Παπακωνσταντίνου.

Δ. ΔΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, σας πρότεινα να συζητήσετε με την Κυβέρνηση το αίτημα του Νίκου Σαμψών, ο οποίος μου εφώνησε, όταν επικοινωνήσα μαζί του, τη διαβεβαίωση ότι δεν θα εκδοθεί στις κυπριακές αρχές, στην περίπτωση που θα κληθεί στην Ελλάδα για να καταθέσει σαν μάρτυρας στην Επιτροπή.

Στη σημερινή συνεδρίαση δύο συνάδελφοι τον συμπεριέλαβαν στους καταλόγους τους. Εάν λοιπόν πρόκειται να έλθει εδώ ο κ. Σαμψών η διαδικασία για τη μη σύλληψη και έκδοσή του δεν απαιτεί κάποιο χρόνο;

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Βεβαίως.

Δ. ΔΙΒΑΝΟΣ: Στην Κύπρο ήδη άνοιξε ο ονομαζόμενος "φάκελος της Κύπρου" και ^{αρχίαν να} γίνονται εξετάσεις και ανακρίσεις. Εφόσον λοιπόν έχει ξεκινήσει παρόμοια με εδώ διαδικασία, γιατί διερωτώμεθα με ποια πρόσωπα θα έλθουμε σε επαφή. Μα φυσικά, με εκείνους που κάνουν τις εξετάσεις.

Πιστεύω λοιπόν, κύριε Πρόεδρε, ότι η διαδικασία των επαφών με την Κύπρο έπρεπε ήδη να έχει ξεκινήσει.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ο κ. Μπατουβάς δεν είπε ότι πρέπει να έλθουμε σε επαφή με την Εξεταστική Επιτροπή της Κύπρου.

Εμείς, κύριε Διβανέ, θα έλθουμε σε επαφή με την πολιτική ηγεσία της Κύπρου, εφόσον βέβαια η πρόταση αυτή γίνει αποδεκτή.

./.

-43-

Δ. ΔΙΒΑΝΟΣ: Η γνώμη μου είναι, κύριε Πρόεδρε, ότι για το θέμα του Σαμψών και για την κωδικοποίηση των μαρτύρων, πρέπει πλέον να πάρουμε μία απόφαση.

Κ. ΑΚΡΙΤΑ - ΣΥΛΒΑ: Κύριε Πρόεδρε, θέλω να κάνω μία διευκρίνιση σχετικά με το άνοιγμα του "φάκελου της Κύπρου" στην Κύπρο. Πριν μία εβδομάδα βρισκόμουν εκεί και είχα συνομιλίες με τον κ. Λυσάριδη και άλλους βουλευτές. Πληροφορήθηκα λοιπόν ότι επρόκειτο να ανοίξουν το φάκελο, επειδή όμως βρίσκονται σε αναβρασμό λόγω της γνωστής κατάστασης, δεν έχουν αρχίσει οι σχετικές εργασίες και προς το παρόν έχουν αναστείλει το έργο αυτό. Γι' αυτό δεν μπόρεσαν να μας δώσουν και χρήσιμες πληροφορίες.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ανεξάρτητα από το εάν άνοιξε ο "φάκελος της Κύπρου" στην Κύπρο, εμείς πρέπει να έλθουμε σε επαφή με την Κυπριακή Κυβέρνηση και την πολιτική ηγεσία του νησιού. Ακόμη και αν είχε συσταθεί Εξεταστική Επιτροπή, νομίζω ότι εμείς δεν θα έπρεπε να έλθουμε σε επαφή, με αυτήν.

Κ. ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, θέλω να κάνω συγκεκριμένες προτάσεις:

Όσον αφορά την επίσκεψη στην Κύπρο, νομίζω ότι αυτή θα πρέπει να γίνει στα πλαίσια της πολιτικής ηγεσίας και να περιλαμβάνει ολόκληρη την νήσο.

Αυτό βέβαια θα γίνει, αφού προηγηθεί συνεννόηση με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας της Κύπρου.

Νομίζω επίσης ότι στα πλαίσια αυτών των επαφών μπορούμε να συναντήσουμε και να εξετάσουμε ορισμένους μάρτυρες καθώς και να

./.

- 44 -

επικοινωνήσουμε με πρόσωπα, ώστε να συγκεντρώσουμε πληροφορίες από διάκλιση την Κύπρο.

Όσον αφορά τον Ν.Σαμψών, ο οποίος θέλει να ανοίξει δρόμο προς την Ελλάδα με την ευκαιρία της λειτουργίας της Επιτροπής του "φακέλου της Κύπρου", νομίζω ότι μπορεί να εξετασθεί ^{εκεί} γόπου κατοικεί, δηλαδή στο Παρίσι, ^{Αυξο} να πραγματοποιηθεί εάν στείλουμε στον πρόεδρο το ερωτηματολόγιο και αυτός τον καλέσει και τον εξετάσει. Δεν αποκλείω το ενδεχόμενο να έλθει ο Σαμψών στην Ελλάδα, αλλά προτείνω ακόμη μία δυνατότητα εξέτασής του.

ΜΕΡΙΚΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ: Μπορεί να γίνει αυτό;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Βεβαίως γίνεται μέσω της προφενικής αρχής. Το ερώτημα είναι αν θέλετε τον Σαμψών για μάρτυρα.

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ: Εάν έχουμε χρόνο ας έλθει.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, ανεξάρτητα από τη δραστηριότητα της αντίστοιχης Επιτροπής στην Κύπρο, εμείς θα πρέπει να πάμε εκεί και εάν είναι δυνατόν η μετάβαση ^{μεις} να προηγηθεί της εξετάσεως των μαρτύρων.

Επίσης πιστεύω ότι η επαφή της Επιτροπής, δια του προεδρείου της, με την πολιτική ηγεσία, με την μορφή της ενημέρωσης και της ανταλλαγής απόψεων, τοποθετεί πολύ σωστά το όλο θέμα. Κατ'αυτό τον τρόπο η ενέργειά μας ούτε την πολιτική ηγεσία προσβάλλει και υποτιμά ούτε δημιουργεί διάφορες διεργασίες, οι οποίες ενδεχόμενα, θα τροχοπεδίσουν το έργο της Επιτροπής.

./.

- 45 -

Εάν βέβαια στην πρόοδο της εξέτασης των μαρτύρων χρειασθεί να εξετασθούν και μάρτυρες, τότε τους καλούμε.

Σε πρώτη φάση όμως νομίζω ότι θα είναι πολύ εποικοδομητικό να γίνει μία ενημερωτική επαφή μεταξύ του προεδρείου μας και της πολιτικής ηγεσίας της Κύπρου.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Μπαντουβά, το θεωρώ εξαιρετική τιμή να μου δώσει η Επιτροπή την εντολή να έλθω σε επαφή με την πολιτική ηγεσία της Κύπρου, εφόσον τελικά αποφασισθεί ότι χρειάζεται μία τέτοια συνάντηση.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Δεν μπορώ να καταλάβω τι θα αποκομίσουμε εάν εξουσιοδοτήσουμε τον πρόεδρο να πραγματοποιήσει αυτή την επαφή με την πολιτική ηγεσία της Κύπρου. Η έννοια "πολιτική ηγεσία" είναι ευρύτατη και δεν ξέρει κανείς πού να σταματήσει.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Η πολιτική ηγεσία είναι γνωστή. Αναφερόμαστε σε πρόσωπα που διετέλεσαν Υπουργοί και υπηρέτησαν τη Βουλή.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Πολιτική ηγεσία αποτελούν επίσης οι αρχηγοί των υφισταμένων κομμάτων.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Και οι Πρόεδροι.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Παυλίδη, θα γίνει ένας κατάλογος κοινής αποδοχής. Αυτή η επαφή νομίζω ότι προσανατολίζει σωστά την Επιτροπή και απαλαίνει το κλίμα της, γιατί προηγουμένως έκανε ο κ. Ζαΐμης μία παρατήρηση, η οποία έδειχνε κάποια δικαιολογημένη ευαισθησία.

./.

- 46 -

Πιστεύω ότι το πιο σωστό είναι να γίνει με κοινή συμφωνία αυτή η επαφή. Έτσι θα ανταλλάγουν απόψεις και ίσως ενδεχόμενα προκύψει, η ανάγκη να κληθούν 35 ορισμένα από αυτά πρόσωπα για να εξετασθούν σαν μάρτυρες.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Η μία άποψη είναι αυτή που υποστηρίζετε εσείς. Η άλλη είναι ότι εκτρεπόμεθα από το έργο που μας ανέθεσε η Βουλή. Η Βουλή μας ανέθεσε να κάνουμε εξέταση. Δεν χρειάζονται συμβουλάτορες και το λέω αυτό γιατί νομίζω ότι το έργο του οποιουδήποτε νυν ή τέως αρχηγού κόμματος με τον οποίο να έλθει σε επαφή ο κ. Πρόεδρος θα είναι συμβουλευτικό. Το έργο της Εξεταστικής Επιτροπής είναι σαφές. Πήραμε εντολή για εξέταση μαρτύρων.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Παυλίδη ερμηνευόμενος ο όρος -----
"εξέταση", δεν σημαίνει μόνο "ανάκριση", αλλά σημαίνει ακόμη ότι "μπορώ να επικοινωνήσω και να συμβουλευθώ οποιονδήποτε έχει σχέση με το θέμα που εξετάζω".

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Μίλησε ο κ. συνάδελφος για "συμβουλάτορες" Πέρα από την προσωπική μας ευαισθησία υπάρχει η κοιματική μας θέση, η οποία είναι επίσης σεβαστή. Η ανταλλαγή απόψεων με την πολιτική ηγεσία και μάλιστα σ'όκληρου του πολιτικού φάσματος της Κύπρου, δεν σημαίνει εξάρτηση της Επιτροπής.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Μπαντουβά, θέλω να ξεκαθαρίσουμε το θέμα, για να ξέρω και εγώ όταν ζητηθεί η ψήφος μου από τον κ. Πρόεδρο, πάνω

- 47 -

σε ποιο σκεπτικό πρέπει να δώσω απάντηση στην πρότασή σας.

Κ. ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Το σκεπτικό που έφερε αυτή την πρόταση είναι ότι πρέπει, για το σωστό προσανατολισμό της Επιτροπής-στη φάση της εξέτασης μαρτύρων και στον τρόπο με τον οποίο εφελίσσονται και διαμορφώνονται οι λειτουργίες της -να έχουμε δια του Προέδρου μία επαφή με την πολιτική ηγεσία της Κύπρου.

Α. ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ποιός είναι ο σκοπός.

Κ. ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Η ενημέρωση της Επιτροπής από τις εμπειρίες της πολιτικής ηγεσίας όχι με τη μορφή εξέτασης μαρτύρων αλλά με τη μορφή μιας ελεύθερης συζήτησης και της πιθανής αναγκαιότητας να εξετασθούν ορισμένα πρόσωπα αργότερα σαν μάρτυρες. Αυτή η ενέργεια νομίζω ότι αναβαθμίζει και δεν μειώνει την Επιτροπή, ούτε φαλκιδεύει το κύρος της.

Γ. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, προηγουμένως, εγώ αναφέρθηκα σε γεγονότα και ονόματα τα οποία θεώρησα ότι είναι χρήσιμα για να συμπληρώσουν τον κατάλογο ^{των μαρτύρων.} Δεν μπορώ να καταλάβω γιατί ο κ. Ζαΐμης συνέδεσε τον κ. Μητσοτάκη με τα γεγονότα του 1965. Εγώ δεν έκανα καμία τέτοια σύνδεση.

Κύριοι συνάδελφοι της Νέας Δημοκρατίας, θέλω ^{πρώτα} να σας πω ότι πρέπει να τελειώσουν κάποια στιγμή οι προτάσεις και ^{έπειτα} να επισημάνω ότι το κόμμα σας δεν έχει υποβάλλει καμία ^{πρόταση} μέχρι τώρα.

Α. ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Οι πρώτοι που κάναμε προτάσεις είμαστε εμείς. Φαίνεται ότι θα απουσιάζατε από εκείνη τη συνεδρίαση. Παρακαλώ, κύριε Πρόεδρε, να γραφεί αυτό στα πρακτικά.

- 48 -

10

Α.ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ: Να πάρετε πίσω αυτό που είπατε σχετικά με τις προτάσεις μας.

Γ.ΔΑΣΚΑΔΑΚΗΣ: Εάν πράγματι έχετε κάνει προτάσεις το παίρνω πίσω. Επειδή είμαι καινούργιος στην Επιτροπή, ερώτησα όλους τους άλλους συναδέλφους και μου είπαν ότι δεν κάνατε προτάσεις.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, δεν έχει σημασία ποιος έκανε πρώτος τις προτάσεις. Εν τω μεταξύ κυρία Δασκαλάκη να διαβάσετε όλα τα πρακτικά για να λάβετε γνώση των όσων έχουν λεχθεί και προταθεί στις συνεδριάσεις της Επιτροπής.

ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ: Για το κόμμα μας έκανε συγκεκριμένες προτάσεις ο κ. Βαρβιτσιώτης.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, εγώ δεν διαφωνώ με την άποψη ότι πρέπει το προεδρείο ή η Επιτροπή σαν σώμα να έλθει σε επαφή με την πολιτική ηγεσία της Κύπρου.

Διαφωνώ μόνο ως προς το χρόνο που προσδιορίζεται και αυτό για δύο λόγους, εκ των οποίων ο ένας είναι τυπικός και ο άλλος ουσιαστικός.

Ο τυπικός λόγος:

1) : Η Επιτροπή έχει αποφασίσει ότι στις 2 του Ιούλη θα εξετασθεί ο πρώτος μάρτυρας. Δεν μπορούμε λοιπόν να πάρουμε μία νέα απόφαση τη στιγμή που ήδη πήραμε κάποια άλλη.

2) Ο ουσιαστικός λόγος: Πιστεύω ειλικρινά ότι αυτή την εποχή πρέπει να αφήσουμε την Κυπριακή ηγεσία απερίσπαστη. Είναι τόσο οξυμένο το κυπριακό πρόβλημα που δεν νομίζω ότι μπορούμε να απασχολήσουμε ολόκληρη την κυπριακή ηγεσία με το τεράστιο αυτό

- 49 -

15

θέμα, μέσα στο χρονικό διάστημα που μεσολαβεί μέχρι τις 2 του Ιούλη, που θα εξετάσουμε τον πρώτο μάρτυρα.

Κύριοι συνάδελφοι, μέχρι σήμερα η Νέα Δημοκρατία δεν έχει κάνει προτάσεις με πίννακα που να περιλαμβάνει συγκεκριμένα ονόματα. Ο κ. Βαρβιτσιώτης σε κάποια συνεδρίαση πρότεινε μόνο ότι πρέπει να κληθεί η στρατιωτική, διπλωματική και πολιτική ηγεσία της εποχής εκείνης, χωρίς να αναφέρει ονόματα.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ο κ. Βαρβιτσιώτης έκανε πράγματι τις προτάσεις όπως ακριβώς τις λέει ο κ. Παπαστεφανάκης.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Προτείνω επίσης, κύριε Πρόεδρε, την επόμενη Τετάρτη 18 Ιούνη που θα συνεδριάσουμε πάλι, να ολοκληρωθούν οι προτάσεις για τους μάρτυρες που πρέπει να κληθούν, για να τελειώνουμε αυτό το θέμα.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Είχαμε πει να ολοκληρωθούν οι προτάσεις για τους μάρτυρες στη σημερινή συνεδρίαση, αλλά ας δώσουμε μία παράταση μέχρι την επόμενη Τετάρτη.

Επίσης είχαμε πει ότι πρέπει να συνταχθεί ένα ερωτηματολόγιο προκειμένου να εξετασθεί ο κ. Γεωργίτσης, ο οποίος φαίνεται να είναι ο αρχηγός του πραξικοπήματος.

Συνέταξα ήδη ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο θα καταχωρηθεί στα πρακτικά.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα διανεμηθεί στην Επιτροπή;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Η μυστικότητα των συνεδριάσεων της

./.

-50-

16

Επιτροπής, επιβάλλει να μην διανεμηθεί. Δεν φοβούμαι βέβαια ότι κάποιο από τα μέλη θα το δώσει σε εφημερίδα, αλλά αν τυχόν διαρρεύσει το ερωτηματολόγιο και δημοσιευθεί στον Τύπο, όπως καταλαβαίνετε κύριοι συνάδελφοι, θα γελοιοποιηθεί ολόκληρη η Επιτροπή.

Α.ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ: Σε όσο περισσότερα χέρια περιφέρεται ένα έγγραφο τόσο το χειρότερο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Το ερωτηματολόγιο έγινε με βάση την έκθεση του ίδιου του Γεωργίτση και τις εκθέσεις πολλών άλλων αξιωματικών οι οποίοι αναφέρονται σ' αυτόν.

Κύριοι συνάδελφοι, τώρα θα σας διαβάσω το ερωτηματολόγιο που απευθύνεται προς τον Μ.Γεωργίτση (Διαβάζει)

./.

- 51 -

1. Υπηρετήσατε ποτέ στην Κύπρο ;
-Σε καταφατική περίπτωση, ποιά εποχή και με ποιά ιδιότητα ;
2. Δάβατε γνώση αν σχεδιαζόταν κάποια ενέργεια σε βάρος της ομαλής πολιτειακής λειτουργίας της Κυπριακής Δημοκρατίας ;
-Σε καταφατική περίπτωση, πότε έγινε αυτό ;
-Επίσης, ποιά ήταν το συλλογικό όργανο ή ο παράγων που σχεδίαζε αυτή την ενέργεια ;
3. Ποιά ήταν η δύναμη που διέθετε, κατά το διάστημα από 1.7.74 μέχρι 30.8.74, το ΓΕΕΦ ;
-Και ποιά η δύναμη που διέθετε, κατά το ίδιο διάστημα η ΕΛΔΥΚ ;
4. Η Ναυτική Διοίκηση Κύπρου τελούσε υπό τις διαταγές του ΓΕΕΦ ;
-Ποιά δύναμη διέθετε ;
5. Η Αεροπορική Διοίκηση Κύπρου - υπήρχε τέτοια ; - τελούσε υπό τις διαταγές του ΓΕΕΦ ;
-Ποιά δύναμη διέθετε ;
6. Ποιές από τις ένοπλες δυνάμεις που υπηρετούσαν στην Κύπρο υπάγονταν στο ΓΕΕΦ ;
7. Από ποιόν διατάσσονταν το ΓΕΕΦ ;
8. Το ΓΕΕΦ είχε άμεση, κατ'ευθείαν, επικοινωνία με το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων και τα επί μέρους Αρχηγεία Στρατού, Ναυτικού και Αεροπορίας ;
9. Είχατε λάβει γνώση του περιεχομένου της από επιστολής του Μακαρίου προς τον "Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας", στρατηγό Φαίδωνα Γκιζίκη ;
10. Τι γνωρίζετε, από προσωπική αντίληψη ή από άλλη πηγή (πληροφορίες, Α2, Κ.Υ.Π. κ.τ.λ.), για τις απειλές που εκτοξεύονταν κατά του Μακαρίου και για τις απόπειρες δολοφονίας του για τις οποίες μιλάει η παραπάνω επιστολή ;
11. Έγιναν πράγματι οι απόπειρες αυτές ;
-Σε καταφατική περίπτωση, ποιός τις οργάνωνε και ποιός τις εκτε-
./..

-52 -

λούσε ;

Π.χ. τη γνωστή απόπειρα πολυβολισμών κατά του ελικοπτέρου στο οποίο επέβαινε ο Μακάριος .

12. Το κλίμα που επικρατούσε στην Κύπρο, κατά το διάστημα της υπηρεσίας σας, ήταν φορτισμένο ;
-Αυτή η φόρτιση του κλίματος είχε προκληθεί από τις παραπάνω απόπειρες και απειλές ;
13. Πότε και από ποιόν διατάχθηκε ο αντιστράτηγος Ντενίσης να ανεβεί στην Αθήνα ;
-Τι τον ήθελαν εκεί ;
14. Επρόκειτο, υπό φυσιολογικές συνθήκες να φύγετε από την Κύπρο και να έλθετε στην Ελλάδα ;
-Σε καταφατική περίπτωση, πότε θα γινόταν αυτό ;
15. Διαταχθήκατε μέσα στο πρώτο δεκαήμερο του Ιουλίου 1974 να ανεβείτε στην Αθήνα ;
-Σε καταφατική περίπτωση, ποιός σας διέταξε ;
-Ποιός ο σκοπός αυτής της διαταγής
16. Διατάχθηκαν, πλην από σας, και κάποιοι άλλοι αξιωματικοί να ανεβούν στην Αθήνα ;
17. Όταν, εκτελώντας αυτή τη διαταγή, επρόκειτο να αναχωρήσετε από την Κύπρο, παρουσιάστήκατε στον Αρχηγό του ΓΕΕΦ αντιστράτηγο Ντενίση ;
-Και τι σας είπε αυτός ;
18. Συναντηθήκατε, επίσης, με τους συνταγματάρχες της ΕΛΔΥΚ Κονδύλη και Νικολαΐδη ;
-Τι σας είπαν αυτοί ;
19. Στην Αθήνα, όταν φθάσατε, σας περίμενε στο αεροδρόμιο στρατιωτικό αυτοκίνητο με το οποίο ανεβήκατε στο "Πεντάγωνο", όπως εκείνη την εποχή αποκαλούνταν το ΥΠΕΘΑ ;

./..

-53-

20. Σε ποιόν παρουσιάσθήκατε εκεί ;
21. Γενικώτερα τι κάνατε κατά την παραμονή σας στην Αθήνα ;
22. Σας είπε τίποτε τότε ο Αρχηγός ΑΕΔ να πείτε στο στρατηγό Ντενίση ;
23. Μετέσχετε σε συσκέψεις με την ανώτατη ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων της Ελλάδος και με τους αρχηγούς των Επιτελείων ;
- Μετείχαν κι άλλοι αξιωματικοί στις συσκέψεις αυτές ;
 - Ποιοί ήταν οι αξιωματικοί αυτοί ;
24. Αναφέρατε κατα τις συσκέψεις αυτές τι σας είχαν πει ο στρατηγός Ντενίσης και οι συνταγματάρχες Κονδύλης και Νικολαΐδης πριν φύγετε από την Κύπρο;
25. Τι σας ανακοίνωσαν εδώ και ποιές διαταγές πήρατε ;
- Ειδικώτερα, πήρατε εντολή να ηγηθείτε του πραξικοπήματος ;
 - Καθορίστηκε κώδικας συνθηματικών συνεννόησεων ;
 - Ζητήσατε έγγραφη διαταγή ;
 - Τι σας είπαν πάνω σ' αυτό ;
 - Μίλησε κανένας για ενδεχόμενες δυσμενείς επιπτώσεις και ειδικώτερα για πιθανή εισβολή της Τουρκίας ;
 - Τι είπε πάνω σ' αυτό ο κ.Μπονάνος και γενικώτερα η στρατιωτική ηγεσία ;
26. Πριν επιστρέψετε στην Κύπρο, ήλθατε σε άμεση ή έμμεση επαφή με τον "Πρόεδρο-Στρατηγό" Φαιδ. Γκιζίκη ;
- Σε καταφατική περίπτωση τι σας είπε ;
27. Πότε επιστρέψατε στην Κύπρο ;
28. Είπατε στον προϊστάμενό σας, αντιστράτηγο Ντενίση, τι σας είχαν ανακοινώσει και τι σας είχαν διατάξει στην Αθήνα ;
29. Μετά την επιστροφή σας στην Κύπρο, κλήθηκε στην Αθήνα και ο αντι-στράτηγος Ντενίσης ;
30. Πήγε ;
- Πότε έφυγε από την Κύπρο ;
 - Πόσες μέρες τον κράτησαν στην Αθήνα ;
 - Ποιές υπηρεσίες του ανατέθηκαν κατά τις μέρες αυτές ;

./..

- 54 -

31. Μετά την αναχώρηση από την Κύπρο του αντιστράτηγου Ντενίση, αρχηγός του ΓΕΕΦ είσαστε εσείς ;
32. Πότε έγινε έναρξη της εκτέλεσης του διαταγμένου πραξικοπήματος ;
33. Ποιός καθόρισε την ώρα έναρξης, τα τμήματα που θα μετείχαν και γενικά ποιός ήταν ο αρχηγός κατά το στάδιο εκτέλεσης του κινήματος ;
34. Ποιά τμήματα μετέσχον στην εκτέλεση του πραξικοπήματος και ποιοί οι Διοικητές τους ;
35. Ποιός έδωσε την εντολή στο Ραδιοφωνικό Σταθμό της Κύπρου να ανακοινώνει την ψευδή είδηση ότι ο Μακάριος ήταν νεκρός ;
-Στις 8.30 π.μ. της 15.7.74 είχε ληφθεί σήμα: "Αλέξανδρος εισήχθη νοσοκομείο. Γεωργίτσης" (Έκθεση συνταγματάρχου Λούκουτου). Μου το ερμήνευσαν αυτό οι αξιωματικοί του Γραφείου του Αρχηγού Στρατού.
36. Έλαβε μέρος στην εκτέλεση του πραξικοπήματος η ΕΛΔΥΚ ;
-Και η παραστρατιωτική οργάνωση ΕΟΚΑ Β' ;
-Ποιός ηγείτο της οργάνωσης αυτής την εποχή εκείνη ;
37. Ποιός ανακήρυξε "Πρόεδρο" της Κυπριακής Δημοκρατίας τον Νίκο Σαμψών ;
-Πώς και πότε έγινε η εγκατάστασή του στο Προεδρικό Μέγαρο ;
38. Πόσες συλλήψεις Ελληνοκυπρίων έγιναν στην Κύπρο από τις δυνάμεις του ΓΕΕΦ ;
-Είχαν συλληφθεί ή είχαν αναζητηθεί για να συλληφθούν και πολιτικοί άνδρες της Κύπρου ;
39. Υποβλήθηκαν οι συλληφθέντες σε βασανιστήρια ;
40. Ποιός ο απολογισμός σε νεκρούς και σε τραυματίες του πραξικοπήματος ;
41. Μετά την μεταπολίτευση παρουσιάστήκατε ποτέ στο στρατηγό Μπανάνο, που εξακολούθησε να είναι ΑΕΔ για κάμποσο ακόμα καιρό ;
42. Τι σας είπε ;

./..

- 55 -

- Σας παρακάλεσε να πείτε τίποτε στον ΥΨΟΥΑ (κ.Δβέρωφ) για τη δική του συμπεριφορά στη διάρκεια του πραξικοπήματος ;
- Τι ακριβώς σας ζήτησε ;
43. Πότε και από ποιόν κηρύχθηκε επιστράτευση στην Κύπρο (γενική, μερική ;)
44. Ποιές και πόσες ήταν οι ελληνικές ένοπλες δυνάμεις στην Κύπρο κατά το χρόνο του πραξικοπήματος ;
45. Αν δεν είχε λάβει χώρα το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου θα ελάμβανε χώρα η τουρκική εισβολή ;
46. Κατά τη στρατιωτική σας αντίληψη, οι δυνάμεις που υπήρχαν στο νησί μπορούσαν να αντιμετωπίσουν επιτυχώς την τουρκική εισβολή ;
- Ποιός τις εμπόδισε να δράσουν για να αποκρούσουν την εισβολή ;
- Ή, επί τέλους, για να ασκήσουν το φυσικό δικαίωμα της άμυνας ;
47. Κατά τα στρατιωτικά δεδομένα, όταν ένα τμήμα ενόπλων δυνάμεων δέχεται μια τέτοια επίθεση, είναι υποχρεωμένο να περιμένει διαταγή των ανωτέρων του κλιμακίων ή είναι υποχρεωμένο να αυτενεργήσει και να αμυνθεί ;
- Γιατί δεν έκαμε κάτι τέτοιο το ΓΕΕΦ ;
48. Πριν από την τουρκική εισβολή (την 20.7.74) είχατε ενδείξεις ότι επίκειται εισβολή ;
- Και από πόσο καιρό είχατε τέτοιες ενδείξεις ;
- Τι μέτρα λάβατε, αν βέβαια είχατε τέτοιες ενδείξεις ;
49. Στην όποια προσπάθεια απόκρουσης των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων παρέσχε καμμιά βοήθεια το Ναυτικό ;
50. Κινήθηκαν προς την Κύπρο δύο υποβρύχια, τό "Γλαύκος" και το "Νηρέυς". Έφθασαν ;
- Και τι έκαναν ;
- Γιατί δεν χτύπησαν ;
- Και γιατί επέστρεψαν ;
- Ποιός ο ρόλος στην περίπτωση αυτή του "Ναύαρχου Αραπάκη" ;

./..

- 56 -

51. Παρέσχε, επίσης, καμμιά βοήθεια η Αεροπορία :
- Κάποια Φάντομς μετακινήθηκαν προς την Κρήτη. Έφθασαν στην Κύπρο ;
 - Έγινε καμμιά προσπάθεια ή από Φάντομς ή από F84F για την ενίσχυση των δυνάμεων της Κύπρου ;
52. Ένα αεροπλάνο που έφτασε στην Κύπρο κτυπήθηκε από δικά μας όπλα. Γιατί αυτή η σύγχυση ;
- Υπήρξαν νεκροί από την πτώση αυτού του αεροπλάνου ;
53. Έπεσε στην Κύπρο αεροπλάνο με πιλότο — που σώθηκε χρησιμοποιώντας αλεξίπτωτο — Άγγλο αξιωματικό ;
54. Ποιός ο ρόλος του Βρετανικού ελικοπτεροφόρου "Ερμής" που βρισκόταν στο θαλάσσιο χώρο της Κυρήνειας ;
- Ζήτησε να απαγορευθεί η προσβολή με Π/Β της περιοχής της Κυρήνειας (κατάθεση Λούκουτου) ;
55. Τι γνωρίζετε και τι μάθατε για το ρόλο που έπαιξαν στην περίπτωση ο Αμερικανός Υφυπουργός κ.Σίσκο, ο πρεσβευτής των Η.Π.Α. κ.Τάσκα και γενικώτερα ο αμερικάνικος παράγων ;
56. Η συμμαχία του ΝΑΤΟ ανακατεύθηκε στην υπόθεση του πραξικοπήματος ;
- Αν ναι, ποιές οι εκδηλώσεις της συμμετοχής της ;
57. Αν το Δεκέμβριο 1967 δεν απεσύρετο η μεραρχία που είχε σταλεί στην Κύπρο από τον Γεώργιο Παπανδρέου, θα ήταν δυνατή η τουρκική απόβαση, ή καλύτερα η αποβίβαση που έκαναν οι Τούρκοι στην Κύπρο ;
58. Εέρατε ή μάθατε ποιό συλλογικό όργανο ή και άτομο διέταξε την ανάκληση αυτής της Μεραρχίας από την Κύπρο ;
- Γιατί έγινε η ανάκληση αυτή ;

-57-

72

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, εάν νομίζετε ότι το ερωτηματολόγιο είναι πλήρες μπορούμε να περιοριστούμε σε αυτό.

Δ.ΔΙΒΑΝΟΣ: Το ερωτηματολόγιο είναι καλό.

Κ.ΖΕΡΒΟΣ: Στην 51 ερώτηση μήπως πρέπει να προστεθεί: "Εδόθη πράγματι εντολή να κινηθούν προς την Κύπρο".

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: Εάν κατά τη διάρκεια της εξέτασης υπάρξει κάποια αντίληψη ότι πρέπει να τεθεί και μία άλλη ερώτηση, αυτό δεν θα απαγορεύεται. Στο σημείο αυτό, κύριε Παυλίδη, πρέπει να σας πω το εξής: Εδώ θα έχουμε να εξετάσουμε αξιωματικούς ορισμένοι εκ των οποίων πρόσκεινται στη χούντα. Ο Γεωργίτσος δεν ήταν χουντικός; Η κατάθεση που έκανε προς τον Ε.Αβέρωφ δεν αλλάζει το φρόνημά του, εφόσον επί χούντας εξετέλεσε πιστά τις εντολές της.

Εάν ^{εμείς} τα μέλη της Επιτροπής, ανεξάρτητα από κομματική τοποθέτηση, αρχίσουμε να διαφωνούμε μπροστά στο μάρτυρα θα παρουσιάσουμε μία πολύ άσχημη εικόνα. Σκεφθείτε να βλέπει ο χουντικός, εμάς να διαφωνούμε.....

Ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου μπορεί να σταματήσει τους συναδέλφους του να κάνουν ερωτήσεις γιατί είναι προϋστάμενός τους και έχουν υποχρέωση να τον υπακούσουν. Σεις όμως δεν έχετε καμία τέτοια υποχρέωση, γι' αυτό σας λέω ότι σε περίπτωση διαφωνίας μας, θα παρουσιάσουμε πολύ άσχημη εικόνα.

./.

-58-

273

Δ. ΔΙΒΑΝΟΣ: Συμφωνώ.

Χ. ΜΠΑΣΔΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Στο ερωτηματολόγιο που συνέταξα, νομίζω ότι περιλαμβάνονται όλα τα θέματα. Παραδείγματος χάριν:

Η στάση της Αγγλίας που πρότεινε ο κ. Κουτσογιάννης, ο ρόλος του Βρετανικού ελικοπτεροφόρου, το οποίο αναφέρεται από το κ. Σιαπκαρά και από άλλους, η περίπτωση του πιλότου που έπεσε στην Κύπρο με αλεξίπτωτο και απεδείχθη ότι ήταν άγγλος αξιωματικός κ.λ.π.

Όπως αντιλαμβάνεσθε θέλω να εξετασθούν όλες οι πτυχές.

Το περιεχόμενο του πορίσματός μας είναι θέμα που θα το αποφασίσουμε εμείς και που θα εξαρτηθεί από τις καταθέσεις των μαρτύρων και γενικά από το σύνολο της εξέτασης.

Ο Γεωργίτσος, ο οποίος ήταν αρχηγός του πραξικοπήματος πρέπει να τα ξέρει όλα αυτά τα πράγματα και συνεπώς πρέπει να μας απαντήσει. Πιστεύω ότι δεν θα κρυφτεί πίσω από το δαχτυλό του όταν του υποβάλουμε αυτά τα ερωτήματα.

Κύριοι συνάδελφοι, νομίζω ότι το ερωτηματολόγιο είναι ικανοποιητικό και αν το εγκρίνετε και σεις το χρησιμοποιώ. Εάν επίσης θέλετε, μπορούν να προστεθούν ορισμένες ερωτήσεις, γι' αυτό ^{αλλάξει} αυτά τα ερωτήματα κατατέθηκαν στα πρακτικά και θα είναι στη διάθεση των μελών της Επιτροπής, ώστε να τα μελετήσουν και να κάνουν τις προτάσεις τους.

Α. ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, όταν σας είπα ότι πρέπει να τηρηθεί το δικαίωμα των βουλευτών να υποβάλουν ερωτήσεις προς τους μάρτυρες μου απαντήσατε "τι θα πούμε στο λαό, αν η διάρκεια της εξέτασης κρατήσει επί μακρόν και δεν προλάβουμε να βγάλουμε το πόρισμα".

./.

-59-

Αυτό δεν έπρεπε να το πείτε, γιατί τις απόψεις που έχετε σεις επάνω στο έργο της Επιτροπής, τις έχουμε και όλοι εμείς. Όλοι θέλουμε να γίνει σωστή δουλειά και να επιτευχθεί ο σκοπός, για τον οποίο συγκροτήθηκε η Επιτροπή.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Αυτά που είπατε, κύριε Παυλίδη, είναι αφορισμός. Ακριβώς όλοι λέμε, ότι θέλουμε να γίνει σωστή δουλειά, αλλά πιστεύετε ότι θα είναι σκόπιμο να διατυπώσουμε όλοι ερωτήσεις; Το σωστό είναι να μελετήσουμε το ερωτηματολόγιο, να προτείνουμε αν χρειάζεται κάτι ακόμη και να μην χρονοτριβούμε, γιατί θα είναι ντροπή, απέναντι στο λαό, να ζητήσουμε και άλλη προθεσμία.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, η ανάκριση που θα γίνει είναι μία ζωντανή υπόθεση. Αυτό το ερωτηματολόγιο είναι μία προκατασκευασμένη υπόθεση. Ο εξεταζόμενος θα απαντά με βάση αυτά τα ερωτήματα. Το σκεπτικό μου είναι ότι δεν πρέπει να αφαιρέσουμε το δικαίωμα από κάποιο συνάδελφο - π.χ. Μπαντουβά, Κάππο, Ζερβό - ο οποίος γνωρίζει κάτι που εμείς οι άλλοι δεν το ξέρουμε, να θέσει μία ερώτηση η οποία πιθανώς να στριμώξει το μάρτυρα.

Εγώ, κύριε Πρόεδρε, δεν πρόκειται να θέτω αυτοβούλως ερωτήσεις για θέματα που καλύπτονται από το ερωτηματολόγιο. Πρέπει όμως, το Προεδρείο να δεχθεί το δικαίωμα, σε βουλευτές που έχουν ιδιαίτερη γνώση επάνω σε ορισμένα θέματα, να θέτουν ερωτήσεις στον εξεταζόμενο.

Κύριε Πρόεδρε, αυτό ήταν το νόημα της θέσεως, την οποία επήρα.

- 60 -

α

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Δεν είπα κανείς ότι αφαιρείται αυτό το δικαίωμα από τους βουλευτές. Εγώ είπα, ότι δεν πρέπει να διαφωνούμε μπροστά στους μάρτυρες και να αναγκάζομαι παραδείγματος χάριν, ^{ν.κ. Χέω} "Κύριε συνάδελφε, σας παρακαλώ δεν έχετε το λόγο", γιατί καταλαβαίνετε τότε ποιά θα είναι η εντύπωση που θα δημιουργηθεί μπροστά σε αυτούς τους ανθρώπους.

Δ.ΔΙΒΑΝΟΣ: Διαφωνία θα μπορούσε να συμβεί εάν η ερώτηση που θέλει να θέσει ο συνάδελφος περιλαμβάνεται μέσα στο ερωτηματολόγιο. Αν η ερώτηση είναι νέα, δεν βρίσκω για ποιά λόγο θα διαφωνήσει το Προεδρείο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Διβανέ, δεν αρκεί η ερώτηση να είναι νέα, αλλά πρέπει να είναι και ουσιώδης.

Α.ΖΑΪΜΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, κατ' αρχήν θα ήθελα να πω ότι οι εκθέσεις των αξιωματικών, οι οποίες σας βοήθησαν στην σύνταξη του ερωτηματολογίου σας, λέγονται ΕΔΕ δηλαδή

"Ένορκος Διοικητική Έκθεση".

Επίσης, κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να βάλω τα πράγματα στη σωστή τους θέση, όσον αφορά το θέμα των προτάσεων.

Αν ξεκινήσαμε από το Γεωργίτση, αυτό οφείλεται στην πρόταση της Νέας Δημοκρατίας.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Η πρόταση δεν ήταν της Νέας Δημοκρατίας, αλλά του κ. Ι.Βαρβιτσιώτη.

Α.ΖΑΪΜΗΣ: Μάλιστα ήταν του κ. Βαρβιτσιώτη, ο οποίος εκπροσωπούσε τη Νέα Δημοκρατία.

- 61 -

115

Κύριε Πρόεδρε, όλα αυτά τα θέματα, τα είχαμε προηγουμένως συζητήσει οι βουλευτές του κόμματός μας, αλλά αυτό δεν νομίζω ότι έχει καμία σημασία..

Εμείς λοιπόν, υποβάλαμε την πρόταση να αρχίσουμε την εξέταση από τους στρατιωτικούς, οι οποίοι κατείχαν την εποχή εκείνη ορισμένες θέσεις. Δεν τους κατονομάσαμε, αλλά όλοι αυτοί οι άνθρωποι είναι γνωστοί.

Εσείς πολύ ορθά συμπληρώσατε αυτή την πρόταση και είπατε ότι από αυτή την κατηγορία πρέπει πρώτα να καλέσουμε ή το Γεωργίτση ή τον Ντενίση και η πρότασή σας έγινε αποδεκτή. Στο τέλος μεταξύ των δύο αποφασίσαμε να εξετασθεί πρώτος ο Γεωργίτσης.

Στη συνέχεια είπαμε ότι θα καλέσουμε τους διπλωμάτες, οι οποίοι ήσαν τότε αναμεμειγμένοι σε όλη αυτή την υπόθεση και τελευταίους συμφωνήσαμε να εξετάσουμε τους πολιτικούς.

Όσον αφορά το ερωτηματολόγιο, προσωπικά πιστεύω ότι είναι πολύ καλό, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι κατά την πορεία της εξέτασης ^{δεν θα} προκύψει να ερωτηθεί ^{και} για άλλο. ^{νομίζω} ^{γιατί ο} βουλευτής που θέλει να απευθύνει την ερώτηση θα είναι σκόπιμο να γράψει ένα σημείωμα να το δώσει σε σας και σε εμένα, κύριε Πρόεδρε, να θέσετε την ερώτηση για λογαριασμό του.

Αυτό το λέω, διότι και οι τριάντα βουλευτές της Επιτροπής θα θέλουν να απευθύνουν ερωτήσεις προς τους μάρτυρες προκειμένου να αναγραφεί στα πρακτικά.

Στην περίπτωση που υπάρχει αμφισβήτηση εάν πρέπει να γίνει η ερώτηση, μετά το τέλος της εξέτασης μπορούμε να πούμε στον εξεταζόμενο να περάσει για πέντε λεπτά σε διπλανή αίθουσα, ώστε εμείς να συζητήσουμε και να αποφασίσουμε εάν θα υποβληθεί

- 62 -

11-

η επιπλέον αυτή ερώτηση.

Κύριε Πρόεδρε, όλα αυτά αποτελούν λεπτομέρειες, γι' αυτό ας προχωρήσουμε στο έργο μας και ανάλογα με το τι θα συναντήσουμε, ενεργούμε.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Συμφωνώ με τον κ. Ζαΐμη ότι υπάρχει η δυνατότητα να υποβάλλονται οι ερωτήσεις, με τον τρόπο που μας προτίνει. Δεν θέλω να μονοπωλήσω την υποβολή των ερωτήσεων, αλλά πρέπει κάποτε να τελειώσουμε το έργο μας. Αν κάθε ένας από εμάς τους τριάντα βουλευτές της Επιτροπής, αρχίσει να υποβάλει ερωτήσεις, θα καταλήξουμε να εξετάζουμε ένα μάρτυρα επί δύο χρόνια.

Αυτή την κατάληξη έχουν οι διεξαγωγές στα δικαστήρια και όλα αυτά από την πείρα που έχω σαν δικηγόρος, τα ξέρω πολύ καλά. Έχω ένα παράδειγμα από τη διεξαγωγή μιας πολιτικής δίκης, όπου επί δυόμισυ χρόνια εξετάσαμε μόνο ένα μάρτυρα. Στα δικαστήρια βέβαια υπάρχει και η κακοπιστία των δικηγόρων.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Στο δικαστήριο, κύριε Πρόεδρε, υπάρχει αντιδικία και ο ένας προσπαθεί να βγάλει το μάτι του άλλου. Εμείς είμαστε μέλη μιας Επιτροπής, η οποία επιδιώκει τον ίδιο σκοπό, γι' αυτό μην μας συγκρίνετε με τους αντίδικους στα δικαστήρια. Θα δείτε ότι η εξέταση των μαρτύρων θα πάει πολύ καλά. Επιμένω όμως στην πρότασή μου; Αυτοί οι οποίοι κάτι ξέρουν, να έχουν το δικαίωμα να θέτουν ερωτήσεις, με ^{οποίες} ~~τις~~ να μπορούν να πιέσουν τον εξεταζόμενο και να αποκομίσει περισσότερες πληροφορίες

† επί η Επιτροπή

./.

- 63 -

Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, έχω σοβαρές ανησυχίες, ότι η παράταση των έξι μηνών που πήραμε από την Ολομέλεια της Βουλής για να ολοκληρώσουμε το έργο μας, δεν θα επαρκέσει. Καλόν είναι λοιπόν, όπως είπατε και σεις να πάρουμε τα μέτρα μας, ώστε να αποφύγουμε νέα παράταση και παρόμοιους κινδύνους.

Το ερωτηματολόγιό σας είναι τέλειο. Εφόσον ^{όμως} ξεκινούμε τώρα μια τέτοια δουλειά θέλω να κάνω μία γενική παρατήρηση.

Το μισό ή ίσως τα τρία τέταρτα του ερωτηματολογίου, επιβεβαιώνουν απλώς τα περιεχόμενα της εκθέσεως του κ. Γεωργίτση. Υπάρχουν και άλλες ερωτήσεις, οι οποίες είναι αναγκαίες, είτε γιατί δεν βγαίνουν ευθέως είτε γιατί δεν περιέχονται καθόλου στην έκθεση του κ. Γεωργίτση.

Εάν το θέμα προχωρήσει έτσι με τόσες λεπτομέρειες και με τόσο μεγάλο αριθμό μαρτύρων-που βλέπω ότι προτείνουν οι περισσότεροι συνάδελφοι- φοβάμαι ότι δεν θα τελειώσουμε ποτέ.

Διερωτώμαι, λοιπόν, μήπως θα πρέπει με μία γενική ερώτηση, οι εξεταζόμενοι να επιβεβαιώσουν κατ'αρχήν το περιεχόμενο της ΕΔΕ και στη συνέχεια να απαντήσουν σε συγκεκριμένα ερωτήματα, τα οποία θα είναι μελετημένα κατά τον τρόπον που μελετήθηκαν για τον κ. Γεωργίτση, ^{έτσι} ώστε να προστεθούν περαιτέρω στοιχεία, τα οποία είναι απαραίτητα για να ξεκαθαρίσει η υπόθεση.

Φοβάμαι ότι με τη μέθοδο που πρόκειται να ακολουθήσουμε, η διάρκεια των εργασιών μας θα είναι τριπλάσια.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εκτιμώ την άποψή σας, κύριε Βασιλειάδη, αλλά είναι αδύνατον να εφαρμοσθεί. Εάν αρχίζοντας την εξέταση ρωτήσουμε τον εξεταζόμενο "βεβαιώς το περιεχόμενο της εκθέσεώς σου" τότε πρέπει πλέον, να του την αναγνώσουμε. Μετά την ανάγνωση,

..//.

- 64 -

πρέπει να στενογραφηθεί και να κατατεθεί στα πρακτικά. Η έκθεση του Γεωργίτση π.χ. αποτελείται από εννενήντα οκτώ σελίδες και αντιλαμβάνεσθε πόσος χρόνος θα χαθεί με όλη αυτή τη διαδικασία.

Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, έχω βάλει αυτές τις ερωτήσεις με τις οποίες θα επιβεβαιώσει όλα όσα αναφέρει στην ΕΔΕ. Οι απαντήσεις του, που θα είναι μαγνητοφωνημένες και στενογραφημένες, στη συνέχεια θα αποστενογραφηθούν και τέλος θα υπογράψει τα πρακτικά, ώστε να δεσμευθεί.

Στην περίπτωση που προτείνετε, κύριε Βασιλειάδη, θα πρέπει να ακολουθηθεί η διαδικασία που τηρεί ο ανακριτής. Θα πρέπει δηλαδή στην κατάθεσή του να γραφεί: "Αναφέρομαι στην από καταθεσή μου την οποία αναγνωσθείσαν μοι βεβαιώ και προσθέτω τα εξής:"

Γ. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Θα προτιμούσα δημοτική γλώσσα, κύριε Πρόεδρε.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Όπως αντιλαμβάνεσθε λοιπόν θα πρέπει η κατάθεσή του να αναγνωσθεί και να βεβαιωθεί. Αν λοιπόν αναγνωσθούν και βεβαιωθούν εννενήντα οκτώ σελίδες, τότε θα υποβάλουμε τις άλλες ερωτήσεις;

Κύριε Βασιλειάδη, αυτός είναι ο λόγος που έθεσα στο ερωτηματολόγιο όλα τα ερωτήματα, αναλυτικά.

Δ. ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, να του δίνουμε να διαβάσει την κατάθεσή του.

./.

-65-

B²

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εγώ, δεν αναλαμβάνω τέτοιες ευθύνες, διότι θα αποτελεί ψευδή βεβαίωση σταπρακτικά, η αναγραφή, ότι αναγνώσθηκε και βεβαιώθηκε η κατάθεση.

Ι.ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Να κάνουμε την ερώτηση ως εξής: Επιβεβαιώνετε την υπ' αριθμ. αναφορά σας, από ημερομηνία, η οποία θα επισυναφθεί στην παρούσα καταθεσή σας.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Αυτό δεν αρκεί ^{ωρίς} V.Βασιλειάδη είναι απαραίτητο να του διαβάσουμε ^{την κατάθεση του} για να ξέρει τι επιβεβαιώνει.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, έχει δίκιο ο ναύαρχος Βασιλειάδης, εφόσον όλα αυτά τα έχουμε, γιατί να τα επαναλαμβάνουμε, ενώ μπορούμε να του θέσουμε νέες ερωτήσεις και να μην χρονοτριβούμε.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Δεν τα έχουμε κύριε Λιβανέ, γιατί αυτά δεν είναι αποδεδειγμένα και μπορεί να τα αρνηθεί, τόσο εδώ, όσο και στο δικαστήριο όπου πιθανόν να φθάσει η υπόθεση. Το θέμα είναι να δεσμευθεί ο εξεταζόμενος "και" νομικά. Στο σημείο αυτό θα μου επιτρέψετε, κύριε Λιβανέ, επειδή έχω και την ιδιότητα του δικηγόρου και αυτό που λέω είναι απόλυτα σωστό νομικά, να μην επιδέχομαι πολλές συζητήσεις επάνω σε αυτό το θέμα.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να τονίσω ότι ήταν φυσικό, οι μάρτυρες, τους οποίους θα καλούσαμε, να ηντλούντο από την στρατιωτική και πολιτική ηγεσία της εποχής εκείνης. Ας μην επικαλούμεθα, ποιός έκανε αυτή την πρόταση, ο κ. Βαρβιτσιώτης ή κάποιος άλλος συνάδελφος, γιατί κάτι τέτοιες συζητήσεις δεν εξυ-

- 66 -

πηρετούν και δεν προάγουν το κλίμα συνεργασίας και ηπιότητας, το οποίο προς το παρόν υπάρχει.

Γ. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Δεν δέχομαι υποδείξεις κύριε Μπαντουβά, γιατί το θέμα που θίγεται αφορά εμένα.

Κ. ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Δεν κάνω καμία υπόδειξη, κύριε Δασκαλάκη και το θέμα αναφέρεται στον κ. Ζαΐμη και όχι σε σας.

Κύριε Πρόεδρε, πιστεύω ότι το ερωτηματολόγιο έπρεπε να έχει τη δομή την οποία δώσατε εσείς.

Ανεξάρτητα προς το πόρισμα του ΕΔΕ και την κατάθεση που έκανε τότε ο κ. Γεωργίτσης, εμείς θα πρέπει, για τους γνωστούς λόγους να επαναλάβουμε τα ερωτήματα, τα οποία καλύπτουν το σκελετό της μειοδοτικής στάσεώς τους κατά την εποχή εκείνη.

Επίσης θα πρέπει να υποβληθούν ερωτήσεις, οι οποίες θα "στριμώχνουν" το μάρτυρα, όπως είπε χαρακτηριστικά ο κ. Παυλίδης.

Αυτό το σύστημα πρέπει να τηρηθεί προς όλους τους μάρτυρες, όχι μόνο στο Γεωργίτση. Ίσως βέβαια να μη δοθεί η ίδια έκταση κατά την εξέταση μαρτύρων, οι οποίοι δεν έπαιξαν τόσο στρατηγικής σημασίας ρόλο σε εκείνα τα γεγονότα.

Α. ΖΑΪΜΗΣ: Δεν ήταν αρχηγός ο Γεωργίτσης. Οι εντολές έρχονταν από επάνω.

Κ. ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Ήταν όμως το κύριο όργανο.

Κύριε Πρόεδρε, η εξέταση του Γεωργίτση καθιστά αναγκαία την επαφή με την Κύπρο. Άκουσα τις απόψεις του κ. Παπαστεφανάκη, τις

- 67 -

45

βρήκα σωστές, αλλά νομίζω ότι το ένα θέμα δεν παρεμποδίζει το άλλο.

Οπωσδήποτε, πριν από την εξέταση αυτού του μάρτυρα, πρέπει να γίνει κάποια επαφή με την Κύπρο, διότι ^{πιστώνω ότι} θα περιέλθουν στην αντίληψη σας ^{επίσης} στοιχεία και γεγονότα, τα οποία πράγματι θα αποδείξουν ότι αξίζει να πραγματοποιηθεί αυτή η επαφή.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Γίνεται κατ'αρχή δεκτό το ερωτηματολόγιο;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ: Δεκτό.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κατ'αρχή, δεκτό.

Γ.ΠΕΡΡΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα και εγώ να επαναλάβω, ότι το ερωτηματολόγιο που συντάξατε είναι πολύ σωστό. Με προβληματίζει όμως η πρόταση του κ. Βασιλειάδη, ειδικά για τον συγκεκριμένο μάρτυρα. Από όσα έχω μελετήσει και από όσα θυμάμαι, πιστεύω ότι το έγγραφο στο οποίο αναφέρεται ο κ. Γεωργίτσος είναι το κλειδί σε όλους τους φακέλους.

Θεωρώ, δηλαδή, ότι εάν προσδοκούμε τη βεβαίωση αυτού του εγγράφου, αξίζει τον κόπο γι'αυτό και μόνο το έγγραφο, να τηρηθεί η τυπική διαδικασία και να διαθέσουμε όσο χρόνο και αν χρειασθεί, για να βεβαιωθεί.

./.

- 68 -

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε συνάδελφε, εγώ δε λέω να μην αναφερθεί ο μάρτυρας στην προηγούμενη κατάθεσή του. Πρέπει όμως να επαναλάβει ορισμένα πράγματα εφόσον θέλουμε να μην την αγνώσουμε. Η ανάγνωσή της θα απαιτήσει πολύ χρόνο.

θα υπάρχει το δικό μου σημείωμα για την έκθεση. Παρακαλώ εμπιστευθείτε τα άσπρα μου μαλλιά.

Γ.ΠΕΡΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι κρίνεται σκόπιμο ότι ο καλούμενος *πρέπει* κάτι να μας πει για την κατάθεση του, διότι με άλλες ψυχολογικές καταστάσεις γην είχε κάνει τότε και εφ' άλλου έχει περάσει πολύς καιρός. Πρέπει πάντως ή να διαψεύσει αυτή την έκθεση ή κατάθεσή του, ή να την επιβεβαιώσει.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριοι συνάδελφοι, σας επαναλαμβάνω ότι πρέπει να διαβάσει την κατάθεσή του ο καλούμενος και έτσι θα χρειασθεί πολύς χρόνος.

Τώρα την άλλη Τετάρτη πρέπει να κωδικοποιήσουμε τους μάρτυρες.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Μ' αυτό όμως κύριε Πρόεδρε, δεν σημαίνει ότι ο κατάλογος θα κλείσει.

- 69 -

Στη συνέχεια λύθηκε η συνεδρίαση για την επόμενη Τετάρτη
18 Ιουνίου 1986.-

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

Κ. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

1. Υπηρετήσατε ποτέ στην Κύπρο ;
-Σε καταφατική περίπτωση, ποιά εποχή και με ποιά ιδιότητα ;
2. Λάβατε γνώση αν σχεδιαζόταν κάποια ενέργεια σε βάρος της ομαλής πολιτειακής λειτουργίας της Κυπριακής Δημοκρατίας ;
-Σε καταφατική περίπτωση, πότε έγινε αυτό ;
-Επίσης, ποιά ήταν το συλλογικό όργανο ή ο παράγων που σχεδίαζε αυτή την ενέργεια ;
3. Ποιά ήταν η δύναμη που διέθετε, κατά το διάστημα από 1.7.74 μέχρι 30.8.74, το ΓΕΕΦ ;
-Και ποιά η δύναμη που διέθετε, κατά το ίδιο διάστημα η ΕΛΔΥΚ ;
4. Η Ναυτική Διοίκηση Κύπρου τελούσε υπό τις διαταγές του ΓΕΕΦ ;
-Ποιά δύναμη διέθετε ;
5. Η Αεροπορική Διοίκηση Κύπρου - υπήρχε τέτοια ; - τελούσε υπό τις διαταγές του ΓΕΕΦ ;
-Ποιά δύναμη διέθετε ;
6. Ποιές από τις ένοπλες δυνάμεις που υπηρετούσαν στην Κύπρο υπάγονταν στο ΓΕΕΦ ;
7. Από ποιόν διατάσσονταν το ΓΕΕΦ ;
8. Το ΓΕΕΦ είχε άμεση, κατ'ευθείαν, επικοινωνία με το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων και τα επί μέρους Αρχηγεία Στρατού, Ναυτικού και Αεροπορίας ;
9. Είχατε λάβει γνώση του περιεχομένου της από επιστολής του Μακαρίου προς τον "Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας", στρατηγό Φαίδωνα Γκιζίκη ;
10. Τι γνωρίζετε, από προσωπική αντίληψη ή από άλλη πηγή (πληροφορίες, Α2, Κ.Υ.Π. κ.τ.λ.), για τις απειλές που εκτοξεύονταν κατά του Μακαρίου και για τις απόπειρες δολοφονίας του για τις οποίες μιλάει η παραπάνω επιστολή ;
11. Έγιναν πράγματι οι απόπειρες αυτές ;
-Σε καταφατική περίπτωση, ποιός τις οργάνωνε και ποιός τις εκτε-

- 2 -

λούσε ;

Π.χ. τη γνωστή απόπειρα πολυβολισμών κατά του ελικοπτερου στο οποίο επέβαινε ο Μακάριος .

12. Το κλίμα που επικρατούσε στην Κύπρο, κατά το διάστημα της υπηρεσίας σας, ήταν φορτισμένο ;
-Αυτή η φόρτιση του κλίματος είχε προκληθεί από τις παραπάνω απόπειρες και απειλές ;
13. Εότε και από ποιόν διατάχθηκε ο αντιστράτηγος Ντενίσης να ανεβεί στην Αθήνα ;
-Τι τον ήθελαν εκεί ;
14. Επρόκειτο, υπό φυσιολογικές συνθήκες να φύγετε από την Κύπρο και να έλθετε στην Ελλάδα ;
-Σε καταφατική περίπτωση, πότε θα γινόταν αυτό ;
15. Διαταχθήκατε μέσα στο πρώτο δεκαήμερο του Ιουλίου 1974 να ανεβείτε στην Αθήνα ;
-Σε καταφατική περίπτωση, ποιός σας διέταξε ;
-Ποιός ο σκοπός αυτής της διαταγής
16. Διατάχθηκαν, πλην από σας, και κάποιοι άλλοι αξιωματικοί να ανεβούν στην Αθήνα ;
17. Όταν, εκτελώντας αυτή τη διαταγή, επρόκειτο να αναχωρήσετε από την Κύπρο, παρουσιάστήκατε στον Αρχηγό του ΓΕΕΦ αντιστράτηγο Ντενίση ;
-Και τι σας είπε αυτός ;
18. Συναντηθήκατε, επίσης, με τους συνταγματάρχες της ΕΛΛΥΚ Κουδύλη και Νικολαΐδη ;
-Τι σας είπαν αυτοί ;
19. Στην Αθήνα, όταν φθάσατε, σας περίμενε στο αεροδρόμιο στρατιωτικό αυτοκίνητο με το οποίο ανεβήκατε στο "Πεντάγωνο", όπως εκείνη την εποχή αποκαλούνταν το ΥΠΕΘΑ ;

./..

- 3 -

20. Σε ποιόν παρουσιάσθήκατε εκεί ;
21. Γενικότερα τι κάνατε κατά την παραμονή σας στην Αθήνα ;
22. Σας είπε τίποτε τότε ο Αρχηγός ΑΕΔ να πείτε στο στρατηγό Ντενίση ;
23. Μετέσχετε σε συσκέψεις με την ανώτατη ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων της Ελλάδος και με τους αρχηγούς των Επιτελείων ;
-Μετείχαν κι άλλοι αξιωματικοί στις συσκέψεις αυτές ;
-Ποιοί ήταν οι αξιωματικοί αυτοί ;
24. Αναφέρατε κατα τις συσκέψεις αυτές τι σας είχαν πει ο στρατηγός Ντενίσης και οι συνταγματάρχες Κονδύλης και Νικολαΐδης πριν φύγετε από την Κύπρο;
25. Τι σας ανακοίνωσαν εδώ και ποιές διαταγές πήρατε ;
-Ειδικότερα, πήρατε εντολή να ηγηθείτε του πραξικοπήματος ;
-Καθορίστηκε κώδικας συνθηματικών συνεννόησεων ;
-Ζητήσατε έγγραφη διαταγή ;
-Τι σας είπαν πάνω σ' αυτό ;
-Μίλησε κανένας για ενδεχόμενες δυσμενείς επιπτώσεις και ειδικότερα για πιθανή εισβολή της Τουρκίας ;
-Τι είπε πάνω σ' αυτό ο κ. Μπονάνος και γενικότερα η στρατιωτική ηγεσία ;
26. Πριν επιστρέψετε στην Κύπρο, ήλθατε σε άμεση ή έμμεση επαφή με τον "Πρόεδρο-Στρατηγό" Φαιδ. Γκιζίκη ;
-Σε καταφατική περίπτωση τι σας είπε ;
27. Πότε επιστρέψατε στην Κύπρο ;
28. Είπατε στον προϋστάμενό σας, αντιστράτηγο Ντενίση, τι σας είχαν ανακοινώσει και τι σας είχαν διατάξει στην Αθήνα ;
29. Μετά την επιστροφή σας στην Κύπρο, κλήθηκε στην Αθήνα και ο αντι-στράτηγος Ντενίσης ;
30. Πήγε ;
-Πότε έφυγε από την Κύπρο ;
-Πόσες μέρες τον κράτησαν στην Αθήνα ;
-Ποιές υπηρεσίες του ανατέθηκαν κατά τις μέρες αυτές ;

./..

- 4 -

31. Μετά την αναχώρηση από την Κύπρο του αντιστράτηγου Ντενίση, αρχηγός του ΓΕΕΦ είσαστε εσείς ;
32. Πότε έγινε έναρξη της εκτέλεσης του διαταγμένου πραξικοπήματος ;
33. Ποιός καθόρισε την ώρα έναρξης, τα τμήματα που θα μετείχαν και γενικά ποιός ήταν ο αρχηγός κατά το στάδιο εκτέλεσης του κινήματος ;
34. Ποιά τμήματα μετέσχον στην εκτέλεση του πραξικοπήματος και ποιοί οι Διοικητές τους ;
35. Ποιός έδωσε την εντολή στο Ραδιοφωνικό Σταθμό της Κύπρου να ανακοινώνει την ψευδή είδηση ότι ο Μακάριος ήταν νεκρός ;
-Στις 8.30 π.μ. της 15.7.74 είχε ληφθεί σήμα: "Αλέξανδρος εισήχθη νοσοκομείο. Γεωργίτσος" ('Εκθεση συνταγματάρχου Λούκουτου). Μου το ερμήνευσαν αυτό οι αξιωματικοί του Γραφείου του Αρχηγού Στρατού.
36. Έλαβε μέρος στην εκτέλεση του πραξικοπήματος η ΕΛΔΥΚ ;
-Και η παραστρατιωτική οργάνωση ΕΟΚΑ Β' ;
-Ποιός ηγείτο της οργάνωσης αυτής την εποχή εκείνη ;
37. Ποιός ανακήρυξε "Πρόεδρο" της Κυπριακής Δημοκρατίας τον Νίκο Σαμψών ;
-Πώς και πότε έγινε η εγκατάστασή του στο Προεδρικό Μέγαρο ;
38. Πόσες συλλήψεις Ελληνοκυπρίων έγιναν στην Κύπρο από τις δυνάμεις του ΓΕΕΦ ;
-Είχαν συλληφθεί ή είχαν αναζητηθεί για να συλληφθούν και πολιτικοί άνδρες της Κύπρου ;
39. Υποβλήθηκαν οι συλληφθέντες σε βασανιστήρια ;
40. Ποιός ο απολογισμός σε νεκρούς και σε τραυματίες του πραξικοπήματος ;
41. Μετά την μεταπολίτευση παρουσιάστήκατε ποτέ στο στρατηγό Μπενάνο, που εξακολούθησε να είναι ΑΕΔ για κάμποσο ακόμα καιρό ;
42. Τι σας είπε ;

+/.+

- 5 -

-Σας παρακάλεσε να πείτε τίποτε στον ΥΠΕΘΑ (κ.Αβέρωφ) για τη δική του συμπεριφορά στη διάρκεια του πραξικοπήματος ;

-Τι ακριβώς σας ζήτησε ;

43. Πότε και από ποιόν κηρύχθηκε επιστράτευση στην Κύπρο (γενική, μερική ;)
44. Ποιές και πόσες ήταν οι ελληνικές ένοπλες δυνάμεις στην Κύπρο κατά το χρόνο του πραξικοπήματος ;
45. Αν δεν είχε λάβει χώρα το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου θα ελάμβανε χώρα η τουρκική εισβολή ;
46. Κατά τη στρατιωτική σας αντίληψη, οι δυνάμεις που υπήρχαν στο νησί μπορούσαν να αντιμετωπίσουν επιτυχώς την τουρκική εισβολή ;
-Ποιός τις εμπόδισε να δράσουν για να αποκρούσουν την εισβολή ;
-Ή, επί τέλους, για να ασκήσουν το φυσικό δικαίωμα της άμυνας ;
47. Κατά τα στρατιωτικά δεδομένα, όταν ένα τμήμα ενόπλων δυνάμεων δέχεται μια τέτοια επίθεση, είναι υποχρεωμένο να περιμένει διαταγή των ανωτέρων του κλιμακίων ή είναι υποχρεωμένο να αυτενεργήσει και να αμυνθεί ;
-Γιατί δεν έκαμε κάτι τέτοιο το ΓΕΕΦ ;
48. Πριν από την τουρκική εισβολή (την 20.7.74) είχατε ενδείξεις ότι επίκειται εισβολή ;
-Και από πόσο καιρό είχατε τέτοιες ενδείξεις ;
-Τι μέτρα λάβατε, αν βέβαια είχατε τέτοιες ενδείξεις ;
49. Στην όποια προσπάθεια απόκρουσης των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων παρέσχε καμμιά βοήθεια το Ναυτικό ;
50. Κινήθηκαν προς την Κύπρο δύο υποβρύχια, τό "Γλαύκος" και το "Νηρέυς". Έφθασαν ;
-Και τι έκαναν ;
-Γιατί δεν χτύπησαν ;
-Και γιατί επέστρεψαν ;
-Ποιός ο ρόλος στην περίπτωση αυτή του "Ναύαρχου Αραπάκη" ;

./..

- 6 -

51. Παρέσχε, επίσης, καμμιά βοήθεια η Λεροπορία :
- Κάποια Φάντοιμς μετακινήθηκαν προς την Κρήτη. Έφθασαν στην Κύπρο ;
 - Έγινε καμμιά προσπάθεια ή από Φάντοιμς ή από F84F για την ενίσχυση των δυνάμεων της Κύπρου ;
52. Ένα αεροπλάνο που έφτασε στην Κύπρο κτυπήθηκε από δικά μας όπλα. Γιατί αυτή η συγχυση ;
- Υπήρξαν νεκροί από την πτώση αυτού του αεροπλάνου ;
53. Έπεσε στην Κύπρο αεροπλάνο με πιλότο — που σώθηκε χρησιμοποιώντας αλεξίπτωτο — Άγγλο αξιωματικό ;
54. Ποιός ο ρόλος του Βρετανικού ελικοπτεροφόρου "Ερμής" που βρισκόταν στο θαλάσσιο χώρο της Κυρήνειας ;
- Ζήτησε να απαγορευθεί η προσβολή με Π/Β της περιοχής της Κυρήνειας (κατάθεση Λούκουτου) ;
55. Τι γνωρίζετε και τι μάθατε για το ρόλο που έπαιξαν στην περίπτωση ο Αμερικανός Υφυπουργός κ.Σίσκο, ο πρεσβευτής των Η.Π.Α. κ.Τάσκα και γενικότερα ο αμερικάνικος παράγων ;
56. Η συμμαχία του ΝΑΤΟ ανακατεύθηκε στην υπόθεση του πραξικοπήματος ;
- Αν ναι, ποιές οι εκδηλώσεις της συμμετοχής της ;
57. Αν το Δεκέμβριο 1967 δεν απεσύρετο η μεραρχία που είχε σταλεί στην Κύπρο από τον Γεώργιο Παπανδρέου, θα ήταν δυνατή η τουρκική απόβαση, ή καλύτερα η αποβίβαση που έκαναν οι Τούρκοι στην Κύπρο;
58. Ήρατε ή μάθατε ποιό συλλογικό όργανο ή και άτομο διέταξε την ανάκληση αυτής της Μεραρχίας από την Κύπρο ;
- Γιατί έγινε η ανάκληση αυτή ;

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ' - ΣΥΝΟΔΟΣ Α'
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΓΙΑ ΤΟ "ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 18 Ιουνίου 1986, ημέρα Τετάρτη και ώρα 18.30' μ.μ. συνεδρίασε στην αίθουσα Γερουσίας της Βουλής η Εξεταστική Επιτροπή "για το φάκελο της Κύπρου", με Πρόεδρο τον κ. Χ.Μπασαγιάννη και με θέματα ημερήσιας διάταξης:

- α) Σύνταξη πρώτου πίνακα μαρτύρων
- β) Προσδιορισμός συνεδριάσεων μηνών Ιουλίου και Σεπτεμβρίου κ α ι
- γ) Στενογράφιση πρακτικών.

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι βουλευτές: Γ.Δασκαλάκης, Π.Ζακολίκος, Κλ.Ζερβός, Ι.Κουτσογιάννης, Α.Διαροκάκης, Χ.Μαρκόπουλος, Δ.Παγορόπουλος, Ι.Παπαδονικολάκης, Εμ.Παπαστεφανάκης, Γ.Περάκης, Σπ.Ράλλης, Κ.Τσιγαρίδας, Ι.Βαρβιτσιώτης, Ι.Βασιλειάδης, Στ.Δήμας, Αν.Ζαΐμης, Στ.Μπλέτσας, Αθ.Εαρχάς, Μ.Παπακωνσταντίνου, Αν.Παπαληγούρας, Αρ.Παυλίδης, Κ.Κάππος και Κ.Γιατράκος.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής αφού διαπιστώνει την ύπαρξη απαρτίας κηρύσσει την έναρξη της συνεδρίασης και λέγει:

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, θέλω να επιστήσω την προσοχή όλων σας, ώστε να έπιςπευθει το έργο της Επιτροπής.

Σκέπτομαι, ότι εάν θέλομε να εξετάσουμε ένα ικανό αριθμό μαρτύρων, αυτό σημαίνει ότι θα χρειαστούν 50 συνεδριάσεις της Επιτροπής.

-2-

Άρα, για τις 50 αυτές συνεδριάσεις δεν επαρκεί ούτε η προθεσμία του Μαρτίου, δεδομένου ότι θα υπάρξουν περιπτώσεις, κατά τις οποίες ο μάρτυς θα χρειαστεί να επανέλθει και σ'άλλη συνεδρίαση για να συνεχίσει την κατάθεσή του ή να εξετασθεί κατ' αντιπαράσταση. Αντιλαμβάνεστε λοιπόν ότι αυτό δεν μπορεί να γίνει μέσα στα πλαίσια της προθεσμίας.

Εγώ, δε, θεωρώ υποτιμητικό για την Επιτροπή να ζητήσει νέα προθεσμία από τη Βουλή. Ίσως χρειαστεί κάποια παράταση, αν χρειαστεί για τη σύνταξη του πορίσματος, όχι όμως για το έργο της Επιτροπής.

Με τις σκέψεις αυτές θα σας παρακαλέσω.

α) Να περιορίσουμε τον αριθμό των μαρτύρων και

β) Να μεθοδεύσουμε τις συζητήσεις ώστε αυτές να μην είναι ατελείωτες, διότι τις περισσότερες φορές επαναλαμβάνονται τα ίδια.

Εάν χρειαστεί λοιπόν να κάνουμε 50 συνεδριάσεις μοιραία θα φθάσουμε στο 1988, οπότε πρέπει να ζητήσουμε νέα προθεσμία. Εγώ, όμως, σας επαναλαμβάνω, ότι δεν θεωρώ σωστό, να ζητήσουμε και νέα προθεσμία από τη Βουλή.

Για τη μεθόδευση της εξέτασης των μαρτύρων, όσον αφορά το πραξικόπημα κατά Μακαρίου, νομίζω, ότι μία δεκάδα μαρτύρων, μπορεί να μας φωτίσει πλήρως.

Νομίζω εάν εξεταστούν Γεωργίτσης, Ντενίσης και άλλοι ~~οίτι~~ μάρτυρες, έχοντας και τα βιβλία, όπως επίσης και τις ανακοινώσεις του τύπου, είμαι βέβαιος, ότι δεν χρειάζεται τίποτε άλλο για την πρώτη φάση.

./.

-3-

Βεβαίως, έπειτα θα έλθει η εξέταση της δεύτερης φάσης, η οποία είναι συνέπεια του πραξικοπήματος και η οποία δεν μπορεί να χωριστεί απολύτως. Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να εξετασθούν άλλου τύπου μάρτυρες, π.χ. πρεσβευταί και όσοι άλλοι έπαιξαν ρόλο τότε.

Σε τρίτη φάση θα εξεταστούν πλέον οι αρχηγοί Μπονάνος, Παπανικολάου κ.λ.π.

Δεν γνωρίζω εάν θα αποφασίσουμε να προχωρήσουμε σε εξέταση της πολιτικής ηγεσίας της Χώρας, ή σε εξέταση των εγκλείστων του Κορυδαλλού.

Είναι πρόβλημα διότι εάν πάμε εμείς στον Κορυδαλλό, ίσως μας πούν ότι εσείς φταίτε για ότι έγινε, ή ίσως δεν απολογηθούν. Ο Ιωαννίδης δεν απολογήθηκε στο Δικαστήριο, γιατί να απολογηθεί σε εμένα;

Υπάρχει η άλλη λύση να πάει κάποιος εφέτης να τους εξετάσει, διότι φοβάμαι μήπως εμείς σαν Επιτροπή του Κοινοβουλίου, υποστούμε κάποια προσβολή.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, γιατί κατ'ανάγκη πρέπει να πάμε εμείς να τους εξετάσουμε; Το θεωρείτε θέσφατο αυτό.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Πράγματι το θεωρώ θέσφατο, διότι εάν έλθουν εδώ μπορεί κανείς να εγγυηθεί τι θα γίνει από πλευράς δημοσίας τάξης;

Ας μη ξεχνάμε, ότι υπάρχουν ακόμη εν ενεργεία αξιωματικοί, οι οποίοι πιστεύουν σ'αυτούς και ενδεχομένως θελήσουν να δημιουργήσουν κάτι ή να μπουν 10 τραμπούκοι μπροστά στα αυτοκίνητα που θα

-4-

τους μεταφέρουν και να τα σταματήσουν, 'Όπως αντιλαμβάνεστε η μεταγωγή τους θα είναι καθημερινή, άλλη μέρα θα έλθει ο Παπαδόπουλος, άλλη ο Ιωαννίδης κ.λ.π.

Βέβαια με τα όσα είπα εξέφρασα μία προσωπική μου γνώμη, η οποία μέσα μου είναι τόσο σταθερή, ώστε προς στιγμή πίστεψα ότι είναι γνώμη όλων **μάς**.

Α.ΠΑΠΑΔΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, απλώς ερώτηση έκανα. Δεν έχω κατασταλάξει σε μία γνώμη.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Συνεπώς, λέω ότι θα εξεταστεί πρώτος ο Γεωργίτσης και δεύτερος ο Ντενίσης, οι κλήσεις των οποίων επιδόθηκαν προσωπικά από εμένα τον ίδιο στον Προϊστάμενο της Εισαγγελίας με την παράκληση να τις κοινοποιήσει με δικαστικό επιμελητή. Στη συνέχεια να εξετασθεί ο Κομπόκης, που θεωρείται υπαρχηγός του πραξικοπήματος και ο οποίος ορίσθηκε να αντικαταστήσει τον Γεωργίτση, εάν αυτός πέθαινε ή εάν αιχμαλωτιζόταν.

Κ.ΖΕΡΒΟΣ:Και έδωσε τις διαταγές, για την εκτέλεση του πραξικοπήματος.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Μετά απ'αυτούς πρέπει να εξεταστεί ο συνταγματάρχης Νικολαΐδης, ο οποίος ήταν αρχηγός της ΕΛΔΥΚ και ο οποίος είχε διαφωνήσει με την εκτέλεση του πραξικοπήματος.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, τι θέσεις κατείχαν οι αξιωματικοί αυτοί;

./.

-5-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: Ο Γεωργίτσος ήταν αρχηγός της Εθνοφρουράς μετά την αναγκαστική αποχώρηση του αρχηγού της εθνοφρουράς στρατηγού Ντενίση, ο Νικολαΐδης ήταν αρχηγός της ΕΛΔΥΚ. Στον Νικολαΐδη, παρέδωσε ο Κονδύλης που ήταν αρχηγός ΕΛΔΥΚ.

Εάν εξεταστούν αυτοί, έχει εξεταστεί η ηγεσία της Εθνοφρουράς και της ΕΛΔΥΚ της Κύπρου.

Έπειτα υπάρχει κάποιος Κορκόντζελος και Πούλος υποστράτηγος ε.α.

Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ο πρώτος ήταν ο διοικητής της επιλαρχίας, που επετέθηκε κατά του προεδρικού Μεγάρου και ο δεύτερος ήταν ο διοικητής Πυροβολικού στην Κύπρο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Σε πρώτη φάση λοιπόν πρέπει να εξεταστούν Γεωργίτσος, Ντενίσης, Κομπόκης, Κονδύλης, Νικολαΐδης, Κορκόντζελος και Πούλος.

Αναφέρονται ακόμη οι Μπήτος, που ήταν στη Δ/ση Κύπρου, Κατσαδήμας, Λούκουτος, Ρώσσης και Νούσκας. Σύνολο 12.

Θέλετε να τους εξετάσουμε όλους ή να τους περιορίσουμε;

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ας επιφυλαχθούμε.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Ο Λούκουτος αναφέρει για την εισβολή περισσότερο.

Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ο Λούκουτος είναι βασικός μάρτυς.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Θέτω υπόψη της Επιτροπής, ότι όλοι αυτοί είναι υπερασπισταί της άποψης Ιωαννίδη.

./.

-6-

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Από εμάς θα εξαρτηθεί πόσους θα εξετάσουμε.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εάν εξεταστούν όλοι, θα χρειαστούν 12 συνεδριάσεις.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, υπάρχει και κάποιος Σκλαβενίτης.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Τον έχετε προτείνει εσείς κ.Κάππο, ο κ. Λιβανός και ο κ. Ζερβός. Επειδή, όμως δεν έχω προσέξει την κατάθεσή του γι' αυτό δεν τον πρότεινα. Θα το εξετάσω όμως τι ήταν ο Σκλαβενίτης;

Κ.ΖΕΡΒΟΣ: Ο Σκλαβενίτης εστάλη στην Κύπρο την 15^η Ιουλίου, ο Παπαδόπουλος την 17^η Ιουλίου με εντολή του αρχηγού ΓΕΕΘΑ.

Ο Ταγματάρχης Ματάτσης, ήταν ο υπασπιστής του αρχηγού ΓΕΕΘΑ. Αυτοί οι τρεις ταγματάρχες είναι βασικοί μάρτυρες.

Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ο Σκλαβενίτης ήταν από τους έμπιστους του Ιωαννίδη και εστάλη προσωπικά από τον ίδιο στην Κύπρο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εφόσον τον εξετάσουμε πρέπει να καθορίσουμε και τη σειρά εξετάσεώς του.

Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, η σειρά θα προκύψει από την πορεία της εξέτασης.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Όχι, θέλω να γνωρίζω τη σειρά, διότι

./.

-7-

εντός του μηνός Ιουνίου και πριν αρχίσουν οι διακοπές των δικαστών, πρέπει να κοινοποιήσω τις κλήσεις αυτών, που θα εξεταστούν το μήνα Ιούλιο. Οι κλήσεις όσων εξεταστούν τον Σεπτέμβριο θα κοινοποιηθούν τον Αύγουστο.

Ι.ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, μήπως πρέπει με κάποια σειρά και κατά ενότητες να εξετάσουμε τα θέματα, που θέλουμε να ξεδιαλύνουμε;

Μήπως πρέπει να δούμε, ποιός ευθύνεται, ποιός διέταξε το πραξικόπημα και πώς ολοκληρώθηκε η εισβολή; Ήού είναι ο Μπονάνος;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Βεβαίως ο Μπονάνος βαρύνεται με την μεγαλύτερη ευθύνη. Συνεπώς δεν μπορεί να κληθεί πρώτος.

Ο Μπονάνος δεν ευθύνεται μόνο για το πραξικόπημα, αλλά για όλες τις φάσεις του Κυπριακού.

Γι' αυτό σε πρώτη φάση θα εξεταστούν αυτοί που προανέφερα, σε δεύτερη ο Αλφαντάκης και μερικοί άλλοι και σε τρίτη φάση ο Μπονάνος κ.λ.π.

Ι.ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι δεν τηρείται η αρχή, που αποφασίσαμε. Εμείς θα αρχίζουμε να εξετάζουμε πως έγιναν τα γεγονότα στην Κύπρο, πως κατελήφθη το Προεδρικό Μέγαρο και πόσοι πολυβολισμοί έπεσαν.

Ήδη θα έχουμε εξετάσει τον Γεωργίτση, ο οποίος θα μας έχει πει για την σύσκεψη του ΓΕΕΘΑ και θα περιμένουμε τον Μπονάνο να μας πει τι έγινε, ποιός έδωσε εντολή, ποιοί ήταν στη σύσκεψη κ.λ.π.

Νομίζω ότι έτσι δεν θα ολοκληρωθεί η εξέταση των γεγονότων της πρώτης φάσης.

-8-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Βασιλειάδη τα γεγονότα είναι αλληλένδετα.

Η 15η Ιουλίου είναι αφετηρία της 20ής και η 20ή είναι αφετηρία της 23ης Ιουλίου.

Δεν μπορούμε, λοιπόν τα γεγονότα αυτά να τα ξεχωρίσουμε απόλυτα.

Οι κ.κ. Γεωργίτσης και Ντενίσης θα εξεταστούν για το πραξικόπημα της 15ης Ιουλίου, διότι εμάς μας ενδιαφέρει να μάθουμε ποιος διέταξε το πραξικόπημα και ποιος κατέλαβε το Προεδρικό Μέγαρο και το Ραδιοφωνικό Σταθμό Κύπρου. Τώρα εάν έπεσαν 30 ή 40 πολυβολισμοί, αυτό είναι θέμα του δικαστηρίου.

Εμείς, όπως είπα θα εξετάσουμε:

- 1) Ποιός οργάνωσε και εξετέλεσε το πραξικόπημα.
- 2) Τον κυρίαρχο ρόλο των μαρτύρων στην εισβολή και
- 3) Την γενικότερη πολιτική ευθύνη του Μπονάνου και της τότε Κυβέρνησης.

Για να εξεταστούν λοιπόν αυτοί θέλω την έγκρισή σας, ώστε αύριο να στείλω τις κλήσεις στον Εισαγγελέα.

Η Επιτροπή, όπως ανέφερα, πρέπει μέχρι τον Μάρτιο να τελειώσει το έργο της. Θα χρειαστούν 50 συνεδριάσεις, ίσως και περισσότερες, ανάλογα με τους μάρτυρες που θα προταθούν.

Οι 50 αυτές συνεδριάσεις δεν μπορούν να τελειώσουν μέχρι τον Μάρτιο, αν κατά το διάστημα του καλοκαιριού δεν εντείνουμε τις προσπάθειές μας.

Με τις σκέψεις λοιπόν αυτές ορίσαμε συνεδρίαση την πρώτη εβδομάδα του Ιουλίου, δηλαδή στις 2 Ιουλίου θα εξεταστεί ο ταξίαρχος Γεωργίτσης και στις 3 Ιουλίου ο στρατηγός Ντενίσης.

./.

-9-

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Κύριε Πρόεδρε, γνωρίζετε πότε θα αρχίσει το θερινό τμήμα; Διότι πάντα υπάρχει κάποιος χρόνος διακοπών μεταξύ λήξεως της Συνόδου και αρχής του θερινού τμήματος.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Αυτά έπρεπε να τα είχαμε σκεφθεί νωρίτερα, διότι τώρα οι πρώτες κλήσεις έχουν σταλεί για τις 2 και 3 Ιουλίου.

Σήμερα θα πρέπει να αποφασίσουμε πότε θα καλέσουμε και τους υπόλοιπους εντός του μηνός Ιουλίου για να τελειώνουμε, με την πρώτη φάση των γεγονότων.

Σήμερα θα αποφασίσουμε ποιές ημέρες θα συνεδριάζουμε και πως θα τηρούνται τα πρακτικά.

Είναι γνωστό , ότι ο Πρόεδρος της Βουλής κ. Ι.Αλευράς, επέτρεψε την τήρηση στενογραφημένων πρακτικών και ότι ο Γενικός Γραμματέας της Βουλής κ. Κ.Μπέης, έδωσε την σχετική εντολή στην αρμοδία υπηρεσία της Βουλής, για την τήρηση των πρακτικών.

Η τήρηση των στενογραφημένων πρακτικών κατά τον Δ/ντή της Στενογραφικής υπηρεσίας, παρουσιάζει ορισμένες δυσχέρειες, οι οποίες οφείλονται στο γεγονός, ότι η υπηρεσία αυτή λειτουργεί με προσωπικό, τον οποίον ο αριθμός δεν έχει αυξηθεί από το 1946. Και συνεπώς δεν μπορούν να εργάζονται υπεράνθρωπα.Γι' αυτό, με παρακάλεσε ο αρμόδιος Δ/ντής η συνεδρίαση της Τρίτης να γίνει την Δευτέρα, διότι την Δευτέρα δεν υπάρχει θερινό Τμήμα. Εγώ προσωπικά δεν έχω αντίρρηση.

Α.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Όχι τη Δευτέρα.

./.

-10-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εφόσον αποκλείεται η Δευτέρα θα

 συνεδριάζουμε Τρίτη (πρωί) Τετάρτη και Πέμπτη (απόγευμα).

Α.ΖΑΪΜΗΣ: Την Τρίτη το Τμήμα αρχίζει στις 6.30' μ.μ., μπορούμε
 λοιπόν να ορίζουμε την Επιτροπή 6-7.30' μ.μ.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Δεν πρέπει να συμπύπτουν οι ώρες

 της Επιτροπής με το Τμήμα, διότι οι στενογράφοι είναι λίγοι
 και εναλλάσσονται ανά 5' λεπτά.

Χ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν καταλαβαίνω γιατί δεν συνε-
 δριάζουμε την Δευτέρα το απόγευμα .

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριοι συνάδελφοι, εμείς οι βουλευτές των επαρχιών
 δεν προλαβαίνουμε να είμαστε στη Βουλή τη Δευτέρα.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ας μην επανερχόμαστε στα ίδια. Ελήφθη
 ομόφωνη απόφαση της Επιτροπής και θα συνεδριάζουμε Τρίτη (πρωί),
 Τετάρτη και Πέμπτη (απόγευμα).

Ένα βασικό θέμα που με απασχολεί είναι το εξής: Κατά τις
 συνεδριάσεις θα ευρίσκει ολόκληρη η Επιτροπή και θα περιορι-
 στούμε στην απαρτία; ή θα κάνουμε δύο τμήματα;

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Τουλάχιστον στην αρχή, πρέπει να είναι ολό-
 κληρη η Επιτροπή.

+/.

-11-

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Για να προφυλάξουμε το κύρος της Επιτροπής επειδή βλέπω ότι ~~δυνα~~ ^{δυνα}κοινοποιήσαμε και τώρα που είμαστε όλοι εδώ, φανταστείτε τι μπορεί να γίνει κάποια Τρίτη, όταν θα έλθει κάποιος μάρτυρας και δεν έχουμε απαρτία.

Προτείνω λοιπόν να εξουσιοδοτήσουμε τον Πρόεδρο να μπορεί με τρεις ή τέσσερις από εμάς να προχωρήσει την εξέταση, χωρίς αυτό να αποκλείει τη δυνατότητα συμμετοχής μας εφόσον παριστάμεθα εδώ και να υποβάλουμε τις ερωτήσεις μας, όπως προχθές συμφωνήσαμε.

Φοβάμαι, πως θα έχουμε θέματα απαρτίας, τα οποία θα καταλήξουν στον εξευτελισμό μας.

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Θέματα απαρτίας θα έχουμε, εάν η Βουλή δεν συνεδριάζει Τρίτη ή Τετάρτη.

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Για να διαφυλάξω το κύρος της Επιτροπής, κάνω αυτή την πρόταση, κ. Παπακωνσταντίνου.

Α.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, εφόσον τώρα αποφασίζουμε ποιές μέρες θα συνεδριάζει η Επιτροπή και επειδή άλλοι συνάδελφοι θα είναι στο Τμήμα Διακοπών του Ιουλίου και άλλοι στο Τμήμα Διακοπών του Σεπτεμβρίου, θα ήθελα να μου πείτε, εάν κάποιος από εμάς που θα είναι στο Τμήμα του Σεπτεμβρίου και δεν μπορέσει να έλθει σε δύο συνεδριάσεις του Ιουλίου, θα προκύψει θέμα απαρτίας;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εάν είναι 10 παρόντες, δεν υπάρχει θέμα απαρτίας.

./.

-12

Α.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Είναι κώλυμα ακυρότητας, εάν η απαρτία είναι 15 βουλευτές και συνεδριάζουμε με 14, εφόσον το αποφασίσουμε τώρα;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κατά τη γνώμη μου είναι διότι δεν σημαίνει ότι εφόσον έχουμε τώρα απαρτία, δεν θα πρέπει να έχουμε τότε. Νομίζω ότι σε κάθε περίπτωση, πού θα συνέρχεται η Επιτροπή, πρέπει να έχουμε απαρτία.

Κύριοι συνάδελφοι, επειδή οι μάρτυρες πρέπει να εγκριθούν στη σημερινή συνεδρίαση, τους ανακοινώνω.

1) Γεωργίτσος, 2) Ντενίσης, 3) Κομπόκης,, 4) Κονδύλης, 5) Νικολαΐδης, 6) Σκλαβενίτης, 7) Κορκόντζελος, 8) Πούλος, 9) Μπήτος, 10) Κατσαδήμας, 11) Λούκουτος, 12) Ρώσσης και 13 Νούσκας.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Να προστεθούν οι Μπούρλος Δ/ντής Α2, Παπαγιάννης αρχηγός Ναυτικών Δυνάμεων και ο αρχηγός του Αεροπορικού κλιμακίου στην Κύπρο.

Ι.ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Νομίζω, ότι ο Μπούρλος έχει πεθάνει.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Αν και η γνώμη μου είναι να περιοριστούν οι μάρτυρες θα προσθέσουμε ^{με επικύληση} τον Μπούρλο, όχι όμως τους δύο τελευταίους διότι δεν έπαιξαν ουσιώδη ρόλο στο πραξικόπημα.

Τελειώνοντας, επαναλαμβάνω ότι οι συνεδριάσεις θα γίνονται, Τρίτη ώρα 11.00 π.μ., Τετάρτη και Πέμπτη ώρα 18.30 μ.μ.

Σ.ΡΑΛΛΗΣ: Όσον αφορά το θέμα της απαρτίας, συμφωνώ με την πρόταση του κ. Δασκαλάκη.

Χ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, επειδή θα υπάρξουν συνάδελφοι, που θα λείψουν τις πρώτες ημέρες του Ιουλίου και του Σεπτεμβρίου, προ-

./.

-13-

τείνω να αποφασίσουμε από τώρα, ότι θα υπάρξει απαρτία κατά τις συνεδριάσεις, ανεξαρτήτως αριθμού παρόντων.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Επειδή υπάρχει πρόβλημα λειτουργίας της Επιτροπής κατά τους θερινούς μήνες και επειδή υπάρχουν διάφορες απόψεις των άλλες παραλληλίζονται και άλλες είναι εκ διαμέτρου αντίθετες, θα ήθελα να ξεκαθαρίσουμε ορισμένα πράγματα.

Πρώτον η Επιτροπή για να συνεδριάσει θα πρέπει να έχει από τον Κανονισμό απαρτία 10 βουλευτών. Αυτό κανείς δεν μπορεί να το παραβιάσει. Άρα πρέπει να το σεβαστούμε.

Αυτό δεν σημαίνει πως δεν μπορεί να λειτουργήσει η Επιτροπή ή μέρος της Επιτροπής για να εξετάσει μάρτυρα χωρίς να υπάρχει απαρτία, διότι ο ίδιος ο Κανονισμός προβλέπει, ότι μπορεί μόνο ο Πρόεδρος ή ένας δικαστικός να εξετάσει μάρτυρα, αν τούτο αποφασίσει η Επιτροπή. Άρα δεν βρισκόμαστε μπροστά στο κώλυμα της απαρτίας αν η Ολομέλεια της Βουλής απόψε αποφανθεί να εξετάζεται ο μάρτυρας από τον Πρόεδρο και 5 άλλα μέλη, που θα εκπροσωπούν τα παρόντα κόμματα της Βουλής, ώστε δεν θα υπάρχει το νομικό κώλυμα και παράλληλα ότι εκτός από τους 5 βουλευτές, σαφώς θεωρείται δεδομένο, ότι, όποιοι άλλοι συνάδελφοι έχουν τον χρόνο και θέλουν μπορούν να παρευρίσκονται στην εξέταση.

Δεύτερο. Απόψε η Επιτροπή πρέπει να αποφασίσει για τον τρόπο που θα εξετάζεται ο μάρτυρας όχι για τον τύπο των ερωτήσεων, αλλά για τη διαδικασία της 2ας Ιουλίου.

Πρέπει να αποφασίσουμε σε ποιά θέση θα κάθεται ο μάρτυρας. Εγώ, νομίζω ότι η καλύτερη θέση είναι η δική σας, ώστε να βλέπουμε τον μάρτυρα όταν θα απαντά στις ερωτήσεις. Εσείς δε, μπορείτε

./.

-14-

να καθήσετε στα πρώτα έδρανα.

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Ο Πρόεδρος πρέπει να βλέπει τους βουλευτές.

Ε. ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Όταν τελειώσει η υποβολή ερωτήσεων από τον Πρόεδρο και αρχίσει η υποβολή ερωτήσεων από τους βουλευτές, τότε ο Πρόεδρος μπορεί να καθήσει στην προεδρική θέση, για να βλέπει τους βουλευτές.

Μ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Με τα όσα είπε ο κ. Παπαστεφανάκης, συμπληρώνεται η πρόταση του κ. Δασκαλάκη, με την προϋπόθεση ότι οι 5 βουλευτές θα εκπροσωπούν τα κόμματα.

Γ. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Όχι, δεν θα σταματά η Επιτροπή εάν δεν έλθει κάποιος.

Μ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Η Επιτροπή, δεν θα μπορεί να γίνει, εάν δεν εκπροσωπούνται τα κόμματα.

Π. ΖΑΚΟΔΙΚΟΣ: Ειπώθησαν από τους κ. συναδέλφους αξιόλογες προτάσεις για τον τρόπο εξέτασης των μαρτύρων.

Για να μην εγκλωβιστούμε σ'ένα αριθμό παρόντων βουλευτών, κάνω την εξής πρόταση.

Ο μάρτυρας εξετάζεται ενώπιον της επιτροπής, από μέλη, τα οποία ο Πρόεδρος με απόφασή του επιλέγει. Εάν στις 2 Ιουλίου, είμαστε 20 βουλευτές, παίρνετε, κ. Πρόεδρε, μία απόφαση και λέτε, ότι 20 βουλευτές θα εξετάσουν το μάρτυρα. Το ίδιο θα γίνει, εάν στις

./.

-15-

7^ο ώρα

3 Ιουλίου είμαστε 10 βουλευτές. Εάν εγκλωβιστούμε στην έννοια της απαρτίας δεν θα προχωρήσουμε.

Επίσης δεν είναι σωστό, εσείς να ορίσετε ⁵ συναδέλφους, που θα εξετάζουν το μάρτυρα και να υπάρχουν 20 άλλοι συνάδελφοι, που θα βρίσκονται σε μειονεκτική θέση.

Ε. ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Χρειαζόμαστε απαρτία.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Η παρ. 9 του άρθρου 27 του Κανονισμού αναφέρει:

Εάν λοιπόν η Επιτροπή θέλει μπορεί να κάνει απόφαση για ορισμένες εξεταστικές πράξεις και να πει: αυτοί οι άνθρωποι θα εξετασθούν μόνον από τον Πρόεδρο η από 5 μέλη της.

Εάν ληφθεί τέτοια απόφαση από την Επιτροπή βεβαίως νομιμοποιούμεθα να είμαστε λιγότεροι εδώ κατά την εξέταση των μαρτύρων. Γεννάται, όμως στην ουσία το θέμα της εκπροσώπησης των κομμάτων.

Δηλαδή, εμείς σήμερα μπορούμε να πούμε ότι αναθέτουμε στους κ.κ. Μπασαγιάννη, Παπαστεφανάκη, Βαρβιτσιώτη και Κάππο, τη διενέργεια αυτής της ανάκρισης και δεν έρχεται κάποιος

Π. ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: γιατί να μη σας εξουσιοδοτήσουμε να ορίσετε εκείνη την ημέρα τα μέλη που θα κάνουν την εξέταση;

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Όχι, εγώ δεν μπορώ να το κάνω, παρά μόνον η Επιτροπή ευρισκομένη εν απαρτία μπορεί να αναθέτει την

./.

Γο με απασχολεί το ποζιτικό θέμα

-16-

ενέργεια ειδικώς ορισμένων πράξεων

Εάν ορισμένα μέλη λείπουν, τότε μπορούμε να πάμε σε σύσταση μιας υποεπιτροπής, που θα κάνει την εξέταση των μαρτύρων. Τότε όμως έχουμε το θέμα της αντιπροσώπευσης των κομμάτων. Εάν δεν έλθει π.χ. ο κ. Βαρβιτσιώτης τι θα γίνει; Πρέπει να ματαιωθεί η Επιτροπή.

Γ. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Αυτό δεν προκύπτει από τον Κανονισμό.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Δασκαλάκη, το νομικό θέμα δεν με απασχολεί, ^πθέλω να μη σπάει η Επιτροπή. Διότι εάν προχωρήσω εγώ στην εξέταση των μαρτύρων χωρίς τους εκπροσώπους των κομμάτων τι θα γίνει;

Όταν λέμε, ότι αρκούν 10 βουλευτές για την απαρτία της Επιτροπής, πρέπει να γνωρίζουμε ότι αρκούν 10 για την Επιτροπή, υπό την προϋπόθεση ότι βγάλουν ομόφωνη απόφαση, εάν πρόκειται για απόφαση. Βεβαίως για την εξέταση των μαρτύρων δεν χρειάζεται απαρτία, αλλά είναι γενικές γραμμές τις οποίες αναφέρω για να τις ξέρουμε.

Α. ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Αυτό ακριβώς είπα. Δηλαδή τώρα που έχουμε πλήρη απαρτία της επιτροπής, να αποφασίσουμε τι θα κάνουμε.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Μπορούμε να αναθέσουμε σε πέντε ή επτά συγκεκριμένους συναδέλφους. Να ορίσουμε και αναπληρωματικούς ακόμη.

./.

-17-

Γ^ο δίνει

Π. ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Να εξουσιοδοτηθείτε εσείς, να ορίσετε με απόφασή σας τα μέλη της Επιτροπής που θα εξετάσουν τον Ντενίση. Να αναλάβουν την ευθύνη, όσοι είναι εδώ στην εξέταση να αποτελέσουν μέλη της Επιτροπής.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Όχι αυτό δεν γίνεται, διότι ο Κανονισμός αναφέρει ότι: "δύναται η Επιτροπή να αναθέτει την ενέργεια ειδικώς οριζομένων εξεταστικών πράξεων" δεν λέει ότι την εντολή σε 4 ή 5 να κάνουν και περαιτέρω ενέργειες, πλην της ενεργείας αυτών των εξεταστικών πράξεων.

Α. ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Να είναι παρόντες οι 5 ή 10 βουλευτές του τμήματος Ιουλίου ή Σεπτεμβρίου και όσοι από εμάς μπορούν να ερχόμαστε και τον άλλο μήνα.

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Δεν μπορούμε να κάνουμε ερωτήσεις.

Ι. ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΔΑΚΗΣ: Συμφωνώ με τα όσα ειπώθηκαν, άλλωστε προβλέπετε και από τον Κανονισμό η λειτουργία τέτοιων επιτροπών, συνεπώς δεν υπάρχει κανένα κώλυμα από τον Κανονισμό.

Για την πρόταση την ουσιαστική, δηλαδή την ύπαρξη και εκπροσώπηση των κομμάτων, έχω την εντύπωση, ότι αυτή η επιτροπή είναι ένα ενιαίο όργανο, χωρίς να υπάρχει τυπικά η κομματική έκφραση, διότι εδώ δεν υπάρχει η συμπολίτευση και η αντιπολίτευση.

Η έκφραση της Επιτροπής είναι ενιαία, επομένως από τον Κανονισμό μπορεί να λειτουργεί και με 5 βουλευτές, ανεξάρτητα από την πολιτική τους τοποθέτηση. Σύμφωνα με αυτή την αρχή, που θεσπίζουμε και η οποία έχει κάποιο πολιτικό σιεπτικό και συμφωνώ μαζί σας.]

./.

-18-

αλλά δεν δημιουργεί τυπικό θέμα, διότι δεν υπάρχει.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Νομικό θέμα δεν υπάρχει, υπάρχει όμως πολιτικό θέμα.

Ι.ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Γι' αυτό θέλω να πω τα εξής: Στην Επιτροπή το ΚΚΕ εκφράζεται μόνο με τον κ. Κάμπο. Εάν ο κ. Κάππος δεν έλθει για κάποιο λόγο στις συνεδριάσεις ή είναι άρρωστος, τότε σταματά η λειτουργία της Επιτροπής; Διότι εάν πούμε ότι οι 5 βουλευτές πρέπει να εκπροσωπούν τα κόμματα, τότε σε περίπτωση απουσίας κάποιου θα σταματά η Επιτροπή.

Εάν λοιπόν μείνουμε στο πολιτικό σκεπτικό που διατυπώσατε κύριε Πρόεδρε, και το θεωρήσουμε σαν απαράβατο όρο λειτουργίας της μικρής υποεπιτροπής, τότε θεωρώ ότι δημιουργούμε δυσκολίες για την εξέταση των μαρτύρων.

Κύριε Πρόεδρε, παρά την εκφρασθείσα επιθυμία σας να περιοριστεί ο κατάλογος των μαρτύρων, έχω την υποχρέωση και το καθήκον να θέσω υπόψη σας επί πλέον 4 μάρτυρες, οι οποίοι θα αναφερθούν στη δραστηριότητα της αεροπορίας, κατά τη δεύτερη φάση των γεγονότων.

Προτείνω λοιπόν να εξεταστούν: 1) Ο ταξίαρχος ε.α. Χαρλαύτης, ο οποίος είχε ειδική εντολή και ο οποίος κατά τη διάρκεια της εισβολής του Αττίλα, με ειδική εντολή είχε μετασταθμεύσει στο 28 ΑΤΑ, όπου είχε την ευθύνη της διεξαγωγής των λεγομένων αεροπορικών "επιχειρήσεων". Στη ουσία είχε την ευθύνη να μη γίνουν οι επιχειρήσεις. 2) Ο ταξίαρχος ε.α. Στεφασδούρος, ο οποίος με ειδική εντολή εγκαταστάθηκε στην 115 πτέρυγα Μάχης στη Σούδα και ο οποίος

./.

-19-

είχε δύο βασικές αποστολές της αεροπορίας α) τη διεξαγωγή της επιχείρησης μεταφοράς των αερομεταφερομένων δυνάμεων, όπου έγιναν σφάλματα τρομερά, μεταξύ των οποίων έπεσαν και 3 αεροπλάνα, τα οποία δεν τα έρριξαν οι Τούρκοι, αλλά εμείς οι ίδιοι. Είναι γνωστόν ότι ένας Έλληνας ανθυπολοχαγός νόμισε ότι είναι Τούρκικα έβαλλε κατά των αεροπλάνων, με αποτέλεσμα να πέσει ένα και να σκοτωθούν όλοι οι επιβαίνοντες.

Επίσης από τα 3 αεροπλάνα της Ολυμπιακής Αεροπορίας, που πήγαν για να βοηθήσουν στη μεταφορά αερομεταφερομένων δυνάμεων, το ένα μπλοκάρησε τον τροχόδρομο, διότι τσούλησε και κόλλησε όταν το φόρτωναν επειδή δεν είχε τροχοεμποδιστήρες, με αποτέλεσμα να καταστούν ανενεργά τα υπόλοιπα δύο αεροπλάνα, β) την αρμοδιότητα της δύναμης επέμβασης των 20 F 84F, η οποία ευρίσκετο στο Καστέλλι και η οποία ήταν κάτω από την επιχειρησιακή ευθύνη της 115 πτέρυγας Μάχης, η οποία είχε καταργηθεί εκείνη την εποχή σαν τυπική διοίκηση, διότι τη διοίκηση την ασκούσε εν ονόματι της Κυβέρνησης και των Ενόπλων Δυνάμεων, ο ταξίαρχος Στεφανδούρος. 3) Ο Σμήναρχος Καραστατήρας, ο οποίος ήταν Διοικητής του Αεροπορικού αποσπάσματος Κύπρου και 4) Ο σμήναρχος εν ενεργεία Κριτσωτάκης Ορέστης, νυν υποδιοικητής στην 112 πτέρυγα Μάχης στην Ελευσίνα, ο οποίος ήταν αρχηγός της πρώτης τετράδας των F 84 F, που επρόκειτο να απογειωθούν από το αεροδρόμιο του Καστελλίου, για να προσβάλουν το προγεφύρωμα των Τούρκων. Έβαλαν δύο φορές εμπρός τα αεροπλάνα, έφθασαν στην άκρη του διαδρόμου και τις δύο φορές τους γύρισαν πίσω.

Όσο δε για τα φαντομα, θέλω να πω για δική σας ενημέρωση ότι δεν είναι επιθετική δύναμη.

./.

-20-

Απογειώθηκαν βέβαια από το Ηράκλειο 9 *Fantom* για αποστολή κάλυψης των F 84 F, που θα έκαναν την επίθεση.

Τα *Fantom* δεν επρόκειτο να προσβάλουν στόχους επιφανείας, αλλά ήταν κάλυψη των F 84 F και τα οποία δεν απογειώθηκαν ποτέ.

Το ένα *Fantom* στην προσγείωση στο Ηράκλειο έσπασε και πήρε φωτιά.

Νομίζω, ότι οι 4 μάρτυρες που ανέφερα, μπορούν να εξηγήσουν επαρκώς τη δραστηριότητα της αεροπορίας κατά τη δεύτερη φάση, εκτός του Αρχηγού ΓΕΑ Παπανικολάου και των Δ/ντών του 2^{ου} και 3^{ου} επιτελικού γραφείου, οι οποίοι ήδη έχουν αναφερθεί.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, ασφαλώς δεν υπάρχει κανένα νομικό θέμα, όσον αφορά τη σύνθεση κάποιας υποεπιτροπής, που μπορεί να αποφασίσουμε να συστήσουμε αυτή τη στιγμή, για να αντιμετωπίσουμε το ενδεχόμενο απουσίας ορισμένων συναδέλφων. Οποσδήποτε όμως υπάρχει πολιτικό θέμα. Γι' αυτό πιστεύω ότι ~~ο~~ υποεπιτροπή αυτή πρέπει να απαρτίζεται από βουλευτές των δύο μεγάλων κομμάτων, και από τον εκπρόσωπο του ΚΚΕ, της ΔΗΑΝΑ και των Ανεξαρτήτων.

Δεν μπορώ να αντιληφθώ, πως θα γίνουν ερωτήσεις χωρίς την παρουσία των εκπροσώπων όλων των κομμάτων.

Βεβαίως, εάν αρρωστήσουμε ή απουσιάσουμε τότε αυτό είναι ευθύνη δική μας, και δεν νομίζω ότι θα γίνει σκοπίμως.

Θέτω λοιπόν, υπό την κρίση της Επιτροπής την ύπαρξη του πολιτικού θέματος, για το οποίο σήμερα πρέπει να πάρουμε μία απόφαση.

-/.

-21-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ανέφερα και εγώ, την ύπαρξη του πολιτικού και όχι του νομικού θέματος.

Κ.ΖΕΡΒΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θέλω να ρωτήσω το μήνα Ιούλιο θα υπάρξει περίπτωση ανάγκης απαρτίας με το πνεύμα του Κναονισμού ναι ή όχι;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εάν πούμε, ότι ολόκληρη η Επιτροπή πρέπει να εξετάζει τους μάρτυρες αναμφισβήτητα θα υπάρξει θέμα απαρτίας, διότι χωρίς απαρτία δεν μπορεί να συνεδριάσει.

Εάν πούμε ότι ορίζεται ένα κλιμάκιο της Επιτροπής, τότε δεν θα υπάρξει θέμα απαρτίας, σύμφωνα με τα οριζόμενα από τον κανονισμό. Στην περίπτωση αυτή όμως πρέπει κατά τις συνεδριάσεις να παρευρίσκονται όλοι χωρίς να λείπει κανείς, διότι δεν είναι δυνατόν τα μέλη του ΚΚΕ, της ΔΗΑΝΑ και των Ανεξαρτήτων, να αναπληρωθούν από άλλους βουλευτές, διότι δεν είναι μέλη της Ειδικής Εξεταστικής Επιτροπής π.χ. ο κ.Κάππος, δεν μπορεί να αναπληρωθεί από τον κ. Καλούδη, ο οποίος είναι βέβαια βουλευτής, δεν είναι όμως μέλος της Επιτροπής.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, η αντικατάσταση των μελών στις Επιτροπές γίνεται με απόφαση του Προέδρου της Βουλής.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ας μη ξεχνάμε ότι η Επιτροπή αυτή έχει δικαστικό χαρακτήρα, άρα και η εμφάνισή της πρέπει να είναι αυστηρή.

Α.ΠΑΠΑΔΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, η Επιτροπή αυτή πρέπει να έχει και κάποια συνέχεια.

./.

-22-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Βεβαίως. Καταλήγουμε λοιπόν ότι για την περίπτωση αυτή δεν υπάρχει νομικό κώλυμα, παρά μόνον πολιτικό, διότι δεν υπάρχει η ευχέρεια να αναπληρωθούν τα μέλη του ΚΚΕ, της ΔΗΑΝΑ και των Ανεξαρτήτων από άλλους βουλευτές, διότι οι αναπληρωτές τους δεν είναι μέλη της Επιτροπής, πράγμα που μπορεί να γίνει για το ΠΑΣΟΚ και τη Ν.Δ.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Είναι διακομματική Επιτροπή.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Όλες οι Επιτροπές είναι διακομματικές. Στην περίπτωση όμως της Εξεταστικής Επιτροπής δεν έχει κανείς το δικαίωμα να είναι μέλος πλην των 30 βουλευτών που έχουν οριστεί.

Κ.ΖΕΡΒΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, εάν λοιπόν, υπάρχει ανάγκη απαρτίας, σημαίνει ότι τον Ιούλιο πρέπει να είμαστε στην Αθήνα.

Εγώ για να περιοδεύσω την περιοχή μου πρέπει να ταξιδέψω με το καράβι 30 ώρες. Συνεπώς είμαι καταδικασμένος να παραμείνω όλο τον Ιούλιο στην Αθήνα.

Στην περίπτωση αυτή σας υπενθυμίζω, την υποχρέωση που είχατε αναλάβει, ώστε όλοι να υπαχθούμε στο τμήμα του Ιουλίου.

Στην περίπτωση, που δεν θα υπάρξει η ανάγκη απαρτίας, αλλά ορισμένων μόνο μελών σας υπενθυμίζω χωρίς να επανέρχομαι, προηγουμένα πρότασή μου, για συνεδριάσεις στις αρχές και στο τέλος του κάθε μήνα, ώστε να παραμένουν οι ενδιαμέσες ημέρες κενές για διακοπές ή άλλες ασχολίες. Χωρίς λοιπόν να επανέρχομαι στην πρότασή μου πρέπει τώρα να καθοριστεί, ποιοι από εμάς θα βρίσκονται το

./.

-23-

το 1ο, το 2ο και το 3ο δεκαήμερο του Ιουλίου παρόντες στην Επιτροπή. Εγώ προσωπικά έχω ζητήσει να είμαι τον Αύγουστο.

Εάν λοιπόν δεν υπάρχει μία ρύθμιση είτε η πρώτη, είτε η δεύτερη, τότε θα είμαι καταδικασμένος και τους τρεις καλοκαιρινούς μήνες, να παραμείνω στην Αθήνα.

Ας με συγχωρήσουν οι κύριοι συνάδελφοι διότι θα επικαλεστώ την προηγούμενη ιδιότητά του, του αξιωματικού, για να πω ότι δεν θα επιτρέψω στον εαυτόν μου να απουσιάσει, ούτε μία φορά από τις συνεδριάσεις, εφόσον θα είμαι υποχρεωμένος να ευρίσκομαι στην Αθήνα.

Η σκέψη και μόνον ότι η απουσία μου αυτή, μπορεί να δημιουργήσει πρόβλημα απαρτίας, μου προκαλεί ντροπή.

Για τον ίδιο λόγο, όλο αυτό το διάστημα καθημερινά ενημερώνομαι επί των στοιχείων στην αίθουσα 143.

Απουσίασα μόνον, όταν τα καθήκοντα του βουλευτού μου το επέβαλαν.

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, εκπλήσσομαι με τη συζήτηση που γίνεται, διότι όλοι υποτίθεται ότι έχουμε μεγάλο ενδιαφέρον για τη διερεύνηση "του φακέλου της Κύπρου".

Για το λόγο αυτό έχουμε οριστεί από τα κόμματά μας.

Είναι δυνατόν να συζητάμε *α ηλιοσι*, πώς από τους 30 βουλευτές δεν θα βρίσκονται οι 10 σε κάθε εξέταση μάρτυρα;

Φοβάμαι, ότι μόνονι μας υποβαθμίζουμε την αποστολή μας. Πιστεύω λοιπόν, ότι δεν είναι δυνατόν να ξεκινάμε με τη σκέψη, ότι αν δεν είναι παρόντες 10 βουλευτές τι θα γίνει. Πρέπει να είναι παρόντες διότι το ποσοστό που χρειάζεται είναι χαμηλό.

Σύμφωνα με τον Κανονισμό, δύναται η Επιτροπή να αναθέτει τη διενέργεια ειδικών εξεταστικών πράξεων σε ένα ή περισσότερα των μελών της.

./.

-24-

Είπατε ότι στο κλιμάκιο αυτό θα πρέπει να εκπροσωπούνται όλα τα κόμματα. Σωστά.

Είπατε επίσης ότι δεν προκύπτει θέμα νομικό εάν κάποιος από τους ανακριτές δεν είναι παρών. Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι προκύπτει.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Είπα ότι πρέπει να οριστούν αναπληρωτές απουσιάζοντος μέλους.

Άλλο εάν θα αναπληρωθεί από το δικό του κόμμα, ή από άλλο κόμμα.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, εάν οι ορισθέντες ανακριτές δεν είναι παρόντες η εξέταση δεν μπορεί να προχωρήσει.

Εάν αποφασίσουμε να εξετάζει κλιμάκιο από 5 ή 7 ανακριτές θα πρέπει όλοι να είναι παρόντες ή να αναπληρώνονται νόμιμα, η δε απόφαση σύστασης του κλιμακίου θα πρέπει να γίνει από τώρα, και όχι την ημέρα εξέτασης του μάρτυρα, όπως πρότεινε ο κ. Ζακολίκος.

Εγώ, προσωπικά πιστεύω, ότι η ενότητα του θέματος επιβάλλει η εξέταση των μαρτύρων να γίνει από την Ολομέλεια της Επιτροπής.

Τελειώνοντας θέλω να πω το εξής:

Εγώ δέχτηκα την παράκληση σας κύριε Πρόεδρε, και δεν πρότεινα άλλους μάρτυρες, ενώ ο κ. Παπαδονικολάκης πρότεινε και άλλους μάρτυρες, από όσους είχαμε συμφωνήσει.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Οι μάρτυρες που πρότεινε ο κ. Παπαδονικολάκης δεν έχουν σχέση με το πραξικόπημα, αλλά με τη δεύτερη φάση της υπόθεσης, που ανάγεται στο χρόνο από 20.7.74 και πέρα.

./.

-25-

Ι, ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ : Κύριε Πρόεδρε για την πρώτη φάση του

Κυπριακού θα πρέπει να κληθεί να εξεταστεί ως μάρτυς ο

προϊστάμενος του γραφείου σημάτων της Ελληνικής Δύναμης στην

Κύπρο. Ο άνθρωπος αυτός, οπωσδήποτε θα έχει κάτι να μας πει,

για τη διελεύκανση της υπόθεσης.

./.

-26-

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν συμμερίζομαι καθόλου τις απόψεις του κ. Βαρβιτσιώτη.

Πιστεύω ότι δεν υπάρχει νομικό ζήτημα που να εμποδίζει να ορίσουμε ένα κλιμάκιο, το οποίο θα εκπροσωπείται από όλα τα κόμματα και θα διεξάγει την ανάκριση.

Προτείνω η εκπροσώπηση από τους βουλευτές να γίνει ως εξής: Τρεις από το ΠΑΣΟΚ συμπεριλαμβανομένου του κ. Προέδρου της Επιτροπής, δύο από τη Νέα Δημοκρατία, ένας από τη Δημοκρατική Ανάπτυξη, ο κ. Λιβανός από τους ανεξάρτητους και ένας από την πλευρά του Κομμουνιστικού κόμματος.

Η Επιτροπή μας αποτελεί πολιτικό Σώμα γι' αυτό μπορούμε να αποφασίσουμε ότι εάν λείπει κάποιος είτε αντικατασταθεί είτε όχι - η ανάκριση θα διεξάγεται κανονικά. Εμείς είμαστε πολιτικό Σώμα που παίρνει αποφάσεις, δεν είμαστε δικαστικό Σώμα, ώστε να υπάρχουν περιορισμοί από τη δικονομία.

Κατά συνέπεια πρέπει να ορίσουμε ένα όργανο που να βγάζει δουλειά. Αυτός είναι ο κύριος σκοπός μας. Από κει και πέρα, όσοι συνάδελφοι μπορούν και θέλουν να έρχονται, ας έρχονται χωρίς όμως να τους αφαιρείται το δικαίωμα να κάνουν ερωτήσεις κ.λ.π.

Εμείς όμως πρέπει να καθορίσουμε ένα κλιμάκιο που θα κάνει την ανάκριση. Εάν κάποιος βουλευτής δεν μπορεί να έλθει είτε αντικατασταθεί από το κόμμα του είτε όχι, η ανάκριση να συνεχίζεται. Δεν πρέπει να εξαρτάται από τον κάθε βουλευτή-μέλος της Επιτροπής, εάν θα προχωρήσει η ανάκριση.

Κύριε Πρόεδρε, όσον αφορά τις αποφάσεις για την κλήση νέων μαρτύρων ή για κάτι που πρέπει να γίνει, τότε θα πρέπει να υπάρχει απαρτία, ώστε να έχουμε πλειοψηφία και να ακολουθήσουμε τις γνωστές διαδικασίες.

./.

-27-

Δεν είναι δυνατόν να παίρνει απόφαση το κλιμάκιο, για να καλούνται νέοι μάρτυρες. Εδώ χρειάζεται απαρτία. Επαναλαμβάνω, κύριε Πρόεδρε, ότι είμαστε πολιτικό Σώμα, πολιτικές οι αποφάσεις που λαμβάνουμε και νομίζω ότι δεν υπάρχει περιορισμός στο να καθορίσουμε ένα όργανο που να είναι λειτουργικό, ώστε να προχωρήσουν ^{οι} διαδικασίες, της εξέτασης των μαρτύρων.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, έχω εκφράσει επανειλημμένα την άποψή μου και ίσως δεν θα έπρεπε να πάρω το λόγο, θεωρώ όμως αναγκαίο να επαναλάβω τις θέσεις μου.

Εάν ο καθένας βουλευτής παίρνει το λόγο για να πει την άποψή του επάνω στα διαδικαστικά θέματα, τότε θα εκπνεύσει η προθεσμία του εξαμήνου και δεν θα τα έχουμε τελειώσει.

Σεις, κύριε Μπασαγιάννη, ως Πρόεδρος της Επιτροπής, θα πρέπει να έρχεσθε σε συνεννόηση με τον κ. Βαρβιτσιώτη που εκπροσωπεί το κόμμα μας, με τους κ.κ. Κάππο, Γιατράκο και Λιβανό που αποτελούν ξεχωριστά κόμματα και να ρυθμίζετε σε χρόνο που δεν έχουμε συνεδρίαση, όλα τα διαδικαστικά θέματα που προκύπτουν κάθε φορά. Έτσι η Επιτροπή θα προχωρεί στο έργο της χωρίς καθυστερήσεις.

Κύριε Πρόεδρε, εάν ο καθένας από μας εξετάσει τον εαυτό του τότε θα δούμε ότι κάποια στιγμή σε όλους θα παρουσιασθεί ένα κώλυμα για την παρουσία του στις ανακρίσεις. Γι' αυτό κάθε νόμος που προβλέπει τη λειτουργία ενός εκλογικού οργάνου ομιλεί για απαρτία. Το ίδιο προβλέπει και ο Κανονισμός της Βουλής. Αυτό ορίζεται γιατί λαμβάνεται υπόψη ότι σε κάποια στιγμή μπορεί ένα μέλος να απουσιάσει.

Όπως γνωρίζουμε όλοι και σεις μας διαβάσατε κύριε Πρόεδρε, ο Κανονισμός της Βουλής για τη διαδικασία της λειτουργίας της Επιτροπής, παραπέμπει στις διατάξεις της Ποινικής Δικονομίας, τις

./.

-28-

οποίες δεν είναι δυνατόν να αγνοήσουμε. Η Εξεταστική Επιτροπή είναι ανακριτικό σώμα. Αυτός είναι ο κανόνας.

Στο άρθρο 27 παρ. 9 του Κανονισμού της Βουλής αναφέρεται ότι: "Η Επιτροπή δύναται να αναθέτει την ενέργειαν ειδικώς ορισμένων εξεταστικών πράξεων εις έν ή πλείονα των μελών αυτής.....".

Η διάταξη είναι σαφής ^{Λέει} ότι αυτό "δύναται" να γίνει για "ειδικώς" ορισμένες πράξεις, άρα δεν είναι δυνατόν να το κάνουμε κανόνα και επειδή θέλουμε να απουσιάσουμε ή να πάμε διακοπές να ξεφύγουμε από την παρτία.

Με τη λέξη "ειδικώς" η διάταξη εννοεί ότι πρέπει να υπάρχει λόγος.

Όπως είπατε πριν, κύριε Πρόεδρε και αυτό το δεχόμαστε όλοι, δεν είναι δυνατόν, στην περίπτωση που εξετάσουμε κάποιον από αυτούς που βρίσκονται στον κορυδαλλό, να μεταβεί ολόκληρη η Επιτροπή, γιατί πιθανώς να μην υπάρχει αίθουσα. Στην περίπτωση αυτή θα πάει ο Πρόεδρος με ορισμένα μέλη. Δεν μπορούμε όμως αυτό να το κάνουμε κανόνα, γιατί προκύπτει νομικό θέμα.

Πέρα όμως από το νομικό υπάρχει και ουσιαστικό θέμα. Φανταστείτε, εμείς που είμαστε εξεταστικό σώμα και θα κληθούμε να δώσουμε ψήφο, να συζητούμε πώς θα βρούμε τρόπο να μην συμμετέχουμε στην άμεση αποδεικτική διαδικασία. Σκεφθείτε να βγει αυτή η συζήτηση έξω από την Επιτροπή και να την γράψουν οι εφημερίδες.

Δεν θέλω να μπω στη συνείδηση του κάθε συναδέλφου, απλώς λέω, πώς το αντιμετωπίζω εγώ.

Νομίζω ότι αυτό το ουσιαστικό θέμα πρέπει να μας απασχολήσει, γιατί ο μάρτυρας ο οποίος δεν δεσμεύεται από το απόρρητο όπως εμείς, μπορεί να πει ότι εξετάσθηκε από την Επιτροπή και παρευρίσκοντο μόνο τρεις-τέσσερις βουλευτές.

./.

-29-

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Η έννοια του κωλύματος που αναφέρθηκε είναι αντίθετη από τον τρόπο που την θέτετε. Είπαμε εάν υπάρχει λόγος απουσίας και όχι ο βουλευτής να απουσιάσει σκόπιμα.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Εγώ είπα την άποψη μου. Είναι φυσικό κάθε φορά κάποιος από μας να έχει κάποιο κώλυμα, γι' αυτό ακριβώς, ο νόμος προβλέπει ορισμένο αριθμό βουλευτών για την ύπαρξη της απαρτίας. Ευχαριστώ.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, συμφωνώ με την άποψη, ότι δεν είναι δυνατόν να αναθέσουμε την εξέταση των μαρτύρων σε κλιμάκιο της Ολομέλειας της Επιτροπής, γιατί έτσι παραβιάζουμε τον Κανονισμό ο οποίος αναφέρεται σε συγκεκριμένες και εξειδικευμένες περιπτώσεις, όπου πιθανόν δεν μπορούν όλα τα μέλη να συμμετέχουν σε μία ανακριτική διαδικασία. Αν αυτό το κάνουμε κανόνα, νομίζω ότι και τον Κανονισμό παραβιάζουμε και η Επιτροπή δεν θα μπορεί να έχει συνθετική εικόνα των όσων λέγονται και ακούγονται μέσα σ' αυτή. Θα μπορούσε-ίσως-κάποιος να πει ότι βρισκόμαστε σε μία εξαιρετική περίοδο, αφού μπαίνουμε σε διακοπές, οι οποίες δικαιολογούν τη σύσταση ενός κλιμακίου που θα αποτελέσει, ένα όργανο ευέλικτο. Με μία τέτοια δικαιολογία θα μπορούσαμε να συστήσουμε αυτά τα κλιμάκια.

Κύριε Πρόεδρε, πιστεύω ότι δεν υπάρχει νομικό θέμα αν θα είναι ή όχι παρόντα όλα τα μέλη, στην περίπτωση που τελικά συσταθούν αυτά τα κλιμάκια.

Παράδειγμα ο κ. Κάππος είτε συνεδριάζει η Επιτροπή με Ολομέλεια ή με κλιμάκιο το κόμμα του εκπροσωπείται μόνο από αυτόν. Άρα υποχρεώνεται να είναι παρών. Εάν βέβαια δεν είναι παρών θα υποστεί

./.

-30-

τις συνέπειες ο ίδιος και επομένως και το κόμμα του.

Στο σημείο που νομίζω ότι υπάρχει νομικό θέμα και σεις κύριε Πρόεδρε διαφωνήσατε, είναι στο εάν θα πρέπει να συμμετέχουν όλα τα κόμματα στη σύσταση αυτού του κλιμακίου της Επιτροπής. Είπατε ότι το θέμα είναι πολιτικό και όχι νομικό. Εγώ διαφωνώ ριζικά, γιατί πιστεύω ότι υπάρχει και νομικό θέμα. Την άποψή μου αυτή ^{την}στηρίζω ως εξής:

Ο Κανονισμός της Βουλής αναφέρει ότι σε αυτές τις περιπτώσεις που συνιστώνται ειδικές εξεταστικές των πραγμάτων Επιτροπές, ο Πρόεδρος της Ολομέλειας του Σώματος έχει την υποχρέωση να καθορίσει τη σύστασή της, έτσι ώστε το κάθε κόμμα να εκπροσωπείται μέσα σε αυτή την Επιτροπή με ορισμένο αριθμό βουλευτών. Αυτό αποτελεί νομική δέσμευση. Νομικά δεν στέκει ναπούμε ότι είμαστε πολιτικό σώμα και δεν πειράζει αν ένα κόμμα εκπροσωπείται ή όχι, από ^{την}βουλευτές του, όπως υπεστήριξε κάποιος συνάδελφος.

Την υποχρέωση που έχει ο Πρόεδρος της Βουλής να συγκροτήσει την Επιτροπή με συγκεκριμένο αριθμό βουλευτών από κάθε κόμμα που εκπροσωπείται μέσα στη Βουλή κατά λογική συνέπεια την ίδια υποχρέωση έχει και ο Πρόεδρος της Επιτροπής να συνθέσει αυτό το κλιμάκιο με εκπροσώπους των κομμάτων ανάλογα με τη δύναμή τους.

Συμφωνώ με την άποψη του κ. Κάιππου ότι θα πρέπει, αν τελικά συσταθεί αυτό το όργανο, να αποτελείται από οκτώ βουλευτές. Εάν η Ολομέλεια της Επιτροπής πάρει αυτή την απόφαση, θα πρέπει να ξεκαθαριστεί ότι πέρα από τα μέλη του κλιμακίου, κάθε μέλος της μείζονας Επιτροπής θα έχει το δικαίωμα να παραβρίσκεται στις συνεδριάσεις και να λαμβάνει το λόγο όποτε το θεωρεί σκόπιμο.

./.

-31-

Ευχαριστώ.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Παπαστεφανάκη θέλω να κάνω μία διευκρίνιση. Είπατε ότι ο Πρόεδρος της Επιτροπής υποχρεούται να συνθέσει το κλιμάκιο σύμφωνα με τον τρόπο που ο Πρόεδρος της Βουλής συνθέτει την Ολομέλεια της Επιτροπής. Δεν νομίζω ότι η άποψή σας είναι σωστή, διότι η παρ. 9 του άρθρου 27 του Κανονισμού της Βουλής αναφέρει ότι " Η Επιτροπή δύναται να αναθέτει την ενέργειαν ειδικώς ωρισμένων εξεταστικών πράξεων εις έν ή πλείονα των μελών αυτής"

Επειδή δίδεται η δυνατότητα να ορισθεί και ένα μόνο μέλος, δεν νομίζω ότι υπάρχει η υποχρέωση εκπροσώπησης των κομμάτων στο σύνολό τους. Γι' αυτό είπα ότι ναι μεν δεν γεννάται νομικό θέμα, γεννάται ^{όμως} πολιτικό θέμα.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Εντάξει, κύριε Πρόεδρε, συμφωνώ και ανακαλώ.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι θέλω να συνεχίσει το έργο της η Επιτροπή αδελφωμένη, μέχρι το τέλος. Επιθυμία μου είναι να αποφευχθούν διαμαρτυρίες και να μην δημιουργηθούν προβλήματα.

Α.ΠΑΓΓΩΡΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, ο κ. Δασκαλάκης πρότεινε, ο αριθμός των βουλευτών που απαιτείται για να έχουμε απαρτία, από δέκα να περιορισθεί στους πέντε, διότι αν κάποια στιγμή προσέλθει ένας μάρτυρας για να καταθέσει και δεν υπάρχει απαρτία θα αναγκαστούμε να ματαιώσουμε την εξέταση και η Επιτροπή θα εκτεθεί ανεπανόρθωτα.

./.

-32-

Πιστεύω ότι εάν καταλήξουμε στην απόφαση ότι θα έχουμε απαρτία με πέντε συγκεκριμένους βουλευτές τότε κινδυνεύουμε περισσότερο, γιατί μπορεί σε έναν από αυτούς τους βουλευτές να συμβεί κάποιο ατύχημα ή να του παρουσιασθεί κάποιο σοβαρό κώλυμα, οπότε η εικόνα που θα παρουσιάσουμε θα είναι ακόμα χειρότερη.

Κύριε Πρόεδρε, εάν δεν μπορούμε από τον Κανονισμό της Βουλής να ορίσουμε ότι η εξέταση, μπορεί να αρχίσει με όσους βουλευτές είναι παρόντες- να έχουμε τρόπον τινά απαρτία με αόριστο αριθμό βουλευτών-τότε νομίζω ότι πρέπει να επιμείνουμε πάνω στο θέμα της απαρτίας.

Πρότεινε ο κ. Κάππος να έχουμε απαρτία με την παρουσία οκτώ βουλευτών. Δεν νομίζω ότι υπάρχει διαφορά μεταξύ των οκτώ και των δέκα βουλευτών.

Εάν ορίσουμε συγκεκριμένα πρόσωπα και λείπει ένα, τότε όπως πολύ σωστά παρατήρησε ο κ. Βαρβιτσιώτης, δεν θα είναι δυνατόν να γίνει η εξέταση. Αυτό είναι νομικό θέμα. *Τώρα ερωτώ;*
Να ορίσουμε αναπληρωτές και να καλέσουμε τον αναπληρωτή του απόντα βουλευτή;

Μα πού να τον αποζητήσουμε εκείνη την στιγμή τον αναπληρωτή.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Όταν θα στέλεται πρόσκληση για τα τακτικά μέλη που θα ορισθούν, θα στέλεται και για τα αναπληρωματικά, γι' αυτό δεν νομίζω ότι θα δημιουργείται κανένα πρόβλημα.

Η.ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, εάν καλούνται συνολικά δέκα έξι βουλευτές και συγκεντρωθούν και παραμείνουν οι δέκα από αυτούς τότε δεν δημιουργείται κανένα πρόβλημα.

Επομένως το θέμα δεν είναι εκεί. Ο κ. συνάδελφος τοποθετήθηκε

./.

-33-

με την έννοια ότι ο αριθμός των πέντε βουλευτών να είναι *abstract*, δηλαδή να μπορεί να εξετάζεται ο μάρτυρας με όσους βουλευτές είναι παρόντες σε αυτή τη συνεδρίαση.

Συμπεραίνουμε, λοιπόν κύριε Πρόεδρε, ότι εάν αποφασίσουμε να ορίσουμε συγκεκριμένα πρόσωπα, τότε υπάρχει περίπτωση να γελοιοποιηθεί η Επιτροπή και να μην ολοκληρωθεί το έργο της. Εάν όμως καλούνται τα συγκεκριμένα πρόσωπα με τους αναπληρωτές τους, τότε καταλήγουμε στην απαρτία και δεν δημιουργείται κανένα πρόβλημα.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να ρωτήσω πότε θα γίνει η επόμενη συνεδρίαση της Επιτροπής και πότε θα αρχίσουμε την εξέταση μαρτύρων.

ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ: Οι επόμενες συνεδριάσεις θα γίνουν στις 2 και 3 Ιουλίου 1986, οπότε θα αρχίσει και η εξέταση των μαρτύρων.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Τον ~~Α~~ύγουστο η Επιτροπή θα διακόψει τις εργασίες της, όπως γίνεται και στα δικαστήρια.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, εφόσον απαιτούνται δέκα βουλευτές για την ύπαρξη απαρτίας, νομίζω ότι τα κόμματα πρέπει να αποφασίσουν έτσι ώστε να παρεβρίσκονται πάντα σε κάθε συνεδρίαση έντεκα μέλη της Επιτροπής. Τα μέλη αυτά θα πρέπει να προέρχονται από όλα τα κόμματα.

./.

-34--

Το ΠΑΣΟΚ θα αναλάβει την υποχρέωση να προσέρχονται κατά ²¹⁵συνεδριάσεις, έξι βουλευτές του, μέλη της Επιτροπής και η Νέα Δημοκρατία τέσσερις δικούς της.

Κύριε Πρόεδρε, η άποψή μου είναι να μην διασπάσουμε την Επιτροπή σε κλιμάκια και υποεπιτροπές και να μην πελαγοδρομούμε με αντικαταστάσεις βουλευτών. Θεωρώ ότι είναι απαράδεκτο να μην παρακολουθήσουν το σύνολο των συνεδριάσεων, όλα τα μέλη αυτής της Επιτροπής, η οποία αφενός μεν έχει μεγάλο φόρτο εργασίας, αφ'ετέρου δε επιτελεί σπουδαίο έργο.

Δεν είναι δυνατόν ένας βουλευτής να εκφράσει τις απόψεις του, όταν δεν έχει παρακολουθήσει όλες τις καταθέσεις των μαρτύρων, έτσι ώστε να έχει προσωπική αντίληψη και να γνωρίζει όλα τα γεγονότα.

Κ. ΚΑΠΠΟΣ: Θα μπορεί να διαβάσει τα πρακτικά.

Κ. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, μέχρι πρότινος διατυπώθηκαν έντονες διαμαρτυρίες εκ μέρους ορισμένων βουλευτών, ότι η Επιτροπή καθυστερεί το έργο της.

Διερωτώμαι τι εντύπωση θα κάνουν οι συζητήσεις μας τόσων μηνών στις επερχόμενες γενεές, όταν αυτές διαβάσουν τα πρακτικά. Τώρα μάλιστα που η Επιτροπή εισέρχεται στο ουσιαστικό της έργο, ^{Εμείς} ~~γ~~ συζητούμε πώς θα καταφέρουμε να προσερχόμα^ίτε δέκα βουλευτές στις συνεδριάσεις. Μα εάν δεν μπορούμε να παραβρισκόμαστε οι δέκα από τους τριάντα που αποτελούν την Επιτροπή, στις καταθέσεις των μαρτύρων τότε πολύ φοβάμαι ότι κακώς μας έτυχε ο κλήρος για να φέρομε σε πέρας αυτό το έργο.

./.

-35-

Προεδρεύου ούι

Η γνώμη μου είναι ότι χάσαμε πολύτιμο χρόνο με αυτή τη συζήτηση για τους παρόντες και την απαρτία, ^Π έχουμε την υποχρέωση και τη δυνατότητα να παραβρισκόμαστε δέκα βουλευτές σε κάθε συνεδρίαση.

Στην Επιτροπή, είμαστε σχεδόν όλοι δικηγόροι και ξέρουμε ότι δεν μπορούμε να μοιράσουμε την κατάθεση ενός μάρτυρα. Υπάρχει περίπτωση να παραστεί ανάγκη ένας μάρτυρας να εξεταστεί δύο φορές. Τι θα γίνει κύριε Πρόεδρε, το πρώτο μέρος της κατάθεσης θα το παρακολουθήσουν οι μισοί βουλευτές και το δεύτερο οι άλλοι μισοί; Δεν γίνονται αυτά τα πράγματα.

Τα κόμματα πρέπει να αναλάβουν την υποχρέωση να ειδοποιούν τους βουλευτές. Κύριε Πρόεδρε, εμείς θα ξεκινήσουμε με τη σωστή διαδικασία χωρίς να ορίσουμε κλιμάκια και αν δούμε ότι σε κάποια στιγμή θα μας κουράσουν αυτές οι εργασίες και υπάρχει κίνδυνος να υποβαθμιστεί το έργο της Επιτροπής, τότε θα λάβουμε τα μέτρα μας. Πιστεύω ότι είναι σκόπιμο κατά τις πρώτες τουλάχιστον μαρτυρικές καταθέσεις, να παραβρεθούμε όλα τα μέλη της Επιτροπής.

Όλος ο κόσμος ξέρει ότι η Εξεταστική Επιτροπή για το "φάκελο της Κύπρου" αποτελείται από τριάντα βουλευτές. Πώς είναι δυνατόν να επιτρέψουμε σε αυτόν τον κύριο που θα έλθει να εξεταστεί, να δει μόνον πέντε, ενώ είναι πάρα πολύ εύκολο να είναι παρόντες τουλάχιστον οι δέκα βουλευτές.

Κύριε Πρόεδρε, μου τηλεφώνησε ο Λεβογιάννης ο αξιωματικός ο οποίος έπαιρνε και διαβίβαζε τα σήματα από και προς

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Πού ήταν εγκατεστημένος ο Λεβογιάννης;

./.

-36-

Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Στην Κύπρο. Ο Λεβογιάννης, λοιπόν, μου τηλεφώνησε και μου είπε ότι είναι αυτός ο οποίος παρελάμβανε τα σήματα από τους αρμόδιους, τα έγραφε και τα έστελνε. Μου είπε επίσης, ότι είναι στη διάθεση της Εξεταστικής Επιτροπής.

Τα ακριβή στοιχεία του, κύριε Πρόεδρε, βρίσκονται στο γραφείο μου και θα σας τα δώσω. Ευχαριστώ.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Τι βαθμό είχε ο Λεβογιάννης;

Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Νομίζω αντισυνταγματάρχης.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θέλω να κάνω μία πρόταση γιατί καταναλώσαμε μιάμιση ώρα συζητώντας για τον τρόπο υπάρξεως απαρτίας.

Προτείνω να αρχίσουμε την εξέταση των μαρτύρων με την Ολομέλεια της Επιτροπής και αν δούμε ότι με την πρόοδο των εργασιών παρουσιάζεται κάποιο πρόβλημα τότε θα είμαστε εδώ και θα το αντιμετωπίσουμε.

Α.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, χαίρομαι, γιατί βλέπω ότι υλοποιείται η αρχική μου πρόταση και αποφασίζουμε να προσέλθουμε όλοι στις συνεδριάσεις της Επιτροπής που θα γίνουν στις 2 και 3 Ιουλίου 1986. Αύριο θα ανακοινωθεί ο πίνακας με τα ονόματα των βουλευτών που θα συμμετέχουν στα Τμήματα διακοπών της Βουλής. Όλα λοιπόν θα πάνε ομαλά, εφόσον είτε συμμετέχουμε στο Τμήμα εργασιών της Βουλής το μήνα Ιούλιο είτε το μήνα Σεπτέμβριο, εμείς σαν μέλη αυτής της Επιτροπής προσέλθουμε στις συνεδριάσεις της κανονικά και τους δύο αυτούς μήνες.

./.

-37-

Ιδιαίτιστα, μόνο είναι η περίπτωση του κ. Ζερβού, γι' αυτό πιστεύω ότι κατ'οικονομία, πρέπει να τον εξυπηρετήσουμε.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, συμφωνώ να παρακαλέσουμε τον κ. Πρόεδρο της Βουλής να τοποθετήσει τον κ. Ζερβό και στο τμήμα του Ιουλίου.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, αυτό να γίνει μόνο για τον κ. Ζερβό.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Βέβαια, μόνο για τον κ. Ζερβό. Κύριε Συνάδελφε, νομίζω ότι η πιο καλή λύση είναι να ξεκινήσει η Επιτροπή το εξεταστικό έργο της εν Ολομελεία.

Επίσης ζητώ την απόφαση της Επιτροπής και την εξουσιοδότησή της για να στείλω τις κλήσεις στους μάρτυρες, οι οποίοι θα καταθέσουν κατά το μήνα Ιούλιο. Οι μάρτυρες που θα κληθούν είναι οι εξής: Μ.Γεωργίτσας, Γ.Ντενίσης, Κομπόκης, Κονδύλης, Νικολαΐδης, Σκλαβενίτης, Κορκότζελος, Πούλος, Μπήτος, Κατσαδήμας, Λούκουτος, Ρώσσης, Νούσκας, Μπούρολος καθώς και ο Λεβογιάννης, του οποίου θεωρώ πολύ σημαντικό μάρτυρα.

Τις διευθύνσεις των παραπάνω αξιωματικών θα τις ζητήσω από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας.

Α.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, ο Μπούρολος έχει πεθάνει.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εγώ, στον κατάλογο που θα στείλω προς το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, θα συμπεριλάβω και τον Μπούρολο. Το Υπουργείο με τη σειρά του θα μας γνωρίσει τις διευθύνσεις τους

-./-

-38-

† που πήρε

και για όποιον έχει πεθάνει ή σκοτωθεί κ.λ.π. θα μας απαντήσει ανάλογα.

Με την εξέταση αυτών των μαρτύρων θα καλύψουμε την έρευνά μας σχετικά με το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου.

Κύριοι συνάδελφοι, έχω κάνει έγγραφο προς τον Υπουργό Εθνικής Άμυνας κ. Γ. Χαραλαμπίδου, με το οποίο ζητώ να μας σταλούν, σύμφωνα με την απόφαση [†] της Επιτροπής στις 11.6.86, τα εξής στοιχεία!

α) ορισμένα σήματα

β) η πολεμική έκθεση για τα γεγονότα της 15 Ιουλίου 1974 και μετά και

γ) Το "πολεμικό ημερολόγιο" της Κύπρου, όπου αναφέρονται τα γεγονότα της εισβολής των Τούρκων.

Το σχετικό έγγραφο έχει ως εξής:

-39-

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
"ΦΑΚΕΛΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

ΕΠΕΙΓΟΝ -ΑΠΟΡΡΗΤΟ

Αθήνα, 15 Ιουνίου 1986

Γραμματεία : Α' όροφος-Γραφ. 140

Τηλ. 3240252

Αριθ. πρωτ. 66

Προς τον

κ. Ι. Χαραλαμπόπουλου

Υπουργό Εθνικής Άμυνας

Σε εκτέλεση απόφασης της Εξεταστικής Επιτροπής που πάρθηκε κατά την συνεδρίασή της στις 11-6-1986 παρακαλούμε να μας στεί-
λετε,

- 1) Τα σήματα που αναφέρονται α) στην αντικατάσταση του Ντενίση Γ. από τον Γεωργίτση Μ.β) στην έναρξη εφαρμογής του σχεδίου ανατρο-
πής του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και γ) στην τύχη του Αρχιεπισκό-
που Μακαρίου κατά τη διάρκεια του πραξικοπήματος. ("Άγνοείται
τύχη Μούσχου").
- 2) Την πολεμική έκθεση για τα γεγονότα της 15ης Ιουλίου 1974 και
μεταγενέστερα κ α ι
- 3) Το "πολεμικό Ημερολόγιο" Κύπρου που υπάρχει στα αρχεία της ΓΕΕΘ
που αναφέρονται στα γεγονότα της εισβολής των Τούρκων (Αττίλας 1
και 2). -

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ

-40-

Όπως σας είπα για τη στενογράφηση των πρακτικών παρουσιάζονται ορισμένες δυσκολίες, αλλά το θέμα θα τακτοποιηθεί. Ήδη έχει δοθεί εντολή για την χρησιμοποίηση των στενογράφων.

Επίσης προτείνω να ορίσουμε τις ημέρες των συνεδριάσεων της Επιτροπής κατά τους μήνες Ιούλιο και Σεπτέμβριο.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, να καθορίσουμε τις ημέρες των συνεδριάσεων μόνο για το μήνα Ιούλιο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εντάξει. Την πρώτη εβδομάδα του Ιουλίου θα συνεδριάσουμε τις ημέρες Τετάρτη και Πέμπτη. Τις επόμενες εβδομάδες θα συνεδριάζουμε τρεις φορές την εβδομάδα, δηλαδή Τρίτη, Τετάρτη και Πέμπτη. Συμφωνείτε;

./.

-41-

ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Μάλιστα.

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, συμφωνώ με το έγγραφο που κάνατε και με το οποίο ζητάτε αυτά τα στοιχεία από το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης.

Δεν θα έπρεπε όμως να ζητήσουμε από το Υπουργείο, όλα τα σήματα του γραφείου Κ; Το γραφείο Κ είναι το γραφείο Κύπρου παρά τω αρχηγώ των Ενόπλων Δυνάμεων. Νομίζω ότι πρέπει να ζητήσουμε όλα αυτά τα σήματα.

Π. ΖΑΚΟΔΙΚΟΣ: Κύριε Βαρβιτσιώτη, όλα αυτά τα θέματα τα συζητήσαμε με τον Υπουργό κ. Χαραλαμπόπουλο, όταν τον συναντήσαμε, ο κ. Μπασαγιάννης και εγώ. Μας είπε ότι οι υπηρεσίες του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας θα ετοιμάσουν τις περιλήψεις όλων αυτών των σημμάτων και θα τις στείλουν στην Επιτροπή.

Στη συνέχεια λύθηκε η συνεδρίαση για την Τετάρτη 2 Ιουλίου 1986 και ώρα 6.30' μ.μ.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

Κ. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΤΟΜΟΣ

ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΦΑΚΕΛΟΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΚΑΙ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΘΗΚΕ
ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΗΜΗΤΡΗ ΖΑΖΑ ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ

ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ &

ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ

ΚΑΙ ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟ «ΚΕΘΕΑ,

ΣΧΗΜΑ + ΧΡΩΜΑ» ΣΕ ΧΑΡΤΙ ΓΡΑΦΗΣ

ΣΑΜΟΥΑ 100 ΓΡΑΜΜΑΡΙΩΝ

ΣΕ 2.500 ΑΝΤΙΤΥΠΑ

ΤΟΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟ ΤΟΥ 2018

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]